G. MUSTAFIN

KARAGANDA

CAMIZA RUSA

G. MUSTAFIN

KARAGANDA

ROMAN

1954
EDITURA „CARTEA RUSĂ“

ГАБИДЕН МУСТАФИН

К А Р А Г А Н Д А

„ДРУЖБА НАРОДОВ“

№ № 4; 5/1952

Traducere de

AL. ST. MEDELENI şi IRMA SPITZER

„Inima noastră să bată mai tare și să se avînte chiar și spre culmile visului", astfel vorbește unul dintre eroii lui Gabiden Mustafin. Acest irezistibil imbold către realizarea celor mai îndrăznețe visuri, caracterizează pe cei mai mulți eroi ai cunoscutului scriitor cazah.

Pe drept cuvînt, prozatorul G. Mustafin a fost comparat cu un pionier al noii literaturi cazahe.

El deschide literaturii naționale a poporului său noi orizonturi, netezește calea spre o tematică nouă, eliberată de cercul restrîns al tematicii tradiționale. In aceasta și constă meritul său principal.

Gabiden Mustafin s-a născut în 1902, în familia unui țăran cazah. Pînă la 18 ani s-a ocupat cu muncile agricole.

Marea Revoluție din Octombrie dă poporului cazah știința, arta și literatura scrisă, ea descoperă acestui popor posibilități imense în direcția dezvoltării industriei și agriculturii.

Tînărul Mustafin, care în copilărie nu putuse urma decît patru clase primare, sub regimul sovietic începe să învețe cu aviditate.

In douăzeci de ani schimbă cîteva profesiuni : ajustor, mecanic într-o mare întreprindere din Karaganda, a lucrat apoi în miliție și mai tîrziu a debutat ca gazetar.

Mustafin manifestă un deosebit interes pentru problemele legate de dezvoltarea agriculturii în noile condiții create de regimul sovietic. Această preocupare, precum și poziția sa pozitivă față de tot ce este nou, se vădește de la primii pași ai activității sale literare, și anume în ciclul de nuvele „Er Șoinim" (1929).

Prima lucrare importantă a lui Mustafin, romanul „Viața sau moartea", este închinată muncitorilor cazahi din minele Karagandei. După schița „Jezkazgan", în care se zugrăvește cu mult realism viața de toate zilele într-o mină de cupru din Kazahstan, autorul se ocupă din nou de problemele legate de agricultură, scriind romanul „Tșaganak Bersiev", care are drept temă aplicarea cu succes a metodelor miciuriniste în Kazahstan.

Numele lui Mustafin a devenit cunoscut în special datorită romanului său „Milionarul" (1947), care este o nouă dovadă a capacității autorului de a sezisa și a prezenta începuturile noului, tinerele vlăstare ale comunismului. Cu tot succesul acestui roman care dovedea progresele făcute de Mustafin în dezvoltarea sa, se observa la

el tendința exagerată de a învălui faptele descrise, într-o atmosferă romanțioasă, ceea ce dăuna conținutului realist al operelor sale.

Descătușîndu-se în mare măsură de această tendință, G. Mustafin realizează în romanul „Karaganda", o frescă a dezvoltării bazinului carbonifer din Karaganda, în timpul primelor cincinale. În acest ultim roman, Mustafin pune multiple probleme legate de industrializarea Kazahstanului. Pe lîngă dezvoltarea propriu zisă a acestui bazin carbonifer, care devine a treia bază carboniferă a Uniunii Sovietice, autorul prezintă transformarea uimitoare a vechiului popor cazah, popor de nomazi, într-o armată de muncitori industriali, cu o înaltă conștiință de clasă.

Romanul ridică problema trecerii femeii cazahe de la starea de roabă mută a soțului, la aceea a cetățenei libere, egale în drepturi cu acesta, capabilă să-și însușească o înaltă calificare profesională, luptătoare activă atît pe frontul muncii, cît și pe cel politic.

Diversele aspecte ale noii vieți din Karaganda sînt prezentate în lupta lor împotriva acțiunilor vrăjmașe ale reacțiunii internaționale și a uneltelor interne ale acesteia. Mulțumită vigilenței ascuțite a oamenilor muncii călăuziți de partid, dușmanii sînt demascați.

Prin diversitatea problemelor ridicate, traducerea acestui roman va interesa masele largi cititoare și în special pe munci-

torii mineri, care vor găsi între paginile cărții, nenumărate aspecte ale vieții minerilor sovietici, precum și rezolvarea unor probleme pe care tehnica sovietică a găsit-o demult.

EDITURA

PARTEA ÎNTÎIA

1

Stepa nemărginită se întinde îmbrăcată în ierburile veştede din alt an. Pe o creastă de deal se înalţă, ancorat cu ţiranţi groşi un coş de fier care nu mai fumegă de mult. Lîngă el se pitulează cinci-şase clădiri scunde; pereţii de cărămidă vechi, crăpaţi, s-ar fi prăbuşit de mult, dacă n-ar fi fost sprijiniţi cu reazeme de zidărie.

Dincolo de clădiri, se înşiruie mormane de cenuşă de cărbuni. Vara, pe căldură, la cea mai uşoară adiere, deasupra aşezării se aşterne o negură deasă. Dar acum, în primele zile ale primăverii pămîntul şi cenuşa sînt umede, nu se stîrneşte praf.

Aşezarea Karaganda, răsărită în inima stepei golaşe, seamănă cu o aluniţă pe un obraz lătăreţ.

Într-o zi de primăvară, în depărtare se ivi o caravană singuratică. Nu, nu era o caravană obişnuită de cazahi rătăcitori. Una după alta se înşirau birji şi droşti cu coviltire ca nişte corturi. În ele se aflau vreo cincisprezece-douăzeci de oameni — toţi ruşi. Numai în birja din faţă era un localnic, cazahul Kanabek, un om scund pornit spre îngrăşare. Lîngă el şedea un bărbat voinic, cu părul negru, înspicat de fire argintii.

Caravana ajunse în dreptul cimitirului părăsit de la marginea drumului, și se opri. Călătorii șovăiau: să cotească spre așezare sau să meargă mai departe?

Kanabek se ridică puțin în birjă și ridică mîna.

— Hei, nu-i nimeni pe aici?

De lîngă o baracă se dezlipi un djighit spătos, cu mustața neagră, pleoștită. Stătu o clipă în loc și privi cu luare aminte spre noii veniți, încercînd să ghicească ce fel de oameni sînt. Apoi păși încet, greoi, se îndreptă agale spre caravană.

Kanabek își pierdu răbdarea.

— Ce-i cu tine? Ți-e teamă c-o s-aluneci? Greu te mai miști, frățioare!

Apropiindu-se, djighitul mustăcios mormăi posac:

— Bună ziua!

Și, fără să dea mîna cu nimeni, se opri la distanță.

Kanabek sări din birjă, alergă spre el și îi întinse mîna.

— Hai să legăm cunoștință, frățioare! Eu sînt Kanabek, președintele comitetului executiv al raionului Thaelman. Ai auzit de mine?

— Auzit, — răspunse cu întîrziere mustăciosul. — Iar eu sînt Ermek, muncitor. Am rămas aici, la Karaganda, de pază.

— Foarte bine! Tocmai de tine avem nevoie. Știi cine-s oaspeții noștri? Sînt oameni din Donbass, iar unii din ei chiar din Moscova. Vor să învie din morți Karaganda! Vor să făurească împreună cu noi o Karaganda nouă, sovietică! — vorbi pripit Kanabek. — Uite, poftim, dumnealui este prietenul nostru Serghei Petrovici Șcerbakov, miner vechi ca și tine, viitorul conducător al trustului, — și arătă spre vecinul lui de birjă, — iar dumnealui, tovarășul Kozlov, e mecanic. Dumnealui — lăcătușul Lapșin! Dumnealui — inginerul Orlov...

Ermek se învioră, obrajii i se îmbujorară, iar ochii începură să-i strălucească. Dar, ascunzîndu-şi bucuria, salută pe noii veniţi reţinut, păstrînd asprimea de la început.

Între timp, mica aşezare prinse viaţă. Copiii începură să se vînzolească, din bараci ieşiră bărbaţi şi femei. Căruţaşii, sosiţi din colhozurile vecine, după cărbune, se apropiară şi ei. Călăreţii în trecere îşi opreau caii. În curînd, în jurul oaspeţilor, se strînse un grup nu prea numeros.

Începură să curgă întrebări:

— Cum adică, vor să înceapă exploatarea în Karaganda?

— Se zice că maiştrii sosiţi îs din Donbass!

— Ehei, să nu glumeşti cu cărbunele nostru, el topeşte fierul, nu-i fleac!

Ermek scoase din buzunar o legătură de chei şi le întinse lui Şcerbakov.

— Mi-a vorbit Ceaikov de dumneata, te aşteptam de mult. Bine că ai venit în sfîrşit. Poftim, îţi predau în mînă cheile exploatării!

Şcerbakov luă cheile şi le jucă în palma sa lată. Căzu pe gînduri vreme de un minut, cuprinzînd cu ochii-i albaştri, înfundaţi adînc în orbite, stepa ce-l înconjura. De bunăseamă, întinderile ei nemărginite îl tulburau.

Ridicînd mîna cu cheile, voinicul cel spătos începu să vorbească tare:

— Tovarăşi! Au trecut aproape o sută de ani, de cînd Appak Baijanov, un păstor de prin părţile acestea, a găsit într-o vizuină de pinţ [1]) cărbune de Karaganda. În toţi aceşti ani îndelungaţi capitaliştii ruşi şi englezi au ţinut sub lacăt bogăţiile pămîntului cazah. Cu aceste chei, noi vom deschide pentru popor porţile spre comorile pămîntului

[1]) *Pinţ* — rozător ierbivor, ceva mai mare ca o pisică, cu blana de culoare cafenie. Poate fi uşor dresat şi domesticit. Trăieşte 5—6 ani. (N. trad.)

său! Ne-a trimis aici Partidul Comunist, tovarășul Stalin, Guvernul Sovietic. Venim în ajutorul poporului frate cazah — venim să-l ajutăm să îndeplinească cincinalul, să trezească la viață această stepă întinsă. În acești ani, mica și sărăcăcioasa exploatare din Karaganda trebuie să se transforme într-un puternic centru industrial. În fața noastră e muncă, nu glumă; vom întîmpina multe greutăți. Puterea populară va învinge totul. Doar că această putere trebuie organizată și atunci nu va mai exista fortăreață pe care să n-o putem cuceri...

Șcerbakov vorbea rușește. În acest ținut erau încă prea puțini cazahi care să știe limba rusă. Dar cuvintele: „Partid, Stalin, Putere Sovietică" — erau pe înțelesul tuturor. Kanabek traducea cuvîntarea lui Șcerbakov.

O bătrînă cazahă, asculta lîngă Ermek, sprijinită într-un toiag. Șuvițele colilii ieșite de sub basma, păreau niște trandafiri albi, prinși după ureche. Bătrîna nu auzea bine. Împungînd ușor cu toiagul umărul lui Ermek, întrebă:

— Ce a zis? I-a trimis Stalin?

Ermek dădu din cap. Bătrîna molfăi din buze, îngăimînd:

— A-a-a...

Îndată ce Kanabek termină traducerea cuvîntării, bătrîna se apropie de Șcerbakov, îl luă de mînă și se îndreptă cu el spre vechiul cimitir. Acolo, făcînd semne cu mîinile, ea chemă nerăbdătoare pe cineva. Din mulțime, ieși un djighit tînăr și înalt, cu fața lățăreață și cu gura mare. Flăcăul nu se simțea la largul său, roșea și zîmbea cu toată gura.

Arătîndu-i lui Șcerbakov niște morminte, bătrîna spuse:

— Aici e îngropat tatăl meu — a murit de oftică. Ăsta este mormîntul bărbatului meu — a pierit în mină. Iar aici putrezește fiul meu cel mare — un flăcău plin de foc. S-a bătut cu un șef de echipă englez. Uriadnicul Kudria a sărit

să-l apere pe șeful de echipă și mi-a spintecat băiatul cu sabia. Mulți oameni sînt îngropați aici — au murit de schingiuiri și sărăcie. Nu odată am auzit că părintele nostru Lenin și înțeleptul cîrmuitor Stalin s-au ridicat în apărarea muncitorilor... Iată că și pe tine, dragul meu, te-au trimis în ajutorul nostru. Îi mulțumim lui Stalin!...

Bătrîna luă de mînă pe tînărul djighit și-l duse la Șcerbakov.

— Ăsta-i singurul meu nepot; îl cheamă Akîm. E orfan. Ți-l încredințez, dragul meu. Să-l faci om, miner, așa cum au fost din tată în fiu bărbații în neamul nostru.

Kanabek tîlmăci cuvintele bătrînei și Șcerbakov răspunse:

— Îți mulțumesc, măicuțo, pentru încredere. Sînt bucuros să fac ceea ce m-ai rugat.

Sprijinind bătrîna de cot, ieși cu ea din cimitir.

Ermek duse oaspeții la o baracă nelocuită. Mulțimea se împrăștie. Călăreții, mînînd caii în trap, își vedeau de drum; colhoznicii încărcau căruțele cu cărbune și porneau spre aulele lor.

Parcă purtată pe aripile vîntului, spre seară se răspîndi peste tot, prin stepă, vestea:

„Au sosit maiștri din Donbass și din Moscova; vor să dea drumul Karagandei".

Trecură cîteva zile. Cei sosiți se statornicirăpe locul cel nou. Mica exploatare începu să învie.

Nu departe de barăci, pe o movilă, se ridica o mică grămadă de cărbune. Lîngă ea, Akîm și un alt djighit se legănau și se aplecau, învîrtind de manivela unui troliu pe care se înfășura un cablu de oțel de al cărui capăt era prinsă o chiblă. Mai precis — două cabluri și două chible: una goală, care cobora în puțul adînc, cealaltă, plină cu cărbune, care se ridica la suprafață.

Cărbunele scos, îl deşertau lîngă un morman vechi.

— De ce o trebui să-l grămădim în altă parte ? — întrebă Akîm.

— Da' de unde vrei să ştiu eu ? — îi răspunse tovarăşul lui de muncă.

— Am vrut să-l întreb pe Serghei Petrovici, dar, din păcate, eu nu ştiu ruseşte, iar el nu cunoaşte cazaha.

— Parcă ai vorbit cu el odată ?

— Da, dar atunci a vorbit mai mult bunica decît mine.

Din puţul minei, pe scara de lemn, ieşiră Şcerbakov, tăcutul inginer Orlov şi şeful de echipă Seitkali.

Seitkali era un vechi miner din Karaganda. Cînd fusese închisă exploatarea, Seitkali plecase în aul. Dar, auzind de sosirea maiştrilor din Donbass, se întorsese îndată la mină, începînd lucrul ca şef de echipă.

Seitkali avea părul bălai, nasul cărnos, lăţăreţ şi vorbea gros.

— Se risipeşte mult, foarte mult, — spunea Şcerbakov, dînd din cap. — Jumătate din ceea ce tăiaţi, risipiţi; numai jumătate ridicaţi la suprafaţă.

— În timpul englezilor, pierderile erau şi mai mari, — răspunse cu glas tare şeful de echipă.

— Englezii nu sînt un exemplu pentru noi. Trebuie să ne străduim pentru obţinerea unui cărbune curat, neamestecat cu steril şi să nu admitem nici un fel de risipă, — spunea Serghei Petrovici, trăgînd din pipă şi privind în acelaşi timp spre djighiţii care învîrteau la manivelă.

Flăcăii trudeau din greu, ştergîndu-şi mereu sudoarea de pe frunte.

— Ia vezi, ce zice Akîm, e greu ? A obosit ? — îl puse Şcerbakov pe Seitkali să-l întrebe pe flăcău, în cazahă.

— Greu, dar deocamdată n-am obosit.

— Se vede, eşti un flăcău voinic... Ce-ai zice, dacă ai trece la tăiere cu tiul ?

— Oho, ce-aş mai tăia ! Numai să-mi arătaţi cum...

— O să-ţi arătăm. Ţine minte vorba mea: va veni vremea cînd vei tăia cu maşina. — Serghei Petrovici îl bătu pe umăr şi îi spuse cu glas scăzut lui Seitkali: — Dă-l în brigada lui Ermek. Să înveţe pe îndelete.

Cît stătură de vorbă, inginerul Orlov, cel cărunt, stătea tăcut de o parte, ştergîndu-şi pince-nez-ul cu batista. După o clipă se apropie, punîndu-şi pince-nez-ul cu mişcări domoale.

Serghei Petrovici arătă cu capul înspre flăcăii care învîrteau la manivelă:

— N-o să îngăduim multă vreme aşa ceva !

Orlov ridică din umeri, dînd mîinile larg în lături:

— Ce putem face în condiţiile astea ?

— Ce-ar fi să punem cai să învîrtească troliul ?

— A-a, facem o instalaţie acţionată de cai ! Bună idee.

— Da, un tambur acţionat de cai. Vom scăpa oamenii de o muncă grea, şi în acelaşi timp vom mări productivitatea. Voi da sarcina aceasta mecanicului Kozlov, iar dumneavoastră să-l ajutaţi.

— Dar unde o să găsim material lemnos în stepă ?

— O să găsească Kozlov; se descurcă el.

Din grămada de cărbune extras în ziua aceea, Seitkali alese bucăţile mari şi le aşeză într-o ladă. Apoi bătu capacul lăzii în cuie.

Akîm îi urmărea mişcările cu coada ochiului. Îl întrebă deodată, neînţelegînd ce face:

— De ce baţi cuiele de tot ? Pentru ce ?

— Trimitem cărbunele în Ural şi în Donbass.

— Dar ce, acolo n-au cărbuni ?

— Îl trimitem ca să-i facă analiza.

— Să-i facă analiza ? Ce, vor să scoată ulei din el ? Cărbunele e cărbune şi basta !

Schimbul lor de vorbe atrase atenţia lui Serghei Petrovici, care rugă pe Seitkali să i le tălmăcească. Auzind despre ce-i vorba, izbucni în rîs.

— Lămuriţi-l ! Dacă omul înţelege rostul trebii pe care o face lucrează mai bine. Există mai multe feluri de cărbune. Din cărbune se poate face şi ulei şi cocs. Cocsul topeşte şi fierul şi piatra. În primul rînd, ne interesează să ştim dacă acest cărbune se cocsifică bine. În Ural, ca şi în Donbass, există utilaj special pentru asemenea analize. Nu-i rău ca flăcăul să ştie toate acestea.

Akîm asculta şi dădea din cap.

Orlov îi spuse să ducă lada închisă, în baraca în care se instalase direcţia viitorului trust, pornind-o şi el după flăcău.

Şcerbakov şi Seitkali se îndreptară încet spre mina „Herbert", părăsită de pe vremea concesionarilor englezi. Se suiră pe un dîmb. Şcerbakov cerceta împrejurimile cu un zîmbet plin de încîntare.

În depărtare, pe colnicul învăluit într-un fum alburiu şi mai aproape, în vale, pretutindeni, mişunau oameni, scormonind pămîntul, ca nişte vînători care scurmă vizuina unei sălbăticiuni. Se năşteau mine noi.

— Lucrul a pornit. Uite, încetul cu încetul, oamenii încep să vină, — spunea Serghei Petrovici. — După ce vom încheia contracte cu colhozurile, caravanele o să înceapă să curgă şuvoi, spre noi.

— Da, oamenii au şi auzit de Karaganda. Nu aşteaptă decît chemarea noastră.

— Oamenilor le va trebui neapărat apă, pîine şi adăpost. Iar noi nu avem deocamdată de nici unele.

— Cu apa o să fie greu de tot ! — Seitkali se scărpină la ceafă, îngîndurat. — În toată Karaganda sînt numai două-trei fîntîni şi apa e la mare adîncime. Nu poţi săpa altele noi, aşa, cît ai bate din palme.

Dar Serghei Petrovici era îngrijorat de locuințe, mai mult decît de apă.

— Materiale de construcție nu-s pe aici și nici cale ferată pentru a le aduce din altă parte. Unde se vor adăposti iarna muncitorii?

Seitkali răspunse:

— La cîțiva kilometri de aici sînt colhozurile „Kzîlkuduk", „Akkuduk", „Așîlî-airîk" și „Bukba". La început, o parte din muncitori o să se aciuiască pe acolo, iar alții, în cel mai rău caz își vor face bordeie. Pentru astea, n-o să fie nevoie de cine știe ce materiale. Apa e mai trebuincioasă ca orice. Și ca să aducem apa de la colhozuri, nu se poate.

Vorbele lor fură întrerupte de bocănitul răsunător al unui ciocan, care se auzea din magazia de piatră de lîngă coșul cel înalt de fier. Această magazie fusese construită odinioară pe locul unde s-a deschis mina „Herbert".

Intr-una din despărțiturile magaziei, unde intrară Șcerbakov și Seitkali, bătea răsunător cu ciocanul fierarul Koktainșa, un bătrînel scund și sprinten. In timpul patronilor englezi, bătrînul era socotit cel mai bun maistru, și la topitoria de aramă din Spassk și în Karaganda. Auzind că au sosit oaspeți din Donbass și din Moscova, Koktainșa a venit din aul înaintea tuturor. El a fost cel dintîi care a început să bată cu ciocanul pe nicovală, înjghebînd și o mică forjă. Acum, fierarul forja vîrful unui tiu. Serghei Petrovici era încîntat de îndemînarea cu care muncea bătrînul.

— Dumneata modelezi fierul mai ușor decît argila.

Koktainșa, deși nu știa prea bine limba rusă, răspunse cu îndrăzneală:

— Ehei, să-l fi văzut pe Karakîz!

— Unde e acum? — întrebă Șcerbakov.

— A murit.

— Păcat... tare păcat... Vestiți pe toți minerii bătrîni să se întoarcă la exploatare; să-și ia și tiurile cu ei, căci uneltele nu ne ajung.

— Nu-și lasă ei scula acasă, chiar dacă nu le spui. Aveți grijă de locuințe, celelalte îs floare la ureche.

Fierarul vorbea așa fel, de parcă, înafară de locuințe, nimic nu mai putea să-i frămînte pe conducătorii exploatării. Micul lui atelier era plin de bucăți de fier ruginit, de tiuri vechi și tocite. În curtea magaziei zăceau vagoane stricate, șine subțiri. Aici, în magazie, mecanicul Kozlov și fierarii Koktainșa și Lapșin puseseră bazele viitorului atelier mecanic al exploatării.

În curte intră o brișcă, trasă de doi cai. Din ea sări sprinten un om gras, scund, destul de vîrstnic, care începu să-și scuture mantaua prăfuită.

— A venit Kozlov, — spuse Koktainșa.

— Boris Mihailovici, te-ai și întors? — strigă Șcerbakov. — Ai făcut rost de ceva?

— N-am găsit nimic întreg, — răspunse Kozlov, descărcînd din brișcă tiuri vechi, șuruburi, pinioane și bucăți de cablu de oțel.

La treizeci și cinci de kilometri de Karaganda se afla topitoria de aramă din Spassk, pe jumătate năruită, fostă proprietate a englezilor. Kozlov se dusese pînă acolo, nădăjduind să găsească materiale pentru atelierul mecanic.

— Asta-i tot ce ai găsit?

— Mai sînt și trei locomotive stricate, resturi din două pompe cu piston și cîteva țevi. Le aduce pe toate Lapșin.

— Dar la moara părăsită de chiaburi, de la Bolșoe Mihailovskoe?

— Ce poate rămîne de la englezi sau de la chiaburi? — Kozlov izbucni în rîs, descoperindu-și cioturile dinților din față. — Și acolo bate vîntul — n-am găsit nimic, înafară de două motorașe hîrbuite. O să căutăm să meșterim

ceva din vechiturile astea. N-o să stăm cu mîinile în sîn, pînă ne-o scoate din încurcătură calea ferată, care, deocamdată, e doar pe hîrtie.

— Ia veniţi încoace ! — îi chemă Serghei Petrovici pe Kozlov, pe Koktainşa şi pe Seitkali, în cealaltă despărţitură a magaziei, unde se afla intrarea în mina „Herbert".

Şcerbakov se uită în puţul vertical de mină, întunecos şi adînc, şi îl întrebă, îngîndurat, pe Seitkali:

— Cît are pînă la fund?

— Aproape o sută de metri.

— Ermek spune că mina e inundată.

— Se poate. Aici era şi înainte multă apă. Acum, în fund trebuie să fie o adevărată baltă.

— O să folosim această apă pentru nevoile tehnice. Geologul Ceaikov spunea că în două locuri a dat de izvoare subterane. O să le captăm şi pe acelea. Aşa că, pentru o vreme, lipsa de apă n-o să mai fie o problemă.

Seitkali rămăsese cu gura căscată de mirare. Abia îngîimă:

— Nu înţeleg ! — După el, apa nu putea fi luată decît din puţ şi de la gîrlă. — Cum o să scoatem apa de acolo ?

— O s-o facă Boris Mihailovici. O să evacuăm apa cu pompa.

— Care pompă ?

— O meştereşte tot el.

Kozlov dădu din cap şi izbucni în rîs.

— Din ce am s-o fac ? Nu cumva din fierăraia asta ?

— Asta o ştii tu mai bine ca mine. Oamenii au nevoie de apă. Apă ! Da' pînă una alta, ia să te apuci să înlocuieşti manivela asta cu un tambur acţionat de cai. Şi cît mai repede ! — spuse Serghei Petrovici, apoi se întoarse spre Seitkali. — Acum, abatajele noastre, pe zi ce trece, or să înainteze tot mai adînc. N-o să ne mai mulţumim

cu roabele. Uite, în curtea minei „Herbert" zac vagonete, șine...

— Dar sînt vechi, stricate...

— Boris Mihailovici o să aibă nevoie de ele. Puneți-le la punct cît mai repede, ca să poată fi coborîte în mină... Da, și încă ceva : nu-i trimiteți în subteran, neînsoțiți, pe noii muncitori. Oamenii n-au experiență, să nu se întîmple vreo nenorocire. Cînd or să înceapă să învețe, cînd or să se deprindă cu munca, atunci o să fim mai liniștiți.

Cumpătat, cu mișcări măsurate, Serghei Petrovici vorbea calm, fără grabă. În vorbele lui nu răsuna porunca, ci grija părintească pentru oameni.

După ce arătă astfel lui Seitkali, lui Kozlov și lui Koktaimșa ce au de făcut, se îndreptă spre biroul direcției. Umbla încet, cu mîinile în buzunarele pantalonilor săi largi și, tot chibzuind din mers, ideile îi veneau una după alta :

„...De unde să iei mineri calificați ?... Nici muncitori necalificați nu-s destui. Brațele de muncă le vom recruta din colhozuri. Oamenii aceia vor să învețe. Trebuie să le asigurăm hrană, îmbrăcăminte, locuință, școli... Producția trebuie să crească. Cu tamburul acționat de cai, cu roaba și cu tiul, nu poți să ajungi departe. E nevoie de mecanizare... Pînă nu vom abate încoace albia rîului Nura, nici oamenilor, nici exploatării nu le va fi asigurată apa necesară. O să avem mult de furcă... Cîndva, linia ferată va uni Karaganda cu marile centre industriale ale țării !... Dar pentru ca să învingem toate greutățile, pentru ca să trecem peste toate obstacolele, trebuie să creăm neîntîrziat organizații locale de partid, sindicale și soviete. Cine ne va ajuta în toate astea ? Oh, cîtă nevoie avem de ajutoare !..."

Mica exploatare din Karaganda era pitulată în inima

nemărginitei stepe învălurate... Ici, colo se zăreau grupuri răzlețe de oameni... se mișcau domol, parcă sfiindu-se.

Trezindu-se din gînduri, Serghei Petrovici se opri, se așeză pe o piatră mare, scoase din buzunar carnetul de notițe, îl puse pe genunchi și începu să scrie:

„Moscova. Către Președintele Consiliului Superior al Economiei Naționale, tovarășul Kuibîșev.

„Am analizat situația la fața locului și am pornit la muncă. Planurile încep să fie înfăptuite. Deschidem trei mine noi. Pentru cercetarea calității, am trimis mostre de cărbune în Donbass și în Ural. Am găsit două izvoare de apă. Vom folosi toate resursele locale. Dar asta nu-i destul. Cînd vom primi adevăratul ajutor (în primul rînd linia ferată), vom desfășura o muncă vastă. Încet, încet, localnicii încep să sosească la exploatare. Este nevoie de specialiști care să instruiască pe acei care pînă mai ieri au fost nomazi. Trebuie să se creeze organizații obștești locale. Rog luați măsuri extraordinare.

Șcerbakov".

După ce predă telegrama la trust, Șcerbakov ieși din nou la aer, în stepă. Descheindu-și haina, păși peste cîmp trăgînd în piept cu sete aerul proaspăt de primăvară. Nu departe zări niște muncitori care săpau pămîntul. Acolo începea deschiderea unei noi mine. Șcerbakov porni într-acolo.

2

Un djigit uscățiv, cu fața arămie, ieși grăbit din clădirea comitetului de partid al ținutului. Inima îi bătea năvalnic. Citea din mers o hîrtie pe care, cu o clipă mai înainte, o primise de la secretar. Sus era tipărit cu litere

mari: „Comitetul de partid al ținutului...“ Această mică foaie de hîrtie era actul lui de drum în viață.

Ziua era călduroasă, dar djighitul nu-și încetinea pașii. Mergea pe strada Karl Marx, pe care se îngrămădeau ici și colo bolovani uriași de piatră. Unii erau mari cît o cămilă culcată, alții cît o iurtă. În primăvara anului 1921, în împrejurimile Alma-Atei se dezlănțuise o furtună năpraznică. Șuvoaiele năvalnice se prăvăliseră din munți, rostogolind bolovanii la vale. În oraș se mai vedeau încă urmele inundației.

Printre pietroaie, pe stradă șerpuia o cărare care părea urma unui iepure. Uneori poteca se pierdea și djighitul era nevoit să sară din piatră în piatră.

Amintindu-și îndelunga convorbire pe care o avusese cu secretarul, se gîndi fără voie că drumul pe care merge acum Kazahstanul, seamănă cu această stradă. În fața lui se zărea o vale înverzită, dar pînă la ea se aflau prăpăstii adînci și trecători înalte...

În sfîrșit, djighitul ajunse la locuința sa, o casă de lemn, pe jumătate intrată în pămînt, care desigur că altădată arătase mai lăcătării, dar din pricina inundației se aplecase într-o rînă. Nimeni nu știa unde dispăruse proprietarul ei în zilele furtunoase ale revoluției. Acum casa era proprietate comunală. Dar sovietul orășenesc nu se învrednicise încă să-i facă reparațiile cuvenite. Vremurile erau așa fel că din centrul republicii și pînă în aulele cele mai îndepărtate, pretutindeni parcă se auzea larma pe care o fac cei ce se mută în casă nouă. Viața era încă în plină reorganizare.

Djighitul ieși din casă tot atît de grăbit precum intrase. În mînă ținea un geamantan, pe braț — mantaua de ploaie. Opri prima birjă care îi ieși în cale și strigă:

— La gară!

Birjarul bărbos ridică biciul. Sub roți se stîrniră nori

înecăcioși de praf. Trăsura hodorogită zdrăngănea pe drumul plin de gropi, făcîndu-l pe călător să salte pe banchetă. Pînă la gară erau doisprezece kilometri. Pe de o parte și pe alta a drumului, înaintau domol trăsuri și căruțe. Rareori se vedea cîte o mașină. Plopii înalți de pe margini erau învestmîntați în praf și vîrfurile lor parcă încărunțiseră. Zăpușeala încremenită și praful des păreau că înăbușă tot ce e viu.

— După cum se vede, Alma-Ata nu e îmbelșugată numai în soare și verdeață, ci și în praf și trăsuri, — spuse djighitul. Acestea fură singurele cuvinte pe care le rosti în tot timpul drumului.

La gară, djighitul plăti birjarului, intră grăbit pe peron și urcă repede în trenul care era gata de plecare.

Nu numai djighitul nostru, dar și alți călători se suiau în tren fără bilete. Linia ferată Turkestan-Siberia fusese pusă în funcțiune de curînd. Trenurile de călători nu circulau încă, dar vagoanele roșii ale trenurilor de marfă primeau pe toți cei ce voiau să se urce, și erau destui din aceștia, cu toate că nimeni nu-i asigura că vor ajunge la timp la destinație.

Garnitura lungă, încărcată de oameni, de materiale și vite, se urni, scîrțîind. Behăit de oi, acorduri de armonici, larmă, toate aminteau iureșul de primăvară din aule.

— Da, țara noastră a pornit în iureș !... — rosti djighitul.

Sprijinindu-se cu umărul de canatul ușii vagonului, rămăsese cu privirile ațintite spre zarea îndepărtată.

Cicatricea subțire, încovoiată ca o seceră, care abia i se deslușea la rădăcina nasului, parcă se adînci.

Trenul gonea întins înainte și pămîntul alerga tot atît de repede înapoi. Numai Ala-tau cu creștetul său de nea, nu rămînea de loc în urmă. Obcinele munților se întindeau în lanț lung, spre răsărit.

Pe drumeagul care şerpuia de-a lungul căii ferate, oamenii călătoreau pe jos, călare şi în căruţe. Un băieţel cîrn, cu burta dezgolită arsă de soare, alerga pe lîngă linie, străduindu-se din răsputeri să nu rămînă în urma trenului. Văzîndu-l, djighitul izbucni fără voie în rîs. Şi iată că băiatul îşi pierdu răsuflarea şi rămase în urmă. Acum gonea după vagoane, călare pe un bou, un bătrîn, pesemne din neamul Jalair : numai jalairii obişnuiesc să umble călare pe boi. Un căruţaş care moţăia într-o hanaba pe două roţi, trasă de un catîr, se trezi deodată şi, înspăimîntat, începu să bată din călcîie, închipuindu-şi pesemne, că e călare. Catîrul, ciulind urechile-i lungi, întoarse capul spre tren. Două femei cazahe, legate la cap cu năframe albe fluturînd în vînt, se legănau în trapul cămilelor. Se vedeau şi călăreţi gonindu-şi caii nebuneşte — tropotul copitelor se îmbina cu ţăcănitul roţilor de tren...

„Trenul seamănă cu noua noastră viaţă, îşi spuse djighitul. Toţi caută din răsputeri să nu rămînă în urma ei".

Aruncă o privire spre ceasul de la mînă şi, socotind viteza trenului după locul unde ajunsese, se încruntă nemulţumit. Nici unul din mijloacele de transport folosite din vechime de poporul cazah nu se puteau asemui, ca viteză, cu trenul. Linia ferată Turkestan-Siberia a redus drumul de o lună, din trecut, la o singură zi. Totuşi djighitul nu mai avea răbdare. Avea de făcut o călătorie lungă, urma să străbată cu caii mai multe sute de kilometri şi i se părea că întinderea nemărginită a stepei cazahe nu mai are sfîrşit.

— Ei, fiule, ia poftim la o gustărică! — îl strigă cineva.

Djighitul se întoarse repede. Un cazah cu barbă neagră şi deasă se aşezase ca la el acasă pe o pătură întinsă

într-un colț al vagonului. Pe o față de masă albă, întinsă deasupra păturii, scosese plăcintă și friptură rece de berbec, iar alături un burduf negru din piele netăbăcită, afumată, făcut anume pentru cumîs. [1])

— Clătește-te pe mîini, sufletelule, — îl îmbie nevasta cazahului bărbos, întinzîndu-i un ceainic cu apă.

Djighitul se spală nu numai pe mîini, dar și pe față și se așează pe pătură. Abia acum privi în jurul său. În vagon se adunaseră oameni de toate neamurile — printre alții se vedeau uzbeci, uiguri, dungani. Toți își scoteau și își întindeau merindele, după gusturile și obiceiurile fiecăruia. Un bătrîn ucrainian mustăcios scoase dintr-un cufăraș meșterit de el un codru de pîine și o bucată de slănină. Călătorul uscățiv, cu nasul coroiat, care mînca brînză de oaie, era desigur un fiu al Caucazului. Iar flăcăiandrul care cîntase mai adineauri cu armonica „Galia-Banu“ [2]) era fără îndoială tătar. Astfel îi cîntărea djighitul nostru pe tovarășii săi de călătorie, cercetîndu-i pe rînd cu privirile.

— Fiule, — îi spuse cazahul cu barba neagră, — știi zicătoarea: „Decît să cunoști o mie de oameni după chip, mai bine pe unul după nume“.

— Numele meu e Meiram.

— Să-ți fie calea fericită! De unde vii și încotro mergi?

— Viu de departe și merg departe, — răspunse scurt Meiram, ațintindu-și privirile ochilor săi cenușii asupra fețelor celor doi soți cazahi. Apoi adăugă: — Viu de la Moscova, de la învățătură. Am isprăvit școala și acum mă duc să lucrez în Karaganda. Dar pot să știu cum te numești?

---

[1]) *Cumîs* — lapte de iapă fermentat. (N. trad.)

[2]) *„Galia-Banu“* — cîntec popular tătar, foarte răspîndit. (N. red. ruse.)

— Numele meu e Mausîmbai. Mă trag din neamul Naiman. Bătrîna şi cu mine mergem la Semipalatinsk în ospeţie la o fiică măritată... Măi, măi, ce repede ne duce trenul. Puteam noi înainte să călătorim astfel în vagoane?...

— Aţi intrat în colhoz? — îl întrerupse Meiram.

— Deocamdată nu, fiule, vreau să văd cum stau lucrurile. Oamenii intră. S-au înscris şi mulţi mijlocaşi.

— Dar, oamenii aceia, după dumneata, intră cu ochii închişi?

— Fiecare după cum îl taie capul, — i-o reteză neprietenos bătrînul.

Şi căutînd să schimbe vorba, începu să-l întrebe de una şi de alta pe necunoscutul cel curios.

— Dacă ai isprăvit şcoala la Moscova, de ce n-ai rămas acolo, sau nu ţi-ai găsit un loc la Alma-Ata? De ce, mă rog, te duci atît de departe?

Meiram zîmbi. La început, bătrînul, îl numise prietenos „fiule", dar acum căuta să-l înţepe. Pasă-mi-te, nu se sfia de el, ba chiar îi şi dădea să înţeleagă: „Deşi ai învăţat carte la Moscova, află că te pot încolţi". Meiram nu-şi puse mintea cu el şi răspunse împăciuitor:

— Mi se pare că plutesc încă la suprafaţa vieţii, otagasî [1]). Şi aş vrea să pătrund mai în adîncul ei.

Mausîmbai chicoti şi începu să povestească ce s-a întîmplat cu un cunoscut al lui care a încercat să cunoască viaţa mai în adîncime.

— În aulul nostru trăia un djighit cu numele de Turman. Odată i-a trăsnit prin minte să se facă acîn. Cineva l-a sfătuit: pentru ca să ajungi un acîn înţelept să te duci departe de oameni şi să asculţi glasul puternic al viforului. Şi iată că alegînd o zi de iarnă în care vremuia cum-

[1]) *Otagasî* — moşule. Sensul propriu al cuvîntului este — căpetenia aulului (a căminului). (N. red. ruse.)

plit, Turman plecă departe în stepă, cu gîndul să stea de vorbă în singurătate cu viforul. A fost găsit aproape înghețat, așa că nu s-a mai făcut acîn, ci a ajuns de rîsul lumii. În viață, fiule, suprafața și adîncimea le găsești pretutindeni. De ce să te duci atît de departe ca să cauți adîncimea?

De data asta bătrînul îl înțepă și mai simțitor. Dar Meiram nu se supără, doar rîse de povestea naivului acîn.

— Bine zici, otagasî: și la Moscova și la Alma-Ata, pretutindeni găsești și suprafața și adîncimea vieții. Copilăria și anii de școală au fost pentru mine tot viață. Dar eu am plecat de mult de pe meleagurile natale. M-am născut la Karaganda. Și iată că amintirile din copilărie mă cheamă într-acolo ca un vis plin de bucurii.

— Împotriva acestui lucru nu-i nimic de zis, — spuse Mausîmbai și oftînd, rosti versurile:

Nu-i loc frumos pe lumea asta
Ca locul unde te-ai născut.
Acolo răsunat-a glasul
Prietenilor din trecut...

— O, dumneata ești și acîn?

— Mare lucru! Orice femeie cîntă în clipa despărțirii cîntece de bun rămas. Darul acînului iese la iveală atunci cînd sufletul lui este plin și dă să se reverse. Dar ce se poate revărsa dacă răstorni un butoi gol?

Vorbele bătrînului îl încîntau tot mai mult pe Meiram. Avînd o limbă ascuțită și o memorie bună, acesta știa pe de rost stihurile vechilor acîni cazahi. Meiram plecase din fragedă vîrstă de pe locurile natale și acum Mausîmbai îi părea o istorie vie. Djighitul îl asculta fermecat de cugetările vechilor cîntăreți, deosebind în ele falsa înțelepciune de cea adevărată. Altădată își culegea cunoștințele numai

din cărți, dar acum, în fața lui se revărsa tezaurul bogat al zicalelor și cugetărilor create de popor. Dar Mausîmbai nu adîncea prea bine cele ce spunea, nu-și putea da seama că multe cugetări vechi nu mai puteau fi aplicate lesne la viața nouă.

— ...Un morman de nisip nu poate deveni stîncă. Gloata nu va putea cîrmui nici cînd. Dintr-un nobil se poate naște un netrebnic, căruia nu merită să-i dai nici măcar o cană de apă. Dintr-un neam prost poate ieși un om de ispravă, ceea ce dealtfel, se întîmplă arareori, — rostea el ca pe un adevăr de nestrămutat.

— Astea, pe vremurile noastre, se potrivesc ca nuca-n perete, — îi răspunse Meiram. — Zicalele astea au fost ticluite pe vremuri, de oameni care făceau parte din clasele conducătoare.

— Nu prea cred eu că pe atunci oamenii știau ce-s alea clase.

— Știau sau nu știau, însă chiar zicalele astea adeveresc că lupta dintre săraci și bogați e veche. Dar iată că noi, în zilele noastre, dezlegăm neînțelegerile de veacuri dintre clase. Tocmai nouă, ne-a dat istoria această sarcină, — spunea Meiram.

Mausîmbai îi arunca din cînd în cînd cîte o privire fugară care parcă spunea: „După cît se vede, djighitul e om isteț".

Luîndu-se cu vorba, nu-și dădură seama că se înserase. Trenul stătea de mult într-o stație oarecare:

— De ce nu-i dă drumul, fiule? A ostenit oare locomotiva?

— Pesemne că brigada e ocupată în gară cu cine știe ce treburi.

Dar pe Mausîmbai răspunsul nu-l mulțumea.

— Oare nu-și pot termina treburile la întoarcere, după ce-i duce pe oameni la treburile lor?

— Trenul nostru nu-i de călători, ci e marfar. Noi ne-am urcat în el doar pentru că avem acelaşi drum. Dacă n-ar fi fost destul loc pentru materiale n-am fi avut voie să ne suim.

— Aşa o fi, — spuse bătrînul, muindu-se.

Hotărînd să se mai dezmorţească, Meiram coborî din vagon. Soarele se ascunsese după culmea unui deal şi razele lui mai jucau doar pe crestele stîncoase ale munţilor. Pămîntul, încins în timpul zilei, începu să se mai răcorească. Gara era aşezată la poalele munţilor. În faţă se întindea stepa largă, în spate şi pe delături se înălţau obcinele golaşe ale munţilor. Rîuleţe şi pîraie şerpuiau peste pripoare şi la poalele lor. Iurtele erau împrăştiate de-a lungul malurilor înverzite. Încă nu apucaseră să se întindă în jurul noii gări, dar localnicii se şi aşezaseră statornic prin aceste locuri. Odinioară, în aulele din împrejurimi, cumîsul şi airanul[1]) se dădeau pe te miri ce, dar acum, în gară, ele îşi găsiseră o bună piaţă de desfacere — prefăcîndu-se în bănuţi frumoşi. Femei cazahe se îngrămădeau tot timpul lîngă linia ferată, umblînd cu căldările de la un vagon la altul, şi oferind lapte şi brînzeturi. Se auzea behăitul oilor aduse spre vînzare. Un grup de călători cazahi, dornici să mănînce carne, despicau un berbec cumpărat de toţi laolaltă. Mai departe, în vale, se zăreau turmele şi grajdurile de vite ale colhozului înfiinţat de curînd pe aceste meleaguri.

Meiram privi o vreme aulele, gara, împrejurimile însufleţite de tren şi de oameni, iurtele şi turmele de vite. „S-a trezit stepa", gîndea djighitul.

Cu paşi domoli se urcă pe un dîmb stîncos. Privind cu luare aminte apa rîului care curgea vijelios la picioarele lui, nu zări numaidecît pe omul care scobea stînca. Dar iată că Meiram auzi un sunet metalic, apoi în faţa ochilor lui scăpără o scînteie, iscată de izbitura ciocanului. Meiram co-

[1]) *Airan* — băutură preparată din lapte acru şi apă. (N. red. ruse.)

borî povîrnișul și se apropie de cel ce lucra. Era un cazah îmbrăcat într-o salopetă albastră. Aruncînd în treacăt o privire spre Meiram, el se apucă din nou să scobească stînca cu dalta. Pe suprafața stîncii se iveau, unele după altele, pilugi egale care semănau cu niște cuiburi de lăstuni.

— De unde ești, prietene? Și de ce scobești muntele de unul singur?

— Sunt băstinaș de pe aici.

— Se vede că nu lucrezi numai așa, ca să te afli în treabă. Ai așezat cuibușoarele cu socoteală. Cine te-a învățat meseria?

— Vasili Petrovici, tehnicianul nostru, specialist în lucrări de exploatare.

— Pentru ce scobești stînca?

— Trebuie s-o aruncăm în aer. Ne trebuie piatră pentru șosea.

Muncitorului nu-i prea ardea de vorbă, răspundea zgîrcit la întrebări. Era absorbit de munca lui. Meiram nu se îndură să-i răpească timpul de pomană. „Noua clasă muncitoare", își spuse el. Închipuirea i-l zugrăvea pe acest djighit în fel și chip. Crescător de vite și păstor — gonind prin stepă după herghelie, cu bățul lung terminat cu un laț de frînghie. Muncitor — scobind stînca. Mecanic de locomotivă — conducînd prin stepă o garnitură fără de sfîrșit.

Sirena gării îi întrerupse firul gîndurilor.

— Hoș [1]) leatule! — își luă el rămas bun și se îndreptă repede spre tren.

Se urcă în vagon din mers. În vagon era aproape întuneric. Meiram se întinse, își lăsă capul pe geamantan și închise ochii.

De cînd plecase din Moscova trecuse destulă vreme. Mai avea de mers încă vreo zece zile. Dar nici în acest timp îndelungat nu poți străbate întregul pămînt al Kazahsta-

[1]) *Hoș* — la revedere. (N. red. ruse.)

nului. Îi vor ieşi în cale şi văile răcoroase ale munţilor şi stepa pustie şi dogoritoare, şi păşunile acoperite cu ierburi pline de sevă...

Mai mult ca orice, pe Meiram îl frămîntau gîndurile în legătură cu Karaganda. Cînd oare se va întinde spre ea linia ferată, prin stepa lipsită de apă? Cînd vor izbuti să asigure apa necesară exploatării şi populaţiei? Nu-i de loc uşor să creezi baza tehnică şi alimentară, să aduci utilajul. Şi mai greu va fi să educi armata muncii, tînăra clasă muncitoare cazahă. Pentru Meiram, care părăsise de curînd zidurile institutului, toate acestea erau laturi necunoscute ale vieţii, care îl zbuciumau, îl îngrijorau. In clipele de îndoială îşi amintea cuvintele pe care i le spusese la plecare secretarul comitetului de partid al ţinutului: „Vei avea sprijinul partidului şi al lui Şcerbakov — conducătorul viitorului trust — e un om cu experienţă..."

Meiram nici nu-şi dădu seama cînd aţipi. In somn, întorcîndu-se pe partea cealaltă, rosti cu glas tare:

— O să izbutim... o să învingem...

Mausîmbai înălţă capul:

— Ai zis ceva, fiule?

Era a cincea zi de cînd Meiram străbătea călare stepa nesfîrşită. Îşi legase geamantanul pe spatele iepei — sure şi iuţi de picior — a ghidului, un flăcău cazah, sprinten. Vorbăreţ, ghidul povestea neobosit despre viaţa localnicilor, despre aşezările de prin partea locului, nelăsîndu-l pe Meiram să se plictisească. Acum nu mai ţineau drumul — călăreau întins peste stepă.

— Cum ieşim din valea asta şi trecem peste creastă, dăm de-a dreptul în Karaganda, — spuse ghidul.

Pe alocuri, printre dealurile înverzite, se zăreau nişte prepeleacuri de lemn; deasupra lor se înălţau rotocoale de fum, iar împrejur forfoteau pîlcuri de oameni. Se auzea un

bocănit înfundat. Pe dealuri se vedeau țăruși bătuți în pămînt.

— Ce fac oamenii ăștia pe aici? — întrebă Meiram.

Ghidul nu întîrzie cu răspunsul.

— Caută cărbune. Sunt geologi. Nu pregetă de loc — scurmă într-una pămîntul. E al treilea an de cînd tot sapă...

— Au găsit mult cărbune?

— Unul dintre ei, cu care am stat de vorbă, mi-a spus: dacă în Karaganda s-ar apuca să scoată cărbune toate neamurile și popoarele din Kazahstan, apoi nu l-ar scoate pe tot nici copiii lor, nici nepoții lor, și nici strănepoții lor. Poate n-o fi chiar atît cît a spus el, totuși este mult cărbune pe aici.

— Ba da, el a spus adevărul, — răspunse Meiram. — Savanții au dovedit că zăcămintele de cărbune din Karaganda vor ajunge nu numai copiilor și nepoților, ci și strănepoților întregului popor sovietic.

Cînd urcară pe creastă, în depărtare se ivi, pe un dîmb, un coș singuratic, stins.

„Privește, iată și Karaganda! parcă spunea coșul. Știi oare că aici va fi în curînd a treia sursă de cărbune din Uniune?"

Călătorii coborîră în vale și dădură de o turlă, sub care duduia un motor cu petrol, care punea în mișcare un burghiu de oțel, înfipt adînc în pămînt. Mașina scotea un duduit înfundat, binecunoscut lui Meiram. Fumul cenușiu care ieșea din țeava îngustă, se risipea repede pe întinderile stepei. Lîngă turlă se afla un cort alb, și alături de el, un mic automobil.

Doi oameni ieșiră din cort și se îndreptară spre turlă. Unul din ei era rus, de vîrstă mijlocie, scund, îmbrăcat într-o manta, celălalt era un tînăr cazah, cu fața smeadă și energică.

Caii călătorilor, speriați de duduitul motorului, dădură înapoi. Meiram descălecă și se apropie de cei ce ieșiseră din cort.

Se salutară și intrară îndată în vorbă, de parcă se cunoșteau de cînd lumea. Rusul stătea de vorbă cu voioșie — pesemne că în stepă ducea dorul noilor sosiți. El începu îndată să povestească:

— Noi, geologii ne numim exploratorii socialismului. Doriți să-mi cunoașteți numele complet? Mă rog: Anatoli Feodorovici Ceaikov, conducătorul echipei de explorare. Iar acest djighit — Așirbek Kalkamanov, e student la Institutul de Mine și își face aici practica.

Îi făcu cunoștință lui Meiram cu toți oamenii săi, chiar și cu sondorii. Vorba îi era sfătoasă, ochii — albaștri, ageri, mișcările sprintene, repezi.

— Dar dumneata încotro te duci?

— La Karaganda. Văd că ați făcut multe pe aici; eu abia am de gînd să încep.

— In ce specialitate ai de gînd să lucrezi?

— Ehei, asta nu se poate spune într-un cuvînt!... Am de gînd să mă apuc de munca organizatorică de masă. N-am o specialitate tehnică, n-am studiat științele tehnice. Dealtfel poporul nostru nu-și va însuși atît de repede tehnica.

Ceaikov zîmbi cu blîndețe.

— Nici Leningradul nu-i aproape de aici. Totuși, iată, am venit din Leningrad și în trei ani am descoperit aici atîtea bogății, cîte nici n-au visat măcar exploratorii capitaliștilor englezi și ruși. Dacă am măsura viața cu ritmul explorărilor noastre, atunci tot ce este îndepărtat va părea apropiat.

Meiram clătină ușurel din cap și zîmbi. Ceaikov îl întrebă agitat:

— De ce zîmbești? Sau n-am spus adevărul?

— E bine că mergem atît de năvalnic înainte. Dar cred

că asta nu-i de ajuns pentru Kazahstan. Dacă în trecut Rusia era cu cincizeci de ani în urma țărilor mai dezvoltate, poporul cazah era în urmă cu o sută de ani. Lucrul ăsta nu trebuie uitat.

Vrei să spui că trebuie să se grăbească și mai mult ritmul explorărilor? Bine spui, bine! — urmă Ceaikov. Părea că el nu aștepta decît aceste cuvinte. Fața i se învioră. — Oricît de înapoiat a fost poporul cazah odinioară, acum el a pornit cu repeziciune înainte. Nu l-ai cunoscut la Moscova pe geologul Kair Amanbekov?

— Oarecum, din auzite.

— O, e un om minunat, un cap de aur! Sîntem buni prieteni. Amîndoi, luptăm împotriva unor conservatori de la direcția noastră. Și luptăm nu numai pentru ritm. Ăștia toți strigă sus și tare că nu se poate face cocsificarea cărbunelui de Karaganda și că extragerea lui nu ar fi avantajoasă. Dar pînă la urmă s-a văzut că noi avem dreptate!

— Am auzit ceva în legătură cu asta.

— In controversa asta noi am ieșit învingători. Nici nu se putea altfel. Gîndește-te numai la aceste două cuvinte: „Pămînt cazah"... Pe pămîntul acesta pot trăi ușor cîteva state europene. Cărbune, fier, aur, cupru, petrol... Ce nu găsești aici! Amanbekov și cu mine, sîntem parcă într-o întrecere pentru descoperirea acestor comori. Totuși Amanbekov mi-a luat-o înainte. El a dovedit că prin bogăția lui, în ceea ce privesc unele minereuri, Kazahstanul ocupă unul din primele locuri din lume. Iar eu am dovedit doar că zăcămintele de cărbune din Karaganda ocupă al treilea loc în Uniunea Sovietică. Deocamdată am explorat numai aceste locuri! — spuse Ceaikov arătînd cu mîna în jurul său.

In fața ochilor se înșirau valuri, valuri pînă în zare, dealurile acoperite de colilie deasă, despărțite de văi bogate în ierburi. Ochiul nu le putea cuprinde. Pe culmile dealurilor

se zăreau turlele întunecate. Deasupra motoarelor se înălțau rotocoale de fum. Meiram întrebă :

— Cîte miliarde de tone ați găsit ?

Ceaikov zîmbi :

— Asta-i buzunarul statului, să nu căutăm în el.

— Iartă-mă dacă întrebarea a fost nelalocul ei.

— Numai să prididiți voi cu extracția cărbunelui, că de găsit îl găsim noi. N-am să mă liniștesc pînă nu voi dovedi că zăcămintele de cărbune de aici sînt uriașe ocupînd poate primul loc din lume. Fără îndoială că în stepa cazahă, în locul acestor motoraşe, în anii cincinalului se vor ridica coşurile a numeroase uzine. Atunci şi printre cazahi vor înflori larg ştiinţa şi tehnica pe care acum doar le visaţi. Tovarăşi ca Aşirbek stăpînesc cheia cu care pot pătrunde tainele naturii şi o folosesc cu îndrăzneală.

Aşirbek nu se amesteca în discuţie. Părea un om închis. Aplecîndu-se spre pămînt, cerceta probele de rocă scoase din adîncuri. Grămăjoarele multicolore de argilă erau aşezate în rînd. Fiecare din ele purta cîte o inscripţie.

Ceaikov arătă spre mostre şi explică fără să se uite la inscripţii :

— Cărbune brun, antracit...

— Dar prin ce se deosebesc unele de altele ?

— Deosebirea principală constă în cantitatea de carbon pe care o conţin. Cu cît este mai mare cantitatea de carbon, cu atît e mai bună calitatea cărbunelui. Cărbunele de Karaganda are o înaltă calitate, fiind cocsificabil. Am dovedit acest lucru.

Convorbirea fu întreruptă de o întîmplare neaşteptată. Ghidul lui Meiram se tot învîrtea pe lîngă automobil, privindu-l şi pipăindu-l pînă ce apăsă din greşală pe butonul claxonului. Calul lui Meiram sări într-o parte, sforăind, rupse dîrlogii şi o luă la goană spre stepă. Ghidul alergă după el. Dar nu era chiar atît de uşor să prinzi calul speriat.

— Lua-te-ar naiba, acum am rămas pe jos! — strigă înciudat Meiram.

Ceaikov îl liniști:

— Nu-i nimic, o să-l prindă... Pe meleagurile astea automobilul e deocamdată o raritate! Dar mîine tineretul cazah va ține volanul tot atît de bine ca și dîrlogii calului. Urcă în mașină, te duc eu.

— Îți mulțumesc. Hai să mă sui și-n teleguța dumneavoastră. La revedere, tovarășe Așirbek!

Așirbek înălță capul, mișcă tăcut din buze și se aplecă din nou asupra probelor de rocă. Nu scosese o vorbă tot timpul.

Ceaikov și Meiram se așezară în mașină și o porniră la drum urmîndu-și convorbirea începută.

Ici și colo stepa era presărată cu tufe verzi de Karagan [1]); pretutindeni se zăreau movilițe de țărînă pe lîngă vizuinele pinților. Animalele rontăiau liniștite. Zărind mașina din depărtare, aceste rozătoare foarte agere, o luau la fugă, țopăind caraghios. O femelă grasă urmată de pui, alergă spre vizuină, și acolo se ridică pe labele dindărăt țipînd parcă spre a face în ciudă: „Ei încercați de mă prindeți!"

În timpul acesta Ceaikov își continua povestirea despre Karaganda:

— Cărbunele de Karaganda a fost găsit încă din anul 1833 într-o asemenea vizuină de pinți de tînărul păstor Appak Baijanov. Păstorul nici nu bănuia cît de însemnată era descoperirea sa. S-a întors în aul, a arătat cărbunele bătrînilor, și ei s-au uitat la el cu mirare...

— Asta n-o cred, — îl întrerupse Meiram. — În limba cazahă există de mult cuvîntul „comir" adică în limba rusă cărbune. Poporul nu folosește cuvintele degeaba. În-

[1]) *Karagan* — un soi de trestie. (N. red. ruse.)

afară de asta există de veacuri zicătoarea: „Prețuiește cărbunele, el topește fierul". Dacă tînărul Appac nu-și dădea seama ce a găsit, bătrînii trebuie să fi știut.

— Poate să fie și așa... Totuși un anume Tati, zapciu și proprietarul pămîntului pe care a fost găsit cărbunele, a vîndut acest pămînt antreprenorului rus Uşakov pentru două sute cincizeci de ruble.

— Mulți bani a mai luat, — zise ironic Meiram. — Se spune că Tati avea douăsprezece mii de capete de cai. E de neînțeles cum a putut un om atît de nesocotit să aibă asemenea herghelii.

— Crezi că Tati a vîndut pămîntul prea ieftin? Pot să-ți mai dau încă un exemplu: baiul Baizakov a vîndut zăcămintele de cupru de la Neldî numai pentru optzeci și șase de ruble.

— Mult timp au rămas zăcămintele de cărbuni în proprietatea acestui Uşakov?

— Nu, nici el n-a făcut o scofală mai mare decît baiul cazah: în 1904 el și-a vîndut averea unui capitalist francez, fiul președintelui Carnot. De astă dată a luat șapte sute șaizeci și șase de mii de ruble. După doi, trei ani, Carnot, la rîndul lui, a vîndut pămîntul capitaliștilor englezi. Astfel, terenurile carbonifere ale Kazahstanului au trecut din mînă în mînă în decurs de un veac. Și doar teritoriul Karaganda-Spasscoe-Neldî poate alcătui prin întinderea sa, un stat întreg... — Ceaikov arată spre coșul care se înalța singuratic pe dîmb: — Iată tot ce a rămas aici de la englezi. Revoluția i-a alungat de pe pămîntul cazah...

Ceaikov putea povesti despre Karaganda la nesfîrșit. Aduse vorba despre lucrările în curs de explorare.

— In 1920 această stepă a fost vizitată de expediția lui Alexandr Alexandrovici Gapeev. El a fost [illegible] descoperit numeroasele zăcăminte de cărbuni din Karaganda, și a constatat că acest cărbune se [illegible] ca

Capitaliştii ruşi, ca şi cei englezi, habar n-aveau cum trebuie explorat adîncul pămîntului. Ei extrăgeau cărbunele la întîmplare, tîlhăreşte... Întorcîndu-se din expediţie, Gapeev anunţă că bazinul Karagandei are o însemnătate mondială. Kair Amanbekov, eu şi mulţi alţii, ne socotim ucenicii lui Gapeev.

— Eu cred că aţi ieşit de mult din vîrsta uceniciei, — glumi Meiram.

Ceaikov rîse vesel.

— Dacă n-ar fi aşa, atunci am fi fost nişte ucenici tembeli! Pînă acum am explorat o suprafaţă de cinci ori mai mare decît aceea cercetată de Gapeev. Am găsit de două ori mai mult cărbune. Acum nimeni nu se mai îndoieşte de bogăţiile bazinului Karaganda. Din păcate se mai găsesc încă „savanţi" care să conteste proprietăţile de cocsificare ale acestui cărbune. Ciudat, Meiram Omarovici, foarte ciudat. Unii dintre cei de la direcţie nu cred în totul afirmaţiile noastre.

— N-au decît să nu creadă, poporul crede şi asta e principalul! — spuse Meiram.

— Asta-i adevărat! — încuviinţă Ceaikov. Ridică mîna stîngă de pe volan şi arătă înainte. — Toţi oamenii aceştia care s-au strîns în jurul coşului exploatării, n-ar fi venit aici dacă n-ar fi crezut!

— Da, ai spus foarte bine. Şi noi trebuie să le îndreptăţim încrederea... Oamenii au venit, dar ei nu se pricep să extragă cărbunele şi n-au nici cunoştinţele tehnice necesare... Numai poporul rus ne poate da o mînă frăţească de ajutor.

Ochii lui Ceaikov scăpărau de bucurie; asculta vorbele lui Meiram cu mult interes. Uneori îl întrerupea nerăbdător:

— Cuvintele dumitale adie ca un suflu înviorător. Nu toţi activiştii locali gîndesc astfel. Iată, am stat de

vorbă cu Jappar Sultanov. Nu poți spune că-i om prost... Totuși nu crede că poporul cazah va fi în stare să învețe metodele de muncă.

Meiram se încruntă.

— Prost exemplu. Am auzit despre acest Jappar. Cîndva era printre activiștii de frunte de pe aici, dar s-a împotmolit în mlaștina naționalismului și a oportunismului. A fost mutat în muncă la Akmolinsk. Să vedem ce ispravă o să facă pe acolo...

După ce mai merseră o vreme pe un drum lăturalnic, se ivi, trasă de un cal, o haraba mare din acelea la care de obicei se înjugau doi boi. După haraba mergea o vacă legată. Deodată harabaua se aplecă într-o parte, și se răsturnă — îi ieșise o roată. Bărbatul și femeia din haraba săriră jos și încercară s-o ridice. Din urmă îi ajunse o trăsură ușoară. Un bărbat voinic sări din trăsură, se apropie de haraba și o ridică cu mai multă ușurință decît ar fi putut-o face laolaltă doi căruțași. Puse roata pe osie, se urcă în trăsura sa și-și văzu de drum.

— Șcerbakov, directorul trustului, — zise Ceaikov, recunoscîndu-l din depărtare. — Ce zici, să-l ajungem din urmă, sau faceți cunoștință mai tîrziu ?

— Pare că se grăbește. Să nu-l oprim.

— E un om energic, deștept și harnic. A venit cu un grup de maiștri din Donbass. Începe să-nvie din morți Karaganda. Uite, punctele alea întunecoase de pe coline sînt minele noi...

Pe șosea era un dute-vino de căruțe, în stepă se vedeau cirezi de vite la păscut; iurtele erau cînd mai dese, cînd rărețe; haldele vechi de steril și de zgură se înălțau ca niște movile întunecate.

Mașina gonea înainte. Aulul era aproape. Ceaikov întrebă:

— Unde vrei să te oprești ?

— Locuieşte prin părţile astea un muncitor, Seitkali. Ne cunoaştem din copilărie.

— Îl ştiu şi eu. Acum lucrează ca şef de echipă. Uite, stă în baraca de colo.

Maşina se opri. Un bărbat cu faţa palidă şedea lîngă una din barăcile scunde, rămase de pe timpul englezilor, şi îşi răsucea o ţigară. Aruncînd o privire asupra noilor sosiţi, se ridică repede şi exclamă cu vocea-i răguşită:

— Oare Meiram să fie? Vino mai aproape! Cîtă apă a curs de cînd nu ne-am văzut!...

Îşi îmbrăţişă prietenul şi începu să-l sărute. Îmbrăţişările se prelungeau, întrebările curgeau fără sfîrşit, iar Ceaikov se grăbea.

— Ei, Meiram Omarovici, eu am plecat... Mă aşteaptă stepa.

— Mulţumesc, Anatoli Feodorovici! Îţi mulţumesc pentru tot ce mi-ai povestit. Deşi m-am născut aici, dumneata ştii mai multe decît mine despre locurile astea. Îmi făgăduieşti să ne mai vedem?

— O doresc nu mai puţin decît dumneata.

Ceaikov plecă. Seitkali îl duse pe Meiram în locuinţa sa.

3

A doua zi, deîndată ce răsări soarele, Meiram se duse împreună cu Seitkali la locuinţa lui Şcerbakov.

Pe cer nu se zărea nici un nor, în aer nu se simţea nici o adiere.

Ziua făgăduia să fie călduroasă şi înăbuşitoare. În văzduh plutea mirosul pătrunzător de cărbune. Din atelierul mecanic răsuna bocănitul asurzitor al barosului. Lîngă prima mină lucra un grup de oameni: unii, cu o chiblă, ridicau cărbunele la suprafaţă, alţii îl încărcau în roabe,

îl duceau şi îl aruncau în grămezi. În apropiere, pe deal, umblau alene vacile muncitorilor băştinaşi, rămaşi pe loc şi după închiderea exploatării. Ei îşi cîştigau existenţa scoţînd cărbunele cu propriile lor mijloace şi vînzîndu-l în aule.

Meiram, care trăise ani de zile în mijlocul mulţimii de oameni şi în viaţa trepidantă a Moscovei, se simţea stingher în faţa celor ce vedea aici. Mica aşezare, după toate aparenţele, era o mină primitivă. Pe povîrnişurile dealurilor şerpuiau drumeaguri, pe alocuri năpădite de iarbă, de puţin ce erau umblate. Acum pe drumeagurile acestea treceau caravanele, stîrnind praful şi bătucind iarba. În văioaga învecinată, bogată în păşuni erau răspîndite aulele care înconjurau Karaganda ca un inel.

— Şi totuşi stepa învie iar! — rosti Meiram. Mergea încet, privind totul cu atenţie.

— Să ne grăbim, altfel se poate întîmpla să nu-l mai găsim acasă, — îl zori Seitkali. Şi urmă cu povestirea începută încă de la baracă: — Şcerbakov are experienţă în munca noastră, cunoaşte bine mina...

Se apropiară de o casă de piatră, nu prea înaltă, cu un acoperiş nou, făcut de curînd.

În faţa uneia din numeroasele uşi ale casei, aştepta o trăsură uşoară, la care era înhămat un cal murg. În trăsură şedea culcat un tînăr birjar cazah care cînta încetişor.

— Ai văzut? Şcerbakov e gata de plecare, — spuse Seitkali.

Dădu să deschidă uşa, dar Meiram îi opri mîna şi ciocăni.

— Intraţi vă rog! — se auzi dinăuntru o voce de bas.

Şcerbakov, numai în cămaşă, şedea în faţa unei mese neacoperite şi se bărbierea. Se ridică puţin în întîmpinarea oaspeţilor şi rosti:

— Bună ziua!

Meiram întinse mîna prezentîndu-se.

— Meiram Omarovici Omarov.

— Imi pare bine. Serghei Petrovici Şcerbakov. Vă rog luaţi loc. Scuzaţi-mă, termin îndată.

Faţa îi era săpunită, mînecile cămăşii suflecate, gulerul descheiat, fruntea lată, boltită, bărbia energică; avea braţe vînjoase, musculoase, acoperite pînă aproape de coate cu păr negru. De la prima vedere, făcea impresia unui om plin de viaţă şi de voioşie.

Pe masă, alături de oglinjioară, într-o ramă, se afla fotografia unei femei, ca de patruzeci de ani. Ochii ei erau veseli, înteligenţi; privind-o, ţi se părea că e gata, gata să rostească o vorbă bună.

De fotografie era sprijinit un plic închis. Fără voia lui, Meiram citi adresa: „Antonina Fedorovna, Şcerbakova — Moscova". Prin urmare, soţia lui. In odăiţa cu tavanul scund, boltit, ca în iurte, se aflau puţine lucruri: un pat simplu de fier, o masă şi un geamantan mare. In colţul uşii atîrna o lampă de miner. Meiram îşi zise: „O fi vreun vechi bolşevic, fost ilegalist, obişnuit pentru tot restul vieţii, cu un trai modest, de campanie".

Serghei Petrovici isprăvi cu bărbieritul, îşi puse haina şi se aşeză lîngă oaspeţi.

— Acum putem sta de vorbă.

— Priveşte, — zise Meiram întinzîndu-i actul eliberat de comitetul de partid al ţinutului.

Şcerbakov îşi puse ochelarii, citi hîrtia şi după aceia îi scoase repede; ochii lui albaştri zîmbiră.

— Bine! Foarte bine!... Avem nevoie de multe... Dar mai mult decît de orice, e nevoie de o organizaţie locală de partid. N-a fost creată încă. E timpul, e timpul s-o punem pe picioare. E nevoie de oameni de ajutor, de organizatori. Am început o lucrare vastă...

— Cîţi comunişti aveţi în prezent? — întrebă Meiram.

— Cam zece. Dar oamenii, sosesc mereu.

— Cum vin ? La întîmplare sau în mod organizat ?

— Întrebi de muncitori ? Cei mai mulţi din aceştia vin în mod organizat. Raioanele au primit instrucţiuni asupra recrutării forţei de muncă. Colhozurilor le-au fost trimise contracte tip. Delegaţii raioanelor au şi plecat în aule. Preşedintele comitetului executiv al raionului Thaelman, tovarăşul Kanabek, ne dă un puternic sprijin.

— Cîţi oameni muncesc acum aici ?

— Aproape trei sute. Cînd am venit n-am găsit mai mult de treizeci-patruzeci.

— Trei sute de oameni... De cînd sînt aceste date ?

— Le-am primit acum trei zile.

— Judecînd după cele văzute de mine, acum sînt mai mulţi.

— Posibil. Vin zi şi noapte, — răspunse Serghei Petrovici. — Mi se pare că dumneata ai venit ieri ?

— Da, ieri.

— Unde te-ai instalat ? E cam înghesuială la noi, nu-i prea plăcut...

— M-am oprit la Seitkali, dar el are o familie numeroasă. Seitkali îmi propune să mă mut la Ermek.

— Bun. La Ermek sînt numai două persoane. Ai venit singur sau cu soţia ?

— Sînt burlac, — zîmbi Meiram.

Şcerbakov izbucni într-un rîs sonor.

— Asta se poate schimba. Dar mai întîi trebuie să ai locuinţă. Pentru familişti e greu aici fără locuinţă. Soţia mea locuieşte deocamdată la Moscova. Cu ce ai de gînd să începi aici ?

— Dacă îmi veţi îngădui, voi coborî în mină, n-am fost încă niciodată în subteran. Apoi, am de gînd să cutreier prin aule şi am să mă duc pînă la raion.

— Asta-i bine. Cercetează, familiarizează-te... — Ser-

ghei Petrovici înghiţea cuvintele, neputîndu-se hotărî să spună că nu mai are timp să stea de vorbă.

Înţelegînd, Meiram, spuse :

— Pesemne trebuie să vă duceţi la noile mine. Vă rog să nu întîrziaţi din cauza mea. Seitkali mi-a făgăduit că merge cu mine.

— Perfect. Într-adevăr, trebuie să mă grăbesc...

Ieşiră toţi trei din cameră şi se îndreptară spre prima mină. Văzîndu-i, muncitorii care scoteau cărbunele cu chibla, se întrebau :

— Cine e djighitul cel tînăr ?

— Se spune că a venit aseară de la ţinut.

— Ei, acum au început să vină nu numai de la ţinut, dar şi de la Moscova.

— Da' tu ce crezi ? Acum Karaganda o să crească din plin.

Şcerbakov se opri lîngă vîrtej, proptindu-se bine pe picioare. Îşi aprinse pipa groasă, încovoiată, şi, scoţînd rotogoale de fum, spuse :

— Ermek şi alţi muncitori au lucrat cu vîrtejul ăsta chiar înainte de venirea noastră. Schimbau cărbunele pentru pîine şi carne, în raţie. Trăiau cum puteau, dar nu părăseau mina. Sperau că exploatarea va reînvia. Şi iată că li s-au împlinit aşteptările... Priveşte, troliul ăsta ne-a rămas moştenire de la englezi. Primitiv, meşteşugăresc... Toate vechiturile astea trebuie schimbate, trebuie introdusă mecanizarea... O să vorbim amănunţit despre asta mîine. Vino la trust.

Şi Şcerbakov se îndreptă grăbit spre trăsură.

Muncitorii, mînjiţi de cărbune, învîrteau mereu de manivela vîrtejului. Cîţiva oameni încărcau cărbunele în căruţe, la care erau înhămate cămile.

— Luaţi de la margine, nu călcaţi cărbunele doar nu

este al dușmanului! — vibră ca o coardă de bas glasul șefului de echipă, Seitkali.

La prima vedere era aspru, tăios, dar muncitorii îl iubeau și îi ziceau „Seitkali al nostru".

Șeful de echipă îl luă pe Meiram cu el. Un căruțaș bărbos îi însoți cu privirea, mormăind înciudat:

— Se tot leagă de oameni. Îi pare rău de cărbune!

Un cazah uscățiv îl privi aspru. Apoi își puse sub limbă cîteva fire de tutun mărunțit — nasvai — le ținu în gură, le scuipă și răspunse:

— Cărbunele nu se capătă ușor. Vezi de la ce adîncime e scos cu chiblele? Parcă l-ar zmulge din gura unei fiare.

— Aur să fie și nu m-ai vedea aici! Am venit numai pentru că ne trebuie cărbune în aul, la fierărie.

— Ce spui, crezi că toți oamenii ăștia au venit aici numai pentru fierăriile lor? — întrebă cazahul uscățiv dînd roată cu mîna spre aulele din depărtare.

Iurtele vechi, afumate, se zăreau pretutindeni întunecate — în vaioagă și pe povîrnișurile verzi. În aule era larmă, forfotă. Din căruțe se descărcau lucruri vechi de uz casnic, pe ici, pe colo se ridica astăreala de lemn a iurtelor.

Cărăușul bărbos se odihnea sprijinit în lopată. Închizînd pe jumătate ochii, spuse:

— E greu să pornești lucrul într-o mină, e greu să clădești un colhoz. De ce și-or bate oamenii capul atîta? Mai bine ar trăi ca altădată.

Muncitorul cel uscățiv mai scuipă odată printre dinți, privindu-l întunecat.

— Eh, Isa! N-ai mîncat din pîinea amară a săracului și n-ai gustat din traiul bun al bogătanului. De aceea rătăcești între vechi și nou, fără să înțelegi nimic. Totuși ai venit și tu aici, în urma altora. Și bine ai făcut. Oare nu vezi că tot ce fac oamenii aici seamănă cu o mare sărbătoare?

— Asta cam așa e, dar dacă toți o să plecăm care încotro din colhozuri și o să ne facem mineri, ce mai mîncăm ?

— Dar dacă ne facem toți colhoznici, cine mai scoate cărbune ? Poți să trăiești fără cărbune ? Toți trebuie să ne străduim.

— Nu știu. De la o vreme viața parcă e un vîrtej, — spuse Isa și-și porni căruța.

Seitkali și Meiram stăteau la gura minei. Șeful de echipă vorbea însuflețit despre sporirea producției de cărbune. Meiram îl asculta cu îndoială, neîmpărtășindu-i bucuria.

— Deocamdată nu prea avem cu ce ne lăuda.

Seitkali se mînie :

— Abia ieri ai venit, nu știi încă nimic. Totul era mort pe aici. Acum totul a înviat și cărbunele a început să iasă. Astăzi au fost extrase o sută de chible.

Meiram nu-i mai spuse nimic. Sprijinindu-se cu mîinile de țarc, aruncă o privire pe guna minei — un puț vertical cu cei patru pereți căptușiți cu lemn de traverse — bezna nu putea fi străpunsă cu privirea. Din cînd în cînd răsuna din fund un glas tărăgînat :

— Hai — da — a !

Auzind chemarea, oamenii de la chible începeau să învîrtească de manivele.

— Cine strigă ? Cui îi strigă : „Haida" ? — întrebă repede Meiram.

Seitkali deschise chepengul scării de coborîre de lîngă puț și-l îmbie :

— Hai să mergem. Ai să vezi totul acolo.

Meiram puse piciorul pe scara îngustă, care cobora în adîncul minei. La lumina slabă a lămpii de mineri, fumegînde, nu se vedea nimic sub picioare. Seitkali cobora atît de sigur și cu atîta îndemînare pe scara verticală, de parcă

mergea pe pămînt neted. Meiram simţi o mare slăbiciune în picioare, în tot trupul ; păşea de pe o treaptă pe alta cocoşat, de parcă îl împingea cineva de la spate. Deodată, lampa din mîinile lui se stinse. Îşi simţi fruntea scăldată în broboane de sudoare, inima începu să-i bată năvalnic. Căuta să-şi păstreze cumpătul, dar nu izbutea de fel.

— Stai, să ne odihnim puţin, — murmură el.

Dar în aceeaşi clipă se lăsă o întunecime adîncă. Nu-l mai vedea nici pe Seitkali, nici lampa lui.

„Unde a pierit ?"

Meiram se uită neliniştit în sus. Departe, deasupra capului, se zărea o luminiţă, ca o stea. Privi în jos. Sub picioare licăreau slab nişte puncte luminoase, ca scînteile unui foc care se stinge. Iar în întunericul des dimprejur, nu putea desluşi nimic.

— Ei, Seitkali, unde eşti ? Am ameţit. Nu cumva ai alunecat ?

— Eu şi să alunec ! — strigă Seitkali chiar lîngă Meiram şi îndată izbucni lumina lămpii lui.

— De unde ai răsărit ?

— Eram chiar aici, cu trei trepte mai jos, numai că am acoperit lampa cu poala mantalei. Ce-i, te-ai speriat ?

— Te ştiu eu dinainte că-ţi plac glumele. Tot nu te-ai lăsat de năravul tău ?

— Parcă se schimbă năravurile ?

— Totul se schimbă.

— Crezi ? Ia încearcă să-l schimbi pe Baiten !

— Care Baiten ?

— Baiten e un miner bătrîn de pe aici. Şi nu-i nici ultimul dintre leneşi. E pornit împotriva tuturor celor proaspăt sosiţi în Karaganda, cît despre el însuşi, dă mai mult din gură decît din mîini.

— În Karaganda e loc de ajuns nu numai pentru Baiten şi cazahi, dar şi pentru alte neamuri din ţara noastră, —

răspunse Meiram. Nu prea avea chef de vorbă pe întuneric, de aceea întrebă : — Ce-i lumina aia de sus ?

— Ce să fie — lumina zilei.

— Iar jos ?

— Lămpile minerilor.

După ce se odihniră puţin, porniră mai departe. Cu cît coborau mai mult, cu atît se apropiau licăririle de jos ; începu să se desluşească un zgomot surd. După ce păşiră pe nouă trepte şi puseră piciorul pe a zecea, dedesubt răsună un strigăt :

— Ai-da-a !

Seitkali îl lămuri :

— Strigă bătrînul miner Ishak. Are cărbune pentru suprafaţă. Încă de sus l-am auzit.

În sfîrşit ajunseră la fund. Meiram avea impresia că a intrat într-o lume necunoscută. La excavaţie nu era mai mult loc decît înăuntrul unei iurte. Lumina venea de sus ca printr-un mic orificiu care la prima vedere nu părea mai mare decît conul iurtei. Lumina firavă care pătrundea era adesea acoperită de cele două chible care coborau pe rînd. Spre dreapta excavaţiei se deschidea o galerie de acces, avînd înălţimea unui om ; nu-ţi puteai da seama de lungimea ei. Pereţii de cărbune, străluceau în lumina lămpii. Tavanul era căptuşit cu traverse dese şi sprijinit pe armături de ambele părţi, chiar pe lîngă pereţi. Glasurile oamenilor care cărau cărbuni cu roabele, forfotind prin galeria întunecată, scîrţîitul şi zăngănitul roabelor, praful de cărbune — toate acestea laolaltă, creau un tablou fantastic.

Cercetînd împrejur cu atenţie, Meiram spuse :

— Mult trebuie să coste un asemenea puţ! Cît timp, cîtă muncă şi sănătate s-au consumat pentru el...

Ishak asculta clătinînd din cap. Lui nici nu-i trecea prin gînd să încuviinţeze ceea ce auzise.

— Cine eşti tu, că nu prea te cunosc, — întrebă el, privindu-l cu atenţie pe Meiram.

— Sînt un nou venit pe meleagurile astea. Am sosit abia ieri.

— Eşti tînăr, da — şi abia ai venit! Se înţelege! Vorbeşti aşa din neştiinţă. Altădată muncitorii trudeau pentru englezi şi antreprenori. Pe atunci tîram săniile în patru labe, bălăcindu-ne prin noroi, iar de sus curgea peste noi apă murdară. Proprietarii ne înşelau în fel şi chip, dijmuindu-ne banii amăriţi pe care-i cîştigam atît de greu. Acum s-a schimbat treaba. Dacă nu cîştigi, numai tu eşti de vină.

Meiram privea fix spre bătrînul cu bărbuţa rară, cu faţa uscăţivă brăzdată de zbîrcituri adînci. Prididea să trimită sus tot cărbunele pe care-l aduceau muncitorii cu roabele. Umplînd chibla, Ishak striga răsunător. Altul în locul lui n-ar fi putut să strige nici măcar o singură dată atît de tare. În fiecare mişcare a bătrînului miner se vedea însufleţirea care-l stăpînea. Şi această însufleţire părea îndestulătoare pentru a fărîma coastele uriaşe ale muntelui Itjon [1]) care ascundea în sînul său nesecate zăcăminte de cărbune.

— Agai [2]), — se adresă Meiram minerului, — ai vorbit cu multă înţelepciune. Văd că inima ta e mult mai luminoasă decît această lampă.

Tot ceea ce văzuse la exploatare, de cînd sosise şi pînă acum, nu-l bucurase de loc. Cuvintele lui Ishak îl înviorau, îl îmbărbătau. Meiram se întoarse spre Seitkali spunîndu-i din inimă:

— Înaintea noastră e un drum foarte greu, dar cu oameni ca Ishak, nimic nu ne va înspăimînta. I-ai auzit răspunsul?

---

[1]) *It jon* — în traducere literară — şira spinării unui cîine. (N. red. ruse.)

[2]) *Agai* — formă respectuoasă pentru a te adresa cuiva. (N. red. ruse.)

— Ţi-a răspuns aşa cum se cuvinea. Ce, crezi că e un colhoznic oarecare, abia venit din aul ? Nu, e un vechi miner şi un adevărat miner nu poate vorbi altfel.

— Ai mulţi mineri aici ?

— Aproape treizeci.

— Cîţi sunt din Dombass ?

— Deocamdată numai cincisprezece.

— Ehei, atunci cînd o să strîngem în jurul lor o mie de oameni, treaba o să înceapă să meargă. Acest puţ se va schimba într-un lac. Ai auzit ce spunea Şcerbakov despre viitorul Karagandei ?

Seitkali nu răspunse nimic. Era greu să-ţi dai seama dacă încuviinţează cele spuse de Meiram, dacă e împotrivă, sau dacă, pur şi simplu, vorbele au trecut în zbor pe lîngă el.

Înaintară astfel în tăcere, vreo sută de paşi. Deodată Seitkali începu să vorbească tare, însă cu totul despre altceva :

— Acum sîntem în galeria direcţională de steril. Cărbunele este dus la suprafaţă prin galeria de acces. Vezi drumurile astea în dreapta şi în stînga ? Minerii le spun „cuptoare".

Meiram îl privi pe Seitkali, cu un aer de parcă ar fi vrut să spună : „Vorbeam noi oare despre cuptoare ?" Dar şeful de echipă urmă :

— Stratul de cărbune are o direcţie. Înaintarea nu se poate face la întîmplare. Uită de vorbuliţa asta a ta „fîntînă". Aici nu există fîntînă şi nici măcar puţ de acces, ci un adevărat puţ de mină. Parcă tu nu vezi ?

Meiram pricepu. Rostind cuvîntul „fîntînă" atinsese mîndria de miner a lui Seitkali.

— Puteai să mă îndrepţi, fără să te superi.

— Trebuie să-i spunem fiecărui lucru pe nume. Iar tu îi tot dai zor : „fîntînă" şi iar „fîntînă".

— Bine, să-i spunem puţ de mină.

Seitkali se înveseli şi grăbi pasul. O cotiră la dreapta. Înaintea lor licăriră nişte lămpi şi se auziră lovituri înfundate.

— Încotro mergem? — întrebă Meiram.

— La abataje.

În curînd dădură de doi mineri care aşteptau lîngă roabe. Doi mineri tăietori, goi pînă la brîu, stăteau în genunchi şi izbeau din răsputeri cu tiurile. Roca neagră, presată, strălucea. La fiecare lovitură, se desprindea o bucată cam de mărimea unei rotule. Pe trupurile goale ale muncitorilor curgeau şiroaie negre de sudoare. Meiram vedea că muncesc din greu. Dar Seitkali, încruntînd sprîncenele, aruncă o privire în jurul lui şi se răsti la minerii tăietori:

— Ce-i cu peretele ăsta? Parcă-i un zid burdusit din aul! Trebuie îndreptat! Aici chiar un şaitan[1]) poate să se împiedice şi să cadă. Cum poţi trage roaba lîngă el? Aţi amestecat cărbunele cu steril. Credeţi că argila o să ardă? Transportatorii stau şi aşteaptă. Astăzi n-au scos nici o roabă de cărbune. Asta-i treabă?

Tăietorii nu răspunseră nimic. Unul din ei, voinic, cu o barbă ascuţită, bău cu lăcomie apă din bidon. În lumina sărăcăcioasă a lămpilor, praful de cărbune şi funinginea se vedeau ca o pîclă gălbuie.

— Peretele ăsta blestemat e mai tare ca piatra. Şi să zici că-s un slăbănog! Doar pot să mă iau la trîntă cu orice djighit! — zise minerul tăietor după ce-şi potoli setea.

Seitkali îl privea de data asta cu un zîmbet blajin, netezindu-şi mustaţa rară.

— Ei frăţioare, e greu, ai? Nu ţi-am spus eu că-i cam devreme să treci la abataj? Dar n-ai vrut să mă asculţi. Voinic eşti, dar nu ştii seama încă, nu te-ai deprins. Căr-

[1]) *Şaitan* — drac. (N. trad.)

bunele nu poţi să-l birui cu muşchii. Trebuie răbdare şi deprindere.

Zicînd aceasta, Seitkali porni mai departe împreună cu Meiram.

4

Minerul Hutjan, cu care vorbise Seitkali cu citeva clipe mai înainte, avea faimă de atlet. Odată, la nişte întreceri, nu-şi putuse găsi un adversar care să-i ţină piept. Pînă de curînd nu văzuse niciodată o mină, dar, încrezător în puterea sa, îndată ce sosi la Karaganda ceru să lucreze la abataj. În lumea minerilor, profesiunea de tăietor este privită cu mult respect. Dacă muncitorul depăşeşte norma, îi creşte şi salariul şi faima. Dar nu oricine poate fi tăietor de abataj. Cererea lui Hutjan a fost încuviinţată numai din preţuire pentru puterea lui. Cei trei djighiţi, repartizaţi în brigada lui, se bucurau foarte mult că vor lucra cu el. Dar din zi în zi, această bucurie se ofilea. Acum erau posomoriţi de tot. Îndată ce Seitkali şi Meiram se îndepărtaseră, ei se lăsară istoviţi la pămînt.

— Ehei, muncitorul începător este întocmai cum era pe vremuri un nou venit din alt neam, — spuse în sfîrşit unul dintre minerii dela transport.

Cel care vorbise era un om înalt, atît de negricios, de parcă era mînjit cu funingine, în vîrstă cam de vreo patruzeci şi cinci de ani, cu fălcile lătăreţe. Mesteca mereu şi scrîşnea din dinţi de parcă ar fi avut mîncărime la gingii sau ar fi avut un tic. Ochii lui mici, afundaţi în cap, jucau tot timpul neliniştiţi, alergînd de la un lucru la altul. În faţă i se spunea respectuos „o tagasî", iar în spate „Kuseu Kara" [1]). Lucrau toţi trei la acelaşi front de lucru, dar se

[1]) *Kuseu-Kara* — vătrai negru. (N. red. ruse.)

cunoșteau încă prea puțin fiind de curînd veniți la exploatare.

— Ce să ne văicărim degeaba, doar am venit aici de bunăvoie, — îi răspunse unul dintre minerii tăietori.

Dar Kuseu Kara îl întrerupse aprins:

— Mai bine să mă pici cu ceară decît să sufăr asemenea rușine! Șeful ăsta de echipă, Seitkali, mă scoate din sărite cu atîtea dojeni.

Hutjan tăcea.

Un alt muncitor, un tînăr djighit, care se bîlbîia aproape la fiecare cuvînt, își plimba neliniștit de la un tovarăș la altul ochii căprui și holbați. Prinzînd curaj, se amestecă în vorbele celor mai vîrstnici:

— Voi s-sîn-teți vinovați. Nimeni nu ne r-r-res-respectă. U-uite, dacă am fi învă-vățat c-cum să muncim așa ca Er-ermek, a-atunci șe-șeful de echipă ar fi stat s-sluj în fața noastră.

La vorbele astea, Kuseu Kara se zbîrli ca un arici.

— Nu trăncăni, iepurilă! Ia te uită, ți-ai luat-o în cap de tînăr să dai cu gura! Ermek e un muncitor bătrîn. Lui i se va da întotdeauna toată cinstea, iar noi vom fi repeziți.

Flăcăul sări în sus. O roșeață vie îi învăpăie obrazul. Ochii lui mari aproape că-i ieșiseră din orbite. De mînie, se bîlbîia și mai rău. Zise cu greu:

— T-t-tu, ești pe-pe-pesemne, chi-chi-chiabur!

— Destul! — strigă Hutjan. Glasul lui puternic se rostogoli prin mină ca un ecou. Muncitorii tăcură. — Chiabur, chiabur!... Vă arde de pălăvrăgeală. Mai bine puneți mîna pe tiuri și treceți la treabă!

Munceau în tăcere. Schimbul se apropia de sfîrșit. Dar adîncimea stratului tăiat de Hutjan nu trecea de patruzeci de centimetri. Era prea puțin. Îi era ciudă: astăzi, oricît s-ar strădui brigada, nu va putea da mai mult de o jumă-

tate de normă. Îl chinuia ruşinea sau într-adevăr nu se simţea bine, căci oprindu-se din lucru, spuse :

— Tăiaţi stratul singuri. Eu am să plec. Mi-am rupt piciorul într-o luptă şi acum a început să mă doară.

Este mai greu să execuţi făgaşul în abataj decît să tai stratul. Kuseu Kara tăia cărbunele cu uşurinţă. Cei doi muncitori la roabe începură să care repede cărbunele la chible. Poate că Hutjan nici nu ajunsese acasă cînd tot cărbunele şi fusese cărat.

Kuseu Kara spuse grijuliu tînărului :

— Tu, băiete, poţi să pleci ! Văd că ai obosit ! Armătura o pun cu Jumabai. O să-l aşteptăm pe şeful de echipă ca să măsurăm ceea ce am lucrat.

Djighitul ascultă şi plecă. Ceilalţi începură să monteze armătura. După un timp, Kuseu Kara se întoarse spre tăcutul său tovarăş de muncă :

— Ei, Jumabai ! Te interesează cît ai să cîştigi ?

Pînă ce Jumabai se hotărî să răspundă, trecu destulă vreme. Mai întîi îşi dezlegă cingătoarea, îşi trase pantalonii de piele care îi tot cădeau şi legă cingătoarea mai strîns. Abia mai tîrziu răspunse :

— Se înţelege, toţi am venit aici ca să cîştigăm ceva pentru familie.

— Bun cîştig o să ne mai iasă din patruzeci de centimetri !

— N-avem ce face. În ce mă priveşte, nu m-am lăsat pe tînjeală.

— Şi doar bănuţii îi poţi scoate aici cu lopata.

— Cum adică, frăţioare ?

— Ştii să-ţi ţii gura ?

— Dacă n-aş şti, n-aş păstra în suflet taina hazretului [1]) nostru.

[1]) *Hazret* — înalt grad bisericesc în vechiul Kazahstan. (N. red. ruse.)

— Ce fel de taină ?

— Nu mă întreba frăţioare, acest lucru e ascuns în adîncul sufletului meu.

— Dacă-i aşa, atunci nici tu să nu mă mai întrebi de cîştig.

Vorbele lui Kuseu Kara îl zăpăciră cu totul pe Jumabai, întotdeauna liniştit ca un mieluşel. „Taina hazretului", deşi era cea mai obişnuită ispravă a unui imam, fusese socotită de Jumabai ca o mare întîmplare din viaţa lui şi el ştiuse într-adevăr să-ţi ţină gura. I se părea cu neputinţă să dea în vileag „taina", socotind că ar săvîrşi un păcat şi o nelegiuire. Dar nici nu voia să scape din mînă un cîştig uşor. Ce să facă ? Chinuit de aceste gînduri care se băteau cap în cap, blajinul Jumabai nu ştia ce hotărîre să ia. De tulburare îi ieşiseră broboane de sudoare pe frunte. Se ocăra cumplit că pălăvrăgise ce nu trebuia. Ochiul ager a lui Kuseu Kara văzu ce se petrece în sufletul lui şi spuse :

— Treaba ta. Ţi-o faci cu mîna ta.

Atunci Jumabai nu mai putu să rabde :

— Spune frăţioare, tu poţi să păstrezi o taină ?

— Să mă tai şi în bucăţele şi nu scoţi nimic de la mine. Nu te teme.

— Fie, am să-ţi spun. Primească dar, maica ţărînă vorbele mele ! — îşi începu Jumabai povestirea cu un descîntec. — Ascultă.

În aulul nostru trăia un chiabur, care se numea Jamantîk. Acum a fost alungat... Aşa a voit allah. Omul ăsta îmbogăţindu-se, şi-a luat încă o nevastă, tinerică. O chema Bibijamal. Femeia asta era întruchiparea răului ; cum se supăra de ceva, îndată se prefăcea bolnavă şi începea să se tînguie : „Du-mă la hazret, să mă lecuiască cu o rugăciune." Ea era de fel de prin părţile unde trăia hazretul, şi pesemne că nu odată s-a doftoricit cu rugăciunile lui.

Odată am dus cu căruţa mea pe Jamantîk şi pe tînăra lui soţie la hazret. Locuia cale de douăzeci şi patru de ceasuri de noi. Am luat din aul, ca dar pentru hazret, o iepşoară dolofană.

Sosirăm... Iurta în care locuia hazretul era în aul, iar cea unde-şi făcea rugăciunile afară pe cîmp. În această iurtă nu intra nimeni fără să-şi facă baia sfîntă. Se strînseseră oameni mulţi. Unii înoptau lîngă iurtă în nădejdea că dacă vor sta numai o noapte în apropierea hazretului, va fi destul ca să se tămăduiască; alţii credeau că o să se lecuiască cu o rugăciune, iar alţii veniseră după un sfat. Cînd ne veni rîndul, intrarăm şi noi la hazret.

Hazretul era un om gras, de vîrstă mijlocie şi purta pe cap un turban uriaş. Vorbea puţin, dar atunci cînd deschidea gura, cuvîntul „allah" nu lipsea de pe buzele lui. Şedea întotdeauna cu capul plecat. Cu voia celui de sus, îndată ce am intrat şi ne-am aşezat, el ne-a pus întrebarea: „Cine este povăţuitorul vostru sufletesc?" Jamantîk se fîstîci şi spuse în grabă: „Am venit să-ţi cerem încuviinţarea de a fi povăţuitorul nostru". Fără să întîrzie o clipă, hazretul ne aruncă de gît brîul lui, aşa cum se cuvine în asemenea împrejurări, şi ne trecu printre murizii [1]) săi. Jamantîk îi dădu pentru asta japanul său cel nou. Bibijamal, scoţînd din deget un inel de aur, îl puse în faţa lui, iar eu i-am întins sfîntului un briceag, căci altceva n-aveam. După aceea, hazretul pipăi mîna Bibijamalei, ca să vadă cum îi zvîcneşte sîngele şi spuse că va trebui s-o îngrijească o lună întreagă.

Sigur că Jamantîk nu-şi putea lăsa gospodăria pentru o vreme atît de îndelungată ca să rămînă cu nevasta. Plecă spre aul chiar în ziua următoare. Eu am rămas ca să-l slujesc pe hazret şi pe Bibijamal. Hazretul începu s-o îngrijească într-o iurtă care se afla mai departe. Le aduceam de

[1]) *Murid* — urmaş, discipol al unui „sfînt". (N. red. ruse.)

mîncare de cîteva ori pe zi. Odată s-a întîmplat să fie foarte cald.

Tunliucul [1]) iurtei era lăsat. Eu şedeam în faţa iurtei şi mă gîndeam la gospodăria mea pe care o lăsasem vraişte, la ai mei...

În toate e voia lui allah... Deodată se stîrni o vijelie atît de năpraznică, încît iurta se răsturnă. În faţa ochilor mei se înfăţişă tot ce se petrecea înăuntru. Hazretul, despuiat, sări în picioare, tot bîiguind : „Unde-i turbanul meu, unde-i turbanul meu ?" Bibijamal stătea culcată în pat. Eu sării în ajutorul hazretului şi cu voia lui allah, găsii turbanul hazretului în patul Bibijamalei...

De atunci au trecut zece ani. Hazretul a fost alungat ca chiabur. Bibijamal a murit... Primească dară, maica ţărînă, vorbele mele ! Tu eşti singurul căruia i-am povestit ce s-a petrecut atunci.

Această întîmplare care lui Jumabai i se părea foarte neobişnuită, pe Kuseu Kara nu-l mira de loc şi spuse în zeflemea :

— După cum văd, ştii să păstrezi bine tainele. Acum e rîndul meu. Dar eu n-am să-ţi spun o poveste, ci am să-ţi arăt ceea ce ţi-am făgăduit.

Kuseu Kara se ridică de pe locul lui şi apropiindu-se de unul din stîlpii de armătură, şterse de pe el cu mîneca un semn abia deslușit, făcut cu creionul, iar pe un alt stîlp făcu un semn asemănător. Jumabai rămăsese cu gura căscată, neînţelegînd nimic.

— Acum producţia noastră a crescut de la patruzeci de centimetri la un metru, — spuse Kuseu Kara chicotind.

Jumabai nu pricepu îndată înşelătoria.

Pe atunci, cărbunele tăiat nu se cîntărea : nu era pen-

[1]) *Tunliuc* — o pîslă specială cu care se acoperă noaptea sau ziua cînd e foarte cald, deschizătura de sus pentru lumină, a iurtei. (N. red. ruse.)

tru asta nici om special, nici cîntar şi nici vagonete verificate. În mina încă neorînduită cum trebuie, se mărgineau doar să măsoare abatajul. Şeful de echipă Seitkali, încrezător şi neavînd destul timp, verifica adesea rezultatul muncii, în felul următor: pe armătura de la care începea înaintarea schimbului, făcea un semn cu creionul, iar la sfîrşitul schimbului, măsura de la acest semn cît se înaintase. Kuseu Kara văzuse cît de simplă e operaţia, şi acum mutase semnul pe un alt stîlp, cu şaizeci de centimetri în urmă.

Jumabai înţelese în sfîrşit ceea ce făcuse Kuseu Kara. Uluit, se apucă de piept.

— Oh, ce să fac? Niciodată încă nu mi-am murdărit sufletul!

— Taci prostule! Sau vrei să spui că eşti mai sfînt decît hazretul ăla.

— El a săvîrşit un păcat, — strigă Jumabai, — dar asta-i pur şi simplu hoţie.

— Ce fel de hoţie e aici? — izbucni în rîs Kuseu Kara. — Cărbunele e bunul lui allah, iar banii ai statului. Cui îi aparţine visteria statului? Oamenilor muncii, nouă. Este oare hoţie cînd îţi iei singur propriul tău bun?

— Dar dacă află şeful de echipă? O să spună că sîntem chiaburi.

— Eşti într-adevăr un prost, — glăsui cu necaz Kuseu Kara. — Am avut încredere în tine numai pentru că locuim amîndoi în aceeaşi iurtă şi mîncăm din aceeaşi strachină. Eşti un caraghios, dacă nu vrei să iei banul care vine singur în mîinile tale! Şi mai alergi după un cîştig bun! Ce fel de chiaburi sîntem noi? Oare muncitorul poate fi chiabur?

Nedumerit, Jumabai se scărpină îndelung după ceafă şi în sfîrşit se hotărî.

— Ei, pesemne că în toate e voia lui allah! Bine, fie

cum vrei tu. Dar dacă se întîmplă ceva, eu nu ştiu, n-am văzut...

Seitkali se întoarse. Aruncă în treacăt o privire asupra semnului, şi măsură din ochi înaintarea.

— Cît aţi tăiat ?

— De unde să ştiu. Tu te pricepi mai bine, — răspunse Kuseu Kara.

— De aici aţi început ?

— Parcă de acolo.

— Se vede că s-a trezit conştiinţa în voinicul nostru Hutjan, — spuse cu tărie Seitkali, măsurînd înaintarea. — S-a tăiat un metru şi cinci centimetri. Nu degeaba v-am făcut de ruşine adineauri. Vedeţi acum şi voi ce forţă este conştiinţa !

5

Impresiile culese în abatajul lui Hutjan, îl puseră pe gînduri pe Meiram şi pentru prima oară se gîndi la munca aceasta pe care încă n-o cunoştea. Dealtfel nici nu era nevoie de o cunoaştere deosebită a lucrurilor. Totul era evident : pentru tăierea în abataj e nevoie nu numai de forţă fizică, ci şi de inteligenţă şi deprindere. Dacă vestitul voinic Hutjan a suferit astăzi o înfrîngere, ce se poate aştepta de la muncitorii noi care ca fizic sînt mai slabi decît el ? Ar fi fost foarte bine ca cei care lucrează în abataje ca tăietori să fie instruiţi la cursuri speciale. Desigur că Şcerbakov s-a gîndit la asta. Dacă n-a făcut nimic pînă acum, înseamnă că nu s-a putut. Cum să-i ajuţi pe începători ? Meiram ar fi vrut să afle ce gîndeşte Seitkali în legătură cu asta.

Înaintînd în mină, Meiram aduse vorba despre acest lucru :

— I-ai certat pe oamenii lui Hutjan. Pesemne că une-

ori nu se poate altfel. Dar unde-i ajutorul pe care-l dați? Li se dă vreun ajutor?

— Ce ajutor? Încet, încet, învață singuri.

— Dar nu-i putem învăța noi mai repede?

După cîteva clipe de gîndire, Seitkali răspunse:

— Desigur că ar fi bine să-i dăm pe începători pe lîngă muncitorii vechi și experimentați, dar n-o să vrea ăștia. Uite, Ermek i-a primit pe cei noi în brigada lui, dar alții se feresc de ei.

— De ce se feresc?

— Începătorii frînează munca, reduc cîștigul muncitorilor bătrîni.

„Da, motivul este întemeiat, gîndea Meiram. Aici nu poți face nimic numai cu agitația printre muncitorii calificați. Trebuie să ne sfătuim neapărat cu Șcerbakov. El trebuie să știe mai bine decît alții că producția nu poate spori fără instruirea cadrelor. Pentru început trebuie să ne sprijine statul".

Îi spuse lui Seitkali fără prea multă siguranță:

— Dar dacă organizăm instruirea pe brigăzi, în așa fel ca să nu scadă salariul muncitorilor calificați? Atunci ei o să se străduiască și productivitatea n-o să scadă.

Seitkali se aprinse deodată.

— Cum asta? Ce-i la noi, mină sau școală?

— Dar tu crezi că mina este numai o sursă de cărbune, nu și o școală a muncii?

Seitkali încruntă sprîncenele și se posomorî. Asta însemna că părerea celui cu care vorbea nu-i era pe plac și că nu voia să continue convorbirea.

Meiram socoti că e mai bine să tacă. Ce-i putea cere lui Seitkali? Șeful de echipă nu era prea voinic și nici nu strălucea printr-o inteligență deosebită. Dar era un om de caracter, un om cinstit, întreg, deși peste măsură de iute. „Cu Șcerbakov și cu nimeni altul trebuie să stau de vorbă..."

Se apropiau de o nouă galerie direcțională. De data aceasta Seitkali mergea tăcut, fără să dea însoțitorului său nici un fel de lămuriri. Buzele lui răsfrînte trădau supărarea lui. În această galerie călcai ca pe un trotuar asfaltat, piciorul nu dădea peste nici o bucată de cărbune sau de steril. Pereții erau netezi, parcă tăiați cu mașina. Armătura era montată cu pricepere și cu atîta socoteală, încît puteau rezista la cea mai mare presiune a acoperișului. Golurile dintre grinzi și acoperiș, erau astupate cu pene. Cu toate că Meiram se afla pentru prima dată într-o mină, înțelegea fără explicații că această galerie fusese tăiată de mineri experimentați, care își cunoșteau bine meseria.

— Aici este cu totul altă ordine, — spuse el.

— În galeria asta nouă, lucrează Ermek, — răspunse Seitkali.

Il văzu pe bătrîn lucrînd în genunchi, ceva mai departe; părea ca turnat în oțel. Luminat de lampă, tiul lui de oțel cu două muchii, sclipea la fiecare mișcare. Tăișul uneltei lovea ritmic în punctul spre care erau ațintiți ochii de vultur ai lui Ermek. Degetele lui scurte se mișcau pe coada tiului, ca pe corzile unei dombre. Corpul minerului se acoperise cu praf de cărbune, dar era uscat — pe el nu strălucea nici o picătură de sudoare. Ermek lucra cu socoteală — lovitura lui nu era prea avîntată. Lovea ritmic. Tînărul djighit care lucra lîngă el, deși gîfîia de sîrguință cu care lucra, rămăsese mult în urmă. Transportatorii și cei de la tăiere cărau imediat sterilul tăiat. Armătorii aduceau repede stîlpii fasonați. Nu se simțea nici grabă, nici agitație. Lucrul mergea liniștit, ritmic. Munca plină de îndemînare putea să pară la prima vedere înceată, dar ea se desfășura cu precizie și stăruință. Înaintarea își înfigea cu curaj colții în roca dură de veacuri a adîncurilor.

Meiram și Seitkali se apropiară pe nesimțite și un timp urmăriră munca în tăcere. Pe fețele lor se putea citi: „De

s-ar lucra aşa pretutindeni!" Întorcînd capul şi zărindu-i pe noii veniţi, Ermek se ridică uşor din genunchi. Şi muncitorii îi observară, dar se mulţumiră să schimbe priviri şi-şi văzură de lucru.

— Ermek! — exclamă Seitkali, neputîndu-se stăpîni!— Minunat!

Auzind exclamaţia, Ermek se întoarse spre ei cu tot corpul, dar nu-i salută, mărginindu-se doar să dea din cap. Nu-i plăcea vorbăria. Meiram se încredinţase de acest lucru chiar de la prima lor întîlnire, cînd îi trecuse pragul locuinţei. Părea că Ermek se împrieteneşte greu cu oamenii noi.

Seitkali, mulţumit de lucru, îi spuse lui Ermek:

— Eu mai am de dat o raită prin abataje. Dumneata, îndată ce se termină schimbul, urcă împreună cu Meiram.

Meiram rămase cu Ermek. Încercă să lege cu el o vorbă, ca între doi cunoscuţi: îi punea întrebări, aşa, de la om la om, despre condiţiile de muncă, despre mină.

Ermek răspundea cu cîte un mormăit — nu era lucru uşor să-l pui în mişcare. Dar încetul cu încetul, prinse interes faţă de cel care-i vorbea şi întrebă:

— Ce ai de gînd să lucrezi la noi? — Aşa era obiceiul lui, mai întîi să afle despre om cine e şi numai apoi să intre în vorbă cu el.

Meiram îi povesti deschis despre planurile lui, pe care nu le împărtăşise încă nimăruia afară de Şcerbakov.

— Am de gînd să lucrez în organizaţia de partid.

— Ca secretar?

— Dacă voi fi ales, şi ca secretar.

— Poate că vei fi ales, — răspunse în doi peri Ermek, nedînd la iveală gîndul său: „De ce să nu-l alegem? După cum se vede, djighitul e un om potrivit!"

— Lucrezi de mult în mină? — întrebă Meiram.

— De la zece ani.

— In ce bazine carbonifere ai fost?
— N-am ieşit din Karaganda.
— Dar Karaganda n-a funcţionat în ultimii ani.
— Am rămas aici ca paznic.

Dar despre ceea ce ar fi vrut Meiram să audă îndeosebi, despre metodele de lucru, despre extracţia cărbunelui, despre toate acestea bătrînul miner nu scăpă nici un cuvînt: sau păstra secretul, sau socotea că nu e cazul să vorbească.

Deodată Ermek întoarse uşor bărbia spre abataj şi spuse zîmbind:

— Munceşte din răsputeri ca să mă ajungă din urmă.

Flăcăiandrul cu gura mare şi cu ochii parcă neliniştiţi, uitîndu-se mereu împrejur, tăia cu tiul. Numai cu o oră înainte, era cu o jumătate de metru în urma lui Ermek, dar acum îl ajungea. Privirile lui neliniştite îi trădau gîndul ascuns: „Dacă Ermek o să lase puţin lucrul şi o să stea de vorbă, îl ajung negreşit".

— Cine este djighitul ăsta?

— După cum vezi — un tînăr miner, pe nume Akîm. Cred că o să fie un bun tăietor!

— E începător?

— A venit de curînd. Înainte de asta învîrtea la manivela troliului, sus. Şcerbakov mi-a poruncit: „Încearcă să-i dai un tiu". I-am pus. Acum văd că unealta a nimerit în mîini de nădejde.

„Aşadar convorbirea trebuia începută de la tiu", gîndi Meiram.

In acest timp, Ermek se apropie de tovarăşul său de lucru, îi luă tiul, îl cercetă şi se încruntă.

— Ce fel de tiu e ăsta? Nu vezi că-i tocit? Ia-l pe al meu, o să meargă mai bine treaba. Iar eu am să lucrez cu al tău.

Akîm luă tiul lui Ermek, pocni din limbă încîntat şi începu să lucreze cu şi mai mare trîvnă.

— Oare tiul este un lucru atît de important? — întrebă Meiram vrînd să-l stîrnească pe Ermek.

Minerul dădu din cap şi începu să-i explice mai întîi tărăgînat şi apoi cu tot mai multă tragere de inimă. Multe depind de felul cum este ascuţit şi călit tiul, cum se dau loviturile cu el — lungi sau scurte. În galeriile direcţionale, în puţuri de exploatare, în puţuri de mină, în galeriile direcţionale principale, în suitoarele de aeraj, în abatajele frontale — Ermek se orienta pretutindeni de parcă ar fi fost în propria lui casă. Iar Meiram, înţelegea din toate atît de puţin!

— Cîtă carte ai? — îl întrebă mirat Meiram.

— Am învăţat să mă iscălesc.

— Dar de ştiut, ştii nu mai puţin decît un inginer.

Încruntîndu-se puţin, Ermek se întoarse într-o parte, apoi făcu un gest dispreţuitor cu mîna:

— Eh, ce inginer! Departe griva de iepure! N-am învăţat niciodată la şcoală, n-am plecat nicăieri din Karaganda...

Se lăsă din nou în genunchi şi se apucă de lucru.

Un strat de cărbune se prăbuşi bubuind, stîrnind un praf negru şi învăluind totul în ceaţa lui deasă. În această ceaţă, la lumina slabă a lămpilor, siluetele oamenilor se conturau vag. Tot mai repede ciocăneau topoarele armătorilor, tot mai tare zăngăneau lopeţile celor ce încărcau cărbunele.

Meiram se dădu la o parte ca să nu-i încurce. Auzea pe Ermek cum îl laudă pe Akîm:

— Bravo, vulturaşul meu, bravo!

Djighitul răspunse:

— Dumneata du-te de te odihneşte — schimbul s-a

terminat. Pentru ce-a mai rămas, o să ne descurcăm noi singuri.

Ermek ieşi din ceaţă şi se apropie zîmbitor de Meiram.

— Vulturaşul ăsta o să ajungă un minunat miner de abataj ! Te poţi bizui pe el. Hai să mergem.

6

Cînd se ridicară la suprafaţă, Meiram se simţi uşurat, parcă i-ar fi căzut o mare greutate de pe umeri. Îi era dor de lumea largă şi plină de lumină. Mergea şi privea bucuros în jurul lui, sorbind cu lăcomie aerul curat. Ermek păşea alături. Pesemne că ziua însorită de primăvară îl bucura şi pe bătrînul miner. Spuse cu jumătate glas :

— E cam devreme să mergem acasă...

Se îndepărtară de aşezare, şi urcară culmea It jon-ului. De aici se vedea cu ochiul liber în depărtare, cale de o zi. Iarna pe crestele pustii ale It jon-ului acoperit de mantia albă a zăpezii, urla viforniţa. Acum povîrnişurile erau acoperite cu un covor de verdeaţă. Departe, în zare, plugarii trăgeau pe ogoare izvodul brazdelor. Sus, în tării, ciocîrlia cînta neobosită viersul său de slăvire a primăverii. În văzduhul încins jucau năluciri stranii. Din cînd în cînd adia un vîntuleţ asemenea fîlfîitului unui văl de mătase. Pămîntul era zmălţat cu flori timpurii.

Meiram privea în toate părţile şi nu se mai sătura. Ici, colo, în văi şi în rîpe, se mai zăreau rămăşiţe de zăpadă. În pîcla albăstrie se profilau munţii Semiz Kiz, Kos agaş. Privirea prindea şi îndepărtatele culmi ale munţilor Ku Şoka şi Nar Şokken. Iar între crestele munţilor It jon şi Koktal Jarîk se întindea o vale largă. Cîndva, în această vale păşteau numeroase herghelîi ale zapciului — baiul Tati. Acum, în aceste locuri se instalaseră fermele zootehnice colhoznice. Iar pe povîrnişurile

munților se întindeau ogoarele colhoznice. În nord, se desfășura ca o panglică luminoasă, rîul Nura; malurile lui erau populate cu sate rusești și aule cazahe. Nu de mult pe acolo avea loc ciocniri între ruși și cazahi pentru dreptul de a se așeza lîngă rîu. Acum Nura devenise simbolul prieteniei între popoare; munții Jaur și Kojir se înălțau deasupra rîului ca niște turnuri ale unității.

Meiram plecase din aceste locuri pe vremea cînd era încă băiețandru, dar patria îi lăsase impresii de neuitat. Iar acum, fiecare fîntînă, fiecare culme, fiecare vale, parcă îi șoptea ceva. Năpădit de un val de amintiri i se adresă lui Ermek:

— Cît de bine și de cald e în locurile de baștină!

— Dacă n-ar fi fost bine și cald, aș fi rămas eu aici să păzesc coșul ăsta de fier? — răspunse ca un ecou Ermek. — Tatăl meu s-a așezat în Karaganda cînd aveam cinci ani și de atunci n-am mai plecat de aici. Eu am coborît pentru prima dată în mină pe cînd eram un băiețel de zece ani.

— Ai lucrat la industriașii ruși?

— Mi-am mîncat amarul și la ruși și la englezi. Englezii angajau muncitori prin antreprenori de-ai noștri. Și unii și alții ne sugeau sîngele ca niște lipitori. Ne-a scăpat numai revoluția, Puterea Sovietică. Cînd au fugit englezii am rămas de pază la mină.

— Privește cîte aule sînt acum în jurul exploatării! — zise Meiram dînd roată cu mîna de jur împrejur. — În fiecare zi sosesc caravane cu materiale... Pînă la toamnă, Karaganda are să crească, iar aulele de azi au să ajungă niște așezări mari. Trebuie să ne gîndim la toate astea. Ce părere ai, la iarnă o s-o scoatem greu la capăt?

— Greu, — încuviință Ermek.

Oamenii veneau puhoi. Toți voiau să muncească. Dar la exploatare nu numai că nu erau unelte noi, dar nu

ajungeau nici ţiurile vechi. Noii sosiţi, care pînă nu de mult mai trăiseră la rostul lor, acum nu aveau uneori deasupra capului un acoperiş. Drumul de fier ajunsese numai pînă la Akmolinsk. Avea să-i aştepte oare iarna pînă aveau să pună toate la punct? Aveau să izbutească să aducă la timp cu cămilele şi cu boii — materialele, alimentele şi uneltele necesare?...

— Trebuie să ne ajute guvernul, — spuse Ermek.

— Noi sîntem braţul guvernului, — răspunse Meiram.

Cufundaţi în gîndurile lor, se întorceau agale spre aul. Lîngă coş, era atîrnată de un stîlp o bucată de şină. Un muncitor lovea cu rîvnă în şină cu o bîtă groasă. Sunetul pătrunzător zbura în depărtare, pe întinderea nesfîrşită a stepei. Ermek încruntă nemulţumit din sprîncene.

— Şi-a găsit de lucru, zevzecul!

— De ce bate?

— Şina ţine loc de clopot. E cinci — se sfîrşeşte munca. Şi zănaticul ăsta de Baiten e bucuros cînd poate să se zbenguie.

Meiram îşi aminti că şeful de echipă Seitkali îi vorbise despre Baiten.

— Mi se pare că lui Baiten ăsta al vostru îi cam plac năzbîtiile?

— E mare meşter la d-alde astea, — răspuns Ermek.

O baracă îngrijită, mai răsărită printre celelalte clădiri şubrede, se deosebea prin acoperişul ei proaspăt vopsit şi prin zidurile văruite.

— Aici locuiesc cei din Donbass. Au reparat clădirea şi s-au gospodărit la iuţeală. Îi spuneam lui Baiten: „Omul sfinţeşte locul. Uite, avem ce învăţa de la cei din Donbass, sînt oameni cu experienţă". Pramatia de Baiten strîmba din nas: „Oameni sîntem şi noi! Musafirii ăştia tuşesc dacă nu stau în case curate. Oameni subţiri de..."

Meiram nu-și putu stăpîni rîsul.

— Deci cine e vrednic și-și curăță locul pe care stă, e om subțire, iar cel căruia îi pare firesc să trăiască în cocioabe dărăpănate este muncitor adevărat!

— După Baiten așa ar fi. Dealtfel poți să-i zici ceva? De cînd există Karaganda nu s-a pomenit ca muncitorii să trăiască în case ca lumea...

Tot vorbind de una și de alta ajunseră la baracă. Oamenii veniseră de la mină și se odihneau după ziua de muncă.

Hai să te speli, — îl îmbie Ermek pe oaspetele său.

— Spală-te dumneata mai întîi, am să te aștept aici.

Ermek intră. Meiram se așeză pe o laviță în fața barăcii. Ca nou sosit, era dornic să vadă cum trăiesc locuitorii din așezare.

Un djighit cu părul ciufulit, într-o bluză rusească de saten, cu gulerul descheiat, se apropie de intrarea barăcii. Oprindu-se în ușă, se întoarse cu mîinile în șolduri și privi de sus spre muncitori. Era Baiten. Ori că avea vreo supărare, ori că așa îi era năravul, se trăgea încruntat de mustață, nările și așa largi i se umflau, iar ochii îi alergau neliniștiți de colo, colo.

— Baitendjan, ia-l tu la trei păzește, — îl strigă o bătută din pragul barăcii, făcîndu-i semn spre bătrînul sacagiu care tocmai sosise. Și bătuta dispăru îndată după ușă.

Bătrînul uscățiv, cocoțat pe sacaua uriașă la care era înhămată o cămilă, aducea apă la barăci. Cînd se apropia sacaua, la fiecare baracă se stîrnea îndată gălăgie și ceartă.

— Ei, moșule! — strigă Baiten. — Cred că i-ai împăcat pe funcționărașii cu gulere albe, acum mișcă-te mai repede!

— Nu-i apă destulă în fîntînă, fiule.

— Înainte ajungea pentru toată Karaganda. Acum de ce nu ajunge?

— Dar cît popor a venit! Oamenii beau, își adapă viteii, iezii.

— Ia te uită, nici n-au apucat bine să se aciuieze și fac pe stăpînii! Dacă le trebuie apă, n-au decît să-și sape singuri fîntîni. Chiar așa să le spui. Fîntîna asta e a noastră, a vechilor locuitori din Karaganda.

— Nu știu. Spun că și ei au venit ca să muncească.

— Te știu eu că ții întotdeauna cu cei veniți din aule. Și tu le cînți în strună. Numai cînd se uită omul la cămila ta și vede îndată ce fel de vulpe ești.

Auzind glasul mînios al lui Baiten, o femeie ieși în fugă din baracă cu două căldări și începu să se ciorovăiască lîngă saca.

Ermek se spălase și acum se întoarse afară.

— Hai, du-te de te răcorește și dumneata.

— Mai stau puțin, mă mai uit.

— Ei! — strigă Baiten sacagiului, cînd acesta își porni cămila. — Dacă mai întîrzii odată cu apa, în Karaganda o să rămînă numai unul din noi!

— Adevărată-i vorba că în aulul său, cîinele umblă cu coada în sus, — mormăi bătrînul, văzîndu-și de drum.

„Da, nu prea e totul în ordine pe aici, se gîndea Meiram. După cum se vede au mai rămas multe din vechea Karagandă. Acest Baiten, circotaș și întunecat la minte, terorizează lumea. Oamenii își fac zile fripte unul altuia."

În jurul barăcii se strîngeau din ce în ce mai mulți muncitori. Meiram află de la Ermek, numele fiecăruia. Acesta știa cum îi cheamă aproape pe fiecare. Uite, pe djighitul ăsta, cu armonica lui dogită, cu douăsprezece clape, îl cheamă Șaiken. Cel de lîngă el — flăcăul voinic cu părul lung — este cîntărețul Joltai.

Şaiken scoase cîteva acorduri din armonică, şi Joltai începu un cîntec. Tineretul se strînse repede în jurul lor. Din barăci ieşiră şi minerii mai în vîrstă : Span, cel cu capul pleşuv, fără şapcă, Aubakir, cel cu barba neagră, Baitiken, cel ciupit de vărsat. Bătrînii îşi făcură o vreme de lucru pe lîngă uşile lor şi apoi, unul cîte unul, începură să se apropie gravi de locul petrecerii. Baiten se plimba singur ceva mai departe, ţinînd fudul mîinile la spate.

Seitkali venise şi el de la lucru şi se aşezase jos lîngă Meiram şi Ermek.

Se înserase. Umbrele începură să se lungească. În văzduhul liniştit, încremenit, al serii de primăvară, sunetele armonicii se auzeau pînă departe. Joltai trecea repede de la vechiul cîntec cazah „Elimai", la strigături ruse şi tătare şi apoi la refrenul :

Doi cai la plugul meu am pus
Cînd prea puţini ar fi chiar patru...

Baiten îi îndemna pe cei tineri :

— Ei, hai ! D'aţi-i drumul !

Cîţiva începură să joace. În ritmul cîntecului, jucătorii se plesneau cu palmele peste genunchi.

— Aşa, aşa, mai viu, mai viu ! — strigau privitorii. Nu se putea stăpîni nici chiar căruntul Span.

Aceasta era singura lor desfătare după muncă. În aşezare nu era încă nici club, nici radio. Ziarul cazah la care erau abonaţi numai Seitkali şi Joltai — amîndoi pentru un singur număr — venea odată pe săptămînă şi îl citeau pe rînd.

Meiram se simţea năpădit de gînduri triste.

„Aici, lîngă baracă oamenii petrec aşa cum se pricep. Iar nu departe, pe deal, în vechiul cimitir, zac nefericiţii care toată viaţa n-au cunoscut nici lumină nici odihnă, muncind

pe nerăsuflate pentru stăpînii exploatării." Dar îndată ce răsărea în închipuirea sa priveliştea viitoarei Karagande, sufletul i se mai uşura.

7

Pe timpul englezilor, în toată Karaganda se afla o singură prăvălie într-o baracă mică de piatră, ale cărei ziduri şubrede erau sprijinite cu bîrne. Direcţia noului trust înfiinţat pentru extragerea cărbunelui din Karaganda se instalase în clădirea acestei foste prăvălii.

Serghei Petrovici Şcerbakov şedea la masă şi se gîndea la ceva, ciocănind încet cu creionul. Părul lui negru era înspicat de fire argintii. Pe obraji şi pe frunte i se săpaseră zbîrcituri, dar ochii priveau tinereşte. Toate mişcările lui oglindeau stăpînirea de sine. Din cînd în cînd arunca o privire spre ceasul de mînă, apoi spre uşă şi ridica uşor din umeri.

Se auzi un ciocănit. Serghei Petrovici îşi săltă de pe scaun, neaşteptat de sprinten, trupul său vînjos, se apropie de uşă şi o deschise. Intră Meiram.

— Poftim, mă bucur că ai venit ! — spuse Serghei Petrovici, şi, luîndu-l de braţ, îl conduse spre masă.

— Te rog să mă ierţi, am întîrziat puţin, azi noapte m-am culcat foarte tîrziu, — se scuză Meiram.

Serghei Petrovici întoarse vorbele lui în glumă.

— Ce să-i faci, tinerilor nu le arde noaptea de somn.

Meiram se simţea în voie cu el : de la prima întîlnire, Şcerbakov îi plăcuse prin siguranţa liniştită a omului înarmat cu experienţa vieţii.

— Ei, şi acum să începem, — zise Serghei Petrovici.— Timp avem puţin, iar muncă multă. Cine are primul cuvînt ? Deşi părul meu e cărunt, sînt totuşi — ca şi dumneata — un conducător încă foarte tînăr.

— Oricare ar avea primul cuvînt, să cădem de acord ca să nu facem concesii „tinereţii".

— Bine ai zis, Meiram Omarovici. Dacă am fi fost socotiţi nişte tinerei, n-am fi fost puşi la conducere. In ce priveşte vîrsta, mergem amîndoi în pas, deşi eu m-am născut înaintea dumitale.

— Cum adică, — întrebă Meiram, — Nu te înţeleg prea bine.

In puţine cuvinte, Serghei Petrovici povesti despre el. Trei generaţii din înaintaşii săi au fost mineri în Donbass. El însuşi a început să lucreze în mină de la paisprezece ani. In ultimii patru ani a învăţat la Academia Industrială. La terminarea şcolii a fost trimis la Karaganda — ridicat într-o muncă de răspundere.

— Inainte de asta n-am avut ocazia să ocup o muncă de conducere. Dar am cunoscut tot felul de conducători — şi buni şi răi, — adăugă el.

— Atunci vorbeşte dumneata primul, — propuse Meiram — Ai avut timp să te orientezi, şi ai mai multă experienţă decît mine.

Umplîndu-şi pipa pe îndelete, Serghei Petrovici începu :

— Dacă pînă la sfîrşitul cincinalului vom face organizarea temeinică a celei de a treia baze de cărbune a U.R. S. S. şi o vom lega cu Uralul, atunci se va putea spune că am rezolvat o problemă de primă importanţă...

Puse pipa pe marginea mesei, luă de pe pervazul ferestrei o bucată de cărbune şi o jucă în palmă :

— Uite-l — e aur ! Ne-a îndreptăţit toate speranţele... Am primit rezultatele analizelor din Donbass şi din Ural. Nu-i un bălegar cafeniu oarecare, ci un cărbune cocsificabil de preţ. Au fost spulberate îndoielile celor neîncrezători şi poate că şi ale vătafilor capitaliştilor englezi. E cocsificabil !... Acum Moscova nu va mai pregeta să ne sprijine

din plin. Cărbunele nostru sovietic... o să-l scoatem de la orice adîncime!...

După o mică pauză urmă :

— Dar pentru asta este nevoie în primul rînd de cadre, de linie ferată şi de electricitate...

— Toate acestea le vom avea în viitor, — îl întrerupse Meiram, — dar vorbeşte despre ceea ce ne trebuie în primul rînd astăzi.

— Ai răbdare. Am început să vorbesc despre viitor, pentru că ziua noastră de astăzi este temelia zilei de mîine. Deocamdată, pînă vom izbuti să abatem albia rîului Nura, trebuie să săpăm mai multe puţuri şi să captăm apa din mina „Herbert" — pentru nevoile exploatării. Pregătirile au şi început. Pînă vom avea curentul electric, ne vom folosi de puterea aburului. Şi aici s-a făcut cîte ceva. In uzinele pe jumătate năruite din Spassk şi E. Kibastussk, în Karaganda şi la morile părăsite de chiaburi, am găsit cîteva locomobile, cîteva cazane mici şi pompe. Deocamdată o să le dregem şi o să le folosim pe acestea. Dar chiar şi pînă la punerea în funcţiune a instalaţiilor cu aburi, nu trebuie să admitem ridicarea chiblelor de cărbune cu mîna.

— Da, am văzut, oamenii muncesc acum cu adevărat eroic la scoaterea cărbunelui.

— Trebuie să folosim raţional acest eroism. Iar chiblele să le ridicăm cu ajutorul cailor. I-am şi dat ca sarcină mecanicului Kozlov, ca într-o săptămînă, nu mai tîrziu, să instaleze un tambur acţionat de cai, — rosti cu hotărîre Serghei Petrovici. — Cheia problemei constă în lărgirea minelor vechi şi în deschiderea altora noi. Cea mai veche mină a fost pusă în funcţiune chiar de muncitori, înainte de sosirea noastră. Acum deschidem trei mine noi. Pînă în toamnă trebuie să dăm în exploatare cel puţin cincisprezece. Asta înseamnă că pînă atunci vom avea pînă la cincisprezece mii de muncitori.

— Cum o să le asigurăm locuințele și tot ce mai e necesar?

— Ei, asta-i o problemă foarte grea. Dar, cu sfială nu înfrîngi greutățile. In apropiere de noi se află așezările Akkuduk, Czîl-kuduk, Așîlî-airîk și Bukba. Din fericire, acolo sînt acum colhozuri și desigur colhoznicii nu o să refuze să cedeze provizoriu muncitorilor noștri o parte din locuințele lor. Totuși aceasta nu va rezolva în întregime problema locuințelor. Va trebui să facem apel chiar la muncitori. Vom căuta să le dăm tot ajutorul ca să poată construi bordeie și case înjghebate din chirpici. Iar începînd cu anul viitor vom instala oamenii în casele mari ale combinatului pentru construcții de locuințe.

— Dar cu ce vor începe constructorii noștri?

— Avem nevoie de combinate de învățămînt pentru pregătirea de noi muncitori, pentru ridicarea calificării vechilor mineri. E nevoie de școli pentru copii. E nevoie de băi, brutării, magazine și cantine. In sfîrșit, e posibil ca trustul să lucreze normal în această clădire? Forțele constructorilor vor fi concentrate îndeosebi pentru construirea clădirilor de folos obștesc. Nu se poate cuprinde totul deodată. Apoi, — continuă după o scurtă tăcere Șcerbakov, — socotesc că trebuie să treacă la celelalte construcții, la imobilele de locuit, la cele pentru nevoile vieții de fiecare zi. Da, va trebui să avem răbdare. Ce să-i faci? Muncitorii vor înțelege.

După felul în care Meiram asculta liniștit, după întrebările și observațiile lui scurte, Serghei Petrovici își dădu seama că viitorul secretar al organizației de partid este un om stăpînit, chibzuit. Iar Meiram se bucura văzînd că Serghei Petrovici este energic, că este conștient de întreaga răspundere a sarcinei sale. Captarea apei din mina „Herbert", operație despre care Meiram auzea pentru prima oară, recondiționarea vechilor locomobile, a cazanelor, a pompelor cu piston, folosirea tamburelor acționate de cai —

toate aceste măsuri, mărunte la prima vedere, aveau o uriaşă însemnătate pentru punerea temeliei marii Karagande sovietice. Şi ce îmbucurător era faptul că Şcerbakov nu neglija lucrurile mărunte, că folosea cu pricepere mijloacele locale! Preţuind acest lucru, Meiram spuse:

— Pentru început sarcina noastră pare a fi folosirea tuturor posibilităţilor locale, aplicarea celui mai strict regim de economii.

— Exact, ai judecat bine, — încuviinţă Serghei Petrovici, deşi îşi dădea seama că Meiram nu ajunsese singur la aceste concluzii.

Iar Meiram urmă, şovăind:

— Vorbeai despre combinatele de învăţămînt. Sînt absolut necesare. Cînd o să le vedem... Am coborît în mine şi am văzut cum mînuiesc tiul muncitorii noi...

— Lucrează prost?

— După cîte am înţeles eu, prost. Şi Seitkali spune acelaşi lucru... Nu i-am putea instrui mai repede pe începători?

Serghei Petrovici deveni mai atent şi chiar se aplecă înainte, de parcă s-ar fi temut că-i scapă vreun cuvînt.

— Dumneata te-ai gîndit cum pot fi instruiţi mai repede?

— Drept să spun, nu ştiu... L-am întrebat pe Seitkali dacă începătorii nu pot fi repartizaţi pe lîngă minerii bătrîni.

— Desigur că Seitkali s-a speriat de aşa ceva?

— Spunea că asta va face să scadă cîştigul muncitorilor calificaţi.

Serghei Petrovici izbucni într-un rîs zgomotos, sprijinindu-şi trupul masiv de speteaza scaunului.

— Ermek însă nu s-a speriat, pentru că el e un adevărat maistru în munca sa.

Cu ochii pe jumătate închişi, Şcerbakov privi atent pe

Meiram: acestea sînt gîndurile lui proprii — tînărul păşeşte înainte cu îndrăzneală.

Spuse cu gravitate:

— Asta trebuie bine chibzuit. Nu poţi hotărî aşa, bătînd din palme. Munca trebuie organizată în aşa fel, încît minerul experimentat să-l înveţe şi pe cel tînăr, dar nici el să nu sufere în cîştigul lui. In orice caz, ideea dumitale este foarte judicioasă...

Consfătuirea lor fu întreruptă de intrarea unui om înalt, uscăţiv, cu pince-nez. Strîngînd respectuos mîna lui Şcerbakov, îl salută din cap pe Meiram, se aşeză la masa lui şi se cufundă numai decît în calcule.

Serghei Petrovici privi la ceas, se ridică de pe scaun şi propuse:

— Hai să mergem. Continuăm convorbirea pe drum.

Afară, adăugă:

— Acesta este inginerul şef, Orlov. N-am vrut să vorbesc cu dumneata de faţă cu el: încă nu-l cunosc bine. Este un fost sabotor, a avut şi o condamnare. L-au trimis aici la lucru, pentru încercare. E pasionat de muncă, totuşi trebuie să fim vigilenţi.

Lîngă baracă, Şcerbakov era aşteptat de trăsura sa la care era înhămat un cal murg. Urcîndu-se în ea, Serghei Petrovici spuse vesel:

— Ce bine va fi cînd vom schimba trăsura cu maşina, şi cînd ne vom muta din baraca aia prăpădită într-o clădire cu mai multe etaje! Toate vor veni, Meiram Omarovici. Pe toate le vom face. Pune cît mai curînd pe picioare munca organizaţiilor obşteşti. Aş vrea să le văd mai repede în viaţă. Uite-te la aceste saule: oamenii aşteaptă cu nerăbdare să le luminăm mintea. Pe conştiinţa unor muncitori, bătrîni chiar, de felul lui Baiten, mai stăruie rugina. Situaţia noastră e grea! E grea, şi nu e posibil să se în-

făptuiască o operă mare fără ajutorul organizaţiilor obşteşti.

— Ai puţină răbdare, — răspunse Meiram. — Chiar dumneata ai spus — toate se vor face.

— Incotro te îndrepţi acum?

— Am să dau o raită prin aulele vecine, să văd cum trăiesc oamenii.

— Foarte bine, — încuviinţă Serghei Petrovici, strîngînd cu putere mîna lui Meiram. — Eu mă duc să văd cum merge treaba în minele cele noi. După aceea ne întîlnim şi facem un schimb de impresii.

8

Pretutindeni erau împrăştiate colibe scunde iar printre ele se mai rătăcea şi cîte o iurtă cenuşie. Satele se strînseseră de vale, în jurul celor două puţuri. Aici nu se întîlneau ca în vechile aule, iurtele albe, largi şi înalte ale bailor, numeroasele, bogatele turme de oi, ţarcurile lungi pentru mînji; în stepă nu zburdau hergheliile. Ici colo, vaci, oi, miei, capre, iezi; în ţarcuri, pe lîngă unele locuinţe, erau închişi cai sau boi. Cu tot numărul mic de vite, iarba era ca rasă pe toată păşunea din apropiere.

Aşezările care se ridicaseră de curînd aveau o înfăţişare ciudată: iurte afumate, colibe şi adăposturi simple, înjghebate din pînză de cort întinsă pe hulubele înfipte în pămînt. Nu era nici un fel de orînduială. Pe alocuri, adăposturile se înşirau unul după altul, în altă parte se adunau grămadă. In aule soseau fără întrerupere noi şi noi căruţe. Se vedeau brişti, trăsuri şi harabale scîrţîitoare, trase de cai şi de boi, veneau caravane de cămile cu poveri, cai şi vaci. Oamenii soseau la mine ca să muncească dar, după obiceiul din totdeauna al crescătorilor de vite, opreau căruţele mai departe şi iscodeau aşezarea, cercetînd dacă pă-

şunile sînt bune. Se uitau la iarba păscută, priveau şi nu vedeau vreo apă prin apropiere. Scărpinîndu-se după ceafă, noii veniţi începeau să descarce.

Meiram coborî de pe dîmb şi cercetînd totul cu atenţie, porni cu pas domol spre aule. In faţa celui dintîi cort din pîslă afumată se opri şi ceru încuviinţarea să intre.

In cort locuiau doi soţi şi copilul lor. Stăpînul cortului — un om voinic, de vreo patruzeci de ani, cu o barbă rotunjită, şedea jos, pe pămînt, şi făcea nişte şarke [1]) din piele netăbăcită, pregătindu-se să le prindă pe tălpile de lemn. Soţia lui nu trecuse cu mult peste douăzeci de ani; faţa îi era arsă de soare şi obrajii plini. Femeia făcea ciorapi dintr-un sac vechi. Un copilaş care încă nu putea să umble, se tîra pe lîngă picioarele părinţilor.

Meiram dădu ziua bună şi, ca oaspete, păşi spre locul de cinste, unde, după obiceiul din bătrîni, era întinsă o pătură mare cît o cergă de cal. Stăpîna casei se repezi s-o scuture, dar Meiram o opri:

— Nu te osteni.

Stăpînii cortului priveau stînjeniţi spre oaspetele neaşteptat, îmbrăcat orăşeneşte. Ca să împrăştie sfiala, Meiram spuse:

— Iţi doresc să-ţi iasă bine şarke, agai! Ai de gînd să-i porţi cu ciorapii ăştia?

— Da, am să-i port cu ciorapi, — mă pregătesc să cobor sub pămînt.

— Inainte ai mai lucrat în mină?

— N-am lucrat, dar uite că m-am hotărît. Sănătate, allah mi-a dat destulă. Se cîştigă bine aici. O să mă duc să lucrez de-a dreptul cu tiul.

— Crezi c-o să ţi se dea de la bun început tiul?

— Să încerce numai să nu mi-l dea, — răspunse gazda şi, căutîndu-se prin buzunar, scoase un sul de hîrtie şi-l

[1]) *Şarke* — un fel de încălţăminte asemenea opincilor. (N. red. ruse.)

întinse lui Meiram. — Nu sîntem niște oameni oarecare, care am venit aici din întîmplare!...

Meiram cercetă hîrtiile cu care omul se mîndrea atît de mult. Actele dovedeau că stăpînul cortului, Bokai Tuleubaev și strămoșii lui pînă la a șaptea spiță fuseseră argați. Baiul la care slugărise Tuleubaev fusese alungat cu un an mai înainte și după aceea Bokai intrase în colhoz. Acum, în înțelegere cu colhozul, venise la Karaganda din îndepărtatul raion Kursk.

— Am auzit că minerii cîștigă aici cîte un cap de vită pe lună. Înainte, la bai, argăţeam un an întreg pentru un cap de vită, — spuse Bokai, bucurîndu-se dinainte de cîștigul care îl aștepta.

— Ai acte bune, Boke, — rosti Meiram, dîndu-i înapoi hîrtiile.

Bokai tuși mulţumit. Meiram privea mîhnit împrejur în cortul sărăcăcios, dar în suflet era mulţumit de prietenia cu care îl primise gazda. Bokai îl întrebă cuviincios:

— Cum ţi-i numele, frăţioare?

— Meiram.

— Unde lucrezi?

— Am venit de curînd ca și dumneata.

— Se spune la noi, că doi oameni isteți din neamul nostru Sanșar călătoreau într-o noapte întunecoasă prin stepă. Deodată un fulger lumină cuprinsul. Drumeții își spuseră: „Oricîtă lumină ar fi, tot nu ne mai vede nimeni, căci nu sîntem decît noi doi pe aici". Așa am să spun și eu: oricît ai privi locuinţa noastră, belșugul din ea tot n-o să sporească. Te rog să ne ierți, frăţioare, că n-avem cu ce te ospăta.

— De ce să vorbim despre asta?!

— N-am vorbi dacă din cazan ar ieși aburi. Dar ce să-i faci: sărăcia leagă mîinile dărniciei.

— Decît să tot pălăvrăgești despre sărăcie, mai bine

te-ai duce să iei ce ni se cuvine după dagaur [1]) — spuse nevasta cu ciudă.

— Ehei, dagaur-uri sînt multe, n-ai vreme să le plăteşti odată pe toate. Şefii de pe aici or fi ameţit de griji, lasă-i să-şi vie puţin în fire.

— Din pricina firii tale proaste ai slugărit treizeci de ani. Dacă n-ar fi fost gonit Kaltai şi acum te-ai fi milogit în pragul lui, — începu să-l cicălească nevasta.

— Care din noi are dreptate? — se întoarse Bokai spre Meiram. — Femeia asta zice: du-te şi cere, fără să te ruşinezi, ceea ce este scris în dagaur. Iar eu îi răspund: aici în mină n-or fi orînduite toate ca în colhozul nostru. Ceea ce-i dreptul meu n-o să fugă, zic eu. Baiul nu ne-a plătit cu anii pentru hamalîc, iar aici n-am făcut deocamdată nimic pentru mină. Chiar dacă n-o să ne plătească deocamdată după dagaur, tot e prea devreme să ne plîngem. Trebuie mai întîi să muncim.

— Of, doamne, tare rău îmi pare că nu m-am născut bărbat în locul tău! — strigă tînăra-i nevastă. — Nu-i în stare să ia nici ceea ce-i dreptul lui.

Meiram asculta cu un zîmbet ciorovăiala dintre cei doi oameni, care semănau atît de puţin unul cu celălalt. I se părea că amîndoi au dreptate în felul lor. De ce să sprijine pe unul şi astfel să-l supere pe celălalt? Spuse:

— N-a mai rămas mult de răbdat. O să aveţi de toate.

Apoi nu se putu stăpîni şi întrebă:

— Să nu vă fie cu supărare... mi se pare că sînteţi destul de deosebiţi ca vîrstă, iar judecînd după toate sînteţi bărbat şi nevastă. Pot să ştiu cum vă înţelegeţi?

Tînăra nevastă privi spre Bokai parcă zicînd: „Spune tu". Gazda luă mai întîi apă în gură, stropi pe şarke şi, oftînd uşor, începu să povestească:

---

[1]) *Dagaur* — formă denaturată a cuvîntului „dogovor", care înseamnă contract. (N. red. ruse.)

— Am fost argat treizeci de ani încheiați la acel Kaltai despre care vorbeam adineauri. Toată răsplata pentru munca mea de treizeci de ani este adăpostul și femeia asta.

— Să zicem că acest cort ți l-a dat Kaltai în schimbul iurtei, — zise Meiram. — Dar cum v-ați căsătorit?

— Ea, — răspunse Bokai arătînd spre tînăra femeie, — era fiica unui om sărac. Kaltai a peţit-o pentru mine cînd avea cinci ani. Cînd a împlinit cincisprezece ani, Kaltai a plătit pentru mine răscumpărarea și ne-am luat. Iată roadele muncii mele de treizeci de ani.

„Greu era traiul oamenilor, gîndi Meiram, dar viaţa lor se schimbă. Bokai și alți muncitori ca el se simt azi mai uşurați. Asupra multor lucruri li s-au deschis ochii".

Se ridică de jos.

— Ai intrat așa sau ai nevoie de ceva? — întrebă Bokai, ridicîndu-se și el.

— Nu, mulţumesc, am vrut să schimb o vorbă. Ne mai întîlnim noi. La revedere.

Colinda încet prin aul. In vetrele tuturor iurtelor ardea cărbune în loc de tizicul rău mirositor. Aproape nicăieri nu se mai vedeau bice, scula de căpetenie a crescătorului de vite: peste tot, erau aruncate tiuri, lopeți și cazmale. Și jocurile copiilor se schimbaseră. Altădată încălecau pe o nuia și își închipuiau că merg pe cal. Acum, copiii înfigeau în pămînt beţigaşe, întinzînd între ele o sîrmă, sau alergau cu cîte un cerc de fier închipuindu-și că e o roabă.

Trecînd prin faţa unei iurte, Meiram auzi o femeie bombănind:

— Nu-l vezi cum arde? Lua l-ar naiba! Eh, unde-i tizicul meu, ce mai flacără scotea!

Ce ar putea să răspundă acestei femei care nu ştie să facă foc cu cărbune? O să înveţe curînd. Fără să se oprească, Meiram trecu mai departe. Lîngă fîntînă se strîn-

seseră vite mărunte. Gospodarii făceau gălăgie, se ciorovăiau pentru apă.

— Ce rînduială e asta? Ne-au chemat la mină şi aici nici apă nu ai cîtă îţi trebuie!

— Sapă şi tu o fîntînă, o să ai apă şi ţi se mai şi plăteşte pentru treaba asta. N-o să-ţi prindă rău dacă mai cîştigi ceva, — se auzi un glas împăciuitor.

„Multe auzi cînd te învîrteşti printre oameni — ei critică dar tot ei îţi arată cum poţi ieşi din încurcătură", se gîndea Meiram.

Afară din aul, pe iarba măruntă, şedeau doi oameni. Pînă cînd să ajungă Meiram la ei se şi adunaseră încă vreo zece. Vorbeau toţi cu însufleţire. Meiram se aşeză mai departe. Un tînăr djighit, cu părul dat pe spate, cu ochi negri şi strălucitori, se agita mai mult decît toţi ceilalţi. Nu stătea o clipă locului, umbla de colo colo, se amesteca în vorbă şi vîntura din mîini, tropăind nerăbdător cu picioarele desculţe. Prin felul său zgomotos de a fi, semăna cu Baiten, dar vorbea cu judecată şi glumele lui nu erau grosolane. Luînd partea unuia, vorbind cu altul, fără să-şi dea seama nici el, conducea convorbirea generală.

— Janabîl! Ascultă, Janabîl! — îl strigă fără să ridice capul un om cu barba încîlcită, culcat pe spate. — Tu unde ai de gînd să lucrezi?

— Cum unde? Pe pămîntul sovietic!

— Ei bată-te să te bată, vorbeşte desluşit!

— Dacă vrei neapărat să ştii, am să lucrez în atelierul mecanic.

— Unde e atelierul ăsta?

— Uite, acolo, lîngă coş. Tot acolo lucrează şi bădăranul ăla de Baiten. O să ne certăm rău amîndoi.

— Nu mai fi aşa colţos, fiule, — îl sfătui omul culcat ridicîndu-şi puţin capul. — Nu te lega de muncitorii bătrîni, cîştigă-ţi pîinea şi taci din gură.

— Eh, cu cît ai să-ţi pleci mai mult capul, cu atît mai repede o să te încovoaie viaţa, — răspunse Janabîl. — Totul e să nu-ţi pierzi voioşia, nici în viaţă, nici în muncă. Baiten ăsta se laudă că munceşte de optsprezece ani, dar nu ştie cum să ţină în mînă un raşpel. Eu am fost numai doi ani argat. Dar ia întreabă-mă cum trebuie să ai grijă de oi la păşune, că am să-ţi spun. Dacă am să lucrez doi ani în secţia mecanică, am să-i arăt eu lui Baiten ce pot.

Tînărul şi înflăcăratul Janabîl nu amintea de loc pe argatul amărît de altădată. Se vedea dela o poştă că este un djighit din aceia care s-au călit în lupta cu banii şi care au intrat cei dintîi în colhozuri.

Un djighit mustăcios, care pînă atunci zîmbise în tăcere răsucind un pai între degete, se amestecă în vorbă:

— Tu, Janabîl ai tot strigat în aul: „Lupta de clasă, lupta de clasă!“ Ai strigat bine. Ai pus umărul ca să-l doborîm pe chiaburul Kurjik. Dar aici e cu totul altceva. Aici nu e o luptă cu duşmanul de clasă, ci o întrecere cu tovarăşul de muncă. Eu cred că pentru a i-o lua înainte lui Baiten nu trebuie să pui mîna pe raşpel, ci pe tiu. Asta-i o unealtă mult mai sigură.

Janabîl i-o reteză numaidecît djighitului cu mustaţa neagră.

— Ehei tovarăşe Diuisen, ştii numai să dai sfaturi, dar dumneata stai de o parte şi-ţi răsuceşti mustaţa. Şi în aul te îndeletniceai tot cu aşa ceva atunci cînd eu mă luasem de piept cu Kurjik. Nu, sînt încă prea tînăr pentru tiu. Şi raşpelul este o unealtă, tovarăşe cu mustaţă frumoasă; cu ea voi învăţa o meserie. Gîndeşte-te cînd vrei să vorbeşti ceva. Iar eu, uite ce zic: pe aici se învîrteşte o fată frumoasă şi toţi se uită după ea. Dar [illegible] o avea frumoasa fată despre mustaţa stufoasă [illegible] nostru, nu se ştie încă.

Toţi începură să rîdă în hohote, încuviinţîndu-l. Janabîl, în chip de învingător, făcu cîţiva paşi prin poiană şi se opri deodată lîngă Meiram.

— Şi dumneata tovarăşe, ai venit să lucrezi?

— Ce-i de mirare în asta?

Parcă neîncrezător, Janabîl dădu din cap şi se depărtă.

Cînd larma se mai potoli, un bătrînel care şedea lîngă djighitul cu mustaţa cea frumoasă, oftă din adînc şi rosti:

— Uite, în curînd iarna o să bată la uşă, şi o să se abată asupra oamenilor cu tăişul de sabie al frigului şi al altor necazuri.

Aceste vorbe stîrniră iară larma glasurilor:

— Cîtă lume a sosit! Unde să-i adăposteşti pe toţi?

— Aceia care au venit cu dagaur vor fi rostuiţi pe undeva! Dar ce o să se întîmple cu acei care au venit fără acte?

— Pentru oameni, o să se găsească acolo vreun acoperiş, dar ce-o să facem cu vitele? De unde să luăm fîn, unde găseşti un grajd?

— Mi se pare că n-o să se plătească avansurile la vreme şi n-o să ne dea nici îmbrăcămintea de protecţie.

— Munciţi mai mult şi o să aveţi de toate. Tiul scoate bani berechet.

— Nu oricine poate ajunge la tiu.

— Văd eu, dacă nu-mi place, mă las păgubaş şi plec acasă.

Janabîl începu să vorbească şi mai tare decît înainte:

— Ce aţi căzut pe gînduri? E mai plăcut să mănînci unt decît să te tot gîndeşti, dar şi unt dacă înfuleci prea mult ţi se face greaţă. Ieri am stat de vorbă cu Şcerbacov. A spus că o să avem ca secretar de partid pe un tînăr cazah cu numele de Meiram; o să mă sfătuiesc cu el. Totul o să se lămurească. Trebuie să avem puţină răbdare, o să se rînduiască totul. Şefii se gîndesc la nevoile noastre.

— Cine-i Şcerbacov ăsta al tău?

— Şeful ăl mare.

— Ce spui! Vorbeşte limpede, bucură-ne şi pe noi cu o veste bună.

— Asta-i tot! — încheie Janabîl. — Tot ce am putut afla pînă acum — de, nu ştiu bine ruseşte, nu le pot afla pe toate. Iar Şcerbakov nu ştie cazaha. Am să vorbesc cu djighitul ăsta nou venit, şi am să vă povestesc despre toate.

Ascultînd cuvintele lui Janabîl, oamenii se înviorară.

— Mare lucru să ştii ruseşte!

— O să se înalţe sus Janabîl.

— Nici n-a apucat să se aşeze bine pe aici că s-a şi cunoscut cu conducerea.

— Aşa e cum spune Janabîl. Dacă nu le-ar fi putut face tuturor un rost, nu chemau atîta popor!...

Meiram nu ascultă mai departe. Se ridică încetişor şi se îndepărtă agale, gîndindu-se la toate cele auzite.

Deodată încremeni locului.

In faţa lui, la intrarea unei iurte, stătea o tînără fată. Ridicînd mîna şi ţinîndu-se cu ea de tocul uşii, fata se încovoiase ca o trestie mlădioasă. Pe chipul ei fraged şi alb, în ochii negri ca murele, se citea pe rînd cînd tristeţea, cînd bucuria: pe faţă i se aşterneau cînd umbre, cînd lumini. Ce simţăminte tainice îi schimbau oare atît de repede chipul? Răsărise printre aceste iurte cenuşii ca luna printre nori şi fără voia ei atrăsese privirile lui Meiram. Dar îndată pieri în iurtă, întocmai ca hermina în vizuina ei.

Parcă o văzuse într-un vis. Fără să vrea, Meiram se apropie de iurtă.

In întîmpinarea lui ieşi un om scund, în pantaloni de blană de oaie. Faţa i se păru cunoscută. Omul îi strînse mîna şi, dezvelindu-şi dinţii mari într-un zîmbet bucuros, îl pofti înăuntru.

— Poftiţi!

Căutînd să-şi amintească unde şi cînd îl mai văzuse, Meiram păşi peste prag. Fata a cărei frumuseţe îl uluise, şedea la masă. Ca din întîmplare, ea aruncă spre djighit o privire şi se aplecă din nou asupra caietelor din care învăţa cu o prietenă.

Pe locul de cinste şedea un bărbat bărbos. Fără să-şi ridice capul plecat, el se dădu de o parte, făcînd loc oaspetelui.

In partea stîngă a iurtei, care după datină era socotită a femeilor şi unde se afla vatra de gătit mîncarea, şedea culcată o femeie în vîrstă cu un copil în braţe. Lîngă peretele despărţitor, împletit din cii [1]), se afla un torduc negru ca smoala, iar de kereghe [2]) erau agăţate un ciocan de abataj şi o lopată. Meiram le văzu pe toate dintr-o ochire, înainte de a se aşeza alături de bărbatul cel bărbos, pe care îl salută după cuviinţă.

Omul cel cunoscut lui Meiram şi care îl întîmpinase în faţa iurtei, rămase la intrare. Ori că şoldurile lui erau prea înguste, ori că pantalonii din blană de oaie nu erau bine strînşi în cingătoare, fapt e că omul îi tot trăgea în sus privind neliniştit în toate părţile.

— Ardakdjan, Maipadjan! Puneţi să fiarbă samovarul, — spuse fără să ridice capul, femeia care stătea culcată pe laviţă. Mă dor şalele, mi-e cu neputinţă să mă scol.

Fetele începură să-şi strîngă în grabă caietele.

— Dacă-i numai pentru mine, nu puneţi nici un samovar, — spuse Meiram, întorcîndu-se spre fete.

Privirea i se opri la cartea de pe masă: „Anna Karenina". Se bucură mult văzînd că în iurta unui cazah venit din fundul stepei, a putut întîlni o operă a lui Tolstoi. Nu se îndoia că această carte era citită de fata a cărei frumuseţe

---

[1]) *Cii* — o plantă din neamul trestiei, care creşte în stepă. (N. red. ruse.)

[2]) *Kereghe* — partea de jos a scheletului iurtei. (N. red. ruse.)

îl uimise. Încă nu știa cum o cheamă. Nu știa nici cine sînt acești doi bărbați și care dintre ei este soțul femeii bolnave.

— Din voia celui de sus, — spuse bătrînul care-l întîmpinase pe Meiram, — nevasta mea e cam bolnavă.

Prietena frumoasei avea ochi mari, asemănători cu ai femeii bolnave, iar spatele puțin adus ca și soțul acesteia. Bărbosul cu obrajii scofîlciți, care pînă atunci șezuse tăcut alături de Meiram, rosti:

— Ardakdjan, oaspetele nu vrea ceai, scoate cumîs.

Meiram află astfel și numele frumoasei, și pe cel ce-i era tată.

Fata se ridică. Purta o rochie destul de ponosită din rips albastru, cu croială orășenească. Gulerul larg, dezvelea gîtul alb, ușor ars de soare. După moda orășenească din timpul acela, părul îi era tuns scurt, și pieptănat peste cap. Fruntea-i netedă nu era brăzdată de nici o cutișoară. Fata umbla nestingherită, fără sfială, dar atunci cînd se aplecă spre el, întinzîndu-i ceașca chinezească cu cumîs, buzele-i roșii tresăriră, iar fața i se acoperi de o ușoară rumeneală. I se păru că în clipa aceea ochii ei căprui, adumbriți de un tainic și neliniștit simțămînt, sclipiră. Ar fi vrut să-i audă glasul. Dar fata tăcea, sfiindu-se pe semne să spună ceva în fața celor mai vîrstnici. Meiram hotărî s-o atragă și pe ea în vorba celorlalți.

— Cine e stăpînul acestui tiu? — întrebă el făcînd un semn cu capul spre unealtă.

— Eu, doar m-ai văzut în mină, — răspunse bărbatul femeii bolnave. — Cu voia celui de sus am venit aici, să cîștigăm un ban, și cînd colo — ce să vezi — treaba asta nu-i chiar atît de ușoară, nu poți învăța așa, cu una — cu două, să tai cărbunele.

Meiram își aminti de el. Era unul din muncitorii brigăzii lui Hutjan, căruia nu-i prea mergea treaba în abataj.

— Am uitat atunci să te întreb cum te numeşti...

— Numele meu e Jumabai.

— Mi se pare că şi pe dumneata te-am văzut în mină ? — întrebă Meiram pe celălalt.

— Da, l-ai văzut, — adeveri Jumabai. — Lucrează la haldă. Voia celui de sus a făcut să ne întîlnim şi iată că acum stăm împreună.

— Vine de departe ?

Neştiind ce să răspundă, Jumabai aruncă o privire bărbosului. Acesta nu răspunse nimic o vreme, apoi spuse fără să privească pe nimeni :

— De departe, din ţinutul Semipalatinsk.

Se vedea că nu prea doreşte să vorbească despre el. Meiram nu-l mai iscodi şi o întrebă pe fată :

— Dumneata citeşti această carte, surioară ?

Ardak răspunse scurt :

— Da.

— Înveţi cu prietena dumitale ?

— Aici nu e şcoală, — spuse încet Ardak. — O ajut să înveţe carte.

— Bine faci. Mulţi neştiutori de carte mai sînt încă...

Tatăl fetei nu prea se arăta bucuros că Ardak stă de vorbă cu djighitul. Spuse :

— Ar fi timpul să mulgi iapa.

Luînd căldarea, fetele ieşiră din iurtă. Meiram le însoţi cu privirea. Prin deschizătura iurtei, ceva mai departe, se vedea păscînd o iapă murgă, împiedicată. De căpăstrul ei era legat un mînz.

Meiram începu să se plictisească. Nu mai găseau despre ce să vorbească. Mulţumind gazdelor pentru primire, ieşi.

Pînă mai adineaori, pe cer pluteau trîmbe de nori, dar acum zarea se înseninase. Soarele urcase la amiază. Era vremea prînzitului. Din coşurile numeroaselor iurte, fumul albăstrui se ridica încet, plutind de-a supra aulelor, în

văzduhul neturburat de nici o adiere. De pe dîmb, din spre mină, se auziră ciocănituri în şină. Pe drum, treceau într-o parte şi în alta, muncitori şi căruţe. Vitele care de dimineaţă se învîrtiseră pe lîngă aule şi puţuri, păşteau acum mai departe.

Cu gîndul mereu la fată, Meiram privea în toate părţile. Şi Ardak întoarse capul de vreo două ori, dar Meiram nu putu înţelege unde se uita ea — spre el sau poate spre altceva care îi atrăgea privirile.

Cele două prietene începură să cînte lin „Akkum" [1]).

Glasurile armonioase ale fetelor, frumoasa Ardak, stepa înfloritoare dimprejur!... Meiram mergea ca ameţit. Era frămîntat de un singur gînd: cum s-o cunoască mai în de-aproape pe Ardak? Şi ce fel de om o fi tăcutul ei tată?

Să-l lăsăm pe Meiram să-şi găsească el însuşi dezlegarea frămîntărilor lui, şi în vremea aceasta să povestim despre viaţa acestei fete şi a tatălui ei.

9

Era în vremuri îndepărtate... o iurtă mare, albă. Bucăţile de pîslă care îmbrăcau iurta pe dinafară, pe dinăuntru, şi ajungeau pînă şi pe tiunluc, erau brodate cu şuviţe de postav roşu şi prinse între ele cu fîşii late de covoare colorate. Aceste patruzeci şi două de fîşii de covoare care împodobeau iurta fuseseră ţesute trei ani de-a rîndul de o bătrînică cu ochi roşii care acum, sub soarele dogoritor, stătea în faţa vetrei de lut şi fierbea kurtul — brînză acră. Bătrîna era îmbrăcată într-un beşmet ponosit de tot, pe care îl primise pentru cît se istovise în cei trei ani.

Dincolo de aul zburdau mînjii legaţi de jeli [2]). Lîngă ei

---

[1]) *„Akkum"* — cîntec popular cazah. (N. red. ruse.)

[2]) *Jeli* — frînghie de păr de cal, întinsă între doi stîlpi şi de care se leagă mînjii. (N. red. ruse.)

se îngrămădeau atît de multe iepe, că atunci cînd mulgătorii prindeau în sfîrşit să le mulgă pe toate, venea timpul să ia treaba de la capăt. Djighiţii desculţi, cu şorţuri de piele şi cu şalvarii suflecaţi, cărau căldările cu lapte muls. Mulgătorii erau sub paza unui moşneag uscăţiv cu barbă rară, bărbatul bătrînichii, din faţa vetrei. Bătrînul muncise doi ani în şir la construcţia bogatei iurte dichisită cu podoabe de felurite culori şi tot nu-şi putuse plăti datoria pe care o avea faţă de stăpînul iurtei. Împrumutase odată de la acesta un cal pentru o treabă oarecare, dar calul îi fusese furat. Şi nici pînă în ziua de azi nu-şi putuse plăti datoria prin muncă.

În dreapta locuinţei stăpînului se afla o iurtă cenuşie şi sărăcăcioasă, iar în stînga o alta mică de tot, înnegrită de fum. Între ele era întinsă o frînghie de care erau legaţi caii de buiestru şi cei de curse, pe care călărea numai mîrza[1]). În umbra iurtei albe era o căruţă cu coviltir, cu hulubele ridicate. Sub căruţă, lîngă un dulău negru bălţat, sforăia herghelegiul învelit cu o cergă şi cu capul pe o şea. Herghelegiul se foia de pe o parte pe alta, trezit mereu de hămăitul dulăului şi de larma oamenilor din iurtă, cercheliţi de cumîsul băut din belşug.

O fetiţă de doi-trei ani, cu ochi negri sclipitori şi cu un breton negru lăsat pînă la sprîncene, se apropie în fugă de căruţă, se vîrî sub ea şi se culcă între dulău şi herghelegiu. Încruntînd sprîncenele şi umflîndu-şi obrăjorii, fetiţa se uita mirată la faţa omului adormit care sforăia urît şi pufăia din buze. Dar curînd, făcîndu-şi curaj, se apropie de el, îi atinse cu vîrful degetului mustăţile negre care se mişcau la fiece suflare, dar îşi trase repede mîna înapoi. Văzînd că herghelegiul nu simte nimic, fetiţa îşi propti coatele pe pieptul lui şi începu să se joace cu mustăţile...

Djighitul se trezi şi deschise ochii. Luă în braţe fetiţa,

[1]) *Mîrza* — aici înseamnă stăpîn, domn. (N. red. ruse.)

o sărută pe amîndoi obrajii şi îi făcu un semn spre iurta cea albă: „Du-te la tata". Fetiţa alergă într-acolo, dar aruncînd o privire înăuntru, se opri în prag...

Un bărbat de vreo treizeci de ani, cu părul dat peste cap, în vestmînt alb din mătase chinezească, se plimba de colo-colo prin iurtă cu mîinile la spate.

Un militar rus, lat în spate, stătea lungit în patul cu tăbliile din drugi de metal, şi, sprijinindu-se cu coatele în pernă, se juca cu eghileţii uniformei. Militarul avea mustaţa stufoasă şi ochii cenuşii, înfundaţi în cap. Jos pe pămînt, în faţa unei mese rotunde, scunde, şedea un tolmaci [1]) bărbos şi scîrţîia din peniţă.

Pe locul de cinste şedeau gravi doi oameni. Unul era neobişnuit de gras, cu gîtul gros, cărnos, cu o guşă de osînză atîrnîndu-i sub bărbie şi cu un pîntec uriaş. Cînd vorbea, ridicînd degetul arătător, din gîtlej îi ieşea un hîrîit. Lîngă acesta şedea un iman cu ochii închişi, îmbrăcat într'o feregea lungă, cu mustaţa tunsă, ţepoasă. Din cînd în cînd rostea tare: „Ia-hakk!" [2]) şi se scutura de parcă ar fi suferit de friguri. Alţi cîţiva oameni cu tolbe de pîslă prinse cu sfori de păr, atîrnîndu-le pe şold, se vînzoleau fără rost, ridicîndu-se, aşezîndu-se iar sau schimbînd locurile. In prag stăteau paznicii — doi djighiţi înalţi avînd pe piept nişte plăci de aramă, de mărimea unei palme. Ca nişte cîini slugarnici, amîndoi urmăreau fiecare mişcare din sprîncene a oamenilor de seamă care şedeau pe locul de cinste...

Aşa cunoscuse fetiţa pe „afaceriştii şi stăpînii stepei" adunaţi în iurta albă cu Keregheul vopsit în felurite culori, acoperit cu împletituri măiestre din cii şi cu cusături de pîslă. Purtarea acelor oameni trezi curiozitatea fetiţei care rămăsese cu ochii la ei, speriată şi totodată uimită.

---

1) *Tolmaci* — interpret, scrib. (N. red. ruse.)

2) *Ia-hakk!* — O, creatorule! (N. red. ruse.)

Deodată săriră toţi în sus şi începură să forfotească de colo-colo, ca o turmă speriată : unii se năpustiră spre ieşire, alţii se băgară sub pat, alţii se ascunseră după împletiturile de cii. Glasurile lor răguşite şi ascuţite umplură iurta.

De afară se auzea un tropăit care zguduia pămîntul. Pe drum, ca înainte de furtună, se ridicau nori grei de praf. Curînd, în aul intră un pîlc gălăgios de călăreţi care înconjurară iurta cea albă.

— Scoateţi-l pe Alibek !

— Să-i luăm sînge !

— Să-l legăm pe uriadnic de coada unui cal nărăvaş ! — răsunau glasurile de afară.

Unul din djighiţi dădu buzna în iurtă şi înjunghie pe stăpîn cu pumnalul, altul aruncă de gîtul uriadnicului un arcan de păr de cal şi-l trase afară, altul îl dădu grămadă pe tolmaci şi înşfăcă hîrtiile întinse pe masă...

Imprăştiind adunătura de „afacerişti", călăreţii plecară. In iurtă zăcea stăpînul însîngerat. Deasupra lui boceau două femei — soţiile lui. Fetiţa plîngea speriată.

Alibek, stăpînul iurtei, cel rănit cu cuţitul, era zapciu, de multă vreme asuprea el pe locuitorii aulelor din împrejurimi dar acum, oamenii ajunşi la disperare se răsculaseră.

Multă vreme apoi, fetiţa se trezea noaptea, înspăimîntată, izbucnind în plîns la cel mai mic zgomot. Pentru ea rămăsese neînţeles rostul întîmplării din acea zi, şi abia cînd crescu mai mare află de la oameni ce se petrecuse.

Fetiţa era Ardak, pe care noi o cunoaştem. Bărbatul cel tăcut cu barba neagră pe care Meiram îl văzuse în iurta lui Jumabai, era tatăl ei, Alibek.

Era o zi frumoasă de vară. Soarele se ridica tot mai sus, umbrele pe pămînt se scurtau tot mai mult. Deobicei la acest ceas, bătrînul păstor şchiop, călare pe un bou roşcovan, păzea turma de oi departe de aul. De data asta nu se îndepărtase cu turma de lîngă sat, şi o păzea călare

pe un căluţ negru cu coama bogată, ţinînd biciul lung de-a latul şeii. Boul roşcovan păştea în voie printre celelalte vite şi neînţelegînd pricina pentru care nu era înşeuat, se uita tot timpul spre cioban. In acea zi şi herghelia de cai fusese adusă în aul mai devreme decît altădată.

Lîngă iurta înaltă, din mijlocul aulului aşezat în semicerc, se adunase o mulţime de oameni. Toţi ţineau în mîini frîuri, căpestre şi frînghii. Din satele învecinate soseau mereu alţi oameni, cîte unul şi în grupuri, alăturîndu-se mulţimii. Nechezatul cailor, behăitul oilor, mugetul vacilor şi al cămilelor, glasurile mulţimii adunate, toate se contopeau într-un singur vuiet vălmăşit plutind deasupra aulului.

O santinelă păzea uşa bucătăriei din stînga iurtei de locuit, în care se aflau închişi un om cu nevasta lui. Femeia avea ochii umflaţi de plîns şi ofta din greu. Bărbatul, legănîndu-se de colo pînă colo prin iurtă, umbla ca un lup prins în capcană. Pe faţa lui cu fălcile ieşite în afară şi cu ochii sticlind de mînie, era întipărită o expresie de deznădejde. Din cînd în cînd privea mohorît afară, prin găurile făcute în pîslă şi chipul lui se întuneca tot mai mult.

Alături, într-o iurtă de mărime mijlocie, se aflau o femeie cu fiica ei. Ele nu erau păzite dar nici nu încercau să iasă în uliţă. Mama, istovită de o boală îndelungată, îşi ridicase cu greu capul de pe pernă, şi povestea mîhnită copilei cu ochi negri, de lîngă ea:

— Neamul meu era mai prejos decît al lui, dar el a fost atras de frumuseţea mea, căreia îi mersese faima. Pe atunci, faţa încă nu-mi era mîncată de vărsat. Dar după şase luni de la nuntă, cînd mai purtam încă jelek-[1])ul, m-am îmbolnăvit de vărsat. El şi-a luat încă o soţie pe cînd eu mai

[1]) *Jelek* — podoaba capilară a miresei pe care aceasta o poartă pînă la naşterea primului copil. (N. red. ruse.)

eram încă bolnavă. Ce s-a întîmplat după aceea, ai văzut şi tu.

Iată că mergi pe cincisprezece ani. Pînă acum m-au îngăduit aici numai de dragul tău. Dacă nu erai tu, de mult m-ar fi alungat. Dar ce folos că nu m-au alungat? Am fost văduvă deşi soţul meu trăia. El a făcut din mine o roabă. Are nenumărate cirezi de vite, dar eu n-am fost stăpînă nici măcar pe un biet ied. Mi-au luat de mult dreptul de a vorbi cu el, de a intra în iurta lui. Bătăile şi ocara mi-au încleştat inima într-un sloi de ghiaţă, mi-au răcit tot sîngele...

„Ulciorul nu merge de multe ori la apă" — spune o zicătoare. Tatăl tău a ajuns bogat şi puternic, fiica mea. Viaţa l-a pedepsit de două ori, dar el nu a tras din asta nici o învăţătură. Prima dată s-a întîmplat cînd tu erai mică. Poporul, scos din răbdări, s-a răsculat şi tatăl tău a fost înjunghiat de un djighit. Mai tîrziu, cînd au sosit trupele roşii, era cît pe ce să fie întemniţat, dar l-a scăpat un prieten care a învăţat carte împreună cu el. Acum e pedepsit a treia oară. De data asta n-o să mai scape cu una cu două...

Ce să ne mai frămîntăm atît? Sînt săracă şi văduvă. Aşi putea să plec de aici. Dar cum să părăsesc locurile în care m-am născut, cum să trăiesc departe de ai mei, de cei printre care am crescut? Rămîi cu mine, nici tu n-ai ce pierde... Se spune că la paisprezece ani, fata este stăpînă în iurta sa de tînără căsătorită. Acum eşti mare şi te poţi hrăni singură. Mintea ta e luminată, ai învăţat să citeşti şi în limba rusă, şi în cea cazahă. Oriunde te-ar arunca soarta, n-ai să pieri. Draga mea Ardak, lumina ochilor mei, mai am un singur vis: să te duc pe locul fericit de stăpînă a iurtei şi să-ţi torn ceaiul. Dacă pămîntul rece mă va acoperi înainte de vreme, ţine minte vorba mea — trăieşte aşa cum îţi porunceşte înţelepciunea poporului: întinde-te cît ţi-e pătura; nu porni la drum singură, ci numai îm-

preună cu alții, nu-ți pune nădejdea în alții, învață să-ți croești singură șuba. Înțelegi, copila mea?

Ardak nu ridică fruntea plecată, nu se clinti. Din ochii ei picurau lacrimi. Răspunse:

— Am înțeles, mamă!...

Larma de pe uliță nu se potolea. Pretutindeni se vedeau chipuri vesele. Ducînd de căpăstru armăsarul negru cu coama lungă și mînînd înaintea sa vreo zece oi și capre, ieși din mulțime bătrînul șchiop, păstorul Șostoiak. Argații Jantak, Asambai și Balgabek împărțeau caii unei herghelii călăuzită de un armăsar roib. Ishak, cioban la cămile, ducea de căpăstru o cămilă albă. Mulgătoarea Undekei ținea de greabăn o vacă roșie pleșuvă, de rasa „Holmogorscaia"...

Se auzeau glasuri:

— Să le stăpîniți sănătoși!

— Și voi la fel! Vitele astea sînt ale noastre, crescute din munca noastră!

— Acum și cel năpăstuit și-a primit partea, a mîncat pîine pe săturate!

În sfîrșit împărțirea vitelor se termină. De pe iurta cea mare fu scos acoperișul de pîslă, fu desfăcut scheletul și încărcat în căruțe.

Stăpînul și stăpîna fură așezați pe o teleagă cu două roți la care era înhămată o cămilă galbenă care mugea. Teleaga porni la drum lung, însoțită de privirile oamenilor. Pășind alene, cămila galbenă scotea țipete ascuțite. Teleaga hurducăia peste cioturi și scîrțîia. Stăpînul și stăpîna se îndepărtau ascunzîndu-și privirile, cu capetele plecate.

Împuternicitul care împărțise vitele se urcă pe o ridicătură și rosti cu glas tare:

— Începînd de azi, hrăpărețul Alibek Mîrzabekov, cel însetat de sînge, este șters de pe lista locuitorilor ținutului nostru! Iar voi, muncitori, bucurați-vă de pășunile care se

întind în întreaga vale, pe imaşurile înverzite şi de vitele care au fost împărţite între voi.

Curînd, mulţimea începu să se împrăştie. Din iurta cea mare, rămase pe pămînt doar o pată rotundă, stearpă.

Aceste lucruri se petrecuseră în 1928, cînd au fost expropriaţi baii semifeudali.

De atunci au mai trecut trei ani. Era o noapte tîrzie de vară. Puţine erau casele din colhozul „Voroşilov" în care oamenii nu dormeau. Cîţiva flăcăi se plimbau pe uliţă cîntînd din armonică un cîntec rusesc — locuitorii satului erau ruşi.

Indată ce se întunecă bine, Alibek intră în satul colhoznic. Ducea în spate o boccea. Fără să se oprească nicăieri, mergea grăbit pe uliţele mărginaşe, neluînd în seamă căţeluşa care alerga lătrînd după el. Cînd ajunse în dreptul flăcăilor, armonica şi cîntecul tăcură.

— Măi băieţi, ce fel de om e ăsta care se apropie?

— Pare a fi un cerşetor.

Adevărat, ciudată era înfăţişarea lui Alibek. Pe cap avea un coif vechi, în picioare nişte ghete scîlciate, iar pe umeri un japan. Smocul bărbiţei sale semăna cu o tufă de năgară din stepă. Alibek se temu ca nu cumva flăcăii să-l ducă la sovietul sătesc şi de aceea întrebă grăbit:

— Rogu-vă, unde locuieşte herghelegiul?

— Îl cunoşti?

— Îl cunosc, mi-e rudă.

— Herghelegiul e un bătrîn cumsecade şi vrednic.

Ii arătară drumul şi se uitară după el pînă ce-l văzură intrînd în casa herghelegiului.

In casă se aflau numai bătrîna care dormea pe cuptor şi Ardak care citea o carte.

Auzind bătaia în uşă, Ardak luă lampa şi ieşi în tindă.

— Cine-i acolo?

— Deschide, draga mea, nu-i un străin.

— Dar cine-i?

— Nu te speria, fiica mea, eu sînt, tatăl tău.

— Nu înţeleg! — se zăpăci Ardak.

Bătrîna, buimacă de somn, se tîrî în tindă.

— Cine e acolo?

— Eu sînt, şeşe [1]).

— Oare ai înviat din morţi? — strigă cu uimire bătrîna, apucîndu-se de piept şi dîndu-se înapoi.

— Nu vă speriaţi, nu faceţi gălăgie. După cum vedeţi, trăiesc.

— Tată! — o putere de neînţeles o împinse pe Ardak înainte. Sări să deschidă uşa. Lampa se stinse.

Alibek intră în odaie şi primul lucru pe care îl făcu, fu să pună cîrligul la uşă. Apoi imediat începu să-şi liniştească fiica şi pe bătrîna care plîngeau.

— Nu, nu, nu faceţi gălăgie! Să nu afle nimeni că sînt aici. Nu vreau să fiu văzut.

Aprinseră lampa. Ardak şi bătrîna priveau tăcute spre oaspete.

Alibek vorbi liniştit:

— Ce te-ai speriat aşa? N-am dus-o de loc prost. Atîta doar că dumnezeu m-a pedepsit: a doua mea soţie, care împărţea cu mine surghiunul, s-a stins. Iar eu, după cum vedeţi, sînt viu şi sănătos. Tare mi-a fost dor de tine, fata mea. Nu mai pot trăi singur. Am venit să te rog să mergi cu mine...

Înainte de a apuca Ardak să răspundă ceva, bătrîna zise:

— Bine că trăieşti, dragul meu. Se spune că cine e lovit de nenorocire îşi pierde capul...

— Inainte se credea aşa, şeşe.

Ardak spuse oftînd:

---

[1]) *Şeşe* — măicuţă, aici e vorba de mama soţiei. (N. red. ruse.)

— Totuşi te-ai schimbat mult, koke [1]).

— Asta-i un lucru care se poate lesne îndrepta, comoana mea, — o linişti Alibek. — Sînt doar obosit de pe drum.

Şi el urmă:

— Nu mi-am pierdut nicăieri curajul. Oriunde m-a aruncat soarta, orice s-a întîmplat — pretutindeni am muncit fără preget. Pentru munca sîrguincioasă mi-au şi dat drumul înainte de vreme. Iată actul, — şi arătă hîrtia. — Iar munca m-a înnoit, m-a făcut cu totul alt om. Am înţeles, fiica mea, că trecutul nu se va mai întoarce...

— Ce ai de gînd să faci acum? — întrebă Ardak.

— Am să mă deprind cu viaţa nouă. N-aş vrea să mă aşez prin locurile astea: mi-e ruşine de oameni. La cîteva zile de drum de aci, s-a început o mare construcţie, se clădeşte un oraş nou. Acolo e nevoie de mii de oameni... O să se găsească un locşor şi pentru mine. De aceea am venit să te iau. De ce să stai în aul? E timpul să ieşi în lume.

Bătrîna se apucă să pregătească de mîncare. Ardak asculta cu interes cele povestite de tatăl său, şi apoi îi arătă caietele ei: tocmai isprăvise şcoala medie locală. Răsfoind caietele, tatăl rămase mulţumit:

— Foarte bine! In vremurile de astăzi, nu poţi trăi fără învăţătură. Dar aici ce-ai să faci cu cunoştinţele tale? Altceva e într-un oraş mare. Acolo ai să fii un om adevărat.

Ardak şovăia. Vorbele tatălui i se părură ademenitoare: locuri noi, oameni noi.... Toate acestea nu puteau să n-o atragă.

— Ar trebui să aşteptăm pînă se întoarce nagaci [2]), să ne sfătuim, să ne luăm rămas bun, — rosti ea nehotărîtă.

— Cine ştie cînd s-o întoarce! Spuneţi că a fost trimis la congres. Inainte de o săptămînă, nici vorbă să vină.

[1]) *Koke* — aici înseamnă tată. (N. red. ruse.)

[2]) *Nagaci* — bunic după mamă. (N. red. ruse.)

Să-i scriem. Aş vrea să plec cît mai repede. Pregăteşte-te, fiica mea!

Bătrîna îşi făcea de lucru cu samovarul în odaia din faţă. Ardak se duse la ea, se opri în uşă şi o privi cu mîhnire.

— Aje[1]), — chemă ea încet.

Bătrîna parcă numai atîta aştepta: îşi apropie urechea de buzele ei.

— Ce să fac, aje?

— Nu ştiu ce să spun, draga mea. Hotărăşte singură.

— Tata nu vrea să aştepte pînă se întoarce nagaci.

— Tu eşti tot ce mi-a rămas de la răposata mea Şolpan... Dar acest om este tatăl tău, ce să-i faci! Ori cît de greu mi-ar fi să mă despart de tine... — pe bătrînă o podidi plînsul, şi din ochii ei stinşi se prelinseră lacrimi. — Hotărăşte singură. Numai să fii fericită! Dacă te hotărăşti să pleci, atunci mai bine pleacă înainte de întoarcerea lui nagaci. Pesemne că şi Alibek gîndeşte astfel. Astăzi trece pentru prima dată pragul casei noastre, după căsătoria sa cu Şolpan a mea. Nu ne-a socotit niciodată deopotrivă cu el. Din această pricină şi bătrînul e supărat pe el...

— Asta e drept, nagaci nu-l iubeşte pe tatăl meu. Şi mama, răposata, se plîngea de el. Numai că, aje, nu-ţi pot ascunde că eu nu l-am smuls din inima mea. Se vede că a devenit alt om. Dacă rămînea ca atunci cînd eram mică, n-aş pleca acum cu el. Dacă îl izgonesc acum, îi dau încă o lovitură de moarte. Trebuie ajutat să capete puteri în viaţa cea nouă. Spune, aje, ce trebuie să fac?

— Trebuie să pleci departe?

— Mai mult ca sigur că departe.

— A venit vremea să fii stăpîna iurtei.

Samovarul dădu în clocot. În timp ce beau ceai, tăceau

---

[2]) *Aje* — bunică. (N. red. ruse.)

toţi trei. Deodată, bătrîna scăpă ceaşca din mînă şi spuse cu un glas jalnic :

— A început să-mi tremure mîna...

Ardak ridică ceaşca şi spuse :

— Ai îmbătrînit, aje.

Bunica oftă adînc.

— Ce să-i faci ? Cel puţin, tu, care eşti tînără, să trăieşti bine.

Alibek scoase din buzunar un teanc de bani. Numărîndu-i îi puse pe masă.

— Aici sînt cinci sute de ruble, şoşe. Iartă-ne, pe mine şi pe fiica mea, că te mîhnim. Nu ţi-aş lua-o, dar şi de mine trebuie să vă fie milă : nu mai am pe nimeni pe lume.

— Pune banii înapoi în buzunar, dragul meu. Îţi mulţumesc. Ne ajunge cît cîştigă bătrînul — el se bucură aici de multă cinstire. Numai că n-are pic de linişte. Îndată ce e vreo adunare sau vreun congres, nu-l lasă să stea acasă. Zic că e udarnic... M-am deprins cu nepoţica, o iubesc ca pe Şolpan a mea, dar ce să-i faci ! — bătrîna îşi şterse din nou lacrimile. — Şi ca un făcut, nici bătrînul nu-i acasă. Nu ştiu ce am să-i spun. E iute din fire.

Temîndu-se să lungească taifasul, Alibek găsi pentru bătrînă cîteva cuvinte de mîngîiere. Fără să aştepte să strîngă masa, el începu să se pregătească de drum.

Ardak stătea împietrită şi aştepta ca bunica să spună ceva. Bătrîna se apropie de ea, o sărută de cîteva ori pe obraji, pe frunte, şi spuse :

— Bine, îţi dau voie, fii fericită, draga mea !

În aulul vecin, la bărbatul surorii sale mai mari, Alibek făcu rost de un cal şi de o căruţă şi porniră imediat la drum lung.

La amiază, călătorii ajunseră sus, în trecătoarea Akkaikan. Culmea muntelui, deşi netedă, domina împrejurimile. Drumul ducea dincolo de munte, peste creastă, spre un deal

cu formă conică — Karatumsîk, care se înalţa singuratic în mijlocul stepei întinse. Culmea era înconjurată de un rîuleţ cu malurile năpădite de trestie şi stuf. Rîuleţul izvora din munţii ce se profilau albăstrii în zare.

De pe creasta muntelui Akkaikan se deschidea în faţa ochilor o vale întinsă. Se zărea şi vulcanul cu o formă atît de regulată, de parcă ar fi fost făurit de mîini omeneşti.

Alibek oftă adînc. Cîndva, toate aceste păşuni erau ale lui. Simţea că-l arde ceva în piept, se înăbuşea ca de fum şi se foia neliniştit în căruţă. Ardak îngîna încet „Akkum", cîntecul ei drag.

— Koke! — strigă ea deodată, întorcînd spre taiăl ei o faţă strălucitoare.

Alibek ridică încet capul.

— Ia priveşte, Koke: acolo nu-i oare dealul nostru Karatumsîk?

— Da, e Karatumsîk.

— Ia uite aulul colhoznic la poalele dealului. S-a transformat într-un sat mare. Dar ce să fie clădirea albă din mijloc? Oare nu-i o şcoală? Cît e de departe şi tot nu-ţi poţi lua ochii de la ea: din apropiere trebuie să fie o frumuseţe!

— N-o fi o nălucire, fetiţo?

— Nu, nălucirile nu se ivesc la ceasul ăsta... Ia uită-te, Koke! Ce e lacul ăsta atît de mare? De unde a apărut? Aci doar n-a fost nici un lac!

Alibek nu putea nici el să înţeleagă şi se întreba: „Ce minune mai e şi asta?"

Ghicitoarea fu dezlegată de Ardak:

— Da, îmi amintesc! Se spunea că colhozul a construit un stăvilar... Ce frumos e, parcă-i o mare! Acum se pot face grădini de zarzavat în jurul lacului.

Ogoarele colhozului se întindeau fără sfîrşit, contopindu-se într-un singur şes verde închis. Numai după fîşiile

drepte, parcă desenate, şi după golurlie care se vedeau ici-colo, se ghicea că pe acolo este pămînt însămînţat.

— Oh, Koke! — strigă Ardak. — Priveşte ce frumoase sînt ogoarele înverzite!

— Ce să văd? Mare scofală! Ai rămas cu gura căscată în faţa lor, de parcă ai fi o ţărancă, — bombăni Alibek cu vădită nemulţumire în glas.

— Nu te simţi bine, Koke?

— Mă cam doare capul.

— Pesemne că de la soare.

Coborîră pe povîrnişul muntelui Akkaikan şi se opriră să se odihnească pe malul lacului. Alibek deshămă calul şi, fără să piardă vreme, se culcă sub căruţă, lipindu-se cu pîntecele de pămînt. Cînd simţi cu tot trupul răcoarea pămîntului de care îi fusese atîta dor, ochii îi fură podidiţi de lacrimi. Îl chinuiau gînduri grele, pline de răutate:

„Răposatul taică-meu s-a judecat trei ani pentru valea asta şi a pus mîna pe ea numai după ce a vărsat sîngele potrivnicului. Dealul Karatumsîk a fost de veacuri al strămoşilor mei. Aici au păscut cirezile mele, hergheliile mele... Aş da foc întregii văi, să n-o mai văd! Dar din păcate pămîntul nu arde. Iar gloata care a pus mîna pe bogăţiile mele, aş cosi-o ca iarba! De-aş avea putere de zmeu!..."

Ardak aprinse focul, atîrnă deasupra lui un ceainic de aramă şi, aruncînd o privire fugară tatălui ei, se duse spre malul lacului, spre stăvilar. Privea cu mult interes stăvilarul construit din pietre, mîl şi treştie, acoperite toate cu pămînt şi admira oglinda albastră.

„De ce înainte vreme, cînd trăiam aici, nu se gîndea nimeni să facă lacul ăsta?" se întreba ea şi, ca un ied, urcă stăvilarul în fugă. De sus, apa părea mai liniştită, mai adîncă, mai curată.

Înfierbîntată de dogoarea amiezii şi de zbuciumul sufletesc, o cuprinse dorinţa să se scalde. Nu intră dintr-odată în

apă, ci lăsîndu-şi trupul alb ca de pescăruş alintat de razele învăpăiate ale soarelui, stătu îndelung pe mal cîntînd un cîntec bătrînesc :

Se-aşterne albă neaua peste glie
Priveşte-o : este trupu-mi de zăpadă.
Dacă pe nea stropi roşii or să cadă
Priveşte-i : este faţa-mi purpurie.
Ai să ajungi odată la Buhara
Şi vei vedea acolo o alună
Priveşte-o de aproape : o să-ţi spună
Că-i gura mea, aluna rotunjoară.

Izbucni într-un rîs răsunător, voios şi strigînd : „Hop-a !" îşi făcu vînt şi se aruncă în apă.

Apa plescăi, şi vălurelele concentrice fugiră unele după altele, iar oglinda apei se zbîrci parcă într-un zîmbet larg. Ieşind la suprafaţa apei, Ardak începu să înoate spre mijlocul lacului.

După ce se scăldă, fata se întoarse la căruţă. Apa dăduse în clocot. Băură ceai şi luară o gustare. Cu aceeaşi privire mohorîtă, Alibek cercetă o roată a căruţii. Strîngînd ştergarul şi vasele, Ardak se gîndea bucuroasă :

«O să trecem prin aulul în care m-am născut... Unde o mai fi prietena mea Nurbike, cu care mă jucam cu păpuşile ? Unde o fi ştrengarul Samet, care ne lua mereu jucăriile ? Dar Kuljan cu care am învăţat la şcoală ? Ce glas puternic avea câteodată ! Plecam, împreună departe, departe de aul şi cîntam tare „Akkum"". Astăzi ea învaţă copiii la şcoala de şapte ani a colhozului. „Vino, o să muncim împreună, oamenii din aul o să se bucure de venirea ta", îi scrisese Kuljan. Da, oamenii din aulul nostru sînt buni. Ei mă iubeau şi spuneau : „E leit maică-sa cea duioasă, răposata Şolpan". Auzise că herghelegiul Ospan ajunsese preşedintele colhozului. Inainte vreme, cînd se întorcea de la herghelie, mă

lua întotdeauna în șea și mă plimba prin aul. Povestea că atunci cînd eram mică îl rugam să-mi dea mie mustața lui. Imi amintea adesea de asta, necăjindu-mă: „Ei, cînd vii după mustața mea?“ Ce djighit blînd și duios era!»

Spre seară, înhămară caii și porniră mai departe.

Ajunseră în aulul lor pe cînd se întuneca. Era vădit, aulul se mărise dar nu se făcuse încă orînduială. Pe dreapta se afla o clădire mare înconjurată de pomi. Altădată cînd cirezile și herghelille erau aduse înapoi din stepă Alibek se muta în această casă din lemn, cu șase încăperi. Privind cu ciudă spre fosta lui locuință, Alibek oftă din greu. Lîngă casă era adunat un pîlc de oameni care stăteau de vorbă. In mijlocul lor se afla un om mărunțel și îndesat, în care Alibek recunoscu după glas și mișcări pe Ospan, fostul său herghelegiu.

— Toate casele noastre trebuie să fie la fel ca și asta! — vorbea tare Ospan.

Ardak îl rugă pe taică-său:

— Koke, hai să ne oprim și noi, măcar pentru o clipă!

— N-avem timp, fiica mea, n-avem timp, — răspunse Alibek dînd bice calului.

Pe stînga se ivi o clădire de chirpici, văruită; în fața ei se adunaseră mai mulți tineri. Pesemne că era școala sau clubul. Lîngă podul de peste rîu se vedea o casă nouă din cărămidă, cu ușile deschise — pare-se cooperativa: dinăuntru ieșeau mereu oameni cu pachete în mîini. Alibek era ros de mînie. Se mira. Toate i se păreau schimbate, chiar și pietrele stîncosului deal Karatumsîk, care abia se zărea în întuneric.

In sfîrșit ieșiră din aul. Roțile huruiră pe podul de peste rîu. Merseră mult timp în tăcere, fiecare adîncit în gîndurile sale. Ardak rupse cea dintîi tăcerea:

— Koke, mai avem mult de mers pînă la orașul cel nou? — întrebă ea cu un oftat înăbușit.

— Dacă ne grăbim, ajungem în vreo două zile, — răspunse scurt taică-său.

— E departe. Şi cum se numeşte oraşul ?

— Karaganda.

10

Alibek, bogatul bai de ieri, şi „muncitorul" de astăzi, se angajă la mină şi se pierdu printre numeroşii oameni de tot soiul care se scurgeau la Karaganda din toate colţurile nemărginitei stepe. De ce o fi luat-o pe fiica sa după el ?... Nici el n-ar fi putut să răspundă. Poate că într-adevăr îl apăsa singurătatea, îl chinuia despărţirea de singura fiinţă mai apropiată. Sau poate că pur şi simplu socotea să aibă de pe urma ei foloase: fiica lui era o fată învăţată, cu vederi înaintate şi cu ajutorul ei i-ar fi fost mai uşor să cîştige încrederea oamenilor. Dar poate că nici el încă nu ştia cum o va folosi pe Ardak în scopurile sale care ţinteau departe.

Ardak nu bănuia gîndurile tainice ale tatălui său, altfel nu ar fi primit să plece cu el. Îi era milă de Alibek, voia să-l ajute. Credea cu naivitate că tatăl ei a acceptat viaţa cea nouă, dacă nu pe deplin, totuşi s-a împăcat cu ea şi vrea să cîştige prin muncă cinstită încrederea oamenilor. Era firesc să gîndească aşa. Ea îşi trăise ultimii ani între oameni simpli, lipsiţi de şiretenie, cu inimile deschise.

Curînd după deportarea tatălui ei, Ardak se mutase împreună cu Şolpan, mama ei bolnavă, la părinţii acesteia, nişte oameni săraci dar harnici. Oamenii aceştia trăiseră multă vreme între ruşi şi se înfrăţiseră cu ei. Bunicul era un cioban de ispravă şi se bucura de cinstirea oamenilor din sat.

Şolpan nu mai trăi mult prin locurile cele noi; boala o băgă în mormînt. Bătrînii o crescură cu dragoste pe or-

fana Ardak, o înscriseră la şcoala medie rusă. Încă înainte de a intra la şcoală, fetiţa ştia bine limbile rusă şi cazahă. La şcoală, însuşirile ei înnăscute se dezvoltară. La prima vedere, Ardak părea sfioasă, dar aceasta numai pentrucă era prea cuminte şi prea înţeleaptă pentru vîrsta ei. De fapt, în inima ei sălăşluia un curaj înnăscut.

La Karaganda, Alibek şi Ardak găsiră adăpost în iurta primitorului Jumabai. Aici îl văzu Ardak pentru prima oară pe Meiram şi din ziua aceea în ea parcă se aprinse o lumină nouă, vie. Meiram intrase numai odată în iurtă, însă chipul lui se întipări pentru totdeauna în inima ei. Ardak îl vedea mereu pe locul de cinste din iurtă, stînd de vorbă cu ea, privind-o în ochi. Şi sub privirea lui aprinsă, inima fetei bătea tot mai tare şi mai neliniştită...

Stătea singură în iurtă. In ultima vreme gîndurile ei erau un vălmăşag şi nu le mai putea da de rost. Cele mai apăsătoare erau gîndurile care-l priveau pe tatăl ei. Nu-i venea uşor să-l înţeleagă: părea sincer, deschis, dar oare avea el să ştie să trăiască viaţa cea nouă?... Apoi se frămînta în legătură cu ea însăşi. Avea-va oare puterea să înveţe mai departe? De ce o tulburase atît Meiram? Ce fel de om o fi? Tovarăşul de viaţă sau un djighit întîlnit. din întîmplare? Unde îşi va găsi Ardak locul în această lume, complicată, nouă? Cît zbucium, cîte nădejdi roiau în jur! Zbuciumul era apăsător, iar nădejdile te înaripau. Marea vieţii, cînd stătea într-o linişte adîncă dinaintea fetei — tînără, dar cu tărie de cuget — cînd clocotea şi se tălăzuia.

Cufundată în gînduri, Ardak închisese de mult cartea, dar o ţinea încă în mînă. Maipa, fiica lui Jumabai, intră şi o trezi din visare. Ardak se împrietenise cu ea şi o învăţa carte cu sîrguinţă.

— Nu-i oare vremea să ducem părinţilor prînzul? — întrebă vioaie Maipa.

Ardak o privi cu un zîmbet, şi se ridică de la masă.

— Hai să mergem.

Luară legăturelele cu mîncare şi se îndreptară spre mină. Chipurile lor străluceau de bucurie. Dar de ce erau bucuroase nici ele n-ar fi putut-o spune. Coborau în mină pentru prima dată şi îşi spuneau că acolo lucrează cei mai buni djighiţi.

Cînd ajunseră în apropierea minei, văzură în primul rînd vreo zece muncitori. Oamenii întindeau un cablu lung de oţel. Toţi aveau în mîini cîte un cleşte ciudat. Cablul era ruginit. Muncitorii desfăşurau de pe el sîrma ruginită de deasupra, lăsînd firele care se păstraseră tari, în mijloc. Aceste fire le legau în mănunchiuri pe care localnicii le numeau „limbi". Le întindeau, apoi cu ajutorul unor şuruburi de fier, împleteau un nou cablu lung de cîteva sute de metri.

Fetele se aşezară în apropiere, pe o moviliţă şi, privind cu mirare munca aceea pe care n-o mai văzuseră, vorbeau între ele:

— Îl împletesc întocmai ca pe o frînghie de păr.

— Cred că şi noi am putea...

Deodată „limba" întinsă prea tare se rupse, zbîrnîi şi, răsucindu-se, se încolăci în jurul picioarelor şi rochiilor fetelor. Janabîl izbucni într-un rîs răsunător.

— Ei, Baiten, ţine-le, ţine-le, le-am prins.

„Limba" o împletea Baiten. De obicei, Baiten se apuca de lucru cu înflăcărare, ca un cîrlan care e lăsat să alerge. Dar se plictisea curînd. Şi de data asta, cam după vreo oră de lucru, obosi şi începu să răsucească cablul alene, căscînd. Şurubul de fier îi scăpă din mîini şi „limba" bine întinsă, căzînd, se încolăci şi lovi pe Baiten drept în faţă. Buzele i se umflară imediat. Ca şi fetele, era înfăşurat tot în sîrmă şi tropăia căutînd să se descurce.

— Ia te uită! Şi mai zice că are optsprezece ani vechime în muncă! — spuse Janabîl, apropiindu-se de el

şi dîndu-i ajutor să iasă dintre sîrme. — Doar gura-i de tine!

— Lasă-mă în pace! — bombăni Baiten. Pe faţa lui nu mai era acea încredere în sine ca înainte, iar privirea îi rătăcea buimacă. — Trebuie să mă duc la doctor.

— Pentru atîta lucru? — se miră Janabîl.

— Tot o să-mi plătească ziua de muncă.

— Dar treaba o să rămînă nefăcută!

— Visteria are taşca doldora, n-avea tu grijă.

— Asta-i tot ce-ai învăţat în optsprezece ani? — se mînie Janabîl. — Cînd mi se întîmpla ceva, noi nu lăsam nici măcar vitele baiului fără pază. Eşti un chiulangiu! Dai o pildă proastă.

Şi Janabîl alergă spre fete ca să le ajute să se descurce dintre sîrmă.

După o bucată de drum Baiten se răzgîndi şi se întoarse.

— Habar n-ai prin cîte am trecut. Tu nu înţelegi nimic! S-a găsit cine să mă dăscălească. Crezi că poţi isprăvi într-o singură zi munca pentru stat?

Şi plictisit se apucă de lucru.

Odinioară, Baiten era încredinţat că munca în mină nu se deosebeşte cu nimic de munca pentru bai. Chiar aşa şi era. Prin tot felul de înşelătorii, englezii furau din cîştigul — şi aşa destul de amărît, al minerilor. Cînd aveau prilej, muncitori ca Baiten căutau şi ei să-l înşele pe patron. Acest obicei era vechi şi adînc înrădăcinat în Baiten. Acum se întorsese la locul de muncă numai de teamă că va fi luat în derîdere chiar de tovarăşii săi. Răsucea cablul tot atît de plictisit ca şi înainte. La această muncă nu era încă stabilită o normă de producţie. Munca se preda brigăzii în acord, şi cîştigul era împărţit în părţi egale. De aceea Baiten nu se omora cu munca.

Oricît s-au străduit fetele să-şi descurce poalele rochiilor, n-au izbutit s-o facă fără ajutorul lui Janabîl. Cablul

de oțel, gros cît degetul mic, se încolăcise strîns în jurul lor și nu le îngăduia să se miște.

— Ca să vezi cît de straşnic poți să cazi în capcanele noastre ! — glumi Janabîl.

Mai întîi o scăpă pe Ardak, dar cînd veni rîndul Maipei, îi puse condiții:

— Dacă nu mă rogi mult, nu te descurc.

— Te rog, frățioare.

— Mă rogi mult ?

— Mult.

— Vezi să nu tăgăduiești pe urmă. Ești martoră, — rosti Janabîl întorcîndu-se spre Ardak. Tot descurcînd-o pe Maipa, lăuda mereu cablul. — E din oțel curat, bun, și pentru coborîrea în mină și pentru prinderea fetelor.

Ardak, care pînă atunci tăcuse, glumi și ea:

— Dumneata prinzi întotdeauna fetele în capcane de oțel ?

— Nu, avem și din cele de mătase care sînt și mai tari.

— Nici una nu-i atît de trainică ca să prindă inimile.

— O să vedem noi ce-i și cu inima dumitale, — răspunse Janabîl. — Se va găsi o capcană și pentru ea.

— La cine ?

— O împletește un djighit.

— Care djighit ? — îl iscodi Ardak. Știa de la Maipa că Janabîl îl cunoaște pe Meiram și că se întîlnesc. Și Ardak se gîndi: „Poate i-o fi spus ceva".

Janabîl continua să glumească:

— Ia uită-te cîți djighiți sînt pe aici. Crezi că știu să împletească numai cabluri ? Aşi ! Sînt maiștri și în împletitul capcanelor pentru inimile fetelor.

— Isprăvește ! — zise Maipa încruntată. — Mai bine ai spune ceva cu șart. Cum merg treburile aici la voi, în mină ?

Janabîl deveni deodată serios.

— O, merg minunat! Multe sînt de spus, fetelor!

Povesti cum cu o săptămînă în urmă avusese loc alegerea biroului organizaţiei de partid, Meiram fiind ales, în unanimitate, secretar. Cum după alegeri, Meiram a prezentat la adunarea de partid şi de Comsomol un raport cu tema: „Actualele sarcini de producţie ale comuniştilor şi comsomoliştilor". Raportul a fost minunat, foarte interesant, a fost o cuvîntare cum nu mai avusese prilejul să asculte.

Janabîl vorbi cu tot atît de multă însufleţire şi despre Şcerbakov.

— Serghei Petrovici m-a dus el însuşi la atelierul mecanic, şi m-a pus la treabă; chiar el i-a spus lăcătuşului Lapşin să mă înveţe tot ce ştie...

Vorbăreţul Janabîl turuia mereu, lăudîndu-i pe toţi şi neuitîndu-se nici pe el.

— Dar pe Lapşin îl ştiţi? O, ăsta-i un djighit cum nu sînt mulţi... E comunist. A venit din Donbass. Adevărat maiestru în meseria lui. El a găsit cablul ăsta vechi undeva în curtea de serviciu a minei şi a fost de părere să răsucim din el unul nou. Pentru treaba asta a format o brigadă de zece oameni, şi cîteva zile ne-a arătat cum trebuie să împletim. După o săptămînă m-a făcut şeful brigăzii...

In timp ce Janabîl tot vorbea, se apropie de ei Lapşin. Era un bărbat ca de vreo treizeci de ani. Cu părul de culoare deschisă, slab, închis în sine, în prima clipă nu atrăgea simpatia. Aceasta se datora pesemne, privirii lui reci şi fixe.

După ce dădu ziua bună fetelor, Lapşin se întoarse spre Janabîl:

— Cablul ne trebuie cît mai curînd. Cînd îl terminaţi?

— La amiază-i gata.

Janabîl nu prea ştia bine rusește, vorbea stîlcit, şi

atunci cînd nu cunoştea cuvintele, se făcea înţeles prin gesturi.

Lapşin cercetă cablul. Intr-un loc îl găsi inegal şi i-l arătă în tăcere lui Janabîl. Acesta îl ameninţă pe Baiten cu pumnul:

— Tu ai răsucit aici, tu!

— Aici trebuie desfăcut şi răsucit din nou, — hotărî Lapşin — Dacă e prost răsucit nu rezistă la o greutate mare şi se uzează mai repede. Aşa-s legile mecanicii.

— Cine a spus-o?

Lapşin zîmbi stăpînit.

— O ştiinţă a spus-o. O să vină vremea, ai s-o cunoşti şi tu.

— O ştiinţă? — întrebă din nou Janabîl. — Asta trebuie s-o ţin minte. — Scoase un creion şi întinse pe genunchi o coală de hîrtie.

— Nu se scrie „mehanică", ci mecanică. Dă-mi să-ţi scriu cum trebuie.

— Scrie te rog.

— Indată ce-l isprăviţi, duceţi cablul fără întîrziere la mina „Herbert". Daţi-i zor, tovarăşi!

Lapşin plecă.

Janabîl privi în urma lui, pocni din limbă şi făcu cu ochiul fetelor:

— Aţi văzut ce mai djighit? Toţi ai noştri sînt bărbaţi de nădejde. Numai Baiten...

— Cum asta, bărbăţia voastră se arată la răsucirea unui cablu? — zîmbi Ardak.

— Fără cablu nu poţi scoate din mină cărbunele, iar fără cărbune nu e viaţă. Lucrul ăsta trebuie înţeles. Crezi că-i puţin lucru să răsuceşti un cablu nou din sîrmă ruginită? Crezi că-i nimica toată să faci meşter dintr-un om care pînă mai ieri a fost argat, ca mine? Dar Şcerbakov a spus —

trebuie s-o facem. Şi Meiram de asemenea... Cugetul acestor djighiţi este foarte adînc. Deocamdată l-am pătruns, atît cît am putut. O să spuneţi că e prea puţin ? Încercaţi voi de-l pătrundeţi, poate o să găsiţi ceea ce e mai de preţ.

— M-aş cufunda în el ca în apă, — răspunse Ardak. — Dar e greu să pătrunzi adînc în sufletul omului.

— Un lucru uşor poate să-l facă oricine, dar de înfăptuieşti un lucru greu este o cinste. Aşa spune Meiram. Ce zici de asta ?

— Cred că înfăptuirea unui lucru greu este chinuitoare. Şi nu oricine vrea să se chinuiască.

— Ei, nu m-ai înţeles cum trebuie ! — rosti însufleţit Janabîl — Meiram nu vrea ca oamenii să se chinuiască. Nu, el este un djighit bun. Dumneata doar ştii.

— De unde să ştiu ? De ce legi numele acestui om de mine ? — se ruşină Ardak. — De ce faci asta ?

— De ce? Fiindcă eu socot că vă placeţi unul pe altul! — o spuse de-a dreptul Janabîl.

Izbucniră în rîs toţi trei. Amintindu-şi că întîrziaseră, fetele se ridicară. Ceva mai departe, Maipa începu să povestească prietenei cu însufleţire :

— Neastîmpărat djighit e Janabîl ăsta. Cînd te prinde undeva singură, nu scapi de el pînă nu te despleteşte. Odată m-am întîlnit cu el lîngă fîntînă şi nu m-a lăsat pînă nu mi-a luat inelul.

— Ei, cum putea să ţi-l ia ? I l-ai dat tu.

— Zău, mi l-a luat cu sila. Era să-mi rupă degetele.

— Şi acum sînteţi certaţi ?

— Ce să te cerţi pentru atîta lucru ! Mi-a dat o sticluţă cu parfum.

Ardak oftă înăbuşit. Ar fi vrut ca Maipa să nu observe acest oftat, dar fără să vrea se dădu de gol :

— Eşti fericită cu Janabîl, Maipa ?

— Dar voi ?

— Care „voi" ? Eu nu am pe nimeni !

— Dar Meiram ?

— Ce tot îndrugaţi, Meiram şi iar Meiram ?... Nici eu nu-l cunosc încă şi nici el nu mă cunoaşte.

Din vorbă în vorbă ajunseră la mină. Pentru Ardak, tot ce era aici, îi era necunoscut, nimic din toate acestea nu mai văzuse pînă atunci. Doi flăcăiandri goneau în cerc caii înhămaţi la tambur. Chiblele mari coborau pe rînd în fundul minei şi se ridicau de acolo pline de cărbune. Djighiţii încărcau cărbunele în roabe, îl cărau şi îl aruncau grămadă.

— Asta e mina ? — întrebă Ardak.

Djighiţii izbucniră în rîs.

— Ce-i cu dumneata, abia acum ai deschis ochii pe lume ?

— Dar voi, i-aţi deschis odată cu lumea ?

Djighiţii tăcură. Un bătrîn spătos şi cu mustaţa căruntă stătea sprijinit de un stîlp lîngă tambur. Prietenos, întinse fetei mîna lui cu degete scurte.

— Bravo ! Bine le-ai răspuns ! Pe cine căutaţi aici ? Eu sînt mecanicul Kozlov.

— Iar eu mă numesc Ardak Mîrzabekova. Le-am adus părinţilor masa de prînz.

— N-am mai văzut pînă acum o cazahă atît de isteaţă. Mai mult ca sigur că eşti fată cu carte. De unde ai venit fata mea ?

— Din aulul în care m-am născut.

— Chiar din aul, drăguţo ?

— Oare nu crezi ?

— Ei, spun şi eu, aşa, — zise Kozlov.

Ar fi vrut să mai stea de vorbă, să-i împărtăşească bucuria lui. Şi avea ce împărtăşi — bătrînul terminase instalaţia tamburului cu cai, înainte cu două zile de termenul fixat de Şcerbakov. Ridicarea chiblelor cu mîna, de către

cei patru djighiți, rămăsese o amintire a trecutului. Acum această muncă era îndeplinită de două fete care mînau caii. Chiblele erau de cinci ori mai mari decît cele dinainte. Grămada de cărbune scos nu mai era acum o moviliță, ci o adevărată movilă. Totuși, Kozlov vedea în aceste inovații niște măsuri provizorii, niște metode de extracție înapoiate. El avea de gînd să desființeze cît mai curînd tamburul cu cai și să facă o instalație cu aburi. Dar, după cum spunea el, nici aburul nu putea satisface producția în continuă creștere. Cîndva, întreaga muncă va fi îndeplinită cu ajutorul curentului electric. Va fi nevoie și de o linie de cale ferată. Povestind despre toate acestea, Kozlov încheie însuflețit :

— Cînd văd mineri cazahi încercați ca Ermek, djighiți atît de vrednici ca Janabîl, sau fete atît de vioaie ca dumneata, nu mă pot sătura privindu-i, fiica mea. Cu asemenea oameni se poate face orice.

— Noi sîntem numai scînteile flacării, tătuțule.

— Știu, știu ! Dar scînteile sar numai dintr-o flacără puternică...

Loviturile în șină vestiră pauza de prînz.

Alibek și Jumabai ieșiră la suprafață. Fetele se apropiară de ei. Strîngînd mîna lui Alibek, Kozlov întrebă :

— Pare-mi-se că e fiica dumitale ? Ești un om fericit !

— Nu prea mă descurc cu limba rusă, — răspunse Alibek în cazahă, ascunzînd, cine știe de ce, faptul că vorbea bine rușește.

Ardak avu o strîngere de inimă în fața acestei purtări a tatălui ei, dar o luă drept o toană ciudată. Fleacuri ! Ceea ce are însemnătate sînt mărturisirile lui : „Mi-am schimbat vechile păreri, vezi și tu că am pus mîna pe lopată și am coborît în mină". Vorbea întotdeauna cu plăcere despre muncă. Ardak îl credea. și totuși veșnicele lui

toane îi pricinuiau destule supărări. Şi de data asta îşi simţi bucuria umbrită de tristeţe.

Kozlov continua să-i vorbească :

— Priveşte viaţa cu luare aminte, fiica mea. Uite, sub coşul ăsta se află un lac mare. Avem de gînd să scoatem apa la suprafaţă. Priveşte pregătirile pe care le facem pentru asta. Tot aici lîngă coş e şi atelierul mecanic. După pauză, am să te duc acolo. Priveşte şi învaţă. Dacă nu aduni nimic în tinereţe, n-ai să ajungi înţeleaptă la bătrîneţe.

— Mulţumesc, tăticule, am să privesc.

Alibek şi Jumabai se traseră de o parte, şi se aşezară pe un petic de poieniţă, acoperită cu iarbă firavă. Fetele puseră mîncarea în faţa părinţilor. Jumabai tăia în felioare carnea grasă de berbec, îmbiindu-i :

— Luaţi, luaţi şi mîncaţi !

— Galeriile direcţionale ale minelor încep să devină mai lungi, — începu să vorbească Alibek. — In curînd ai să vezi că n-o să mai avem vreme să ieşim la suprafaţă pentru masă. Oh, unde eşti tu, stepă nemărginită !

Ultimile cuvinte răniră dureros inima fiicei lui : „Tot i-o mai fi dor după cele vechi, sau vorbeşte aşa, numai pentru că-i obosit?“ gîndi ea, privindu-şi tatăl cu luare aminte. Dar chipul aspru al lui Alibek nu-i dădea în vileag simţămintele.

Infulecînd cu poftă carnea de berbec, Jumabai arătă că nu împărtăşeşte de loc grija lui Alibek.

— Ce-are a-face, o să ne luăm mîncare la noi.

— Sub pămînt stomacul nu mistuie hrana cum trebuie, — îi întoarse vorba Alibek.

— Slavă domnului, stomacul meu mistuie bine oriunde! — mărturisi Jumabai. — Şi eu singur mă mir : mi se spunea mîncăciosul de pe cînd eram logodit şi veneam în aul la logodnica mea.

Ardak începu să rîdă, Alibek zîmbi în barbă, încuviințînd:

— Ei, numai să vrei, că poftă de mîncare și vine. Munca-i lucrul de căpetenie.

După ce prînziră, Kozlov plecă cu fetele spre coș.

Clădirea scundă din piatră acum era numită cu mîndrie „atelier mecanic". Dar numele acesta putea fi îndreptățit numai pentru viitor, căci deocamdată înăuntru nu exista vreun utilaj în stare de funcțiune. Prin colțuri se îngrămădeau roți de fier, pinioane sparte, vagonete ruginite, cîteva locomobile stricate și alte hîrburi. Asta era tot ce rămăsese de la englezi.

Afară, în fața ușii, zăceau trei locomobile care păreau niște oi hîrtănite de lupi. Moș Ivan Potapov, lăcătușul, le dădea tîrcoale de dimineață pînă seară, ciocănindu-le ba ici, ba colo. Nu obișnuia să se grăbească și nici să se obosească. Ca să poți sta de vorbă cu bătrînul acesta tăcut, trebuia să începi cu locomobila. Atunci i se dezlega limba și uita de ciocanul lui. Dar nici atunci moș Ivan nu privea în ochii celui cu care vorbea, ci se așeza într-o parte. Înainte de a începe vorba, aprindea o țigară groasă cît degetul mare, răsucită chiar de el și, pufăind fără întrerupere cu o mînă la gură și cu cealaltă sub cotul celei dintîi, privea o vreme spre locomobilă. Numai mașina aceasta îl făcea să stea de vorbă cu cineva.

Mecanicul Kozlov cu cele două fete se apropie de bătrîn și-i spuse să le arate locomobila. După aceea plecă îndată la treburile sale.

Cu multă pricepere, moș Ivan începu să îndeplinească rugămintea mecanicului.

Ardak urmărea cu curiozitate fiecare mișcare a bătrînului, privindu-i barba albă, îngălbenită de atîta fum de tutun.

Moş Ivan spuse ceva în limba cazahă. Cunoştea bine limba, dar pînă să te obişnuieşti, greu înţelegeai ceea ce spune: bătrînul era ştirb şi tare peltic. La început, Ardak nu pricepea ce spune şi se sfia să întrebe încăodată ca să nu-l supere.

— Locomobila asta a fost a lui Krivoglaz, — rosti mai deslușit bătrînul lăcătuş.

Chiaburul Krivoglaz, proprietarul morii cu aburi din satul Bukba, fusese deportat. Moş Ivan îl cunoştea bine şi socotea că toţi trebuie să-i cunoască. De aceea crezu că-i de prisos să vorbească prea mult despre el.

— Cincisprezece ani am slugărit amîndoi la Krivoglaz, — spuse moş Ivan arătînd spre maşină.

Apoi moşneagul se apropie de o altă locomobilă.

— Asta a fost a lui Riazanov, — spuse el, — călcînd cu grijă pe mucul de ţigară. Nici acum nu socoti necesar să adauge că Riazanov fusese proprietarul unei mori. — Cunosc maşina asta de treizeci de ani, — adăugă bătrînul. — Cred că am dres-o de cel puţin treizeci de ori. — În sfîrşit, strivi mucul cu talpa şi încrucişă mîinile pe pîntec.

A treia locomobilă hîrbuită de tot, doar cu numele se mai chema că e maşină. Apropiindu-se de ea, moş Ivan izbucni în rîs.

— Hodoroaga asta e de o vîrstă cu mine! N-are pic de obraz, uită să plece de pe lumea asta! De mult trebuia dată la fier vechi, — rosti el, scuipîndu-şi sub picioare.

În atelier fetele cunoscură şi pe bătrînul muncitor Anton Levcenko. Ca înfăţişare şi fire, arăta cu totul altfel decît moş Ivan: în mişcări era iute ca un şoim, iar în vorbă prietenos. Cînd fetele se apropiară, tocmai cotrobăia într-o grămadă de fier vechi şi era atît de preocupat, de parcă ar fi pierdut un lucru de preţ. În mîna stîngă ţinea nişte piuliţe înşirate pe o sîrmă.

— Ce cauţi tătucule? — îl întrebă Ardak.

Levcenko dădu din cap şi începu să răscolească cu şi mai mult zel.

— Cîtă vreme pierzi ca să găseşti un lucru trebuincios, fata mea! Cînd îţi trebuie o piuliţă, cînd un bolţ. Încearcă de găseşte ceva...

În vremea asta, Kozlov, Lapşin, Janabîl şi alţi cîţiva muncitori, se strînseseră lîngă puţul de acces în mina verticală „Herbert" privind în adîncu-i fără fund. Trebuiau să coboare în mină şi s-o cerceteze cu ajutorul cablului de oţel împletit de brigada lui Janabîl. Dar nimeni nu se hotăra să intre. Puţul minei părăsite avea o adîncime de nouăzeci de metri.

— Cobor eu, — auziră fetele glasul lui Lapşin.

Îşi şterse cu mîneca sudoarea de pe frunte şi intră în colivia de lemn agăţată de cablu.

— Care vine cu mine? — se întoarse el spre muncitori.

— Eu, — răspunse Janabîl şi păşi după Lapşin.

Colivia se legăna deasupra gurii negre, fără fund. Maipa se gîndea: uite, uite, cablul subţire o să se rupă şi colivia, cu oameni cu tot, o să se prăbuşească în adînc.

— Nu coborî, Janabîl! — strigă fără să vrea, Maipa.

Djighitul răspunse mîndru:

— Crezi că am inimă de fată?

Lapşin dădu indicaţiile cuvenite. Doi muncitori apucară zdravăn manivela tamburului şi începură să-l învîrtească.

— Coborîţi! Stop! Coborîţi! — răsuna din adînc glasul lui Lapşin.

Treptat, glasul lui se îndepărta, apoi abia se mai auzi şi în sfîrşit, se stinse de tot.

Kozlov începu să se neliniştească.

— De ce or fi tăcut? Oare să fie gaze jos?...

Abia acum îşi dădu seama Ardak că oamenii porniseră

vitejește la o faptă primejdioasă. Inima începu să-i bată năvalnic.

— De ce au coborît, tătucule, dacă-i atît de primejdios?

— Voința oamenilor este mai tare decît primejdia, fetițo. Muncitorul nu se teme de primejdie...

După o tăcere îndelungată, răsună din adîncuri un glas slab: „Trage-e!" Toți cei ce așteptau în jurul puțului oftară ușurați și chipurile lor se luminară de bucurie.

Lapșin și Janabîl ieșiră din colivie, sănătoși și nevătămați. Oamenii îi întîmpinară cu priviri întrebătoare.

— Jos e foarte multă apă. Uite, prăjina asta nu ajunge pînă la fund, — povestea Lapșin. — Dar nu cred că-i bine să instalăm pompa. În unele locuri căptușeala puțului a putrezit.

Vestea îi puse pe gînduri: pentru a pompa apa era neapărată nevoie să se amenajeze chiar deasupra ei o platformă pe care să se instaleze pompa. Lîngă pompă trebuia să stea tot timpul un mecanic. Dacă se surpa căptușeala, se putea prăbuși și platforma. Muncitorii erau încurcați. Fiecare propunea cîte ceva pentru asigurarea securității muncii. Părerile erau împărțite. Primejdia era vădită, iar succesul îndoielnic. Tocmai atunci se apropie de puț inginerul șef Orlov. Inginerul era un bărbat înalt, puțin adus din spate, cu pince-nez-ul bine prins pe nasul său ascuțit și cu o bărbiță căruntă. Se opri, cu capul plecat, fără să privească pe nimeni, ținînd mîinile în buzunare și ascultînd în tăcere pe mecanicul Kozlov.

Cînd Kozlov îi aduse la cunoștință situația, Orlov răspunse scurt:

— Eu nu aprob așa ceva! — și se îndepărtă.

Muncitorii își explicară în fel și chip cuvintele inginerului:

— Tare-i ursuz, nu-i chip să te apropii de el! — zise Janabîl, care știa că Orlov e inginerul șef al minei.

— Se încăpăţînează şi basta!

— S-o fi temînd şi el. Dacă se întîmplă ceva, el răspunde cel dintîi.

— Cine ştie! Poate că vrea să lase producţia fără apă — de-aia nu vrea să-şi dea aprobarea.

— Mă duc să-i raportez lui Şcerbakov! — spuse hotărît Kozlov. Bătrînul chibzuise bine toate greutăţile şi găsise o soluţie. — Pompa poate fi instalată fără teamă. O să punem deasupra apei nişte traverse de fier, cu capetele înfipte în pereţi chiar la gura puţului, sub căptuşeală. Aşezăm platforma pe ele. Pentruca să luăm toate măsurile de securitate a muncii, legăm pompa cu un cablu de fier al cărui capăt îl fixăm aici, la suprafaţă. Aşa n-o să se mai întîmple nimic cu pompa! Da, tovarăşi, aşa trebuie făcut!

Propunerea lui Kozlov fu aprobată de toţi. Comentînd-o gălăgios, muncitorii începură să se împrăştie.

Ardak şi Maipa plecară şi ele acasă.

Cele văzute la mină, treziră în Ardak dorinţa de a cunoaşte cît mai multe. Oamenii sînt atît de feluriţi, firea lor atît de puţin asemănătoare, dar munca tuturor este aceeaşi, ţelul lor — comun. De dragul acestui ţel, oamenii sînt gata să înfrunte orice primejdie. „Dar tu care trăieşti printre aceşti oameni, tu, ce faci?“ se întrebă Ardak, fără a-şi putea răspunde.

Ajunsă acasă, se culcă în pat şi îşi ascunse faţa în pernă — întrebarea o chinuia mereu.

11

Kanabek, preşedintele comitetului executiv raional, un bărbat trecut de patruzeci de ani, scund, îndesat, cu faţa ciupită de vărsat, cu un smoc de barbă rară, vorbea de

obicei cu un zîmbet pe buze şi îi plăcea să-ţi spună „dragă". Vorba lui era vioaie, presărată cu zicale din viaţa de toate zilele, cu proverbe şi glume. Kanabek făcea impresia unui om sincer, dintr-o bucată, cu mintea limpede, în stare de cele mai îndrăzneţe hotărîri. Tot timpul cît stătuseră de vorbă, Meiram nu-l auzise rostind vreodată: „e greu".

— Tinereţea înseamnă înflăcărare! — spuse printre altele Kanabek. — Iată, baba mea e ciupită de vărsat ca şi mine. Atîta doar, că eu sînt un pitic pe lîngă ea. Cînd e mînioasă sare la mine cu vătraiul. Şi doar era o vreme cînd aş fi fost gata să mă arunc în foc şi în apă pentru ea. Ei, aşa vine vorba, se înţelege că glumesc. Înflăcărarea e rodul dragostei. Ai şi îndrăgit Karaganda, de aceea eşti neliniştit pentru ea, deşi n-ai venit de mult. Noaptea asta, la şedinţa biroului comitetului raional, m-ai criticat pentru multe şi pe bună dreptate. Dar să nu uiţi, dragul meu, că exploatarea Karaganda are o mare însemnătate nu numai pentru raionul nostru, dar şi pentru întregul Kazahstan. Mai mult decît atît, ea va ajunge a treia bază de cărbune a Uniunii Sovietice. Ea va da Kazahstanului, rămas în urmă cu o sută de ani din punct de vedere tehnic, o industrie socialistă. Ea va face din foştii nomazi, muncitori fruntaşi. Acesta este un lucru foarte important. Numai n-o lua prea repede. Nu poţi cuprinde totul dintr-odată. Şcerbakov este însă un şef încercat, el înţelege acest lucru.

— Tocmai de aceea cerem raionului un ajutor de nădejde.

— Dar, dragul meu, despre ce vorbim noi? Nu despre ajutor?

— Cînd o să ni-l daţi?

— Ia te uită cum ne zoreşte! — exclamă Kanabek. — Care sînt nevoile voastre? În primul rînd trebuie să

puneţi bazele autorităţii locale. Chiar mîine o să vină aici locţiitorul meu, Karimbai. El o să organizeze sovietul local. A doua problemă importantă este organizarea sindicatului. Împreună cu Karimbai o să vină şi Jumaniaz, preşedintele consiliului sindical raional. E miner, a lucrat la minele de cărbuni din Ekibastussk. E posibil ca amîndoi să rămînă aici. Ei, eşti mulţumit?

— Pentru asta îţi mulţumesc, dar mai am o rugăminte. La Karaganda vin oameni mulţi. Cu toate astea, în ultimele zile, numărul muncitorilor trimişi de colhozuri cu contracte, a scăzut.

— Adu-ţi aminte zicătoarea: „Pe cel fără barbă nu-l lăsa în casă, nu-l aşeza pe locul de cinste", — rosti îngîndurat Kanabek. — Bine. Săptămîna asta vă mai trimitem încă cinci sute de oameni. Din colhozuri şi cu contracte. Dar să respectaţi contractele întocmai. Dacă primesc vreo plîngere împotriva voastră, s-a dus prietenia dintre noi.

— Cei mai mulţi dintre aceşti oameni sînt neştiutori de carte, — aminti Meiram, — iar noi nu avem învăţători pentru ei. Munca în producţie cere ştiinţă de carte.

Kanabek rămase pe gînduri. Creşterea oamenilor nu este cu nimic mai uşoară decît construirea unei noi mari întreprinderi. Lozinca tovarăşului Stalin: „Tehnica hotărăşte totul" — sună totodată şi ca o chemare pentru însuşirea cunoştinţelor tehnice. Populaţia aulelor cazahe, în cea mai mare parte, este încă înapoiată, iar alfabetizarea nu merge atît de repede cum ar fi de dorit.

Căutînd dezlegarea, Meiram propuse:

— Dar dacă i-am învăţa alfabetul rusesc? Atunci s-ar mai găsi învăţători.

— Te pripeşti, dragul meu, te pripeşti! Pentru asta ar fi nevoie să schimbăm întreg tiparul cazah după alfabetul rusesc.

— Atunci, daţi-ne învăţători!

— Ei, flăcăule, iar ai început să vorbeşti de învăţători! Bine! Dar nu-s destui învăţători nici în aule, — spuse Kanabek încet. Apoi adăugă mai tare: — Învăţători nu vă putem da. Există o hotărîre a comitetului de partid al ţinutului ca să se trimită la Karaganda un mare grup de activişti politici pentru munca de învăţămînt. In aşteptarea lor, folosiţi deocamdată localnicii ştiutori de carte. Adu-ţi aminte, Karaganda nu este numai un centru carbonifer, ci şi un centru de cultură. De la voi se va răspîndi cultura şi în aule. Curaj!

Meiram înţelegea prea bine că micul raion Thaelman nu va putea satisface cerinţele culturale ale Karagandei aşa că nu mai spuse nimic. Era timpul să încheie convorbirea.

— Ne-aţi promis un ajutor temeinic. Îl aşteptăm.

— Vă doresc succes în muncă. Transmite-i salutul meu lui Şcerbakov. Dă-i întru totul ascultare.

Meiram ieşi mulţumit. E drept, nu izbutise să rezolve cu Kanabek toate problemele. În şedinţa biroului comitetului raional de partid, care avusese loc noaptea, se discutase şi se dezbătuse mult mai pe larg problema aprovizionării cu alimente a populaţiei care creştea năvalnic. Marele plan de construcţii prevedea ca în jurul exploatărilor de cărbune să se creieze sovhozuri şi gospodării auxiliare. Ogoarele şi păşunile Karagandei, trebuiau să se întindă pe mai multe zeci de kilometri. Colhozurile vecine din Dolinsk, Kompaneisk şi Samarkan trebuiau să primească noi loturi de pămînt, iar vechile loturi urmau să fie cedate marilor sovhozuri ale Karagandei. Raionul Thaelman avea să rămînă o insuliţă în mijlocul acestei întinderi uriaşe de pămînt, întocmai ca o steluţă în fruntea unui cal. Dealtfel, centrul raionului era prea departe de Karaganda. În cel mult un an instituţiile raionale tre-

buiau mutate mai aproape, în satul Tokarevka, pe malul rîului Nura.

Meinam vedea limpede că în primul cincinal Karaganda avea să ia o mare dezvoltare. Înflorirea locurilor pe care te-ai născut, la poporului tău, îţi încîntă întotdeauna sufletul. Ce era pe aici altădată? Simţea că ceva îl îndeamnă să se ducă şi să privească locurile cunoscute din copilărie. Ieşind de la Kanabek, Meinam încălecă numaidecît.

Trecu prin vad pîrîiaşul Kokozek, care tăia în două un sat destul de mare pentru aceste locuri.

Altădată, pe malul dinspre apus al pîrîiaşului, locuiau negustori, mici băcani şi măcelari. Aici veneau la tîrg localnicii din şase plăşi. Casa cu acoperiş verde unde stătuse ispravnicul, căpetenia ţinutului, era întreagă. Ispravnicul fusese alungat de mult. Casa arăta neîngrijită. În poartă era prinsă o placă pe care scria: „Biroul raional de deşeuri utilizabile". Citind inscripţia, Meinam zîmbi fără voie.

Pe malul de răsărit al pîrîiaşului, în centrul aşezării, se aflau clădirile care pe vremuri aparţinuseră administraţiei topitoriei de cupru din Spassk — fostă proprietate a englezilor. În casele clădite din cărămidă arsă şi din bolovani de piatră, locuiau odinioară comisarul de poliţie, uriadnicii, funcţionarii şi maiştrii. Mai departe erau răspîndite cocioabele şi bordeiele muncitorilor. Acum nu mai rămăseseră din aceste magherniţe decît movilile şi gropi, ca într-un cimitir părăsit. Meinam privea cu luare aminte împrejur, luînd aminte la toate schimbările. Privirea lui se opri asupra clădirii fostei şcoli ruso-cazahe de cinci ani. Îşi opri calul. Trecutul îi reînvie în faţa ochilor. Pe atunci era un băieţel de vreo zece-unsprezece ani. O zi friguroasă de toamnă. Răposatul lui tată îl urcase pe cal şi porniseră împreună din aul spre şcoală, unde îl lăsă, întorcîndu-se apoi acasă. Venea odată pe

săptămînă la şcoală, îi aducea merinde sărăcăcioase şi îi împărtăşea veştile prea puţin vesele din aul: „Grea e viaţa noastră fără pămînt. Totul este al bailor. Sîntem nevoiţi să argăţim la ei. Învaţă, fiule, poate că ai să trăieşti tu o viaţă mai bună". Dar n-a apucat să înveţe decît două ierni. Cînd mergea pe optsprezece ani, tatăl şi mama lui muriră de tifos. După revoluţie, englezii au fugit, iar uzina şi şcoala s-au închis. Şcoala!... Pe atunci, clădirea aceasta scundă şi nearătoasă îi părea micului Meiram un palat.

Meiram fu nevoit să se întoarcă în aulul său şi să slugărească ani grei la bai... Apoi l-a ajutat Comsomolul. Şi a plecat din nou la învăţătură, de data asta într-un oraş mare. Ei, şi apoi — Moscova, institutul...

Acum stătea; se oprise, privind din nou locurile cunoscute din copilărie.

Dădu pinteni calului.

In zare se vedea uzina din Spassk. Acolo se topea pe vremuri minereul din zăcămintele de la Nelda, aflate la o sută patruzeci de kilometri depărtare. Cărbunele se aducea din Karaganda, de la patruzeci de kilometri. Acum, deasupra porţilor uzinei, nu se mai vedea fosta firmă cu litere mari. Totul era mort, clădirile erau pe jumătate năruite. Uzina părăsită amintea un aul pustiu, ai cărui locuitori plecaseră la păşunile de vară. Ei, nu-i nimic, în schimb creşte Karaganda, ea va reînvia totul în jur!

In întîmpinarea lui Meiram ieşi un bătrîn paznic.

— Pe cine cauţi, fiule?

— Vreau să vizitez uzina.

— Ce vrei să vezi aici? Tot ce a fost mai de preţ, chiar şi ţevile, au fost cărate la uzina din Karsakpaisk. Restul a fost dus la Karaganda.

Meiram ştia lucrul acesta. Pentru altceva venise el aici: venise să-şi amintească de anii adolescenţei. De cîte ori colindase el pe aici pe cînd învăţa la şcoală.

Fără să mai lungească vorba cu paznicul, Meiram descălecă şi intră în curtea uzinei. Iată „casa de foc" prin ale cărei uşi deschise se uita odinioară aproape zilnic, temîndu-se să intre. Acolo, în cuptoare, cuprul învolburat clocotea tot timpul aşa cum clocoteşte ciorba în cazan. Muncitorul cazah, cu şorţ de pîslă, călcînd pe taganî [1]) de lemn legaţi de încălţăminte, înarmat cu o oală prinsă de un drug lung de fier, scotea cuprul topit şi îl turna în forme de fontă cu trei feţe. Oala era grea, pe braţele muncitorului şiroia sudoarea. Părea că şi un uriaş ar fi fost repede doborît de o asemenea încordare. Şi munca iasta îngrozitoare ţinea zece ceasuri din zi. Lingoul de cupru îi costa pe patroni o copeică şi jumătate, cu regie cu tot. Meiram nici acum nu putea socoti cît primea muncitorul pentru cazna sa de ocnaş.

Îşi amintea de o întîmplare. Intr-o zi, maistrul Hall, mîniat de cine ştie ce, s-a năpustit asupra muncitorului care turna cupru. Maistrul acesta era vestit pentru cîinoşia sa. Dacă unul sau altul dintre maiştrii englezi înjurau şi loveau cu pumnii, Hall însă îşi întrebuinţa picioarele sale lungi, folosindu-le ca pe nişte bastoane de cauciuc. Fără să spună vreun cuvînt, el l-a lovit atît de tare pe muncitor cu piciorul, încît acesta căzu grămadă la pămînt. Bietul om încercă să se ridice, dar Hall îl mai lovi odată şi încă odată, ducîndu-l aşa în izbituri, pînă dincolo de uşă.

In ziua aceea însă, brutalitatea lui Hall n-a rămas fără urmări. Sirena începu să urle pe neaşteptate, înainte de vreme. Uzina se umplu de oameni. Muncitorii alergau din toate părţile, tropăind cu taganî-i lor. Doi flăcăi voinici îl legară zdravăn pe Hall şi îl tîrîră spre o roabă de fier. Îl aruncară în roabă şi în vuietul de încuviinţare al mulţimii îl duseră spre rîpa adîncă unde se arunca zgura. Răstur-

[1]) *Taganî* — scîndurele de lemn care se leagă de tălpile încălţămintei pentru a o feri de arsuri. (N. red. ruse.)

nară roaba. Hall s-a rostogolit pe povîrniș pînă în fundul rîpii.

Meiram rătăci multă vreme prin curtea uzinei. Calul necheza, parcă amintindu-i că e timpul să plece. Djighitul sări în șea și-și porni murgul în galop.

Goana îi risipi amintirile întunecate. Își simți sufletul ușurat de greutatea amintirilor. Trecînd peste crestele munților Saransk, Meiram coborî priporul și ieși în largul stepei. O cîmpie nu prea largă se întindea fără sfîrșit de la răsărit la apus. Cînd te aflai în apropierea lanțurilor de munți, vedeai soarele cînd ridicîndu-se din spatele crestelor, cînd ascunzîndu-se după ele. Aici în vale, părea că soarele răsare de-a dreptul din pămînt și scapătă sub el.

Spre răsărit, cam pe vreo șaptezeci de kilometri, pămîntul se învălura ușor. În curînd pămîntul acesta avea să fie arat de pluguri, și pe alocuri aveau să se ivească mine de cărbuni. Spre apus, ceva mai aproape, se zărea lanțul unor culmi teșite. Aici aveau să se întindă pășunile fermelor zootehnice.

Păduri nu erau, dar pe alocuri se întîlneau hățișuri nepătrunse, de Karagan. Și pretutindeni creștea, înaltă cît stuful, colilia deasă, adăpost de nădejde al iepurilor.

Pe meleagurile acestea îmbelșugate în ierburi grase, trăiau în munți și în văi, neamurile Sarmantai și Murat. Acum, cei mai mulți dintre băștinași se mutaseră mai aproape de Karaganda. Pe tăpșane nu se mai vedeau vite; ierburile se înălțau unduitoare, împestrițate de flori. Pămătufurile stufului copt aminteau pomponul de pene de bufniță cu care fetele își împodobeau părul. Hățișul de karagan și tabălga presărat cu țepi și frunzulițe verzi, semăna cu țarțamurile de argint de la încălțările tinerelor cazahe. Sasîrul înflorit își legăna canafurile verzi, de borangic. Mirajul înfiripat pe neașteptate, colora și mai viu valea înflorită.

Meiram călărea pe fugarul zburdalnic, prin stepa înmirezmată, ca pe un chilim nesfîrșit. Voioșia i se revărsa

în suflet şi începu să cînte. Cufundat în vraja cîntecului, nu mai văzu şirul nesfîrşit de căruţe înşiruite mai încolo pe drumul mare care străbătea stepa întinsă. Djighitul cînta răsunător:

Pluteşte lebăda pe lac
Şi soarele-o sărută.
Albastre unde se desfac
Pe-ntinderea tăcută.

Aripile-i lovesc în val
Şi stropi se-nvolburează.
Priveşte apa de cristal —
Uimită — şi visează.

O, ceaţă ce uşor cobori,
Ca o năframă albă,
Nu-nvălui în recii nori
Frumoasa zînă dalbă.

In faţa ochilor îi apăru chipul tinerei Ardak. Nu-şi putea smulge gîndurile de la fata care îl tulburase atît de mult chiar de la prima întîlnire. Înfăţişarea-i era fermecătoare, dar el dorea să-i cunoască sufletul. Ce fericire poate dărui o frumuseţe strălucitoare, care ascunde o inimă sterpă şi rece? Adevărata frumuseţe a omului stă în caracterul său, în înţelepciunea lui. Înfăţişarea poate fi cumplit de amăgitoare. Nu, cu siguranţă că Ardak nu-i o fată cu sufletul sterp. Urmînd firul gîndurilor, Meiram îşi aminti şi de tatăl acesteia — Alibek. „Cine-i omul ăsta tăcut, întotdeauna închis în sine? Din ce lume s-a ivit. Dar Ardak este fiica lui...“

Meiram aruncă o privire spre dreapta, către drumul mare. Firul gîndurilor îi fu întrerupt. Drumul era înţesat de oameni. Nu se mai vedeau ici şi colo, căruţe şi călăreţi singuratici, pe el se scurgea acum un şuvoi neîntrerupt.

Primii se pierduseră, departe, dincolo de creasta munţilor, iar din vale, din hăţişurile de Karagan şi cii se iveau mereu alţii. Straiele oamenilor, căruţele, dangele [1]) de pe animale împestriţau priveliştea prin felurimea lor. Porniseră la drum numeroase neamuri cazahe. La mică depărtare unele de altele, şirurile de căruţe urcau spre creastă fără contenire.

— Da, aceasta e marea mişcare a nomazilor! — spuse Meiram cu glas tare.

Cîrmi calul spre drum. Ştia că aceste caravane merg spre Karaganda, totuşi se opri şi întrebă:

— Incotro vi-i drumul?

— Spre Karaganda.

— De unde sînteţi?

— Din colhoz.

— Aţi încheiat contract?

— Da.

Toţi dădeau acelaşi răspuns. Una din caravane poposi pentru odihnă la Fîntîna de piatră. Pe povîrnişul unei coline, păşteau laolaltă cămile, cai, vaci, oi şi capre. Meiram se îndreptă spre fîntînă.

Prin deschizătura neacoperită a unui cort de pîslă, aşezat de o parte, se vedeau doi oameni — pesemne soţ şi soţie — odihnindu-se ghemuiţi pe o cergă. La tropăitul calului, ridicară capetele.

Meiram descălecă, se apropie de cort şi dădu bineţe. Cei doi soţi erau oameni vîrstnici. Straiele de pe ei erau pline de praf şi chipurile obosite.

— Incotro vă îndreptaţi, otagasî? — întrebă Meiram. Omul îşi frecă cu pumnul ochii înroşiţi şi răspunse:

— Spre Karaganda, ca toată lumea.

— De unde veniţi?

---

[1]) *Dange* — semn făcut cu fierul înroşit pe pielea sau coama vitelor. (N. trad.)

— Din județul Karkaralinsk.

— Acum nu mai sînt județe.

— Spun și eu cum am învățat pe vremea mea. Sîntem din neamul Karakesek-Karson.

— De departe.

— Da, de departe. Neamul nostru se bucură totdeauna cînd se mută din loc în loc. Văzînd acum că oamenii au pornit spre Karaganda, am hotărît să ne mutăm și noi. Atîta doar că avem o grijă : n-am apucat încă să intrăm în colhoz și venim fără dagaur. Poate că o să fie greu pentru noi. Ce să-i faci, dacă om căpăta de lucru sus, pe pămînt, și aia ar fi bine. Om trăi și noi cum s-o putea, om lucra la mine, și ne-om crește vitele.

Meiram zîmbi fără voie. Omul acesta nu mai găsise unde să-și pască vitele în stepa largă și venise tocmai la Karaganda unde nu erau pășuni bune. Mare e puterea obiceiului care te îndeamnă să te iei după alții. Otagasî nu ghicea de ce zîmbește Meiram și-și urmă vorba liniștit, răsfirîndu-și mereu cu degetele barba rară. In calmul acesta al lui, bănuiai o fire deschisă, însă un spirit îngust. „Asemenea oameni, gîndea Meiram, se bucură cînd găsesc pe drum o cataramă de chingă, deși uneori nu le pare rău cînd pierd un cal sau o cămilă". Întrebă pe necunoscut cum se numește.

— Numele meu e Jailaubai, — răspunse otagasî și întrebă la rîndul lui : — Dar pe tine cum te cheamă, prietene ?

— Meiram. Pe tatăl meu l-a chemat Omar.

Otagasî și soția lui deveniră atenți și începură să întrebe amănunțit :

— Din ce neam ?

— Nu mă prea descurc în ceea ce privesc neamurile. Tatăl meu a venit de tînăr prin părțile astea și a trăit aici

pînă la moarte. Şi tata şi mama au murit cînd eu eram încă un băieţandru. După moartea lor am plecat la învăţătură.

— Care-i numele mamei tale, lumina mea? — întrebă femeia.

— O chema Malike.

Femeia se repezi la Meiram şi, îmbrăţişîndu-l, izbucni în plîns, îngîimînd:

— Numai tu mi-ai rămas de la fratele meu Omar! Am trăit să te mai văd. Acum pot să mor, cerul poate să mă ia.

Meiram asculta uluit vorbele femeii. Nu-şi văzuse niciodată rudele, nici din partea tatălui, nici dintr-a mamei şi nici nu ştia măcar dacă are rude. In cele din urmă înţelese că femeia aceasta era singura soră a lui Omar, tatăl său.

După naşterea lui Meiram, femeia fusese o singură dată la părinţii acestuia. Mai tîrziu ea auzise că fratele şi cumnata i-ar fi murit şi că băiatul lor dispăruse.

Meiram se bucură că-şi întîlnise mătuşa. Trăsăturile chipului ei, îndeosebi ochii — cenuşii şi pătrunzători — semănau cu ai tatălui lui.

— Pierdut a fost şi l-am aflat! Steaua mea stinsă s-a aprins din nou! Scoală bătrîne, să ne ospătăm, — strigă femeia şi puse mîna pe o căldare.

Dar Meiram o opri cu hotărîre.

— O să mîncăm carne de berbec la Karaganda. Bine că ne-am întîlnit.

Vorbi despre locul unde se pot aşeza în Karaganda, sfătuindu-i să se aciuiască în aulul în care locuia Ardak.

— Se adevereşte vorba: cine îmbracă giulgiul, nu mai vine înapoi, dar cine îmbracă şubă se întoarce", — zise Jailaubai. — Mulţumesc, dragul meu, pentru ajutor şi sfat.

Luîndu-şi rămas bun de la ei, Meiram încălecă. O luă de-a lungul terasamentului liniei ferate înguste Spassk-Karaganda, care fusese lăsată în părăsire şi acum era năpădit de ierburi, iar pe alocuri chiar surpată de ape. Mei-

ram își opri calul lîngă ghereta dărîmată a paznicului. De aici se zăreau toate aulele așezate în vale lîngă Kanaganda. Erau cu mult mai numeroase decît înainte.

Meiram căută cu privirea aulul în care locuia Ardak și-și îndemnă calul într-acolo.

Iată cunoscuta iurtă cenușie. Ardak stătea la intrare lîngă un tînăr djighit cîrlionțat, îmbrăcat orășenește. Meiram se apropie nevăzut pe cealaltă parte a iurtei.

— Noroc! — rosti el oprindu-și calul.

Se întoarseră amîndoi deodată. Ardak plecă ușor capul și fața ei se îmbujoră.

Djighitul cîrlionțat privea cu mîndrie. Începu să se foiască încolo și încoace, rostind din cînd în cînd printre dinți: „Da, da". Nu avea mai mult de treizeci de ani, dar obrajii îi erau plini și pîntecul rotunjor. Plin de înfumurare, djighitul se legăna în mers, mulțumit de sine.

— Dumneata ai fi o foarte bună vînzătoare, — spuse el fetei, privind-o cu ochi galeși.

Meiram pricepu că djighitul este funcționar comercial. Credincios meseriei sale, parcă și acum făcea negoț, oferindu-i fetei o slujbă. Nici nu catadicsi să privească spre Meiram.

Vrînd să înlăture stînjenirea, Ardak spuse împăciuitor:

— Credeam că vă cunoașteți, dar acum văd că vă feriți unul de altul. Să vă fac cunoștință... Dumnealui e conducătorul organizației cooperatiste din raion. A venit aici ieri și l-am găzduit în iurta noastră. Are de gînd să deschidă un magazin pe lîngă mină. Dacă nu mă înșel, îl cheamă Mahmet. Iar dumnealui, — arătă ea spre Meiram, — lucrează aici. Dacă nu mă înșel se numește Meiram.

— Mulțumesc! — zise Meiram. — Ai spus de două ori

la rînd : „dacă nu mă înşel". Cred că a treia oară n-ai să te mai înşeli.

— Vrei să spui — „Voinicul îşi încearcă puterea de trei ori ?"

— De unde crezi că sînt un voinic ?

— Nu este nevoie să fii voinic ca să nu te înşeli.

— Din greşeli învăţăm. Asta nu e o vină mare.

— Mi se pare că djighitului acesta îi place să învinuiască, — zise Mahmet, zîmbind cu răutate.

Simţind zeflemeaua din vorbele lui Mahmet, Meiram răspunse fetei :

— Chiar dacă te-ai face vinovată de ceva, apărătorul dumitale e alături şi nu pare dintre cei slabi.

Mahmet începu să-şi piardă stăpînirea de sine.

— Ascultă djighitule, nu uita în faţa cui te afli. Poate că nu te socoteşti ultimul om în acest aul, dar atunci cînd vorbeşti cu mine, te poftesc să-ţi alegi cuvintele. Nu voi pregeta să apăr o fată dacă va fi nevoie.

Meiram zîmbi ironic.

Ardak se simţea stînjenită. Din fericire, tatal ei tocmai se întorcea de la lucru. Intrînd în iurtă, fata aruncă din mers ambilor djighiţi :

— Deocamdată nu am nevoie de apărători. Nu vă sfădiţi de pomană.

Meiram dădu pinteni calului, simţind că în inima lui se înfiripă ceva care semăna cu gelozia.

12

Privind spre Ardak şi spre cei doi djighiţi, Alibek îşi dăduse seama de încordarea discuţiei lor. În timp ce se apropia de iurtă, îşi spunea : „Se pare că djighiţii pregătesc o plasă fetei mele. Trebuie aleasă plasa cea mai fo-

lositoare. Meiram e primejdios. Deşi Ardak nu-i nepăsătoare faţă de el, tînărul acesta nu mi-e pe plac — e un om neînduplecat. Mahmet e mai moale — o să joace cum îi cînt, o să facă ce-am să-i cer".

Şiretul Alibek ştia să cunoască oamenii de la prima întîlnire. Pe Meiram îl cîntărise şi aflase despre el ceea ce voia să ştie. Iar pe Mahmet, care locuise o zi şi o noapte în iurta lui, îl pătrunsese pînă în măduva oaselor. „Chiar dacă-i membru de partid, e totuşi omul care-mi trebuie. Am să mă pot folosi de trecerea pe care o are şi de bănuţii statului".

Cu asemenea gînduri, intră în iurtă. Ardak îl ajută să-şi scoată hainele de lucru, îi dădu apă caldă şi ieşi să pregătească prînzul. Mahmet se fîţîia de colo-colo, în jurul focului din vatra de pămînt. Se străduia să se arate îndemînatic, dar în fiecare mişcare a lui se vedea neîndemînarea. Sări să ia de pe foc ceainicul care clocotea şi se opări. Mîna îl ustura cumplit, dar nu se plîngea, şi izbucnea în hohote de rîs la fiecare zîmbet al fetei.

Rîsul cam grosolan, dorinţa de a fi folositor, arătată de djighitul rotofei care se rostogolea ca o minge încolo şi încoace, nu trezeau în inima fetei nici un simţămînt prielnic tînărului. Aşa aprins de patimă, djighitul i se părea caraghios, dar, nevrînd să-l jignească, Ardak se purta liniştită şi îndatoritoare. Mahmet se simţea în culmea fericirii.

După ce Alibek îşi schimbă hainele, intrară amîndoi în iurtă. În afară de ei, înăuntru nu mai era nimeni. Jumabai plecase la mina No. 3 împreună cu nevasta şi cu fiica lui, Maipa, lăsînd vorbă că se vor întoarce a doua zi.

Încrucişîndu-şi picioarele sub el, Alibek şedea pe locul de cinste şi privea în pămînt, cu capul plecat. Pe chipul lui tras, se conturau puternic fălcile colţuroase. În părul negru ca tăciunele şi în barba deasă rotunjită i se iviseră fire că-

runte. Ochii ageri, intraţi în fundul capului, urmăreau pe sub sprîncene tot ce se petrecea împrejur. Cum privea aşa, Alibek semăna cu un uliu care pîndeşte un şoarece în faţa ascunzătorii. Dar lui Mahmet îi apărea ca un puternic vultur de mare.

Foindu-se mereu, djighitul scoase din geamantan o sticlă de coniac cu cinci steluţe pe etichetă — aşa ceva nu se putea găsi pe atunci la Karaganda nici pentru un bolnav — puse pe faţa de masă o cutie cu bomboane de ciocolată şi un pachet cu pişcoturi. Apoi turnă coniacul în cești.

— Poftiţi, serviţi-vă ! — îi îmbie împingînd o ceaşcă spre tată şi o ceaşcă spre fată. — Oaspetele e oaspete numai în ziua sosirii. De azi înainte nu-mi voi mai îngădui să vă împovărez. Ba mai mult decît atît, otagasî : mă doare că te văd muncind ca un salahor !

— Mulţumesc, dragul meu ! — zise Alibek şi goli ceaşca, dar refuză să-i fie umplută din nou.

Ardak gustă un strop şi puse ceaşca pe masă. Lui Mahmet, care o ruga stăruitor să mai bea, îi răspunse :

— Am băut destul. Vrei să mă îmbăt ?

Alibek înţelese că fiica lui îl privea cu răceală pe djighit. Era bucuros că Ardak are o fire închisă, dar în acelaşi timp se temea : nu cumva îl plăcuse pe Meiram ? Ca să se lămurească asupra acestui lucru spuse fiicei sale :

— Munca în subteran e o muncă de cinste, Ardakdjan, — dar începe să mă obosească. — Nu vrei să te apuci tu de vreo treabă ?

— Bine, Koke, — se învoi fata. — Odihneşte-te, am să muncesc eu.

— Pînă te obişnuieşti, am să lucrez mai departe. Dar dacă e vorba să munceşti tu, atunci e mai bine să intri în comerţ. Dragă Mahmet, îţi încredinţez pe fiica mea : mai întîi lui allah şi apoi ţie !

— Minunat ! Ţi-am spus şi eu ieri ! — îl sprijini Mah-

met. — Pentru început o să deschidem aici gherele în cinci puncte. N-are decît să-şi aleagă pe care o vrea. Pînă cînd se obişnuieşte, putem să-i dăm un om ca ajutor. Curînd Karaganda va ajunge un oraş mare. De mult m-am gîndit să mă mut aici. Lasă-te de munca în subteran, otagasî. Crede-mă, n-ai să pierzi nimic.

Pe Ardak o trecură fiori. „De ce s-o fi învoit tata cu atîta grabă, fără să mă întrebe nimic? De ce vrea Mahmet să aranjeze totul cît mai repede? Nu cumva amîndoi vor să mă prindă într-o plasă ca să nu mă mai pot mişca? Oare ce să fac: să rup plasa sau să mă strecor încetişor prin ea?" gîndea Ardak. Cît ţinu cina, nu rosti un cuvînt de prisos.

— Noaptea-i scurtă, e timpul să aşterni de dormit! — spuse Alibek şi-şi opri privirea pătrunzătoare asupra fiicei lui, căutînd să-i iscodească gîndurile. Dar Ardak ştia să şi le tăinuiască mai bine decît tatăl său. Se ridică întocmai ca un pui de cămilă încrezător şi neştiutor, care aleargă îndată la chemarea stăpînului.

Alibek dormea întotdeauna pe locul de cinste. Dar de astă dată, plîngîndu-se de zăpuşeală, se culcă afară. Ceru să i se pună aşternutul în căruţa pe care o trăsese lîngă iurtă.

Mahmet se culcă pe locul de cinste. Fata frumoasă, iurta singuratică, noaptea întunecoasă... Închidea ochii din răsputeri, dar nu-şi putea alunga tulburarea. Inima îi zvîcnea năvalnic...

Multă vreme după ce aşternu de dormit tatălui şi oaspetelui, Ardak îşi făcu de lucru prin iurtă şi nu se culcă. Puse pe masă lampa, şi începu să citească „Mama" de Gorki.

Tot nădăjduind că fata va stinge lampa şi se va culca, Mahmet se întorcea cînd pe o parte, cînd pe alta şi nu putu închide ochii pînă în zori.

Ardak tot mai citea.

13

Veniră zile de încordare. Meiram punea bazele sovietului aşezării muncitoreşti, ale organizaţiilor de partid, de Comsomol şi sindicale. Consfătuirile şi adunările, discuţiile uneori aprinse, ascuţeau conştiinţa tînărului. Îl formau.

Meiram stătea la masă şi scria încruntat. Rîndurile, înşirate ca nişte mărgele, se aşterneau limpezi pe hîrtie.

Glumind gălăgios, în odaie intrară Şcerbakov, Karimbai — preşedintele sovietului aşezării, Jumaniaz — preşedintele comitetului sindical, Ermek, Janabîl şi mecanicul Kozlov. Veniseră pentru şedinţa lărgită a biroului organizaţiei de partid. Se prevăzuse discutarea unei singure probleme — situaţia producţiei. Toţi doreau să vadă cum va face faţă muncii, noul secretar.

Meiram citi ordinea de zi şi dînd cuvîntul lui Şcerbakov, îi rugă pe toţi:

— Să căutăm să vorbim cît mai scurt.

Era foarte tulburat: conducea pentru prima oară şedinţa biroului. Uşor de zis să conducă: aveau să se iveaşcă discuţii, păreri contradictorii... Trebuie alese propunerile juste, respinse cele nepotrivite, să nu se scape din vedere principalul, pierzîndu-se în amănunte: trebuia să conducă dezbaterile în spirit partinic. Se pregătise temeinic pentru acest prim examen. Într-o oarecare măsură, se gîndise dinainte chiar şi la unele replici posibile. Dar parcă poţi prevedea totul? Se bizuia pe ajutorul lui Şcerbakov.

Serghei Petrovici îşi îndreptă trupul vînjos, duse mîinile la spate şi începu să vorbească; vorbea fără să-şi fi făcut un plan. Era şi mai vîrstnic, avea şi mai multă experienţă decît alţii. Omul acesta care începuse să încărunţească privea în perspectivă nu numai Karaganda de astăzi dar şi pe cea viitoare. Vorbea despre producţie, parcă citind după o hartă. Vorbea puţin despre succese, arăta mai

mult lipsurile și era necăjit de eșecuri. Dar le amintea pe toate cu grijă, părinteşte, aşa fel încît cuvîntarea lui nu jignea pe nimeni.

— În prezent, la noi lucrează o singură mină. Ca să-şi poată duce zilele, muncitorii au pus-o în funcţiune cum s-au priceput, încă înainte de venirea noastră. Vechii mineri au muncit tot timpul. Neavînd din ce trăi, scoteau cărbunele cu chiblele şi-l dădeau în aule pe alimente. Nu-i cazul să-i învinuim, dar acum s-a schimbat situaţia. Acum pregătirile pentru deschiderea a trei mine noi sînt pe sfîrşite. Totuşi lipsesc multe: n-avem destule materiale şi în primul rînd n-avem lemn. Nu ne ajunge apa, alimentele nu se aduc întotdeauna la timp. Nu există locuinţe pentru muncitorii care vin mereu. Sînt multe nevoi, tovarăşi. Totul e în legătură cu lipsa liniei ferate. Vom putea oare satisface aceste nevoi ale oamenilor înainte de construirea liniei ferate? Trebuie să privim adevărul în ochi. Nu vom putea. Care-i soluţia? Trebuie să folosim toate posibilităţile locale. Manivela la care învîrteau oamenii la mina Nr. 1, am înlocuit-o cu un tambur cu tracţiune hipică. Acest lucru a sporit de cinci ori cantitatea de cărbune scos. Dar astea sînt lucruri mărunte. În timpul cel mai scurt, forţa hipică trebuie înlocuită cu forţa aburului. Productivitatea va creşte; va trebui să introducem curentul electric. Dar asta în viitor. Deocamdată, noi toţi, şi în primul rînd comuniştii, trebuie să ne strîngem mănunchi şi să dăm pretutindeni exemplu, să nu precupeţim nimic... — spunea Şcerbakov.

Meiram aruncă o privire lui Serghei Petrovici. «„Să dăm exemplu"... Cuvinte simple, dar pline de înţeles. Sarcina noastră a bolşevicilor este de a fi întotdeauna şi pretutindeni în frunte»

Serghei Petrovici continua:

— Astăzi vom scoate la suprafaţă apa din mina „Herbert". O vom întrebuinţa pentru nevoile producţiei, iar din

fîntîni vom lua apă numai pentru băut. Dar cu atît nu se rezolvă problema aprovizionării cu apă. Ce-i de făcut? Ştiţi cu toţii că la doi kilometri de aici se află un izvor mare, Maikuduk, iar la treizeci şi cinci de kilometri rîul Nura. Apele lor trebuie să le aducem, cu orice preţ, în Karaganda. Nu putem spune cu siguranţă cînd vom primi conductele pe calea ferată. Dar un lucru e limpede: şanţurile pentru aşezarea ţevilor trebuie pregătite fără întîrziere. Dacă întîrziem, la iarnă va fi greu de săpat. De unde să luăm oameni pentru săparea şanţurilor? Oamenii sînt ocupaţi în producţie. Comuniştii trebuie să găsească o soluţie pentru această situaţie. Să ne gîndim şi la altceva... Sîntem spre sfîrşitul verii. Toamna şi iarna se apropie. Nouăzeci şi nouă la sută din muncitori nu au locuinţe omeneşti. Printr-o minune nu putem construi imediat locuinţe. Ne rămîne numai încrederea în marea forţă — forţa clasei muncitoare. Dacă vom şti să-i organizăm pe muncitori, să le facem rost de materiale, atunci toţi vor izbuti să-şi clădească un adăpost. Apoi, avem un ajutor: am încheiat contracte cu cinci colhozuri. Acestea ne vor pune la dispoziţie locuinţe. Acum în ceea ce priveşte alimentaţia. Aici ne lovim iarăşi de lipsa căii ferate. Guvernul a alocat fondurile necesare. Dar alimentele se aduc încet. În acest scop folosim căruţele colhozurilor locale. Doar nu depindem de chiaburi...

Raportorul vorbi despre planurile de extragere a cărbunelui, despre brigăzile fruntaşe şi cele codaşe din mină, apoi încheie:

— Acesta e tabloul, tovarăşi. Nu v-am ascuns nimic. Nu am înfrumuseţat nimic. În faţa noastră stă rezolvarea unor mari sarcini de stat, pe care trebuie să le aducem la îndeplinire cu forţe puţine şi într-o situaţie foarte grea. Dar noi sîntem comunişti şi nu ne temem de greutăţi.

Se aşternu tăcerea. Păreau că sînt clare şi primele reali-

zări în producție și lipsurile. Raportorul sugerase căile de înlăturare a greutăților. Ce să mai spună? Meiram se gîndea și el: „Ce pot să mai adaug la raport? Și-a spus cuvîntul Șcerbakov, un om cu mare experiență în munca de producție și de partid. Nu-i cazul să-l învăț eu, trebuie numai să-l întreb".

— Serghei Petrovici, am o întrebare. Ai spus că cele mai importante sarcini sînt construirea căii ferate și aducerea materialelor. Aș vrea să știu dacă s-au luat măsuri pentru aducerea acestor materiale și dacă da, pe cînd așteptați primul transport?

Șcerbakov răspunse liniștit:

— Noi nu avem sarcina construirii căii ferate. Este greu să arăt data precisă a sosirii primului transport de materiale. În prezent linia e prelungită pînă la Askarovka. În ianuarie trebuie să ajungă la Karaganda.

— Mulțumesc, Serghei Petrovici, dar eu am întrebat dacă s-au dat dispoziții pentru expedierea către noi, a materialelor. Cred că înțelegi ce vreau să spun? Dacă în ianuarie linia ferată va ajunge la Karaganda, trebuie ca materialele să nu întîrzie nici o singură zi, și să ne fie trimise îndată. E just?

Șcerbakov își umplea pipa.

— Foarte just, Meiram Omarovici. Pot să răspund un singur lucru: nu m-am informat dacă s-au dat dispoziții de expediere. Asta e o scăpare a mea din vedere. Îți mulțumesc pentru că mi-ai amintit. Într-adevăr, materialele trebuiesc expediate la prima cerere.

Deodată se ridică bătrînul miner Ermek.

— E drept că nu facem noi drumul. Dar dacă i-am grăbi? Noi nu putem aștepta pînă în ianuarie. S-o construiască pînă în decembrie. Nu le-ați trimis pînă acum o telegramă! Trimiteți-o și spuneți-le că minerii așteaptă cu

nerăbdare. Întrebați-i: dacă au nevoie de ajutor, îi vom ajuta. Ne trebuie linia cît mai repede.

Serghei Petrovici puse pe masă pipa neaprinsă, își aruncă privirea asupra lui Meiram, apoi asupra lui Ermek și în privirea lui se aprinse o înflăcărare tinerească.

— Nu, tovarășe Ermek, nu am trimis nici o telegramă. Dar trebuie s-o trimit. O voi trimite neapărat mîine. E foarte bine că vă frămîntă pe toți problema noastră comună... Calea ferată este foarte necesară. Chiar de la primul transport din Donbass, vom primi un mare ajutor.

— Ce fel de ajutor? — întrebă Meiram, neputîndu-și stăpîni curiozitatea.

— Un transport important. Ne vor trimite un generator de aburi, două cazane de aburi, un motor Diesel, cabluri noi și dinamuri. Iată ce de avuții! Peste doi-trei ani, toate acestea ni se vor părea niște vechituri, dar acum cazanele cu aburi sînt lucru mare. Țara și guvernul au grijă de noi. Înainte de ședința noastră am primit o telegramă de la tovarășul Ordjonikidze. Pot să vă comunic că ni s-au trimis cinci tractoare dintre primele realizări ale cincinalului. Tovarășul Ordjonikidze personal a luat în mîini conducerea construirii Karagandei...

Sergo Ordjonikidze conduce construirea Karagandei! Acum va fi mai ușor! Oricît de uriașă ar fi viitoarea Karagandă, ea va putea fi realizată de către oamenii sovietici.

— Tovarăși, iată ce am să spun eu, — se amestecă Jumaniaz. — Lenin spunea că sindicatele sînt școala comunismului. El a făcut începutul subotnicelor. Cu ce putem răspunde noi la grija pe care ne-o poartă partidul și Sergo Ordjonikidze personal?... În numele sindicatului fac următoarea propunere: să organizăm cîteva subotnice și să săpăm șanțurile pentru așezarea conductelor de apă de la izvorul Maikuduk și de la rîul Nura.

— Asta va fi de mare folos! — exclamă Serghei Pe-

trovici. — Propunerea lui Jumaniaz trebuie sprijinită cu căldură. Vom avea o grijă mai puţin. Sindicatul este o mare forţă!

— Proletariatul nu se teme de greutăţi, — răspunse Jumaniaz. — Se îndoieşte oare cineva? Muncitorii ştiu că aşezarea are nevoie de apă, are nevoie de locuinţe. Le vom realiza toate, numai ajutaţi-ne cu materiale şi bani. Vom face totul. Karaganda este copilul nostru... Dar vreau să mai amintesc ceva: e timpul, tovarăşe Şcerbakov, să se încheie contracte colective cu muncitorii. Şi pe cel care o călca contractul, n-o să-l mîngîiem pe creştet.

Serghei Petrovici auzea glasul sindicatului pentru prima oară din ziua cînd sosise din Donbass. Îi era dor de acest glas. Şi voi să-l necăjească puţin pe Jumaniaz.

— Ia te uită — întotdeauna încep cu contractele. Un vechi năravaş al sindicatelor!

— Da, năravaş vechi! — se aprinse Jumaniaz. — Şi noi nu avem de gînd să ne lepădăm de el. Socialismul înseamnă legea şi ordinea, tovarăşe Şcerbakov. Nu uita că şi dumneata eşti membru al sindicatului.

Consfătuirea se însufleţi. Acum fiecare voia să ia cuvîntul. Meiram se linişti. Nu mai era îngrijorat că discuţiile vor fi prea puţin active: Şcerbakov le îndruma cu pricepere în direcţia necesară; rămînea doar să fie menţinute pe această direcţie.

Se ridică şi mecanicul Kozlov, bătrînul scund cu părul alb. Pe acest om pe care îl vedeai veşnic voios şi numai rareori posomorît, îl auzeai de obicei spunînd: „se face" şi niciodată „cu neputinţă". Acesta era felul lui de a fi.

— Eu am să spun o vorbă despre cadre, — începu el. — Înainte cunoşteam poporul cazah numai din auzite, şi nu-mi închipuiam limpede cam cum arată. În atelierul meu de mecanică sînt douăzeci şi cinci de muncitori cazahi. Din ei, zece sînt mai în vîrstă, iar cincisprezece tineri. În pri-

mele zile, începătorii nu știau nici o pilă să țină în mînă. Dar în scurt timp, flăcăi ca Janabîl au și învățat limba mașinilor. Pot să vă spun cu bucurie, tovarăși, că munca mea în instruirea tinerelor cadre dă roade, întocmai ca semințele aruncate pe ogor. Numai că trebuie să semănăm mai mult! Nu cred nici cît negru sub unghie poveștile care spun că oamenii cazahi pot fi numai crescători de vite. Pe cei tineri trebuie să-i încredințăm cu mai mult curaj muncitorilor bătrîni. Poporul cazah pune temelia noii Karagande cu ajutorul muncitorilor ruși. Ceea ce noi am învățat vreme de ani îndelungați în vechea Rusie, tineretul de aici, în epoca noastră sovietică, își însușește în numai cîteva luni. Vom învinge, tovarăși! Numai nu trebuie să ne pierdem curajul și să instruim cu răbdare și cu migală noile cadre. Căci cadrele hotărăsc totul... Gîndiți-vă cum arăta Karaganda în ziua sosirii noastre, și cum arată astăzi! Și înflorește pe zi ce trece!

După Kozlov luă cuvîntul Janabîl. Pînă deunăzi argat, flăcăul acesta se aprindea din te miri ce, fiind gata să vadă în orice defecțiune măruntă din producție, uneltirile dușmanului de clasă. Pe toți cei care lucrau prost, îi încondeia îndată ca elemente chiaburești.

— Un trîntor și un nepăsător nu este cu nimic mai bun decît un chiabur, — spunea el hotărît. Și ăștia trebuie lichidați.

Meiram îl întrerupse:

— Leneșii și delăsătorii trebuie reeducați.

— Și eu spun la fel. Noi comsomoliștii am și tăbărît pe Baiten. Îl șlefuim pe toate părțile. O să luptăm fără cruțare cu d-alde ăștia ca el, n-o să fim de fel îngăduitori...

Vorbind anevoie, minerul Ermek doar zîmbea rel[illegible] și dădea din cap privind spre Janabîl. Așa făcea [illegible] deauna în clipele de bucurie și de întristare. Acu[illegible] bucuros dar și trist. Îi plăcea acest flăcău vio[illegible]

rostea deschis gîndurile, dar se necăjea cînd îl vedea prea aprins. Ermek nu avusese de gînd să vorbească, dar acum ceru cuvîntul.

— Mai întîi am să-i răspund djighitului ăsta. După cum se vede, tu eşti un flăcău inimos, înflăcărat. Dar trebuie să ştii că Baiten nu este un chiabur, nu este dintre ăia cu care ai luptat în aul. De la Baiten n-ai ce lua. Omul ăsta a lucrat optsprezece ani în vechea Karagandă. Pe timpul antreprenorilor englezi, s-a obişnuit să privească cu nepăsare munca. Astăzi dacă îl punem să muncească acolo unde-i place, dacă îl învăţăm şi îi arătăm că rodul muncii lui aparţine poporului, o să înceapă să muncească în alt chip. Şi am să mai spun ceva : nici unul din tovarăşii care au vorbit aici nu s-a oprit asupra lucrărilor subterane. Cum asta ? Karaganda înseamnă cărbune. Iar cărbunele este sub pămînt. Dacă nu ştii cum să-l scoţi, rămîne acolo. Singura cale spre zăcămintele masive este galeria direcţională. Pînă cînd n-o să avem un număr îndestulător de galerii, de abataje frontale şi de galerii de înaintare, n-o să fie cu putinţă să ridicăm producţia de cărbune. Dacă nu vrem să ne poticnim, trebuie să lărgim lucrările pregătitoare subterane. Fără asemenea pregătire, maşinile noi pe care o să le primim, or să stea de pomană. Tovarăşul Şcerbakov ştie lucrul ăsta tot atît de bine ca şi mine. E timpul să ne gîndim la galeriile direcţionale.

Serghei Petrovici îşi însemnă ceva în carnet şi răspunse :

— De ştiut ştiam eu, dar povaţa vine foarte la timp.

Vorbitorii care urmară, făcură propuneri mai mult sau mai puţin importante. Unii dintre ei mai luaseră odată cuvîntul. Numai Karimbai, preşedintele Sovietului local, un om vîrstnic şi vechi locuitor pe aceste meleaguri, păstra o tăcere încăpăţînată. Meiram se gîndi că această consfătuire nu se desfăşura cum trebuie. Ar fi trebuit ca toţi să fie

activi. Şi cînd îi veni rîndul la cuvînt, el începu cu Karimbai.

— Ori că tovarăşul Karimbai Alibaev — conducătorul autorităţii locale — n-are ce spune, ori îşi ţine gîndurile pentru el. Şi nici una nici alta nu-i stau bine. Noi nu i-am auzit glasul. Oare problema locuinţelor pentru muncitori nu-l îngrijorează pe tovarăşul Alibaev? Aprovizionarea cu apă a aşezării muncitoreşti nu-l neliniştește? Nici prin gînd nu-mi trece să-l învinovăţesc pe tovarăşul Alibaev de nepăsare. Vreau doar să spun că toţi sîntem obligaţi să luăm parte la opera de construire a Karagandei la care munceşte întregul popor.

Chipul spînatic şi negricios al lui Karimbai se înnegri şi mai mult după mustrarea lui Meiram, totuşi el păstră aceeaşi tăcere. De data aceasta Karimbai într-adevăr nu avea ce spune — mustrarea era dreaptă.

— În ceea ce mă priveşte, nu pot tăcea la această şedinţă a noastră, — urmă Meiram. — Mărturisesc deschis, şi dumneavoastră ştiţi acest lucru: am sosit aici de curînd, n-am apucat încă să cunosc toate sectoarele de muncă, nu am suficientă experienţă în producţie şi în viaţă... De aceea am să vorbesc numai despre ceea ce ştiu, despre ceea ce am văzut cu ochii mei. Marea Karagandă este unul din sectoarele importante ale construirii socialismului. Iar socialismul şi incultura, socialismul şi tot felul de prejudecăţi nu pot trăi laolaltă. Ieri am auzit cum se certau doi muncitori. Unul spunea: „Pleacă de unde ai venit, veneticule". Celălalt i-a răspuns: „Cară-te în aul, la berbecii tăi". Al treilea tovarăş, acesta e aici printre noi dar deocamdată n-am să-i spun numele, era de faţă şi asculta ciorovăiala fără să le arate celor doi greşeala pe care o fac. N-a povestit despre întîmplarea asta nici aici, în cadrul biroului. Se pot oare trece cu vederea asemenea fenomene nesănătoase? Oare este greu să recunoşti în ele uneltirile chiabu-

rilor, încercările dușmanilor de a stîrni vrajba națională? Dacă acești muncitori ar fi avut alt nivel politic, desigur că nu s-ar fi jignit unul pe celălalt, iar dacă al treilea tovarăș, pe care nu l-am numit, ar fi dat dovadă de principialitate, nu ar fi trecut cu vederea această ceartă. Am văzut cum binecunoscutul Baiten lucra cu o pilă cît toate zilele, în loc să folosească una mică așa cum trebuia. Am auzit odată într-unul din aulele depărtate, cuvintele unei femei care, neștiind să facă foc cu cărbune, ducea dorul tizicului. Toate acestea sînt desigur lucruri mărunte, dar ce ne arată ele? Arată că ne lipsește atitudinea pe deplin conștientă în muncă și în viața de toate zilele. Iar fără conștiință și cu atît mai mult fără ridicarea nivelului politic al maselor, nu se poate face față uriașei opere care ne-a fost încredințată. Părerea mea este că prima noastră sarcină e aceea de a organiza educația politică a muncitorilor, de a lupta pentru introducerea culturii în viața de toate zilele, în producție. La comitetul raional de partid și la comitetul executiv al raionului mi s-a dat un sfat practic pe care am să vi-l împărtășesc. Tovarășii spuneau că pînă cînd se vor deschide școli pentru învățămîntul general, pînă cînd se vor crea combinate de studii, pînă cînd statul ne va veni în ajutor, pe linia culturală, trebuie să folosim toate posibilitățile locale. Sovietul așezării muncitorești și comitetul sindical, trebuie, chiar de mîine, să treacă la un recensămînt al analfabeților. Trebuie să lămurim cîți buni știutori de carte avem, care să fie în stare să activeze în mijlocul populației, pentru lichidarea analfabetismului. Cei care vor munci în această direcție, vor fi încurajați cu premii. Trebuie să trasăm ca sarcină biroului organizației de partid și biroului organizației de Comsomol, înființarea învățămîntului politic planificat. In ce privește producția, — urmă Meiram, — deocamdată nu am aproape nimic de spus în această privință. Aici folosesc mai mult dacă as-

cult. Şi am ascultat cu mare atenţie raportul lui Serghei Petrovici, învăţînd multe din el. Mă voi opri numai la două probleme — despre una din ele am şi vorbit cu tovarăşul Şcerbakov. Avem mulţi muncitori începători şi foarte puţini muncitori calificaţi — mineri. Noi nu putem aştepta pînă se vor deschide şcoli de calificare profesională. Indatorirea muncitorilor experimentaţi este să ajute pe începători să se califice pe calea învăţămîntului individual. Iată, tovarăşul Ermek s-a ocupat de tînărul muncitor Akîm...

— Akîm al meu a devenit un minunat muncitor la abataj ! — spuse Ermek.

— Vedeţi ? Dar alţi mineri bătrîni se feresc să ia în brigăzile lor începători, spunînd că asta le-ar provoca o scădere a cîştigului. Inseamnă că trebuie să-i mobilizăm pe bătrînii mineri. Ce părere ai, Serghei Petrovici ?

— Pregătesc o dispoziţie în acest sens, — răspunse Şcerbakov.

— Mi-e greu însă să mă lămuresc asupra propunerii tovarăşului Ermek cu privire la lărgirea lucrărilor subterane pregătitoare. Dar simt că e o idee bună. Cum credeţi ?

— Foarte bună ! — confirmă Serghei Petrovici. — Am şi dat această sarcină inginerului şef Orlov.

— Asta-i tot, tovarăşi, — încheie Meiram. — Jumaniaz a făcut o propunere preţioasă, aceea de a organiza subotnice pentru săparea şanţurilor, de a stimula construcţia individuală de locuinţe. Dar nu putem lăsa această treabă la voia întîmplării. Sovietul sătesc şi sindicatul trebuie să alcătuiască planuri, pe care noi le vom analiza în cadrul biroului. Acţiunile de masă trebuiesc conduse în chip bolşevic şi organizate în aşa fel încît să nu frîneze producţia principală. Să trecem la treabă, tovarăşi !

Proiectul hotărîrii biroului, propus de Meiram, fu aprobat în unanimitate. Fiecare participant la consfătuire se

întorcea în sectorul său de muncă cu convingerea că sarcina primită corespunde forţelor sale.

Şcerbakov rămase la Meiram. Era foarte voios.

— Ei vezi, — spuse el tulburat, — din seara asta organizaţia noastră de partid şi-a început viaţa. Asta este ceea ce ne lipsea !...

— Crezi că începutul e bun ?... întrebă Meiram, îndoindu-se încă de puterile sale.

— De ce să fie rău ? Putem spune că s-a format statul major... Sîntem treizeci de comunişti — asta constituie o forţă. Ermek, Jumaniaz, Janabîl sînt oameni cu sufletul cinstit, te poţi bizui pe ei.

— Dar Kozlov ?

— O, ăsta e un om încercat. Dacă a spus — fac — înseamnă că aşa are să fie.

— Numai Karimbai nu mi-a plăcut astăzi, — vorbi aprins Beiram. — Nu are păreri proprii sau nu vrea să şi le spună. Şi într-un fel şi în celălalt, e rău. Ieri cînd se certau cei doi muncitori, el era acela care stătea lîngă ei, fără să le spună un cuvînt ! Şi ăsta este comunist, şi încă preşedinte al sovietului local ! Chiaburii agită poporul, iar el parcă doarme. Un nătîng şi-un întunecat la minte !...

Serghei Petrovici dădu din cap zîmbind uşor.

— Degeaba te aprinzi şi osîndeşti numaidecît un om. Priveşte mai bine înainte. Oamenii nu se aseamănă unul cu altul. Fiecare din noi îşi are lipsurile sale. E uşor să osîndeşti un om pentru o lipsă, dar mai greu e să-l reeduci. Invaţă să reeduci oamenii, Meiram Omarovici. După cîte ştiu, tocmai asta este sarcina dumitale principală. Chiar şi dumneata ai vorbit astăzi despre aşa ceva.

Meiram tăcea. Şi era greu de înţeles dacă tăcea din vanitate sau se gîndea la cuvintele lui Serghei Petrovici. Punîndu-i mîna pe umăr, Şcerbakov îl întrebă deodată :

— Ai memorie bună ?

— Nu mă plîng. Dar de ce ?

— Nu poţi ţine minte totul. Eu am un caiet special. Inseamnă-ţi... Ca început... iată... s-a vorbit mult astăzi despre învăţămînt, dar la distracţia oamenilor nu ne-am gîndit. Uneori nu strică să se mai şi înveselească oamenii.

— Nu ştiu ce se poate face, — zise cu îndoială Meiram. — Nu avem încă nici teatru, nici cinematograf.

— Dar cercurile de amatori? Spune-i lui Janabîl, el o să adune imediat tineretul.

Meiram roşi puţin şi deschise carneţelul de însemnări.

— Justă propunere, nu m-am gîndit.

— Notează. Şi nu numai despre cercurile de amatori. Oamenii au tot felul de nevoi. Ai fost în aule, ai văzut. Dar una este să vezi, şi alta să iei măsuri. Şi pentru a lua măsuri trebuie să le ţii minte pe toate. Nu te superi?

— Nu, nu! — răspunse cu însufleţire Meiram. — Iţi mulţumesc pentru sfaturi!

— Tocmai — sfaturi. Nu sînt atît de dibaci ca să învăţ pe alţii, dar un sfat pot să dau. Cere-mi-l fără sfială, ori de cîte ori simţi nevoia...

Limbile ceasornicului arătau o oră tîrzie cînd ieşiră din cameră. Meiram avu încăodată prilejul să se convingă că are ce învăţa de la Serghei Petrovici.

14

Bătea vîntul. Deasupra Karagandei se lăsase o negură de cărbune. Din depărtare părea că se apropie un nor întunecat. Din cînd în cînd, vîntul împrăştia negura, şi coşul înalt se ivea parcă spunînd: „Vedeţi, sînt la locul meu ca şi înainte". Pe înălţimea despădurită a Karagandei, iarna învolbura întotdeauna zăpada spulberată de viscole, iar vara praful stîrnit de vînturi.

Acum norul de praf se învăluia departe spre rîul Nura. De-a lungul drumului bătut de caravane se întindea un șanț nesfîrșit, iar alături, acoperind verdele ierbii, un mal gălbui de pămînt scos de curînd.

De la Karaganda pînă la rîul Nura sînt treizeci și cinci de kilometri. După cum arăta proiectul construcției marii Karaganda, Nura trebuia să furnizeze exploatării și populației electricitate și apă. Pe rîu urma să se înalțe un baraj, să se facă un lac de acumulare de cîteva milioane metri cubi și să se construiască o hidrocentrală. Dar nici acest lac nu era suficient pentru aprovizionarea deplină cu apă a Karagandei. Trebuiau întreprinse cercetări hidraulice, căutate izvoare subterane.

Deocamdată, cei din Karaganda se apucară de ceea ce era mai urgent — săparea șanțurilor pentru așezarea conductelor de la Nura și izvorul Maikuduk pînă la mine. Numeroși săpători de pămînt, ieșiți la subotnic, ridicau un val de praf care se întindea ca o fîșie spre rîu.

Pe întreaga linie sclipeau tiuri, tîrnăcoape și lopeți. Oamenii croiau un nou drum rîului care de veacuri curgea prin vechea lui albie. In trecut, neamurile cazahe se certau adesea între ele; adunate la construcție, ele se unire într-o singură familie. Erau aici și ruși și ucrainieni și tătari. Hainele erau de tot felul — surtuce, japane, cămăși pestrițe, iar pe capete fel și fel de șepci, caschete și căciuli cu urechi. In aer fîlfîiau steaguri roșii, simbolizînd scopul unic care înfrățea miile de oameni de diferite naționalități. Marea forță a acestor oameni răscolea vechiul pămînt al stepei nemărginite.

Jailaubai își adusese mica sa iurtă și o așezase, ferită de praf, pe povîrnișul unei văioage înverzite. Pe lîngă iurtă, cîteva vaci cu viței lor și vreo zece oi, păștea iarba crudă, grasă. Săpînd laolaltă cu ceilalți, Jailaubai nu-și lua ochii

de la mica sa turmă. Deodată văzu oile apropiindu-se de şanţ, adulmecînd în vînt.

— Odîrr ! — strigă el alungînd oile, apoi se întoarse la locul său, punînd din nou mîna pe tîrnăcop. Cu fiecare lovitură, Jailaubai căuta să rupă o nastaplană cît mai mare de pămînt, dar scoarţa tare se lăsa greu biruită. Munca lui Jailaubai mergea prost. Ţinea tîrnăcopul neîndemînatic ca o femeie. Din mişcările sale se vedea că nu e deprins cu munca la pămînt. Oile se apropiau iară de şanţ. Jailaubai strigă din nou „Odîrr !“ şi le goni spre văioagă.

Meiram şi Şcerbakov mergeau cu o trăsurică de-a lungul şanţului. Mişcările agitate ale lui Jailaubai le atraseră atenţia.

— Bietul nostru Jaileke [1]) se istoveşte de tot. Nu ştie nici el ce să facă : să alerge după oi, sau să tragă cu tîrnăcopul, — zise zeflemitor Meiram.

Dar pe chipul blajinului Jailaubai nu se putea citi nici umbră de încurcătură. El îi întîmpină pe Meiram şi pe Şcerbakov bucuros, cu înfăţişarea cea mai firească.

— Minunat ! Cînd vin oameni buni, atunci treaba izbuteşte. Poftiţi în iurtă.

— Ce să căutăm în iurtă ?

Intrebarea îl uimi grozav pe Jailaubai.

— Cum de ce ? Am să tai o oaie în cinstea oaspeţilor mei. Bine aţi venit. Unul din oaspeţi doar mi-e rudă, iar celălalt e un om care se bucură de cinstirea tuturor.

Meiram tălmăci totul lui Şcerbakov şi acesta nu se putu stăpîni să nu rîdă.

— Oamenii muncesc cu atîta însufleţire, iar Jailaubai se pregăteşte de petrecere !

— Aa-ai-ai, Jaileke ! — rosti mustrător Meiram. — Cum rămîne cu treaba ?

— Fleacuri, parcă-i cine ştie ce treabă, uite cîtă lume

[1]) *Jaileke* — diminutiv de la Jailaubai. (N. red. ruse.)

s-a adunat! In viață nu-i nimic mai însemnat decît o masă bună.

Scerbakov și Meiram nu voiră să mănînce carne de oaie, dar primiră să bea un cumîs; umblaseră toată ziua prin praf, sub soarele dogorîtor.

La intrarea în iurtă fură întîmpinați de Șeker, mătușa lui Meiram. Deasupra basmalei își înfășurase capul cu un cunduc — o legătură albă, lată — și își vîrîse poala rochiei în brîul cu care era încinsă peste șalvari. Avea înfățișarea unei gospodine vînjoase, harnice. Nici nu apucară oaspeții să stea jos, că ea și puse pirostriile pe vatra din mijlocul iurtei, atîrnînd de ele un ceainic uriaș de aramă.

— Nu te osteni! Ce, jien [1]) îți este rudă atît de apropiată de te pripești așa? — întrebă în glumă Jailaubai. — Vor să plece repede. Adu cumîs.

— Pesemne că-s zoriți, — zise Șeker, — și un jien e neam apropiat dacă are vite. Pînă și gîtul e gustos dacă-i gras, — așa se spune în popor.

— Are gîtul atît de vînjos, încît trebuie să ascuți bine cuțitul. De unde să aibă grăsime? In jurul așezării nu-i nici un fir de iarbă, pămîntul parcă a fost pîrjolit. Cum să țină nepotul nostru vite?

— El are de toate în cap. Jertfă să cad frunții tale luminate! — spunea Șeker, mîndrindu-se cu simplitate cu nepotul ei.

Cumîsul pe care Jailaubai îl avea de la singura sa iapă, pișca la limbă și avea un gust bun. Oaspeții beau, lăudînd pe stăpîna casei și ștergîndu-și obnajii transpirați.

Meiram își dădea seama că rudele lui trăiau cam greu prin părțile acestea — nu degeaba își adusese Jailaubai chiar la subotnic iurta și vitele. Aici aveau despre ce sta de vorbă.

1) Jien — nepot. (N. red. ruse.)

— Dumneata, Jaileke, văd că ai venit la exploatare cu tot avutul. Cred că ai multe griji.

— Da, nu mi-au mers toate din plin. În împrejurimi iarba este peste tot cosită şi păşunile sînt călcate în picioare. Am adunat împreună cu mătuşa ta cîteva căpiţe de fîn, dar şi pe acelea ni le-a luat cineva.

— Ce-ai de gînd să faci acuma ?

— Ei, o s-o scoatem noi la capăt într-un fel !

Iarna bătea la uşă. Jailaubai n-avea nici adăpost, nici ogradă, nici hrană pentru vite. Dar el nu se necăjea, părînd că n-are nici o grijă.

— Ce nădăjduieşti ? — se miră Meiram. — Mă uit la dumneata şi mi se pare că nu te neliniştesti de fel !

Jailaubai răspunse domol, pieptănîndu-şi barba cu degetele, după obiceiul lui.

— De ce să mă frămînt ? Doar nu sîntem singuri aici. Uite cît popor s-a adunat ! Cum o trăi toată lumea, om trăi şi noi.

— Ce mai unchi am şi eu, — se întoarse Meiram spre Şcerbakov. — Tare-i nepăsător. O să facă el vreo ispravă la exploatare ?

— Vrei să spui că are prea puţină tragere de inimă pentru producţie ? Se prea poate. Totuşi, eu cred că este un om energic, numai că nu şi-a găsit încă locul în viaţa cea nouă. Noi trebuie să ajutăm oamenilor să şi-l găsească, Meiram Omarovici. Cred că dacă i-am încredinţa îngrijirea vitelor în sovhoz sau în gospodăria auxiliară, ar da dovadă de mari calităţi. Iar deocamdată, pînă s-or organiza la noi gospodăriile auxiliare, să lucreze la grajd, să mai înveţe cîte ceva, dacă în aulul său n-a apucat să intre în colhoz.

Meiram îi tălmăci lui Jailaubai vorbele schimbate cu Şcerbakov şi adăugă :

— Mi se pare că s-a găsit pentru dumneata un loc potrivit.

Otagasî se lumină la faţă şi se întoarse spre nevastă:
— Ai dreptate, jigen-ul nostru este un djighit de treabă.
Jailaubai nu întrebă ce şi cum, nu se interesă despre condiţiile de muncă — era cuviincios şi nu bătea omul la cap.
Cînd oaspeţii, însoţiţi de gazde, ieşiră din iurtă, Şeker îl trase pe Meiram de o parte şi-i şopti:
— Imi place foarte mult fata aceea, vecina noastră. E blîndă, săritoare... Ce gînduri ai? Vezi că se mai ţine cineva după ea.
După cum ştim, Jailaubai şi Şeker se aşezaseră în aulul cel mare în care trăia Ardak. Venind pe la rudele sale, Meiram se întîlnise de vreo două ori cu Ardak dar nu avusese prilej să stea cu ea de vorbă între patru ochi. De atunci, fata dădea cuviincios bineţe noilor veniţi, socotindu-i cunoştinţe bune.
— Cu adevărat — Ardak![1]) — o lăudă mătuşa. — Cuminte, deşteaptă, nu se abate din drumul ei. „Un fiu crescut de un tată bun ştie să ascută o săgeată; o fiică crescută de o mamă grijulie se pricepe să croiască o haină", aşa spune o vorbă. Din toate se vede că e o fată de treabă. Şi te priveşte cu ochi buni.
— De unde ştii?
— Ei, lumina mea, inima de femeie o simte.
— E încă prea de vreme să vorbim despre asta, mătuşico, — spuse Meiram urcîndu-se în trăsurică.
Drept ca o săgeată, şanţul părea din depărtare un furnicar. Pretutindeni clocotea munca. O mulţime de oameni, vîrîţi în şanţ pînă la brîu, mînuia uneltele. In aer se auzea un vuiet neîntrerupt. Pe mal fîlfîiau steaguri roşii, înşiruindu-se pînă dincolo de creasta Keralaat. In depărtare, deasupra hotarului dintre pămînt şi cer spînzurau nori negri ameninţători. Din cînd în cînd, zidul lor întunecat, izbit

[1]) *Ardak* — în limba cazahă înseamnă cea mai bună, dorită. (N. red. ruse.)

parcă de un bici de foc, era brăzdat de un fulger, căruia îi urma tunetul.

Meiram şi Şcerbacov mergeau de-a lungul şanţului. Printre bărbaţi văzură şi două fete care săpau.

— Pentru prima dată văd cazahe lucrînd la pămînt, — spuse Şcerbakov.

— Nici eu n-am avut prilejul să văd aşa ceva... cine să fie? — se miră Meiram. — Dar oricine ar fi, munca lor aminteşte însufleţirea unor rîndunele grijulii...

Meiram şi Şcerbakov se apropiară. Fetele munceau legate la cap cu basmale, iar rochiile şi le vîrîseră în şalvari. Meiram recunoscu cu mirare pe Ardak şi pe Maipa. Îşi oblojeau pe rînd, una celeilalte, palmele roase de cazma.

— Bună ziua. Şi voi sînteţi aici?

— Păi altminteri cum! Chiar Lenin lucra la subotnice, — răspunse Ardak.

— Bine faceţi! O să fiţi pildă pentru prietenele voastre.

— Nu-i chiar aşa. Noi înşine avem nevoie de pilde.

— Nu mai fiţi aşa modeste, fetelor — răspunse Şcerbakov. — Voi faceţi aici o muncă de seamă. Daţi-mi voie să vă bandajez eu mîinile. Păcat că nu avem încă un punct sanitar. Cu timpul o să avem de toate. Mai odihniţi-vă...

— Ei, v-aţi lăsat pe tînjeală? O să vă trecem pe tabla neagră! — se auzi glasul lui Janabîl, care se apropia. Era gol pînă la brîu, părul îi era zbîrlit, iar pe faţa-i gălbuie, nasul lui cîrn părea retezat. După ce se odihniră oleacă, fetele puseră din nou mîna pe cazmale.

Mai încolo, aşezate la vedere, erau două panouri: unul roşu şi unul negru. Pe cel roşu era desenat deasupra un avion, un tren şi un cal de călărie. Pe cel negru — o cămilă, un bou şi o broască ţestoasă. Aceste panouri se aflau înainte în faţa atelierului mecanic. Janabîl le adusese aici. Credincios sieşi, acest flăcău iute din fire dăduse şi aici dovadă de mai mult zel decît trebuia. Oamenii veni-

seră la subotnic din propria lor voinţă. Oare aveau ei să-şi precupeţească forţele ? Şi dacă omul îşi închina muncii toate forţele, de ce să-l faci de rîs, trecîndu-l pe tabla neagră, chiar dacă rămîne în urma altora ? Mai mult decît atît, Janabîl stabilise în sectorul său şi o normă de producţie.

Fetele munceau din greu. Lovind cu cazmaua încă de cîteva ori, Ardak simţi că o ustură cumplit palmele dar nu lăsă să se vadă nimic. Nici Maipa nu voia să se dea bătută, continuînd să sape.

Meiram nu-l certă pe Janabîl de faţă cu oamenii, socotind că este mai bine să vorbească cu el între patru ochi şi se apropie de Ardak :

— Hai să-ţi ajut !

Fata îi dădu locul fără să spună nimic. Şcerbakov luă cazmaua Maipei. Amîndoi începură să sape cu însufleţire, cu forţe proaspete, dar, nefiind obişnuiţi, obosiră curînd, ridicînd tot mai încet cazmalele. Palmele lui Meiram se înroşiră.

— Ia daţi-vă la o parte, tovarăşi şefi ! — zise Janabîl sărind în şanţ. — Mîinile voastre nu-s deprinse cu munca, vă ies repede băşici. Parcă aţi fi fetele unui han tătăresc ! V-aţi prăpădit toţi patru ! Dar la vorbe nu vă întrece nimeni...

Tînărul săpa din ce în ce mai repede. Mişcările lui erau ritmice ; corpul tînăr şi vînjos se îndoia cu sprinteneală, muşchii jucau, părul îi flutura. Nu se grăbea, nu se aprindea, dar pămîntul se fărîma lesne sub loviturile lui. Săpînd, nu înceta să le necăjească pe fete :

— Dacă obosiţi la vîrsta asta, ce o să fie de voi mai tîrziu ?

— Neastîmpărat djighit, — zise Ardak. — A umblat din iurtă în iurtă chemînd oamenii la subotnic. A ridicat tot aulul.

— Nu chiar tot aulul. Otagasî al dumitale n-a venit. S-a

dovedit mai greu decît piatra — n-am putut de fel să-l urnesc.

Cuvintele lui Janabîl o atinseră pe Ardak unde o durea. Ca întotdeauna, gîndindu-se la tatăl ei, simţi în suflet o neliniște. Cu ea era bun, vorbea, lăuda munca din mină, dar în fața oamenilor ținea capul în jos posomorît. Totuși Ardak nădăjduia tot timpul că tatăl ei se va schimba. Şi ea nu lăsă cuvintele lui Janabîl fără răspuns.

— Dacă n-a venit tatăl, a venit fiica. Dacă socoteşti că e prea puţin, atunci dă-mi încă o normă.

— Nu degeaba spun eu că la vorbă nu vă întrece nimeni. Ia te uită, se laudă cu puterea ei şi nici nu-şi vede palmele roase! — spuse Janabîl.

Meiram şi Şcerbakov se apropiară de panouri. In acest sector al şanţului, se muncea în ritm viu. Oamenii îşi propuneau singuri o normă sporită, întrecîndu-se unii pe alţii. Inaintea tuturor era Janabîl. Numele lui se vedea scris chiar sub avion. Numele fetelor nu erau nici pe panoul roşu, nici pe cel negru.

— Deşi ceartă fetele, totuşi le cruţă, — zise Meiram.

Şcerbakov nu scăpă prilejul să-l zădărească.

— Şi dumneata eşti gata să scapi o lacrimă de milă cînd Ardak ţi-a arătat palmele.

— Nici dumneata nu te-ai stăpînit, Serghei Petrovici; ai luat casmaua din mîinele Maipei.

— Ei, lasă, la mine e cu totul altceva! Eu simt doar o grijă părintească... Dar vorbind serios, Meiram Omarovici, pe Ardak nu trebuie s-o pierdem din vedere. Din întreaga ei atitudine se vede că este un om de nădejde.

— Tatăl ei este însă cam ciudat, — răspunse Meiram cu jumătate de glas.

Şcerbakov îi răspunse:

— Nu repeta greşelile lui Janabîl, nu vedea în fiecare fleac uneltirile duşmanului. Chiar şi pe vremea cînd clasele

dușmane erau puternice, noi căutam să rupem de ele pe oamenii care aveau înclinații progresiste — tocmai aceasta este superioritatea noastră. Nu uita că școala sovietică, societatea sovietică, au dat acestei fete mai mult decît familia. Dacă într-adevăr se va dovedi că tatăl ei este străin de noi, atunci trebuie să acționăm cu atît mai energic pentru a o rupe de el. — Gîndindu-se puțin, adăugă: — Există încercuirea capitalistă. Și atît timp cît aceasta există, dușmanul intern, care n-a fost încă nimicit, nu se va lăsa de uneltirile sale josnice. Nu vor înceta să ne trimeată dinafară bandiți de toate felurile, — Șcerbakov se uită cercetător la cel cu care vorbea. — E adevărat Meiram Omarovici?

— Adevărat, — răspunse Meiram. — Nu putem slăbi vigilența.

Și fără alte vorbe, el chemă pe Janabîl.

Șcerbakov gîndi: „Se cam pripește secretarul nostru. Ce poate fi rău în fata asta? Noi trebuie să fim cît mai atenți față de oameni".

Janabîl se apropie.

— Știu dinainte! Imi dai o sarcină nouă! — zise el, rostind încă stîlcit cuvintele rusești.

— Ai ghicit, — răspunse Meiram. — In sectorul tău munca merge bine. — El aruncă o privire în carnețelul de însemnări. — Dar cum merge cu cercurile de amatori? N-ar fi rău ca în timpul odihnei, oamenii să aibă și o distracție.

— A fost organizat un grup de tineret, compus din trei persoane.

— Cine sînt?

— Aceiași — Ardak, Maipa și cu mine.

— Cam puțini. Ar trebui ceva mai mulți.

— Nu-i putem atrage pe toți, fără alegere, tovarășe secretar. Asta o să scadă autoritatea grupului.

Serghei Petrovici zîmbi.

— Ce faci cu cei care intră în grup, le ceri să completeze fişe, să scrie o autobiografie, te interesezi de originea lor ?

Janabîl se scărpină îngîndurat la ceafă, neştiind dacă trebuie să ia aceste cuvinte în glumă sau în serios.

— Nu le cunosc originea. Nu le-am pus să completeze fişe, văd numai că sînt fete bune. Ardak a spus că vrea să-i înveţe pe neştiutorii de carte.

— Asta-i un succes ! — îl lăudă Serghei Petrovici. — Indrumă-le spre Comsomol. — Il înghionti uşor pe Meiram : — Vezi cum trebuie să te porţi cu oamenii ?

O luară de-a lungul şanţului care se întindea paralel cu ţăruşii aşezaţi de ingineri. Ca de obicei, drumul mare care se întindea mai la dreapta, era înţesat de căruţe.

In locul în care drumul se încrucişa cu traseul şanţului, era întinsă o pînză lungă roşie, cu o inscripţie mare : „Veniţi la subotnic !"

Căruţele se opreau şi fiecare drumeţ considera drept o datorie să sape măcar un metru de şanţ.

Chiar atunci se apropia o căruţă : în ea şedeau opt copii şi un bătrînel cu părul alb. Un bărbat şi o femeie mergeau pe lîngă căruţă. Citind cuvintele de pe pînză, copiii săriră jos. Bătrînul, după puţină gîndire, coborî încet din căruţă şi se luă schiopătînd după ceilalţi. Abia mişcînd picioarele, se apropie de marginea şanţului şi ridică amîndouă mîinile.

— O, cerule, ! — rosti el. — Ajută celor ce muncesc să aducă apa în valea asta secetoasă, pentru ca ea să fie bunul fericit al nepoţilor şi strănepoţilor mei !

Spunînd aceste cuvinte, bătrînul se aplecă cu multă greutate, ridică de pe fundul şanţului un bulgăre de lut şi-l aruncă departe.

Munca mergea cu înflăcărare, dar nu erau destule lopeţi, tîrnăcoape, tiuri şi cazmale. Uneltele se rupeau, se toceau repede. Mecanicul Kozlov scosese pe traseu pe toţi

fierarii şi lăcătuşii din atelierul lui. Se auzea zăngănitul metalului, bocănitul ciocanelor. Kozlov stătea lîngă forja mobilă, trăgînd din ţigară. Scerbakov se apropie de el.

— De ce eşti îngîndurat, Boris Mihailovici?

— Cum să nu fiu! — răspunse mecanicul. — Cîţi oameni ar putea fi înlocuiţi de o singură maşină...

— Bine zici. Dar voinţa oamenilor e mai puternică decît maşina. Căci tot omul o creează şi pe ea. — Îşi îndreptă trupul vînjos şi îmbrăţişă cu privirea drumul întesat de căruţe. — Vezi, vin încoace caravane din toate părţile. Vin oameni din aulele apropiate. Iar atunci cînd se va construi linia ferată, se vor îndrepta spre noi muncitori din întregul Kazahstan şi din alte republici. Donbassul a făgăduit să ne trimită încă patru sute de mineri calificaţi. Se va realiza şi la noi tehnica înaintată. Tovarăşul Ordjonikidze ţine legătura cu noi prin fir direct. A şi aflat de subotnicul nostru de astăzi...

Koktainşa, voinicul fierar de la atelierul mecanic, cunoscut de toţi în Karaganda, forja lopeţile şi tîrnăcoapele.

— Ehehei! — răsună deodată glasul lui puternic. — Dacă aksakal Sergo ştie de subotnic, atunci el o să-i vorbească numaidecît de asta şi tovarăşului Stalin.

— Desigur că o să-i vorbească, — întări Şcerbakov.

Koktainşa începu să lucreze mai repede şi strigă:

— Daţi-i zor, djighiţi, daţi-i zor!

Vestea născută lîngă forjă zbură din săpător în săpător, răspîndindu-se de-a lungul întregului şanţ. Jumaniaz, care trecea călare, fu asaltat cu întrebări:

— Stalin ştie?

— E adevărat că Ordjonikidze i-a spus?

— E adevărat! Cum să nu-i spună! — răspunse Jumaniaz.

Sări jos şi apucă prima cazma care îi căzu în mînă.

— Iată cum trebuie să săpaţi, djighiţi!

Orlov se apropie în trăsurică, cu picioarele lui lungi atîrnînd înafară. Venea de-a dreptul peste cîmp.

Văzîndu-l, Şcerbakov îl întrebă în şoaptă pe Kozlov.

— Cum lucrează ?

— Pe îndelete. Nu i se dezgheaţă uşor sufletul.

— Poate că frica îl face să lucreze cu răceală : nu-şi poate uita păcatele. Trebuie să-l încălzim, este un om de care avem nevoie.

Trăsurica se opri de o parte. Orlov coborî, îşi scutură mantaua, îşi şterse cu grijă pince-nez-ul, se apropie încet de ei, îi salută politicos şi rămase tăcut.

— Cum mai merge treaba, Andrei Andreevici ? — îl întrebă Şcerbakov.

— Dacă merge în ritmul acesta o să terminăm într-o săptămînă.

— Ai contat pe două săptămîni ?

— Ritmul a luat-o înaintea socotelilor mele.

— Deci acum va fi mai uşor cu apa. Numai de ne-ar aduce conductele mai repede. Dar nici asta nu e destul. Kargres [1])-ul — iată cine ne va asigura şi cu apă şi cu energie electrică. După calculele geologului Ceaikov, rîul Nura este mai bogat în apă decît presupunem noi ; s-a dovedit că are o a doua albie subterană. În albia rîului Nura se va forma un lac uriaş a cărui întindere nu va putea fi cuprinsă cu ochii.

— Dar pînă atunci trebuie să folosim raţional apa existentă, — adăugă şovăielnic Orlov.

Şcerbakov se înveseli :

— Ascult, ascult, continuă !

Inginerul începu să vorbească cu mai multă îndrăzneală :

— Pentru cazane ar trebui să folosim apa izvorului

[1]) *Kargres* — Centrala hidroelectrică raională din Karaganda. (N. trad.)

Maikuduk. Are săruri puține — tocmai de ceea ce au nevoie cazanele.

— Bună propunere.

— Dar în starea actuală, izvorul nu poate asigura cu apă cazanele — apa se scurge pe pămînt și se irosește. E necesar sau să captăm izvorul sau să săpăm o groapă de fundație și să facem un rezervor de apă.

— Și acesta este un sfat bun! Dar voi cum priviți toate astea? — se întoarse Șcerbakov spre ceilalți.

Kozlov sprijini cu căldură propunerea lui Orlov. Meiram nu se putu pronunța: cunoștea încă prea puțin problemele legate de producție, iar la cazane nu se pricepea de loc; urmărea numai cu privirea pe vorbitori.

— Hai la izvor, să vedem situația la fața locului. — propuse Șcerbakov și se îndreptă spre trăsurică.

Soarele asfințea. Muncitorii înfigeau cazmalele în pămînt și se duceau să înghită cîte ceva și să se odihnească. Dar lui Janabîl nu-i ardea de odihnă.

— Un cîntec, s-auzim un cîntec! strigă el.

Oamenii se adunară repede în jurul lui. Janabîl trase o brișcă mai aproape și o ajută pe Ardak să se urce.

— Liniște! Ne cîntă Ardak.

Fata, care nu mai cîntase niciodată de față cu lumea, era emoționată și glasul ei melodios tremura.

Șcerbakov struni caii în loc. Cîntecul se revărsa peste stepă, unduia prin iarbă.

— Ce talent muzical are poporul acesta din stepă! — rosti Serghei Petrovici încîntat. — Frumos cîntă fata.

Răsunară aplauze și strigăte: „Să trăiești mulți ani!", „Mai cîntă încăodată!".

Însuflețită de succes, Ardak începu să cînte mai tare, fără sfială și glasul ei era acum mai răsunător: cînta despre munca voinicilor djighiți, care nu cunosc oboseala. Oamenii ascultau, strînși roată în jurul briștei.

Cînd poporul se apucă de muncă, face minuni. Șanțul pornit de la rîul Nura și de la Maikuduk pînă la Karaganda, fu săpat într-o săptămînă. Apoi muncitorii treceră — de data asta fiecare în parte — la o altă acțiune, tot atît de însemnată...

Karaganda se află pe povîrnișul nordic al unei creste înalte. De aici încep aulele și se întind pînă la îndepărtatele așezări Companeisk și Akkuduk. Valea de la poalele versantului sudic al colinei — începînd din Karaganda pînă la Maikuduk — are și ea o populație deasă. O mulțime de iurte sînt răspîndite și spre apus — în jurul vulcanului alb, Marianovka — și spre răsărit — pe pantele dealurilor. Karaganda s-a dezvoltat în mijlocul numeroaselor aule muncitorești.

Priveliștea era atrăgătoare. Pretutindeni oamenii săpau pămîntul tare. Dacă mai înainte ochii se opreau asupra noilor mine și puțuri, acum acestea nu se mai puteau deosebi cu ușurință printre mormanele de pămînt proaspăt săpat. Întinderea de pămînt răscolită, amintea de niște nămeți de zăpadă, peste care trecuseră în goană numeroase herghelii de cai. Aici oamenii chibzuiau cum să-și clădească viitoarele locuințe, colo săpau pămîntul, dincolo puneau straturi de pămînt peste acoperișurile bordeielor. Numeroase bordeie erau gata de acoperit. Din păcate, nu ajungea lemnul. Și lemnul trebuia adus pe calea ferată. Toți spuneau nerăbdători: „Ei, de s-ar construi linia mai repede!“ Nopțile reci de septembrie vesteau apropierea gerurilor iernii. Oamenii se grăbeau.

Acum nu bătea vîntul. Praful ridicat de cei ce săpau nu se învolbura, ci se lăsa repede pe pămînt. Ziua era senină, dar soarele trimetea raze firave.

Meiram colinda pe la marginea aulelor, se oprea ade-sea lîngă oamenii care săpau la bordeie şi după ce rămînea pe loc, uneori mai mult, uneori o clipă, pornea mai departe. Acum îl cunoşteau mulţi oameni. Vorbind cu ei, auzea aproape pe fiecare plîngîndu-se de cîte o lipsă. Iată un grup de muncitori şi în mijlocul lor o tînără nevastă cu obrazul alb şi cu ochii căprui, sclipitori.

— Fie ca munca voastră să izbîndească pe deplin, — le ură Meiram, apropiindu-se.

Tînăra nevastă începu cu mustrările chiar de la primele cuvinte :

— Ce-i asta, Kainîm ? [1]) Se poate să nu avem nici sare de ajuns ? Unde s-a făcut nevăzut djighitul cel gras ? Ne-a împuiat capul cu vorbe şi dus-s-a !

Djighitul gras de care vorbea era Mahmet care, după ce deschisese cîteva chioşcuri în Karaganda, plecase înapoi la raion. Era vădit că chioşcurile lui merg prost. Meiram trebui să răspundă în locul lui Mahmet.

— Este foarte greu de adus mărfurile aici. Pesemne că djighitul cel gras organizează transportul.

— Nu, se aude că s-ar îndeletnici cu peştitul, — spuse în batjocură tînăra nevastă.

Vorbele acestea îl făcură pe Meiram să tresară. Tînăra nu contenea cu ploaia de mustrări :

— Toţi daţi vina pe linia ferată, dar linia a ajuns pînă la Şokai. Şi de aici pînă la Şokai nu-i decît un pas. E atît de greu să se aducă de acolo materialele ?

— O să le aducem. Dar este mare lipsă de căruţe.

— Jumătate din oamenii de aici au cai şi boi. Dacă am aduna lumea şi am lămuri-o, toţi ar da o mînă de ajutor pentru o plată neînsemnată. Uitaţi-vă cîte vite pasc !... Dar unde sînt locuinţele, îmbrăcămintea de protecţie, avan-

[1]) *Kainîm* — este cuvîntul cu care se adresează o cazahă unui bărbat mai tînăr decît soţul ei. (N. red. ruse.)

sul ? Contractul spune că toate acestea trebuiesc date. Bine, să zicem că nu le puteți da tuturor deodată, dar cel puțin nu ne siliți să îndurăm lipsa pîinii și a sării...

Tînăra nevastă, cum s-ar spune, îl încolțise pe Meiram. Cele cerute de ea erau juste și întemeiate. Nu amenința : „O să lăsăm totul baltă și o să plecăm" ci spunea : „O să facem totul, numai dați-ne ceea ce ne trebuie neapărat".

Soțul ei se dovedi a fi un om din alt aluat :

— Ajunge ! Așezarea e nouă, nu poți aduce deodată totul, — căuta el s-o liniștească pe nevasta sa.

Dar tînăra nici nu voia să audă și se aprinse :

— Nu-mi închide gura ! Mai bine să spunem aici tot ceea ce ne doare, decît să bombănim acasă ! Am să spun totul. Unde este lemnul de construcții pe care ni l-ați făgăduit ? Decît să stați acolo în birou și să puneți pe fiecare cerere „nu", mai bine ați cerceta, ați căuta ! Ce, oare noi nu ne spetim muncind ?

— O să fie de toate, o să le aducem încetinel pe toate, o să aducem și lemn, — o liniștea Meiram pe inimoasa tînără. — Numai de am găsi căruțe.

— Eu am să găsesc. Singură, cu calul meu, am să aduc tot ce trebuie pentru construirea locuinței. Dați-mi numai o hîrtie ca să mi se elibereze lemnul.

— Nu numai că o să-ți dau hîrtia, dar o să-ți plătim și transportul.

— Dacă-i așa, oricine o să meargă.

Meiram își notă, ca să nu uite : „Căruțe se găsesc. Să stau de vorbă cu Șcerbakov."

Cea mai mare grijă a conducătorilor trustului era asigurarea locuințelor pentru iarnă. Dar o piedică serioasă era lipsa mijloacelor de transport. În clipa aceea, lui Meiram i se păru că bordeiele respingătoare, fără acoperiș,

încep să ia înfățișare de locuințe, că răsună de glasuri omenești.

— Îți mulțumesc pentru sfat. Îți mulțumesc că mi-ai amintit de oameni. Pot să știu cum te cheamă?

— Mă cheamă Baljan, iar pe bărbatul meu Bokai. Scrie și asta.

Deși vorbea cu asprime, ochii tinerei femei, umbriți de gene lungi și negre, zîmbeau cu blîndețe. Privirea ei parcă spunea: „Ei, djighitule, te-am pus pe gînduri?"

— Baljan vorbește drept, — o sprijiniră muncitorii. — Putem spune și noi același lucru: cei care au căruțe or să care lemn nu numai pentru ei, dar or să-i ajute și pe cei care nu au cai, dacă trustul o să plătească transportul.

— O să plătească, — făgădui cu tărie Meiram. — Trustul caută acum căruțe prin colhozuri. Ce rost ar avea să nu folosească pe cele de aici? Propunerea voastră este justă. Spuneți celor care au cai să se pregătească. Dacă aveți stricăciuni la căruțe, ele pot fi reparate în atelierele trustului.

Se auziră glasuri:

— Asta-i bine!

— La roțile mele s-au slăbit șinele!

Desigur că nu toți căutau să ajute în mod conștient cauza comună. Se găseau oameni care, profitînd de greutățile construcției, se străduiau să scoată din aceste greutăți foloase personale. La Karaganda, aceștia erau numiți în batjocură: „arbakeși": cu un picior au coborît în mină, dar pe celălalt nu pot de fel să-l tragă din aul. Asemenea oameni găseau o viață mai ușoară pe lîngă o exploatare mică, încă neorganizată temeinic. Aici nu trebuiau să plătească pentru vite impozitul agricol, laptele îl vindeau la un preț ridicat și cu caii cîștigau făcînd cărăușie. Purtau alături de ceilalți cinstitul nume de muncitori. Însă

unii din aceşti „muncitori" plecau de la noua exploatare, pe măsură ce producţia se înfiripa şi cîştigul lor începea să scadă.

Dar Meiram nu se hotăra să-i califice „chiaburi", socotindu-i numai nişte oameni cu nivel scăzut care nu înţelegeau ofensiva generală a socialismului care se ducea împotriva tuturor orînduirilor vieţii vechi. Totuşi aceşti oameni constituiau o oarecare forţă care trebuia dirijată spre folosul construcţiei.

„Conştiinţa lor zace sub o crustă tare. Dar ce să-i faci, o s-o curăţăm treptat, iar pe ei o să-i reeducăm", se gîndea Meiram la întoarcere. În drum intră la staţia centrală de pompare.

Aci pompa începuse să scoată la suprafaţă apa din mina „Herbert". Dar această apă era bună numai pentru vite, pentru spălat şi pentru nevoile tehnice ale exploatării. Apa de băut se scotea din fîntîni. Problema apei acum nu mai era atît de arzătoare. Totuşi, nu odată văzu Meiram la staţia de pompare lume multă, căruţe cu butoaie şi vite, înghesuindu-se în jurul celor trei robinete. Oamenii se îmbulzeau şi făceau gălăgie.

Jumaniaz, preşedintele organizaţiei sindicale, ieşi în întîmpinarea lui Meiram. Era mînios şi se răstea la cineva cu cuvinte tari.

— De ce eşti aşa de supărat? — întrebă Meiram.

— Nu pot să înţeleg: ce sînt oamenii ăştia, muncitori sau ciobani? Toată ziua se îngrămădesc cu vitele la adăpat. Noi avem nevoie aici de muncitori.

— Iar muncitorii au nevoie de vite.

— Dacă au nevoie de vite, n-au decît să caute singuri apă pentru ele.

— Şi unde o s-o găsească?

— N-au decît s-o caute unde vor.

— Vorbeşti fără să te gîndeşti, Jumeke, — căută să-l

liniștească Meiram. — Pentru mulți dintre muncitori, vitele sînt un mare sprijin. Noi nu aducem întotdeauna la timp alimentele. Muncitorii sînt înțelegători. Vitele trebuie să și le îngrijească. N-ar fi rău dacă, pentru perioada de tranziție, toți muncitorii de aici ar avea cîte o vacă și ar face o grădină de zarzavat.

— Cam cum vine asta? Încunajăm proprietatea particulară?

— Există proprietate și proprietate. Proprietatea particulară care nu împiedică, care nu e în contradicție cu cea obștească, n-o vom lichida, ci dimpotrivă, vom căuta s-o întărim. Trebuie să te gîndești ceva mai mult la creșterea dumitale politică, Jumeke.

— Ce-ai spus?... — ingîimă Jumaniaz. Cînd era din cale afară de mînios, cuvintele i se opreau în gît. — Am intrat în partid la chemarea lui Lenin. De atunci nu preget, citesc într-una. Sub perna mea ai să găsești oricînd cărți.

— Cuvintele lui Jumaniaz spuneau: „Ești prea tînăr ca să dai lecții unui bătrîn activist sindical!"

— Citirea cărților este un obicei bun, — încuviință Meiram, și îl povățui cu voce caldă: — Dar înafară de citit mai este înțelegerea justă a vieții, Jumeke; și una și alta sînt necesare. Dacă omul se încurcă în împrejurările grele, înseamnă că a citit prost și a adîncit prost viața, a studiat-o prost. Și mie mi se pare că am învățat mult. Dar iată că nu mai departe decît adineauri, o tînără nevastă analfabetă mi-a dat un sfat la care nimeni dintre noi nu s-a gîndit. Am căutat ajutor departe și n-am văzut că el este aproape de noi.

— Anume ce ajutor?

— Muncitorii se apucă ei înșiși să care materialul lemnos pentru construcția locuințelor. Se pregătesc să plece cu căruțele lor la Șokai. Oare ăsta nu-i un ajutor?

— Adevărat? — strigă Jumaniaz. Ochii i se aprinseră.

— Cum de nu ne-a trecut asta mai înainte prin cap?

— Iată că nu ne-a trecut. A trebuit ca oamenii simpli să ne atragă atenţia asupra acestui lucru. În popor clocoteşte un izvor nesecat de forţe...

Jumaniaz se supăra uşor dar îi trecea repede. Acum era entuziasmat. Se gîndise şi el, şi nu mai puţin decît Meiram, cum să clădească pînă în iarnă locuinţele pentru muncitori. Şi deodată iată o soluţie neaşteptată!

— Tot timpul am spus că cea mai mare piedică este lipsa de lemn! — spunea el agitat, mergînd alături de Meiram. — Pentru un muncitor, dacă are lemn, nu e greu să-şi clădească locuinţa. Trebuie să facem tot ce putem pentru a-i ajuta să-şi hrănească vitele... Trebuie să punem mai multe robinete la staţia de pompare şi atunci n-o să mai fie îmbulzeală la adăpat.

Jumaniaz era un vechi muncitor de la minele de cărbune din Ekibastussk, de meserie armător. În treburile gospodăreşti se arăta îndemînatic şi grijuliu. Trecînd prin faţa barăcilor în care locuiau inginerii şi tehnicienii, Jumaniaz se înfierbîntă din nou.

— Uite! Zicem că nu ne ajunge materialul lemnos. În loc să facă latrină din cărămidă, au băgat în ea atîta lemn, cît ar fi ajuns pentru acoperişul unei căsuţe. Asta e isprava lui Orlov, da, a lui Orlov! Ce îl doare pe el?

— Poate că latrina e construită cu voia lui Şcerbakov, — spuse Meiram, nevrînd să ridice o discuţie zgomotoasă pentru lucruri mărunte.

Dar Jumaniaz se aprindea din ce în ce mai mult.

— Lemnul nu-i averea lui Şcerbakov, ci a statului! Nu poate dispune de el cum vrea. Poftim, acum întîrzie să dea muncitorilor îmbrăcăminte de protecţie. Dacă Şcerbakov o să se poarte şi mai departe la fel, o să fim nevoiţi să-i amintim că muncitorii au un sindicat, că există

legi ale muncii. Nu putem închide ochii la asemenea încălcări.

Dar şi de data aceasta Jumaniaz se potoli repede, şi coborî în mină.

Meiram se duse la trust. Aici îi găsi pe Şcerbakov şi pe Kanabek, preşedintele comitetului executiv al raionului.

— Ai venit la timp, Meiram Omarovici, — îl întîmpină Şcerbakov, — te-am căutat. Ce zici de autoritatea raională: ne vizitează rar, în schimb ne aduce daruri bogate.

— Aşa şi trebuie să fie — cel mai mare să aibă şi mîna largă.

— Nu, nu, nu mă tămîiaţi şireţilor! — se împotrivi Kanabek şi, după obiceiul lui, începu să rîdă zgomotos. — E drept că ne arătăm rar pe la voi, dar nici cînd sîntem departe nu uităm de nevoile voastre. Tocmai vin de la Akmolinsk. Am fost şi la Alma-Ata. Şi la district ca şi la ţinut, nu e discuţie în care să nu se vorbească înainte de toate despre Karaganda. Districtul chiar v-a trimis şapte medici şi cinci învăţători. Asta înafară de cinci sute de oameni de diferite profesii, detaşaţi de la ţinut... Au fost luate măsuri urgente pentru accelerarea construcţiei căii ferate. Ce mai vreţi?

— Continuaţi pe aceeaşi linie!

— Nu vă opriţi numai la atît!

— Ia te uită ce guri mari au căscat! — strigă Kanabek. — Apucaţi-vă de organizarea gospodăriilor auxiliare. Deocamdată vi se dau trei sute de capete de vite şi cinci sute hectare de pămînt arabil. O să vă ajungă pentru început?

— Dacă o să mai adăugăm vreo două sovhozuri, atunci deocamdată ajunge, — spuse Şcerbakov făcîndu-i cu ochiul lui Meiram.

Kanabek dădu mîhnit din cap.

În asemenea împrejurări se spune: „Lopata pe care mi-a dat-o tatăl meu, îmi uşurează munca". Problema sovhozului va fi şi ea rezolvată într-un viitor apropiat. In cu-

rînd, Karaganda va deveni un oraş de sine stătător. Mă tem ca nu cumva să spuneţi atunci despre raionul Thaelman: „Casa părintească a fost a mea numai pînă la măritiş".

Stătură de vorbă multă vreme: stabiliră locurile pentru viitoarele sovhozuri şi gospodării auxiliare şi puseră la punct o serie de probleme legate de organizarea lor... Cînd Meiram povesti că dintre muncitori, mulţi se învoiesc să dea mijloace de transport pentru aducerea materialelor de construcţie, Şcerbakov se bucură ca un copil şi sări de pe scaun.

— Ne-a căzut ca din cer încă un dar! Trebuie să-i dăm zor, să-i dăm zor! Meiram Omarovici al nostru începe să se apuce serios de treabă...

Serghei Petrovici era un om însufleţit, entuziast. El îşi exprima simţămintele spontan şi zgomotos; sufletul îi era ca o apă limpede, străvezie, cu nisip aşternut pe fund — se vedea totul pînă în adînc. Nevoind să piardă vremea, se pregăti fără întîrziere să trimită căruţele după lemn.

— N-ar fi cazul să-i dăm putere de lege, să oficializăm această treabă? — propuse prevăzător Kanabek. — Printre oamenii veniţi din aul or fi şi din aceia care vînează bănuţii statului. Ar trebui ca sovietul aşezării muncitoreşti să adopte o dispoziţie specială. Participarea la transporturi ar deveni astfel obligatorie pentru toţi cei care au mijloace de tracţiune. Desigur că trustul trebuie să aprobe tariful transporturilor...

— Foarte just! — încuviinţă Serghei Petrovici.

Meiram arătă încă o măsură care trebuia luată:

— Trebuie să ajutăm pe muncitori să-şi hrănească vitele la iarnă. Deocamdată trustul nu are nici o posibilitate. Sînt multe rezerve de nutreţ în raion? Nu s-ar putea să fie împărţite cu noi?

Kanabek căzu pe gînduri. Karaganda creştea pe zi ce trece şi se transforma repede într-un centru populat, mare, adresînd tot mai multe cereri raionului, unele chiar neaştep-

tate şi urgente. Nu era cu putinţă să nu le îndeplineşti. Era vorba de o cauză obştească, de stat. Dar satisfacerea cererilor nu stătea întotdeauna în puterea unui singur raion.

— Noi ne uităm la dumneata, iar dumneata te uiţi în pămînt. Aşa e ? — întrebă Meiram.

Kanabek se mai gîndi cîtva timp, apoi răspunse :

— A fost adevărat cînd v-am spus că m-aţi adus în faţa unui munte prăpăstios şi mi-aţi spus : ajută-ne ! Bine, o să căutăm să vă ajutăm... Cred că sînt două soluţii : muncitorii care au mijloace de tracţiune îşi vor aduce fîn din colhozuri, iar cei care n-au cu ce să aducă fînul, îşi vor lăsa toată iarna vitele la îngrăşat în colhozuri. Desigur că în ambele cazuri vor plăti. Colhozurile n-or să refuze, au nutreţ destul. O iarnă o să ne descurcăm noi.

Rămase hotărît astfel. Totuşi consfătuirea lor nu se încheie. Un cuvînt aducea după sine altul, odată rezolvată o chestiune se ivea alta nouă. Cu cît pătrundeau mai în adîncul lucrurilor, cu atît se vădea mai limpede pentru toţi trei cît de năvalnic va creşte şi se va dezvolta Karaganda.

16

Intorcîndu-se de la serviciu, Andrei Andreevici Orlov aruncă servieta încărcată pe masă şi începu să umble de colo-colo prin camera sa singuratică. Trupul lui deşirat, uscăţiv, puţin adus din spate, era încă vînjos. Avea părul rărit, fără însă a avea chelie. Tot umblînd aşa, Orlov se trăgea de barbişon. Din fiecare gest al inginerului şef se vedea că e foarte neliniştit ; ofta mereu şi din adînc, de parcă nu-i ajungea aerul.

Neliniştea lui era provocată de o întîmplare foarte neplăcută, care se petrecuse în acea zi. Se produsese o sur-

pare, un muncitor fusese rănit, minerii începători se speriaseră şi pentru un timp munca în abataj se oprise.

— S-o ia naiba de mină, să ieşim la suprafaţă! — se auzeau glasurile agitate ale muncitorilor.

Accidentatul fusese înconjurat de cei din aulul lui care îl căinau: „Săracul de el!"

Orlov era mîhnit nu numai de privelişlea dureroasă, dar şi de amintirea privirii bănuitoare pe care i-o aruncase Jumaniaz, precum şi de cuvintele acestuia:

— Cine e vinovatul?... Dacă e ceva la mijloc, o să-l judecăm fără milă!

Inginerul avea de ce să fie neliniştit. Fusese condamnat nu de mult, şi fusese trimis aici ca încercare. Orlov se străduia cinstit să şteargă vina din trecut, dar cu toate acestea, tovarăşii de muncă şi muncitorii îi priveau uneori piezîş. Era deznădăjduit: „Tot nu mă cred".

Deodată se auzi o bătaie în uşă.

— Intră! — strigă Orlov tresărind. Inima începu să-i bată repede, faţa îi îngălbeni.

Intră Alibek, salutîndu-l ca pe un vechi cunoscut.

— Bună ziua, Andrei Andreevici! — şi îi întinse mîna. — Numele meu e Alibek Mîrzabekov.

Fără să aştepte să fie poftit, se aşeză pe scaun şi îşi roti privirea prin cameră.

— Trăieşti cam sărăcăcios, nu după funcţie. Ai putea să trăieşti mai bine.

Şi fără să-l lase pe Orlov să se dezmeticească, urmă aproape autoritar:

— N-avem vreme de pierdut. Să vorbim fără introduceri. Pesemne eşti nedumerit cine este acela care a dat buzna atît de îndrăzneţ la dumneata? Am să-ţi spun. Şi eu sînt dintre cei cu o rană deschisă, ca şi dumneata. Există vreun mijloc pentru a o vindeca?... Odinioară mă ţineam bine pe picioare, ca un bătrîn arbore din stepă. A trecut furtuna peste

mine și m-a frînt. Voi putea eu să mă mai ridic?... — tăcu o clipă. — Mă pricep la vicleșuguri. Să vorbim pe șleau. Numai să nu crezi că aiurez. Voi prețui părerile și cuvintele dumitale ca aurul.

Orlov privea uluit și înspăimîntat spre acest om care de la primele cuvinte își permitea asemenea sinceritate. Îl mira siguranța, accentul rusesc curat, felul de a vorbi, care trăda pe omul instruit. Înfățișarea lui Alibek arăta că nu este un om simplu. Aceasta îl făcea să fie și mai atent. Orlov suferea de o suspiciune bolnăvicioasă. Îi era teamă chiar și de vechii ingineri care veniseră aici împreună cu el. La fiecare pas i se părea că dă de uneltiri, de capcane. „Naufragiul de la Șahtî" îl frînsese, năruise toată structura ideilor și credințelor lui, îl făcuse să-și revizuiască tot trecutul. Nu dorea să se apropie de vechii specialiști, trăia singuratic și închis.

— De unde mă cunoști? — întrebă el în sfîrșit, după o lungă tăcere.

— Știu că ai fost amestecat în afacerea de la Șahtî, iar aici te-am văzut de multe ori în subteran. Dealtfel, ești un om care iese în evidență, — spuse cu o ușoară ironie Alibek.

— Dumneata lucrezi în mină?

— Da. Acum tiul e ridicat în slăvi. Ei, am pus și eu mîna pe această unealtă.

Andrei Andreevici se uită încă odată pătrunzător la oaspete. Înfățișarea aspră și încordată a lui Alibek îl făcu să tresară. „Dacă aceste mîini care cîndva au fost îngrijite, au apucat acum tiul, înseamnă că omul este în stare de orice: vorba lui este astăzi mieroasă, dar mîine poate revărsa venin. Un om foarte primejdios!" gîndi Orlov.

— Dumneata cunoști trecutul meu, dar nu-mi cunoști prezentul, — spuse el căutînd să se stăpînească și scoase din buzunar un pachet de țigări.

Alibek refuză ţigara oferită. Inginerul trase cîteva fumuri şi începu din nou să vorbească :

— M-am hotărît să merg împreună cu constructorii vieţii noi. Altă cale nu-i. Exploatatorii din trecut sînt astăzi la pămînt. Nu ştiu ce poţi face dumneata cu un tiu împotriva a mii de tiuri ? Sub acest pămînt zac miliarde de tone de cărbune. Şi zeci de mii de oameni şi-au propus să extragă acest cărbune din adîncurile pămîntului pentru folosul obştesc. Nu mă îndoiesc cîtuşi de puţin că ei vor înfăptui ceea ce şi-au pus în gînd. Oamenii au lucrat la subotnice de bunăvoie, fără nici un fel de plată, fără mijloace tehnice — şi au făcut minuni. Erau ameninţaţi de iarna care se apropia, dar acum, prin eforturi comune, încep să înlăture şi această ameninţare. Clădesc tot mai multe locuinţe. Cine poate sta împotriva acestor oameni cînd vor coborî sub pămînt, vor primi maşini şi vor învăţa să le mînuie ?

— Imi place prudenţa dumitale, — rosti Alibek căscînd într-un rînjet gura lui mare şi dezvelindu-şi dinţii zdraveni. Orlov îl privea speriat şi i se părea un lup cu botul căscat. — Te înţeleg. Şi mie mi-au luat tot ce am avut. Din vechea viaţă mi-a rămas numai fiică-mea. Dar mă păzesc şi de ea. Trebuie să te păzeşti. Poporul ne-a lepădat. Bine ai spus că mii de tiuri sînt mai puternice decît unul. Totuşi nu uita că acolo unde sfredelesc mii de tiuri unul singur poate dărîma totul. O pildă a acestui lucru este surparea de astăzi din mină. Pentru ca să-ţi dovedesc sinceritatea mea, am să-ţi spun şi mai mult : există cineva care a pus la cale surparea. Acum ai încredere în mine ?...

Andrei Andreevici bîigui repede şi încîlcit :

— Deci nu s-a surpat de la sine, nu... Dumneata ai provocat surparea, da... nenorocești oamenii. Ce nebunie ! Cu un glonte de lemn vrei să străpungi un blindaj de oţel !...

— Stai ! — îl opri cu sînge rece Alibek. — Sau nu mă

crezi încă, sau eşti prea speriat. Orice s-ar întîmpla, eu n-am de gînd să dau înapoi. Cel care s-a dezbrăcat nu se mai teme de apă... Nu te frămînta şi nu mai ţipa!

— Am spus adevărul, adevărul!

— Nu. Adevărul este în trecutul dumitale. Nimeni nu se naşte şi nu moare de două ori. Adevărul nostru este unul singur. Nu vreau să te amăgeşti, aşa cum nu vreau să mă amăgesc nici eu!

Glasul lui Alibek suna poruncitor. Puternicul bai de altădată spunea fără vorbe : „Eu sînt stăpînul tău şi dacă nu mă asculţi s-a isprăvit cu tine". Orlov tăcu.

— Aşadar ascultă, — continuă Alibek. — Ai spus că ceea ce fac e o nebunie. Nu-i chiar aşa. Lupoaica îndurerată de pierderea puiului ei se aruncă fără teamă asupra turmei chiar în mijlocul aulului. Iar hoţul legat n-are încotro — trebuie să mănînce culcat. Deci lupoaica sau hoţul trebuie să facă ei înşişi tot ce pot ca să scape, căci nu se aşteaptă la cruţare din partea nimănui. Noi sîntem ca şi ei. Dar oricît ne-ar hăitui — lumea e largă. In ea trăiesc şi iepurele fricos şi scorpionul veninos. Dacă ar fi pierdută şi cea din urmă nădejde, m-aş resemna şi aş pune eu însumi un scorpion să mă înţepe. Dar nădejdea nu e pierdută. Nu trebuie să deznădăjduim. Nu te uita la ceea ce fac oamenii din aulul meu. Ii cunosc mai bine decît dumneata. Priveşte mai în adîncul lucrurilor. Locuitorii aulelor care s-au adunat aici cu iurtele lor afumate nu ascultă numai lozincile care-i cheamă la unire, ci ţin minte şi datinile naţionale din moşi-strămoşi, ei sînt îmbîcsiţi de ignoranţă şi superstiţii. Mai pune la asta şi duşmănia dintre naţionalităţi, veşnicele lipsuri din producţie, incapacitatea cazahilor de a învăţa tehnica. Această gloată de oameni e o adunătură pestriţă. De ce nu vezi acest lucru? De ce nu scaperi în cremene? Aici e locul să scaperi, dacă ţi-a mai rămas măcar un crîmpei de cremene! Desigur că nu astfel o să ne putem în-

drepta șira spinării care ne-a fost frîntă. Cei care o să ne pună de-a binelea pe picioare se află dincolo de hotare. Ochii lor ageri ne urmăresc. Ai răbdare, vor veni. Nu închina armele după prima rană. Mai fă o sforțare. Dacă vei izbuti măcar să clatini lucrarea care începe aici, va fi și asta o isbîndă.

Andrei Andreevici tăcea mereu. Se simțea ca după o beție: totul i se învîrtea pe dinaintea ochilor, gîndurile i se încîlceau. De data asta era încredințat că Alibek ascundea în el otravă destinată tuturor celor care construiau viața nouă. Altădată, Orlov se aflase și el în rîndurile celor care împroșcau cu această otravă. Și ce-a ieșit?... Acum, în lupta care-i bîntuie sufletul, balanța se înclină de partea bunului simț.

— Nu vreau să mă mai zbucium, — vorbi el posomorît, întorcîndu-i spatele. — Cunosc mijloacele tămăduitorilor de peste hotare, în care crezi dumneata. Aceștia nu sînt medici ci vraci. Totodată oamenii pe care dumneata i-ai numit o „adunătură" sînt o mare forță. Intreaga țară e alături de ei. Donbassul a trimis încoace muncitori și va mai trimite încă, căutînd să lupt pentru ceea ce ai pierdut dumneata, ena să-mi pierd capul. De data asta sînt absolut hotărît, deși șchioapăt puțin, să merg împreună cu poporul, să-l urmez. Voi încerca să-mi strîng cît mai tare în fețe șira spinării care mi-a fost vătămată. Asta este hotărîrea mea nestrămutată. De aceea nu te bizui pe mine.

Alibek începu să înțeleagă că nu va scoate nimic de la Orlov. Ochii lui mici, așezați adînc în orbite, priveau țintă spre inginer. Chipul lui se făcuse stacojiu întunecat. Și cînd deschise gura, împroșcă o otravă mai amară ca veninul:

— Firește, cînd cîinele de vînătoare aleargă alene, nu poți prinde vulpea cu el. Cum dorești!... Dar să nu tragi nădejde că vei izbuti să-ți cîștigi aprecierea lor. Dacă alt-

cineva a pus la cale surparea, dumneata ai fost cel care l-ai îndemnat s-o facă. Sînt dovezi. Ai priceput ?

Orlov tăcu. Alibek se ridică şi scaunul scîrţîi sub el.

— Şi acum încearcă să mă denunţi !

Ieşi, trîntind uşa cu putere. Clocotea de mînie. Parcă era un lup turbat. Doar nu de mult în faţă-i se plecau umili mii de oameni care munceau pentru el. Aceşti oameni îl dăduseră peste cap, îi zmulseseră puterea, pămîntul, şi se apucaseră de o treabă pe care Alibek n-o înţelegea şi o ura : construirea socialismului. Fiecare cuvînt al acestor oameni sfredelea inima lui Alibek, fiecare firişor de praf ridicat de munca lor îl frigea ca o scînteie. Totuşi, pe cînd se îndrepta spre Orlov, era plin de încredere în „nădejdea" lui. Chibzuise totul dinainte şi bizuindu-se pe cele chibzuite, nu putea admite că a săvîrşit o greşeală. Fusese sigur că „inginerul nu va îndrăzni să crîcnească".

Alibek se îndreptă spre staţia de pompare. Întunericul se îngroşase, dar lîngă staţia de pompare era încă forfotă. Auzi glasurile oamenilor :

— Cine a fost rănit ?

— Nu-l ştii pe muncitorul ăla cumsecade care are o nevastă tînără şi inimoasă ? El a păţit-o, săracul.

— Care nevastă tînără şi inimoasă ?

— Nu-ţi aduci aminte ? Aia care l-a strîns cu uşa pe secretarul comitetului de partid. Cum o cheamă ? Da, Baljan.

— Deşi se poate cîştiga bine în subteran, întîmplarea asta trebuie să ne pună pe gînduri. Mă gîndesc să cer să lucrez la suprafaţă.

— Da, pe mulţi ne-a pus pe gînduri...

Alibek îi asculta, dornic să afle ce impresie făcuse surparea asupra muncitorilor. In acelaşi timp se gîndea dacă nu s-ar putea „încerca" ceva şi în mina „Herbert" din care

se scotea apa care aproviziona exploatarea. Dar puțul acestei mine se afla într-o clădire de piatră, și lăcătușul Lapșin încuia întotdeauna bine ușa acelei clădiri.

— Ei, faceți loc! — se auzi deodată un glas de om beat.

Cel care țipase era Bondarenko, un bădăran și o haimana, care umbla hai-hui de la un șantier la altul. Acum făcea pe grozavul, ca un taur buiac care caută pe cine să ia în coarne, și striga oamenilor măscări.

Jumabai venea de la stația de pompare cu iapa murgă de căpăstru. Zăridu-l, Alibek îi strigă:

— De ce ai adăpat iapa astăzi atît de tîrziu?

— Am zăbovit în subteran. Indată ce ai plecat din abataj, șeful de echipă Seitkali ne-a adunat pe toți și ne-a pus să dregem stricăciunile pricinuite de surpare.

— Și ați și isprăvit treaba?

— Allah fie slăvit — în asemenea clipe omul se întrece pe sine. Am isprăvit repede, deși a fost o muncă grea! Ne-a condus Jumaniaz, ăsta-i muncitor vechi. Mînuiește tot atît de strașnic tiul, ca și toporul.

— Pesemne că ocăra, ca de obicei, ai?

— L-a cam ocărît pe inginerul ăla cu părul alb: cică nici el n-a luat seama cum era făcut lucrul, și nici pe alții nu i-a învățat. Jumaniaz ne-a arătat cum trebuie puse susținerile și cum se poate vedea dacă e proptit bine acoperișul. Cînd pui mîna și faci, vezi că nu-i chiar atît de greu. Cum de n-am știut asta mai înainte? Acum avem noi grijă să nu se mai întîmple...

— Ce pot să ne ceară nouă? Sîntem începători, de unde să știm?

Neizbutind să stîrnească gîlceava la locul de pompare, Bondarenko se năpusti spre Alibek și Jumabai zvîrlindu-le o înjurătură.

— Păcat că-s bătrîn, — zise Alibek, — mi-e rușine de oameni, că altfel ce l-aș mai...

Jumabai, care de obicei era blajin ca un miel, sări la Bondarenko :

— Ei, de ce înjuri oamenii ? Ce fel de vorbe sînt astea ?

Bondarenko doar atît aştepta : îl lovi cu dosul palmei şi o luă la fugă.

Alibek se apropie de Jumabai şi îl mustră :

— Ce te-ai pus cu el ? Îţi arde de scandal ?

— Nici eu nu ştiu ce m-a apucat, — răspunse buimac Jumabai.

17

Jumabai nu pricepuse că Alibek l-a aţîţat dinadins la ciocnirea cu Bondarenko. Dar nici Bondarenko nu putea să prevadă ce urmări va avea pentru el acest scandal. În ziua următoare, vestea întîmplării făcu ocolul întregului district. Janabîl, auzind de la Jumabai ce se întîmplase, povesti în aceeaşi seară lui Meiram cele aflate. Acesta îl chemă pe Jumaniaz.

În atelierul mecanic ziua de muncă se terminase, dar nimeni nu pleca. În curînd trebuia să înceapă judecata tovărăşească.

Atelierul era instalat în fosta secţie de maşini a minei. De-a lungul pereţilor se vedeau bancurile de scîndură groasă ale lăcătuşilor. Pe marginile lor erau prinse menghine. În mijlocul încăperii erau aruncate grămadă : pompe vechi, dinamuri, maşini de găurit şi feliurite piese de maşini. Muncitorii şedeau pe maşini şi pe mese. Toţi erau în salopete, nimeni nu apucase să se spele. La lumina slabă a lîmpii cu gaz, pe feţele acoperite de funingine străluceau albul ochilor.

La masa acoperită cu pînză roşie, şedeau trei oameni. La mijloc — lăcătuşul Lapşin, preşedintele consiliului to-

vărăşesc, la dreapta lui, Janabîl, la stînga bătrînul Anton Levcenko — membrii consiliului.

Bondarenko stătea în faţa mesei cu capul descoperit. Dezbaterea urma punct cu punct. Din cînd în cînd, pîrîtul îşi ştergea cu mîneca broboanele de sudoare de pe frunte.

— Tovarăşe Bondarenko, — rosti Lapşin, — s-a stabilit cu toată preciziunea că dumneata l-ai lovit pe tovarăşul Jumabai. Lămureşte-ne de ce ai făcut acest lucru.

— A vrut să mă lovească, — începu Bondarenko.

— Să mă păzească dumnezeu! — strigă Jumabai sărind de pe locul lui. — Asta e curată minciună. În viaţa mea n-am ridicat mîna asupra unui om. Chiar şi pe soţia mea n-am ameninţat-o niciodată cu bătaia.

În sală izbucniră rîsete. Aceste cuvinte îl zugrăveau întocmai pe Jumabai. Singurul martor, Alibek, nu se prezentase la judecată, spunînd că este bolnav, dar asistenţa îşi dădea seama că adevărul e de partea lui Jumabai. N-apuca să deschidă gura Bondarenko, că întrebările începeau să curgă din toate colţurile atelierului.

Jumabai nu se aştepta ca o întîmplare, după părerea lui, atît de măruntă, să stîrnească asemenea dezbateri largi şi serioase, şi venise fără chef, numai ca să-i facă pe plac lui Janabîl care stăruise îndelung să nu lipsească. Dar acum înţelese: judecata nu era o joacă, oamenii erau alături de el, şi aceasta îl făcu să se pătrundă îndată de respect pentru consiliu. Atmosfera în care se desfăşura judecata îl copleşi pe bătăuşul Bondarenko. Lapşin, preşedintele consiliului, îi vorbi cu o deosebită asprime:

— Tovarăşe Bondarenko, ce vechime ai în cîmpul muncii?

— Şapte ani.

— Eu am şaptesprezece, dar niciodată n-am ridicat mîna asupra unui tovarăş de muncă. Unde ai mai lucrat?

— Am fost în şapte-opt oraşe.

— Eu am lucrat tot timpul pe acelaşi loc — în Donbass. Dumneata bei cam mult. Cît cîştigi ?

— Scot pînă la şase-şapte sute.

— Eu cîştig peste o mie de ruble, dar niciodată nu m-am îmbătat într-atît încît să-mi pierd minţile şi nici nu m-am bătut cu nimeni. Aşa crezi dumneata că trebuie să se poarte un proletar ?

Bondarenko nu găsi ce să răspundă — îi pierise graiul! Lapşin vorbea domol, însă fiecare vorbă a lui lovea ca un ciocan.

Ici-colo răsunară glasuri :

— Bondarenko e un trîntor ! Un zurbagiu !

— Un beţiv !

— Glasurile care se ridicau în lumina firavă a încăperii se înteţeau tot mai mult şi aminteau clocotul unui rîu într-o noapte vîntoasă de primăvară. Ridicînd mîna sever, Lapşin liniştii cu greu oamenii.

Un om care stătea într-un colţ îndepărtat înţelese în felul său cele ce se petreceau.

— Într-adevăr, de ce faceţi atîta tărăboi, doar nu l-a omorît !

— Pe cine îl supără mînia oamenilor ? — întrebă cu asprime Lapşin, ridicîndu-se în picioare şi privind spre colţ. — Dacă vrei să vorbeşti, vino la masă, să te vedem.

Apărătorul lui Bondarenko nu cuteza să-şi arate faţa. Toţi se întoarseră îndîrjiţi, căutîndu-l din ochi.

Lăcătuşul Ivan Potapov, un moşneag cu părul alb, cu obrazul zbîrcit şi cu barba îngălbenită de tutun se ridică de pe locul său. Bătrînul venea rar la adunări şi nu-i plăcea să vorbească. Acum el se apropie încet de masă. Începu :

— Nu pot să nu spun şi eu o vorbă, — aşa cerea el de obicei cuvîntul. Îndreptîndu-şi ochii bătrîneşti spre Bondarenko, ridică degetul arătător. — Tu flăcăule, bagă de

seamă !... De ce l-ai lovit pe Jumabai ? Eu mi-am petrecut toată viaţa, aici, în Karaganda, printre cazahi şi nu mi-a zis nimeni nici du-te-ncolo... Am lucrat la Nemkov, la Riazanov, la englezi — şi tot timpul am flămînzit. Dacă eram hămesit rău plecam în aul şi înfulecam acolo pe săturate. Pe pămîntul acesta trăieşte un popor inimos, mărinimos. Kaljan, răposatul meu tamîr, ceea ce înseamnă prin părţile locului prieten pe vecie, trăia tot aici, pe malul rîului. La naşterea unui fiu al său, m-a poftit la el şi mi-a dăruit o viţică. Asta a fost de mult, dar eu nu pot s-o uit nici pînă acum. De la această viţică mi-au rămas pînă astăzi vite. Şi fînul îl luam tot de la cazahi... Şi să nu crezi că în muncă ei ar fi mai prejos de tine, frăţioare. Oare muncitorii de abataj Karimjan, Smail, Jarmagambet, Ermek, Span nu sînt deopotrivă cu cei mai buni mineri din Donbass ? Pumnul lor e mai puternic decît al tău. Pe vremuri l-au bătut pe englezul Hall şi pe uriadnicul Kudrin. Dacă ar fi fost aici fiul meu Kostea, ţi-ar fi arătat şi el puterea pumnului său. Nu lovi în obrazul poporului, în prietenia noastră comună, care e obrazul, cinstea poporului. Nu scuipa pîinea şi sarea poporului, căci vei fi blestemat. Blestemat să fie întunericul din trecut. Cîte bătăi se întîmplau aici în Karaganda. Englezii, antreprenorii, negustorii, chiaburii îmbătau vlăjgani ca tine, îi aţîţau unul împotriva celuilalt şi se desfătau privindu-i cum se stîlcesc. D-alde ăştia nu mai există, au pierit pentru totdeauna... Cine te-a aţîţat, Bondarenko ? Dacă ai să spui adevărul, poate că Jumabai o să te ierte. Atunci o să te iertăm şi noi.

In sfîrşit, moş Ivan dădu din mînă şi se duse la locul său.

— Cine mai ia cuvîntul ? — întrebă preşedintele.

La această judecată nu era nici acuzator, nici apărător, consiliul nu judeca după vreun text de lege. Era o judecată

tovărășească, muncitorească. Chestiunea se hotăra în adunare. Judecata se sprijinea pe conștiința de clasă a muncitorilor, pe tradițiile colectivului. Toate acestea impresionară adînc pe Bondarenko. Se simțea parcă în fața unui tribunal al poporului. La început ridică privirea cu nădejde spre cei care luau cuvîntul. Dar nici unul nu-i lua apărarea. Toți îl osîndeau. Își punea ultima speranță într-unul din membrii tribunalului, lăcătușul Anton Levcenko, vecînul lui de locuință. Și iată că și Anton luă cuvîntul. Bondarenko se învioră.

— Abia acum l-am cunoscut cu adevărat pe vecinul meu, — începu Anton și clipind din ochi își mișcă gîtul, după cum îi era obiceiul. — Mi-e și silă să-l privesc! De unde a auzit el vorbele astea de ocară? Cred că l-au învățat chiaburii, lor le place să atîțe vrajba națională. Și flăcăul le-a cîntat în strună. Ascultă, Bondarenko! Din clipa asta trebuie să hotărăști: ori mergi cu noi, cu ai tăi, ori mergi cu chiaburimea! Nu, nu te uita așa la mine. Noi lucrăm împreună, îmi ești pot zice, tovarăș. Dar fapta asta huliganică este sfîrșitul prieteniei noastre...

Fiecare cuvînt al lui Anton se înfigea în Bondarenko ca un ac. Stătea cu capul plecat, cu umerii lăsați. Totuși era încă departe de a spune: „Am greșit, iertați-mă". Iar muncitorii tocmai asta așteptau de la el.

Luă cuvîntul mecanicul Kozlov. Înțeleptul bătrîn stătuse un timp tăcut, urmărind cu atenție desfășurarea judecății. Fără grabă, el lămuri pe acuzat și consiliul asupra adevăratului sens al celor petrecute.

— Adunarea asta este o judecată a conștiinței, este o chestiune care-i privește direct pe muncitori. Nimeni în afară de muncitori nu se poate amesteca în judecata asta. Și eu sînt muncitor. Dar acum vreau să-mi spun părerea ca unul din conducătorii exploatării. Deși judecata tovărășească nu judecă după legi, hotărîrea ei trebuie respectată

de toți, fiindcă este hotărîrea colectivului de muncitori. Hotărîrea judecății noastre tovărășești are să fie respectată nu numai de conducătorii exploatării, dar și de tribunalul popular. Și ce anume hotărîre are să ia consiliul tovărășesc? Are să-l retrogradeze în muncă pe Bondarenko, are să-i facă o mustrare, are să-l îndepărteze din exploatare și are să predea cazul procurorului — oricare are să fie hotărîrea, eu am să-mi dau încuviințarea. Dacă Bondarenko are să-și recunoască sincer vina iar judecata tovărășească, ținînd seama de situația lui familiară, are să se mărginească la dezbaterile astea — eu am să-mi dau încuviințarea și la asta.

— Acuzatul nu declară că se căiește de fapta lui. Cred că o să trebuiască să-l judecăm cu cea mai mare asprime, — zise Lapșin și se întoarse spre Bondarenko: — Spune, poate că într-adevăr te-a îndemnat cineva?

Bondarenko privea în jurul său, căutînd parcă un nume pe care să-l spună, dar nu spuse nimic. Și deodată începu să plîngă.

— Ce mai vor de la mine? Ce, e puțin rușinea asta? Dacă mi se mai întîmplă vreodată așa ceva, n-am să mai trăiesc nici o zi. Am trei copii mici, fie-vă milă! Iartă-mă Jumabai! Na, lovește! — strigă el apropiindu-se de Jumabai și lăsînd capul în jos.

Jumabai sări în sus, și din ochii lui izorîră lacrimi. Începu să vorbească grăbit:

— Bine, te iert, hai! Sînt mulțumit de judecată. De ce-o plînge? Oh, doamne, mi se strînge inima! Iertați-l!

Dar Lapșin, ascunzîndu-și tulburarea, continuă, urmărind același fir.

— Nu trebuie să uităm că o blîndețe prea mare nu poate folosi la nimic. Pentru toată lumea e limpede că Jumabai nu s-ar fi legat de la sine de Bondarenko. Dar nici Bondarenko nu l-ar fi lovit, deși îi place să stîrnească

scandaluri cînd e băut. Spuneţi mai bine adevărul: v-a azmuţit vreun chiabur?

— De cînd sînt n-am avut de-a face cu bai şi chiaburi! — se tulbură Jumabai. — Nu mai vorbi aşa ceva, frăţioare, nu mai vorbi! — se rugă el, nebănuind că principalul vinovat în tot ceea ce se întîmplase era Alibek.

Lapşin se sfătui cu membrii consiliului, se ridică şi rosti hotărîrea:

— Consiliul nu poate trece cu vederea fapta ruşinoasă a lui Bondarenko. Iar părerea consiliului reprezintă părerea întregului colectiv. Noi nu ne-am adunat aici la Karaganda ca să ne ţinem de încăierări, ci pentru o măreaţă înfăptuire comună. Consiliul a ţinut seama de rugămintea celui care a avut de suferit şi de căinţa acuzatului, totuşi a hotărît să ceară conducerii să-i dea o aspră mustrare lui Bondarenko şi să-l retrogradeze în muncă pentru un timp, pînă cînd are să dovedească prin fapte, sinceritatea angajamentului său.

— Hotărîrea intră în vigoare de mîine, — rosti Kozlov.

Vorbind tare, oamenii începură să se împrăştie, încuviinţînd hotărîrea consiliului tovărăşesc.

18

Spre sfîrşitul verii îşi schimbaseră înfăţişarea nu numai împrejurimile Karagandei înţesate cu aule, dar şi centrul exploatării. Pe alocuri se săpau gropi de fundaţie pentru clădiri de folos obştesc, se aduceau materiale de construcţie şi se aşezau în stive uriaşe. Fără să mai aştepte pînă cînd linia ferată va ajunge la Karaganda, constructorii aduceau utilaj şi cărămizi de la gara Şokai, unde începură să sosească primele trenuri. Zilierii cărau cu căru-

ţele, cu tractoarele. Aceasta costa scump, treaba înainta încet. Dar nu era altă ieşire, trebuia folosită fiecare zi frumoasă înainte de sosirea iernii.

Şcerbakov zorea îndeosebi construcţia sălii de cazane. Cazanul cu aburi urma să insufle exploatării o viaţă nouă. Trebuia să intre în funcţiune generatorul de aburi, ale cărui piese soseau de la Şokai. Numeroasele pompe aveau să înceapă să lucreze mai intens cu ajutorul aburului. Dar cel mai important lucru era faptul că nu avea să se mai scoată cărbunele cu chiblele atîrnate de tamburul acţionat hipic ca acum, ci cu vagonetele. Sub impulsul unor puternice dispozitive mecanice vagonetele aveau să alerge înainte şi înapoi pe şinele aşezate pe planul înclinat care cobora în mină.

Se hotărî ca marea clădire de cărămidă a sălii de cazane să fie înălţată alături de mica construcţie deasupra puţului minei „Herbert". Fundaţia era executată, zidurile înălţate, nu încă pînă la astereală, dar lucrările erau ţinute în loc de lipsa materialelor de construcţie, al căror transport mergea încet.

Fără să mai aştepte terminarea construcţiei, lăcătuşii atelierului mecanic instalaseră înăuntru uriaşul cazan roşu, adus cu tractoarele. Cazanul fu aşezat pe o fundaţie trainică de piatră.

Brigada, în frunte cu Konstantin Lapşin, lucra tovărăşeşte, în armonie.

Bokai se foia printre ceilalţi muncitori nedînd nimănui pace cu nesfîrşitele sale întrebări. Se apropie în fugă de Lapşin, care se sprijinise de cazan, cercetînd cu atenţie o schiţă :

— Dar aici ce-i ? — îl iscodi Bokai, vîrînd capul în focarul cazanului.

— Aici se face focul. Vezi ţevile astea lungi ? Focul

aleargă pe ele. Țevile trec prin apă. Apa se încălzește, și începe să fiarbă...

— Adică, întocmai ca într-un samovar?

— Cam așa.

— Pentru ce trebuie fiartă apa? Ce, muncitorii beau atîta ceai?

Întrebarea îl făcu pe Lapșin să rîdă. Dinții lui albi și egali sclipiră.

— Noi nu folosim apa fiartă, ci aburul. Aburul pune în mișcare mașinile.

— Cum așa? Unde?

— Ei, frate, e mult de explicat și n-avem vreme. Vrei să înveți meseria de fochist? Atunci o să înțelegi totul și o să poruncești mașinilor.

De bucurie, Bokai începu să se foiască și mai aprins.

— Cum să nu vreau! Îți mulțumesc din tot sufletul... Vino astăzi la mine. Ai să-mi fii cel mai scump oaspete și prieten. — De tulburat ce era, Bokai uită că bordeiul lui nu este încă gata și nu are unde-l primi pe oaspete.

— Nu, — spuse Lapșin. — N-am să vin astăzi. Am să vin atunci cînd am să fac din tine un fochist. Atunci să-mi mulțumești.

— Ei, pînă atunci mai e încă mult...

— Nu chiar atît de mult. După cît se vede, dorința ta e mare, ai să înveți în două, trei luni.

Intrară Kozlov și Șcerbakov. Conducătorul exploatării mergea fără grabă, cu mîinile la spate și cerceta clădirea cu luare aminte. Ciocăni în peretele cazanului.

— Acum succesul întregii munci depinde de terminarea la timp a instalației.

— Ei, Kostea, cum merge treaba? — întrebă Kozlov.

Lapșin se plînse:

— Termenul e prea scurt. Și oameni, Boris Mihailo-

vici, ne-ai dat foarte puțini. Cei mai mulți nici nu cunosc tehnica...

— Trebuie depusă mai multă stăruință pentru instruirea lor, — zise Șcerbakov încruntîndu-se ușor.

— Ne străduim, dar merge încet: nu cunoaștem limba cazahă.

— Ar fi timpul să începeți s-o învățați. Eu știu aproape o sută de cuvinte cazahe. Mă pot descurca cu chiu cu vai. Dar voua vă este mai ușor: munciți zi de zi laolaltă cu cazahii.

— Cam greu, Serghei Petrovici. Se străduiesc ei să vorbească cît mai mult rușește.

— Și ce-i cu asta? O să învățați cu atît mai repede să vă înțelegeți între voi.

— Lîngă cazan era o grămadă de țevi, un robinet, și alte piese. Bokai le privea cu atenție pipăind fiecare lucru și dînd mirat din cap. Fusese și el printre cei care le căraseră de la gară și acum voia să înțeleagă rostul lor.

— Priviți ce curios este, — spuse Serghei Petrovici. — A uitat totul pe lume! Asemenea oameni își însușesc foarte ușor tehnica.

— Mai e pînă atunci, — răspunse Lapșin. — Iar pînă una alta, mai dați-mi măcar un lăcătuș.

Kozlov ridică mirat ochii spre el.

— Ce tot vorbești, Kostea? Tu nu-ți dai seama? De unde vrei să-l iau? Anton Levcenko a plecat după piesele generatorului de abur. Îndată ce se întoarce se apucă să monteze generatorul. Ivan Potapov este ocupat cu montarea pompelor. Dacă îl luăm pe Koktainșa de la fierărie, oprim lucrul acolo. Bondarenko drege vagonetele... Toți oamenii sînt ocupați. Dacă n-o să terminăm toate lucrările pînă la punerea în funcțiune a cazanului, atunci și cazanul o să stea de pomană.

În Karaganda se simțea tot mai mult nevoia muncitorilor calificați. Sosea utilaj mecanic, printre care și pie-

sele unui uriaș generator de aburi, trimis în dar de muncitorii din Donbass. Pretutindeni era nevoie de specialiști. Aceștia erau pregătiți în școlile de calificare profesională, de pe lîngă fabrici și uzine, la cursuri rapide. Totuși treaba mergea încet. Amenința primejdia ca utilajele care soseau necontenit să nu poată fi puse în funcțiune. Fiecare zi era prețioasă.

Trăgînd din pipă, Serghei Petrovici cugeta cu glas tare :

— Îndată ce sosește Anton o să-l dăm în brigada lui Lapșin. În primul rînd o să punem în funcțiune cazanul cu aburi, iar mai apoi o să ne apucăm de asamblarea generatorului. Nu trebuie să ne împrăștiem forțele ; în felul ăsta frînăm toată treaba. O să punem în funcțiune pe rînd, mașinile.

Se îndreptă în colțul în care lucra moș Ivan Potapov cu ajutoarele sale. Acesta pilea un bulon prins în menghină și era atît de cufundat în muncă, încît nu mai vedea nimic împrejur. Lîngă el era o nouă pompă montată aproape complet. Tot aici roboteau la piesele mașinii Janabîl, Baiten și Baljan, nevasta cea tînără și inimoasă.

Soarele care se înălțase în crucea nămiezii dogorea fără cruțare. Zăduful îi sleise, îi istovise. Numai moș Ivan nu lua în seamă razele soarelui.

— Noroc moș Ivan.

Potapov ridică puțin capul, privi pe deasupra ochelarilor și mormăi ceva nedeslușit.

— Ei cum stați, isprăviți curînd pompa ? — întrebă Șcerbakov.

— Toată întîrzierea este pricinuită de un singur bulon ! Dacă ar fi mers strungul ar fi fost treabă de o clipă.

— O să dăm drumul cazanului cu aburi, și atunci o să înceapă să lucreze și strungul.

— Dar de ce să stea strungul din cauza cazanului? De ce să nu folosim motoraşul Diesel?

— Ia hai să-l vedem, — spuse Serghei Petrovici.

Janabîl se foia pe lîngă motor. Şterse bine cu o cîrpă muiată în gaz o ţeavă subţire de cupru, suflă în ea şi începu s-o privească în lumină, admirîndu-i strălucirea.

— Cum merge treaba, tinere inginer? — întrebă Serghei Petrovici.

— Treaba nu merge rău, — răspunse Janabîl şi vîrî ţeava în cutele hainei sale care era pusă pe masă în apropiere.

— De ce o ascunzi?

— N-o ascund de dumneata, ci de praf.

Era tot atît de îndemînatic la vorbă ca şi la muncă. Mîngîie duios, ca pe un mînz, motoraşul scund, mic, cu lacul negru strălucitor. Apoi, înroşindu-se de încordare, ridică în sus capul de fontă al cilindrului.

— Să-l ia naiba, parcă-i de plumb!

— E greu? — întrebă Kozlov.

— Piesă grea, nu jucărie, mai grea decît moş Ivan ale cărui cuvinte sînt grele de cîte un pud.

— Văd că-ţi place să îngrijeşti motorul, — observă Şcerbakov. — Dar ştii să-l pui în funcţiune?

— Încă nu ştiu, dar i-am învăţat mecanismul.

— Ei, ia s-auzim!

Moş Ivan se nelinişti. Privind ţintă la elevul său, bătrînul dădea din mîini şi mişca din buze, căutînd să-l ajute.

Privind motoraşul, Janabîl vorbea fără poticniri:

— ...Capul de fontă se fixează — uite aici. Se încălzeşte de jos cu primusul. În capul încins, petrolul vine prin ţevişoarele de cupru. Gazul apasă pe piston şi el se pune în mişcare...

Dar pistonul poate să meargă înapoi?

— Sigur că merge! El este legat cu arborele cotit. La

capătul arborelui se montează roata aia mare. Ea poate să miște pistolul înapoi. Înțelegi? Pistolul se mișcă în sus și în jos, și mașina începe să funcționeze.

— Bravo! Ești un adevărat udarnic! — strigă moș Ivan. Își turnă mahorcă răsucind o țigară groasă și întinse punga lui Janabîl: — Hai, fă-ți și tu una!

Kozlov glumi:

— Pesemne că-s prieteni acum și treaba le merge strună. Trebuie să mai învețe și pe alții.

— Să-i vedem și pe ceilalți, — spuse Serghei Petrovici.

Janabîl raportă:

— Ăștia-s Baiten și Baljan — curăță piesele mașinii cu aburi. Încă trei din brigada noastră lucrează în atelierul mecanic, pregătesc locul pentru motorașul ăsta. Sîntem șase cazahi la moș Ivan.

— La voi sînt șase, la Lapșin șapte, la Levcenko cinci, uite cîți s-au adunat! — numără vesel Șcerbakov. — Dacă acești optsprezece oameni își vor însuși tehnica tot atît de bine ca și tine, cadrele noastre vor începe să crească repede.

— Ar crește și mai repede dar Boris Mihailovici, cum stăm puțin de vorbă, ne și spune: „Duceți-vă la odihnă!"

— Dar ce să fac cu Jumaniaz? — se dezvinovăția Kozlov. — Ăsta strigă altceva: cică nu cumva să faci prea multe ore suplimentare de muncă! Pe cine să ascult?

— Și sindicatul socotește că trebuie să grăbim pregătirea muncitorilor, de ce să ne întîrzie? — întrebă Janabîl.

Serghei Petrovici îl împăcă:

— Mînzul focos trebuie strunit, altfel obosește la mijlocul drumului. Jumaniaz are dreptate: orele suplimentare — numai pentru cazuri deosebit de urgente.

Însoțiți de Janabîl, se îndreptară spre Baiten și Baljan. Credincios sieși, Baiten nu se ostenea prea mult: cu japanul aruncat pe umeri și cu picioarele încrucișate sub el, ștergea un lagăr cu gîndurile în altă parte, și din cînd în

cînd căsca. Inimoasa Baljan lucra cu îndemînare. Rochia şi-o vîrîse în şalvari, iar pe cap avea o basma uşoară. Tînăra nevastă îl necăjea pe tovarăşul său de schimb:

— Te-ai îmbrăcat prea gros, ţi-e greu să te şi mişti, de aceea moţăi.

— Ce vorbeşti! Nu ştii că prin îmbrăcămintea groasă căldura pătrunde mai greu?

— Ehei, n-are cine să te ia de chică, să te scuture puţin. Pesemne că soţia dumitale e o fire liniştită.

— Dar una iute ce-ar putea să-mi facă?

— Ar mai pune şeaua pe bărbăţelul leneş!

— Ei, Kelinşek [1]), cine vrei să spui că e leneş?

— Hai, gata, vezi-ţi de treabă! Uite-i, vin spre noi...

Baiten scoase o punguliţă, o scutură în palmă şi-şi aruncă în gură puţin tutun. Apoi şterse cu hărnicie lagărul şi privi treaba făcută de mîinile lui.

— Iată, Serghei Petrovici, — spuse Janabîl. — V-o prezint pe tînăra şi gălăgioasa noastră Baljan.

— Unde m-ai auzit pe mine făcînd gălăgie? — se repezi la el Baljan.

— Lasă, eu nu sînt secretarul comitetului de partid, să te sfieşti.

— Cine eşti tu, ca să vorbeşti aşa despre mine?

— Parcă nu m-ai cunoaşte! Eu sînt Janabîl. Curînd voi fi cel dintîi mecanic cazah în Karaganda.

— Ia te uită unde a ajuns! Ia vino încoa, apropie-te, — zise Baljan şi îi arătă o piesă a maşinii. — Uite, l-am întrebat pe Baiten: „Cum se numeşte piesa asta?“ El mi-a răspuns: „E o piesă foarte folositoare“. „Dar asta?“ întreb iar. „Şi asta este folositoare“. Asta-i tot ce ştie. Dar ia să-mi spui tu, dacă zici că eşti mecanic.

Janabîl, care cunoştea motoraşul Diesel, nu învăţase

---

[1]) *Kelinşek* — tînără nevastă. (N. red. ruse.)

încă mecanismul mașinii de aburi, dar mîndria nu-l lăsă să recunoască acest lucru. Răspunse:

— Baiteke, spune bine: toate piesele sînt folositoare.

Baljan îi dădu în glumă o palmă peste obraz.

— Și mai zici că ești mecanic! Bineînțeles că toate piesele sînt folositoare, dar ia spune de ce sînt folositoare!

Janabîl îi întinse celălalt obraz.

— Mai lovește odată! Acum pentru Baiteke.

— Lasă, îți ajunge.

Lui Serghei Petrovici îi plăcu această femeie slăbuță și vioaie, cu ochii vii de culoare închisă, umbriți de gene lungi, și cu fața smeadă. Veni în ajutorul lui Janabîl:

— Ruseste îi spune sertăraș — inima mașinii de aburi. Prin aceste orificii aburul vine în mașină și apoi iese pe aici.

— Ia te uită, și mașinii îi bate inima?

— În fiecare mecanism există ceva asemănător inimii. Acela care va învăța legile după care bate ea, va ajunge un adevărat meșter.

Serghei Petrovici se întoarse spre Kozlov:

— Dacă Janabîl va fi cel dintîi mecanic dintre cazahi, Baljan trebuie să fie cea dintîi dintre cazahe.

— Ne-om strădui, — făgădui Boris Mihailovici. — Care va să zică, așa rămîne: o să mai amînăm instalarea generatorului de aburi, pînă punem la punct cazanul cu aburi. Cred că moș Ivan are dreptate. N-ar fi bine să folosim motorașul pînă terminăm cazanul?

— Propunerea este înțeleaptă, — răspunse Șcerbakov. — Motorașul va pune în mișcare nu numai strungurile, el va aprinde și lămpile lui Ilici. Cei mai mulți dintre oamenii noștri nu au văzut încă lumina electrică. Uite, în felul acesta o să punem treburile la punct, pe rînd. Cred că a venit timpul și pentru construirea secției de turnătorie. N-o

să tot aducem la nesfîrşit piese mărunte de rezervă din Donbass, Leningrad şi Moscova...

Se auzi huruitul unui tractor şi îndată glasul puternic al lui Levcenko strigă:

— Întoarce încoace! Mai încet! Cu băgare de seamă!

— A venit Anton al nostru! — sări Kozlov.

Remorcile a trei tractoare şi cîteva căruţe erau încărcate pînă în vîrf cu maşini, unelte, dinamuri, piese de generatoare de aburi. Anton era asaltat de întrebări:

— N-ai uitat miniul pentru vopsirea mufelor?

— Ai adus garnitura de azbest?

— Le-am adus, le-am adus! Nu mă mai întrebaţi, gara este ticsită cu utilaj! — spuse Anton acoperindu-şi ochii cu mîna şi dînd din cap. — Întreaga ţară e alături de noi. Baza trustului geme de materiale. Numai să te apuci să le cari...

Serghei Petrovici ştia bine ce lucruri se găseau la bază şi ce mai lipseau. Fără a-l mai asculta pe Anton, se duse la mina Nr. 1.

Inginerul Orlov stătea nemişcat pe un dîmb în apropiere de mină. Ca întotdeauna, se sculase înainte de răsăritul soarelui, şi de atunci nu avusese o clipă de odihnă: vizitase minele mai îndepărtate, făcuse pe jos ocolul întregii exploatări. Producţia creştea sub ochii lui şi aceasta îl pasiona, sustrăgîndu-l tot mai mult gîndurilor chinuitoare pe care i le pricinuia singurătatea în care trăia.

Serghei Petrovici se aşeză alături de Orlov pe iarba deasă şi spuse:

— Mai stai, Andrei Andreevici, să ne odihnim puţin. — Descheindu-şi gulerul cămăşii, îşi lăsă pieptul în adierea vîntului şi scoase pipa din buzunar. — Multe griji avem, Andrei Andreevici... Adineauri mă gîndeam: l-am pus pe Osipov să conducă mina Nr. 1. Oare o să facă faţă? E un fost şef de echipă... O să-l ajute priceperea?

— Şi pe mine mă neliniştește aceasta, — rosti îngîndurat Orlov.

— Pe de altă parte şi asemenea oameni ca Osipov îi numeri pe degete. Va trebui să riscăm. Desigur, îl vom controla în muncă, îi vom ajuta. Cum crezi dumneata, n-ar fi timpul să începem înaintarea în mină, la puţul înclinat? Montarea maşinii de extracţie e pe terminate, avem vagonete, şine... N-ar fi bine să-i încredinţăm lui Ermek înaintarea planului înclinat?

— Da, de fapt n-avem pe altcineva... Numai că, Serghei Petrovici, ar fi bine să-i atragi atenţia; nu vrea să asculte uneori indicaţiile inginerului.

— O să-l silim să asculte. În capul lui mai dăinuie vechile prejudecăţi în privinţa inginerilor. Producţia creşte şi ne obligă şi pe noi să creştem.

Îmbrăţişă cu privirea împrejurimile şi trase cu plăcere în piept aerul proaspăt care se răcorea după arşiţa din timpul zilei.

— Vom creşte... Aici e mult cărbune...

— Şi cărbune bun, — adăugă Orlov. — Conţine puţin sulf şi fosfor, şi, după cum ştii cu cît sînt mai puţine din aceste substanţe, în cărbune, cu atît mai repede se topeşte fonta, şi deci cu atît preţul de cost e mai scăzut.

— Dar în unele straturi de cărbune, este şi destul de multă cenuşă.

— Da, este. Un asemenea cărbune nu se lasă cocsificat. Dar acest defect este uşor de înlăturat. Cărbunele de Karaganda poate fi lesne preparat mecanic. Mai are încă o calitate: rezistă la o depozitare îndelungată... Nu pot spune nici o vorbă rea despre cărbunele de aici. Şi cu cît straturile sînt situate mai în adîncime, cu atît e mai bun. Sarcina noastră e să ajungem cît se poate de repede la aceste straturi.

— Şi să fie puşi la această treabă cei mai buni muncitori, — încheie Şcerbakov. — Cred că brigada lui Ermek trebuie declarată udarnică. Ea va fi exemplu în muncă pentru alţii.

— Cum se realizează aceasta? — întrebă Orlov care avea o imagine destul de tulbure despre organizarea muncii udarnice.

— Să formăm o brigadă cu oamenii cei mai experimentaţi. Nu trebuie să ascundem greşelile. Uneori îi punem pe minerii de abataj la tiu. Asta e inadmisibil. Aici e în parte şi vina dumitale.

— Recunosc, — mărturisi supus Orlov.

Tot vorbind, timpul trecuse. Şcerbakov se uită la ceas: era aproape şase. Se ridică.

Orlov privi spre mină, şi atinse umărul lui Serghei Petrovici.

— Vezi? Ce-o fi?

Lîngă mină se îmbulzea lume multă. Doi djighiţi aşezau pe tăpşan o masă mare. Femeile o acopereau cu pînză roşie.

— Ce, n-ai auzit? — întrebă mirat Şcerbakov. — Eh, Andrei Andreevici, greu înţelegi dumneata viaţa colectivă a exploatării. Muncitorii au hotărît să ţină un miting pentru a discuta o scrisoare tovărăşească adresată celor din Donbass... către dragii mei tovarăşi din Donbass! — rosti el încăodată hotărît. — Să mergem să ascultăm.

În jurul mesei se adunaseră muncitori din întreaga Karagandă; veniseră minerii din aulele vecine, de la minele care abia se deschiseseră, de la atelierul mecanic. Mulţi dintre ei de-abia de curînd dăduseră jos cekmen [1])-ul

[1]) *Cekmen* — un fel de tunică sau scurtă purtată de bărbaţi. (N. trad.)

şi tîmak [1])-ul, pe care le purtaseră la ei în aul, şi îmbrăcaseră salopeta. Erau şi destule femei încă legate la cap cu jaulak [2]).

Adunarea, foarte populată, fu deschisă de Jumaniaz. Cu un zîmbet în ochii lui înguşti şi veseli, mîngîindu-şi mustăcioara neagră şi semeaţă, aştepta să se facă linişte. Dar zumzetul mulţimii nu înceta. Jumaniaz nu avea un glas prea puternic : cînd ceru să se facă linişte, puţini fură cei care îl auziră. Atunci el lovi de cîteva ori cu palma în masă.

— Atenţie, tovarăşi ! Deschidem mitingul... Înainte de a alege prezidiul, iată ce aş fi vrut să spun. La început noi eram puţini aici, şi sarcina pe care ne-am luat-o era uriaşă, avea o însemnătate de stat. Am pornit la crearea celei de a treia baze carbonifere a Uniunii Sovietice. N-am fi făcut faţă acestei sarcini dacă n-am fi primit ajutorul frăţesc al marelui popor rus şi în primul rînd al muncitorilor din Donbass. Nici în viitor nu ne vom putea lipsi de acest ajutor. Şi iată că bătrînii noştri mineri — tovarăşii Ermek Burantaev şi Ishak Kemelov, ne-au dat ideea să întocmim o scrisoare şi s-o trimitem proletarilor din Donbass. In această scrisoare le mulţumim pentru sprijinul dat, şi îi rugăm să ne ajute şi în viitor...

După ce se alese prezidiul, Jumaniaz dădu cuvîntul lui Ishak. Bătrînul miner se apropie de masă. Ochii lui căutară pe cineva în mulţime. Întindea gîtul şi se ridica în vîrful picioarelor.

— Unde e învăţătoarea, unde e Ardak ? — întrebă el neliniştit. Şi cînd Ardak răspunse, minerul o chemă la masă. — Stai aici, alături de mine... Iată tovarăşi, am chibzuit tot ce trebuie să spunem minerilor din Donbass, şi am rugat-o pe învăţătoare să pună cuvintele pe hîrtie.

---

1) *Timak* — căciulă. (N. red. ruse.)
2) *Jaulak* — năfrămă de pînză albă. (N. red. ruse.)

Nu sînt meşter la vorbe. Citeşte draga mea ceea ce ai scris. Să audă poporul.

Emoţionată, Ardak începu să citească:

— „Către proletariatul Donbassului, iubitul nostru frate mai mare. Dragi prieteni şi tovarăşi. Datorită grijii Partidului Comunist şi tovarăşului Stalin personal, poporul cazah, care pînă nu de mult rătăcea prin stepă, s-a aşezat pe aceste meleaguri şi a pornit la crearea industriei, la educarea cadrelor naţionale de muncitori industriali. El construieşte a treia bază carboniferă a Uniunii Sovietice. Dar noi sîntem încă începători. Fără ajutorul vostru, n-am fi putut face nimic. Vă mulţumim pentru ajutorul vostru. Vă rugăm să ne ajutaţi şi în viitor. Invităm pe maiştrii voştri, mineri udarnici, să vină la noi, să ne aducă experienţa Donbass-ului, să ne înveţe să mînuim tehnica nouă. Avem mult cărbune, dorinţa de a munci e mare, dar avem puţină pricepere. Împărtăşiţi-ne experienţa voastră..."

Îndată ce Ardak termină de citit, din toate părţile răsunară voci.

— Scrieţi-le mai lămurit: în primul rînd avem nevoie de muncitori mineri de abataj, de ingineri, de tehnicieni!

— Dar de mecanici, montori, strungari, lăcătuşi, n-avem oare nevoie?

— Se spune că în Donbass există o maşină care taie cărbune. Nu pot să ne trimeată şi nouă una şi să ne înveţe să lucrăm cu ea?

— Şi să ne mai trimită încă un cazan mare! — strigă Bokai.

Ishak spunea mereu:

— Scrie, învăţătoareo, scrie.

Creionul fetei parcă zbura pe hîrtie.

Akim îşi făcu loc şi, ajungînd la masă, ceru:

— Ardakdjan, scrie te rog, să ni se trimeată un tiu bun, cu mîner, cum are Ermek.

Dacă ar fi notat toate dorințele și cererile, scrisoarea n-ar fi avut sfîrșit. Meiram se ridică de pe locul lui și făcu o propunere :

— Tovarăși, nu se poate scrie totul ! N-ar ajunge hîrtia. Trebuie să arătăm ce-i mai însemnat. Iar completarea și transcrierea scrisorii noastre, le vom încredința prezidiului.

— Foarte bine ! — îl susținu Ishak. — Așa o să terminăm mai repede. La rîndul meu, iată ce am să propun : să lăsăm prezidiului să sfîrșească scrisoarea, iar noi s-o iscălim acum.

Lumea începu să se îmbulzească spre masă.

Și pe hîrtie se așternură fel și chip de iscălituri. Mulți învățaseră de curînd să scrie și țineau tocul încă fără pricepere. Rotunjind cu rîvnă măzgăliturile lor, se uitau unul la altul zîmbind stingheriți. Jumaniaz se apropie și, după obiceiul său de totdeauna, își tot trăgea bernevecii de oaie. In urma lui venea uriașul Hutjan, șeful de brigadă. Nici unul, nici altul, nu prea știau să se iscălească. Hutjan muie cu avînt tocul în cerneală, făcu o pată și mîzgăli pe deasupra hîrtia cu funingine.

— Ah ! — se sperie Ardak. — Va trebui s-o scriem din nou.

— Lasă, să rămînă așa — spuse Ishak. — Minerilor nu le e silă de praful de cărbune.

19

Pretutindeni se vedeau mormane de argilă galbenă, gropi săpate pentru bordeie. Barăcile de pămînt și iurtele cenușii se înmulțiseră, aulele creșteau. Acum nu se mai vedeau păscînd în libertate, ca înainte, cai, cămile, și boi : toate vitele de tracțiune erau puse la muncă. Oamenii se adunau în caravane și aduceau de la Șokai materiale de construcție.

In ultimele zile, Karaganda căpătase o înfăţişare de sărbătoare. Pretutindeni se vedeau afişe pitoreşti cu lozinci. Pe iurte, pe zidurile scunde ale barăcilor de pămînt, pe casele de piatră, apărură inscripţii: „Să lichidăm analfabetismul!", „Socialismul şi lipsa de cultură nu se pot împăca". Adesea întîlneai grupuri de tineri, bărbaţi şi femei, cu cărţi sub braţ. Muncitorii se apucaseră cu rîvnă de învăţătură. Tot timpul liber după muncă, îl închinau lecţiilor. Inainte de a coborî în subteran, aşteptînd schimbul, minerii se aplecau deasupra caietelor. Stînd în faţa sacalei la care era înhămată o cămilă, sacagiul ţinea şi el pe genunchi un caiet deschis. Oamenii erau cuprinşi de o mare dorinţă de cunoaştere.

Lecţiile în grupe cu analfabeţii, se ţineau la „Mina albă", care fusese inundată pe vremea englezilor. Muncitorii organizaseră două subotnice, pentru a astupa puţul minei şi aruncaseră înăuntru tot gunoiul pe care-l putuseră aduna. Dar nu reuşiră să-l umple pînă sus. Deasupra lui puseră scînduri, iar clădirea prin care se intra în mină o transformară în şcoală. Dimineaţa învăţau aici copiii, iar după orele de muncă, oamenii vîrstnici...

La şcoală se ţinea o lecţie oarecare. Cînd te uitai la elevi, te cuprindea uimirea: „cei mai mari" aveau peste cincizeci de ani, „mijlociii" peste treizeci, iar „cei mai mici" erau tineri şi puţini la număr. Şi aceşti oameni se apucaseră să înveţe carte! Degetele lor muncite, obişnuite cu tiul, ţineau neîndemînatic, cu teamă, creionul subţire şi-l mişcau cu greu pe hîrtie. Desenînd bucla vreunei litere, făceau un asemenea efort, de parcă ar fi îndoit fier.

Ardak scria literele cu creta pe tablă, explicînd cum trebuie trase. Intrebările acestor oameni vîrstnici, cărora le venea atît de greu să înveţe, o făceau uneori să zîmbească.

— Spune, surioară, ce-i asta de atîrnă ca o coadă de capră ?

— Iar am uitat-o pe asta, cu capul ca un ciocan !

— Cum se numeşte aia care seamănă cu un ţiu ?

Astfel întrebau despre litere, comparîndu-le cu obiecte pe care le cunoşteau. Învăţătura mergea greu, dar elevii şi învăţătoarea făceau ca lecţiile să fie vesele.

Ardak se lăuda în sinea ei pentru faptul că nu-l ascultase pe tatăl ei, că nu se făcuse vînzătoare şi că lucra la şcoală, trăind astfel în mijlocul muncitorilor ; învăţîndu-i, învăţa şi ea. Grupul ei era acum în fruntea tuturor. Tînăra fată privea această îndeletnicire cu toată seriozitatea. Firea ei blajină şi răbdarea de care dădea dovadă, atrăgeau pe muncitori.

Numai Baiten privea tot timpul cu indiferenţă lecţiile, deşi le urma regulat. În zece seri nu învăţase să scrie cum trebuie, nici o literă. Elevii o asaltau pe învăţătoare cu întrebări, dar Baiten şedea în spatele tuturor, cu o înfăţişare mîndră de atotştiutor, tăcînd sau moţăind.

Şi de data aceasta se întîmplă la fel. Controlînd caietele elevilor, Ardak se apropie de Baiten şi se opri lîngă el neştiind ce să facă : dormea adînc. Caietul şi creionul îi căzuseră. Ce să facă ?... Îi atinse umărul.

— Baiteke ! Baiteke !

— Ce-i ! — Baiten se trezi şi săgetînd-o cu privirile îşi ridică faţa cu mustăţile ţepoase.

— Aşa nu se poate învăţa. Du-te şi dormi acasă.

— Şcoala n-a fost clădită de boieri, ci de noi, muncitorii. N-ai dreptul să mă alungi, tovarăşe. Dacă nu-ţi place, n-ai decît să pleci dumneata !

Aceste vorbe o buimăciră ca o lovitură în creştet. Fără să spună nici un cuvînt, ea ieşi în fugă din şcoală. Pe stradă nu se mai putu stăpîni şi izbucni în plîns iar inima i se strînse de durere. „Ce vină am eu ? Dacă muncitorii mă

socotesc trîntor, am să mă duc la munca cea mai grea". Cînd inima se strînge ghem, atunci lumea întreagă pare şi ea mică — poate să încapă într-un pumn... Ardak se simţea de prisos pe lumea asta, era cea mai nenorocită dintre oameni.

In timpul acesta, în clasă se desfăşura o scenă furtunoasă. Muncitorii îl înconjurară pe Baiten.

Bătrînul fierar Koktainşa răcni:

— Pleacă tu de aici, blestematule! De ce ai supărat fata? Ea mi-a deschis ochii la bătrîneţe!

— Ei, ce-i, am să plec, — răspunse Baiten ridicîndu-se. — Sînt destule şcoli. Dacă nu la asta, o să mă primească la alta.

— O să te dăm afară şi de acolo. Du-te şi cere-i iertare învăţătoarei noastre!

— Să cer iertare? De la o fetişcană? — Baiten se întoarse şi se îndreptă spre uşă, cu o mutră oţărîtă.

Cu inima grea de mîhnire, abia mişcîndu-şi picioarele, Ardak intră în curtea atelierului mecanic: nădăjduia să-l găsească aici pe Janabîl.

Janabîl robotea. Isprăvind lucrul, schimbul lui plecase şi el rămase singur. Săpase două gropi adînci, cît să intre în ele un om pînă la brîu, şi îngropase în ele doi stîlpi, pe capetele cărora bătuse o grindă grea de mesteacăn. Legase de grindă o frînghie groasă, de care atîrnase un bloc de fier, greu de aproape două puduri. Apoi tîrîse sub el o tablă de fier groasă de un deget.

Acum era lac de sudoare, dar nu simţea oboseala. O văzu pe Ardak abia atunci cînd ajunse lîngă el.

— Spor la muncă, — zise Ardak cu glas pierit şi chipul ca de om bolnav.

Janabîl nu observă nimic.

— Să dea domnul, — răspunse el. — Ia priveşte invenţia mea. Vreau să uşurez truda cazangiilor.

In ultimul timp cazangiii munceau din greu, îndoind tablele de oţel din care se făceau piese pentru locomobilele în reparaţie. Băteau de dimineaţă pînă seara cu barosuri de cîte un pud, umplînd atelierul de un neîntrerupt vuiet. Cînd aveau asemenea lucrări, mecanicul Kozlov şi lăcătuşul Lapşin se întreceau în fel de fel de născociri. Janabîl voia să facă şi el aşa ceva. Punînd tabla de oţel sub grindă, se pregătea să-şi încerce invenţia. Ardak îşi dădu îndată seama că acest dispozitiv este nefolositor, fără rost.

— N-o să faci nimic, — zise ea. — Tu vrei să loveşti foaia cu ajutorul unei pîrghii. Deşi blocul tău este mai gros decît un baros, lovitura va fi mai slabă.

— Ce te face să crezi că nu se poate?

— Aşa spun legile fizicii. Ai să loveşti de aproape, fără avînt. O asemenea lovitură n-are cine ştie ce putere.

Nevenindu-i să creadă, Janabîl ridică blocul cu frînghia şi îi dădu drumul în jos. Tabla de oţel nu numai că nu se îndoi, dar pe ea nu rămase nici măcar urma loviturii.

Janabîl se aşează posomorît pe pămînt.

— Data trecută, Lapşin a vorbit despre mecanică, acum tu vorbeşti despre fizică. Învaţă-mă şi pe mine fizica asta a ta. Văd că este meşter mare. După lucru am să viu să mă înveţi.

— Nu mai învăţ pe nimeni. Am să muncesc în atelier, chiar ca salahor, — răspunse supărată Ardak.

Janabîl se uită mirat la fată. Abia acum văzu ce amărîtă este.

— Ce-i cu tine, de ce stai aşa plouată? Eşti bolnavă, ori te-a supărat cineva?

— Nu-s bolnavă.

— Măi, măi! Ce prost obicei e şi ăsta — să faci omul să-şi piardă răbdarea. Spune mai repede ce s-a întîmplat?

— Baiten s-a răstit la mine, mi-a spus să plec din şcoală. Şi am plecat.

— Ai plecat pentru că așa a vrut Baiten ? — rosti mînios Janabîl. — Cum poți sta să asculți ce croncănește pasărea asta de baltă ? Cum ți-a trecut prin cap să te lași alungată de el ? Cum se poartă față de tine ceilalți muncitori ?

— Se poartă bine. Dar el a strigat față de toți : „Boieroaico pleacă !". M-a făcut de rușine. Mai bine să muncesc din greu. Dacă o să mă murdăresc pe față, am să scot murdăria cu apă, dar dacă mi-e mînjită cinstea, ce fac ?

— Să mergem ! — spuse hotărît Janabîl. — Or să-i ardă cu fierul roșu limba aia cu care tot trăncănește și, vrînd nevrînd, o să tacă. Hai să mergem ! Intră el pe mîna lor, au să facă alt om din el !

— Unde să mergem ?

— La comitetul de partid, la comitetul de partid al minei, la școlarii tăi.

— Nu, nu mă sili, nu merg ! — se împotrivi cu tărie Ardak. — Nu-i frumos ca o fată să se amestece în certuri. Ajută-mă mai bine să găsesc o muncă potrivită în atelier. O să muncim împreună, o să învățăm graiul mașinilor. Mașina ta o să ne dea gînduri bune. O să învățăm împreună. Cine știe ? Poate că ajungem și noi inventatori, constructori...

In vorbele fetei răsuna hotărîrea. Aceasta îl bucură pe Janabîl. Totuși el nu încuviință dorința ei :

— Degeaba te aprinzi. Ca învățătoare ai să fii mai folositoare... Ei, dacă ai intra în Comsomol, atunci toate ușile s-ar deschide și mai larg în fața ta.

— Ca să intri în Comsomol, trebuie mai întîi să arăți ce poți în muncă.

— Ce vrei mai mult ? Luminează-i pe oameni !

Ieșiră pe poartă. Deodată se auzi un huruit asurzitor. Priviră surprinși spre cer. Dar nu văzură nici un nor. O mulțime de oameni se ivi în depărtare. Niște copii cu nădră-

geii suflecați trecură în fugă prin fața lor. Larma creștea, se apropia tot mai mult. Janabîl și Ardak o luară la goană spre oameni.

Ridicînd în picioare populația Karagandei cu duduitul lor, cinci tractoare înaintau apăsat. Mașinile urcau la deal, spre atelierul mecanic. Tractoarele se înșiruiau unul după altul, fiecare trăgînd după el cîteva remorci. Unele din acestea erau atît de mari, încît roțile lor lăsau urme de cîte o jumătate de metru. Părea că între roți poate să treacă ușor o întreagă caravană. Pe una dintre remorcile lungi stătea greoi un cazan roșu, uriaș cît un munte. Oamenii strigau tulburați:

— Du — du! Duduie ca tunetul!

— Simți cum tremură pămîntul?

— Ce mari sînt!

— Adevărați uriași. Ia uite, unul cară un munte întreg!

— Decît tractor mai bine i-ar fi zis transportor de munți!

Karaganda auzea pentru prima dată huruitul motoarelor de tractor. Mașinile nemaivăzute, cazanul uriaș, remorcile lungi — toate acestea produceau o adîncă impresie asupra oamenilor. Îmbulzindu-se, îmbrîncindu-se, toți voiau să ajungă mai aproape, să vadă mai bine, să pipăie cu mîinile lor.

Janabîl rămase în urmă, dar își făcu loc cu hotărîre spre mașini. Nările nasului său mic fremătau, ochii îi ardeau emoționați. Dînd mîinile înlături, nu-i lăsa pe oameni să se apropie de remorci.

— Dă-te la o parte! Nu sta în drum! Unde vă înghesuiți?

— Cine-i cîrnul ăsta?

— Ce, crede că o să mîncăm mașinile?

— Cîrnul știe ce spune! — strigă Janabîl. — Mașinile le-a trimis tovarășul Ordjonikidze, chiar tovarășul Ordjo-

nikidze! Dă-te la o parte, cînd zic! Ce, vreţi să vă strivească sub roţi? Mînă, mînă, tovarăşe cărăuş!

Meiram, Jumaniaz şi Şcerbakov, înconjuraţi de muncitori, urmăreau cu atenţie atitudinea oamenilor. Meiram o zări pe Ardak. Fata stătea de o parte, cu servieta sub braţ, şi avea înfăţişarea unui om amărît. Pe faţă nu-i înflorea nici un zîmbet şi ochii ei priveau trişti. Cum îi văzu pe Meiram şi pe Şcerbakov, le ieşi în întîmpinare.

— Ei, cum îţi place, fetiţo, noua noastră gospodărie?— întrebă Şcerbakov.

— Imi place, Serghei Petrovici. Noi n-am văzut încă asemenea putere.

— Minunea abia rămîne de văzut, acesta-i numai începutul, — spuse Şcerbakov. — Lucrurile au să meargă cu adevărat bine, numai atunci cînd o să ajungă aici linia ferată. La fiecare patruzeci de minute, o să sosească şi o să plece, cîte un tren. Dacă te gîndeşti numai la asta, şi îţi şi poţi închipui viitoarea Karagandă.

— Cînd va veni primul tren?

— Linia a trecut de Şohai. Poate că pînă la cea dintîi zăpadă, ajunge la noi. Guvernul se îngrijeşte mult de linia noastră.

— Dar de unde sînt aceste maşini?

— Janabîl a zis bine: ni le-a trimis în dar tovarăşul Ordjonikidze. Maşinile astea ne sînt foarte necesare. Vezi, acesta e un cazan cu aburi. După electricitate, aburul este forţa cea mai mare.

— Aburul, electricitatea, motorul, aceste lucruri cer cunoştinţe, Serghei Petrovici, — spuse Ardak. — Cum le va putea mînui un simplu muncitor? El nu ştie nici chimie, nici fizică, nici matematică. Stăteam aici de o parte, şi mă tot gîndeam la asta.

— Te-ai gîndit bine, fata mea, bine! — o lăudă Serghei Petrovici. — Pentru a înarma oamenii cu cunoştinţe

noi, instruim acum nu numai pe copii, dar şi pe cei vîrstnici. Ajută-i, fetiţo, să lichideze analfabetismul!

— Nu v-a spus încă? Baiten a gonit-o de la şcoală, — răsună glasul lui Janabîl.

Flăcăul era lac de sudoare şi gîfîia. Inaintînd împreună cu muncitorii, privea maşinile cu ochi cercetători. Era stăpînit de o singură dorinţă: să vadă totul, să afle totul, să fie prezent peste tot. Neputîndu-se stăpîni, el se amestecă în convorbirea lui Serghei Petrovici cu Ardak.

Auzind vorbele lui Janabîl, Meiram încruntă sprîncenele.

— Ce ai spus? Mai zi odată!

— Nu v-a spus încă? Baiten a gonit-o, strigîndu-i că e o boieroaică. Ardak are de gînd să muncească în atelierul nostru ca salahor.

— Adevărat? — întrebă Meiram, întorcîndu-se spre fată.

— Adevărat, — răspunse Ardak, lăsînd ochii în jos.

Conducătorii exploatării se simţiră stînjeniţi, aproape ruşinaţi. Cum să nu rămîi pe gînduri? Un palavragiu cunoscut făcuse o nerozie, iar oamenii serioşi trebuiau să răspundă pentru fapta lui. Abia dezbătuseră scandalul provocat de Bondarenko, şi acum Baiten stîrnise altul.

— Duşmanul sapă pe ascuns, iar prietenul întunecat la minte te loveşte pe faţă, — rosti Meiram înciudat. — Baiten este sindicalist! Tovarăşe Jumaniaz, trebuie să iei neîntîrziat măsurile cele mai aspre.

— Blestematul — şi e un muncitor vechi, — mormăi Jumaniaz.

Meiram se aprinse.

— Noi nu ne sprijinim pe toţi muncitorii vechi, aşa, fără alegere, ci numai pe cei înaintaţi, pe cei destoinici, care pot antrena după ei mii de muncitori tineri. Ce, tot ce-i negru, e cărbune? Trebuie să deosebeşti sterilul de cărbune.

Iar pe dumneata, Ardak, te rog stăruitor: întoarce-te unde-i locul dumitale. El îţi aparţine de drept. Să luminezi minţile a mii de oameni este mai important decît să îndeplineşti munca unui muncitor în atelier. Înţeleg: Baiten te-a jignit, te-a jignit adînc, numai că te înşeli foarte mult dacă îţi închipui că vorbele lui Baiten sînt vorbele muncitorilor. Adevăraţii muncitori vorbesc cu totul altfel despre învăţătorii lor.

— Şi eu spun acelaşi lucru, fetiţo, — adăugă Şcerbakov. Ne vin din ce în ce mai mulţi muncitori, ceea ce înseamnă că avem mare nevoie de învăţători.

Ardak simţi că i se luminează sufletul. Meiram şi Şcerbakov izbutiseră s-o îmbărbăteze repede. Oamenii au nevoie de ea. Cu inima palpitînd de emoţie, fata rosti încetişor:

— Bine. Vă mulţumesc. Acum îmi dau seama că m-am aprins prea repede. Şi Janabîl mi-a spus acelaşi lucru.

Ardak se întoarse acasă, laolaltă cu oamenii care îi deveniseră atît de apropiaţi, de dragi. Soarele asfinţea. Văzduhul era trandafiriu. In această lumină, coloana de tractoare se apropia de atelierul mecanic.

20

Toată noaptea ninse pe învîrtite. Dimineaţa, norii suri se împrăştiară, cerul se însenină, şi soarele firav de iarnă îşi arătă talgerul lucios. Cît se schimbaseră toate în jur! Aulele nu se mai vedeau. Oamenii se instalaseră în barăci. Şanţurile, movilele de pămînt de deasupra bordeielor — totul era acoperit de mantia albă a zăpezii. Razele soarelui sclipeau pe steluţele de nea.

Adăposturile provizorii de pămînt, pe jumătate săpate în dealuri, se răspîndiseră fără o rînduială: erau

mai dese pe lîngă dealuri şi mai rare pe cîmpie. Fumul din coşurile sobelor se pierdea încet în văzduhul liniştit, mărturie a vieţii care prindea să se organizeze.

Incepea o zi nouă. Răsuna şuieratul subţire al unei mici locomobile. Sacagiii împărţeau apa pe la barăci, gospodarii duceau vitele la adăpător. Forfota în aşezare creştea mereu şi în sfîrşit, ajunse la punctul său culminant.

Departe, la orizont, în raionul fostei aşezări Kompaneisk, se mişca încet o panglică întunecată — primul tren atît de mult aşteptat în Karaganda. Vălătucii de fum se întindeau de la locomotivă de-a lungul vagoanelor.

Din bordeie ieşiră grupuri de oameni, şi încetul cu încetul se uniră în coloane lungi, înălţînd peste capete drapele roşii. Coloanele se îndreptară spre centrul exploatării.

In timpul acesta, Meiram şi Janabîl luau la Ermek ceaiul de dimineaţă. Bătrînul miner îşi scoase caietul său de şcoală şi arătă lui Meiram ce scrisese în el. Imediat îşi scoase şi Janabîl caietul din carîmbul cizmei.

— Aşteaptă, nu te băga aşa, — se burzului Ermek.

— De ce să nu mă bag ? Calul nu cîştigă cursa dacă aleargă singur, — răspunse Janabîl.

Invăţau amîndoi limba rusă. Se descurcau cam greu, dar dădeau dovadă de multă sîrguinţă. Erau siguri că atunci cînd vor şti să scrie şi să citească, treaba va merge mai repede.

— Cum, aţi început să învăţaţi singuri, fără profesor ? — se miră Meiram. —Văd că merge bine, foarte bine.

Uitîndu-se în caietul lui Ermek, Janabîl începu să rîdă.

— „Să vină tiul“ ! Ce, tiul e căruţă ? De ce nu scrii „adu tiul“ ?

— Ia uite-l cum mai face pe deştepul ! Face pe grozavul fiindcă e vecin cu învăţătoarea, — îl zeflemisi Ermek.

— Iar dumneata stai cu învățătoarea chiar în aceeași casă, — i-o întoarse îndată Janabîl.

— Nu, Meiram nu are timp să stea de mine. Cu Ardak este altceva. Sînt sigur că îți dă lecții acasă.

— Nu prea se vede, — spuse Meiram zîmbind. — Dacă ar fi așa, Janabîl n-ar fi scris: „Mănîncă șai".

Acum era rîndul lui Ermek să rîdă cu hohote. Rîdea atît de tare, încît ceașca îi căzu din mînă. Rîdea rar, dar întotdeauna zgomotos, cu toată făptura.

Trăgîndu-și răsuflarea, spuse:

— Mă țîngăule, unde s-a mai văzut ca omul să mănînce ceai?

Glumele nu stricau, dar pizma dintre prieteni putea da naștere la învrăjbiri. Asemenea atitudini nu trebuiau admise, cu atît mai mult cu cît și Ermek și Janabîl erau la fel de apropiați inimei lui Meiram. Rîvna lor de a se lua la întrecere trebuia să fie de folos, iar nu să dăuneze învățăturii.

— Este firesc să faceți greșeli; amîndoi învățați limba rusă numai de puțin timp, — rosti serios Meiram. — Ai auzit Ermek, Janabîl vrea să mă dea drept învățătorul dumitale! Bine, primesc provocarea. Dacă Ardak îl ajută pe Janabîl, eu mă învoiesc să te ajut pe dumneata. Tu, Janabîl, să-i spui aceasta învățătoarei.

— N-am ce să-i spun — ea învață cu mine înafară de școală, așa-i adevărat, așa că acum totul atîrnă numai de dumneata.

Janabîl trecea adeseori pe la Ermek. Cu toată tinerețea, își îngăduia glume cu acesta, luîndu-l puțin peste picior. Bătrînul miner avea o fire cam greoaie, dar îndată ce se ivea Janabîl, fața lui se lumina de un zîmbet și începea să caute singur pricini de glumă. Meiram venea de multe ori să stea de vorbă cu ei. Și încă o împrejurare îi înfrățea: parcă fără să vrea, Janabîl ajuta la

apropierea dintre Ardak şi Meiram. Acesta încă nu lămurise simţămintele pe care le avea pentru tînăra fată; se întîlneau rar, iar Janabîl parcă ţesea o legătură invizibilă între ei: îndată ce Ardak spunea ceva, a doua zi Meiram şi afla.

Turnînd ceaiul, Ania, nevasta lui Ermek, vorbea fără ocolişuri:

— Ascultaţi-mă pe mine, flăcăi! Între noi nu sînt străini. Am să vă spun deschis: ce aveţi de gînd? Vreţi să trăiţi toată viaţa burlaci? Bătrînul şi cu mine am fi bucuroşi să vă vedem căsătoriţi. Şi dacă aţi fi cu familia lîngă noi, v-aţi găsi adăpost ca lîngă o iurtă mare. Bine zic?

Dar mai înainte de a primi răspuns, în încăpere intrară Şcerbakov şi Kozlov.

— Meiram Omarovici, — zise Şcerbakov salutînd gazdele, — lumea a început să se adune, cred că e timpul să mergem şi noi.

— Vin într-o clipă.

Meiram intră în cămăruţa sa ca să se schimbe. Şcerbakov cercetă cu interes casa. Venea aici pentru prima dată. Lîngă perete se afla un cufăr negru destul de învechit, pe care erau două perne. La locul de onoare era aşternut un covoraş cu izvoade. În mijlocul camerei, o masă scundă. Asta era tot. Camera din faţă era împărţită în două printr-un perete de scînduri. O jumătate servea drept bucătărie, iar în cealaltă locuia Meiram. Serghei Petrovici căută în zadar cu ochii un scaun. Nu se deprinsese să şadă pe jos, după obiceiul cazah. E drept că nu se aştepta ca bătrînul miner, cunoscut în întreaga Karagandă, cît şi secretarul de partid, să locuiască în astfel de condiţiuni.

— Cum se poate? — întrebă el pe Ermek. — De ce n-ai spus nimic? Depozitul nostru nu este prea bogat,

totuşi se poate găsi cîte ceva pentru o casă omenească.

— Niciodată nu mi-am bătut capul cu aşa ceva, — răspunse Ermek şi începu să se îmbrace.

Pe Janabîl îl luă gura pe dinainte:

— Meiram nu cutează să spună un cuvînt hotărîtor unei fete, cît despre Ermek, el se lasă întotdeauna în seama nevestei. Oamenii ăştia cred că totul trebuie să vină de la sine.

Ieşiră cu toţii. Coloanele de oameni peste capetele cărora fluturau steagurile, se întîlniră lîngă trust. Oamenii lărmuiau tulburaţi. Printre muncitori se vedeau şi bătrînei şubrezi şi băbuţe sprijinite în toiag şi copii mici care se ţineau strîns de poalele mamelor. Buzele tuturor rosteau aceleaşi cuvinte:

— Linia ferată, trenul...

Erau aici destui oameni care nu văzuseră niciodată oraşe, care nici nu ieşiseră măcar din aulul lor. Crescuseră şi trăiseră în stepa nemărginită, departe de drumurile bătute ale vieţii. Ştiau numai din auzite de „căruţa cu foc". Acum aveau prilejul s-o vadă cu ochii lor. Aceste cîteva clipe ale celei din urmă aşteptări li se părură mai lungi decît anii pe care-i trăiseră.

— O fi aproape?

— Vine !

— De ce mai stăm? — se auzeau glasuri.

In sfîrşit coloanele porniră.

Îi mai despărţeau de tren, numai patru-cinci kilometri. Locomotiva venea încet, foarte încet, cu toate că terasamentul se afla pe un loc drept. Mulţimea se repezi înainte, învălmăşită şi gălăgioasă. Părea că zăpada pufoasă care acoperea stepa întinsă, începuse să clocotească. Tinerii mai repezi de picior, se şi apropiau de tren.

Acum feroviarii puteau vedea lămurit masa de oameni îmbrăcaţi pestriţ, coborînd dealul, în evantai.

Constructorii începură să se zorească între ei.

— Ne iese lumea înainte ! Mişcaţi-vă mai repede !

Garnitura lungă era trasă de două locomotive. Vagoanele erau încărcate nu numai cu materiale pentru construcţia liniei, dar şi cu utilaj de uzină. Pe platforme se aflau turbine mari cît un şannak [1]), arbori cotiţi groşi şi ţevi atît de mari, încît în ele putea să încapă cu uşurinţă un om.

Constructorii liniei se grăbeau. Unii aduceau şi aşezau pe terasament traversele, alţii trăgeau şinele. Patru flăcăi voinici, lucrînd doi cîte doi, fixau şinele, bătînd crampoanele în traverse, cu ciocanul. Iar în spatele lor se tîra încet trenul încărcat.

Primele grupuri de muncitori din Karaganda se apropiau salutînd zgomotos şi strigînd urări de succes. Oamenii se repeziră îndată să-i ajute pe feroviari. Munca începu să înainteze mai repede, mai cu spor. Şi cu cît se aşezau şinele pe traverse mai repede, cu atît mergea şi trenul mai iute.

Bătrînii şi copiii ajunseră la terasament în urma celorlalţi. Mulţimea se îngrămădi de-a lungul liniei. In aer răsunau glasuri emoţionate.

— Du du ! Uriaşul ăsta e şi mai mare decît un tractor !

— Glasul lui te poate asurzi !

— Dar aburul, parcă e viscol !

— Suflă ca un aidahar [2]).

— In el se poate sui dintr-odată un neam întreg.

Printre aceşti oameni — uimiţi şi entuziasmaţi — se înghesuia şi Sîpan, bătrînul miner de abataj din Karaganda. Amintindu-şi de trecutul apropiat al Karagandei, bătrînul vîntura din mîini.

---

[1]) *Şanrak* — partea de sus a scheletului iurtei. (N. red. ruse.)

[2]) *Aidahar* — dragon legendar. (N. red. ruse.)

— Pe vremuri, englezii construiseră o linie ferată între turnătoria de cupru din Spassk şi Karaganda. Nu era mai lungă de patruzeci de kilometri, dar le-au trebuit trei ani ca s-o isprăvească. Şinele erau subţirele ca o sulă, iar lăţimea liniei nu întrecea o limbă. Locomotiva aceea putea fi încărcată foarte uşor pe locomotiva asta. Odată aduceau nişte fin din aulul Papiana ; cînd mă uit, văd că se apropie trenul dinspre Spassk. Drumul urca. Locomotiva gîfîia, gemea şi nu putea de fel să tragă vagoanele la deal. Oamenii coborîră din vagoane să împingă trenul, să presare nisip pe şine... Greu a ajuns sus...

Acum, din linia ferată îngustă care lega uzina de la Spassk de Karaganda, rămăseseră numai urmele fostului terasament. Tineretul nu ştia nimic de această linie, iar cei care la timpul lor o văzuseră, erau acum uimiţi de progresul uriaş al noii tehnici.

— Ce să mai vorbim ! Locomotiva aia era ca un mînz faţă de armăsarul ăsta negru !

— Locomotiva aia deraia de multe ori de pe şine.

— Iar vagoanele erau ceva mai mari decît vagonetele noastre.

Lumea lărmuia : unii începeau să spună ceva, iar alţii îi susţineau. Alibek era şi el aici. Stătea lîngă Jumabai ; Ardak şi Meiram care veniseră împreună cu ei, se depărtaseră de mult, amestecîndu-se în mulţime.

Alibek era mai posomorît decît de obicei. Obrajii i se scofîlciseră, ochii mici îi intraseră cu totul în cap, iar limba parcă i se uscase. Părea că scînteile de bucurie şi de entuziasm care cuprinseseră mulţimea, îl frigeau. Stătea gîrbovit şi se uita stingher la picioare. Oamenii ? Ce-i cu ei ? Se silea să nu-i mai privească. Vedea în ei „o adunătură". Din cînd în cînd, Alibek se uita duşmănos la locomotivă.

Jumabai, care nu putea să vadă ce se petrece în sufletul tovarăşului său, se înflăcăra tot mai mult.

— Ehei, maşinile astea sînt nişte namile. Asemenea mărimi trebuie că au şi putere pe măsură.

— Se zice că nu orice uriaş e puternic, — îi întoarse vorba Alibek.

— Ce vorbeşti ! — se aprinse Jumabai. — Se poate oare ca într-un asemenea trup să fie putere puţină ? Asta n-o cred în ruptul capului !

Alibek nu mai zise nimic şi se trase de o parte.

Trenul se apropia de Karaganda. Lîngă tribună se adunase o mulţime uriaşă. Şcerbakov şi Meiram, Kamabek şi Jumaniaz împreună cu reprezentanţii ţinutului şi ai regiunii, se apropiară de tribună.

— Dumneata eşti mai vîrstnic decît mine, trebuie să iei cel dintîi cuvîntul, — spuse Meiram lui Serghei Petrovici.

— Nu, vorbeşte dumneata, — stărui Şcerbakov. — Linia se întinde pe pămîntul pe care te-ai născut.

Trenul se opri în faţa tribunei. Aici se adunase întreaga populaţie a Karagandei. Era prima dată cînd Meiram trebuia să vorbească în faţa unei adunări atît de numeroase. Se urcă la tribună. Faţa i se îmbujoră, glasul îi prinse putere.

— Tovarăşi ! — începu el tare. — Dacă în Octombrie, deasupra acestei stepe care a dormit timp de veacuri s-au revărsat zorile, acum putem spune că s-a înălţat soarele ! Cum să numim această linie care se întinde peste întreaga stepă cazahă ? Numai aşa : drumul socialismului. Şuierul locomotivei, care a răsunat peste cîmpiile întinse, ne cheamă la o muncă măreaţă, la valorificarea bogăţiilor Karagandei. Vom munci tovărăşeşte, vom pune şeaua pe puternicii tulpari [1]) ai industriei socialiste !

[1]) *Tulpar* — cal înaripat (în basme). (N ed .ruse.)

Meiram vorbi despre rolul însemnat pe care îl va avea linia ferată în construirea marei Karagande, despre însemnătatea acesteia pentru întreaga Țară a Sovietelor. Vorbi despre ajutorul pe care poporul frate rus îl dă Kazahstanului.

Serghei Petrovici se apropie de Ardak și, fără să-și ascundă bucuria, îi șopti:

— Auzi, fata mea, cum vorbește? Un om adevărat! Iată ce oameni educă Statul Sovietic! În lumea burgheză asemenea flăcăi stau încovoiați o viață întreagă.

— Da, vorbește bine, — spuse cu căldură Ardak.

Ar fi vrut să spună și mai mult și mai tare, dar temîndu-se că-și va dezvălui simțămintele, se mulțumi să oftеze.

Cuvîntarea lui Meiram era pe sfîrșite.

— ...Rămășițele claselor dușmane care n-au fost încă lichidate, care se mai ascund prin colțuri, rămășițele capitalismului din conștiința unora, neștiința de carte, delăsarea, neorînduiala în muncă, sînt tot atîtea piedici în calea noastră. Dar aceste piedici nu ne vor opri în drum. A început marea ofensivă socialistă. Victoriosul partid al bolșevicilor, tovarășul Stalin, sînt în fruntea acestei ofensive. Lozinca poporului nostru, a partidului nostru este: o înaltă conștiință politică, o înaltă productivitate în muncă. Iată armele cu care vom învinge în această luptă. Cine înfăptuiește această lozincă, acela merge cu trenul socialismului, cine stă de o parte este un dușman al cauzei întregului popor. Înainte, tovarăși, spre o viață nouă, spre fericirea patriei noastre libere și înfloritoare!

PARTEA A DOUA

1

Coşul roşu de fier stătuse mult timp fără viaţă, privind spre înaltul cerului. Astăzi, cazanul de aburi care fusese de mult instalat în noua clădire a sălii de cazane, fumega şi în focarul lui duduiau flăcările. Sirena puternică răsuna în fiecare zi departe în stepă, chemîndu-i pe mineri la lucru.

Multe se schimbaseră în Karaganda. În centrul exploatării apăruseră case noi. Apele izvorului Maikuduk şi ale rîului Nura, aduse prin conducte peste lanţul munţilor, umpleau uriaşele rezervoare de lîngă sala cazanelor. Conductele de apă, groase cît un butoi, fuseseră aşezate în şanţurile săpate de mii de oameni prin muncă voluntară. Exploatarea nu mai ducea acum lipsă de apă. Cu ajutorul pompelor, apa era împinsă la orice înălţime. Trenurile aduceau în fiecare zi utilaj nou, materiale de construcţie, alimente şi muncitori din toate colţurile ţării.

Nici împrejurimile nu mai arătau ca altădată. Puţine dîmburi nu fuseseră explorate. Uneori pămîntul se cutremura de exploziile dinamitei după care ţîşneau în văzduh ţărînă, praf şi colţuri de stîncă. Turnul de extracţie al minei Nr. 1 se ridica falnic. În vale începuse construcţia uzinei electrice, dar între timp curentul electric furnizat

de motoarele mici, ajungea cu greu chiar numai pentru iluminat. Or pe zi ce trecea, era nevoie de mai multă energie electrică : numărul minelor deschise creştea mereu, ele formau noi exploatări de cărbune. Limitele noului oraş se conturau tot mai mult.

Şi oamenii erau alţii. Nu era mult de cînd Bokai, care venise la exploatare dintr-un aul, privea cu uimire cazanul cu aburi şi întreba curios ce rost are fiecare piesă. Acum el robotea în sala cazanelor lîngă gura focarului, zvîrlind cărbune înăuntru, împingîndu-l şi amestecîndu-l cu un vătrai lung. Din cînd în cînd privea cu grijă indicatorul manometrului. Ştia că acest indicator arăta presiunea aburului din cazanul care clocotea neîncetat, ameninţător ca o furtună năpraznică. Indicatorul începu să dea înapoi. Bokai îşi lăsă pe ochi ochelarii albaştri, se apropie repede de cazan şi deschise uşiţa focarului. Fără să-i pese de căldură şi de duduitul dinăuntru, el începu să arunce cărbuni, lopată după lopată, în focar. Focarul parcă se înăbuşea — se umpluse de un fum galben închis. Bokai vîrî vătraiul înăuntru şi începu să răscolească între cărbuni, făcînd loc aerului să intre. Trupul fochistului era lac de sudoare, dar el nu se gîndea la oboseală. Îndată ce indicatorul începu să se ridice, fochistul se opri. Şedea suflînd din greu, mulţumit că-şi făcuse datoria.

— Ţi-ai primit porţia, neastîmpăratule ? Sari parcă ai fi o capră într-o zi de vară ! — Ridicîndu-se treptat, indicatorul trecu peste cifra şase. — Ia te uită la el ! — exclamă Bokai.

De data aceasta luă măsuri cu mai multă energie. Se apropie în fugă de cazan şi trase de o pîrghie. Cît ai clipi, sala focarelor se umplu de aburi. Bokai era cu ochii la ac. Totul atîrna de el ! Dacă acul cobora, presiunea aburului scădea şi se opreau multe maşini : dacă indicatorul se ridica peste nivelul normal, cazanul putea să sară în aer.

— Jaibasar, ei, Jaibasar ![1]) — se auzi glasul nevestei sale.

Odată cu ea, în sala cazanelor intrase şi un bărbat. Bokai se ivi dintre norii deşi de aburi, privi cu luare aminte pe noul sosit şi se repezi bucuros spre el.

— Tu eşti Jamantîk ? Ce fac cei din aul ? Sănătoşi, voinici ? De unde vii acum ?...

— Chiar din aul. Am venit împreună cu alţii. De trei zile te tot caut...

— Da, aici nu e chiar uşor să găseşti pe cineva. E multă lume.

— Fericit să-ţi fie locul ! Ai o slujbă de pizmuit. După cum văd, în mîinile tale se află toată producţia.

— Nimic de zis, slujba nu e rea. Cînd munceşti, nu-ţi dai seama cînd trece timpul. Altădată cînd eram păstor mi se ura : ziua — aştepînd să apună soarele, noaptea — să vină dimineaţa...

— Eu însă sînt necăjit, — se plînse Jamantîk.

Chipul lui era posomorît şi spatele încovoiat. După cît se vedea, avusese multe de suferit.

— Am ajuns cu chiu cu vai pînă la Karaganda după şase zile de drum. Am întîlnit aici o rudă care ne găzduieşte de trei zile. Cămila mea nu poate să intre în ogradă, atît de îngustă e portiţa. Stă sub cerul liber în zăpada îngheţată. Bine că măcar nevasta şi copiii au loc în bordei. Pîine nu poţi primi fără cartelă. Prin buzunare fluieră vîntul. La muncă nu te primeşte. Aşa că am venit la tine.

— De ce nu te primeşte la muncă ?

— Spun că actele nu-s bune.

Bokai căzu pe gînduri. Pînă va putea primi actele din îndepărtatul raion Kusk, va trece mult. Şi Jamantîk nu e singur, are nevastă şi doi copii.

---

[1]) *Jaibasar* — începutule. Poreclă dată cîndva lui Bokai de către soţia sa (N. red. ruse.)

Cugetarea îndelungată a lui Bokai supără pe tînăra şi nerăbdătoarea lui nevastă.

— Ce-ai căzut pe gînduri? Nu e chiar o nenorocire atît de mare ca cerul să ţi se pară cît o palmă, iar pămîntul cît o basma. Du-te la conducere. Să-l primească la lucru. Astăzi în Karaganda se găseşte de muncă pentru toată lumea.

— Nu poţi deschide un buboi fără cuţit, — răspunse Bokai fără să-şi ridice capul. — Ce poate să facă conducerea dacă actele nu sînt în regulă?

— Dacă ar fi în regulă, Jamantîk s-ar putea angaja şi fără tine. El nu e nici bai, nici trîntor. Doar îl cunoaştem. Ia-l pe răspunderea ta. Tu eşti udarnic, ai să fi crezut.

— Nici nu ştiu la cine să mă duc, — şovăia încă Bokai. — Şcerbakov este plecat. Ceilalţi şefi sînt foarte ocupaţi — n-aş vrea să-i stînjenesc.

— Nu ţi-e ruşine? Ce, te codeşti să te duci la comitetul orăşenesc? Ce ni se spune în fiecare zi: nu vă sfiiţi, veniţi ori de cîte ori aveţi nevoie.

— Bine, mă duc, am să încerc, — spuse într-un tîrziu Bokai, ridicînd în sfîrşit capul.

Cu multă greutate îşi călca pe inimă, părăsindu-şi obiceiul său de totdeauna de a nu se amesteca în treburile altora. Crezu că se cuvine să spună:

— Aşadar, Jamantîk, am să te iau pe răspunderea mea. E drept că pînă acum nu te ştiu să fi făcut vreun rău. Dar aici oamenii sînt preţuiţi după munca lor. Să nu mă faci de ruşine. Munceşte cinstit, nu-ţi precupeţi puterile. Dacă are să mi se spună mai tîrziu: „Prietenul tău nu-şi vede de treabă", ce-am să mă fac atunci? Mă înjunghii fără cuţit. Altceva nu-ţi mai spun. Un udarnic nu aruncă vorbe în vînt.

Jamantîk se jura şi mulţumea.

— Am să muncesc tot atît de bine ca şi alţii. Numai ajută-mă. N-am să uit niciodată bunătatea ta.

Dintr'o încăpere alăturată, unde duduia un motor Diesel, apăru Janabîl, ştergîndu-şi cu cîlţi mîinile pline de păcură ; lucra ca mecanic la motor. Ca şi Bokai, învăţa meseria de la Konstantin Lapşin.

— Ei, Boke ! — strigă vesel Janabîl, — maşina mea mi s-a părut interesantă atîta vreme cît n-am cunoscut-o. Acum, parcă mă cam plictiseşte.

Bokai dădu din cap dojenitor.

— E păcat să vorbeşti aşa. Odată ce te-ai apucat de o treabă, ţine-te bine de ea. Dacă o să fugi de la o meserie la alta, nimic bun nu va ieşi din tine.

— Dar ce scofală e să te învîrţi toată viaţa în jurul aceleaşi maşinuţe ?

— Nu cumva vrei să ajungi mare mecanic aşa, dintr-odată ? Băiete, scoate-ţi gărgăunii din cap. Te-au învăţat, ţi-au încredinţat maşina... Cum poţi să pleci aşa tam-nesam ? Treabă e asta ?

— Nu, Boke, nu ajungi departe în pas de cămilă ! — rîse Janabîl, arătîndu-şi dinţii frumoşi şi mărunţi ca ai unui miel. — Aşa nu merge, Boke ! Priveşte-l pe Baiten : a lucrat optsprezece ani, dar nu cunoaşte o meserie ca lumea. Dacă Kozlov a ajuns mecanic abia după douăzeci şi cinci de ani de muncă, iar Lapşin a ajuns lăcătuş numai după cincisprezece ani, toate astea se puteau întîmpla doar în vremurile vechi ! Noi avem alt ritm. Asta se poate vedea şi după Karaganda noastră. Intr-o lună de zile o învăţ pe Maipa, o las în locul meu, iar eu o să învăţ strungăria. Straşnică meserie ! Un strungar îndoaie fierul covrig !

— Cît cîştigă strungarii ?

— Elevii nu primesc mult. Dar strungarii lucrează în acord. Dacă munceşti bine, cîştigi cît un inginer. Dar ce, cîştigul e totul ?

— Asta așa-i, —încuviință Bokai. — Nici eu nu mă dau în vînt după bani. Alimente și mărfuri industriale primesc ca și muncitorii din subteran. Leafa îmi ajunge pentru mine și pentru ai mei. Trebuie să păstrăm măsura...

Tot vorbind, Bokai nu-și lua ochii de la manometru. Acul ceasornicului se oprise la ora cinci. Curmînd deodată vorba, fochistul se urcă pe scara cazanului și trase de manetă. Se auzi un șuier asurzitor, se părea că pămîntul tremura sub picioare. Jamantîk se lăsă pe vine și-și astupă urechile. Femeia de lîngă el începu să rîdă în hohote.

Intră un flăcău înalt, schimbul lui Bokai.

— Mitri ! — strigă Bokai, coborînd scara. — Ia slujba în primire, totul e în ordine.

— Cum stai cu pompa ?

— Merge bine. A dres-o chiar Lapșin.

Predînd serviciul, Bokai se îndreptă așa cum era, în salopetă, spre comitetul orășenesc al partidului. Jamantîk îl însoți.

Comitetul orășenesc al partidului se afla la etajul unei case tip, clădită de curînd. Dedesubt se afla trustul. Pe măsură ce noul oraș creștea, pe măsură ce lumea se înmulțea, sporea și munca organizațiilor de masă și de partid. In locul vechiului comitet de partid, în Karaganda fusese organizat nu de mult comitetul orășenesc. In fața clădirii cu etaj, se strîngeau tot timpul o mulțime de căruțe și de oameni. Unii intrau îngrijorați și ieșeau înveseliți, alții, dimpotrivă, intrînd siguri de ei, ieșeau posomorîți. Altădată aici întîlneai în special oameni cu cușme țărănești ; acum se vedeau muncitori cu căciuli cu urechi, în salopete, ori funcționari.

In sala de așteptare a secretarului comitetului orășenesc, era lume multă. Ușile cabinetului erau închise. Din cînd în cînd suna un clopoțel. Cînd suna clopoțelul, o femeie

înaltă, de vîrstă mijlocie, intra în birou şi se întorcea repede ţinînd în braţe teancuri de hîrtii.

Bokai venise la comitet pentru prima dată. Încăperea aceasta mare în care era atîta ordine, îl îngîndura. Deci cu Meiram se poate vorbi numai la exploatare, aici nu e chiar atît de uşor să pătrunzi la el — nu poţi intra cînd vrei! „Am cam greşit", gîndi Bokai.

— Surioară, — se adresă el cu sfială funcţionarei, — spune-i te rog lui Meiram că am venit eu, Bokai.

— Va trebui să aştepţi. Tovarăşul Meiram are o consfătuire cu secretarii organizaţiilor de bază.

— Trebuie să aştept mult?

— Greu să-ţi spun, — răspunse femeia şi intră din nou în birou.

Treptat, oamenii începură să plece — probabil că şi ei veniseră aici fără să fie chemaţi şi se plictisiră tot aşteptînd. Dar Bokai şi Jamantîk rămaseră. Uşa biroului nu era bine închisă şi Bokai privi prin deschizătură. În birou era lume multă; scaunele aşezate în rînduri, erau toate ocupate. Meiram stătea singur la o masă.

In picioare lîngă el vorbea Ermek:

— ...Ştiţi că cei din Donbass au discutat scrisoarea noastră şi ne-au răspuns. Donbassul ne-a trimis încă două sute dintre cei mai buni muncitori. Dintre aceşti două sute, minerul Voronov lucrează acum la mina Nr. 1 şi depăşeşte regulat norma în proporţie de o sută cinzeci — două sute la sută. Omul îşi cunoaşte meseria, ai ce învăţa de la el. Kovaliuk, strungarul de la atelierul mecanic, şi acesta comunist, arată în mod cu totul deosebit ce înseamnă să fii maestru. Organizaţia de bază a minei noastre luptă pentru aplicarea în producţie a experienţei muncitorilor fruntaşi din Donbass. Rezultatele se văd, tovarăşi. Elevul meu, tînărul miner Akîm, a hotărît să mă cheme la întrecere socialistă...

Bokai asculta cu răsuflarea tăiată. Fără să-şi dea seama, vîra tot mai mult capul pe uşă. Din birou, toţi i-ar fi putut vedea ochii sclipind de curiozitate şi bărbuţa ascuţită. Dar oamenii erau ocupaţi şi nu priveau spre uşă. Cînd Lapşin se sculă şi începu să vorbească, Bokai îşi dădu deodată seama de ceea ce face, şi se retrase încet din uşă. Trebuie să recunoaştem: se sfia încă în faţa dascălului de la care învăţase tainele cazanului cu aburi.

Tovarăşul Ermek are dreptate, — spunea Lapşin. — Organizaţiile de partid, inclusiv organizaţia de la noi, din atelierul mecanic, socotesc că formarea tinerilor muncitori este sarcina lor cea mai grabnică. Este o sarcină tot atît de importantă ca şi îndeplinirea sarcinilor curente ale producţiei. La noi au învăţat să mînuiască maşinile nu numai tineri muncitori, cum este Janabil şi Baljan, care se califică cu succes, ci şi oameni în vîrstă, cum ar fi Bokai...

La aceste cuvinte, Bokai închise uşa şi se îndepărtă încet. Pe faţa lui îmbujorată apăru un zîmbet.

— Despre ce vorbesc ei acolo? — întrebă Jamantîk.

— Despre producţie, despre muncitori... — Bokai nu voia să povestească cele auzite şi totuşi nu putea să-şi pună frîu bucuriei. — Despre mine vorbesc... am devenit cică fochist, udarnic. Oricine vorbeşte, aduce vorba despre mine. Asta e! Pe mine m-au învăţat muncitorii din Donbass...

— Eh, Bokai, ce bine ar fi să-i rogi să mă înveţe şi pe mine o meserie! Or să vrea?

— De ce să nu vrea! Ei nu refuză pe nimeni. Aşa e la noi. Cît despre Serghei Petrovici — nici nu-ţi dai seama cît se îngrijeşte de noi!... Cu Kozlov şi cu Kostea Lapşin sînt prieten, parcă am fi neamuri. Ei au luptat şi împotriva ţarului şi împotriva lui Kolceak. In 1917 l-au văzut pe Lenin, pe Stalin. Iată ce fel de oameni sînt!

— Ei au început lucrul aici?

— Ei! Şi noi i-am ajutat. La început a venit Şcerba-

kov doar cu vreo douăzeci de oameni. Apoi au început să vină muncitorii. Iată, de curînd au mai sosit din Donbass două sute de meşteri. Cu ei a venit şi Kovaliuk care lucrează la atelierul mecanic. Rar întîlneşti aşa strungar! Îi sfîrîie lucrul în mîini. Janabîl vrea să înveţe meseria de strungar de la Kovaliuk...

Uşa biroului se deschise brusc. Cei dinăuntru începură să iasă cu paşi grăbiţi.

Lapşin dădu cu ochii de Bokai.

— Ce cauţi aici?

— Am venit la Meiram, cu un prieten. Tovarăşul nu poate să-şi găsească de lucru...

— Trebuie să vă duceţi la Rîmbek, la serviciul de cadre.

— Rîmbek nu l-a primit la lucru.

— De ce nu l-a primit? Vorbiţi cu Şcerbakov.

— Am auzit că Şcerbakov e plecat. Iar Jamantîk nu poate să mai aştepte. Am venit la comitetul orăşenesc.

— Bine aţi făcut, — încuviinţă Lapşin.

Bokai intră în birou, trăgînd după el şi pe Jamantîk. „Cu ce să încep?..." se frămînta el.

Chiar Meiram îl ajută să iasă din încurcătură.

— Intraţi, intraţi, nu vă sfiiţi! Staţi jos.

— Dragă tovarăşe Meiram, — începu grăbit Bokai. — Asta e consăteanul meu, Jamantîk. E ţăran sărac. Fiu de ţăran sărac. Străbunicul lui a fost adus ca rob în aulul nostru de cunoscutul bai Kaltai: făcea parte din zestrea nevestei bogătaşului. A venit cu Kaltai, călare pe şanrakul iurtei, care fusese încărcată pe o cămilă. Jamantîk a muncit toată viaţa pentru bai şi a rămas sărac, aşa cum a fost...

— Boke, prea lungeşti povestea, — îl opri Meiram. — Ce vrea omul acesta?

— A venit aici să muncească. Şi nu-l primesc. Spun că actele lui nu sînt bune. Cine ştie cînd or sosi şi actele cele bune din îndepărtatul raion Kusk! De trei zile e adăpostit

cu nevasta şi copiii de către nişte oameni cumsecade. Ajută-l să-şi găsească de lucru. Pentru asta am venit.

Meiram citi actul lui Jamantîk — o adeverinţă eliberată de sovietul aulului. Pe ea scria cu creion chimic.

„Seinsenbaev Jamantîk, posesorul acestei adeverinţe, este ţăran sărac. Străbunicul lui a fost adus ca rob, pe un şanrak de iurtă, încărcată pe o cămilă. Jamantîk este un adevărat om sovietic al muncii". Ştampila şi antetul hîrtiei nu se puteau descifra, număr de ieşire nu exista. Actul întocmit neglijent, dovedea că Jamantîk este om cinstit, dar arăta îndeosebi neglijenţa preşedintelui sovietului aulului, care semnase adeverinţa.

— Ce ştii să faci ? — întrebă Meiram.

— E un salahor bun, — chezăşui Bokai. — Îl iau pe răspunderea mea. Străbunicul lui Jamantîk a fost...

— Te cred, — îi întrerupse Meiram şuvoiul cuvintelor, văzînd că Bokai aduce iar vorba despre obîrşia consăteanului său. — Numai că ar fi bine să-ţi iei răspunderea şi pentru instruirea lui. In fiecare lună avem tot mai multe cazane şi tot mai multe mine. De pildă, apucă-te şi învaţă-l pe consătean meseria de fochist. Este datoria ta, eşti udarnic.

— N-am să ascund de Jamantîk ceea ce am învăţat aici.

— Deci ne-am înţeles. Mîine dimineaţă du-te cu el la Kozlov. Mecanicul îi va face formele ca să înceapă munca — îi dau eu îndrumări. Ei, cum o duc cu sănătatea nevasta şi copilaşii tăi ? Nu izbutesc de loc să mai viu pe la voi, n-am timp.

— Bine, dragul meu, bine. Sînt sănătoşi, sătui, îmbrăcaţi...

După această convorbire, Bokai parcă prinse aripi. Ieşi din birou, încîntat, lăudînd mereu în faţa lui Jamantîk rînduiala care domnea în exploatare.

Meiram însă rămase pe gînduri. După cîteva minute ridică receptorul şi ceru să vină la el Rîmbek, şeful serviciului de cadre al trustului.

După o vreme, în birou intră un djighit de statură mijlocie, îndesat, îmbrăcat cu îngrijire. In ochii săi negri, jucăuşi, mijea neliniştea. De cîte ori îl vedea, Meiram simţea o repulsie involuntară pe care nu şi-o putea explica.

Inainte de a veni la trust, Rîmbek lucrase în mai multe posturi de răspundere, mai ales în oraşele mari, dar nicăieri nu stătuse timp mai îndelungat. Şi acum se aşezase la Karaganda. Din actele aflate în dosarul său personal, rezulta că era muncitor din tată în fiu şi că înainte de revoluţie lucrase la turnătoria de cupru din Spassk.

Luîndu-şi o înfăţişare cît mai firească, Rîmbek nici nu trecu bine pragul biroului, că spuse :

— De cîte ori sînt chemat de conducătorii de partid, inima începe să-mi bată mai tare. Porunceşte, djighitule, te ascult.

— Aş vrea să ştiu, — începu Meiram fără să-l privească în faţă, — cum se poate să avem şomeri, în timp ce în oraş se simte lipsa braţelor de muncă ? Ieri am întîlnit trei pe stradă, astăzi a venit unul la mine. Ce se întîmplă ?

— Se întîmplă că oamenii vin fără acte în regulă. Iar fără acte, după cum ştii, nu-i putem primi.

— Atunci ce fac aceşti oameni ? De exemplu, Jamantîk : de trei zile se zbate cu familia după el.

— Ce să fac ? Să-i primesc pe toţi fără alegere ?

— Nu răstălmăci vorbele mele, — îi replică Meiram. Privirea lui pătrunzătoare făcu pe Rîmbek să devină atent. — Se înţelege de la sine că trebuie să fii cu băgare de seamă la primirea oamenilor, dar nici birocratism să nu se facă. E uşor să găseşti că un act nu e în regulă, mai greu e să verifici actul, să-i îndrepţi viciile cu ajutorul au-

torităților locale. Bănuiesc că serviciul de cadre nu se ocupă de fel cu această treabă.

— Dacă ne-am apuca de verificarea actelor, ar trebui să ne ținem numai de asta.

— Dar nu toți oamenii vin cu acte care nu-s în regulă. Acum s-a mai făcut rînduială. Dacă se mai întîmplă unele cazuri, oamenii trebuiesc ajutați, și nu lăsați să rătăcească fără adăpost și fără să li se dea de lucru. E cazul să spun că actul cel mai sigur e însuși omul. Trebuie să învățăm să cunoaștem oamenii. Uneori oamenii murdari se ascund sub acte curățele...

Rîmbek începu să clipească des din ochi, iar nările îi fremătară. Oricît căuta să-și păstreze cumpătul, simțea că-și trădează neliniștea — cuvintele lui Meiram îl pătrundeau ca niște săgeți. Era riscant să pareze loviturile și să răspundă pe față de ele, putea să se izbească de un tăiș mai ascuțit. Manevra de ocolire părea mai potrivită decît lupta deschisă, și Rîmbek, stăpînindu-se, vorbi cu amărăciune:

— Bine sau rău, dar timp de mulți ani mi-am dat silința să îndeplinesc conștiincios sarcinile pe care mi le-a dat partidul. Nu mi-am precupețit nici puterea, nici străduințele, și am căpătat o experiență oarecare. Firește că am lipsuri și eu. Dumneata, dragul meu, accentuezi asupra acestor lipsuri și vrei să spui că nu mă pricep la nimic sau și mai rău: că nu se poate avea încredere în mine. In cazul acesta de ce mi s-a încredințat postul pe care îl ocup? Dacă ați pus înaintea mea un castron cu mîncare și mă opriți să mănînc, am să îndrăznesc eu să pun mîna pe lingură?

— Și ceea ce este bun și ceea ce este rău în trecut se măsoară cu măsura zilei de azi, — spuse Meiram, încruntînd puțin sprîncenele. — Acum vorbesc despre actuala dumitale muncă. De ce răscolești ceea ce a fost ieri? La mustrări, cel mai bun lucru e să răspunzi prin fapte.

Dacă un cazah care nu a văzut în viaţa lui o exploatare industrială vine aici şi nu mai ştie unde îi e capul, trebuie să-l ajutăm. Iar dumneata, mi se pare că priveşti pe aceşti oameni în batjocură sau cu nepăsare... Dar să trecem la fapte. I-am spus lui Jamantîk, cel care caută de lucru, să treacă mîine pe la Kozlov. Va fi bine dacă te vei interesa de felul în care e primit acolo. Partidul ne învaţă să avem grijă de oameni.

Meiram vorbea cu asprime şi de pe faţa lui pierise zîmbetul şi bunăvoinţa de totdeauna. Rîmbek înţelese că este primejdios să urmeze pe acelaşi ton. Zîmbi trist şi spuse:

— Bine, se va face. Din fire nu sufăr să bat pasul pe loc; acum m-ai făcut să mă mişc şi mai repede.

Rîmbek umbla întotdeauna repede, acum însă coborî în fugă scara care ducea spre etajul de jos şi năvăli în biroul lui Jappar Sultanov.

Cu mîinile la spate, Jappar măsura camera gînditor. Era un bărbat de statură mijlocie, în jurul a patruzeci de ani, cu buze groase şi o mustăcioară neagră pe faţa osoasă. Avea o fire închisă, nu-i plăcea să vorbească şi cu atît mai puţin să discute sincer de la om la om. Privirea lui tăioasă oglindea mai multă inteligenţă şi pătrundere decît avea Rîmbek. Nu de mult Jappar ocupase un post important la Alma-Ata, dar fusese scos pentru atitudini prochiabureşti cu prilejul colectivizării, fiind îngăduitor cu baii, şi aspru cu sărăcimea şi cu mijlocaşii. Acum Jappar ocupa postul de director adjunct al trustului, avînd sarcina aprovizionării. Era prieten vechi cu Rîmbek, concepţiile lor naţionaliste se potriveau în multe privinţe. Sultanov văzu îndată îngrijorarea de pe chipul prietenului său şi, privindu-l în ochi, întrebă liniştit:

— Ce s-a întîmplat?

— Mi se pare că ne aşteaptă vremuri şi mai grele, — începu să se tînguie Rîmbek. — Se pare că tînărul care se

tolăneşte în fotoliul comitetului orăşenesc, socoteşte prea înaltă pentru noi chiar şi situaţia modestă pe care o ocupăm acum. Viu de la el. M-a luat la rost şi pentru că nu ne ajung muncitorii şi pentru că un oarecare Jamantîk n-a fost angajat. Karaganda are nevoie lunar de sute de noi muncitori. Vin suficient de mulţi şi toţi trebuie — cică — plasaţi imediat. Unde ajungem? Să ţi-o spun eu: la prima greşeală, flăcăul acesta nu te va cruţa. Ce e de făcut?

— Da-a, — mormăi lung Jappar.

Exclamaţia lui era atît de grăitoare, încît nu te puteai îndoi — Sultanov vedea mai departe şi mai adînc decît Rîmbek. Jappar privea pe fereastră printre gene. După o vreme de gîndire, vorbi ca întotdeauna, liniştit, încet, de departe:

— Avuţia unui cazah gospodar a fost întotdeauna pămîntul şi vitele. Acum au venit asemenea timpuri, cînd aceste avuţii trec la colhozuri. Ce le rămîne gospodarilor? Numai pustiul şi munţii pietroşi... În stepa noastră se ridică sovhozuri, oraşe, uzine. Tot ce e vechi se năruie. Ce rămîne din viaţa noastră naţională de altădată? Nici măcar căciula cazahă nu se mai poartă!... Am prevăzut aceste schimbări şi am luat măsuri pentru a le stăvili. Dar oamenii ne-au întors spatele. Lasă-i să simtă acum pe pielea lor, unde îi vor duce toate acestea... Te întrebi, ce să facem? Să sărim peste cal! Dacă ţi se spune: taie părul, tu retează şi capul. Mînă toată gloata asta în pustiu. Nu-i da o picătură de apă şi cînd vei vedea că moare, treci pe lîngă ea şi spune-i: aceasta e pedeapsa care vi se cuvine. Mînca-v-ar muştele ochii...

Aşa vorbea Jappar în ura sa. Iar în faţa oamenilor striga pînă răguşea: „cazahii mei!", „poporul meu!" şi se găseau proşti care credeau în sinceritatea şi bunătatea lui. Iar el era un om cîinos, cu ochi aspri. Prin popor el înţelegea pe feudali de teapa lui Alibek. Puterea

Sovietică, întărirea orînduirii colhoznice, luaseră bailor şi chiaburilor puterea lor de altădată. Oamenii muncii din aule aveau acum tot ce visaseră veacuri întregi: pămînt, egalitate în drepturi, învăţătură. Munca în colhozuri era uşurată de maşini. Dar maşinile se făureau la oraş. Iar poporul cazah, punînd temelia colhozurilor, construia totodată şi oraşe, totul cu ajutorul întregii Ţări Sovietice. Ura lui Jappar era ura unui chiabur înrăit.

În ceea ce-l priveşte pe Rîmbek, oamenii de felul lui erau numiţi de popor dulăii de casă ai stăpînului la care se găsea un os de ros. În trecut se ploconea înaintea stăpînilor turnătoriei de cupru din Spassk, era poliţistul lor. În primii ani ai Puterii Sovietice ştiuse să-şi ascundă cu dibăcie trecutul. Acum se mulţumea cu ce mai pica de la bai, cărora, cum vedea şi el, le sosise sfîrşitul. Rîmbek nu dispreţuia nici banul statului. Fusese retrogradat în funcţie pentru matrapazlîcurile descoperite pe seama lui. Se alătura oamenilor de teapa lui Jappar, nădăjduind că avea să se înfrupte şi el pe lîngă ei, dacă aveau să ajungă puternici. De Jappar îl apropia şi ura împotriva Puterii Sovietice; de nimic nu se temea Rîmbek mai mult, decît ca să nu i se descopere trecutul.

Ascultîndu-l pe Jappar, Rîmbek întrebă:

— Deci, trebuie să sărim peste cal?

— Da, trebuie! — întări Jappar. — Atunci cînd am luat-o făţiş spre dreapta, am fost descoperiţi. Acum trebuie să ne ascundem în spatele lozincii: numai înainte! Şi la urma urmei, ducă-se dracului totul! Dacă ţi se vor cere o mie de muncitori, spune că vei da două mii; ţi se va cere o mie de tone de cărbune, făgăduieşte două mii. Dar aceasta nu e încă totul. Încarcă mai mult decît se poate şi rupe şira spinării — asta e o metodă. Iată şi alta: unde poţi, frînează... Sabotaj, distrugeri — totul, pînă şi teroarea! Aşa trebuie să procedăm şi aici, în Kara-

ganda. Am căutat să demonstrăm: cărbunele din Karaganda e prost, e necocsificabil şi extragerea lui nu-i rentabilă. Dar nu s-a prins. Oamenii, de felul lui Ceaikov au demonstrat contrariul. Deci trebuie să sabotăm extracţia, să ruinăm producţia... Planul cincinal a atras asupra sa privirile lumii întregi. Trebuie zădărnicit. A sosit timpul pentru mobilizarea tuturor forţelor noastre. Dacă nu vom obţine acum ceea ce dorim, este puţin probabil să mai avem pe viitor o asemenea posibilitate.

— Dar cine e organizatorul nostru? Cine ne conduce? — întrebă cu nerăbdare Rîmbek.

Răspunsul nu veni imediat. Jappar tăcea. Pe faţa lui se citea şovăiala. Buzele sale groase se întredeschiseră, cutele de pe frunte i se adîncirăşi mai mult. În cele din urmă, hotărîndu-se, Jappar oftă adînc şi vorbi:

— Nu pot spune totul şi nici nu e nevoie. Ţine minte trebuie să fim foarte prudenţi nu numai la adunări, ci şi într-o încăpere izolată. Ochii tuturor sînt aţintiţi asupra noastră. Poporul ne urăşte. Vremea cînd încercam să adunăm masele în jurul nostru a apus pentru totdeauna. N-am izbutit s-o facem. Au apus şi vremurile cînd puteai să spui cuiva fără frică cîţi oameni avem, cine sînt aceştia... Acum nu mai este aşa... Tu mă cunoşti numai pe mine, iar pe tine trebuie să te cunoască de asemenea numai un singur om. Eu pot cunoaşte cel mult doi-trei.

— Înţeleg, — spuse Rîmbek. — Deci fiecare din noi trebuie să găsească un om de nădejde... Eu am găsit unul. S-a şi apucat de lucru.

— Cine e?

— Un oarecare Alibek. Este unul dintre baii cei mari... A primit în mai multe rînduri distincţii din partea ţarului.

— E aici?

— Aci. Lucrează în mină. Are o fată frumoasă. Se spune că Meiram ar avea de gînd să se însoare cu ea.

Jappar trase cîteva fumuri din ţigară şi abia după aceea răspunse :

— Da, îl cunosc pe Alibek. Nu are motive să iubească Puterea Sovietică. Foloseşte-l. Caută de înstrăineaz-o pe fata lui de Meiram. Există multe mijloace în acest scop. De pildă, fă-i să se certe.

— Dar Orlov nu ar fi bun pentru noi ? — îl întrerupse Rîmbek.

Jappar dădu din cap negativ.

— Cu ăsta trebuie să umblăm uşurel. S-a mai fript odată.

Rîmbek păli.

— Ce-i cu tine ? — întrebă Jappar, privindu-l cu luare aminte.

— Alibek a şi fost la Orolov. A stat de vorbă cu el... dar deocamdată n-a ieşit nimic. Dacă Orlov o să refuze, atunci situaţia va deveni într-adevăr primejdioasă.

Îi întrerupse telefonul. Jappar ridică receptorul.

— Imediat, — zise el şi se ridică în picioare. — A sosit Şcerbakov. Ne cheamă pe amîndoi.

— Ce părere ai despre Şcerbakov ?

— Cu ăsta nu-i rost de făcut ceva. Nu-i de a-i noştri, e din alt aluat. Se apropie din ce în ce mai mult de Meiram.

2

Sprijinindu-se de masă cu pieptul şi cu coatele, Serghei Petrovici privea ţintă înainte. Pe perete erau atîrnate două hărţi. Una era a Karagandei de la suprafaţă, alta — a Karagandei subterane, a zăcămintelor de cărbune, a minelor. Deasupra hărţilor atîrna diagrama îndeplinirii planului de extracţie a cărbunelui. Linia roşie frîntă care începea în colţul de jos al hîrtiei, urca în diagonală.

— Creştem, ne ridicăm, dar greutăţile ne trag în jos !

— rosti Şcerbakov cu voce tare şi oftă zgomotos trăgînd aer pe nas. În acest oftat era cuprins totul — şi mulţumirea succeselor şi îngrijorarea. Scoase pipa şi o scutură gînditor de marginea mesei.

Aşa îl găsiră Jappar şi Rîmbek. Serghei Petrovici le arătă deîndată harta şi diagrama:

— Aţi văzut? Aici aveţi ce vedea...

În timp ce ei se uitau la hărţi, Şcerbakov, cu mîinile în buzunarele pantalonilor săi largi, măsura camera în lung şi în lat, împărtăşindu-şi gîndurile:

— Lipsa de locuinţe şi de apă o înlăturăm treptat. Oamenii vin în număr îndestulător. Karaganda este legată de întreaga ţară printr-o linie de cale ferată. Minele au început să furnizeze cărbune industriei. Dar ceea ce s-a făcut nu sînt decît primii paşi. Primii... Pe calea făuririi marii Karagande ne aşteaptă greutăţi uriaşe. Trebuie ca într-un an să scoatem de aici atîta cărbune, cît au scos capitaliştii în cincizeci-şaizeci de ani. Vă daţi seama de amploarea unei asemenea exploatări?

— Oricît de mare ar fi planul de extracţie a cărbunelui, o spun dinainte că este insuficient, — îi cîntă imediat în strună Jappar. — Nu vorbesc de Donbassul vechi — nu ne comparăm cu ei, se înţelege. Dar de ce să planificăm o extracţie mai mică decît în Kuzbass?

Serghei Petrovici obiectă:

— Nu te grăbi. Desigur, oricît de mare ar fi planul nostru, el este inferior nevoilor ţării. Nevoile noastre sînt atît de mari, încît şi peste cincisprezece şi peste douăzeci de ani vom spune „puţin". Dar trebuie să ţinem seama şi de posibilităţile reale. Kuzbassul este tînăr, totuşi este un frate mai mare al Karagandei. Este a doua bază de cărbune. Kuzbassul nu este numai un uriaş al cărbunelui, ci şi un gigant al industriei siderurgice din răsăritul ţării, strîns legat de Ural...

Căutînd să-l sprijine pe Jappar, Rîmbek se amestecă în discuţie.

— Nici la noi nu există numai cărbune. Balhaşul şi Djezkazganul sînt doar vecine cu noi!

— Ştiu, ştiu prea bine, — îl întrerupse Serghei Petrovici. — De toate se ţine seama... Repet — nu o luaţi prea înainte. Bolşevicii sînt oamenii planurilor reale. Dar să lăsăm discuţia asta, v-am chemat pentru altceva.

Jappar şi Rîmbek aşteptau să vadă ce spune conducătorul exploatării. Acesta începu fără grabă:

— Este vorba de felul în care vom îndeplini planurile aprobate. Este drept că vin muncitori fără întrerupere. Dar una este să primim oamenii în producţie şi alta să-i învăţăm, să-i calificăm. Pentru noi această chestiune nu este nouă, totuşi nici pînă acum nu a fost definitiv soluţionată. Trebuie să întocmim şi în această privinţă un plan amănunţit, un plan calculat nu numai pentru o zi, ci un plan de pregătire sistematică a cadrelor. Ceea ce facem acum nu sînt decît schiţe, dar această problemă trebuie gîndită în amănunt. Dumneata, Rîmbek Kedîrbaevici, vei începe chiar astăzi întocmirea acestui plan.

— În cinci zile va fi gata, — spuse Rîmbek.

— Noi pregătim cadre în combinate de învăţămînt cu ajutorul cursurilor de calificare de pe lîngă fabrici şi uzine, dînd pe începători în grija muncitorilor bătrîni. Toate acestea sînt metode bune, încercate. Dar le-am folosit oarecum slab. Socot că serviciul cadrelor trebuie să se apuce în modul cel mai serios de treaba aceasta. Să supravegheze învăţătura, să controleze.

— Bine, — declară imediat Rîmbek şi-şi notă ceva în carneţel. Notînd, el privea mereu spre Şcerbakov, prinzîndu-i fiecare cuvînt. Într-adevăr era mare meşter în meseria sa. În convorbirea pe care o avusese mai adineauri cu Jap-

par, îşi arătase o faţă, dar acum avea cu totul alta. Rîmbek merse şi mai departe decît Şcerbakov.

— Ce-ar fi ca înafară de ceea ce ai vorbit dumneata, să organizăm cursuri serale pe lîngă fiecare mină şi în fiecare atelier şi să introducem învăţămîntul obligator. Muncitorii care beneficiază de ziua de muncă redusă, au mult timp liber şi acest timp va fi tocmai de ajuns pentru învăţătură. Statul nu precupeţeşte fondurile pentru aceasta.

— Nu, nu, ar fi prea mult, — se împotrivi cu hotărîre Serghei Petrovici. — Învăţămîntul nu poate fi impus prin constrîngere. Trebuie să folosim metoda convingerii, bizuindu-ne pe conştiinţa muncitorilor. Să avem răbdare, să stăruim...

Jappar şi Rîmbek se priviră, parcă spunîndu-şi unul altuia : „Nu se lasă, gloabă bătrînă". Cu cinci-şase ani mai înainte, ar fi putut să nu recurgă la ocolişuri, să lupte deschis cu Şcerbakov. Dar aceste vremuri trecuseră, împrejurările se schimbaseră...

Umblînd prin cameră, Şcerbakov vorbea acum despre altceva :

— Jappar Sultanovici, dumneata, ca locţiitor al meu cu aprovizionarea, vei avea o sarcină nouă şi grea. Mă refer la aprovizionarea minerilor noştri cu alimente. Vă aduceţi aminte de ultima hotărîre a biroului comitetului orăşenesc ? Este necesară o evidenţă strictă a alimentelor şi economii severe. Colhozurile noastre încă nu au acumulat o rezervă îmbelşugată de alimente. Şi ele, ca şi noi, trec prin faza unei organizări mai temeinice. Trebuie să facem astfel încît nici o cartelă să nu fie folosită înafara destinaţiei sale. Trebuie să luptăm cu aceeaşi energie ca pentru fiecare cartelă să se elibereze la timp şi în întregime, cantitatea de produse cuvenită. Să ţineţi seama de faptul că peste două-trei luni zăpada se va topi, drumurile se vor desfunda şi transporturile se vor face greu. Cîte rezerve de alimente

avem, care este efectivul pe care trebuie să-l hrănim, cîți oameni vin în fiecare zi — totul trebuie prevăzut. Dacă vom umfla numărul muncitorilor și vom face o rezervă de alimente în plus va trebui să răspundem pentru aceasta. Dacă vom da cifre mai mici, muncitorii vor duce lipsă de alimente și pentru aceasta de asemenea vom fi trași la răspundere. Cred că în clipa de față aprovizionarea este sarcina cea mai dificilă pentru noi. Îți atrag atenția, Jappar Sultanovici, că și pentru acest sector de muncă amîndoi sîntem răspunzători în fața partidului.

Jappar zîmbi cu înțeles. Pe fața lui apăru mai curînd o expresie de șiretenie, decît de seriozitate. Se ascunse după o glumă.

— Și într-un caz și în altul va trebui să răspundem, Serghei Petrovici. Înseamnă că o cartelă de alimente este mai scumpă decît dumneata și cu mine la un loc.

— Cartela este scumpă prin faptul că este destinată unui om. Fiecare trebuie să-și primească rația. Dacă nu-i vom da cuiva cartela sau dacă vom da una în plus — va trebui într-adevăr să răspundem.

Intră secretara — o fată cu obrajii pistruiați. Privind spre foaia de hîrtie pe care o ținea în mînă, se adresă lui Rîmbek :

— Vă așteaptă de mult un djighit — îl cheamă Mahmet Torsîkbaev.

— Îndată, îndată, — răspunse Rîmbek. Și propuse pe loc lui Șcerbakov : — Cred că este un funcționar destoinic, bun pentru serviciul aprovizionării muncitorilor. Cu atît mai mult, cu cît dumneata spui că serviciul va avea o sarcină grea. Nu vrei să stai de vorbă cu el ?

— Serviciul are nevoie de oameni destoinici. Dar pentru acest post trebuie recomandația comitetului orășenesc.

— Nu se hotărăște să se ducă la comitetul orășenesc pînă nu veți interveni de aici. Mi se pare că relațiile lui

cu Meiram sînt cam încordate. — Şi adăugă în şoaptă : — Se pare că-i vorba de gelozie...

— Ce legătură e între muncă şi gelozie ? — întrebă Şcerbakov, rîzînd. — Ce ţi-e şi cu tinereţea ! Ei, să vină să-l văd şi eu ce fel de flăcău e.

Intră Mahmet, tînărul gras, cîrlionţat, îmbrăcat foarte elegant, pe care-l cunoaştem. In lume, mai ales de faţă cu fetele, se purta fudul, dar în faţa superiorilor era cît se poate de umil. Intrînd pe uşă salută respectuos şi în tot timpul convorbirii se arătă supus ca un miel.

— Unde ai lucrat înainte ? — îl întrebă Serghei Petrovici.

— Aici, în raionul Thaelman. Am fost preşedintele Uniunii Raionale a Cooperativelor de Consum.

— De ce ai plecat din serviciu ?

— Am plecat la Moscova să urmez cursurile pentru lucrătorii din comerţ. Acum am terminat cursurile şi m-am întors.

— Nu se cade să luăm personalul raionului. Dar şi din partea dumitale, cred că nu-i frumos să pleci de la o organizaţie care a avut grijă de ridicarea calificării dumitale şi a cheltuit bani pentru aceasta.

Mahmet nu putu să găsească îndată un răspuns. Interveni Rîmbek :

— Districtul l-a trimis în Karaganda, dar nu într-un anumit post. De unde să luăm cadre, dacă nu din raion ?

— Dumneata cum priveşti lucrul acesta ? — întrebă Şcerbakov pe Jappar.

— Il cunosc pe tovarăşul prin Rîmbek. Are studii medii şi o practică îndelungată. A urmat de curînd şi cursurile. Asemenea oameni nu se găsesc pe toate drumurile.

— Fie hotărîţi cum e mai bine, — se învoi Şcerbakov. — Să încercăm să-l recomandăm comitetului orăşenesc. Iar dumneata tinere, să ai în vedere că vei avea o mare răs-

pundere în viitoarea dumitale muncă. Aprovizionarea muncitorilor este un lucru tot atît de important ca şi extracţia de cărbune. Tocmai stăteam aici şi ne frămîntam cum s-o organizăm mai bine.

Mahmet asculta dînd mereu din cap şi repetînd într-una: „Fireşte". Dacă în această clipă Şcerbakov i-ar fi spus: „Esti un balon umflat", Mahmet ar fi încuviinţat şi atunci: „Fireşte". Nu din întîmplare îl alesese Rîmbek, care acum căuta să-i ridice meritele în ochii lui Şcerbakov:

— Este un specialist nou — un tînăr cu posibilităţi de creştere. Va face faţă.

Mahmet dădu din cap încuviinţînd şi aceste cuvinte. Apoi ieşi, lăsînd în amintirea lui Şcerbakov aceste clătinări ale capului şi neschimbatul cuvînt „fireşte".

3

Ardak nu fusese niciodată atît de fericită. Alerga spre casă ca să împărtăşească tatălui său noutatea. Paşii ei nu dovedeau să urmeze şirul gîndurilor. I se părea că în loc să se apropie de casă, de care o despărţeau vreo sută de paşi, se îndepărta. Atunci începu să alerge. Părul îi flutura, ochii ca murele îi ardeau.

— Koke! — strigă ea, cu răsuflarea tăiată, abia păşind pragul.

Tatăl său întoarse încet capul spre ea. Şedea lîngă uşă, cuprinzîndu-şi genunchii cu mîinile.

Ardak îl auzi spunînd lui Rîmbek care şedea alături fără să-l privească:

— Asta-i tot. Să nu mai vorbim, ci să trecem la acţiune.

Probabil că discuţia lor dura de multă vreme.

Rîmbek plecă îndată, salutînd-o în treacăt pe Ardak.

Fata nu putea să înțeleagă cărui prilej se datorează această vizită atît de neașteptată a unui important funcționar al trustului, care pînă atunci nu mai fusese niciodată pe la ei. Dar nu avea timp de întrebări. Puse repede pe masă volumele din operele lui Lenin, iar alături de cărți puse ceasul pe care-l scosese de pe mînă.

— Acesta e primul succes al fiicei tale, koke! Cînd au început să mă laude înaintea întregii adunări, de emoție n-am putut să ascult și am plecat!...

Alibek ședea împietrit ca o statuie, privi cărțile cu coada ochiului, întinse alene mîna și luă ceasul de pe masă. Citind inscripția gravată pe capac „Lui Ardak Mîrzabekova pentru munca sa de udarnic pe frontul cultural", întrebă:

— Cine a săpat vorbele acestea?

— Lăcătușul Lapșin.

Alibek puse ceasul pe masă, își cuprinse din nou genunchii și, fără să-și schimbe expresia aspră a feței, mai puse o întrebare:

— L-ai căpătat prin înșelăciune, sau ți-ai vîndut conștiința?

Ardak simți că o trece un fior, parcă ar fi turnat cineva apă rece peste ea. Orice urmă de culoare pieri de pe fața ei. Nările îi tremurau, răsuflarea îi deveni mai grăbită. Neștiind cum să răspundă, ea se lăsă jos în spatele tatălui.

Pe ceafa lui Alibek se vedea vechea cicatrice — urma loviturii de cuțit. Aceasta îi aminti fetei de aulul îndepărtat, de acea zi îngrozitoare de altădată... Dezmeticindu-se, Ardak răspunse:

— Nu știu nici să vînd pe cineva, nici să înșel. Am primit un dar pentru munca mea. Tu, koke, ți-ai cîntărit bine vorbele? Pentru mine ele sînt mai grele decît o piatră!

Și fără să fie în stare să mai rostească vreun cuvînt, ea începu să plîngă. Tatăl ei nu-i vorbise niciodată cu atîta

grosolănie. Credea în el, îl compătimea şi iată că îi spulberă el însuşi simţămintele de încredere.

— Mă apasă o grea povară. Mie nu mi-au mai rămas lacrimi să plîng ca tine, — spuse Alibek, întorcîndu-se spre fiica sa. — Hai să cîntărim a cui povară este mai grea... M-am prăvălit de pe cal, rănit într-o luptă crîncenă, iar tu, în loc să-mi întinzi dîrlogii, te lepezi de mine. E o lovitură mai grea decît rana pricinuită de duşman.

— Cine ţi-este duşman?

Alibek tăcu. Faţa lui era pămîntie şi doar ochii mici îi sticleau în lumina slabă a lămpii de gaz.

Neputînd înfrunta privirea tatălui ei, Ardak lăsă capul în jos. Cărbunii din cuptor încinseseră aerul din bordei. Ardak se înăbuşea.

— Nu cumva te-ai răzgîndit? — întrebă ea cu spaimă după un timp oarecare. — Atunci mi-ai spus că ai hotărît să-ţi cîştigi încrederea poporului prin muncă cinstită, că ai isprăvit pentru totdeauna cu trecutul.

Alibek tăcea.

— Nu pricep, — urmă fata, — cum rămîne cu făgăduiala ta?

Fără să răspundă la întrebarea ei făţişă, Alibek începu pe departe, cu amărăciune:

— Te-am învăţat, te-am crescut... Chiar şi acum cînd deasupra capului meu atîrnă nori negri, port ca un urs în spate grijile părinteşti.

— Toate astea le-ai făcut numai pentru tine, pentru a avea o mîngîiere. Asta e. Acum cînd viaţa ta s-a veştejit ca iarba din anul trecut, dumneata eşti gata să smulgi mlădiţele verzi ale vieţii noi.

— Despre ce viaţă tot vorbeşti?

— Te lămuresc îndată, koke! — vorbi cu aprindere Ardak. — Oamenii pe care îi văd în jurul meu, cărţile pe care le citesc, mă învaţă că viaţa înseamnă muncă. În

scurta mea viaţă m-am convins că trăieşti cu adevărat numai atunci cînd munceşti. Asta e! Altfel oamenii n-ar munci în mină cu atîta însufleţire!

Alibek dădu din mînă.

— Prostii, fetiţo! Să spui că munca însufleţeşte, cînd firul vieţii omului este numai pînă la prînz, cînd el a pierdut totul şi nu mai poate trăi pînă seara — înseamnă să te amăgeşti tu însuţi! Această amăgire e mai primejdioasă decît toate patimile tinereţii! Trezeşte-te, altfel te vei otrăvi!

— Nu mă amăgesc şi nu tinereţea mă îndeamnă! — răspunse Ardak. — Nu vreau să plîng zilele trecutului tău. Pentru mine cărţile astea şi ceasul cu cele trei rînduri săpate pe el, sînt mai scumpe decît orice bogăţie, mai scumpe decît orice pe lume. Am auzit cuvinte calde izvorînd din inima oamenilor, am simţit grija lor pentru mine. La drept vorbind, koke, tu nu m-ai răsfăţat cu aşa ceva... Şi totuşi nu te-am părăsit!... — Tăcu o vreme şi adăugă cu hotărîre: — N-a sosit oare clipa să ne despărţim?

Alibek se ridică greoi de la locul său.

— Deci, atît ne-a mai rămas, să ne luăm rămas bun?...

Fără să mai spună o vorbă, el îşi puse pe umeri haina de lucru, luă lopata şi ieşi.

Zăpada se aşezase în troiene înalte. Noaptea fără lună era întunecoasă. Peste tot se vedeau bordeie acoperite de zăpadă. Alibek păşea pe o cărăruie îngustă care semăna cu o urmă de iepuri, ascultînd cum scîrţîie zăpada sub picioare.

Acum era sigur: nu va putea să-şi mai ţină fiica lîngă el. Se înstrăinează tot mai mult. Nu se aşteptase ca Ardak să arate atîta tărie. Cu puţin înainte Alibek nu se temea decît de un singur lucru: ca Ardak să nu fie prea aproape de Meiram. Şi iată că primejdia e mult mai serioasă. Pe deasupra nici Orlov nu e un om sigur. Rîmbek are drep-

tate: dacă inginerul nu se va lăsa convins, va putea să-i trădeze.

Pradă acestor gînduri sumbre, Alibek ajunse la mină. Acum mina era luminată; pe stîlpi atîrnau becuri electrice. Dinspre estacadă venea uruitul vagonetelor, îmbinat cu şuieratul cazanului de aburi din atelierul mecanic (aşezat în dreapta minei) şi cu vîjîitul maşinii de extracţie. Toate aceste zgomote deosebite se contopeau într-un singur vuiet care nu înceta nici ziua nici noaptea, ajungînd asurzitor, mai cu seamă pe întuneric.

Coborîrea în mină se schimbase de asemenea. Puţul vertical care semăna cu o fîntînă, servea acum numai pentru aeraj. Pe partea de sud a crestei fusese săpat un plan înclinat, care cobora în adîncime. Muncitorii îl numeau simplu „pantă". Această „pantă", care ducea spre adîncul pămîntului, semăna cu o uriaşă vizuină de popîndău care înainta în fiecare zi tot mai adînc şi mai adînc. Prin ea se şi întindeau şinele de cale ferată îngustă, pentru vagonete. Alături se săpa un al doilea plan înclinat, special pentru intrarea oamenilor în mină. Dar acest plan înclinat nu era încă terminat şi deocamdată muncitorii foloseau „panta" cu şinele pe care alergau vagonetele.

În exploatare nu se făcuse încă rînduială, oamenii coborau în mine fără permis. Fără să fie oprit de cineva, Alibek începu să coboare. Deşi era înalt, păşea fără să se aplece, căci tavanul „pantei" era destul de sus. Tavanul era susţinut cu grinzi puse una lîngă alta, sprijinite pe ambele părţi ale galeriei de circulaţie, pe rînduri dese de stîlpi de susţinere.

Între şine se afla un cablu de oţel care uneori se întindea şi începea să lunece. Capătul de sus al cablului era fixat de tamburul maşinii de extracţie, iar cel de jos de vagonete. Acum vagonetele se aflau undeva în adîncime, acolo în depărtare, unde licăreau luminiţele lămpilor.

Iată, cablul se întinse şi, lovind traversele, lunecă repede în sus. Se auzi un zgomot, asemănător tunetului.

Dintr-o săritură Alibek fu lîngă perete. În grabă, se agăţă de o ţeavă fierbinte de aburi şi-şi trase imediat mîna arsă. Pe lîngă el trecură zdrăngănind şi huruind patru vagonete, pline cu cărbune. Acum cărbunele nu mai era scos cu chiblele, şi nici nu era tras de trolii învîrtite cu mîna sau de cai, ci în vagonete acţionate de aburi.

Alibek îşi urmă drumul mîngîindu-şi mîna arsă, dar nu se gîndea la durere, ci la schimbările pe care le vedea. Răsufla scurt, întretăiat şi inima îi era neagră ca această „pantă". Din nebăgare de seamă se lovi cu fruntea de un colţ al tavanului şi stătu multă vreme locului, ţinîndu-se cu mîinile de cap.

La capătul „pantei" lucra brigada lui Ermek. Din cauza apei care picura de sus, se făcuse o băltoacă; noroiul aluneca sub picioare. Fără să se oprească pentru atîta lucru, brigada pătrundea tot mai adînc. Acum oamenii nu se mai temeau de umezeală. Nu munceau în hainele lor, ca înainte. Purtau nişte combinezoane impermeabile, cizme de cauciuc cu carîmbi mai sus de genunchi, şi pe cap aveau căşti de aramă. Pompa absorbea cu lăcomie apa adunată, o ridica pe ţeavă şi o vărsa la suprafaţă.

Acest abataj era hotărîtor în îndeplinirea planului de către mină. Ermek ceruse el însuşi să lucreze aici şi-şi alesese personal oamenii pentru brigada sa. Răsfoind fişele de pontaj dădu de fişa lui Alibek, care nu arăta o producţie slabă. Ştiind că acesta este tatăl învăţătoarei Ardak, Ermek ceru ca Alibek să fie mutat în abatajul său. În acele zile întreagă Karaganda vorbea de brigada lui Ermek ca de o brigadă fruntaşă.

Acum, în abataj lucrau cu tiurile, trei mineri. Ermek tăia la mijloc. Erau în întrecere. Bătrînul o luase cu un metru înaintea tovarăşilor săi. Pe fruntea lui nu se vedea o

picătură de sudoare. Tăia uşor, fără sforţare, părînd că nu cunoaşte oboseala. Din cînd în cînd zîmbea şi-l privea pe Akîm.

— Ce-i băiatule, te-ai deşelat ? — întrebă el în glumă, ieşind din abataj.

Înfierbîntat, Akîm tăia mai departe.

— Totuşi te urmez de aproape, Ereke.

— Nu vorbi cînd munceşti — oboseşti mai repede.

— Poate că şi dumneata ai obosit. Incepi să îmbătrîneşti.

— Ia te uită cum se laudă cu tinereţea !

— Te cred ! Dacă obosesc, mie-mi ajung şase ore ca să mă odihnesc, dar dumitale nu-ţi ajung nici şase zile.

Ermek zîmbi îngăduitor şi se îndreptă spre minerii dela susţineri.

Planul înclinat servea nu numai pentru transportul cărbunelui la suprafaţă, prin el se aducea în subteran şi tot materialul necesar muncii. Pentru o bună înaintare în acest plan înclinat de mare însemnătate, armarea cerea multă măiestrie. Totul trebuia să fie bine rînduit. Orice oprire putea să întîrzie activitatea întregii mine pentru zeci de ore.

Ermek controla munca minerilor dela susţineri, lovind cu tiul în fiecare stîlp. Lovea odată, de două ori, şi-şi dădea seama nu numai de starea stîlpilor de susţinere, ci şi de a tavanului.

In timp ce făcea acest control, se apropie de el dintr-o parte inginerul Orlov, iar din cealaltă parte Alibek.

— Te-am încurcat degeaba, poţi să te duci acasă, — spuse bătrînul lui Alibek. — Ieri ţi-am cerut să vii, ca la nevoie să-l înlocuieşti pe Akîm care nu se simţea bine. Insă el a venit la lucru.

Dar Alibek nu se grăbea să plece. Orlov şi Ermek cercetau lucrările de susţinere ; inginerul rămase mulţumit de cele văzute.

— Armăturile sînt bine montate. Minerii dela susţineri să lucreze mai departe tot aşa... Pompa funcţionează şi ea bine.

Fără să spună un cuvînt, Ermek luă de la un muncitor barosul şi cu o singură lovitură scoase stîlpul. Apoi încercă alt stîlp şi-l scoase şi pe acesta. După aceea luă toporul, ciopli capetele stîlpilor şi le fixă din nou. Dădu barosul muncitorului şi-i spuse:

— Ia încearcă acum să-l scoţi!

Muncitorul lovi din răsputeri de cîteva ori, dar stîlpul nu se urni.

— Munciţi bine, dar uneori faceţi greşeli, — reluă Ermek. — Doar nu este vorba să facem acoperiş pentru un grajd de vite. Dacă ciopleşti bine capătul stîlpului şi-l fixezi cumsecade, perpendicular pe direcţia stratului, nu-l mai poţi scoate cu nimic. Iar pentru ca tavanul să nu crape, grinzile trebuie să fie bine ajustate după suprafaţa lui. Un tavan drept, fără crăpături, este sprijinit cu uşurinţă. Stîlpii slabi sînt ca şi măselele stricate printre cele sănătoase: îi fac şi pe cei buni să slăbească. In galeriile direcţionale, mai ales în planurile înclinate, armăturile sînt puse pentru multă vreme şi trebuie să fie trainice. Aici nu sînt bune armăturile folosite în abataje frontale şi în galerii de aeraj.

— Aşa este, bine spui, — încuviinţă Orlov. — După părerea mea ai putea fi şef de sector. Eşti foarte potrivit pentru un asemenea post. Avem de gînd să împărţim minele în sectoare.

— Acolo e nevoie de un om cu ştiinţă de carte.

— Şi dumneata eşti om cu ştiinţă de carte. La examenul de ieri m-am bucurat mult, ascultîndu-vă pe dumneata, pe Akîm, pe Janabîl. In şase luni nu aţi învăţat numai să citiţi, ci şi operaţiunile cu fracţii.

— Pentru asta trebuie să le mulţumim învăţătorilor noştri. Cum să nu ne însuşim ştiinţa de carte dacă ne-o bagă în cap, parcă cu tiul ?

In aceste şase luni Ermek îşi dăduse bine seama cîtă nevoie de cunoştinţe are ; nu lăsa de loc cartea din mînă — noaptea o ţinea sub pernă. In buzunarul de la piept al hainei de protecţie avea în permanenţă un maculator gros cu copertă neagră. Acest caiet era pentru el un fel de enciclopedie. Nota acolo tot ce nu voia să uite. Dragostea de învăţătură îi era de mare ajutor la cursuri. Dar laudele nu-l ameţeau ; partea sa de glorie, în muncă, o atribuia tovarăşilor, iar succesele la învăţătură le punea pe seama învăţătorilor.

— Printre oamenii învăţaţi sînt şi tineri, dar cînd stai de vorbă cu ei ţi se pare că sînt bătrîni. Multe mai ştiu : şi despre ziua de azi şi despre vremurile vechi. Deşi mi-am trăit viaţa la Karaganda, uite că n-am ştiut cît cărbune zace aici. Dumneata de pildă, tovarăşe Orlov... Dumneata ai lucrat în Donbass, totuşi ştiai despre bogăţiile de aici. Fără carte omul rămîne un copil pînă moare. Asta am înţeles şi asta mi-a intrat bine în cap în cele şase luni de zile de învăţătură.

Orlov îşi şterse cu grije ochelarii şi privi lung spre Ermek.

— Ai un cap de aur ! — spuse el. Apoi se întoarse către Alibek : — Dacă nu te grăbeşti, putem ieşi împreună din mină.

— Bine, — se învoi Alibek.

Işi aprinseră lămpile. Acestea nu mai erau vechile gazorniţe fumegînde, ci felinare fără fum, cu sticlă şi sită.

— Cîndva o să avem şi lămpi electrice — iar pe astea o să le aruncăm, — zise Orlov vesel.

Inainte de plecare îi spuse lui Ermek :

— Nu mergem mai adînc în planul înclinat. Incepînd de mîine brigada dumitale va trece în altă parte.

— Unde ?

— Există aici un strat bogat pe care englezii n-au ştiut să-l exploateze.

— Il cunosc ! Al doilea abataj frontal. Cum stăm cu gazele acolo ?

— Nu sînt prea multe gaze. O să le îndepărtăm. Stratul acesta ne va ajuta să îndeplinim planul. Brigada dumitale e alcătuită din udarnici — şi nu exagerez spunînd acest lucru. Ii vom încredinţa lucrările cele mai importante şi mai urgente. Să vii întotdeauna la mine pentru orice nevoie.

Spunînd acestea, Orlov o luă în sus pe pantă, spre ieşire, făcînd semn lui Alibek.

Pe drum se opri lîngă una din plăci. Aşa se numea locul care era un fel de staţii de transbordare. Cărbunele extras din abatajele frontale, era transportat prin galeriile direcţionale spre plăci şi de aici este extras la suprafaţă pe planul înclinat.

Acum munca la placă se desfăşura din plin. Vagonetarii care aduceau cărbunele din abatajele frontale mai îndepărtate cu ajutorul cailor, şi cei care îl cărau din abatajele apropiate, cu vagonetele, forfoteau încoace şi încolo. Roabe nu se mai vedeau. Dar vagonetele erau încă împinse de oameni.

— In curînd vom introduce peste tot tracţiunea electrică, — spuse Orlov. — Atunci munca va avea mai mult spor.

Alibek tăcea, prefăcîndu-se că ascultă glasurile oamenilor care munceau pe placă.

— Adu vagonetele goale.

— Fă loc, ce ne tot ţii aici ?

— Cîte vagonete au fost scoase ?

— Ridică!

— Hei rup!

— Ai văzut? — reluă Orlov. — Toți acești oameni au venit de curînd din aul. Și iată-i că încet, încet, încep să comande. Se simt stăpîni în mină. Desigur că mai sînt multe de pus la punct. Dar se pare că noii mineri nu se vor opri la jumătatea drumului. Entuziasmul lor în muncă este cheia cuceririi vieții. Acum sînt convins de aceasta.

Alibek nu răspunse nici de data aceasta. Pe chipul lui de nepătruns nu puteai vedea ce părere are despre vorbele inginerului.

Pesemne că Orlov nu vorbea întîmplător în felul acesta. Căutînd parcă să vadă ce impresie produceau vorbele lui, arunca mereu cîte o privire cercetătoare spre Alibek.

Inginerul se apropie de placă. Aici află pricina gălăgiei: un vagonet deraiase și la cotitură se formase un blocaj. Vagonetarul ocăra pe cei care așezaseră șinele:

— Sta-le-ar în gît banii pe care i-au luat. Dacă mi-ar cădea acum în mînă, le-aș arăta eu să mai facă și altă dată asemenea treabă.

Orlov cercetă șina și vagonetul, scoase carnetul și notă: „Cotitura e prea bruscă. Șinele nu sînt bine îmbinate. Vagonetul nu a fost uns. Trebuie trimiși imediat oameni pentru repararea șinelor".

Se auzi soneria care anunță plecarea unei garnituri. Muncitorii se adunară pe placă. Orlov se apropie în fugă de ei și începu să-i împingă în lături.

— Nu vă îngrămădiți pe linie, e primejdios!

Apoi notă iarăși în carnet:

„Muncitorii nu prea cunosc normele de securitate a muncii. Trebuie neapărat instruiți."

În ultima vreme, inspectînd mina, Orlov nota mai des decît înainte toate neregulile pe care le constata. Dar fie din cauza firii sale necomunicative, fie că se simțea sfios

din pricina trecutului său, vorbea puţin cu muncitorii. Observa, nota, iar măsurile necesare le lua prin mijlocirea lui Şcerbakov.

Trenul se apropia de punctul de oprire, mai repede decît trebuia. Orlov notă şi lucrul acesta. Muncitorului care se afla pe placă nu-i puse decît o întrebare:

— Cît aţi expediat?

— Optzeci şi trei de vagonete.

— Bine, — spuse scurt inginerul şi plecă mai departe.

Se îndreptă spre abatajele vechi, avînd de gînd să mai cerceteze odată stratul despre care îi vorbise lui Ermek. După ce se îndepărtară, Orlov reluă discuţia aprinsă pe care o avuseseră acasă la el în seara aceea pe care n-o putea uita.

— Uite ce am vrut să-ţi spun... Gîndurile care te stăpînesc pe dumneata, m-au frămîntat şi pe mine altădată. Lumea sovietică mi se părea strîmtă. Îmi treceau prin minte fel de fel de gînduri... Dar în cele din urmă toate nădejdile mele, toate gîndurile, nu au fost decît un miraj, o iluzie îngrozitoare. Mi se părea că totul s-a prăbuşit, îmi închipuiam că lumea a căzut sub puterea întunericului. Dar şi aici am greşit. Cînd m-am dezmeticit — ca un beţiv după somn, am regretat anii irosiţi. Am vrut să trăiesc iarăşi, să muncesc. Am înţeles pentru prima dată cît de vastă şi de minunată este viaţa cea nouă, cîtă fericire există în faţa noastră. Am înţeles că planul cincinal e singura cale spre această viaţă... Te asigur că şi dumneata te-ai rătăcit. Păşeşte pe calea aleasă de mine şi totul se va lumina în jurul dumitale. Dacă n-o vei face, te vei pierde în întuneric. E timpul s-o înţelegi — calea aceasta este urmată de un întreg popor de multe milioane!...

Aşteptînd răspunsul, Orlov tăcu. Alibek zîmbi răutăcios.

— Ei, iată-te un agitator de forţă. Urmează.

— Data trecută ai încercat să faci agitaţie cu mine în felul dumitale, acum ascultă şi ceea ce spun eu, — continuă Orlov. — Ai spus atunci că ştii cine a provocat surparea din mină. Ruşinea a căzut pe capul meu, iar pagubele, fără să mai vorbesc de muncitorul rănit, le-a suportat mina. Munca nu s-a oprit şi acest caz se va uita încetul cu încetul. Dar altă dată n-ai să poţi scăpa basma curată. Lasă-te păgubaş. Ai o fiică — o fată bună. Gîndeşte-te la ea. Dealtfel şi dumneata te vei putea reabilita prin muncă cinstită.

— Pasărea fericirii a zburat de pe umărul meu, — rosti Alibek cu amărăciune şi venin.

Orlov se mînie:

— Nu mă sili să iau măsuri severe! Nu cumva crezi că am să-ţi acopăr crima?

Nu mai aveau ce să-şi spună. Tăceau amîndoi. Nici un zgomot nu ajungea pînă aici. Alibek şi Orlov mergeau prin galerii şi abataje, din care cărbunele fusese scos de multă vreme. Se apropiau de locul unde începea mina vecină „Herbert". Temîndu-se de gaze, Orlov privea mereu spre lampă.

Deodată Alibek începu să rîdă. Apoi spuse agitat:

— Fie! Cît mi-a fost dat — am trăit, cît am avut — am mîncat. Ne-a rămas să trăim cam atît cît o oaie bătrînă. Iar noi visăm cai verzi pe pereţi. Dacă te-ai lepădat dumneata, mă lepăd şi eu!...

Orlov se opri, luă mîna lui Alibek şi o strînse cu putere. Şi nu-i dădu drumul mult timp. Faţa lui uscătivă, lipsită de culoare, se acoperi de roşeaţă. Cînd începu să vorbească, glasul îi era întretăiat.

— Şi acum am să-ţi spun adevărul! M-am gîndit de multe ori să te denunţ. Dar mă stăpîneam, mă gîndeam să-ţi bagi minţile în cap. Mă bucur! Mă bucur, Alibek Taimanovici! Deşi ai dreptate cînd spui că nu ne-am [illegible]

trăit mai mult decît unei oi bătrîne, hai să încercăm să intrăm în șuvoiul întregului popor. Mă frămîntă gînduri noi. Vreau să deschid cu ajutorul unei explozii stratul de cărbune despre care am vorbit. Asta va spori mult producția, ne va ajuta să îndeplinim planul.

Orlov părea întinerit. Vorbi cu o voce sonoră, tinerească, despre viitor: despre mașini subterane — locomotiva electrică, transportor și haveză, despre iluminatul electric, despre nesfîrșitele rezerve de cărbuni încă nedescoperite ale Karagandei, despre calitatea lui și metodele de sporire a extracției. Alibek se putea convinge de faptul că Orlov este un specialist de seamă și că-și iubește cu pasiune meseria.

Ajunseră pînă la abatajele părăsite ale englezilor. Iată abatajul frontal unde înaintarea a fost cîndva oprită. În peretele gros care despărțea prima mină de „Herbert", se vedea o adîncitură. La intrare se afla un morman de cărbune, surpat de sus.

— Cărbunele s-a surpat, așteptînd parcă să venim noi, — spuse Orlov în glumă. — Dealtfel nu așa trebuia tăiat, nu în partea asta. Pesemne că muncitorii știau că nu se vor mai întoarce aici și au tăiat la întîmplare. — Bătu cu degetul în perete. — Acum vom începe să-l surpăm cu ajutorul exploziilor și să scoatem cărbunele la suprafață.

— Ce-ai să te faci cu gazele, cu lacul din mina „Herbert"? Gazele și apa vor pătrunde aici îndată ce va fi spart peretele.

— Lacul se află mult mai jos de acest strat, iar gazele nu sînt în cantitate mare. Vom produce un curent puternic de aer și le vom goni.

Cercetînd tot ceea ce-l interesa, Orlov se așeză pe un bloc de cărbune, scoase carnetul, îl puse pe genunchi și,

aplecîndu-se, începu să scrie. Era atît de absorbit de notiţele sale, încît uitase de tot ce era în jurul său.

Alibek ridică o bucată mare de cărbune, făcîndu-se că vrea s-o pună în altă parte; se apropie de Orlov şi, cu o putere turbată, îl izbi în cap. De pe buzele lui Orlov nu se ridică nici măcar un suspin. Carnetul rămase deschis pe genunchii săi.

Alibek mai stătu o vreme rezemat de perete, apoi se aplecă deasupra lui Orlov şi îl pipăi; după ce se convinse că inima nu-i mai bătea, îşi spuse: „Acum mi se pare că pot răsufla mai uşor", şi porni spre ieşire.

4

Ferestrele bordeiului compus din două încăperi, se aflau în partea de sus a peretelui, aproape de tavan. Afară geruia; bordeiul, încălzit de cărbunele care ardea tot timpul în sobiţa de tuci, şi geamurile, erau tot timpul aburite. Uşa era aşezată jos de tot şi ca să ieşi afară, trebuia să urci cîteva trepte de pămînt.

Ardak stătea în bordei, îmbrăcată cu o rochiţă uşoară; din cînd în cînd deschidea uşa şi aerisea încăperea. Inima îi era mai aprinsă decît cărbunele din sobiţă. După plecarea tatălui ei, îşi înmormîntase toate nădejdile. Totul era limpede. Vechiul se înrădăcinase adînc în sufletul lui şi sufletul nu-i mai putea fi spălat — avea să rămînă ca o piele murdară. Nu-i mai rămăsese decît un singur lucru — să plece! Dar lucrul acesta nu era atît de uşor. Incotro să plece, la cine! Trebuia să se sfătuiască. Cu cine? Să spună totul lui Meiram. El o va ajuta. Dar cum să-l vadă?...

Stătea la masa joasă, lîngă lampa de gaz, ghemuindu-se cu obrazul drept sprijinit în palmă şi oftînd încet.

Pe fața ei răvășită și palidă se rostogoliră două lacrimi fierbinți. Părea că fericirea și nenorocirea ei se luau la întrecere.

Janabîl intră fără să bată la ușă. Ardak înălță capul. Fără să-și tragă răsuflarea după goana trasă, tînărul începu numaidecît să-i împărtășească bucuria.

— Felicitările mele cu prilejul obținerii premiului, Ardakdjan! Fii totdeauna în primele rînduri! Tu ai fost premiată, eu am fost felicitat. O să încingem o petrecere. Fie ca petrecerea asta să se unească cu altele, și inima ta să se unească cu alta!

— Așa să fie! Ai venit la timp, Janabîl: ai venit și la bucurie și la durere.

— Ce durere? Unde este otagasî, e sănătos?

— E sănătos, a plecat la lucru.

— Atunci despre ce e vorba?

— Nu mă întreba, pînă nu ți-oi spune... Am o rugăminte: ajută-mă să mă întîlnesc azi cu Meiram.

Janabîl făcu ochii mari de mirare și chiar deschise gura. Vedea în fața lui o Ardak nouă, pe care nu o înțelegea. Ieri încă era veselă și zglobie ca un ied care zburdă prin poiană. Iar acum iedul stătea plouat, se strîngea zgribulit.

— Ce s-a întîmplat?

— Ți-am spus — nu mă întreba. Du-te, du-te!...

Janabîl se îndreptă de două ori spre ușă, dar de fiecare dată Ardak îl opri, fără să-i spună nimic. Fruntea ei netedă era brăzdată de suferință. În cele din urmă arătă spre ușă și îngîimă:

— Du-te, dute!

Deîndată ce ieși din bordei, Janabîl o porni în goană spre Meiram.

Ora era destul de tîrzie. In cămăruța sa înjghebată în tinda locuinței lui Ermek, Meiram tocmai isprăvea de băut ceaiul, pregătindu-se să plece la munca de seară.

Janabîl intră cu o figură îngrijorată.

— Stai puțin... Am fost trimis să-ți spun...

— Ce este, cine te-a trimis? — îl zori Meiram.

— Ardak m-a trimis. Vrea să te vadă îndată...

— Da? Îndată? Ce s-a întîmplat?

— O să-ți spună ea însăși. Mai mult nu știu nimic.

— Nu înțeleg, — zise Meiram, ridicînd din umeri. — Inainte de a ne întîlni trebuie să mă gîndesc. Chiar așa să-i spui. O să înțeleagă.

— Nu, nu se poate! — răspunse cu hotărîre Janabîl. — Ce o fi între voi — nu mă privește. Dar trebuie să te duci chiar acum la Ardak. Nu se cade să superi fata.

Meiram șovăia. Nu era chiar atît de ușor să se hotărască. Nu de mult încă i se părea că el și Ardak sînt făcuți unul pentru altul. Dar o văzuse stînd de vorbă cu djighitul cel gras... Apoi se găsiseră binevoitori care să pună paie peste foc, scornind tot felul de vorbe, de bîrfeli. Nici nu știa cine erau aceștia. Meiram suferea mult din cauza răcelii dintre el și Ardak, dar căuta să-și ascundă amărăciunea. De astă dată hotărî să-și deschidă sufletul înaintea lui Janabîl, în care avea încredere.

— Un vechi proverb cazah spune: „Vorbele melițate de treizeci de limbi se răspîndesc în treizeci de neamuri". De aceea chiar și în fața celui mai bun prieten trebuie uneori să-ți pui strajă gurii. Tu mi-ești prieten credincios. Vorbele pe care ți le voi spune acum, ascunde-le în tainița sufletului tău, așa cum le ascund și eu. La rîndul tău să-mi spui tot ce știi. Să nu-mi ascunzi nimic și să nu-ți închipui că spusele tale vor putea să ne strice prietenia. Multe le prețuiesc în viață, dar cel mai mult prețuiesc adevărul...

— Nu mă mai dăscăli atît, lasă introducerea asta lungă! — spuse Janabîl şi ochii săi începură să strălucească. — Nu sînt numai prietenul vostru, al amîndoruna, ci vă socotesc drept soră şi frate mai mare. Chiar dacă aş vrea să-ţi ascund ceva, oare aceasta nu va ieşi la iveală şi fără voia mea?

— Ceea ce am ascuns eu, iată că şi iese la iveală, — recunoscu Meiram şi începu să spună tot ce avea pe suflet: — Cînd am întîlnit-o întîia oară pe Ardak, acolo, printre iurtele cenuşii, mi s-a părut că văd luna strălucind printre norii negri. Dar iată ce s-a întîmplat după aceea. În iurtă am văzut odată un djighit spilcuit. Noaptea, tatăl ei se culca afară sub cerul liber, lăsîndu-i singuri. Oamenii spuneau chiar, că tînărul va fi ginerele lui Alibek. Dar nu credeam. Nu încetam s-o iubesc. Totuşi odată n-am auzit un cuvînt cald din partea ei. Ce s-a întîmplat apoi?... Am să spun totul deschis... „Ginerele" s-a dus după alta. Poate că Ardak, văzîndu-se înşelată, e deznădăjduită. Dar nici eu nu trăiesc, ci mă înăbuş! Sufletul îmi arde în flăcări. Însă mă străduiesc să nu se vadă...

— Ai nimerit-o! — spuse Janabîl rîzînd. — Zi, te înăbuşi? Dacă ai să-ţi ascunzi multă vreme suferinţa, o să mucegăiască, o să se acopere de rugină totul... Ardak n-a zîmbit o singură dată filfizonului ăsta cîrlionţat. Ehei, nu te pricepi de loc la fete!

— Janabîl, mi se pare că tu nu prea îţi dai seama ce se petrece, eşti prea încrezător. Cum poţi lua apărarea unei fete care a stat singură în iurtă toată noaptea, cu un tînăr? Ţi se pare că asta nu înseamnă nimic?

— Da, îi iau apărarea. Fata e curată ca o floare. Eu nu i-am văzut decît din depărtare, dar Maipa a stat tot timpul cu ochii pe iurtă. E drept, tatăl ei a lăsat-o odată singură în iurtă cu ăla; drept e şi că tînărul voia să se însoare cu ea — toate sînt adevărate. Tînărul, şiret, căuta

să cîştige pe tatăl ei. Dar Ardak i-a dus de nas pe amîndoi. Ştii de ce? Fiindcă te iubeşte numai pe tine!

— Ţi-a spus ea asta?

— Nu, nu mi-a spus nimic dar am aflat eu adevărul fără să-mi spună ea ceva. Crezi că despre un om pe care nu-l iubeşti, vorbeşti atît de mult, îl pomeneşti la tot pasul? Şi ea vorbeşte, şi iar vorbeşte de tine. Acum m-a trimis să-ţi spui că vrea să te vadă... Dacă nu ai auzit-o încă rostind „te iubesc" ai s-o auzi astăzi. Are să te şi sărute.

— Poate, — spuse Meiram. — Va fi neprihănită sărutarea? — Scoase din buzunar un petic de hîrtie pe care îl întinse lui Janabîl. — Acum ştii şi tu carte, citeşte!

Janabîl luă scrisoarea şi citi:

„Meiram. Se aude că ai de gînd să te însori cu Ardak. Noi, prietenii tăi am suferi văzîndu-te însurat cu o femeie părăsită de Mahmet. Lumea ar mai putea spune că Meiram s-a lăsat ispitit de nevasta altuia. Asta ar fi şi mai rău".

— Rîndurile astea neiscălite au fost scrise de un chiabur! Un chiabur care vrea să bage zîzanie între voi, — strigă Janabîl rupînd biletul în bucăţele. — Oare eu însemn pentru tine mai puţin decît petecul ăsta de hîrtie? Dacă-i vorba pe aşa, apoi fostul argat Janabîl îţi spune de la obraz: nu ai dreptul să faci de ocară o fată cinstită şi aşezată! Dacă eu o cunosc bine pe Maipa, apoi Maipa o cunoaşte şi mai bine pe Ardak!...

Acum era nevoie ca Meiram să-l liniştească pe Janabîl care se aprinsese. Fiecare cuvînt rostit în apărarea fetei, era pentru Meiram ca un strop de balsam. Aici îndrăznise să-şi mărturisească durerea care îl rodea din pricina ei, dar întotdeauna şi pretutindeni o apărase de bîrfeli răuvoitoare, întocmai ca şi Janabîl.

— Potolește-te. Și eu aș vrea ca toate vorbele astea de ocară să nu fie adevărate. Chiar dacă nu iese fum fără foc, dar ce drept am eu s-o osîndesc? De ce să mă amăgesc? Nu se cuvine s-o osîndesc numai pentru că eu nu mă mai pot apropia de ea. Oriunde și oricum ar trăi, nu-i doresc decît să fie fericită. Și cu asta am isprăvit. Ceea ce am vorbit să rămînă între noi... Am să mă duc. Du-te și spune-i că într-o jumătate de oră o aștept în piață.

Janabîl o zbughi fără să mai zăbovească o clipă. Cîinele cu blana bălțată, care stătea pe prag, lătră mult timp după el.

Între timp Alibek se întorsese acasă. Ardak îi turna ceaiul. Alibek, de felul lui tăcut, posomorît, acum ședea încruntat, strîngîndu-și și întinzîndu-și mereu degetele lungi în vreme ce scrîșnea din dinții mari și încă puternici. Ochii săi se pironiseră într-un punct.

Ardak îl vedea mai întunecat ca stînca pierdută în bezna nopții. Dacă fata ar fi știut ce ispravă făcuse tatăl ei, ar fi fugit îndată din casă. Stătea pe jumătate întoarsă, temîndu-se să-l privească. Era un chin pentru ea să stea la aceeași masă cu el. Alibek bău o înghițitură de ceai și lăsă ceașca jos, privindu-și fiica. Deodată dădu brațele în lături și o chemă:

— Vino, porumbița mea. Bătrînul tău tată cu inima zbuciumată n-a știut ce spune. Fii fericită în viața pe care ți-ai ales-o. Trăiește cum vrei. Toată nădejdea mea e în tine!

Fără să mai aștepte ca Ardak să se apropie de el, se ridică, atinse cu buzele fruntea fiicei sale și-i mîngîie umărul. Ea stătea tăcută, cu capul plecat. Alibek se apropie de pat și se culcă fără să se dezbrace, întorcîndu-se cu fața spre perete.

Ardak era nedumerită. Să-l creadă, să nu-l creadă? Poate că tatăl ei întrecea orice măsură în fățărnicie?

Poate că era sincer? Poate că atunci se înfierbîntase? Ce rost mai avea să-l vadă pe Meiram? Ce să-i spună?... Totuşi trebuia să ia o hotărîre. Era mai bine să-i povestească totul lui Meiram.

În clipa aceea intră Janabîl. Văzîndu-l pe Alibek în pat, îşi opri cuvintele pe buze şi spuse cu totul altceva:

— Maipa şi cu mine ne ducem la cinema, hai şi tu cu noi. — Şi-i făcu cu ochiul.

— Merg, — spuse fata.

Janabîl îi ţinu haina, apoi ieşiră. Afară îi spuse repede:

— Te aşteaptă în piaţă. Fie ca inimile voastre să se deschidă, aşa cum e deschisă acea piaţă... Nu pot să înţeleg de ce arătaţi reci ca ghiaţa, cînd flacăra arde în voi?... Eh, nevolnici ce sînteţi, nu ştiţi să duceţi la gură bucatele care se află înaintea voastră. Mielul de-abia s-a născut că şi caută cu botul ţîţa maică-si, iar voi... Dumnezeule, nu-i lăsa să-şi piardă vremea degeaba!

Drept răspuns, Ardak zîmbi stins şi se îndepărtă încet. Grele clipe o aşteptau. Ce era mai dureros: să vorbească aspru cu tatăl ei sau să-şi deschidă sufletul în faţa lui Meiram? Cum să înceapă? Să se plîngă că tatăl ei este un om rău? Poate că prin aceasta îşi va dezvălui propria ei slăbiciune. Să ascundă totul, să tacă? Nu, nu poate să ascundă răul. Să-şi recunoască dragostea? Care-i fata să vorbească cea dintîi despre aceasta?

Seara era liniştită, geroasă. Copleşită de greutatea gîndurilor sale, Ardak mergea încet prin piaţa întinsă, învestmîntată în zăpada albă.

Meiram o văzu de departe. Se aştepta la vorbe de dragoste, numai de dragoste. Inima îi bătea năvalnic şi plin de tulburare porni repede în întîmpinarea fetei. Fiecare suspin arăta fericirea care îl cuprinsese şi fiecare pas îl apropia de această fericire. În întuneric, inima lui îi părea

strălucitoare de bucurie iar trupul său dogorea, nepăsător la ger. Îndemnul lui Janabîl era viu în mintea sa. Pe drum se gîndise cum să se poarte, ce să spună. Dar uită totul îndată ce o văzu pe Ardak şi rosti primul lucru care-i veni în minte.

— Felicitările mele pentru premiul primit! — începu el, după ce se apropiară unul de altul şi îi luă mîna. — La şedinţă nu am avut timp să te felicit. De ce ai plecat atît de repede?

— E drept că am plecat repede, şi n-am putut să le mulţumesc tovarăşilor. Obrazul îţi arde atunci cînd toată lumea te priveşte. Mi-a fost ruşine să mai stau...

— Nu pare să-ţi fie frig nici acum. Mîna ţi-e caldă.

— Acum mi-e cald din alte pricini, — spuse Ardak, trăgîndu-şi încet mîna şi oftînd înăbuşit. Glasul îi tremura uşor. — Vreau să te rog... să-mi fii ca un frate mai mare. Am venit la dumneata după un sfat. Sînt tare amărîtă. Întunericul mă apasă...

Meiram nu se aştepta la astfel de vorbe. Ce-i răceala asta pe care o adăa făptura ei? Ce fel de veşti i-a adus?...

— Dacă socoţi că-s bun pentru a-ţi fi frate mai mare şi sfătuitor, îţi mulţumesc pentru încredere. Vorbeşte, — spuse el.

— Dumneata cunoşti multe despre viaţă, dar pe mine încă n-ai avut timpul să mă cunoşti, — urmă Ardak. — Fără să cunoşti un om este greu să-l înţelegi. Eu am două feţe. Una curată, iar cealaltă pătată din naştere. Pînă acum am căutat să trec sub tăcere lucrul ăsta. Dar mai devreme sau mai tîrziu, petele din naştere ies la iveală. Ce-am să mă fac atunci? De aceea vreau să mă destăinuiesc. Dar nu am destul curaj şi nici cuvinte...

— Vorbeşti despre tatăl dumitale? — o ajută Meiram. — Dacă-i asta, nu te sfii. Ştiu şi eu cîte ceva despre el.

— Nu-i de mirare să ştii cîte ceva despre trecutul tatălui meu. Eu, însă, vreau să-ţi vorbesc de prezent...

— Vorbeşte cu curaj. Adevărul şi cinstea te vor duce totdeauna pe drumul cel drept.

Ardak îi povesti cum în loc să se bucure împreună cu ea pentru premiu, tatăl ei se arătase neînţeles de supărat, chiar mînios. Nu-i ascunse nici un amănunt din ceea ce se petrecuse acasă. Îi spuse că se teme pentru Alibek. Înainte crezuse că bătrînul se va îndrepta. Astăzi şi-a pierdut această credinţă.

— Înainte de a veni eu aici, s-a îmblînzit deodată, m-a mîngîiat, ceea ce se întîmplă rar. Nu pot să înţeleg cum de s-a muiat atît de repede. Mă tem că se preface. Tot timpul se preface. Am ajuns pînă acolo încît sînt gata să-l părăsesc. Drumurile noastre nu sînt aceleaşi...

Meiram o asculta cu luare aminte. Ce sfat să-i dea? Fata se pregăteşte să facă un pas hotărîtor. Asemenea fapte hotărăsc multe în viaţă. Nici pripeala nu-i bună. Trebuie să cîntărească totul, să se gîndească. Şi îi răspunse:

— Părăseşte-l, dacă te-ai hotărît nestrămutat să faci pasul ăsta. Dar mai înainte analizează-l bine. Studiază-i comportarea. Poate că lucrurile stau mai serios decît crezi. Sau poate că bănuielile dumitale sînt exagerate. În ceea ce mă priveşte, asta aş putea-o spune. Tatăl dumitale a văzut multe în viaţă. El şi-a trăit traiul. Am auzit adeseori despre tot felul de ciudăţenii, de ieşiri nesăbuite ale unor bătrîni ca el. Uneori ei regretă adînc trecutul. Şi trebuie să cercetăm dacă totul se mărgineşte la regrete sau ei fac încercarea de a se opune activ noului. Poate că bătrînul s-a supărat de ceva. Numai gura mai e de el. Acasă poate să stîrnească furtună, dar cînd iese afară şi stă cu spatele în bătaia razelor soarelui, se moaie şi-i trece. Se spune că tatăl dumitale e tăcut şi ocoleşte oamenii, dar munceşte conştiincios. Cînd e singur cu dumneata şi nu

se mai stăpînește dîndu-și frîu liber, liniștește-l, supraveghează-l. Observă-l cu atenție, ca să nu faci vreo greșeală. Apoi vom vedea. Timpul este cu noi și puterea-i în mîinile noastre. Un părinte bun nu este o glorie pentru copii, iar un părinte rău nu este o rușine pentru ei. Noi avem ceva mai scump decît rudenia de sînge: avem marea noastră patrie. Interesele patriei, fericirea poporului, stau mai presus de orice. Acesta este lucrul de căpetenie în viața noastră.

— Înțeleg totul, — răspunse Ardak. — Am început să citesc mult în ultima vreme. La lecții nu vorbesc cu muncitorii numai despre învățătură. Cărțile ajută pe oameni să înțeleagă viața. Citesc lucrările lui Lenin și Stalin. Și am început să observ ceea ce n-am văzut mai înainte. Oamenii nu trăiesc și muncesc fără un scop... Ei luptă pentru interese de clasă. Dacă vrei, îți mai spun ceva. Cînd am luat premiul, am fugit acasă amețită de fericire și acolo l-am găsit pe Rîmbek la tatăl meu. Pînă atunci nu venise în casa noastră. N-am putut înțelege de ce a venit. Ce căuta la noi? Ce avem de împărțit cu el? Tînărul acela cîrlionțat pe care l-ai văzut, a legat și el, nu știu de ce, prietășug cu tatăl meu.

— Tînărul acela, dacă nu mă înșel, nu te ocolea nici pe dumneata, — nu se putu stăpîni Meiram.

— În schimb îl ocolesc eu pe el! E frumos, dar găunos. Și nici cinstit nu este. Te pot asigura că pentru kalîm [1]) ar fi gata să vîndă toată cooperația. Ori că se gîndește să tragă vreun folos, ori că îl place cu adevărat — tata mi-a dat să înțeleg că-l privește cu ochi buni... Și Mahmet și Rîmbek sînt membri de partid, dar în purtarea lor e ceva care dă de bănuit...

[1]) *Kalîm* — prețul de răscumpărare plătit pentru logodnică în timpurile vechi. (N. red. ruse.)

— Poate că Rîmbek vine pe la Alibek de dragul dumitale, — glumi Meiram. Dar nici lui nu-i plăcu gluma. În sufletul său îşi făcea loc o bănuială ascuţită: „Mahmet, fireşte, umblă după Ardak. Dar Rîmbek?... Ce caută ăsta în casa lui Alibek?..."

— Ce caută?... Oare conştiinţa lor e curată? Poate că nici nu sînt vrednici de numele de comunişti...

Meiram nu răspunse imediat. Trebuia să se gîndească, să-şi dea seama de ceea ce se petrece. Se simţea atras de fată nu numai pentru frumuseţea ei, ci şi pentru mintea ei pătrunzătoare dobîndită printr-o lectură bogată. Acum, după cum se putea vedea, ea se maturiza şi din punct de vedere politic. Îşi arăta dorinţa de a cunoaşte cît mai profund viaţa, oamenii. Meiram ştia cît de nobilă este această pasiune pentru cunoaşterea vieţii, ştia cît de mult îmbogăţeşte ea spiritul. Se putea gîndi oare la o mai bună tovarăşe de viaţă? Totuşi răspunse cu prudenţă cu privire la Mahmet şi Rîmbek, fără să-şi destăinuie impresia pe care şi-o făcuse despre aceşti oameni.

— Bine ai spus. Membrii de partid trebuie să respecte morala şi în viaţa particulară. Dacă îl socoţi pe Mahmet un om necinstit şi te îndoieşti de Rîmbek, asta dovedeşte că eşti exigentă cu oamenii. Să te comporţi şi pe viitor în felul acesta, să critici cît mai curajos. Şi printre comunişti sînt tot felul de oameni. De aceea partidul acordă multă atenţie criticii curajoase şi cinstite. Începe critica cu dumneata însăţi... Într-adevăr, Ardak, prea puţin te-am cunoscut. Această discuţie ne-a apropiat. Mi-ai încredinţat tainele sufletului dumitale. Încredinţează-mi-le mai departe — cu cît te cunosc mai mult, cu atît mă simt mai încîntat.

— Dar inima dumitale va rămîne închisă pentru mine? — rîse Ardak pentru prima dată de la începutul discuţiei; în întuneric rîsul ei avea accente deosebit de sonore.

— Oare sînt eu un om închis ?

— Nu numai închis, ci chiar rece. Poate sfios ? Nici eu nu ştiu.

— Deci Janabîl are dreptate — are o minte pătrunzătoare, — rosti Meiram şi rîse la rîndul său. — El m-a îndemnat să fiu curajos.

La aceste cuvinte o apropie de el şi se aplecă spre ea, dar fata se îndepărtă.

— Un om curajos, nu înseamnă un om care nu ştie să se stăpînească. Ai răbdare. Spuneai că mă cunoşti prea puţin. Nici eu nu te cunosc prea bine.

— Există oare o limită în cunoaşterea unuia de către celălalt ?

— Este şi nu este.

— Atunci cum rămîne ?

— Cum vrei... Nu-ţi voi ascunde că am întîlnit oameni care se aprind iute, dar tot atît de iute se şi sting. Iar eu visez un simţămînt care să nu se stingă pînă la moarte. Dacă îmi vei spune acum că ceea ce simţi dumneata e nepieritor, n-am să te cred. Am să cred numai atunci cînd voi vedea cu ochii mei că eşti credincios simţămîntului. Ori, aceasta cere timp, răbdare.

— Răbdarea poate deveni uşor un chin !

— Asta nu se va întîmpla dacă nu vei confunda dragostea cu o pasiune trecătoare.

Era prima dată cînd vorbeau singuri între patru ochi. Ardak dădu dovadă de sinceritate, de inteligenţă, de exigenţă faţă de oameni şi faţă de comportarea lor. Şi Meiram vorbea fără ascunzişuri :

— Ai fost sinceră cu mine. La rîndul meu am să mă destăinuiesc şi eu. Nu toate clipele prin care treci îţi rămîn întipărite în minte, dar noaptea asta n-am s-o uit niciodată. Are să fie una din cele mai fericite nopţi din viaţa mea. De multă vreme mi-am visat o tovarăşă de viaţă ca dumneata.

Visul meu s-a realizat. Pînă azi nu ţi-am văzut decît frumuseţea, acum îţi iubesc şi inima. Dacă vrei, pune-mă la încercare. Dar eu nu mai pot să te pun la încercare, nici să aştept! — Se aplecă repede şi o sărută pe obraz.

Fata mergea cu ochii în jos — nu avusese timp nici să se ferească, nici să-i primească sărutul. Nu se speriase şi nici nu se supărase — un fior îi trecuse prin tot trupul.

Deodată izbucni:

— Nu, nu se poate astfel, nu trebuie!

Se desprinse din îmbrăţişarea lui şi fugi acasă, ca să nu-şi arate lacrimile în care se simţea şi bucuria şi neliniştea.

5

Viscolul urla tot mai cumplit, învăluind în nori de zăpadă dîmbul pe care se afla Karaganda. Viforniţa era atît de năpraznică, încît nu se vedea nimic sub picioare. Zăpada acoperise uşile şi ferestrele barăcilor de pămînt, puţurile minelor şi carierele de piatră. Firele de telefon fuseseră smulse de vînt şi legătura dintre mine era întreruptă.

Viforul se stîrni la miezul nopţii şi dimineaţa se dezlănţui din plin: şuiera, vuia, dobora oamenii. Sirenele minelor sunau tot timpul ca să arate drumul celor rătăciţi. Mugetul sirenei nu se răspîndea ca totdeauna de jur împrejur, ci era dus de vînt într-o singură parte. Izbind în casele înalte, ninsoarea dădea înapoi, grămădindu-se în troiene uriaşe. Oraşul era îngropat în nămeţi. Nu mai puteai şti unde-i strada, unde-i drumul sau cărarea. Stihiile mînioase strîngeau în crîncena lor încleştare aşezarea nou născută.

Zăpada acoperi şi bordeiul de pe povîrniş, în care locuia Janabîl împreună cu Maipa şi cu părinţii ei. Ferestrele mici ale bordeiului fuseseră astupate; nu puteai şti cît mai era pînă dimineaţa.

Jumabai se trezi ca întotdeauna cel dintîi şi voi să iasă afară, dar se întoarse îndată.

— Nevastă, scoală, aprinde lampa, afară e un viscol grozav.— Uşa a fost acoperită de zăpadă.

— S-a luminat de ziuă ?

— Mi se pare că da. Auzi, mugeşte vaca neagră !

Janabîl care nu se sculase încă din pat, rîse.

— Simte că se face ziuă !

— Cere de mîncare. Vaca nu cere niciodată de mîncare noaptea.

După ce aprinseră lampa, Jumabai începu să răsucească şi să mototolească pantalonii săi făcuţi din piele de oaie.

— Tată, dumneata în fiecare zi suceşti şi învîrteşti nădragii ăia. Ce ai cu ei ? — glumea Janabîl.

— Îmbrăcămintea de piele trebuie să fie boţită, fiule.

— Să ştii că s-au săturat şi ei pînă în gît de acest trecuş. Aruncă-i, am să-ţi cumpăr alţii noi, vătuiţi.

— Nu-i arunc pentru nimica în lume. „Pielea de oaie este mai bună decît orice mătase" — spune o vorbă.

Jumabai îşi vîrî în pantaloni pulpanele hainei şi ieşi în tindă. Aceasta era folosită totodată şi ca staul. Vaca mesteca ceva. Fălcile ei se mişcau cînd într-o parte, cînd în alta. Jumabai se sperie, gîndindu-se că vaca s-a înecat cu cine ştie ce. Puse repede lampa pe pămînt, se apropie de vacă, îi băgă mîna în gură şi scoase o bucăţică de os. Tot privind osul, Jumabai dădea din cap şi vorbea singur :

— Allah fi slăvit, nu s-a întîmplat nimic rău. Dar de ce-o mesteca osul ? — Şi i-l dădu înapoi. — Na, mănîncă văcuţa mea, mănîncă-l, se vede că ai nevoie de el. Am să-ţi dau îndată şi fîn. Ai să-l rontăi amestecat cu zăpadă.

Într-o firidă săpată în colţul tindei, se afla o mică rezervă de fîn. Temîndu-se de amatorii bunului altuia, Jumabai îl păstra sub lacăt. Luă un braţ de fîn, îl puse înaintea vacii şi se îndreptă spre cameră. Privi înapoi şi văzînd pe

pămînt cîteva paie şi frunze risipite, nu pregetă să le ridice. Apoi se apropie iară de vacă. Mîngîind-o şi pipăindu-i ugerul, i se adresă din nou :

— Nu-i prea tare culcuşul ? Cînd ai să începi să dai lapte, văcuşoara mea ?

Lui Janabîl îi plăcea întotdeauna să se uite la tot ce face socrul său. Şi acum deschisese încet uşa şi-i asculta flecăreala.

Schimbînd paiele vacii, Jumabai urmă :

— Bălegarul tău e aur curat...

Janabîl nu se mai putu stăpîni.

— Nu cumva vrei să faci focul cu tizic ? Doar avem cărbune berechet.

— Nu strică nici unul nici altul, fiule. Tizicul e bun pentru aprinderea cărbunelui.

— Dacă ai fi şi în producţie, aşa cum eşti în gospodărie, ar fi foarte bine, — spuse Janabîl şi deschise uşa care dădea afară.

Eşirea din bordei era astupată cu totul de zăpadă. Janabîl începu să rînească zăpada şi-şi făcu drum cu multă greutate. Ieşi sus şi se întoarse numaidecît.

— Vai-vai ! Viscolul suflă atît de amarnic, încît nu te poţi ţine pe picioare... Totuşi trebuie să mă duc la lucru !

— Bagă de seamă, fiule, viscolul e un duşman primejdios.

Neluînd seama la povaţa socrului său, Janabîl se încotoşmăni bine, îşi luă mîncarea într-o legăturică şi se îndreptă spre atelier. Trebuia să străbată aproape doi kilometri pe un tăpşan deschis. Mergea împotriva viforului, prin zăpada adîncă. Nu putea ţine ochii deschişi şi ghicea calea după direcţia vîntului. Din pricina viscolului nu se vedea nici la doi paşi. Zăpada înţepa obrajii, vîntul cumplit lovea pe drumeţ în piept, căutînd să-l doboare, să-l îngroape, să-l înăbuşe. Vuietul şi răbufnirile viscolului erau asurzitoare.

Gerul ardea obrajii. Părea că vîntul care gonea prin văzduh vîrtejele de zăpadă, şuieră: „Moarte, nimicire!"

Dar îndrăzneţul şi vînjosul flăcău nici nu se gîndea să ia calea întoarsă. Cu capul în piept, îndoit din spate, stăruia cu îndărătnicie să meargă înainte împotriva vîntului. „Să ajung mai repede, să văd dacă viscolul n-a pricinuit vreo stricăciune exploatării, dacă nu cumva s-a întrerupt munca. Unii muncitori n-or fi ajuns — s-or fi rătăcit, or fi îngheţat. Poţi oare pe o asemenea vreme să te codeşti, să stai acasă la căldură? Poate o fi nevoie să se organizeze o brigadă de udarnici care să repare imediat stricăciunile provocate de viscol..." se gîndea el, păşind cu încăpăţînare înainte. Călca cu grijă, temîndu-se să nu cadă în vreo groapă, căci se aflau destule pe aici. După un timp se opreа şi asculta, căutînd să-şi dea seama unde se află. Dar auzul nu prindea nimic înafară de vuietul vîntului şi ochii nu vedeau nimic prin norul de zăpadă.

Deodată i se păru că miroase a fum, dar mirosul pieri îndată. Crezînd că în apropiere se află vreun bordei, Janabîl făcu doi-trei paşi înapoi. Nu, nu miroase a fum. „De ce nu s-o fi auzind sirena? Să mă fi depărtat atît de mult de atelier?" se gîndi el şi se opri.

Fularul care-i acoperea gura şi nasul, mănuşile — toate erau ţepene de zăpada îngheţată care le acoperise. Frigul începea să-l pătrundă. Dar tînărul nici nu se gîndea că ar putea să îngheţe. In copilărie slugărise îndurînd frigul şi ploaia, cunoştea tot felul de povestiri despre călătorii surprinşi de viscol în stepă şi ştia că în cel mai rău caz poate să se îngroape în zăpadă. Se mustra în fel şi chip pentru că pierdu-se direcţia şi se rătăcise undeva între bordeie. Ehei! Zilele trecute îşi bătuse joc de un muncitor care venea la lucru cu busola. Acum se căia că nu-şi făcu şi el rost de aşa ceva.

Deodată simţi că îl ustură obrazul drept.

— La naiba ! — strigă el supărat şi puse mîna pe obraz începînd să-l frece. Nu şi-l mai simţea. Se freca sîrguincios, şi chiar în aceste clipe zîmbi gîndindu-se la socrul său : „Atunci cînd Jumake mototoleşte şi freacă pielea de oaie, ea se înmoaie... Dar tu obrazul meu ? Revino-ţi, revino-ţi mai repede !"

In cele din urmă simţi că obrazul îl doare. Acoperindu-şi faţa pînă peste ochi cu fularul, Janabîl coti spre dreapta, înaintînd cu umărul înainte. Era mult de mers, dar într-acolo trebuia să fie calea ferată. „In cel mai rău caz ajung la linie. Atunci nu mai rătăcesc", se gîndi el.

Deodată, în faţa lui se ivi o locomobilă acoperită de zăpadă, şi lîngă ea nişte vagonete.

„Astea sînt maşinile noastre ! îşi zise bucuros Janabîl. Am ajuns chiar la atelier".

In atelierul mecanic oamenii erau chemaţi la o adunare urgentă. Se aflase că mina Nr. 4 s-a oprit, iar la mina Nr. 1 s-a stricat pompa, fiind primejdie de inundaţie. Minele încă nu aveau ateliere mecanice proprii bine utilate. Pe lîngă fiecare lucrau cîţiva lăcătuşi şi mecanici. Instalaţiile tuturor minelor erau sub îngrijirea atelierului central de mecanică. Acum se organizau două brigăzi de şoc pentru ajutorarea celor două mine. In asemenea cazuri un minut valora mai mult decît o oră. Orice întîrziere sporea primejdia, putînd întîrzia repararea stricăciunilor.

Mecanicul Kozlov era foarte îngrijorat. Şcerbakov îi dăduse dispoziţia ca brigăzile să vină exact după o oră. Cum aveau să răzbească pînă la mine ? Viscolul nici gînd să contenească.

In viaţa sa Kozlov nu văzuse un asemenea viscol în Donbass. Putea el să trimită oamenii la o pieire — dacă nu sigură, în orice caz posibilă ? Dacă nu trimitea brigăzile, lucrul în mine se oprea pentru cîteva zile. Kozlov nu putea admite ca minele să se oprească nici măcar pentru o oră.

Se gîndi în primul rînd la brigada lăcătuşilor. Unii locuiau departe de atelier şi nu veniseră la lucru. Ca să-i anunţe trebuia timp mult. Şi, în cazul în care cei ce plecau să-i cheme reuşeau să ajungă la ei, se punea întrebarea dacă muncitorii puteau răsbate pînă la atelier. Dacă avea să-i trimită pe toţi oamenii din atelier, se oprea munca. Şovăia, neştiind ce hotărîre să ia.

Uşa se deschise şi un cap înfofolit, uriaş, încercă să intre dar nu izbuti. Atunci se deschise şi canatul celălalt. După glas îl recunoscură pe Baiten. Părea că nu lăsase acasa nici un lucru călduros — fulare, rochii — îşi înfăşurase capul cu toate. Lepădîndu-le spuse :

— Uff ! Dacă n-aş fi fost un vechi muncitor n-aş fi răzbit.

— Dar alţii cum au răzbit ?

— Ce spui ! Or fi venit mai din vreme. Acum viscolul suflă atît de grozav, încît nu-ţi vezi nici nasul. Abia mai poţi răsufla.

Baraca în care locuia Baiten se afla numai la o sută de metri de atelier. De acea „vitejia" lui nu miră pe nimeni, dar toată lumea era mulţumită că a venit.

In timp ce Baiten se lăuda, sosi şi Janabîl. Credincios obiceiului său de a înveseli pe tineri şi bătrîni, se apucă îndată să glumească, făcîndu-i pe toţi să rîdă. Incepu cu numărătoarea tuturor cîrpelor cu care îşi înfăşurase Baiten capul.

— Nu lipseşte aici decît un lucru. Cred că acasă e cu neputinţă să te lipseşti de acest lucru, altfel l-ai fi luat şi pe el, — spuse Janabîl serios, stîrnind rîsetele tuturora.

Odată cu sosirea lui Janabîl şi a lui Baiten, numărul muncitorilor spori cu doi oameni. Kozlov se simţi uşurat. Apropiindu-se de Janabîl, îi pipăi obrajii degeraţi şi spuse:

— Ştiam că n-o să stai acasă ca să-ţi încălzeşti ciolanele. Păcat că ţi-au degerat obrajii.

— Fleacuri. O să-mi treacă. Ce trebuie să facem ? Zii !

— Te numesc brigadier. Trebuie să ajutăm mina Nr. 4. Poţi duce brigada acolo ?

— O duc, — răspunse Janabîl. — Numai daţi-mi vreo sută de metri de sîrmă.

— Pentru ce ?

— Pentru că stîlpii de telegraf merg pînă la mină, şi pentru că pe viscolul ăsta putem pierde drumul chiar între doi stîlpi, aşa că sîrma o să ne ajute să nu ne rătăcim.

— Straşnic ! — îl lăudă Kozlov. — Pregătiţi-vă. Sîrma o s-o găsim.

In timp ce oamenii se pregăteau de plecare, Janabîl intră în sala cazanelor. Dînd ziua bună lui Bokai, trecu în secţia maşinilor unde lucra Maipa.

Aceasta nu-l văzu pe Janabîl intrînd. Stătea cu spatele la uşă şi urmărea voltmetrul fixat pe perete. Era îmbrăcată în salopeta de mecanic, şi-şi legase capul cu o basma roşie. In mîini ţinea o carte. Privea cînd voltmetrul, cînd cartea. Ardak o învăţase pe Maipa să citească, iar Janabîl, după cum îi făgăduise, îi arătase cum se mînuieşte maşina. Maipa, fiica unui om sărac, nu urmase şcoala în copilărie şi niciodată nu fusese prea ageră la minte. Dar în ultimul timp, firea i se schimbase mult. Ochii ei cenuşii, înviorăţi, zîmbeau tot timpul. Acasă şi la lucru umbla îmbrăcată curat, îngrijit. Se făcuse mai frumuşică şi respira un aer de prospeţime. Ii şedea bine cu salopeta.

Janabîl se furişă pe la spatele ei şi-i cuprinse ochii cu mîinile.

— Te cunosc ! — strigă Maipa. — După bătătura din palmă.

Janabîl îi întoarse capul şi o sărută pe buze.

— Abia acum îmi dau seama ce păcat e de timpul pe care l-ai pierdut pînă te-ai hotărît să te măriţi. Te-ai făcut mult mai drăguţă !

— Da-nainte nu-ţi plăceam?

— Ei, atunci era altceva...

— Cum ai putut să răzbeşti? S-a mai potolit viscolul?

— Dacă ar sufla afară o vijelie nu de zăpadă, ci chiar de foc, şi tot aş fi venit la tine. Viscolul urlă mereu. Plecăm spre mina Nr. 4... Cum merge maşina ta, te ascultă?

— Merge bine. Dar strungarii cer să sporesc turaţia. Dacă măresc turaţia, se ard bujiile.

Janabîl ascultă cum funcţionează maşina. Nu bătea nicăieri, mersul era ritmic. O pipăi — nu se încălzise prea mult. Controlă supapele şi tuburile de cupru pentru lei. Totul era în ordine. Privirea lui căzu pe cureaua de transmisie.

— Ehei, uite unde-i buba: cureaua nu e bine întinsă. Din pricina asta şi transmisia, şi strungurile lucrează încet.

— Ce-i de făcut?

— La ora prînzului schimbă sau scurtează cureaua.

Apoi Janabîl dădu Maipei jumătate din mîncarea luată de acasă şi se îndreptă spre uşă.

— Ar trebui să mai aştepti, — îi strigă Maipa. Ochii ei vioi priveau cu îngrijorare. — Viscoleşte prea tare — poate să nu te duci?

— Ai un sac?

— Pentru ce?

— Bagă-mă în el, leagă-l şi ţine-mă lîngă tine.

Maipa începu să rîdă. Janabîl ieşi.

Era gata de drum. La mina Nr. 4 plecau doisprezece oameni, între care moş Ivan, bătrînul lăcătuş, şi Baiten cel greoi. Brigada era condusă de Janabîl. Cei mai mulţi lăcătuşi erau localnici, obişnuiţi cu gerurile Karagandei.

Oamenii se îmbrăcaseră cu haine şi pantaloni vătuiţi, şi pe deasupra aveau scurte îmblănite, peste care îşi puseseră impermeabile cu glugă. In sacii din spate duceau sculele.

Doisprezece oameni în frunte cu Janabîl porniră la luptă împotriva naturii dezlănţuite. Indată ce ieşiră pe poartă,

îi izbi o puternică răbufnire de vînt, învîrtejind valuri de zăpadă. Li se tăia răsuflarea. Se strînseră grămadă, bătură pasul pe loc şi se năpustiră înainte.

Janabîl deschidea drumul ţinînd capătul sîrmei care se întindea în urma lui. Muncitorii urmau pe brigadier, ţinîndu-se cu mîna de sîrmă. Pînă la mina Nr. 4 erau aproape patru kilometri. Mergeau de la un stîlp de telegraf la altul, fără să se teamă că se vor rătăci; dacă cel dinainte care se afla între doi stîlpi se abătea din drum, ceilalţi care încă nu se îndepărtaseră de ultimul stîlp trecut, îl îndreptau prin strigăte spre drumul cel bun.

— Nu l-aţi pierdut pe Baiten ? — striga din cînd în cînd în glumă Janabîl.

— Gura ! — răspundea Baiten voios.

Vîntul bătea dintr-o parte, înlesnind oarecum înaintarea. Glumele şi rîsetele îmbărbătau de asemenea pe oameni. Spiritul tovărăşesc, hotărîrea tuturor de a duce treaba la bun sfîrşit îi îndemnaseră să meargă şi pe bătrînul Ivan şi pe îndărătnicul Baiten. Acest spirit de solidaritate era mai puternic decît viscolul turbat.

Chiar şi greoiul Baiten cel hîrşit de viaţă, văzînd hotărîrea nestrămutată a tovarăşilor şi gîndindu-se că a doua zi avea să se vorbească despre vitejia lor, păşea dîrz înainte ţinîndu-se cît mai aproape de ceilalţi. Căzuse în zăpadă de cîteva ori. Văzînd că tovarăşul lor gîfîie obosit şi-i întîrzie pe ceilalţi, cei mai apropiaţi îl luară la braţ. Curînd obrazul drept al lui Baiten se înveneţi, dar el nu simţi nimic. Nu se gîndea decît la un singur lucru : „Nu sînt cu nimic mai prejos de ceilalţi, trebuie să fac parte şi eu din brigadă, trebuie să salvez şi eu mina". Mergea fără să simtă că gerul l-a pătruns pînă la oase.

Mina Nr. 4 fusese deschisă de curînd, Puţul înclinat deşi nu ajungea la o adîncime prea mare, dăduse de nişte ape subterane. Pompa defectîndu-se, apa începuse să inunde mina.

Maşina de extracţie rămasă afară, nu funcţiona nici ea. Drumul spre planul înclinat al minei era blocat şi un grup de muncitori rîneau la zăpadă. Ţevile crăpaseră în mai multe locuri. Şi totuşi focul era menţinut în focarul cazanului pentru ca acesta să nu îngheţe.

Fără să piardă nici o clipă, moş Ivan şi Janabîl începură să cerceteze stricăciunile şi găsiră pricinile avariei. Trăgînd lacom din ţigara groasă pe care şi-o răsucise singur, bătrînul lăcătuş explica pe îndelete gravitatea stricăciunii. Pe faţa lui nu se vedeau urme de nedumerire sau de enervare. Văzuse multe în viaţă. Şi bătrînul încheie spunînd: „Se poate repara".

— N-aţi învelit ţevile cum trebuie şi acum poftim! — vi le-a spart gerul din Karaganda. Bine că n-a îngheţat cazanul... Şi groapa pentru scurgerea apei au făcut-o prost: e îngustă şi nu-i destul de adîncă. Uite, s-a şi umplut de apă... Toate se pot repara. Numai de un singur lucru mi-e teamă: dacă or să plesnească ţevile din afară, îngropate, în pămînt n-o să le putem drege pînă nu se potoleşte viscolul...

Janabîl chibzuia de unde ar fi mai bine să înceapă lucrul. Neavînd destulă experienţă, stătea la îndoială. Îi era ruşine să spună că nu ştie, şi nici ambiţia lui tinerească nu-l lăsa. De aceea se duse la administraţie să vorbească la telefon cu Kozlov şi cu Lapşin — maiştrii săi — să le spună care e situaţia şi să le ceară sfatul. Dar telefonul era deranjat.

Întorcîndu-se la brigadă, Janabîl i se adresă lui moş Ivan:

— Aksakal![1]) Să-i dăm drumul. Dacă ţevile de afară au să plesnească sau nu, asta o să vedem. Deocamdată să începem să dregem ceea ce se vede... Doi dintre noi să lucreze la maşina de extracţie, doi la cazanul de aburi, iar

[1]) *Aksakal* — în cazul de faţă formulă de politeţe faţă de un om respectat. (N. red. ruse.)

ceilalţi opt să coboare în mină. In primul rînd trebuie reparată pompa. Altfel apa are să inunde toată mina.

— Aşa e, — mormăi moş Ivan.

Janabîl lămuri pe fiecare ce are de făcut şi adăugă:

— Băgaţi de seamă, muncim în întrecere! Care îşi precupeţeşte forţele, să nu rămînă cu buzele umflate. Avem cu toţii în faţa noastră o grea încercare. Pînă nu isprăvim, nu facem pauză. Dacă vi se face foame, mîncaţi, tără să opriţi lucrul.

După aceasta, împreună cu şapte muncitori printre care se aflau moş Ivan şi Baiten, plecă în mină.

Troienele se ridicau mereu la intrarea minei, care acum părea o mare vizuină de lupi; oamenii aruncau mereu zăpada la o parte. Vagonetele care în ajun alergau pe şine spre adîncul minei, acum stăteau nemişcate pe estacadă. Nu funcţiona nici o instalaţie. Totuşi munca era în toi. Cîte doi sau mai mulţi, muncitorii luptau împotriva vîntului turbat, cărînd stîlpi groşi şi ţevi de oţel.

Intrînd pe planul înclinat, îşi descărcau povara pe cărucioare, pe care le împingeau repede spre adîncul minei. Echipa lui Janabîl porni după un grup de muncitori. Peste tot în galeriile de aeraj şi cele direcţionale erau băltoace şi noroi. Pe alocuri, talpa galeriilor, inundată şi umflată, începu să se lase. Pe alocuri, şinele se strîmbaseră.

Munca cea mai grea era în fundul minei, la pompă. Apa care curgea din tavan umpluse fundul şi acum inunda mina. Pompa se oprise pentru că plesniseră ţevile de aburi. Şi fiindcă pompa nu funcţiona, apa începea să îngheţe în ţevi. Inainte de orice, brigada se apucă să repare ţevile de aburi.

Lucrînd cu o cheie specială, Janabîl scoase o ţeavă plesnită.

— Baiten, mai trăieşti? Adu altă ţeavă. Unde este miniul? Repede!...

Grăbindu-se, Baiten lunecă și căzu cu țeava într-o băltoacă. Se auzea apa plescăind.

— Ține bine!

— Mai repede!

— La dracu'! N-ai loc nici să te învîrtești!

— Mișcă-te mai repede!

Janabîl ajută lui Baiten să iasă din băltoacă, apoi începură amîndoi să monteze țeava nouă. Baiten executa numai ceea ce poruncea Janabîl: „ține", „adu", „du-te". Dar și așa, mișcările lui erau încete, stîngace. Cum dădea în zor, se și împiedica de cîte ceva. Ungînd cu mîniu ghiventul țevilor și flanșele de îmbinare, se mînjise fără să vrea, din cap pînă în picioare. Chiar și vîrfurile mustății lui negre se înroșiseră.

Janabîl prinse repede și cu dibăcie capetele țevilor și începu să fixeze mufele și flanșele. Privind din fugă pe Baiten, nu se putu reține și strigă:

— Moș Ivan! Ia uită-te, cu cine seamănă acum Baiten al nostru?

Bătrînul lucra la pompă, controlînd sertărașul.

— M-da, ca să spun că seamănă cu un măcelar m-aș sfii, dar altceva nu pot să născocesc.

Baiten rîdea de el însuși. Ivan cel scump la vorbă, catadicsise totuși să glumească cu el. Și o făcea fără răutate, mai curînd cu simpatie. Baiten era atît de obosit, că abia își mai tîra picioarele. O mînă îi era însîngerată — se zgîriase cine știe unde. Dar și în această stare jalnică, îi plăcea să se laude.

— Ehei, Baiten al nostru este un djighit semeț. Priviți numai mustața și sprîncenele lui! — îl stîrnea Janabîl.

Luînd gluma în serios, Baiten începu să se laude:

— Seamăn leit cu maică-mea. In tinerețea ei a fost o femeie frumoasă, mai frumoasă decît tata.

Aprinse lampa de lipit și se aplecă deasupra țevii, topind

gheaţa. Se bucura de puterea focului, parcă ar fi fost propria sa putere.

— Oamenii nu ştiu cum trebuie să aprindă lampa de lipit. Aşa se umblă cu ea !...

Mîngîindu-şi mustaţa cu pumnul, moş Ivan se ridică încet de la locul său şi, cu o mişcare deprinsă de mult, scoase din buzunar punga de tutun, cu privirile tot aţintite spre pompă. Apoi rupse o bucată de ziar şi o frămîntă între degete.

Baiten strigă :

— Fumatul în mină este oprit !

— Dacă ai voie să aprinzi lampa de lipit, înseamnă că poţi să şi fumezi. Aici nu sînt gaze, — răspunse bătrînul.

— Gata ! — strigă Janabîl. — Mă duc să văd ce fac ceilalţi. Dumneata cum stai, moş Ivan ?

— Sînt gata şi eu. Sertăraşul merge, şi doar ăsta-i inima pompei. Am controlat supapele şi presgarnitura. Totul e în bună stare. Se poate da drumul pompei.

— Atunci ajută-i pe cei de la cazan. Pompa trebuie pusă în funcţiune cît mai repede. Altfel o s-avem bucluc cu apa. Tu, Baiten, rămîi aici. Ţevile îngheţate sînt însemnate cu cretă, topeşte gheaţa de pe ele.

— Să rămîn singur ?

— Nu-ţi fie frică, n-or să te mănînce lupii.

— Se spune că în unele mine sînt spiriduşi.

Ii făcu din nou pe toţi să rîdă. Rămase numai pentru că-i era ruşine să arate că îi e frică.

6

Viscolul bîntui două zile şi două nopţi, dar a treia zi începu să se liniştească. Norii grei, plumburii, se topeau ca gheaţa primăvara şi se îndepărtau spre răsărit. Cerul se

înseninase, dar pe pămînt crivățul sufla încă. E drept că-i mai slăbise din putere, în schimb gerul se înteţea tot mai mult. Nămeţii de zăpadă de pe lîngă case şi din vale, se întăriseră. Exploatările la zi de var şi de piatră, puţurile de explorare şi minele ce se deschideau, erau înzăpezite. Karaganda era îngropată sub mantia grea a zăpezii. Şi peste toate se lăsă un ger atît de tăios, încît ţi se oprea răsuflarea.

Îndată ce timpul se îmbunătăţi, conducătorii bazinului carbonifer se adunară în biroul lui Şcerbakov ca să discute situaţia producţiei. Din mine veneau veşti puţin îmbucurătoare. Trebuia să se depună o muncă încordată pentru repararea avariilor pricinuite de viscol. Se mai stîrni şi o altă pricină de îngrijorare: dispăruse Orlov. La început se crezuse că a dispărut în prima zi a viscolului. Dar mai tîrziu corpul lui a fost găsit în mină. Nimănui nu i-a trecut prin minte că moartea inginerului se datoreşte lui Alibek. S-a presupus că ea a fost pricinuită de un bloc de cărbune care s-a surpat şi l-a lovit în cap.

— Era un specialist de seamă, — spunea Şcerbakov sincer îndurerat. — În ultima vreme muncea cu multă rîvnă. Îi vom simţi lipsa.

În gospodăria uriaşă, nou creată, a Karagandei, erau deocamdată puţini specialişti — cei existenţi erau în majoritatea lor tineri. Vechii specialişti lucrau aproape toţi slab, fără tragere de inimă.

În această situaţie, pagubele pricinuite de viscol şi pierderea lui Orlov, experimentatul inginer şef, au fost o grea lovitură pentru Karaganda.

Şcerbakov, Meiram, Jumaniaz şi alţi comunişti şi-au dat seama de situaţia critică creată, dar nu-şi pierdură cumpătul. La consfătuire, fiecare îşi expuse punctul de vedere. Toate piedicile ivite în cale trebuiau înlăturate cît mai repede. Se vorbi de oamenii care urmau să fie folosiţi şi de

sectoarele de gîtuiri unde aveau să fie puşi la lucru ; se arătă că locul comuniştilor este în primele rînduri ale muncitorilor care luptă împotriva naturii dezlănţuite. Sarcinile erau grele şi urgente. Maşinile urmau să fie reparate, transportul utilajului trebuia să se normalizeze. Nici o clipă de descurajare, înmănunchierea tuturor forţelor, muncă, muncă...

Intre timp, Jappar şi Rîmbek îşi şi întocmiseră planul lor de acţiune. Hotărîseră să folosească situaţia încordată în scopuri mîrşave.

Bătîndu-se cu pumnul în piept, Jappar vorbea la consfătuire :

— Situaţia noastră catastrofală poate fi salvată numai prin măsuri eroice, numai printr-o muncă plină de abnegaţie ! Ce e de făcut ? Comitetul orăşenesc şi sindicatul trebuie să ia cele mai energice măsuri. Să fie mobilizaţi toţi oamenii în stare să muncească. Să se introducă un regim de muncă în şoc — să nu se ţină seama de timpul, de odihna şi oboseala oamenilor. Numai prin aceste măsuri excepţionale vom putea lichida rapid toate pagubele pricinuite de viscol.

Propunerea lui Jappar a fost sprijinită fierbinte de Rîmbek.

— Serviciul de cadre al trustului, — spuse el, — ajutat de sovietul orăşenesc, va asigura mobilizarea populaţiei.

— O vom asigura, — îşi luă angajamentul Karimbai, preşedintele sovietului orăşenesc, care nu stătea prea mult să se gîndească.

Cinstitul şi însufleţitul Jumaniaz se prinse şi el în undiţa lui Jappar.

— Clasa muncitoare va accepta orice sacrificii. In războiul civil am învins, ca să zicem aşa, cu mîinile goale. Am luptat flămînzi, desculţi, dezbrăcaţi... Oare vom da înapoi acum în faţa noului duşman ?

Şcerbakov asculta cu răbdare cuvintele care se rosteau şi privea spre Meiram — chipul organizatorului de partid era de nepătruns — nu putea şti cum priveşte propunerile lui Jappar şi Rîmbek.

— Care este părerea dumitale, Meiram Omarovici? — întrebă Şcerbakov.

Meiram se ridică. Vocea lui nu era puternică, dar era fermă:

— Am ascultat cu atenţie propunerile tovarăşilor. Să spun drept: nu pot fi de acord cu ele. Unii sînt agitaţi şi alţii se lasă influenţaţi de starea celor dintîi... Gîndiţi-vă — ne mai aşteaptă multe viscole. Dacă după fiecare viscol o să ne lăsăm pradă panicei şi o să ridicăm populaţia la luptă, atunci n-o să mai muncim decît în şoc. Nu, aceasta nu este o metodă partinică de muncă...

— Atunci să organizăm un subotnic! — îl întrerupse Jumaniaz.

Meiram spuse cu aceeaşi linişte:

— Nu este vorba ce nume să-i dăm, tovarăşe Jumaniaz, ci de esenţa problemei. Vom fi nişte conducători slabi, dacă nu vom şti să prevedem viitorul, dacă nu vom învăţa să prevenim diferitele avarii şi calamităţi. Nu vom sfîrşi bine în felul acesta... V-o spun deschis, astfel ar însemna că nu punem mare preţ pe entuziasmul muncitorilor. Iar entuziasmul clasei muncitoare este bunul nostru cel mai de preţ şi avem datoria să-l îndrumăm cu grijă şi cu folos pe făgaşul necesar. Muncitorii vor răspunde totdeauna la chemarea partidului. Dar prin asalturi dese nu este greu să le toceşti energia. Şi nimic nu ar fi mai dăunător! Şi acum să vorbim despre altceva, dacă sîntem adevăraţi conducători... Iată, să vedem dacă există ordinea necesară, dacă este introdusă planificarea în producţie? A fost pusă la punct organizarea muncii, există o conducere concretă? Se studiază tehnologia producţiei? Cunoaştem specificul naturii,

al climei locale?... Nu, ne ocupăm prea puțin de toate acestea. Altfel viscolul nu ne-ar fi surprins nepregătiți și nu ne-ar fi cauzat atîtea pagube. Nu de mobilizare trebuie să ne ocupăm și nici de munca în asalt, ci de buna organizare a tuturor lucrărilor. Asta este părerea mea.

Se așternu tăcerea. Cuvintele lui Meiram păreau să deschidă ochii oamenilor asupra ineficacității propunerii lui Jappar care nu va ridica producția, ci pînă la urmă va crea alte greutăți.

Ridicîndu-se, Jappar rosti în grabă:

— Observațiile lui Meiram Omarovici au fost juste. Îmi retrag propunerea.

Șcerbakov îl privi, se încruntă o clipă și zîmbi abia zărit.

— Așadar, — începu Serghei Petrovici, — firește că trebuie să-mi spun la urmă și părerea mea. Trecem prin clipe grele și lucrurile nu se vor îndrepta prin propunerile care s-au făcut aici cu o ușurință neobișnuită și au fost retrase cu tot atîta ușurință... Are dreptate Meiram Omarovici! Într-adevăr, ce drept avem să aruncăm pe umerii muncitorilor o greutate mai mare decît aceea pe care o purtăm noi? Cum se întîmplă ceva, facem apel la mase: ajutați-ne! Firește, muncitorii ne vor ajuta. A trebuit să tragem conducta de apă — muncitorii ne-au scos din încurcătură. S-au întîmplat întîrzieri în construcția locuințelor — muncitorii au pus umărul și atunci. Dar aceasta pînă cînd? Unde e spiritul de organizare al cadrelor administrative, al meu în special? Unde este grija activiștilor de partid și sindicali?... Dacă la orice dificultate vom proclama munca în asalt, partidul și poporul ne vor spune pe bună dreptate: „Cărați-vă, gălăgioșilor!"

Serghei Petrovici tăcu și oftă zgomotos: nu-i venea ușor să rostească aceste vorbe. Scoase pipa dar se răzgîndi și o vîră înapoi în buzunar.

— Iată ce vreau să vă spun, tovarăşi. Toţi trebuie să ne apucăm cu adevărat, în mod bolşevic, de lucru. Propun ca imediat, fără pierdere de vreme, să plecaţi toţi în toate sectoarele de producţie. Să studiaţi situaţia la faţa locului şi să vă întoarceţi cu propuneri concrete. Eu voi rămîne aici pentru conducerea generală. În cazuri urgente telefonaţi-mi sau trimiteţi curieri. Apoi ne vom mai aduna încăodată şi vom discuta care sînt măsurile hotărîtoare pe care trebuie să le luăm. Atîta am vrut să vă spun!

Şcerbakov vorbea pe un ton aspru şi toată lumea îşi dădea seama că în cazul de faţă acesta este singurul ton potrivit.

— Pe dumneata, — se adresă el lui Meiram, — te rog să pleci împreună cu tovarăşul inginer Aşirbek. Caută să te duci peste tot. Priveşte starea de lucruri creată, cu ochi pătrunzători, partinici. Aşirbek te va ajuta să te descurci în problemele de producţie. La treabă tovarăşi!

Meiram se îmbrăcă gros şi însoţit de Aşirbek, plecă să viziteze exploatarea.

Aşirbek Kalkamanov — noul colaborator al trustului — lucrase pînă de curînd în echipa de prospectare a geologului Ceaikov, ca ajutor al acestuia. Meiram îl cunoscuse în stepă, cînd venea spre Karaganda. Îşi amintea bine de uscăţivul, tăcutul şi harnicul ajutor al lui Ceaikov. Aşirbek ceruse el însuşi să lucreze în mină: voia să ia parte în mod practic la extracţia cărbunelui din zăcămintele uriaşe explorate de el în adîncurile pămîntului Karagandei. Tînărul inginer nu-şi schimbase vechiul obicei nici în postul cel nou: la lucru era tot atît de scump la vorbă pe cît era de punctual.

Fără să simtă vîntul rece, pătrunzător, care le bătea în faţă, Meiram şi Aşirbek îşi mînară caii în trap, chiar pînă la estacada minei Nr. 2, dată de curînd în exploatare.

— Gerul nu-i chiar atît de aspru, oamenii spuneau că sînt patruzeci şi două de grade, — zise Meiram, descălecînd.

Dinspre estacadă se auzea zăngănitul vagonetelor şi vocile oamenilor. Acolo se înălţa o haldă destul de înaltă de steril care fumega fără flacără în gerul tăios. În vîrful ei se afla un muncitor care arunca sterilul în vagonete.

Din mină ieşi călcînd apăsat, Nikolai Ovcearenko — şeful minei — un bărbat spătos, voinic. Văzînd un cărucior greu de fier care se împotmolise în drum, îl trase de o parte cu o singură mînă. Apoi porni mai departe, privind în toate părţile, ca un gospodar care vrea să vadă dacă n-a rămas ceva neorînduit.

— Un om de ispravă şi un bun muncitor, — spuse Meiram lui Aşirbek. — Cuvîntul lui e cuvînt, nu-i place să înfrumuseţeze lucrurile, îşi iubeşte munca...

Ovcearenko îi văzu abia într-un tîrziu. Le strigă încă de departe, înainte de a-i saluta :

— Prea onoraţii noştri conducători încep să se îngrijească de minele de cărbuni numai după ce s-a potolit viscolul.

— Incotro baţi ? Doar şi tu eşti conducător, — răspunse Meiram. — Ai grijă să nu calci pe chetmen, că te loveşte coada.

— Nu mă loveşte el pe mine ! — răspunse Ovcearenko, strîngînd mîna oaspeţilor. — Deşi sînt ucrainean, totuşi am avut de multe ori prilejul să ţin în mînă un tîrnăcop cazah. Cunosc bine locurile de pe aici şi cred că atunci cînd practica Donbassului şi Karagandei se vor uni, nici zăpada şi nici focul nu ne vor mai speria.

Vorbea într-un grai al lui, ruso-ucrainian, în care amesteca uneori şi cuvinte cazahe. Era muncitor vechi în Karaganda. În anii cînd lucrările fuseseră întrerupte, plecase în Donbass şi acum se întorsese din nou. Pentru el Ka-

raganda era mai apropiată, mai cunoscută decît pentru muncitorii din Donbass, veniţi de curînd, care nu avuseseră timp să se obişnuiască cu condiţiile locale. Acest avantaj, precum şi spiritul gospodăresc şi preocuparea pentru economii îi dăduseră posibilitatea să capete utilaj înaintea celorlalţi conducători de mine şi să-şi pregătească mai bine mina pentru iarnă. De la planul înclinat şi pînă la estacadă, construise un coridor de scînduri, apărînd de ploi şi viscole intrarea în mină.

— Locuinţele muncitorilor sînt aproape, sub pămînt e cald, ce poate să ne facă viscolul ? — spunea Ovcearenko. — Pe timp rău nu facem decît să schimbăm mai des oamenii care muncesc pe estacadă. Tot ce poate fi necesar în asemenea cazuri a fost pregătit din vreme.

Coborau vorbind. Pe un panou mare, roşu, care se afla în faţa biroului administraţiei, erau notate normele îndeplinite de fiecare brigadă. In vitrina cu geam se vedeau portretele muncitorilor fruntaşi.

Orice muncitor, oricît de grăbit era, avea timpul să privească în treacăt panoul şi să afle rezultatele muncii sale.

Meiram se opri în faţa panoului.

— Intr-adevăr, tovarăşe Ovcearenko, viscolul nu te-a încurcat : producţia n-a scăzut. — Se apropiară de maşina de extracţie. — Cum munceşte Baljan ?

— Cumsecade femeie ! Munceşte bine. Maşina ei nu s-a defectat o clipă.

— Da, e o femeie vrednică. Numai n-o lăuda prea mult. Prea multe laude strică uneori...

Baljan, cea cu ochii strălucitori, muncea într-o încăpere încălzită ; era îmbrăcată uşor ; ţinea cu o mînă maneta de comandă a maşinii de extracţie. Cu mişcări abia zărite, Baljan punea în mişcare un volant uriaş care se învîrtea ca un fus. Mînuia cablul gros de oţel parcă ar fi fost o sfoară. Cablul se desfăşura sau se înfăşura pe tambur şi ochii nu

puteau urmări iuţeala cu care luneca. Baljan comanda mersul vagonetelor care veneau pe calea ferată îngustă din adîncul minei spre estacada înaltă, unde era descărcat sterilul. In trecutul apropiat, această femeie inimoasă nu se pricepea la altceva decît să îngrijească de vite şi îi era frică să se şi apropie de o maşină. Acum o stăpînea şi o conducea tot atît de bine ca orice mecanic. Ţinînd legătura tot timpul cu mina prin sonerie, mărea sau încetinea viteza maşinii de extracţie, cîntînd tot timpul.

— Nu înţeleg: dumneata munceşti sau cînţi? — întrebă Meiram.

— Şi una şi alta, — răspunse nestingherită Baljan. — Sau nu trebuie să cunosc decît o singură meserie, ca dumneata?

— De ce? Dacă poţi face mai multe lucruri, e foarte bine. Eu, însă, nu pot face aşa ceva.

— Aha, nu poţi! Dacă „nu poţi" ia aminte să nu cumva să poată altul.

Izbucniră în rîs amîndoi. Meiram o ţinea minte pe Baljan din ziua în care îl luase la rost, în faţa unui grup de muncitori, pentru întîrzierea construirii barăcilor şi bordeielor. Soţul cel domol al Baljanei rămăsese infirm după surparea provocată în mină de Alibek. Acum tînăra femeie muncea singură la exploatare. Meiram îşi dădu seama că ea face aluzie la Mahmet, care locuise o vreme la Ardak. Baljan ştia că Meiram o place pe Ardak şi privea cu simpatie lucrul acesta, dar nu şovăia să-l înţepe de cîte ori avea prilejul.

De fiecare dată cînd era vorba de Ardak, inima lui Meiram începea să bată mai tare. Acum gluma Baljanei îi stîrni neliniştea.

— Mă zădăreşti ca întotdeauna sau ştii ceva serios şi vrei să mă previi?

— Există ceva neserios pe lume? — răspunse rîzînd Baljan.

Era greu să te înădeşti la glumă cu tînăra şi gureşa femeie. Meiram nu putu decît să-şi recunoască în tăcere înfrîngerea. Apoi, ca să schimbe vorba, se întoarse către Ovcearenko:

— Care-i situaţia la instalaţiile de aburi?

— Totul e în ordine. Ţevile de aducţie a aburului sînt adînc îngropate în pămînt, iar cele de la suprafaţă sînt bine învelite şi nu pot să îngheţe. Sala maşinilor e încălzită. Doar cunosc destul de bine iernile din Karaganda...

Inspectară camera focarelor, fierăria, suflanta. Peste tot domnea o ordine exemplară. Apoi trecură într-un mic atelier mecanic. Aici se aflau un strung, un banc de lăcătuşerie şi un motoraş. Încăperea era scundă şi ferestrele fuseseră astupate cu zăpadă. Se lucra la lumina electrică. Lîngă fiecare maşină se aflau doi muncitori: un rus şi un cazah tînăr.

Meiram se opri lîngă strung. Un djighit tinerel, cîrn, strunjea o bucată de oţel. Şpanul se răsucea în spirale şi sclipea vesel în lumina becului electric. Ochii djighitului scînteiau şi zîmbeau şi ei. Strungarul, un muncitor rus în vîrstă, lăsînd pe flăcău să mînuie strungul, privea lucrul cu luare aminte şi era gata ca la prima nevoie să apuce maneta. Dădea tot timpul îndrumări elevului său:

— Acum opreşte. Ia vezi, măsoară.

— Puţin peste doisprezece milimetri şi jumătate.

— Plusul dă-l jos cu pila.

— Care pilă?

— Cu cea fină, pila brută poate să strice. Ţine coatele sus, altfel, dacă sare vreo ştirbitură îţi tai mîinile.

Prinşi de munca lor, nu observaseră pe cei intraţi. Meiram se bucura mult de progresul pe care-l făcuse flăcăul. Pregătirea cadrelor era încă cea mai grea problemă în Ka-

răganda. Cazahii care soseau mereu din aule, nu erau încă deprinşi cu mecanica. Instruirea acestor oameni, formarea de muncitori calificaţi, era un lucru migălos care cerea multă răbdare, mult tact. Totuşi lucrurile progresau. Năzuinţa înăscută spre cunoaştere, pe care o arătau locuitorii aulelor, dorinţa de a învăţa o meserie, învingeau totul. Calificîndu-se, oamenii creşteau atît din punct de vedere cultural, cît şi politic. Meiram avea uneori impresia că pătrunzînd în adîncurile pămîntului, foştii crescători de vite pătrundeau prin aceasta mai adînc în viaţă, învăţau să cunoască oamenii mai profund, să se cunoască pe ei înşişi. Acest tînăr de la strung, care strunjea oţelul, acea tînără Baljan care mînuia mecanismul complicat al maşinii de extracţie, djighiţii care tăiau straturile de cărbuni în mină — toţi aceştia se şi aliniaseră în rîndurile constructorilor socialismului. În şcoli de calificare profesională şi în producţie lîngă muncitori specialişti învăţau sute de tineri cazahi — făuritori ai vieţii noi.

Mina îi făcu o impresie bună. Se vedea că are un conducător grijuliu care-şi cunoaşte meseria. Meiram îşi notă observaţiile pentru a le putea raporta lui Şcerbakov. La urmă se opri lîngă dinamul care furniza curentul pentru luminarea încăperii întunecoase a atelierului. Se întoarse spre Ovcearenko:

— După cît se vede, ai izbutit să stăpîneşti puterea aburului. Priveşte numai maşina asta — oare nu reprezintă ea viitorul nostru?

— În ce priveşte electricitatea, nu prea mă pricep, — recunoscu Ovcearenko.

— Numai cu ajutorul aburului, n-o să putem construi socialismul, — urmă Meiram. — Adu-ţi aminte de cuvintele lui Lenin despre electricitate.

— Nu le-am uitat. Dar nu sînt specialist în electricitate, — repetă Ovcearenko.

— Atunci cum crezi că ai să conduci viitoarele instalaţii electrice din această mină ? Şi nu-i vorba să înveţi numai dumneata meseria asta, ci să-i înveţi şi pe alţii. De la cine trebuie să pornească exemplul ?

— Înseamnă c-ar trebui să mă apuc şi cu să învăţ, — recunoscu Ovcearenko. — Oricum ar fi, de bunăseamă că eu nu am voie să rămîn în urma vieţii. Eh, — oftă el, — toată viaţa am învăţat, nu văd cînd o să isprăvesc cu învăţătura.

— Şi nici n-o să isprăvim, — adăugă tăcutul Aşirbek. — Cînd s-a isprăvit cu învăţătura, s-a isprăvit şi cu omul.

Meiram ieşi din atelier împreună cu Aşirbek. Vîntul, nedomolit, spulbera zăpada. Peste tot se vedeau troiene. Trenul care trebuia să sosească în ajun, ajunsese la Karaganda abia cu cîteva clipe mai înainte. Un grup de muncitori încărcau cărbune în vagoane.

Încărcarea cărbunelui cu lopeţi în vagoane dintr-o garnitură mare, e o treabă grea şi îndelungată. Dar erau multe mîini şi lucrul mergea cu spor.

— Cu ajutorul electricităţii, această muncă se va putea face mult mai repede, — spuse deodată Aşirbek. Era vădit că începuse să-l frămînte ideea electrificării muncilor din mină.

Meiram încuviinţă.

— Neîndoielnic. Trebuie să antrenăm oamenii din vreme, pentru studiul electricităţii. De pildă, Baljan ar pleca bucuroasă la învăţătură, dar deocamdată nu poate fi scoasă din producţie. Căutaţi să găsiţi o cale pentru ca muncitorii să poată învăţa la cursuri serale.

Încălecară. Mergeau prin cîmpia întinsă troienită. Caii păşeau încet. Pojghiţa îngheţată de deasupra zăpezii plesnea sub copite.

Drumul lor ducea pe lîngă staţiile de cale ferată — Novaia Karaganda şi Sortirovocinaia. Aceste gări, din punct

de vedere administrativ, nu făceau parte din organizaţia trustului, dar munca de partid era condusă de către comitetul orăşenesc. Meiram hotărî să treacă pe la feroviari.

Linia de cale ferată trecea peste povîrnişul care începe de la Novaia Karaganda, traversa partea de sud-vest a Karagandei carbonifere şi se îndepărta spre vest. Nu se oprea însă în Karaganda, ci mergea mai departe peste podişuri şi deşerturi spre nesfîrşitele bogăţii ale Balhaşului şi ale Djezkazganului. Lungimea căii ferate de la Petropavlovsk pînă la Balhaş, era de o mie cinci sute de kilometri.

Meiram încerca să vadă cu ochii minţii această uriaşă depărtare, pe întinderile căreia un cal iute ar putea să-şi lase copitele, iar o pasăre călătoare — aripile.

„Da, această cale ferată va încinge cu un cerc de oţel tot Kazahstanul şi-l va uni strîns", se gîndi el.

Nu se vedeau oameni pe şină. Nici nu aveau de ce să fie pe asemenea ger. Numai pe o linie de garaj care ducea de la gară spre mina Nr. 2, roboteau doi feroviari. Unul ridica apărătoarele căzute, celălalt — un cazah voinic cu barba rară, cu o căciulă din blană de iepure — curăţa linia de zăpadă împingînd cu nădejde într-o scîndură grea, fixată de un băţ.

— Adevărat uriaş! — şopti Meiram lui Aşirbek. — *Assalaumaleikum*[1], *otagasî!*

— *Aliksalem*[2], — răspunse voinicul, oprindu-se din muncă şi sprijinindu-se în coada uneltei sale simple.

Urechile căciulii îi acopereau numai pe jumătate obrajii mari. Nu avea fular la gît. Părea că nici nu simte gerul usturător. Trupul său vînjos nu era apărat împotriva frigului. Poalele hainei îi fluturau în vînt. Faţa îi ardea ca de o dogoare lăuntrică. Luîndu-şi cu o mişcare repede ţurţuri de gheaţă de pe barbă şi mustăţi, cazahul le ură:

[1]) *Assalaumaleikum* — pace vouă. (N. trad.)
[2]) *Aliksalem* — vouă pace. (N. trad.)

— Drum bun!

— Aşa să fie. Dar de ce nu-ţi înfăşori gîtul cu ceva? — întrebă Meiram.

Muncitorul începu să rîdă, sticlindu-şi dinţii mari şi albi.

— Dacă un viţel creşte cocolit, n-are să iasă niciodată din el un bou de stepă, bun de muncă. Buzele dumitale, după cum văd, s-au învineţit, însă eu sînt obişnuit cu frigul. Am crescut în stepă şi de multe ori a trebuit să înoptez în zăpadă şi să înfrunt viscolele.

— Ai fost herghelegiu?

— Şi herghelegiu şi chirigiu. Altădată îmi cîştigam pîinea cărînd lemne din Karcarala. Două sute cincizeci de verste pînă aici. Adesea am poposit noaptea în stepă pe viscole şi geruri năpraznice. Acum am uitat totul. Astăzi rîneşti zăpada de pe un crîmpei de şină şi pîinea intră singură în casă.

— Nu cumva trenul a întîrziat 24 ore din pricina unui asemenea crîmpei?

— Ce vorbeşti? E cu putinţă ca trenul să întîrzie numai din cauza zăpezii? Ce, ăsta-i ger, astea-s troiene? Să vezi ce vremuieşte acum în valea Batpak. Pe acolo urlă viforul atît de cumplit, încît nici nu poţi deschide ochii. În gara asta hălăduieşti. Nu la noi, ci la Batpak întîrzie trenurile.

Pe atunci, valea Batpak făcea parte din districtul Akmolinsk. În împrejurimile Karagandei, calea ferată era în mod obişnuit bine întreţinută, dar în raionul Batpak feroviarii nu puteau face faţă înzăpezirilor şi despre acest lucru vorbea cazahul.

Convorbirea se lungi. Aşirbek, pe care gerul îl strîngea rău, se frămînta în şea. Buzele i se învineţiseră.

— Dacă ne pierdem vremea aşa, — îngîimă el, — n-o să le putem vedea pe toate astăzi.

Meiram simţea şi el că mîna dreaptă, cu care ţinea frîul, începuse să-i îngheţe, deşi avea mănuşi îmblănite. Iar cazahul din faţa lui stătea cu mîinile goale.

— Care e numele dumitale? — îl întrebă Meiram.

— Mă numesc Jetpisbai [1]). Asta fiindcă m-am născut cînd tatăl meu avea şaptezeci de ani.

„Straşnic om!" se gîndi Meiram pornindu-şi calul.

Mînînd caii în galop, călăreau împotriva vîntului, peste stepa nemărginită care se întindea spre miazănoapte de aşezare. Cerul se înseninase, dar zăpada, spulberată de crivăţ, se mai învolbura prin văzduh. Aşirbek nu mai ştia cum să-şi apere obrajii de frig. Dacă ţinea capul drept — vîntul îi înţepa faţa cu mii de ace, dacă îl întorcea — vîntul îi şfichiuia gîtul. Mîinile lui Meiram îngheţaseră de asemenea şi el îşi înfăşurase dîrlogii peste mînecă. Întorcîndu-se, îi strigă lui Aşirbek:

— Cred că trebuie să fie cel puţin cincizeci de grade.

Aşirbek călărea cu capul în piept, fără să mai ţină dîrlogii.

— Şaizeci! — răspunse el cu glas jalnic.

În drum spre mina Nr. 4, trecură pe la uzina electrică în construcţie.

Primul lucru de care dădură cu ochii fu coşul de cărămidă neterminat, înconjurat de schele. Mai departe se înalţa castelul de apă turnat din beton, şi acesta de asemenea neterminat şi înconjurat de schele. Iarna aspră din Karaganda oprise cele mai multe lucrări de construcţie. Dar clădirea secţiei de maşini a uzinei electrice fusese isprăvită înainte de sosirea gerurilor. Meiram şi Aşirbek intrară în clădire. Înăuntru nu întîlniră nici un om. Era o linişte mormîntală. Volantul uriaş, ţevile atît de groase încît abia le puteai cuprinde, piesele de maşini pregătite pentru montare — toate sticleau sub gheaţa groasă. În

[1]) *Jetpis* — şaptezeci. (N. red. ruse.)

clădirea neîncăpătoare, cu geamurile sparte, gerul era şi mai tăios decît sub cerul liber. Meiram spuse cu un zîmbet răutăcios :

— Ghitelman, şeful construcţiilor noastre, este un palavragiu fără pereche. Desigur că va găsi explicaţii şi pentru această porcărie. Dacă s-ar fi instalat sobe din vreme, acum ar fi putut continua lucrările de interior.

— Să trimit după el ?

— La ce bun ? Ce poate să mai facă acum ? Hai mai departe.

Mina Nr. 4 nu era departe. Meiram uitase şi de frig şi de foame.

Se gîndea la Ghitelman. Făcea pe seriosul, dar în realitate era un făţarnic şi muncea fără tragere de inimă. Lui Meiram îi plăceau oamenii cinstiţi, dintr-o bucată, şi le trecea cu vederea o greşeală sau alta. Pe mincinoşi însă nu-i iarta. Dar cum să procedeze cu acest Ghitelman ? El era subordonat direct centrului. Meiram simţea că e la capătul răbdării. „Am să vorbesc cu el şi am să vorbesc serios".

Seitkali conducea mina Nr. 4 care suferise mai mult ca oricare din cauza viscolului. Seitkali fusese ridicat în muncă dintre şefii de echipă. Numirea curajoasă a muncitorilor vechi în posturi de conducere era acum o tradiţie în Karaganda. Seitkali îşi alegea şefi de echipă din rîndul vechilor mineri.

Deocamdată trustul nu putea trimite nici un inginer, nici un tehnician la mina Nr. 4. Toată conducerea minei se afla în mîinile muncitorilor cu experienţă.

La birou nu se afla nimeni, toată lumea era în subteran. Punîndu-şi hainele de protecţie, Meiram şi Aşirbek se îndreptară spre mină.

Viscolul care ţinuse două zile, astupase intrarea spre planul înclinat, grămădind un munte de zăpadă. Munci-

torii pătrunseseră în mină printr-un coridor lung săpat prin zăpadă. La capătul acestui coridor se vedea ca o gură neagră intrarea în planul înclinat.

— Cînd o începe să se topească, zăpada asta o să ne dea de lucru. Apa o să se scurgă spre planul înclinat, — spuse Aşirbek încruntînd sprîncenele.

Se dezmorţise şi acum era mai vorbăreţ. În mină se simţea mai în largul său decît la suprafaţa pămîntului. Încă de pe cînd lucra cu Ceaikov în echipa de prospectare, căuta mereu să coboare în mină, ca să vadă cu ochii săi ceea ce indicau datele prospectărilor geologice.

— În loc să se sape acum coridorul prin nămeţi, mai bine ar fi fost să pună apărătoare la intrarea în mină, aşa cum a făcut Ovcearenko! — spuse aspru Aşirbek.

Meiram tăcu. Aşirbek critica necruţător lipsurile pe care le constata. Nu bănuia că la timpul său Meiram stăruise asupra ridicării în muncă a lui Seikali şi acum îi era neplăcut să vadă greşelile şi neglijenţele protejatului său.

Cînd ajunseră la pompă, Aşirbek se mînie de-a binelea.

— Ce cap o avea djihitul ăsta? Nu trebuie să fii inginer ca să-ţi dai seama că groapa pentru scurgerea apei trebuie să fie mai adîncă.

Meiram asculta aceste vorbe pline de mînie şi se întuneca tot mai mult. E cu putinţă ca Seitkali să nu le îndreptăţească încrederea? Ce trist e să te dezamăgească astfel un om! „Poate nu e totul pierdut! Seitkali e comunist. Va trebui să stau cu el de vorbă serios, pe îndelete. Desigur că şi Serghei Petrovici va vorbi cu el".

Aşirbek continua să-l ocărască în fel şi chip pe Seitkali. Inginerul nu avea o minte prea pătrunzătoare, dar era sincer şi îşi spunea fără ocol părerea, atunci cînd era convins de dreptatea sa. Nu prea se gîndea că uneori firea sa violentă indispunea. Acum avea de ce să-şi iasă din sărite. Groapa nu era destul de adîncă. Dacă ar fi fost mai mare

şi mai adîncă, apa nu s-ar fi întins atît de mult după stricarea pompei.

Meiram îşi dădea seama că are dreptate. Dar fără să-şi piardă încrederea în Seitkali, încercă să-l facă pe Aşirbek să judece cu mai multă blîndeţe.

— Totuşi au ieşit cu bine din încurcătură. Brigada lui Janabîl a reparat repede stricăciunile.

— De acord. Dar gîndeşte-te la pagubele pe care le-a avut de suferit mina din cauza acestei neglijenţe de neiertat.

Spre dreapta lor se auziră deodată nişte rîsete puternice. Se întoarseră în direcţia de unde răsunau glasurile. Lămpile minerilor licăreau în întunericul unui abataj, dar oamenii nu se vedeau. Meiram şi Aşirbek se apropiară de ei ca să vadă cine sînt.

— De ce sînteţi aşa de veseli ? — întrebă Meiram.

— Baiten a găsit un ou neobişnuit ; coaja nu e spartă dar înăuntru e gol, — răspunse voios Janabîl.

Oamenii stăteau lungiţi pe pămînt, sprijinindu-se în coate. Ridicînd capetele se uitau spre cei veniţi, continuînd să mănînce. La lumina lămpilor, feţele minerilor arătau obosite ; se vedea că oamenii luptă cu greu împotriva somnului. Baiten nici nu se mişcă. Mestecînd ostenit, spuse :

— Am mîncat destule ouă în viaţa mea, dar nu mi s-a mai întîmplat niciodată aşa ceva ! Uitaţi-vă, oul e întreg, nespart, dar înăuntru nu-i nimic.

— N-ai spus tu că prin mină umblă un spiriduş ? El a supt oul, — glumi Janabîl.

Baiten îl privi cu îndoială. Nici nu-i trecea prin minte că Janabîl făcuse pozna : găurise coaja cu un ac şi supsese albuşul şi gălbenuşul.

Meiram se aşeză lîngă Baiten. Părea că nu rămăsese nimic din înfăţişarea semeaţă de altădată a lui Baiten, din felul său fălos de a se purta. Era mîhjit de miniu din cap

pînă-n picioare. Muncise douăzeci şi patru de ore în brigada de şoc fără să doarmă sau să se odihnească şi arăta mai istovit decît toţi. Totuşi nu scăpă nici acum prilejul de a se lăuda :

— A fost o muncă voinicească ! — spuse el, vorbind despre întreaga brigadă, dar nu întîrzie să-şi arate meritele : — Nici nu ştiu de unde am găsit puteri, cînd m-am înfierbîntat la lucru. Mă miram de mine însumi.

— Tovarăşe Meiram, sarcina a fost îndeplinită cu cinste, — interveni Janabîl.

Povesti amănunţit ce grea fusese munca brigăzii. În timp ce vorbea cu voioşie, sălta în palmă o cheie.

— Brigada a reparat pompa, maşina de extracţie, cît şi ţevile plesnite. Este adevărat că Baiten n-a stat o clipă timp de douăzeci şi patru de ore. Totuşi ar fi fost mai bine să ne fi consumat puterile pentru construcţii noi, şi nu pentru repararea celor stricate. Să spuneţi aceasta tovarăşului Seitkali, — zise el întorcîndu-se spre Aşirbek.

Aceste cuvinte îl atinseră pe Baiten în mîndria lui de muncitor vechi şi-l făcură chiar să se ridice pe jumătate. Janabîl venise abia de curînd în aul şi iată-l că i-a luat-o înainte, lui, vechi muncitor ; şi poftim ! acum îl mai critică şi pe Seitkali ! Cum se poate să îngăduie aşa ceva ? Şi el se răsti la Janabîl :

— În mine s-au întîmplat întotdeauna stricăciuni ! Ce putea să facă Seitkali ? Te înfierbînţi întotdeauna cînd e vorba de muncitorii vechi.

Janabîl dădu din mînă fără să-i răspundă ceva. Meiram, neluînd nici el în seamă cuvintele lui Baiten, se uită întrebător la Aşirbek.

— O să stăm noi de vorbă cu Seitkali, — spuse inginerul ridicîndu-se. — Băieţi, ieşiţi la zi şi duceţi-vă să vă odihniţi. Iar dumneata Baiten, ce ai zice să treci la o muncă mai uşoară ?

— Dacă leafa nu-i mai mică, n-aş avea nimic împotrivă.

— Dacă ai să munceşti bine, leafa n-o să fie mai mică.

Apa care se revărsase în cea mai mare parte a galeriei principale, nu se infiltrase încă în pământ. Sub picioare era noroi. Armăturile de lemn pătrunseseră adînc în vatra muiată. Pe alocuri tavanul se lăsase. Acolo unde se burduşise vatra, şinele de cale ferată îngustă se ridicaseră şi ele iar în alte locuri se lăsaseră. Dacă nu s-ar mai fi putut folosi galeria principală, toate ramificaţiile subterane ar fi rămas izolate şi mina n-ar fi izbutit să-şi îndeplinească planul de producţie.

Minerii îşi dădeau seama de acest lucru. Munca clocotea. Muncitorii, în frunte cu Seitkali, luptau ca la stingerea unui incendiu sau la zăgăzuirea unei inundaţii. Unii fixau grinzi groase în capetele de sus ale stîlpilor de susţinere, proptind astfel tavanul, alţii vîrau grinzi asemănătoare sub stîlpi, luînd toate măsurile ca să împiedice surparea tavanului. Alţii nivelau terasamentul şi aşezau din nou şinele.

— Spor la muncă, — rosti Meiram, apropiindu-se de ei.

Cei aproape douăzeci de muncitori se întoarseră spre Meiram şi-i răspunseră la salut.

— Nu vă lăsaţi, daţi-i zor! — strigă Seitkali, întinzînd cheia unui muncitor. Era plin de noroi şi răsufla greu, ştergîndu-şi sudoarea de pe obraz. — Poftim de vezi ce lovitură ne-a dat viscolul!

— Se vede că viscolul a ştiut pe cine să lovească, — răspunse posomorît Meiram. — De Ovcearenko n-a îndrăznit să se apropie.

— Ei, Ovcearenko este un pişicher, ştie să se laude.

— Nu s-a lăudat, am văzut cu ochii noştri. Iar tu, după cum văd, abia după viscol te-ai trezit. Aşa ceva nu-i şade bine unui comunist.

Seitkali tăcu, încercînd să-şi păstreze demnitatea. Părea că vrea să spună: „Iau toată vina asupra mea, dar precum vedeţi şi singuri, nu-mi precupeţesc forţele pentru repararea stricăciunilor."

Meiram nu-i făcu observaţii, ca să nu-i ştirbească autoritatea în faţa muncitorilor. Il întrebă pe Aşirbek Kalkamanov:

— Ce ai de spus, tovarăşe inginer?

— După părerea mea, măsurile luate sînt bune, — răspunse Aşirbek. — Desigur că ar fi fost mult mai bine dacă se preîntîmpinau stricăciunile. Acum toate puterile trebuiesc îndreptate spre tăierea cărbunelui. Viaţa acestei galerii nu va fi lungă.

— Şi noi am spus la fel... — începu Seitkali, dar Aşirbek îl întrerupse:

— Caută în primul rînd să scoţi cărbunele din abatajele mai îndepărtate.

— Parcă nu e totuna?

— Nu, nu e totuna. În timp ce ai să scoţi cărbunele din abatajele mai apropiate, galeria poate să se strice definitiv şi cărbunele din abatajele mai îndepărtate va rămîne în mină. Chiar dacă vom reuşi să-l scoatem, aceasta o vom putea face cu multă greutate. Tovarăşul Şcerbakov este întotdeauna preocupat de ordinea în care se face extragerea cărbunelui. Ori, la noi, mulţi se gîndesc numai la îndeplinirea planului lunar şi uită că mina trebuie exploatată ani de zile. Nu putem strica mina căutînd să extragem cît mai uşor cărbunele. Trebuie să privim în viitor şi toată munca să fie rînduită după calcule făcute pe o durată cît mai îndelungată.

Lui Meiram îi plăcea noul inginer. Se vedea limpede că are grije ca munca minerilor să nu se irosească în zadar. E drept că Aşirbek Kalkamanov nu-şi arătase încă pe deplin

în practică, cunoştinţele, valoarea sa profesională. Dar preocuparea lui pentru viitor spunea multe.

Însoţiţi de Seitkali, Meiram şi Aşirbek cercetară mina, discutînd despre metodele de extragere a cărbunelui. Aşirbek privea larg şi profund muncile de pregătire, despre care amintea adesea la consfătuiri bătrînul miner Ermek.

— Există unii conducători de mine care nu se preocupă decît de bunul mers al muncii de azi şi numai de azi, iar atunci cînd mina trece prin greutăţi sau ajunge la un impas, ei schimbă în grabă locul de muncă. Fug ca nişte laşi. Omul nou, venit în locul lor, începe să fie înjurat: „Cînd era la conducere cutare, lucrurile mergeau bine, iar acum merg prost". Este justă atitudinea aceasta? Dacă vechiul conducător, de dragul unei glorii ieftine, a lăsat după el greutăţi ca să-ţi ajungă pentru o sută de zile, el nu numai că nu trebuie lăudat, dar trebuie chiar condamnat. Noi, cei din trust, încă nu ne-am gîndit la asta — nu-mi pot da seama dacă e uşurinţă ori prostie.

— Şi una şi alta, — spuse Meiram. — Uneori e de vină şi familiarismul, — adăugă el aspru, gîndindu-se la sprijinul pe care i-l dăduse lui Seitkali.

Privi în fugă spre şeful minei. Chipul acestuia părea că exprimă mulţumirea de sine. Pesemne era satisfăcut că stricăciunile din mină fuseseră reparate şi nu se gîndea la viitor. „Cred că totuşi va trebui schimbat, hotărî Meiram. O să vorbesc cu Şcerbakov".

Lui Aşirbek îi spuse:

— Trebuie să vorbim cu mai mult curaj despre lipsurile noastre, cu mai multă asprime, aşa cum faci dumneata. Atunci şi defecţiunile vor dispare mai repede.

Aşirbek îi plăcea tot mai mult. „Energic băiat. Gîndirea lui e înviorătoare ca aerul pompat în mină. Nu vom greşi dacă îl vom promova într-o muncă de mai mare răspundere. De bunăseamă, deocamdată este încă un in-

giner tînăr, lipsit de experienţă, dar se va desvolta repede, sînt sigur de asta. Îl va ajuta Şcerbakov".

Cînd ieşiră din mină, vîntul contenise, norii se împrăştiaseră şi soarele în asfinţit revărsa o lumină vie peste nămeţii de zăpadă.

— Se pare că timpul s-a îmbunătăţit, — spuse uşurat Meiram, încălecînd. — Nici n-am băgat de seamă că s-a înserat.

După întunericul din mină, lumea părea deosebit de luminoasă şi de nesfîrşită. Călăreţii mergeau în trap, simţind că în sufletele lor pătrunsese o lumină şi mai vie decît aceea din stepa aceasta nemărginită, acoperită de mantia albă a zăpezii strălucind în mii de culori sub razele asfinţitului.

7

Noapte. La comitetul orăşenesc de partid, Meiram lucra în biroul său. Dinaintea lui, în mapa albastră, deschisă, se aflau rapoartele sosite din diferite sectoare. Veştile erau tot atît de felurite ca şi hîrtiile pe care le citea Meiram. Pe unele le vedea în fugă, asupra altora privirea i se oprea mai multă vreme.

Citind hîrtiile, i se părea că stă de vorbă cu o mulţime de oameni : cînd zîmbea, cînd se posomora, cînd cădea pe gînduri. Toate aceste simţăminte se oglindeau pe faţa lui arsă de vînt, în ochii lui cenuşii, expresivi. Din cînd în cînd privea ceasul. Timpul îi era împărţit la secundă. In carnetul din dreapta sa era notat cu creion roşu : „Unsprezece — Şcerbakov, douăsprezece — Ghitelman, unu — Kanabek".

Cînd mai rămaseră doar cincisprezece minute pînă la ora unsprezece, Meiram închise mapa şi începu să măsoare camera în lung şi-n lat, ca să se mai desmorţească şi să-şi

împrospăteze gîndurile. Apoi învîrti butonul aparatului de radio şi ascultă muzică.

Intră Serghei Petrovici, nins tot. Îşi scoase paltonul şi, respirînd uşurat, îşi frecă mîinile îngheţate, trosnindu-şi încheieturile. Meiram nu se aşeză. După un timp oarecare se apropie încet de masă cu o înfăţişare preocupată.

Serghei Petrovici ridică sprîncenele.

— De ce faţa asta încruntată? Ţi s-a întîmplat ceva?

— Da, mi s-a întîmplat. Viscolul m-a atins şi pe mine.

— Da, viscolul ne-a dibuit punctele slabe, — fu de acord Şcerbakov.

— Serghei Petrovici, aş vrea să stăm de vorbă între patru ochi, despre aceste puncte slabe ale noastre. Greşeli avem multe; la unii s-a putut observa autoliniştirea, la alţii tocirea spiritului de răspundere.

Meiram vorbea repede, grăbindu-se să spună tot ce avea pe suflet.

Şcerbakov îşi netezi părul des şi încărunţit la tîmple.

— Te-ai gîndit bine. E mult mai folositor să vorbeşti la timp fără să laşi boala să se agraveze. E foarte bine să-ţi critici greşelile, să le îndrepţi. Numai să nu ajungi să-ţi smulgi părul din cap şi să-ţi zgîrii obrajii.

Ca întotdeauna, chiar în cele mai grele clipe, Serghei Petrovici nu-şi pierdu prezenţa de spirit: cuvintele lui erau bine legate, în ele se simţea siguranţa, şi aceasta potoli întrucîtva pe înflăcăratul şi nerăbdătorul Meiram.

El urmă mai domol:

— Ţi-am mai povestit parte din impresiile mele. Ovcearenko n-a fost surprins de viscol pe nepregătite. In schimb mina Nr. 4, ea a oprit lucrul două zile pline.

— Ştiu. L-ar fi putut opri şi două săptămîni dacă nu era eroismul muncitorilor şi energia lui Seitkali.

Pe chipul lui Meiram trecu o umbră.

— Nu de mult ai spus că este de dorit ca eroismul oamenilor să fie îndrumat raţional spre făurirea noului. Noi ce-am făcut ? N-am prevăzut asprimea climei din Karaganda, n-am luat măsuri din vreme pentru protecţia conductelor de apă împotriva gerului. Asta a determinat şi defecţiunea din mina Nr. 4.

— E just, — încuviinţă Şcerbacov. — Răposatul Orlov şi noi împreună cu el, n-am prevăzut asprimea iernii de aici. Asta ne va servi de lecţie pentru viitor.

— Orlov nu mai există ! — spuse Meiram întunecîndu-se din nou. — Dar Seitkali unde a fost ? El doar este de pe meleagurile astea. Trebuia să-şi dea seama. Mai bine să recunoaştem că n-am făcut o alegere fericită cu şeful minei Nr. 4. Seitkali este un vechi tovarăş al meu, dar o spun fără ocol : l-am ridicat în muncă prea repede. Acum vom fi nevoiţi să-l dăm înapoi. Ce părere ai ?

Serghei Petrovici dădu hotărît din mînă.

— Cred că ar fi o măsură pripită. L-am ridicat în muncă, dar nu l-am ajutat. Indeosebi, eu sînt vinovat de acest lucru. Nu, nu-i bine să procedăm în felul acesta cu oamenii. Să-l mai încercăm, să-l controlom îndeaproape. Nu putem să pierdem un om pentru o greşeală. Cadrele noastre nu au încă suficientă experienţă, trebuie să creştem oamenii, să avem grijă de ei.

— In ultimele trei luni, la Seitkali s-au întîmplat mai multe stricăciuni. După mine, starea asta de lucruri nu mai poate fi îngăduită, — stăruia Meiram.

Serghei Petrovici protestă din nou printr-o mişcare a mîinii. Faţa i se îmbujorase — se părea că începe şi el să-şi piardă calmul. Dar făcu o sforţare şi zîmbi, iar zîmbetul său spunea : „Eşti tînăr, grăbit, loveşti in plin".

— Dragă Meiram Omarovici eu nu sînt obişnuit să mă pronunţ asupra oamenilor numai după trei luni de muncă —

bună sau rea. Să nu uiţi drumul străbătut de oamenii noştri... Atunci cînd dumneata şi cu mine am venit aici, în Karaganda nu exista decît un biet puţ primitiv. Iar astăzi sînt treizeci şi una de mine! Şi ce mine! Cărbunele era atunci ridicat la suprafaţă cu chiblele, acum îl ridicăm cu vagonetele. Ţi-aduci aminte de prăpăditele alea de barăci? Astăzi în locul lor se ridică un oraş nou şi mare. Oare insuccesele vremelnice pot întuneca toate succesele noastre? Noi transformăm regiunea. Am obţinut victorii de seamă datorită muncii unor oameni ca Seitkali. Cum să nu avem încredere în asemenea oameni?

— Dumneata nu vrei să admiţi că Seitkali şi-a epuizat toate capacităţile, că s-a ramolit şi nu-i rămîne decît să privească drumul parcurs? Viitorul este al celor care caută să meargă înainte — chiar dacă nu au avut timpul să realizeze mare lucru, dar sînt plini de posibiltăţi. Pe asemenea oameni trebuie să-i ridicăm. Nu te poţi menţine mult cu meritele din trecut. Ceea ce am făcut pînă acum e nimica toată pe lîngă ceea ce mai avem de făcut.

Serghei Petrovici se rezemă mai bine de spătarul fotoliului încăpător, îşi împreună braţele puternice şi răspunse răspicat:

— Vorbele dumitale exprimă păreri sănătoase. Dar iată sfatul meu pentru oamenii care caută să meargă înainte: îndrăzneţi, dar nu pierdeţi simţul perspectivei reale, nu irosiţi experienţa agonisită. Drumul viitorului este deschis, dar nici trecutul nu trebuie să fie şters cu buretele.

Meiram îşi dădea seama că el îi oferise lui Serghei Petrovici prilejul de a-i da această lecţie, dar nu se lăsa.

— Trebuie să croim drum noului cu mai multă îndrăzneală. Ce face serviciul de cadre al trustului? De ce nu a organizat nici pînă acum cursuri de electrotehnicieni? Acum la noi, la F.Z.O. [1]) învaţă aproape patru sute de tineri, iar

[1]) Şcoli profesionale de pe lîngă fabrici şi uzine (N. trad.)

două sute urmează școala tehnică minieră. La institutele din Moscova, Leningrad, Dnepropetrovsk, se specializează zeci de tineri cazahi. Ei vor fi noile noastre cadre, nădejdea noastră. Aici am încredințat sarcini de răspundere unor oameni ca Jappar și Rîmbek, iar la aprovizionare l-am pus pe Mahmet. Nu sînt sigur de lealitatea politică a celor dintîi, și nu cred în capacitatea profesională a celui din urmă.

Era o afirmație gravă și Serghei Petrovici deveni mai atent. Acum înaintea lui nu se mai afla acel Meiram de odinioară în care vedea un tînăr destoinic dar încă fără experiență și pe care îl trata cu bunăvoință, ca pe un fiu. Înaintea lui se afla secretarul comitetului orășenesc. Acesta avea posibilitatea să cunoască activiștii din rîndurile populației locale mai bine decît el — trebuia s-o recunoască.

— Ce motive ai să te îndoiești de Jappar și de Rîmbek?

— Nu cunoști antecedentele lor. In trecut au fost naționaliști... Afară de asta, instinctul meu îmi spune.

— Da, uneori instinctul nu te înșeală, — spuse gînditor Serghei Petrovici. — Avem o nevoie atît de mare de activiști locali cu experiență, încît, trebuie să recunosc, nu am verificat cu luare aminte pe acești oameni... Îți mulțumesc că mi-ai atras atenția. — Spusese aceste vorbe sincer, fără cea mai mică supărare.

Meiram răsuflă ușurat. Umbra care se strecurase între ei, pieri.

Cu felul său fățiș de totdeauna, îi spuse lui Serghei Petrovici:

— Am fost la uzina electrică. Acolo e o situație proastă. Ghitelman ne duce de nas. L-am chemat încoace. Am de gînd să stau de vorbă foarte serios cu el. Ce părere ai?

Șcerbakov începu să-și umple pipa cu tutun.

— Cred că faci bine. Meșterul acesta nu-i în [illegible] mea. Se acoperă mereu cu centrul. Ai făcut foarte bine că

l-ai chemat la comitetul orășenesc. — Privi ceasul. — S-a făcut tîrziu. Nu crezi că-i destul pentru ziua de azi?

— Ba da, — răspunse Meiram.

Se apropie de cuier, luă paltonul, și-l ținu lui Serghei Petrovici.

— Mulțumesc. Convorbirea noastră a fost rodnică.

In biroul secretarei se ridică în întîmpinarea lui, o femeie de vreo patruzeci de ani, zveltă, cu fața tînără și ochii albaștri, în care juca o luminiță caldă. Era Antonina Fedorovna, soția lui Șcerbakov. Sosind de la Moscova, ea ocupa la Karaganda, postul de secretară a lui Meiram.

— De ce ești atît de bine dispus? — își întrebă ea soțul.

— De ce aș fi trist? — și arătînd spre ușa camerei lui Meiram: — Crește tînărul nostru. Devine un adevărat secretar.

După cîtva timp, Meiram chemă pe Antonina Fedorovna.

— Serghei Petrovici a plecat?

— Da.

Meiram tăcea, căutînd cuvintele.

— Era cumva prost dispus?

— Prost dispus? De mult nu l-am mai văzut atît de vesel.

— Asta e bine! — rosti Meiram bucuros. — Te rog să-l chemi pe Ghitelman.

Intră un bărbat bine făcut, de vîrstă mijlocie, cu fața smeadă, cu nas grec. Vorbea și se mișca repede, făcînd impresia unui om foarte vioi, cu minte pătrunzătoare.

— Ia loc, tovarășe Ghitelman, — îl pofti Meiram.

In timp ce se așeza, Ghitelman rosti de două ori, ca în treacăt, „Meiram Omarovici", își îndreptă cravata și insigna de membru al Comitetului Executiv Central al Kazahstanului, prinsă la rever. Fără îndoială, își dădea seama că nu este chemat de florile mărului la comitetul orășenesc,

şi încă la miezul nopţii şi pe un ger ca acesta. Aştepta îngrijorat începutul convorbirii — asta se citea în privirile neliniştite pe care le arunca în toate părţile. Meiram nu se grăbea. Trăgînd sertarul biroului, scoase un dosar cu hîrtii, carnetul de notiţe şi creionul. Punîndu-le în faţa sa, spuse:

— Vreau să vorbesc cu dumneata despre construcţii. În acest dosar se află rapoartele, dările de seamă şi scrisorile adresate de dumneata la diferite date, comitetului orăşenesc al partidului. N-au nici un cusur. Dar vreau să ştiu cum mai merge munca la dumneata.

— Privită în general, în ansamblu, nu merge prost, Meiram Omarovici, — răspunse cu vioiciune Ghitelman.

Părea că învăţase aceste cuvinte pe de rost — vorbea curgător. Mîinile nu-i stăteau locului o clipă: mereu le vîntura sau ridica arătătorul. Cam frecat de viaţă, trecut prin ciur şi prin dîrmon, Ghitelman ştia să strecoare în treacăt, cum avea prilejul, aluzii cu privire la meritele sale şi povestea cu plăcere ce făcuse şi ce dresese el.

— În genere vorbind, — turuia Ghitelman, — constructorii transformă cu succes aşezarea Karaganda, în oraşul Karaganda. Fără să mai vorbim despre celelalte construcţii, numărul coşurilor din exploatare a ajuns la douăsprezece şi al turnurilor de extracţie — la optsprezece. Fabrica de pîine, şcoala...

Meiram îl întrerupse:

— Despre toate astea ai vorbit acum trei luni. Ce-ai făcut de atunci?

— Iarna ne-a legat de mîini şi de picioare. Exploatările la zi de piatră şi de var s-au oprit. Construcţia minelor Nr. 20 şi Nr. 31 a înaintat pînă la 25%. Am concentrat cea mai mare parte din forţele de muncă la uzina electrică centrală, dar şi acolo iarna a întrerupt lucrările de la suprafaţă.

— Dar cum stați cu utilarea interioară a uzinei?

— Merge înainte, — răspunse Ghitelman, fără să știe că Meiram fusese la uzina electrică. Din gura lui ieșea un șuvoi de vorbe goale.

Meiram îl opri:

— Răspunde-mi sincer: lucrările de interior continuă sau totul a rămas baltă?

— Cum să nu, continuă. Numai că în timpul ultimelor geruri, ritmul de muncă s-a încetinit întrucîtva.

— Ce legătură are gerul cu munca din interiorul clădirii, care poate fi încălzită?

Întrebările stăruitoare ale lui Meiram îl făcură pe Ghitelman să ciulească urechile neliniștit. Dar își recăpătă repede sîngele rece și răspunse:

— Clădirea nu este prea bine încălzită, Meiram Omarovici. Principalele noastre forțe au fost acum din nou aruncate la construcția minelor.

— Dar Șcerbakov unde a recomandat să fie trimise forțele principale?

Ghitelman tăcu și dădu mîinile înlături.

— Eu nu sînt decît un antreprenor, Meiram Omarovici; fac ceea ce mi se poruncește de sus. Șcerbakov a recomandat un lucru, iar adjuncții lui mi-au dat alte dispoziții.

— Nu ești un antreprenor, ci unul dintre conducătorii și făuritorii Karagandei. Cine ți-a dat alte dispoziții?

— Jappar Sultanovici. Nu m-a slăbit nici ziua, nici noaptea.

Meiram își notă în carnet ultimele cuvinte ale lui Ghitelman și, fără să mai pună alte întrebări, căzu pe gînduri. Energia electrică va ridica productivitatea minelor, va ușura munca a mii de muncitori, va îmbunătăți nivelul lor de viață. Uzina electrică este absolut necesară Kara-

gandei. Iar Jappar dăduse o dispoziție care dăuna profund intereselor producției. Ghitelman o executase mînat de considerentele sale înguste. Acest caz nu trebuia trecut cu vederea.

Ghitelman văzu în tăcerea lui Meiram un semn favorabil.

— Ce mai dispuneți să vă raportez? — întrerupse el gîndurile secretarului.

— Acum am să vorbesc eu, — răspunse Meiram, — iar dumneata asculți. Ai în subordine aproape trei mii de muncitori constructori. Printre aceștia, mai puțin de trei sute sînt cazahi. Numărul muncitorilor cazahi calificați — zidari, zugravi, dulgheri — nu este nici de treizeci de oameni. Ai uitat de politica partidului în problema națională, de necesitatea de a crește cadre naționale?

Ghitelman sări ca ars.

— Nu vor să stea, pleacă. Iar muncitori calificați nu găsești printre ei chiar dacă i-ai căuta cu lumînarea. Ce pot să fac? E greu să transformi un crescător de vite din moși-strămoși, într-un muncitor calificat. Nu vor să se lase de obiceiul lor de a rătăci de colo-colo. Despre aceasta am scris și la centru...

Vechea poveste! Naționaliștii înrădăcinați susțineau întotdeauna că djighiții n-ar putea să ducă o viață de oameni așezați, că nu pot fi folosiți la muncă în producție. Se vedea cît colo că Ghitelman repeta cuvintele altuia.

— O clipă, — îl întrerupse Meiram. — E ușor să scrii. Trebuia să faci ceea ce încă n-ai făcut: să convingi pe foștii nomazi să rămînă la lucrările de construcție. Pentru aceasta este necesar un învățămînt sistematic și împingerea înainte — cu curaj — a tuturor celor care manifestă aptitudini. Dumneata aștepți ca școlile să-ți trimită muncitori calificați. În școli învață mai ales tineretul. Pînă ter-

mină școala acești tineri, va trece destulă vreme. Astăzi, la dumneata, majoritatea muncitorilor este formată din oameni vîrstnici neinstruiți. Pe ei îi interesează, firește, salariul, iar salariul este legat de calificare. Deci trebuie să-i califici pe loc, în producție. Dar dumneata nu te ocupi de așa ceva. Dumneata preferi să te ții de mistificări.

— Ce tot spui, unde mă împingi, Meiram Omarovici ?! — exclamă Ghitelman, sărind din nou de pe locul lui. Agitat, repezit, nu putea sta liniștit în fotoliul larg.

— Te împingi singur, numai că nu în direcția cea bună. Meiram deschise dosarul.

— La bolșevici, vorba e tot una cu fapta. La dumneata însă... Iată vorbele dumitale... Aici ai scris : „Potrivit cu hotărîrea biroului comitetului orășenesc, au fost luate toate măsurile pentru continuarea construcției uzinei electrice și pe timpul iernii... Pericolul stagnării a fost lichidat..." Dar, care este realitatea ? Lucrul la uzină a încetat. Ei bine, tovarășe Ghitelman dacă în timp de o săptămînă nu-ți vei îndeplini angajamentul, nu vei încălzi clădirea uzinei electrice, nu vei lua măsuri concrete pentru pregătirea cadrelor naționale de muncitori constructori, vom discuta această chestiune în biroul comitetului. Șcerbakov este și el de aceeași părere. Cu aceasta am terminat prima chestiune.

Chestiunea a doua se referă la viața dumitale personală. În unele mine nu există baie pentru muncitori. Numeroși ingineri și tehnicieni trăiesc în condiții imposibile — sînt unii care dorm în cămine, și chiar în birouri. Șcerbakov, conducătorul trustului, se adăpostește în două cămăruțe mici. Iar dumneata ți-ai construit o casă cu șase camere, în care locuiești doar cu soția. Oare numai dumneata ai dreptul la o viață comodă ? Te sfătuiesc în mod tovărășesc să cedezi patru camere la două familii ale inginerilor din cadrele conducerii. Gîndește-te la acest sfat.

— Aceasta înseamnă că dumneata foloseşti metode de comandă! Voi scrie tuturor — şi organizaţiilor de ţinut şi organizaţiilor centrale, — ţipă Ghitelman, ieşindu-şi din fire şi sărind de pe locul său.

— Poţi să scrii. Aceasta este hotărîrea comitetului orăşenesc, iar de la mine n-am adăugat decît ceea ce este dictat de împrejurări, — răspunse liniştit Meiram şi sună.

Antonina Fedorovna intră şi se uită mirată cînd la Meiram, cînd la Ghitelman. După plecarea acestuia, întrebă:

— Ce i-ai spus de l-ai făcut să se enerveze aşa?

— Probabil că i-am pus degetul pe rană. Kanabek a venit?

— E aici.

— Spune-i, te rog, să intre.

Micul Kanabek, fostul preşedinte al comitetului executiv raional, era vesel şi vorbăreţ, ca întotdeauna. Meiram se ridică de la masă, şi-i strînse mîna. Discuţia începu cu glume.

— Karaganda era ca un musafir în raionul nostru, iar acum raionul depinde de Karaganda. De ce m-ai chemat, tovarăşe? Vrei să mă certi? Se spune că acum ai mîna grea. Ghitelman a ieşit roşu ca un rac din birou. Totdeauna mi-e frică de ceartă.

— Ca să te temi, trebuie să ai un motiv.

— Motive se pot găsi oricînd... Baba mea e o zgripţoroaică. Dacă rîd, mă ceartă: „Ce te hlizeşti?“ Dacă-s trist, şi atunci e nemulţumită: „Ce, ţi s-au înecat corăbiile“? Frăţioare să nu faci ca baba mea.

Era greu să nu te facă să rîzi Kanabek. Vorbea cu înfloriturі, folosind tot felul de zicători, şi pomenea mereu despre năravurile „babei“ sale. Nici nu începea să-şi mişte buzele groase că ascultătorii începeau să zîmbească. Era

un om cinstit şi sincer, dar încăpăţînat, şi dacă-i intra ceva în cap, apoi era foarte greu să-l convingi de contrariu. Chiar dacă izbuteai să-l convingi, tot nu-şi punea lacăt gurii. Crescut prin partea locului, era un activist cu experienţă şi un om serios: în primii ani ai revoluţiei luptase pentru Puterea Sovietică în Kazahstan şi mai tîrziu fusese însărcinat cu colectivizarea în raioanele cele mai apropiate. Acum Kanabek sosise din raionul Thaelman în Karaganda, pentru a ocupa funcţia de preşedinte al sovietului orăşenesc.

După ce glumiră şi rîseră, Meiram trecu la partea serioasă a discuţiei:

— Dumneata Kaneke, ştii desigur că ai fost mutat aici în urma stăruinţelor noastre. Pînă la venirea dumitale, în acest post a lucrat Karimbai — la început în sovietul local, apoi în sovietul orăşenesc. A plecat şi nu avem motive să-l vorbim de bine. Oamenii încă nu socotesc sovietul orăşenesc o instituţie serioasă. Cum au ceva, vin la comitetul orăşenesc sau se duc la trust, la sindicat. Trebuie să-i înveţi să se adreseze sovietului orăşenesc. Ştii mai bine cum trebuie să obţii lucrul acesta. Nevoile populaţiei sporesc, iar noi am făcut în această direcţie destul de puţin. Cînd începi să te gîndeşti la toate, fuge şi somnul de tine. Viaţa cea nouă nu a fost încă organizată în oraş. E timpul să fie organizată.

— Just, dragul meu, just! — zise Kanabek. — Aveţi la trust oameni care nu înţeleg noile cerinţe ale vieţii. Îţi spuneam şi altădată: nu mă pot înţelege cu Jappar şi cu Rîmbek. Nu-i am la inimă. Sînt oameni suspecţi. Prevăd că voi avea iarăşi ciocniri cu ei, ţine minte vorba mea...

— În special despre ei am vrut să vorbesc, să mă sfătuiesc cu dumneata, — spuse Meiram. — Îi cunoşti de multă vreme... Aşează-te mai comod. Nu e nici o grabă. Să stăm de vorbă pe îndelete.

Noaptea era foarte friguroasă. Părînd că se teme de gerul tăios, luna răsări abia înaintea zorilor. Cerul se înseninase. Se vedea bine de jur împrejur. Viaţa oraşului nu contenea nici noaptea: pîlcuri de oameni veneau la lucru şi plecau, căruţele scîrţîiau, zăpada îngheţată scrîşnea. Şi în jurul minelor era zgomot. Huruitul şi zăngănitul vagoanelor de pe estacade se auzea departe în aerul rece. Pe alocuri, pîlpîia slab cărbunele aprins, licăreau becurile electrice pe stîlpi şi lămpile de miner din mîinile muncitorilor. Din depărtare părea că luminile înoată în ceaţa albastră, ca nişte stele pe cer.

În scurt timp stepa pustie prinsese viaţă, înflorind într-o puzderie de lumini. Dar sufletele unor oameni ca Jappar şi Rîmbek — întunecaţi şi înrăiţi — se înnegurară de tot, tocmai din această pricină. Jappar ieşise să facă o plimbare pe întuneric. Mergea încruntat şi se uita în jur. Înainte de a ieşi la plimbare, stătuse pînă noaptea tîrziu aplecat deasupra tabelelor şi cifrelor. Oricum ar fi sucit aceste cifre, ele arătau dezvoltarea oraşului, creşterea producţiei. Iar aici pe stradă zgomotul îi dădea dureri de cap, iar luminile care străluceau în toate părţile, îl orbeau. Jappar era apăsat de tristeţe. Chiar să fi vrut, tot nu putea uita „stepa liniştită şi întinsă" de altădată, aulele rătăcitoare în care trăiau herghelegii şi ciobanii supuşi în faţa bailor. Jappar oftă odată, de două ori, şi parcă fiecare oftat îl mai uşura puţin.

Urcă agale pe un dîmb şi-şi roti privirile. În vale se zărea gara. Şuierăturile locomotivelor şi licărirea becurilor electrice, erau un fel de continuare a vuietului şi a luminii din oraş, desăvîrşind măreţia Karagandei. Ziua oraşul nu avea o înfăţişare prea strălucită, dar noaptea priveliştea lui era feerică.

Jappar rătăcea pe dîmbul troienit de zăpadă. Cu puţin timp înainte, aici, în vechiul cimitir părăsit, te puteai „recules". Acum nici în colţul acesta nu mai găseai liniște. Noua Karagandă se revărsa năvalnic. Pe locul fostului cimitir se hotărîse să se facă un parc. În toamnă, pămîntul fusese arat şi pregătit pentru plantarea copacilor de îndată ce avea să se desprimăvăreze.

Nădăjduind că populaţia se va împotrivi, Jappar încercă să provoace agitaţie printre credincioşi. Dar degeaba: focul mocni şi se stinse. Muncitorii au organizat un subotnic, au grăpat arătura şi au săpat un şanţ în jurul dîmbului: pe locul acesta viran urma să apară un parc înfloritor.

Jappar se încredinţase odată mai mult că poporul luase altă cale, că nu mai voia să se întoarcă la viaţa cea veche şi îşi construia o viaţă nouă. Toată speranţa sa rămăsese în intervenţia puterilor dinafară. Jappar se gîndea: „Dacă Germania va porni din apus, Japonia din răsărit, iar noi vom sprijini dinăuntru ofensiva lor, nu va rămîne piatră pe piatră din Puterea Sovietică". Se străduia să-şi închipuie cînd va veni ziua aceea, cînd va izbucni furtuna.

Adîncit în aceste gînduri, Jappar nu-l auzi pe Rîmbek care se apropia fără zgomot.

— E cam frig pentru plimbare şi aici nu putem sta de vorbă în tihnă. Să mergem la dumneata, — propuse Rîmbek. Era vesel, bine dispus.

Ajunşi la Jappar, Rîmbek, grijuliu şi iute ca un ogar, lăsă storurile şi puse zăvorul la uşă. Abia după aceasta se aşeză şi începu:

— Ai citit relatările de astăzi ale agenţiei TASS? Norii se adună. Nu-i exclus ca războiul să izbucnească în primăvara aceasta. Cred că în războiul modern forţa hotărîtoare o constituie mecanizatele şi carburanţii. Aş fi curios să

știu dacă bolșevicii sînt pregătiți în vederea unui asemenea război.

— Mie mi se pare că nu prea sînt, — rosti sec Jappar.

Nu se scuturase încă de gîndurile negre care-l frămîntau. Se lăsă tăcut pe un scaun. După o vreme urmă:

— Se știe cum era înarmată Rusia veche. În războiul cu japonezii au ieșit cu icoane împotriva tunurilor, iar în războiul german au luptat cu puști împotriva mitralierelor. Planul cincinal poate împinge mult înainte tehnica înapoiată a Rusiei. Dar tehnica aceasta are să fie făcută praf și pulbere numai de huruitul mecanizatelor germane. Trebuie să acționăm repede, înainte ca țara să se întărească. Iar ei, cei de dincolo, întîrzie. Puterea bolșevicilor crește necontenit, fiindcă ei exploatează concurența dintre capitaliști. Dar oricît se vor strădui, într-un singur plan cincinal nu vor putea să ajungă din urmă țările occidentale: acestea sînt înainte cu cincizeci de ani...

— Dacă străinătatea are să bată tot așa pasul pe loc, apoi e cu putință ca bolșevicii să-i ajungă din urmă. Apusul face comerț cu Sovietele, trimite specialiști... Parcă s-au tîmpit! — rosti Rîmbek aprins.

Jappar, care se mai liniștise între timp, zîmbi:

— Cine știe! Nu este numai vorbă de concurență și de dorința de a vinde. Ei vor să iscodească situația noastră internă. Afară de asta, atunci cînd te pregătești să distrugi, este bine să spui: „Nu sîntem împotriva construcției". Oare noi, tu și cu mine, nu procedăm la fel?

Așa se îmbărbătau între ei, noaptea, în ascunzișul lor dușmanii poporului.

— Ei sînt singura mea nădejde, altfel m-aș desființa cu propriul meu venin, întocmai ca scorpionul, — răspunse Rîmbek.

Întărindu-şi tot mai mult speranţa într-o agresiune străină, Jappar făcea în faţa prietenului său diverse presupuneri.

— Nici noi nu trebuie să dormim. Să speculăm toate greutăţile lor. De pildă, se zice să Meiram şi Şcerbakov nu prea se înţeleg, că Ghitelman are pică pe amîndoi. Ar trebui ca noi să aţîţăm şi mai mult zîzania dintre ei. Organizarea noii exploatări cere o muncă grea şi migăloasă. Să ne servim de orice greutate ca de un paravan. Să acţionăm şi în acelaşi timp să inundăm forurile conducătoare cu reclamaţii, cu anonime. Meiram şi Şcerbakov vor trebui să se apere şi fără să vrea nu vor mai avea vreme pentru a susţine ritmul construcţiei. Atunci ne va fi uşor să aruncăm toată vina pe ei.

Rîmbek asculta cu luare aminte. El se pricepea bine cum să dea amploare oricăror neînţelegeri. Acum i se oferea un nou şi neaşteptat prilej pentru aceasta. Neputînd crede în totul cele spuse de Jappar, el voia lucruri mai concrete :

— Crezi că Meiram şi Şcerbakov vor ajunge la ceartă?

— Trebuie să-i asmuţim.

— Dacă am izbuti, şi-ar lua curînd tălpăşiţa de pe aici. Ar trebui să-l atragem într-o capcană şi pe Kanabek.

— Cîinele ăsta bătrîn ne-a pricinuit mult rău pe vremuri, — rosti încruntat Jappar.

Amintindu-şi de Kanabek, amîndoi simţiră durerea unor răni vechi. În timpul colectivizării, Kanabek demascase pe tatăl lui Jappar şi pe fratele lui Rîmbek, ca fiind nişte chiaburi înrăiţi, duşmani ai Puterii Sovietice, obţinînd alungarea lor din republică. Lui Jappar şi Rîmbek li se părea că e mai periculos decît un şarpe veninos. Jappar urmă povăţuitor :

— Kanabek e un vulpoi fără pereche. El a folosit împotriva noastră toate materialele vechi; acum trebuie să băgăm de seamă să nu-i cadă în mînă materiale noi.

— Vom sta la pîndă, ca să observăm cea mai mică greşeală.

Nici unul nici celălalt nu îndrăzneau să se ridice pe faţă împotriva poporului; dar cu atît mai multă hotărîre se dedau la răzbunări şi sabotaje. Cînd izbuteau prin actele lor de sabotaj să întîrzie — fie şi cu o singură zi — dezvoltarea Karagandei, nu mai puteau de bucurie. La început erau grijulii ca nişte coţofene. Apoi, cînd moartea lui Orlov trecu nepedepsită, sabotorii căpătară curaj. Se gîndiră să acţioneze cu mai multă îndrăzneală.

— Dificultăţile interne şi piedicile provocate intenţionat nu vor putea, firește, să zădărnicească îndeplinirea planului cincinal, — recunoştea Jappar. — Dar ele sînt importante întrucît pînă la atacul armat dinafară, frînează, întîrzie dezvoltarea ţării. În interior care este astăzi punctul nevralgic? Aprovizionarea cu alimente! Colhozurile care nu s-au întărit încă, nu vor putea multă vreme de aci înainte să îndestuleze cu alimente centrele industriale. Sustragerea unei cartele de alimente înseamnă astăzi asasinarea unui om... Tu îl foloseşti ceva cam slab pe Mahmet al tău.

— Nu se compară cu Alibek, nu-i în stare de lucruri mari, — spuse Rîmbek căutînd să-şi apere protejatul.

Dar Jappar nu era de acord.

— Să fie! Să fure cu îndrăzneală raţiile muncitorilor, să irosească alimentele. Să-i favorizeze pe unii, să-i momească pe alţii... Muncitorii vor începe să murmure.

— Crezi că o să vrea Mahmet să facă aşa ceva?

— Trebuie să vrea, — răspunse hotărît Jappar. — Vorbeşte cu el. O să priceapă. Nu uita că proştii ne sînt mai

folositori decît deştepţii... Acum în Karaganda sînt concentrate rezerve de alimente pentru trei luni. O sută de mii de cartele. Trebuie să provoace încurcături în eliberarea cartelelor şi în distribuirea alimentelor pe cartele. Chiar dacă se va descoperi, lucrul acesta nu va fi privit ca un sabotaj, ci ca o greşeală obişnuită în serviciu. O să se găsească cine să-l apere şi va ieşi basma curată.

— Dacă va fi descoperit, îl vor judeca, — spuse Rîmbek.

Jappar zîmbi.

— N-au decît să-l judece, nu e cine ştie ce pagubă. Omul ăsta nu se va învoi să comită conştient un sabotaj, chiar dacă ai să-l pici cu ceară.

Jappar, care se pricepea la oameni, îl cîntărise bine. Dar despre Alibek avea altă părere.

— Ăsta e în stare de orice, chiar să se răpună cu mîna lui dacă nu-i altă cale.

— Ai dreptate, — încuviinţă Rîmbek clătinînd din cap. — A propus să mai provoace încă un accident.

— Ce fel?

— Vrea să provoace surparea unei porţiuni în fundul planului înclinat. Treaba asta e mai importantă decît cele de pînă acum.

Jappar scoase din servietă harta minei. Privind-o, dădu din cap.

— Şi ce cîştigă prin asta? O să se defecteze pompa pentru puţin timp. Mina n-o să fie inundată. Reparaţiile or să fie făcute repede. Şi apoi rămîn celelalte galerii. N-o să poată opri scoaterea cărbunilor la suprafaţă. Dacă s-ar putea provoca o surpare în partea de sus sau în centrul planului înclinat, aceasta ar însemna să tai artera.

— Acolo e mai greu. Au pus pază serioasă...

Cînd isprăviră de discutat planurile lor criminale, în fereastră mijeau zorile.

Karaganda se dezvolta năvalnic. Apăreau mine noi, puţuri, turle de prospecţiuni, cariere de piatră şi de var, fabrici de cărămizi. Oraşul creştea şi se întindea odată cu ele. Acum, din centru nu mai puteai vedea marginea oraşului, el se pierdea undeva dincolo de coline. Spre periferie urmau să fie trase conducte de apă şi de aburi, fire electrice şi de telefon. Deservirea tehnică a noilor unităţi era încredinţată tot atelierului mecanic, singurul bine înzestrat cu utilaj.

Muncitorii îl numeau din obişnuinţă „atelier mecanic". În realitate, atelierul ajunsese acum o mare uzină de reparaţiuni mecanice. În centrul ei funcţionau forjeria, strungăria, cazangeria, lăcătuşeria şi turnătoria, secţia maşinilor şi sala cazanelor. În atelierele uzinei lucrau numeroşi muncitori calificaţi, veniţi din Donbass cu prima serie. Vechea clădire coşcovită, era înconjurată de construcţii noi.

Dar mecanicul Kozlov rămăsese credincios obişnuinţei sale. Camera lui de lucru — o încăpere mică — se afla în clădirea veche, acolo unde se instalase din prima zi a sosirii sale la Karaganda. Aci putea fi găsit aproape la orice oră din zi. Stătea pe acelaşi scăunel, în faţa aceleiaşi mese făcută la repezeală, cu ochelarii pe nas şi în gură cu ţigaretul de lemn în care veşnic fumega o ţigară răsucită din hîrtie de ziar. Degetul arătător de la mîna dreaptă îi lipsea şi el scria ţinînd creionul între degetul mijlociu şi inelar.

După ce umplu la iuţeală o jumătate pagină, Kozlov rămase pe gînduri, scărpinîndu-şi ragila bărbii cărunte. Pe masă se aflau hîrtii cu urme de ulei şi de negreală lăsate de degetele muncitorilor. Erau comenzi trimise din mine. Hîrtiile erau împestriţate de cifre, de linii, subliniînd im-

portanţa comenzii. Uneori, Kozlov scria note pentru eliberarea unor piese care se găseau în depozitul central, alteori iscălea ordine de fabricare. Ca un păstor vechi care-şi cunoaşte oile printre sute de oi străine, hotăra dintr-o privire aruncată pe hîrtie, care anume piesă este necesară. Fiecare mişcare a acestui om vîrstnic, vioi, îmbrăcat într-o salopetă de doc albastru, arăta că gospodăreşte o întreprindere mare. Din cînd în cînd ridica receptorul, răspundea, întreba, se ciorovăia, fără să se oprească din răsfoirea hîrtiilor din faţa lui.

Lăcătuşul Lapşin, ajutorul lui, îl găsi ocupat cu treaba aceasta de fiecare zi.

— Ai venit la ţanc, Kostea, — îl întîmpină Kozlov, lăsînd creionul şi scoţîndu-şi ochelarii. — Ai auzit? Întrecerea dintre echipele de montori ale lui moş Ivan Petrovici şi Anton Levcenko, a pornit-o în iureş. Oamenii s-au îndîrjit. De curînd, moş Ivan şi-a ales un model pentru o sută de flanşe. Acum Anton nu ne mai lasă în pace, cere mereu să i se facă tot atîtea flanşe. Ambele brigăzi trebuie să facă încă cîte două sute de flanşe. Ar trebui să mai pistonăm fierăria şi strungăria. Şi ele sînt în întrecere.

— Băieţii lucrează cu spor. Tocmai viu de acolo. Cred că-şi vor îndeplini angajamentele.

— Dacă pînă la douăzeci ale lunii cele două echipe de montori vor termina montarea maşinei de extracţie, va fi o victorie frumoasă. Ştii, Kostea, ce înseamnă asta? Vor fi puse în funcţiune două mine noi. Alte mii de tone de cărbuni! — vorbi Kozlov cu aprindere. Se ridică şi începu să măsoare camera dintr-un colţ în altul. — La unele mine, pompa nu funcţionează cîteva ore în şir din cauza unor buloane. Cred că toate lucrările mărunte ar trebui făcute în mine, aşa fel ca noi să nu ne împrăştiem, să putem executa lucrările mari. Tu ce părere ai?

— Eu zic că fiecare mină să-şi organizeze un atelier mecanic bine utilat.

— Da-da! Şi asta o putem face, acum.

— Dar de unde vom lua oamenii? Muncitorii pricepuţi sînt mai preţioşi decît aurul. Ieri, Serghei Petrovici ne certa tocmai pentru că nu creştem cadre.

— Totuşi degeaba ne-a certat. Cine lucrează la maşina de extracţie din mina Nr. 27? Baljan. Cine supraveghează pompa în mina Nr. 1? Joltai. Maipa e mecanic. Janabîl — strungar. Bokai — fochist. Jamantîk şi el va fi în curînd fochist. Şaiken, lăcătuş... Dacă nici noi nu ne îngrijim de calificarea oamenilor, apoi cine altul o face? Ce, Serghei Petrovici vrea ca noi să pregătim cadre pentru toate minele? Nu, atunci să stăruie mai mult la serviciul cadrelor!

In ajun, Şcerbakov inspectase uzina de reparaţiuni mecanice. Adunînd pe muncitorii veniţi din Donbass i-a dojenit pentru încetineala cu care se desfăşoară pregătirea de muncitori calificaţi, recrutaţi din rîndurile populaţiei locale, şi a criticat pe lăcătuşi, printre care şi pe Kozlov. Dar acesta n-a rămas dator, ci a criticat activitatea serviciului de cadre a trustului.

Acum ţinea morţiş una şi bună. Dar văzînd că Lapşin nu părea că încuviinţează cele spuse de el, întrebă:

— Ce, nu-i aşa?

— Ba aşa-i. Dar realizările noastre se văd şi cu ochii închişi. Trebuie să vorbim despre lipsurile noastre.

Lapşin fusese ales de curînd secretarul organizaţiei de partid din uzină. Şi alegerea fusese bine făcută. Era un om care dovedea tărie de caracter, nivel politic, şi era şi instruit. Avea o voce de bas şi privea drept în ochi pe cei cu care stătea de vorbă. Oamenilor care îl vedeau pentru prima dată, le făcea impresia unui om mînios. Dar Lapşin se mînia şi îşi ieşea din fire foarte rar.

— După mine, Şcerbakov a văzut just lipsurile noastre. Oare nu-i adevărul adevărat că avem puţini muncitori calificaţi dintre localnici? Ca să nu fiu modest — e drept, ne-am dat multă silinţă, dar am calificat prea puţini oameni. Serviciul de cadre va răspunde pentru faptele lui, iar noi vom răspunde pentru faptele noastre.

— Bine, Kostea, dar noi nu alungăm pe nimeni de la maşini. Munci necalificate nu fac decît cei care nu au nici un fel de pregătire.

— Eu ce spun? De la maşini nu-i alungăm. Dar de maşină trebuie să ştii să te apropii. Tocmai asta-i datoria noastră: să-i învăţăm necontenit şi totodată să le uşurăm muncile grele. Iată, am mecanizat forja şi numai asta cît a sporit productivitatea. Am format cîţiva specialişti noi. Acum a venit vremea să uşurăm munca celor care bat cu barosul. Cred că e timpul să instalăm un ciocan electric...

Kozlov căzu pe gînduri, sprijinindu-şi bărbia în palmă.

— Da, asta se poate, — spuse el în sfîrşit. — Îţi mulţumesc că mi-ai adus aminte. Mă voi sfătui cu inginerul. Dealtfel şi fără el este limpede că pentru asta n-o să avem nevoie decît de un motoraş în plus.

— Putem folosi motoraşul orizontal — cel care se află în curte.

— Sigur că da... Trebuie doar să-i schimbăm segmenţii.

Pe uşă dădu buzna Ermek — în salopetă şi cu o lampă prinsă de frunte. Fără să dea ziua bună, se năpusti asupra lui Lapşin.

— Te doare inima, secretarule, pentru uzina ta?

— Cred că mă doare.

— Atunci urmăreşte bine felul în care se execută comenzile.

— Abia ieri ţi-am reparat cinci vagonete.

— Şi lui Ovcearenko i-ai reparat tot cinci vagonete. Ce, minele noastre sînt la fel? De unde v-a mai dat prin cap să le socotiţi deopotrivă?

— Dacă nu sînt la fel, de ce te întreci cu Ovcearenko?

— Ciudat om mai eşti, — spuse zîmbind Ermek. — Oare Karaganda se ia la întrecere cu Kuzbassul sau Kuzbassul se întrece cu Donbassul pentru că sînt la fel? Fiecare îşi are angajamentele sale potrivit planului. Ei, şi se întrec pentru cea mai bună îndeplinire a angajamentelor. Mina mea este mai mare — deci mie să-mi daţi mai multe utilaje.

— Să ştii că are dreptate, Kostea, — interveni Kozlov rîzînd. — Bine, Ermek Barantaevici, pînă mîine îţi vom da încă cinci vagonete. Şiretul de Ovcearenko are dreptul la mai puţin, dar a sucit-o aşa că a primit tot atît.

— Mulţumesc, Boris Mihailovici, pentru că mi-ai dat o mînă de ajutor ca să înduplec pe secretarul ăsta îndărătnic. Acum vă rog să vedeţi ce are maşina de extracţie — se opreşte şi frînează munca.

— Kostea, du-te cu el, — hotărî Kozlov. — Ei sînt în plină întrecere. Ar fi ruşinos pentru noi ca instalaţiile unei mine care se află chiar lîngă noi, să se oprească măcar pentru un minut. Da, ar fi urît din partea noastră.

Ermek îl luă pe Lapşin de braţ şi plecară. Unul era secretarul organizaţiei de partid din mină, altul era secretarul organizaţiei de partid din uzina de reparaţii mecanice. Aveau aceeaşi vîrstă şi aceeaşi statură. Se hîrjoneau din mers, încercîndu-şi puterea. Kozlov, care îi privea în curte, zîmbi.

— Ce urşi! Şi glumele lor tot ca de urşi sînt!

În ultima vreme, curtea uzinei fusese lărgită. Peste tot se auzea bocănitul ciocanelor, zăngănitul fierului, peste tot ţîşneau scînteile forjelor mobile şi ale aparatelor de sudură electrică. Minele se aflau în întrecere şi cereau îndeplini-

rea urgentă a comenzilor. Aceasta făcea să sporească încordarea şi în secţiile care se aflau de asemenea în întrecere.

Avîntul muncitorilor era determinat şi de salarizarea în acord care fusese introdusă de curînd. Cei care lucrau fără prea multă tragere de inimă ascunzîndu-se în spatele fruntaşilor, acum trebuiau vrînd-nevrînd să muncească mai bine.

Legănîndu-se pe trupul lui zvelt, Kozlov se apropie de motoraşul despre care vorbise cu Lapşin şi începu să-l cerceteze cu multă atenţie. Vopseaua, scorojită de soare, căzuse şi motorul începea să rugnească. Nu departe, Bondarenko, în genunchi, ciocănea, reparînd vagonetele.

— Ia vino încoa ! — îl chemă Kozlov.

Nelăsîndu-se chemat de două ori, Bondarenko veni în grabă. Judecata tovărăşească şi tot ce-i urmase, nu fuseseră zadarnice. Bondarenko izbutise să-şi stăpînească firea arţăgoasă, arătînd şi în muncă mai multă rîvnă. Dar Kozlov nu-l slăbea, îl trata tot timpul aspru şi rece. Privindu-l încruntat şi de astă dată, îl întrebă :

— Ei, cînd ai de gînd să termini cu vagonetele ?

— Poimîine.

— Trebuie să fie gata mîine. Poimîine ai să te apuci de motoraşul ăsta. Îl repari şi-l instalezi unde am să-ţi arăt eu. Îţi dau pentru treaba asta o săptămînă. Dacă o faci, atunci şi oamenii au să se poarte altfel cu tine şi ai să fii reîncadrat în vechea categorie.

— Boris Mihailovici, n-o să pot dovedi atît de repede ! Gîndeşte-te şi dumneata...

— Ba ai să poţi. Trebuie să-ţi arăţi priceperea, dar mai cu seamă bunăvoinţa.

Bondarenko cercetă în tăcere motorul pe toate părţile. În acelaşi timp se uită la vagonet. Era greu să facă amîndouă lucrările într-o săptămînă, dar nici să nu le facă nu se putea. Altădată era încadrat ca lăcătuş de categorie

mijlocie, dar după judecată nu numai că fusese retrogradat în muncă, dar se îndepărtaseră şi oamenii de el. Şi aceasta îl durea îndeosebi. Bondarenko luă o hotărîre pe care altădată n-ar fi cutezat s-o ia :

— Bine, am să le fac. Am să muncesc ziua şi noaptea.

— Dacă e aşa, atunci şi eu am să-mi ţin făgăduiala. Am să te susţin la sindicat, — spuse Kozlov şi se îndepărtă.

Bondarenko era bucuros că va putea să-şi recîştige locul în rîndurile tovarăşilor. Kozlov nu era mai puţin bucuros. Se bucura că minele vor avea vagonete la termen şi că munca muncitorilor de la barosuri va deveni mai uşoară.

Intră în strungărie. Aici, zece strunguri lucrau flanşe pentru ţevi. Lîngă fiecare muncitor — ca în toate atelierele — se afla cîte un tînăr cazah — ca elev. Atelierul avea încă puţini strungari cazahi, cei mai mulţi erau ruşi şi ucrainieni.

Privind strungurile cu ochi de cunoscător, Kozlov se opri lîngă unul din ele. Alături de strungarul care supraveghea cu atenţie strunjirea flanşei, se afla un flăcău harnic. Fără să-şi ia ochii de la cuţit, se bucura ca un copil de mişcările repezi ale acestuia. Era atît de absorbit de ceea ce vedea, încît din greşeală se lovi cu capul de strungar.

— Kovaliuk, — strigă Kozlov, — nu te mulţumi doar să-i arăţi. Pune-l şi pe el să lucreze.

Kovaliuk opri strungul şi se întoarse spre Kozlov. Cămaşa îi era descheiată, dezvelindu-i pieptul puternic. Cu un zîmbet larg pe faţa-i rotundă, începu să-şi explice metoda:

— Strunjirea unei flanşe costă cincizeci de copeici; munca fierarilor costă tot atît, materialul la fel. Deci...

— Da, deci costul flanşei este de cel puţin o rublă şi jumătate. Dar un elev bun este mai preţios decît banii. Uneori eşti din cale afară de socotit.

— Cel mai bun lucru este să-l înveţi pe elev încă de la început să aibă grijă să nu strice materialul. Dacă nesocotim pierderile mici, ele pot ajunge la pierderi mari, — răspunse Kovaliuk.

Strungarul Kovaliuk învăţase meseria pe Janabîl, pe Şaiken şi pe alţi cazahi. Era un meşter iscusit, stăpîn pe meseria sa, fala atelierului. Venea la lucru cu o jumătate oră mai înainte şi pleca ultimul. Niciodată nu-l vedeai pripit sau enervat; lucra fără grabă, dar în ritm susţinut şi nu admitea nici cel mai mic rebut.

De data aceasta Kozlov nu ţinu seama de acest obicei. Apropiindu-se de strung dădu tînărului manivela suportului şi spuse:

— Ia, încearcă tu singur.

Flăcăul se fîstîci. Apropie cu mişcări nesigure vîrful cuţitului de flanşă şi, fără să măsoare distanţa, porni strungul. Cuţitul tăie filetul flanşei. Viitorul strungar simţi că-l trec năduşelile.

— Oh, am stricat-o!

— Dar înţelegi de ce ai stricat-o?

— Înţeleg.

— Dacă ai înţeles — ăsta-i principalul, — spuse Kozlov, bătînd djighitul pe umăr. Apoi se întoarse spre Kovaliuk: — Paguba e de o rublă şi jumătate, iar folosul e de o mie şi jumătate. Tocmai la lucrări de astea ieftine trebuie să-i punem să facă practica. Căci practica este lucrul cel mai preţios.

Kovaliuk ridică în tăcere flanşa stricată, o învîrti în mînă, dădu din cap, apoi o aruncă la o parte.

Janabîl strigă de la strungul alăturat:

— Dacă îi laşi de capul lor, ar da atîtea rebuturi că s-ar duce pe gîrlă toate străduinţile noastre!

Kozlov se apropie de Janabîl. Pe vîrful nasului tînărului strungar străluceau broboane de sudoare.

— Ia priveşte, Boris Mihailovici, — zise acesta.

Kozlov rîse.

— Ce, ai învăţat să vorbeşti ucrainiana ?

— Dacă-s vecin cu unchiul Kovaliuk.

— Asta-i bine. O să vă înţelegeţi mai repede. Ei, ce-ai vrut să-mi arăţi.

— Uite ce flanşă.

Janabîl opri strungul şi arătă o flanşă cu un capăt mai gros decît celălalt: rebutul fierăriei.

Kozlov încuviinţă :

— Văd, e rebut !

— Rebut, rebut, dar cine-i vinovat ?

— Desigur, fierarii.

— Nu aşa, care este vinovatul concret ?

— Îl găsim noi.

— Greu să-l găseşti. Nu numai dumneata, dar nici ei n-or să ştie cine a dat rebutul.

Kozlov se scărpină îngrijorat în bărbie. Nu putea să nu vadă că producţia cere tot mai multe rînduieli noi. Înainte ştia pe de rost cine şi ce piesă a făcut. Astăzi, atît numărul muncitorilor cît şi producţia crescuseră mult. Nu puteai ţine minte totul. Era necesară o ordine desăvîrşită şi o evidenţă din cele mai stricte.

Kozlov legă cu o sîrmă cele două flanşe rebutate, şi-l întrebă pe Janabîl :

— Ce propun comsomoliştii tăi ?

— Dacă fiecare strungar, fierar şi lăcătuş ar pune pe flanşă un semn, atunci s-ar putea şti întotdeauna cine a făcut-o.

— Bună treabă ! Dar dacă toţi muncitorii care au lucrat la o piesă îşi vor pune semnul, atunci cîte semne vor fi ?

— M-da, cam multe. Ce-am putea născoci altceva ?

— Da, asta nu-i o metodă bună. După mine, ar trebui ca un muncitor calificat să fie însărcinat cu recepționarea pieselor mai mici, iar comisia să recepționeze lucrările mari.

— Dumneata te-ai gîndit mai bine decît mine, Boris Mihailovici, — spuse Janabîl, înveselindu-se. — Oamenii caută să producă mai mult, ca să cîștige mai mult. Nimeni nu zice să nu cîștigi, dar nu ai dreptul să dai o producție de calitate proastă. Dacă ai să dai o dispoziție în acest sens, comsomoliștii te vor sprijini.

Janabîl fusese ales de curînd secretar al organizației comsomoliste din uzină. Era cunoscut de tineret prin cuvîntările sale însuflețite, înflăcărate, la adunările și la consfătuirile de producție. Muncitorii care rămîneau în urmă cu lucrul se cam temeau de limba lui ascuțită, dar muncitorii fruntași îl prețuiau, știind că Janabîl nu-i cruță pe codași. Și înafara uzinii știa să se facă apreciat ca un tînăr cu inițiativă, entuziast și vesel. Comitetul orășenesc de Comsomol, voia să-l folosească în munca de tineret, dar Kozlov se împotrivise, susținînd că Janabîl putea ajunge un bun conducător în producție.

Îl întrebau:

— Măi băiete, spune, încotro te trage inima? Nu ne face să ne certăm pentru tine!

— Acolo unde pot căpăta mai multe cunoștințe, acolo mă duc, — răspundea Janabîl.

În ușa atelierului apăru un grup de muncitori care se pregăteau să instaleze un nou strung uriaș. Strungul fusese așezat pe o platformă de scînduri și aceasta la rîndul ei era împinsă pe bîrne și țevi întinse pe podea. Strungarii, lăcătușii și mecanicii — toți cei de la atelier — ridicau capetele, privind uriașul strung, fabricat în țară. Echipa care instala strungul era alcătuită — pe lîngă cazahi — din numeroși ruși, ucrainieni, tătari și armeni. Fiecare vorbea pe

limba lui. Dar toată lumea se înțelegea. Căutau cuvinte care în muncă sună aproape la fel în toate limbile. Important e că fiecare știa ce avea de făcut.

— Mai zi odată !

— Hei-rup !

Kozlov, care nu se mai sătura tot privind, spuse lui Janabîl :

— Într-un viitor apropiat, cînd atelierul nostru mecanic se va transforma într-o mare uzină, o macara puternică va apuca un strung ca acesta, tot așa cum vulturul apucă prada, și îl va pune pe locul lui ! Ia gîndește-te, nu-i chiar atît de rău să ajungi conducător într-o uzină ca aceasta ! Dealtfel, faci cum crezi.

— Boris Mihailovici, partidul știe mai bine decît mine cine și unde trebuie pus, — spuse Janabîl serios.

— Partidul va ține seama și de dorința ta, — răspunse Kozlov, ieșind cu flanșele rebutate în mînă.

Se îndreptă spre fierărie și turnătorie ca să arate muncitorilor rebuturile și să afle cine e vinovatul. Voia să îndemne la muncă pe codași, dîndu-le ca exemplu pe cei harnici. Ușile secțiilor erau larg deschise. Răsunau loviturile ciocanelor și șuierul flăcărilor care împroșcau scîntei în toate părțile.

10

In fața clădirii comitetului orășenesc de partid era forfotă. Unii veneau, alții plecau — era un du-te vino necontenit. Veneau membri de partid și oameni fără de partid. Activiștii comitetului orășenesc primeau pe toată lumea, fără să închidă nimănui ușa. Mulțimea de solicitanți de felurite naționalități, de felurite profesii și caractere, poate obosi numai pe un activist moale și nepăsător. Dar un conducător energic, care muncește cu drag, nu se simte

nici obosit, nici enervat. Lucrînd în mijlocul oamenilor şi ţinînd legătura cu ei, studiind zi de zi pe cei care-i vizitează, interesîndu-se de nevoile şi preocupările lor, activistul creşte : cîştigă experienţă.

Oamenii veneau la Meiram pentru un sfat, cu o nevoie, cu o cerere.

În anii cînd studia la institut, Meiram căuta în cărţi răspunsul la problemele grele care îl frămîntau. Acum însăşi viaţa îi arăta calea. De pildă, unul din cei trei vizitatori care se aflau la el în birou, spunea :

— Am cerut să mi se dea de lucru. Părinţii mei au fost argaţi. Am luptat în războiul civil, după aceea am condus comitetul revoluţionar de plasă şi apoi am fost preşedintele cooperativei săteşti. Acum mă duc la trust şi ce să vezi, îmi propune frăţioare, să iau în primire grajdurile. Sau îşi bat joc de mine sau nici nu vor să mă ia în seamă. Iată actele. Descurcă-mă, frăţioare.

Omul era de vîrstă mijlocie, cu obrajii plini de coşuri. Se numea Asan. Scoase pe masă un teanc de acte destul de ponosite, pe alocuri rupte la îndoituri. Asan socotea că actele lui trebuie să-i deschidă toate uşile.

— Le-ai hrenţuit bine, — spuse Meiram, frunzărindu-le.

— Nu face nimic. O să scot după ele copii legalizate.

— Originalul este întotdeauna mai preţios. Păstrează-le.

Într-adevăr, Asan fusese pe vremuri un activist preţuit. Dar acum avea înfăţişarea unui om care s-a dat la fund. Părea ponosit, uzat, ca şi actele sale. Socotea că este mai prejos de el să conducă un grajd, dar se vedea cît colo că un post de mai mare răspundere îl depăşea. Totuşi acest om naiv era încredinţat că va primi un post de conducere. În loc să înveţe mereu, se bizuia pe meritele vechi şi la orice obiecţiune sărea în sus, ca un cal nărăvaş.

Meiram îi spuse sincer :

— La noi în Karaganda nu există decît două automobile: unúl la Şcerbakov şi altul la Ghitelman. În schimb avem foarte mulţi cai. Un post care să-ţi dea dreptul să te foloseşti de automobil, n-o să primeşti şi nici dumneata n-o să stărui pentru aşa ceva. Dacă Şcerbakov îţi propune să iei în primire grajdurile, te sfătuiesc să accepţi. O să ai acolo sub mînă o gospodărie care nu este din cele mai mici. Iar aptitudinile dumitale se vor vedea pe măsură ce ai să munceşti.

Asan îşi strînse în tăcere hîrtiile şi plecă foarte dezamăgit.

Al doilea djighit care-şi aştepta rîndul, se numea Atalîk. Cînd i se punea o întrebare, începea să vorbească pe nerăsuflate şi turuia cel puţin o oră pînă să dea răspunsul cuvenit. În scurta sa viaţă fusese fotograf, conducător al unui cerc de dansuri, regisor şi dramaturg. Dar nu cunoştea bine nici una din aceste profesii. De aceea era silit să rătăcească dintr-un loc în altul. Aşezîndu-se la masă, începu şi el să caute şi Asan să-şi scoată actele din buzunar.

— Nu te obosi, — zise Meiram. — Cred cele spuse de dumneata. Poţi cunoaşte mai multe meserii, dar este mai bine să cunoşti una şi bine. Du-te la sfatul orăşenesc, la tovarăşul Kanabek.

— Nici să n-aud de el, — rosti Atalîk. — Kanabek ăsta te ia de sus, te jigneşte. Chiar de la primele cuvinte mi-a spus că nu sînt un om de treabă, că sînt un fluşturatic. Aşa se primesc noile cadre?

— Te cunoaşte mai de mult?

— Da, mă cunoaşte, mă cunoaşte de aproape!

Meiram zîmbi. Kanabek se părea că apreciase bine pe djighit. Afluxul muncitorilor spre Karaganda nu înceta şi, firesc, printre ei se aflau tot felul de oameni. Unii soseau pe baza hotărîrii speciale a partidului şi guvernului, alţii pe baza contractelor cu colhozurile, şi erau şi din acei care

veneau din proprie inițiativă. Unii aveau pretenții exagerate. Conducerea trebuia să cîntărească pe fiecare cu multă luare aminte.

Meiram răspunse zîmbind:

— Te cunosc mai puțin decît Kanabek. Dealtfel nici nu pot să mă amestec în treburile lui. Totuși am să încerc să vorbesc cu el. Dumneata mai treci totuși pe la el. Dacă îți spune adevărul, nu trebuie să te superi. Caută să înveți temeinic o meserie oarecare. Dacă tovarășul Kanabek greșește, părerea lui jignitoare va cădea de la sine...

Atalîk ieși din birou tot atît de prost dispus ca și Asan.

Urmă o femeie cam de vreo treizeci de ani. Ochii săi liniștiți priveau gînditori. Tăcuse tot timpul, zîmbind din cînd în cînd la auzul plîngerilor lui Asan și Atalîk. Tăcea și acum.

— Vorbește, jenghei, — i se adresă Meiram. Din acte se putea constata că vizitatoarea este trimisă de organizația de partid.

— Pretențiile mele sînt mai modeste. Puneți-mă la orice muncă pe măsura puterilor mele. Numai un singur lucru vă rog: să nu mă trimiteți la dispoziția conducerii trustului.

— De ce?

Femeia întîrzia cu răspunsul. Meiram adăugă:

— Avem de lucru peste tot. Dacă ai un motiv întemeiat, te putem trimite în altă parte.

— În conducerea trustului lucrează fostul meu soț.

— Cine?

— Sultanov Jappar.

Meiram privi din nou documentul din fața sa. Mariaș Sultanova... Cunoștea numele. Își aminti că îl întîlnise de curînd, cînd răsfoise dosarul de partid al lui Jappar Sultanov.

— Mi se pare că vă potriviți unul cu altul atît ca vîrstă, cît și ca pregătire. Cum se face că v-ați despărțit?

— M-am despărțit de el nu din ușurință, ci din cauze mult mai serioase. Fiecare, în viață, vrea să meargă pe drumul lui. Așa că ne-am despărțit.

— Dacă ați avut drumuri diferite, cum de v-ați căsătorit?

Mariaș lăsă capul jos, apoi răspunse:

— Cînd m-am căsătorit, nu știam pe ce căi și cărări vom apuca pe drumul lung al vieții. El și-a terminat studiile încă înainte de revoluție, iar eu am început să învăț sub Puterea Sovietică: am absolvit facultatea muncitorească. Amîndoi sîntem membri de partid. La început am lucrat în cadrul secției de femei a comitetului de ținut al partidului. Mai tîrziu, cînd soțul meu a primit un post important la centrul republicii, am plecat cu el. Apoi a fost retrogradat și mutat în regiune. Se cunosc motivele. Era un om capabil, energic, dar nu se putea dezbăra de concepțiile, de obiceiurile feudale, care i-au intrat în sînge. La început am răbdat. Dar atunci cînd aceste rămășițe ale trecutului l-au împins spre naționalism, spre acțiuni oportuniste de dreapta, n-am mai putut răbda. El stăruia în părerile sale. Așa că am divorțat.

— De ce ai plecat din munca pe care ai avut-o la comitetul de ținut al partidului?

— N-am explicat totul pînă la capăt: pe atunci încă nu găseam destulă putere s-o rup cu el pentru totdeauna și am plecat la centru, apoi la regiune. Nu puteam trăi lîngă el știind că onoarea îi este pătată.

— Poate că ai venit aici fiindcă nici acum nu te-ai putut hotărî să te desparți definitiv? — întrebă precaut Meiram.

— Nu, nu este așa, — răspunse Mariaș. — Dacă înainte nu l-am părăsit din cauză că țineam la el, acum mi-am biruit dragostea. Sînt gata să lupt cu omul acesta. El poate

deveni primejdios dacă nu va renunța la concepțiile sale.

Vorbea liniștită, fără să dea semne de emoție sau de mînie. Din cuvintele ei nu răzbătea vreo dușmănie personală sau gelozie. Se părea că Mariaș reflectase mult asupra trecutului și luase o hotărîre definitivă.

Din îndelungata lor convorbire, Meiram trase concluzia că Mariaș este o femeie capabilă, plină de voință și foarte inteligentă.

Ii propuse :

— Ce ar fi dacă ai lucra la comitetul orășenesc al partidului ? Nu avem nici o activistă cazahă.

— Dacă găsiți că este necesar, nu am nimic de obiectat.

— Sînt de părere să mai așteptăm puțin. Să ne gîndim la ce muncă ești mai folositoare.

— De acord, — spuse Mariaș și, luîndu-și rămas bun, ieși.

Meiram nu mai aștepta pe nimeni. Se odihnea, plimbîndu-se prin cameră.

Intră Antonina Fedorovna. Puse un dosar pe masă și așteptă în tăcere. Femeie serioasă, cu mult tact, cînd intra în biroul lui Meiram nu vorbea niciodată înainte de a fi întrebată. Pentru Serghei Petrovici era o bună tovarășă de viață : la ea găsea întotdeauna sfat și mîngîiere, cînd avea supărări în muncă. Se întîmpla uneori ca Meiram și Șcerbakov să aibă păreri diferite, și să nu se înțeleagă într-o chestiune sau alta. Antonina Fedorovna netezea cu grijă aceste divergențe trecătoare, și pe nesimțite întărea prietenia între cei doi conducători.

— Ce mi-ai adus, Antonina Fedorovna ? — întrebă Meiram, așezîndu-se la masă.

— Ultima hotărîre a biroului. Abia am bătut-o la mașină... Ai luat masa astăzi ?

— N-am avut timp.

— Asta nu e bine. Trebuie să foloseşti clipele libere, iar în zilele de odihnă să nu mai munceşti.

— Ai dreptate, — spuse Meiram, deschizînd dosarul. — Voi căuta să-ţi urmez sfatul.

Obişnuia să citească şi să controleze după dactilografiere, orice document pe care-l semna, fiind atent pînă şi la puncte sau virgule. Această meticulozitate era imitată şi de alţi activişti ai comitetului orăşenesc, învăţînd astfel să fie atenţi şi ordonaţi în muncă. Dacă se întîmpla să primească de la vreo instituţie o hîrtie scrisă neglijent, o restituia trimiţătorului, corectată. Cu alt prilej, conducătorul instituţiei respective studia mai atent documentul, înainte de a-l semna. Antonina Fedorovna se obişnuise cu felul de muncă al lui Meiram şi-şi îndeplinea ireproşabil îndatoririle sale.

— Am recitit de două ori hotărîrea, — spuse ea.

— Te cred, Antonina Fedorovna, dar vreau s-o citesc şi eu.

Meiram se adînci în lectura documentului. Era o hotărîre foarte importantă a biroului. Odată cu dezvoltarea producţiei, creşteau şi obligaţiile conducătorilor. Ceea ce încă de curînd era socotit nou şi verificat, astăzi se învechea, frîna dezvoltarea producţiei. Peste tot se dădea lupta între vechi şi nou. Insuşirea tehnicii industriale în dezvoltare, necesita eforturi în toate direcţiile. Se întrezăreau schimbări importante ale formelor de muncă, de viaţă.

Hotărîrea biroului oglindea concret numeroase schimbări urgente. Clasa muncitoare, nouă în Karaganda, urma să se unească mai strîns în jurul partidului. Trebuia intensificat controlul muncitoresc în producţie şi în instituţii. In special se punea problema organizării „cavaleriei uşoare" sub conducerea Comsomolului. Paralel cu alte propuneri, biroul recomanda ca din muncitorii fruntaşi să se creeze brigăzi model, să se ridice cu mai mult curaj în munci de con-

ducere oameni noi care şi-au dovedit aptitudinile şi au fost verificaţi în muncă. Jumaniaz era propus pentru funcţia de preşedinte al organizaţiei sindicale orăşeneşti, Janabîl pentru funcţia de prim adjunct al secretarului comitetului orăşenesc de Comsomol. In locul activiştilor care nu dăduseră rezultatele prevăzute, veneau oameni energici, plini de iniţiativă.

Se făceau schimbări şi la trust, şi în mine. Stricăciunile din timpul viscolului nu-l învăţaseră minte pe Seitkali; făcu şi alte greşeli, deşi căuta să dea exemplu personal în muncă. Dar era limpede că îi lipsea însuşirile de gospodar. Serghei Petrovici semnă mîhnit dispoziţia de retrogradare a acestuia. Printr-o altă dispoziţie, Aşirbek era numit inginer şef al minei Nr. 1, cea mai mare mină a trustului.

După ce reciti hotărîrea, Meiram păru înviorat. Acum totul depindea de felul în care avea să fie adusă la îndeplinire hotărîrea. Creştea puterea poporului! Minele lucrau în ritm din ce în ce mai rapid. Toate gîndurile lui Meiram zburau acum acolo, adînc sub pămînt, la mineri. Nici nu-şi dădu seama că întinsese mîna la sonerie, că intrase Antonina Fedorovna. In cele din urmă îi întinse hîrtiile.

— Poţi lua procesul verbal.

— L-aţi semnat?

— Da. — Şi întrebă deodată: — Cred că Serghei Petrovici se zbuciumă din cauza înlocuirii lui Seitkali?

— Nu i-a fost uşor să ia o astfel de hotărîre.

— Ce să-i faci! Şi eu ţin la Seitkali. Dar fiecare om la locul său. Cînd am stat prima dată de vorbă despre acest caz, Serghei Petrovici mi-a reproşat că propun măsuri prea aspre. Mă sfătuia să-l controlez în muncă, să-l mai încerc, să-l ajut. Din păcate nu poate fi ajutat...

— Da, uneori eşti dur, aspru, — spuse Antonina Fedorovna şi aceste cuvinte sunau simplu, firesc.

— La ce te referi ? — întrebă Meiram devenind atent. — Am vorbit cumva aspru cu cei doi tovarăşi ?

— Nu, mă refer la altceva... Scuză-mă, poate nu mă priveşte. Dar eu şi cu Serghei Petrovici te considerăm ca făcînd parte din familie... Cum să-ţi spun... Omul nu-şi vede întotdeauna lipsurile. Uite, cum să-ţi explic... Serghei Petrovici mi-a tot vorbit despre tînăra Ardak şi zilele trecute m-am dus la şcoală s-o văd. Am dat de ea în cancelarie şi am găsit un pretext ca să stăm de vorbă. Şi pot să-ţi spun că oricît de darnică ar fi natura cu oamenii, totuşi deşteptăciune şi frumuseţe, fire blîndă şi simpatică, cunoştinţe şi năzuinţă către nou — toate aceste însuşiri pot fi întîlnite foarte rar la un singur om. Dar Ardak le are pe toate. Iar voi trebuie să recunoaşteţi că nu puteţi încă găsi căile de apropiere. Mi se pare că eşti prea dur cu ea, prea exigent...

Antonina Fedorovna tăcu şi-l privi în ochi. Părea că privirea ei iscoditoare pătrunde adînc în sufletul tînărului.

Faţa lui Meiram se înroşi.

Vorbi turburat :

— Ai dreptate, Antonina Fedorovna, dumneata şi cu Serghei Petrovici îmi sînteţi ca nişte părinţi. Dar frămîntările omului nu pot fi înţelese uneori nici chiar de fiinţele cele mai apropiate. Eu cred că exigenţa este o trăsătură foarte preţioasă a omului. Îţi închipui că Ardak nu este şi ea exigentă ? Este foarte severă şi foarte exigentă faţă de oameni, da, da. Încă nu ştiu ce părere ai în adîncul sufletului despre mine. Ca că fiu sincer, trebuie să-ţi mărturisesc că Ardak mă chinuieşte pe mine şi nu eu pe ea. Dealtfel în viaţă se întîmplă ca omul cel mai apropiat să te chinuiască mai rău decît un străin. Dar totul se termină cu bine spre mulţumirea tuturor.

Ora era tîrzie. În clădirea comitetului nu mai era nimeni. Meiram şi Antonina Fedorovna se pregăteau să plece şi ei acasă.

11

Zilele de iarnă erau scurte. Dar nici un an nu trecea fără să aducă ceva nou minerilor. Iată, în mina Nr. 1 era o adunare foarte populată. La colţul roşu — o cameră nu prea încăpătoare, luminată de becuri fără abajure — se îngrămădeau aproape două sute de oameni. Cei mai mulţi erau mineri de abataj, armători şi vagonetari. Unii veneau imediat după schimb, în haine de lucru. Aceştia se ţineau de o parte, în spatele celorlalţi.

La masa prezidiului se aflau Ermek — secretarul organizaţiei de bază şi responsabilul brigăzii de şoc, Janabîl — adjunctul secretarului comitetului orăşenesc al Comsomolului, Jumaniaz — preşedintele consiliului orăşenesc al sindicatelor, Scerbakov — directorul trustului, Konstantin Lapşin şi alţii. În mod obişnuit, conducătorii exploatării şi ai celorlalte instituţii nu veneau la adunările unui schimb de mineri. Dar aceasta era prima mină a Karagandei, avea planul cel mai mare şi cei mai mulţi muncitori. Aici, în această mină, se năştea noul. Dealtfel şi scopul adunării era neobişnuit. Adunarea era consacrată transpunerii în viaţă a ultimei hotărîri a comitetului orăşenesc cu privire la reorganizarea producţiei şi a muncilor pregătitoare în mine. Aşirbek, noul inginer şef al minei, dădea raportul. Oamenii îl ascultau cu atenţie. Era destul ca cineva să facă un zgomot cît de mic, pentru ca toţi să-l privească încruntaţi. Aşirbek critica aspru lipsurile minei fruntaşe.

— Tovarăşi, noi am înlăturat relativ repede din mina noastră, tamburul cu manivelă şi cel pus în mişcare cu

ajutorul cailor, moştenirea englezilor hrăpăreţi. Deşi faptul în sine este îmbucurător, totuşi aceasta nu ne dă dreptul să ne liniştim şi cu atît mai mult să ne mîndrim, — spunea Aşirbek, făcînd aluzie la muncitorii şi conducătorii care supraestimau primele realizări în producţie. — Trebuie să dăm o producţie mai mare şi mai ieftină decît o dă industria capitalistă. În acest scop planul socialist şi ritmul socialist vor spori necontenit. În prezent mina Nr. 1 dă într-o zi tot atîţia cărbuni cît dădea anul trecut într-o lună. Şi totuşi e puţin. Dacă forţele ar fi repartizate şi folosite mai raţional, dacă am găsi metode mai eficace de muncă, am putea da mult mai mulţi cărbuni...

— Atunci vorbeşte-ne despre aceste metode! — se auzi o voce din ultimele rînduri.

— Aceasta o cere ultima hotărîre a biroului comitetului orăşenesc de partid, — continuă Aşirbek. — Şi trebuie să hotărîm concret ce măsuri vom lua ca să ne dezvoltăm mai departe. Sînt convins că dezvoltarea noastră este frînată de lucrările de pregătire din mine.

Aşirbek era cunoscut ca un om închis, căruia nu-i plăcea să se destăinuiască. Dar cînd oameni ca el încep să vorbească, apoi spun totul. În situaţia aceasta se afla acum Aşirbek. Se frămînta, îşi schimba greutatea trupului cînd pe un picior, cînd pe altul, şi-şi ştergea fruntea asudată.

— Pentru ca muncitorii din subteran să nu lucreze înghesuiţi, trebuie să facem o galerie lungă de o mie de metri. Cît am făcut pînă azi? Numai şase sute. Pînă nu prelungim galeria, pînă nu vom deschide alte galerii, nu putem ajunge în inima zăcămintelor. Dacă tăiem la margine, nu vom putea să ne umplem gura cu cărbune, numai dinţii o să ni-i stricăm. Care-i obiceiul la noi? Îndată ce tovarăşul Osipov, şeful minei, depăşeşte norma zilnică, conducătorul trustului, tovarăşul Şcerbakov, îl bate pe umăr: bravo băiete! Iar atunci cînd Ermek spune: „Cîmpul nos-

tru de lucru se îngustează! Trebuie să ne extindem, altfel o să ne înăbuşim", Osipov zîmbeşte şi spune că această îngrijorare înseamnă panică. Unui asemenea conducător ar fi bine să-i dai peste nas, iar nu să-l baţi pe umăr. Lăudîndu-ne cu producţia zilnică, pierdem din vedere perspectivele lunare, anuale. De dragul unei extracţii mai uşoare, cea mai bună brigadă, aceea a lui Ermek, este aruncată dintr-un loc în altul. O spun categoric că dacă nu vom extinde imediat lucrările pregătitoare, în cel mult două luni mina se va afla în impas şi pentru a ieşi din acest impas vor trebui luni, poate chiar un an întreg, fără să mai socotim miile de ruble pe care va trebui să le cheltuim din buzunarul statului.

Aşirbek se întoarse spre şeful minei:

— Oare tovarăşul Osipov care e un miner cu experienţă nu pricepe aceasta? Am să mai spun şi altceva. În ultima lună am pierdut două sute şaptezeci şi cinci de ore de lucru pentru repararea diferitelor stricăciuni: ba s-a defectat calea ferată îngustă, ba s-a surpat tavanul, ba lipseşte lemnul de susţineri... Cine sînt vinovaţi, dacă nu conducătorii? N-o fi de vină statul! Aruncăm toate păcatele pe seama experienţei insuficiente a muncitorilor şi cu sufletul liniştit, trecem pagubele în contul statului. Nu e aceasta o lipsă de răspundere? Dacă am cerceta mai adînc, poate am găsi şi sabotaje. Tovarăşii ar trebui criticaţi cu mai multă asprime pentru greşelile lor. Tovarăşul Şcerbakov nu permite nici unei păsări să zboare deasupra lui Osipov, se teme să nu-l supere cumva. Tovarăşul Osipov să poftească aici şi să ne spună cum are de gînd să sporească producţia minei sale.

Osipov nu-şi mai găsea locul pe scaun. Era un tehnician dintr-un neam de mineri din tată în fiu; avea o înfăţişare greoaie şi o voinţă dîrză. În ultimul timp, concentrat asupra producţiei zilnice, Osipov se gîndea prea puţin

la perspectivele minei, la extinderea ei, la o nouă organizare a muncii.

Dar Şcerbakov îl asculta liniştit pe Aşirbek. Se părea că orice observaţie aspră îi făcea plăcere; dădea din cap a încuviinţare parcă ar fi vrut să spună: „De mult ar fi trebuit să se vorbească astfel!"

Osipov se urcă la tribună stingherit, trecîndu-şi mîna prin părul negru, des.

Şcerbakov îl privea cu un zîmbet zeflemitor. „Ce-i frate, îţi vine greu? Te-ai obişnuit să auzi numai laudele mele?"

— Cred, — începu Osipov, — că nu trebuie să nesocotim producţia zilnică. Ea formează baza planurilor lunare şi anuale. În ceea ce priveşte viitorul, eu îmi pun mari speranţe în planul propus de răposatul Orlov...

E drept că stratul în cauză putea să salveze situaţia. Cît timp putea fi însă exploatat? Şi nici nu fusese atins măcar. Se putea nădăjdui să se îndeplinească planul anual, bizuindu-se numai pe exploatarea acestui strat?

Aşirbek răspunse de la locul său:

— Dumneata, tovarăşe Osipov, sapi un puţ în timp ce înaintea dumitale se află o mare! Atît timp cît planul înclinat nu va fi prelungit şi cele mai multe galerii direcţionale nu vor fi mărite, mina va rămîne în aceeaşi situaţie şi producţia nu va spori. Stratul descoperit de Orlov trebuie încă studiat.

— A fost studiat. Este cărbune pur.

Se auzi vocea bătrînului miner, Span:

— Dacă este studiat, atunci spune la ce depărtare de acest strat se află lacul?

Dar Osipov nu putu să răspundă. Spuse numai ceea ce auzise de la Orlov. Studierea noului strat nu începuse încă. Trebuiau făcute foraje de probă. Dar dincolo de strat se afla într-adevăr marele lac din mina „Herbert". Nimeni nu ştia dacă este departe de strat sau se afla în imediata

lui apropiere. Se putea întîmpla o catastrofă dacă nu se stabilea exact lucrul acesta. Osipov părăsi tribuna şi mai stingherit. Simţea că prestigiul lui se clatină, dar ambiţia îl împiedica să-şi recunoască vina de a fi venit la adunare nepregătit. Nimeni nu mai ceru cuvîntul. Tinerii priveau pe „bătrîni", iar aceştia se uitau spre prezidium.

— Se vede că trebuie să vorbesc eu, — luă cuvîntul Ermek de la prezidiu, şi se ridică încet.

Izbucniră aplauze. Nici unul dintre muncitori nu se bucura de această atenţie. Oamenii se aşteptau ca bătrînul miner, a cărui fire dificilă era cunoscută prea bine tuturor, să spulbere îngrijorarea. Încruntîndu-şi sprîncenele, Ermek începu :

— Sînteţi cu toţii martori că în locul celor cinci-şase bараci vechi de altădată, a crescut marele oraş industrial Karaganda, ridicat de mîinile muncitorilor. Muncitorii preţuiesc mult munca pe care conducătorii noştri au depus-o în această direcţie şi în primul rînd munca depusă de tovarăşul Şcerbakov. El îndeplineşte cu cinste şi cu pricepere sarcina pe care i-a dat-o partidul şi guvernul. Astăzi îl criticăm pe Osipov, dar Serghei Petrovici trebuie să-şi însuşească o parte a criticii. Vrea nu vrea, trebuie să şi-o însuşească.

— Conform tradiţiei, — rosti tare Şcerbakov.

— Da, aşa e la noi tradiţia, — repetă Ermek. — Critica justă, fără deosebire de persoane, contribuie la îmbunătăţirea muncii oamenilor. Tovarăşi muncitori, să ne analizăm propria noastră activitate...

Vorbi despre neregulile din mină, a căror înlăturare depindea de muncitori. Ceea ce alţii spuneau pe ocolite şi în treacăt, Ermek spunea cu îndrăzneală, fără a se sfii sau a se teme. Cîştigase încrederea tuturor nu numai datorită priceperii cu care mînuia ciocanul la abataj, ci şi

datorită faptului că spunea adevărul în față. Toți îl ascultau cu multă atenție.

— În urma hotărîrii comitetului orășenesc de partid, am organizat „cavaleria ușoară." — continuă Ermek. — Faptul acesta a dat puteri noi controlului muncitoresc. Acum orice neglijență, orice lipsă de răspundere, este demascată curajos. Atît timp cît aceste rele nu vor fi smulse din rădăcini, nu vom putea desfășura larg producția. Controlul de ieri a constatat că într-un singur schimb, odată cu cărbunii au fost scoase la suprafață cinci vagonete de steril. Mulțumesc mult comsomoliștilor, tovarășului Janabîl, care au descoperit acest sistem necinstit de muncă.

— Schimbul lui Kaltai a dat și mai mult steril, — strigă Akîm de la locul său.

— Vedeți ! Akîm, tînărul miner, luptător în „cavaleria ușoară", arată cu degetul pe bătrînul Kaltai, — ridică Ermek glasul și-l fulgeră cu privirea pe Kaltai. — Lupta trebuie dusă nu numai pentru sporirea producției, ci și pentru puritatea cărbunelui. Sînt printre noi unii care vor să dea statului puțin și să capete mult. Pun interesele lor personale mai presus de interesele statului. Sînt cazuri cînd vagonetele ies la suprafață, fără a fi pline. Înainte se găseau deștepți care înșelau pe șefii de echipă la măsurarea extracției. Acum acești înșelători dau statului steril în loc de cărbune. Dacă vom căuta mai bine, apoi le putem găsi complicii printre funcționari și pontatori. Declar în fața tuturor că nu vom înceta lupta pînă nu vom descoperi pe toți acești excroci ! — și Ermek ridică pumnul său greu.

Alibek se făcu mic printre mineri — i se părea că pumnul lui Ermek s-a ridicat deasupra capului său. Dar se dojeni îndată pentru frica lui. Era sigur că deocamdată nu-l amenință nici o primejdie. „Chiar dacă veți reuși să

dați de firul faptelor mele, pe mine nu mă veți putea descoperi", gîndea el veninos.

— Există o vorbuliță mult folosită: „șoimul", [1]) — continuă Ermek. — În stepă, vînătorii asmut șoimul asupra vînatului; la noi, vînători de aceia care se ascund în întuneric, dau drumul șoimului ca să provoace distrugeri în mină. Ba se rupe cablul, ba se strică cuplajul vagonetelor, ba se defectează șinele. Și deodată un vagonet pornește la vale. Asemenea „șoimi" pot să schilodească și un om. Trebuie să vorbim răspicat, producția are astăzi doi dușmani: un dușman de clasă, care mușcă pe ascuns și-și lasă otrava ca șarpele, iar altul — nepăsătorul față de muncă. Vigilența revoluționară trebuie să devină o tradiție proletară. Și nu vom îngădui nimănui să nesocotească această tradiție.

Ermek își începuse cuvîntarea liniștit, dar o isprăvi cu însuflețire. Emoția lui se transmise adunării. Unul după altul, minerii ridicau mîna și cereau cuvîntul.

Roșcovanul Ishak, cel spîn, striga mînios, de pe locul său:

— Dacă e de vorbit, apoi să nu cruțăm pe nimeni. Iată-l pe Bodaubek pe care îl vede aici toată lumea. A dat drumul de două ori „șoimului" asupra noastră. Odată a rănit un muncitor, iar a doua oară era să strivească întreaga brigadă. Mai încearcă odată Bodaubek să dai drumul „șoimului"! Atunci, martor mi-e dumnezeu că ai să te căiești amarnic! Sau iată-l pe Kuseu Kara... — Ishak privea în toate părțile, dar nu-l putea zări pe Alibek, ascuns în spatele oamenilor. Este întotdeauna bolnav cînd e zor la muncă, dar încolo e sănătos tun. De două ori ne-a făcut de rîs brigada. Dacă este bolnav, să treacă la suprafață — eu nu-l mai primesc în echipa mea. Dar tu, Janîbek ce tot

[1]) Altădată minerii numeau „șoim" vagonetul care s-a desfăcut din convoi. (N. red. ruse.)

te uiți așa la mine ? Poți să te uiți mult și bine — tot am să spun adevărul. Ieri ai coborît în mină beat. Atunci cînd șeful echipei este „vesel" munca nu mai merge cum trebuie. Mai ai și năravul că protejezi pe tovarășii de băutură. Ii repartizezi la munci mai ușoare și mai bine plătite. Mina nu-i averea ta. Dacă n-ai să te lași de năravul ăsta, o să ne suflecăm mînecile tovarășe, și o să ne luăm la trîntă.

Cuvintele aprinse ale lui Ishak, frigeau pe leneși și pe nepăsători, îi făceau să roșească, dar nimeni nu cuteză să-i răspundă ceva. Toată lumea cunoștea cinstea lui Ishak udarnicul, omul sincer, cu inimă curată și bună.

După el urcă la tribună Akîm. Era de o înălțime neobișnuită. Unui om de statură mijlocie, tribuna îi ajungea la piept, dar lui Akîm îi venea pînă la brîu. Nu era meșter la vorbă, dar oamenii îl ascultau. Ermek privea cu dragoste pe tînărul său elev.

— Luna trecută cine a scos cîștigul cel mai mare după Ermek ? Eu. Și norma cea mai mare tot eu am dat-o, — începu Akîm. — Și acum ? Nu lucrez la un abataj al meu. Vrea Janîbek, mă pune la susțineri, vrea, mă pune la lopată. Cine o să dea cărbuni dacă minerul de abataj o să fie folosit la munci ajutătoare cît e ziulica de mare ? Dacă n-o să muncim la abataj, de unde o să scoatem cărbuni ? Tovarășul Janîbek mă ia la rost în fiecare zi : „Ești comsomolist și poți fi udarnic oriunde. Ai pățit ceva dacă te-am trimes să mai lucrezi și-n altă parte ?" Mie nu mi s-a întîmplat nimic, dar i s-a întîmplat ceva șefului de echipă și șefului minei.

— Comsomoliștii trebuie să critice cu mai multă îndrăzneală asemenea conducători, — strigă Janabîl. — De ce nu-l chemați pe Janîbek la o adunare comsomolistă ?

— Nu este comsomolist, — răspunse înciudat Akîm.

— Unde este sindicatul? — interveni Jumaniaz. — Ce face comitetul de mină? Discutaţi dispoziţiile lui Janîbek, la o consfătuire de producţie.

— Nu ţine seama de consfătuirile noastre şi nici nu vine la ele. „Cavaleria uşoară" a ridicat treisprezece chestiuni la consfătuirile de producţie şi în gazeta de perete. Numai trei din ele au fost rezolvate. Celelalte au rămas pe hîrtie...

Akîm înşiră pe de rost fără să se uite pe ciornă, toate aceste treisprezece chestiuni şi arătă limpede că şeful de echipă Janîbek într-adevăr nu ţine seama de propunerile muncitorilor.

Dar cel mai criticat a fost Osipov. Se uita mereu la Şcerbakov, nădăjduind că acesta îl va sprijini, îl va apăra, dar Serghei Petrovici nu rosti un cuvînt în apărarea lui. Pufăia din pipă, asculta cu atenţie pe fiecare vorbitor şi-şi însemna în carnet.

Osipov a fost criticat tot atît de aspru şi de tovarăşii din Donbass cu care venise împreună la Karaganda. Cuvîntul a fost cerut de comsomolistul Voronov. Faţa lui prelungă, pistruiată, era îmbujorată. Vorbea repede dînd din coate.

— Şeful nostru de mină a uitat cele şase condiţii ale tovarăşului Stalin. Osipov n-a dovedit prea multă pricepere în ceea ce priveşte gospodărirea chibzuită. Fără aceasta, producţia nu poate să progreseze. Şi neglijenţele se datorează de asemenea lipsei sale de răspundere personală, din cauză că nu ştie să găsească locul potrivit pentru fiecare muncitor. La noi în Donbass n-ar fi fost îngăduită asemenea neorînduială. Însuşi Osipov n-ar fi îngăduit-o. Ce s-a întîmplat cu el aici? A ajuns un înfumurat — acesta-i răspunsul. Dar de vină nu e numai Osipov şi nici Janîbek. De vină este şi comitetul de partid,

adică Ermek Barantaevici, de vină e şi comitetul sindical, de asemenea şi tovarăşul Şcerbakov.

Serghei Petrovici împinse uşor pe Ermek:

— Comsomoliştii ne trag o săpuneală pe cinste.

— Akîm şi Voronov sînt în întrecere, — răspunse Ermek. — Au dat cîte o normă şi jumătate-două, dar în ultimul timp au avut de întîmpinat diferite piedici. Janabîl le-a ascuţit bricele, ca să taie mai bine.

— N-are importanţă cine le ascute bricele, principalul e să radă cît mai bine, — răspunse Janabîl care stătea alături de ei. — Se vede că unora le-au crescut bărbile prea mult şi comsomoliştii le rad.

La sfîrşitul îndelungatei şi furtunoasei consfătuiri, luă cuvîntul Şcerbakov. Miner vechi, el văzuse multe asemenea adunări, cunoştea valoarea cuvîntului muncitoresc, şi-l stima. Nu făcu nimănui observaţii în genul: „ai cam exagerat pe ici pe colo", nici chiar acelora care în înfocarea lor vedeau lucrurile mai negre decît erau. Aveai impresia că din criticile făcute, înţelepciunea lui culegea grăunţele adevărului şi dădea la o parte tot ce era rodul înflăcărării şi al exagerării.

— Critica şi autocritica sînt ca aerul curat care împrospătează plămînii. Ele alungă gazele otrăvitoare din mină, — cuvînta limpede şi liniştit Şcerbakov. — Adunarea noastră a dat la iveală multe lipsuri esenţiale. Poporul cere ca cele şase condiţii staliniste să fie îndeplinite întocmai. Aşa va fi. Glasul tovarăşului Stalin este glasul poporului. Fără îndeplinirea acestor condiţii nu există progres, iar partidul ne cere să nu stăm pe loc. Nu e vrednic conducătorul care se mulţumeşte cu cele realizate. Aşa a făcut tovarăşul Osipov. S-a culcat pe laurii cîştigaţi. A fost criticat pe bună dreptate. Odată cu el am fost criticat şi eu... Care a fost punctul principal în criticile voastre? Că nu ne îngrijim în măsură suficientă de viitorul producţiei. E just.

Dar există diferite moduri de a merge înainte. Unii sar ca niște capre sălbatice, alții păşesc liniştit, înaintînd la sigur. Tovarăşul Aşirbek ne îndeamnă să sărim, ne cere să deschidem o galerie de o mie de metri. Îi înţeleg nerăbdarea. Dar toate la vremea lor. Dacă vom face un salt greşit calculat, pripit, putem să cădem. Tînăra noastră industrie nu ne va putea da în viitoarele două-trei luni utilajul necesar pentru deschiderea unei galerii de o mie de metri. Nu sînt de acord cu salturile pripite. Va trebui să mai aşteptăm puţin. Deocamdată ne vom mulţumi numai cu opt sute de metri. Jappar Sultanovici vrea, zor nevoie, o galerie de două mii de metri. El vrea să întreacă pînă şi ţapul.

Se auziră rîsete, Şcerbakov continuă :

— Ne vom întinde cît ne-ajunge pătura şi nu ne vom lăsa pradă visurilor. Hotărîrea biroului comitetului orăşenesc de partid ne îndeamnă nu la visuri sterpe, ci la muncă. Ce propuneri preţioase, realiste, au mai fost făcute aici ? Studierea noului strat, descoperit de Orlov. Aceasta va trebui să înceapă imediat, şi cu toată energia. Tovarăşi, au fost făcute şi alte multe propuneri. Unele sînt foarte bune, altele urmează să fie precizate. Hotărîrile nu pot fi luate pe loc. Acum sînt de părere să însărcinăm cîţiva tovarăşi pricepuţi care să elaboreze pe larg rezoluţia. Trustul o va considera ca programul său de muncă pentru viitor...

Într-adevăr, la această adunare se simţi o adiere de aer proaspăt. Scoţînd esenţialul din tot ceea ce se discutase, Şcerbakov propuse constituirea unei comisii care să analizeze amănuntele.

În această comisie care urma să întocmească proiectul de rezoluţie al adunării, fură aleşi cinci membri : Ermek, Osipov, Akîm, Aşirbek şi Voronov.

Fiind de acord cu propunerea de a se întruni sîmbăta următoare pentru aprobarea rezoluției, oamenii se împrăștiară.

Șcerbakov plecă ultimul. Era singur. Noaptea era întunecoasă. Mergea încet. Zăpada întărită scîrțîia sub cizme. Căuta să facă rînduială în numeroasele impresii pe care i le lăsase furtunoasa adunare. De fiecare dată cînd se întîlnea cu colectivul minerilor, simțea un aflux de forțe proaspete, deși în primele clipe nu-i era de loc ușor să audă critici deschise și aspre. Își dădea seama că i s-a încredințat o mare exploatare, că muncitorii se bizuiau pe capacitățile lui, iar el îngăduise stagnarea minei fruntașe. Totuși era foarte bine că vorbise sincer. Era ora unu, dar nu-i venea să se ducă acasă, voia să-i împărtășească lui Meiram impresiile sale.

Se îndreptă spre trust. La primul etaj, unde erau birourile comitetului orășenesc, ferestrele erau încă luminate. Șcerbakov intră în biroul secretarei lui Meiram. Se auzea țăcănitul mașinii de scris.

— Bună seara, — o salută el pe Antonina Fedorovna. — Meiram e aici?

— Da. Vorbește la telefon cu Moscova, l-a chemat tovarășul Ordjonikidze.

Auzind voci, Meiram ieși din birou. Privirile-i erau vesele, chipul tulburat.

— Salutări din partea lui Grigori Konstantinovici, — se adresă el lui Șcerbakov. — Tovarășul Ordjonikidze a vrut să-ți vorbească — i-am spus că ești în mină. M-a rugat să-ți comunic că toate cererile trustului au fost aprobate. În cursul primului trimestru vom căpăta treizeci de haveze. Două vor sosi chiar luna aceasta pentru instruirea oamenilor.

— Minunat! — Șcerbakov se apropie repede de Meiram.

— Treizeci de mașini vor da mai mult cărbune decît sute de mineri. Acum o să creștem.

— Afară de aceasta, Grigori Konstantinovici ne-a făgăduit cincizeci de camioane și cinci turisme. M-a rugat să-ți spun de asemenea că va fi accelerată construcția hidrocentralei din Karaganda.

— Grozav! Electricitatea este pentru noi mai prețioasă ca orice! — rosti bucuros Șcerbakov.

Scoțîndu-și repede paltonul, îl luă de braț pe Meiram și se îndreptă cu el spre birou, vorbind cu însuflețire.

— Noua tehnică va curge acum șuvoi. În ceea ce ne privește, va trebui să ne-o însușim temeinic. Oamenii așteaptă altă tehnică... Tocmai viu de la adunarea muncitorilor. Au fost discuții cam aprinse, dar adunarea a dat rezultate bune. Minunați oameni, foarte practici! Vorbesc despre producție ca despre lucrul cel mai scump în viața lor. Numai de i-ai fi ascultat cum judecă lucrurile! Cer extinderea lucrărilor pregătitoare și prelungirea înaintării. Se gîndesc la ziua de mîine. Iar noi, conducătorii, în unele privințe rămînem în urmă: lipsa de răspundere personală încă persistă, n-am știut să repartizăm just oamenii. Majoritatea timpilor morți și a avariilor se trage tocmai de aici.

— Și dușmanul de clasă care nu a fost încă definitiv zdrobit, profită de greșelile noastre.

— Se înțelege de la sine! Vreau să introduc o serie de norme cu privire la gospodăria chibzuită și la tehnica nouă. Nu avem voie să rămînem în urma poporului. Voi interzice în mod categoric accesul în mină al tinerilor muncitori, pînă nu vor avea un minimum tehnic. Cred că această măsură va fi justă. Trebuie să extindem muncile pregătitoare. Și încă ceva... Unii șefi de mine continuă și acum să treacă în contul statului daunele provocate de ei. Trebuie să pro-

cedăm așa fel, încît aceștia să nu audă numai laude pentru succesele lor, ci să răspundă și pentru pagube. Prin aceasta vom îndeplini una din cele șase condiții ale tovarășului Stalin. Ce părere ai? — Și fără să aștepte răspuns, Serghei Petrovici, plin de impresiile de la adunare, continuă: — Criticile cele mai aspre au fost aduse lui Osipov. Și pe bună dreptate. A început să se arate mulțumit de sine, nu mai privește înainte. Iar eu îl ridicam în slăvi.

— Firește, Osipov nu este Seitkali, — spuse Meiram. — Are posibilități destule ca să se îndrepte. Va ști să învețe din critica ce i s-a adus.

— Totuși îi e greu, — spuse gînditor Serghei Petrovici. — Mina este cea mai mare, e fruntașă... Ce-ar fi să-i dăm un ajutor? Să-l ridicăm pe Ermek în munca de ajutor? Amîndoi vor putea oare să tragă?... Cu atît mai mult cu cît acum e și Așirbek acolo.

— Bună idee, Serghei Petrovici, — rosti imediat Meiram. — Ermek are o practică bogată, e un om capabil. În felul acesta mina Nr. 1 va avea o conducere tare.

Se apropia ora trei, dar Șcerbakov tot își mai consulta carnetul plin de tot felul de notițe și spunea:

— Acum totul depinde de noi, de însușirea noii tehnici, după normele trimise de tovarășul Ordjonikidze. Am început prin crearea armatei de muncitori din rîndurile populației locale. Acum a venit ziua să instruim comandanți pentru această armată. Școlile de calificare profesională dau rezultatele dorite. Dar aceasta este puțin. Iată ce idee am... Ce ar fi să trimitem vreo sută de muncitori în Donbass și vreo cincizeci în Kuzbass pentru practică?

Propunerea îl entuziasmă pe Meiram.

— Minunat gînd! Trimiteți cît mai mult tineret.

— Nici pe cei bătrîni nu-i vom uita, — spuse Serghei Petrovici, închizînd carnetul.

Cînd ieşiră din cabinet, Antonina Fedorovna se sculă de la maşina sa, întîmpinîndu-i:

— E tîrziu! Să mergem să vă dau ceva de mîncare, nu ştiu, pentru masa de seară sau pentru micul dejun.

12

Era noapte tîrziu. Toată lumea dormea. Numai Ermek citea „Problemele leninismului" în ruseşte, la lumina unui bec electric, înfăşurat în hîrtie albastră. Citea de multă vreme. Obosise. Din cînd în cînd îşi freca ochii şi se apleca din nou asupra cărţii. In faţa lui era un caiet cu copertă de muşama neagră. Ermek nota din cînd în cînd cîte ceva cu un scris mare, urît. Grea era învăţătura pentru bătrînul miner care cunoscuse alfabetul la apusul vieţii.

Cîinele care dormea în săliţă, începu să latre. Ermek nici nu-l auzi. Dar curînd se auziră bătăi în uşă.

— Cine e?

— Eu, Baiten.

Baiten intră, abia răsuflînd sub greutatea unui sac umplut doldora, căruia îi dădu drumul jos pe podea.

— Meiram este acasă?

— Nu, nu s-a întors încă.

— Hai, repede, goleşte sacul. Sînt grăbit.

— Dar ce ai acolo?

— Nu fii prea curios. Goleşte-l, totul este al tău.

Uitîndu-se în sac, Ermek rămase uluit. Înăuntru erau pachete de unt, brînză, dulciuri, conserve... Năucit, îl pofti pe Baiten în cameră.

— Stai jos! — strigă el deodată. Obrajii i se făcuseră stacojii, mustaţa i se zbîrlise. — Cîine! Mai rău decît un cîine! Cîinelui meu i-ar fi ruşine să se apropie de sacul ăsta! Oare noi te-am pus pe tine, un muncitor în vîrstă,

respectat, la alimentele statului ce să... Oare te-am pus acolo ca să furi şi să risipeşti? Unde ţi-e conştiinţa? Ce-ai făcut cu ea? Nerușinatule! Nu degeaba se vorbeşte că umbli prin curţile altora... Acum ai ajuns şi la mine! Să-mi spui imediat cîţi saci ai cărat, şi cui?

Ania, soţia lui Ermek, se trezi. Sculîndu-se din pat, ea se apropie de ei.

Lui Baiten nici nu-i păsa. Acum era muncitor auxiliar la depozitul de alimente Nr. 14. Postul era tocmai pe placul său. In scurt timp se îngrăşase, se îmbrăcase. Fudul, îi plăcea să fie admirat, îi plăcea să se laude cît de bine şi în ce belşug trăieşte. In prostia sa credea că a fost trimis la Ermek pentru că acesta avea nevoie să fie ajutat într-un moment mai greu.

De aceea încercă să-l asigure:

— Nu sînt alimente furate, sînt bunul statului. Tu eşti un om folositor producţiei şi fiindcă viaţa este cam grea acum, am hotărît să te ajutăm. Ia-le şi bucură-te.

— Praf te fac! Să-mi spui adevărul! — scrîşni Ermek.

Baiten începu să dea înapoi.

— Hei, nu mai ameninţa. Cîţi saci, cîte lăzi pleacă din depozite! De unde vrei să ştiu unde se duc? M-am gîndit la tine, şi am bătut şeaua pe lîngă şeful depozitului...

— Cu cine ai vorbit, cu Mahmet sau cu şeful depozitului?

— Fireşte că cu Mahmet. Numai de dragul tău. Crezi că aş cere pentru altcineva...

Baiten îi făcu un semn Aniei: „ia...“ Dar ea dădu negativ din cap.

Neştiind cum se procedeze cu prostănacul de Baiten, Ermek rămase cîteva clipe pe gînduri, apoi spuse cu hotărîre:

— Ia-ţi sacul şi cară-te!

Baiten ieşi cu sacul în spate şi pieri în întunericul nop-

ţii. Sudoarea îi curgea şiroaie pe frunte. Nu se mai duse la depozit. Nici la el nu putea lăsa alimentele — locuia în aceeaşi casă cu Ermek — aşa că o luă de-a dreptul spre locuinţa lui Mahmet.

Lîngă casa acestuia tropăia murgul lui Rîmbek, înhămat la o sanie uşoară. Baiten bătu în uşă. Mahmet deschise.

— Ce-i cu tine ?

— Rău ! Abia am intrat şi Ermek s-a apucat să mă descoasă ca la judecată. N-a luat un capăt de aţă. Cît p-aci să mă şi bată...

— Ai spus că i le duci din prietenie ?

— Desigur ! Acum poate să-i pară rău. Ce cap, nu înţelege că oamenii îi vor binele. Parcă n-o să se găsească cine să le ia şi să mai şi mulţumească. Ascunde deocamdată sacul la dumneata, mi-e teamă să-l duc acasă, iar depozitul acum e închis. Am plecat, să nu mă vadă cineva.

Şi fără altă vorbă, Baiten se îndepărtă în grabă.

Mahmet intră în cameră speriat, nedumerit. Faţa lui plină, rumenă, pălise.

— Ce s-a mai întîmplat ? — întrebă Rîmbek.

— Să-l ia dracul pe idiotul ăsta de Baiten. A adus aici un sac cu alimente pe care l-a refuzat Ermek.

— Vezi să nu fie vreo cursă, — îl preveni Rîmbek.

Fricosul se teme şi de umbra lui. Deşi erau în stare de orice mîrşăvie, totuşi, temîndu-se de pedeapsă, oamenii aceştia tremurau şi-l înjurau în fel şi chip pe bicisnicul de Baiten. Prostia lui li se părea şiretenie.

— Ia măsuri. Scoate cît mai repede din casă sacul, — îl sfătui Rîmbek şi se ridică să plece. — Dacă se întîmplă ceva să nu recunoşti nimic. Aruncă vina pe Baiten.

— Dacă-i aşa, să pun sacul în sania dumitale.

— Nu, eu mă duc undeva.

— Aha, — rosti Mahmet şi începu să se îmbrace. —

Am să dau sacul lui otagasî Alibek. Îl va înghiţi aşa cum înghite nisipul apa. Ia-mă şi pe mine pînă acolo.

Aruncînd sacul în sanie, se îndreptară spre bordeiul lui Alibek. Pe drum, Rîmbek îl îndemnă pe Mahmet să fie mai stăruitor cu Ardak.

— La început orice fată se ţine fudulă. Dacă îi dau tîrcoale doi inşi, învinge cel care stăruie mai mult. Ce să mai zic de tine?... Cu o singură privire poţi cuceri nu numai o prostănacă de fată, ci şi o tînără căsătorită.

— Mi se pare că s-a încurcat cu Meiram.

— Eşti timid, — rîse Rîmbek. — Cu ce este Meiram mai bun decît tine? În chestiile astea locul pe care îl ocupă în partid nu poate să-l ajute, ci numai să-l încurce. El trebuie să fie cît mai prudent pe cînd tu poţi să te apropii uşor de ţintă. El trebuie să cugete la orice pas. În timp ce el dă tîrcoale din depărtare, tu apropie-te cît mai mult. Fetei îi place să stea de vorbă cu tine?

— Destul de mult! Numai că este foarte îndărătnică, naiba s-o ia.

— N-are a face. Nu există metal care să nu se topească la foc. Numai nu înceta să-i faci zîmbre şi nu pierde nici un prilej.

Mahmet era convins că Rîmbek se pricepe la asemenea treburi şi avea încredere în sfaturile lui. Dealtfel, nici unul nu era mai bun decît celălalt. Unul era stăpînit de ura de clasă, celălalt de dorinţa de a se îmbogăţi.

Tot încurajîndu-l pe Mahmet în visurile sale, Rîmbek îl lăsă lîngă locuinţa lui Alibek şi plecă mai departe.

Coborînd treptele pline de gheaţă ale bordeiului, Mahmet lunecă de două ori şi căzu. A doua oară se lovi rău de tot. Sacul se rostogoli cît colo. Mahmet se apucă de şolduri.

Auzind zgomot, Ardak deschise uşa.

— Cine e?

— Eu, Mahmet.

— La ora asta tîrzie? Intră.

Ghinionistul cavaler intră în bordei, tîrînd sacul după sine. În cădere își murdărise paltonul. Șoldul îl durea rău. Oricît se străduia să pară mai semeț, totuși arăta destul de ponosit. Ardak observă starea în care se afla și-l întrebă zîmbind:

— Nu cumva ai căzut?

— Da, am alunecat. E gheață aici pe trepte...

— Tocurile potcovite nu alunecă.

— Sînt bine potcovite, dar se întîmplă...

— Trebuie să bagi de seamă. Nu degeaba se spune că paza bună trece primejdia rea.

— E drept, de multe ori am dezamăgiri, numai pentru că sînt prea încrezător, — se plînse Mahmet și oftă cu amărăciune. — Dumneata ai ajuns pentru mine un miraj: îl vezi dar nu-l poți atinge. Mă privești zîmbind, în sinea dumitale poate mă osîndești. O să-ți fie vreodată milă de mine?

Ardak, cu privirile lăsate în jos, asculta în tăcere tînguiala lui. Cînd Mahmet sfîrși, fata înălță capul și făcu un pas înapoi. Privi sacul aflat în prag, apoi pe Mahmet. Părea că ghicise dintr-odată ce este în sac și ce gînduri are Mahmet. Se așeză pe scaun tot atît de liniștită. În ultima vreme înflorise din plin. Pieptul său semăna cu acela al unei păsări mîndre, pe gîtul său frumos scînteia un șirag de mărgele. Își lăsase părul lung și acum începuse să-l împletească în cozi strînse în coc la ceafă. Dacă pînă nu de mult mai avea încă unele trăsături de copil, acum firea și făptura ei se împliniseră. Și mintea i se maturizase. Pe masă erau două cărți ale căror pagini deschise, erau pe alocuri subliniate, iar pe margine se vedeau note: citea o carte comparînd-o cu cealaltă.

După un timp de tăcere, Ardak răspunse:

— Mi-a părut rău de dumneata chiar de la prima noastră întîlnire. Dar nu pot porunci inimii. Ţi-am spus încă de pe atunci. Dacă ţi-ar fi milă de dumneata, nu te-ai chinui atît.

— Nu mi-e milă de mine! Mi-am scos inima şi ţi-am aruncat-o la picioare. Striveşte-o!

— Îţi preţuieşti prea puţin inima, dacă la prima pornire o scoţi şi o arunci la picioarele cuiva. Poate fi respectată o inimă care este scoasă din piept cu atîta uşurinţă şi tot atît de uşor este pusă la loc? Pune-o la loc. Fără inimă nici broasca nu poate trăi.

Aceste cuvinte liniştite, spuse fără ironie, spulberară orice nădejdi în sufletul tînărului. Faţa lui rotundă ca un burduf plin, se zbîrci aşa cum se întîmplă cu burduful după ce e golit. Încredinţîndu-se că inima îi e respinsă, tînărul părea că se resemnează şi că acum e preocupat de predarea sacului.

— Unde este otagasî?

— La lucru.

— Cînd se întoarce?

— Dimineaţa, la şase.

— I-am adus cîte ceva...

Fără să privească sacul, Ardak îl dojeni:

— Eşti membru de partid şi ocupi un post de răspundere. Ce vor spune oamenii, tineretul, despre dumneata? Ce exemplu le dai? Te înjoseşti şi încerci să mă înjoseşti şi pe mine. Ia-ţi sacul de aici, ia-l imediat! — îi spuse pe un ton poruncitor, şi se ridică.

— Bine, am să trimit mîine după el. Deocamdată să rămînă aici.

— Nu, nu va rămîne. Şi bagă de seamă, vorbesc aşa, numai pentru că mi-e milă de dumneata. Altfel...

Cu sacul în spate, poticnindu-se de trepte, Mahmet ieşi din bordei.

Un lucru se sparge numai atunci cînd se ciocneşte de alt lucru mai tare ca el. Tot aşa se ciocnise Mahmet de Ermek şi de Ardak. Dar îl aşteptau şi alte nepăceri.

Simţind noaptea om străin, cîinii începură să latre. Un dulău negru şi o căţea bălţată se aruncară asupra lui, cerînd parcă sacul din spinare. Alţi cîini le săriră în ajutor. Mahmet se opri şi-i alungă cu bulgări de zăpadă îngheţată. Dar în clipa cînd porni mai departe, de după colţul străzii apăru Janabîl:

— Cine e? — strigă el.

Mahmet îi recunoscu vocea, aruncă sacul şi o zbughi. Janabîl se luă după el. Dar nu putea să fugă prea repede, căci se prăpădea de rîs. În cele din urmă se opri şi se trînti pe un nămete, rîzînd cu hohote.

Nu-l recunoscuse pe Mahmet. Întorcîndu-se seara de la lucru, trecuse pe la Ermek şi aflase despre afacerile lui Baiten. Crezuse că Baiten era cel care umbla cu sacul şi pe care-l fugărise, numai din dorinţa de a-l speria. Totuşi nu înţelegea cum putuse acesta să se îndepărteze atît de mult de baraca sa. Ridicîndu-se de pe zăpadă, îşi dădu repede seama că urmele duc la bordeiul lui Alibek.

Luînd sacul în spinare Janabîl porni spre bordei.

Cînd îl văzu intrînd cu sacul în spate, Ardak începu să rîdă:

— Ce nostim. În noaptea asta toată lumea umblă cu saci în spinare!

— A fost Baiten pe la dumneata?

— Pe Baiten nu l-am văzut, dar Mahmet a fost.

— Deci aşa stau lucrurile! Am avut cinstea să mă întîlnesc cu djighitul cel mai gras! — spuse Janabîl, începînd să rîdă din nou. — Păcat! Dacă aş fi ştiut că e el, l-aş fi buşit bine şi m-aş fi făcut că nu ştiu în cine dau.

— Secretarul Comsomolului are voie să se bată?

— Ei, nici mîinile secretarului nu sînt legate!

Tinerii erau obişnuiţi să facă glume, să se înveselească. Ardak îl plăcuse întotdeauna pe Janabîl pentru firea lui vioaie şi deschisă. Ea îi dădea lecţii cu plăcere şi de fiecare dată convorbirile lor se prelungeau pînă tîrziu. Dar în ultima vreme se întîlneau mai rar. Amintindu-şi de acest lucru, Ardak se întristă.

— De cînd eşti secretar, nu prea mai vii pe la şcoală. Acum ne întîlnim rar. Mă tem că prietenia noastră se va răci.

— Nu uita, — răspunse cu seriozitate Janabîl, — că nu sînt viteazul din poveste ci un simplu djighit. Altădată socoteam că funcţionarii mănîncă pîine degeaba, numai pentru că n-am văzut niciodată sudoarea de pe fruntea lor. Asta a fost una din greşelile mele cele mai mari. Şi ce liber eram pe atunci! Lucram cele şase ore cuvenite, iar restul de optsprezece erau ale mele în întregime. Dacă toţi muncitorii noştri ar şti să folosească timpul pentru învăţătură, ar fi ajuns de mult ingineri. Acum n-am vreme nici să dau o fugă pînă la tine, deşi stau la doi paşi. De pildă acum, uite, e ora două noaptea. Tu stai şi citeşti liniştită cartea, iar noi abia am ieşit din şedinţă, după discuţii aprinse. Ce s-a discutat? Să-ţi spun: mai uşor îndoi fierul decît să îndrepţi oamenii care calcă greşit. Cînd am demascat pe chiaburul Kurjik şi l-am alungat din aul, mi se părea că tot ce a fost greu a pierit odată cu el. Şi aici am greşit. Au mai rămas multe lucruri vechi. Alde Mahmet şi Baiten, toţi ăştia care încearcă să ne tragă înapoi, sînt rămăşiţele lumii vechi năruite. Dacă nu-i scuturi de pe umeri, sînt gata să ţi se urce în cap, dacă-i scuturi, caută să te înţepe ca tăunul. Ei sînt cei care îmi fură timpul şi nu numai al meu. Ardak eşti o fată deşteaptă. Dacă ai să te gîndeşti bine ai să vezi, nu numai că nu trebuie să mă dojeneşti, dar chiar să-ţi fie milă de mine. Şi mie mi se face milă de Serghei Petrovici şi de

Meiram. De ei mi-e milă mai mult decît de mine: ei nici în somn n-au liniște.

Ardak se ghemuise și-l privea stînd ca un șoim pe tugur [1]). Ascultîndu-l pe Janabîl, în ochii ei licărea o lumină. Cît era de cînd venise din aul acest djighit? Pe atunci, cum se spune, avea mîini scurte la muncă, iar felul de a vedea lucrurile îi era și mai scurt. Iar astăzi vorbește cu ea ca un activist social cu multă experiență și pricepere. Ardak se gîndea cu mîndrie: „Și eu am contribuit la dezvoltarea lui. Fiecare își are bucuriile sale. Țăranul ară, seamănă, iar fetița lui sapă și sădește flori. Cînd se deschide bobocul, ea este cea mai fericită ființă de pe lume". Ardak se simțea întocmai ca acea fetiță.

— Înțeleg Janabîl, înțeleg totul, — spuse ea. — Dar iată ce vreau să-ți spun... Într-o zi, fiica lui Karl Marx l-a întrebat pe acesta: „Ce este fericirea?" El a răspuns: „Fericirea este lupta". Deci oamenii care făuresc fericirea pe lume, trăiesc luptînd. Dar cărțile pe care le-au scris, luptînd totodată pentru fericirea noastră, și pe care ni le-au lăsat moștenire, nu le-am citit încă. Ei găseau timp și pentru învățătură și pentru știință și pentru dragoste și pentru discuții cu prietenii. Dacă noi nu avem timp pentru toate acestea, nu cumva sîntem noi înșine de vină? Cred că totul se datorește faptului că nu știm să ne organizăm timpul, că sîntem prea înguști în vederi. Nu cumva și tu, și Meiram la care ții atît de mult, suferiți de această meteahnă?

— Eu sînt convins că sufăr! Și vreau să isprăvesc cu această stare de lucruri. De aceea ai cuvîntul meu că am să viu cu regularitate la lecții, de trei ori pe săptămînă. Orice s-ar întîmpla, am să găsesc timp și pentru pregătirea lecțiilor. — Fără să stea prea mult să se gîndească,

[1]) *Tugur* — suport pe care stă pasărea de vînătoare. (N. red. ruse.)

spuse: — Cred că munca lui Meiram n-ar suferi dacă ar găsi timpul să vie mai des în casa asta.

Ardak se aprinse.

— Nu te amesteca unde nu te privește! Nimeni nu-l roagă să vie prea des pe la noi.

Fără să vrea, Janabîl îi zgîndărise rana. După întîlnirea cu Meiram, cînd fugise de el, se vedeau rar, și numai de față cu alți oameni; Meiram nu îndrăznea să se apropie de ea, crezînd că fata îl evită, iar Ardak se arăta rece din ambiție. Regretase de multe ori că atunci cînd se întîlniseră n-a stat mai mult de vorbă, dar acum nu-și putea înfrînge mîndria. Cum să aducă ea întîi vorba?

— Nu are timp liber pentru noi. Nu-i nimic! Cu unii prieteni este mai bine să te vezi cît mai rar.

Janabîl nu plecă urechea la aceste cuvinte.

— Dumneata desigur știi mai bine unde să te duci și cînd să te vezi. Ei, se pare că am stat destul de vorbă. Acum dă-mi voie să mă duc, s-o mai văd și pe Maipa. — Și luă sacul.

— Îți iei prada?

— Da, sacul ăsta o să stîrnească multă vîlvă.

Ardak rămase singură. Se gîndea la ceea ce spusese în treacăt Janabîl: „Meiram ar putea să vină mai des în casa asta".

13

După adunarea furtunoasă de la mina Nr. 1, Șcerbakov semnă dispoziția care punea cu hotărîre capăt vechilor orînduieli. Dispoziția era afișată la vedere, în toate minele și în birourile trustului. Ermek fusese numit ajutorul șefului minei Nr. 1. Locul său de șef al brigăzii de șoc la înaintare, acum era ocupat de Akîm. Se preciza că șefii minelor vor răspunde pentru orice pagubă, fiind obli-

gaţi să intensifice lupta pentru lichidarea lipsei de spirit gospodăresc în muncă, pentru sporirea răspunderii fiecăruia în sectorul său ; se introducea salarizarea în funcţie de îndeplinirea normei. Se interzicea intrarea în mină a noilor muncitori, înainte de a fi învăţat regulile tehnicii securităţii.

Ermek luase în primire noul post. După ce repartiză sarcinile şi trimise pe muncitori în mină, mai citi odată dispoziţia lui Şcerbakov şi ieşi din birou cu sprîncenele încruntate. Ca întotdeauna, pe frunte avea prinsă lampa de miner. Inainte de a intra în planul înclinat, trecu pe la estacadă. Urca încet, purtîndu-şi greoi trupul său mare şi voinic. Avea la ce să se gîndească ! Abia ieri răspundea numai pentru tiul său şi pentru brigadă. Acum trebuie să răspundă pentru munca întregii mine. Gîndurile îi alergau prin cap, aşa cum aleargă luminiţa lămpii de miner prin întortochiatele galerii subterane.

Cînd ajunse sus pe estacadă, Ermek se mai linişti. Aruncă o privire ageră în jurul minei. Apoi privi munţii de cărbune care se înălţau deasupra pămîntului. Se uită spre oraşul clocotitor, şi, fără să vrea, îşi aduse aminte de trecutul nu prea îndepărtat al Karagandei ! Cum s-au schimbat toate ! Pe colina cea mai apropiată se vede mina „Verhneaia Mariam". La nord de ea sînt minele Nr. 8, 9, 12, 18 şi 4. Spre sud-est se văd minele Nr. 31 şi 20. Pare că tot lărgindu-se, sînt gata să se unească. Lîngă minele Nr. 30 şi 2, dinspre răsărit, se înălţau de asemenea mormane de cărbuni şi halde de steril. Oraşul cu locuitorii săi de toate naţionalităţile, îşi întinsese larg aripile. Bogăţiile Karagandei erau îndestulătoare pentru multe generaţii.

Ermek privea şi prin faţa lui se perinda Karaganda cea veche şi cea nouă. Deodată se întoarse — din fundul minei sosea un transport de cărbune. Muncitorii răstur-

nau cu dibăcie vagonetele zîngănitoare. Cărbunele se prăvălea huruind. O pulbere neagră deasă se aşternuse peste zăpada albă. Ermek luă la rost pe vagonetari :

— Răstoarnă mai departe. De ce nu ungi vagonetul ?... Fii atent la cuplaj !

Sub estacadă intră un tren. Ermek privea cu nemulţumire grupul de muncitori care adunau sterilul şi încărcau cărbunii. Cîţi oameni sînt ocupaţi cu încărcarea cărbunelui ! Cum s-ar putea micşora numărul încărcătorilor, uşurîndu-li-se munca ? Oamenii rămaşi liberi ar putea să coboare în mină. Astfel am scoate mai mult cărbune şi s-ar ieftini preţul de cost.

Adîncit în gînduri, Ermek nu-l zări pe Seitkali care se apropiase de el. Seitkali lucra acum la comitetul sindical al minei.

— Noroc bun, — îi dădu el bineţe lui Ermek şi îndată strigă la un muncitor care încărca la cărbune cu lopata :

— Unde-ţi sînt mănuşile ?

— Nu mi s-au dat.

— Ce-i asta ? — exclamă Seitkali, întorcîndu-se spre Ermek. — Daţi-i chiar acum mănuşi ! Nu cumva crezi că legea pentru protecţia muncii nu te priveşte şi pe tine ?

— O să primească. E un muncitor nou. Nici lui nu i-a dat pesemne prin gînd să le ceară.

— Trebuie să li se dea mănuşi fără să le ceară. Dacă are să se rănească la o mînă, are să ne coste mai scump decît mănuşile.

— Bine ar fi dacă comitetul sindical al minei s-ar gîndi cum să economisească timpul, cum să uşureze munca oamenilor. Prin asta ar ajuta administraţia, — răspunse Ermek. — Priveşte cîţi oameni sînt ocupaţi cu o treabă pe care o singură maşină ar face-o în joacă !

— Administraţia ştie tot atît de bine ca şi comitetul

sindical că în Karaganda nu se fabrică maşini pentru încărcare. Trebuie să aşteptăm pînă ce ni se vor trimite.

— „Să aşteptăm"! Vorba aia: boală lungă, moarte sigură, — spuse mîhnit Ermek. — Decît să tot cerem şi să tot întindem mîna, n-ar fi mai bine să ne suflecăm mînecile?

— Suflecă-le. Acum ai tot dreptul.

— Tocmai asta vreau să şi fac. Pînă au să vină maşinile, să construim un simplu jgheab de lemn şi să dăm drumul cărbunelui pe jgheab, din estacadă de-a dreptul în vagoane. Încărcarea are să se uşureze cît de cît, şi deci are să se grăbească.

Seitkali îl asculta cu luare aminte. Sfătuindu-se cum să facă jgheabul, se îndreptară spre mină. Intrarea în mină era nouă. La început fusese folosită o scară verticală din puţ, apoi planul înclinat pe care se transportau încărcăturile. Acum, pentru oameni se făcuse o intrare separată şi sigură.

După ce merseră vreo jumătate de kilometru, Ermek spuse:

— Trebuie să îmbunătăţim aerajul. Simţi că aici este mai puţin aer?

In drum Ermek ridica bucăţi de fier, lemn, cărbune şi steril, pe care le găsea risipite; le arunca la o parte, adăugînd nemulţumit:

— De ce nu-i lămureşte sindicatul pe muncitori că din cauza acestor neglijenţe mici pot să se întîmple neplăceri mari?

Nările lui Seitkali fremătară. Era foarte supărăcios şi nu-şi ascundea supărarea.

— Adică ce? Ai ajuns şef şi acum începi să ridici mîna la vechii tovarăşi? Nici nu mi-a venit să cred cînd Baiten mi-a spus aproape cu lacrimi în ochi: „Ermek nu mai este de-ai noştri". Acum m-am convins că-i aşa. Toate

le arunci pe comitetul de mină. Dacă vezi vreo lipsă, ia singur măsuri.

— Toţi trebuie să punem umărul ca să meargă producţia, — răspunse Ermek. — Orice neorînduială, orice nepăsare, o împinge înapoi. Tu socoţi că e destul ca muncitorii să primească haine de protecţie şi să respecte timpul de muncă? Tu nu dădeai cu gura adineauri pentru o mănuşă?

— De ce te superi? Mai bine spune pe şleau că nu socotiţi obligatorii legile pentru protecţia muncii.

— Crezi că numai protecţia muncii face parte din obligaţiunile comitetului de mină? „Sindicatele sînt şcoala comunismului". Dar comunismul presupune în primul rînd o nouă atitudine faţă de muncă, ridicarea productivităţii...

— Dacă am fi pentru limitarea producţiei, Karaganda n-ar fi crescut atîta.

— Totuşi măsori ca altădată, cu ochiul. Acum trebuie să măsurăm cu metrul. Toţi trebuie să crească, să înveţe. Fără învăţătură n-ai să vezi nimic din viaţă, ca şi cum te-ai afla în mină fără lampă.

Seitkali tăcu, posomorît. Cînd ajunse la prima răspîntie, o luă în altă direcţie. Se îndepărtă înciudat. Totdeauna se supăra cînd i se spunea: „creşti încet". Dar supărarea lui nu ţinea niciodată prea mult.

Ermek îl privi zîmbind şi o luă spre grajd. Surul nu putea să calce cu piciorul drept de dinainte — i se umflase genunchiul. Nu mînca — ovăzul pus în faţa lui era neatins. Ermek îl bătu pe spinare.

— Se vede că s-a lovit de vreo piatră la cotitură, otagasî Alibek nu a fost atent, — spuse Ermek şi porni mai departe.

O luă prin galeria direcţională, cea mai lungă dintre toate. Nimic nu scăpa privirii sale agere. Cerceta tavanul şi pereţii, lovea, controla trăinicia lor. Se părea că mer-

gînd prin galeria îngustă, acest om cu lampa strălucind pe frunte, se simte stăpînul lumii subterane. Vagonetarii îl cunoşteau după lumina lămpii şi după voce şi nu treceau fără să spună „Ermek! Noroc bun, Ermek!"

Îl întîlni pe Alibek, mînînd un cal murg, înhămat la trei vagonete. Otagasî gîfîia de parcă el, şi nu murgul, trăgea cele trei vagonete.

— Ermekdjan, m-a apucat vechea durere de şale. Mă doare rău.

— Ce mai stai pe gînduri? Du-te la dispensar, — răspunse Ermek. Privirea lui se opri asupra sterilului care acoperea cărbunele din vagonete. Şi apoi vagonetele nu erau încărcate complet. — Din care abataj sînt cărbunii?

— De la Ishak.

— Ce-i cu el? Se vede că v-aţi lenevit şi voi. Vagonetele trebuie încărcate mai bine. Dacă fiecare vagonetar le încarcă aşa, atunci asta face o tonă pe zi. Ţine minte: pe viitor nu se vor mai primi vagonete încărcate neglijent.

— Nu m-am uitat, mă dureau şalele.

— Ce are Surul?

— S-a împiedicat şi a căzut pe şină.

— Cînd ajungi sus, spune să fie trimis imediat veterinarul, să-l vadă.

Ermek plecă mai departe. Se gîndea că şeful de echipă Ishak reuşise totuşi să-l scoată din brigadă pe Kuseu Kara care se „îmbolnăvea" întotdeauna cînd era vreun zor în muncă. Alibek acum era vagonetar. Surul se rănise la picior şi vagonetele nu erau bine încărcate. Dar Ermek nu se socotea îndreptăţit să aducă vreo învinuire lui Alibek: oricine poate greşi în muncă. Dar Ishak nu putea fi iertat.

Ermek se îndreptă spre abatajul acestuia, care se vedea înecat într-o ceaţă deasă de pulbere neagră.

Ishak avusese timp să naveze și să împuște stratul.

In ceață, la lumina slabă, oamenii abia puteau fi zăriți. Lopețile de oțel zîngăneau, vagonetele și cărbunele care se rostogolea, huruiau. Pe alocuri, vagonetarii ridicau gîfîind bucățile mari de cărbune care nu puteau fi luate cu lopețile. Ishak spărgea cu ciocanul bolovanii prea mari. Se desprinsese un mare pachet de cărbune. Peste tot era o muncă înfrigurată. Pesemne că de aceea începuse să-l „doară șalele" pe Alibek.

— Ishak! — strigă Ermek. — Ai început să îmbătrînești? De ce e amestecat cu steril cărbunele tău?

— Ce steril?

— Am văzut steril în vagonetele lui Alibek.

— Kuseu Kana nu mai muncește la mine, nu mai răspund pentru el.

— Abatajul doar e al tău.

— Dacă e al meu, privește.

Ermek examină mormanul de cărbuni. Curate, bucățile străluceau la lumina lanternei. Măsura adîncimea abatajului: un metru și zece centimetri, înălțimea: doi metri.

Gol pînă la brîu, Ishak se uita cu luare aminte la mișcările lui Ermek și, zîmbind, părea că spune: „Ei ai găsit sterilul?" Pe fața lui mînjită de funingine, străluceau dinții și albul ochilor.

— Ești o mîrțoagă bătrînă; cu cît alergi mai mult, cu atît alergi mai repede, — îl lăudă Ermek.

— Se poate altfel?

Se îndepărtară puțin. Ermek era mulțumit de munca lui Ishak, totuși făcu o observație:

— Cărbunii trebuie aleși abia după ce se așează praful și se împrăștie fumul exploziei.

— Ce să mai pierdem vremea! Nu avem nici pe dracu. Nu de ieri, de alaltăieri, tragem pe gît praful de cărbune.

— Nu-i bine. Pe viitor ţine seama de sănătate. Şi curentul de aer este cam slab. Trebuie întărit.

Privirea lui Ermek se opri asupra minerilor care lucrau cu lopata. In acest loc abatajul înainta, dar şinele rămăseseră în urmă. Ermek observă că unul dintre muncitori zvîrlea cărbunele departe şi atît de repede, încît alţi doi muncitori nu prideau să-l încarce în vagonet.

— Cine e muncitorul care aruncă?

— Nu ştiu cum îi zice. Spune că a lucrat în echipa lui Hutjan cel voinic.

— Stai. Nu cumva se bîlbîie?

— Chiar aşa: se bîlbîie.

— Şi tot la lopată lucrează? Măi, măi! Nu ştii să preţuieşti asemenea oameni. Pune-l îndată la ciocan şi ia-l pereche.

— Nu-l iau! Nu mă despărţiţi de Diusembek!

— Stai, nu striga. Crezi că Akîm taie mai puţin decît muncitorii vechi? Dacă nu mă înşel, flăcăul ăsta nu este mai slab decît Akîm. Lui Diusembek îi dau un abataj pe socoteala lui, unde să înveţe şi pe alţii să taie.

Inflăcăratul Ishak cugetă îndată: „Dacă Ermek mă sfătuieşte, înseamnă că nu se înşeală". Intr-adevăr, începători ca Akîm lăsaseră în urmă mulţi mineri cu experienţă. Ishak privi cu luare aminte la mişcările bîlbîitului, de parcă acum l-ar fi văzut întîia oară, şi spuse:

— Bine, primesc, cu aşa tovarăş cîştigul nu scade.

Ermek se îndreptă spre planul înclinat automotor. In lumea aceasta subterană, lungă de doi kilometri şi lată de un kilometru, erau multe galerii ramificate. De peste tot se ridica un vuiet continuu: ecoul muncii încordate. Luminile lămpilor străluceau ca nişte stele. Aici, la o adîncime care ajungea pînă la o sută douăzeci de metri, minerii se simţeau în largul lor, în mijlocul apei, prafului şi funinginei. Nici pomeneală nu mai era de roabe scîrţîitoare şi să-

nii grele, de sfredelul lung, de baros sau de primitiva lampă de mînă, cu fum înecăcios. Din cînd în cînd se auzea o explozie. Vagonetele huruind pe şinele înguste, zîngăneau fără încetare. Dar în abataje se mai tăia cu tiul, care cerea multă putere. Haveza, locomotivele electrice, încă nu ajunseseră în mine, deşi vestea lor se răspîndise de mult.

Ermek ajunse la planul înclinat automotor, cea mai mare galerie subterană, după planul înclinat, şi după galeria direcţională principală. Cărbunii veneau prin planul înclinat automotor din numeroase rostogoale şi abataje frontale.

Postul lui Jumabai se afla în punctul cel mai înalt al galeriei. In punctul de joncţiune a liniei duble se afla un tambur. Capetele cablului de oţel înfăşurat pe acest tambur erau legate de două vagonete. Cînd vagonetul încărcat cu cărbuni, împins de propria sa greutate, venea la vale, altul gol urca. Sarcina lui Jumabai era să pornească şi să oprească tamburul. Se legase la cap cu o batistă, aşa cum fac cosaşii cazahi, iar poalele scurtei vătuite le vîrîse în pantaloni. Haina şi tumîcul, frumos împăturite, erau lîngă el şi stătea cu genunchii pe ele de parcă îi era teamă să nu i le şterpelească cineva. Deşi era îngrijit în toate, pantalonii îi cădeau mereu pe vine şi nu ştia ce să mai facă.

Cînd îl văzu pe Ermek apropiindu-se, Jumabai se ridică şi îşi duse din obişnuinţă mîna la cozoroc. Ermek nu zări această mişcare involuntară. Vorbăreţ şi vesel, el începu imediat să povestească :

— Doamne dumnezeule, mereu stau şi mă minunez pînă unde a ajuns mintea omului ! Vagonetele se duc singure unde trebuie şi se întorc singure. Asta nu mai e muncă, ci o plăcere adevărată ! Dacă n-ar fi fost meşterii din Donbass, niciodată n-am fi izbutit să facem aşa ceva.

— Ai dreptate Jumeke ! Karaganda cea mare nu se făureşte numai cu puterile cazahilor, ci cu ale întregii Uniuni

Sovietice. Indeosebi cu ale Moscovei. In curînd o să primim o mașină numită locomotiva electrică. Pe mașina asta o să se suie un singur tovarăș, și ea o să ducă odată cincisprezece vagonete.

— Incaleci pe ea ca pe un cal ?

— Cam așa. Și va fi mînată ca un cal. Ne mai trimet și o mașină care taie singură la abataj. Asemenea mașină taie cît treizeci, patruzeci de muncitori.

— Oho ! Ce or să facă oamenii cu lopata ? N-or să mai prididească cu scosul cărbunelui.

— Și ei or să muncească mai ușor. Cărbunii or să curgă pe jgheab, direct în vagonete.

— Da, totul e cu putință astăzi ! — rosti Jumabai, netezindu-și cu înfrigurare țepii rari de pe bărbie. — Cînd am venit aici, mina asta semăna cu un puț. Cărbunii erau scoși cu niște chible de lemn. Și acum uite unde am ajuns.

Viața învățase pe naivul Jumabai să înțeleagă multe. El uitase superstițiile de altădată care îl făceau să creadă că mașina este pusă în mișcare de șaitan. Deși spunea mereu „voia lui allah", totuși înțelegea bine că totul în viață se face cu mîna omului. Numai de un singur lucru îi părea rău lui Jumabai : că s-a născut înaintea multor tovarăși de muncă, dar a rămas în urma lor.

— Dacă am ajuns muncitor, trebuie să învăț cum se mînuie măcar o mașină și nu numai tamburul ăsta. Dar se vede că pentru asta trebuie învățătură, — se plîngea el lui Ermek.

— De ce nu înveți ? Nu ești chiar atît de bătrîn.

— Nu-mi intră nimic în cap. Janabîl și Maipa au încercat în toate felurile să mă învețe. Dar nici mîna, nici limba nu mă ascultă. Dumnezeu știe cum, dar în clipa în care privesc hîrtia, mi se și închid ochii.

Ermek rîse. Tot vorbind, Jumabai pornea un vagonet după altul și de fiecare dată adăuga la o grămăjoară cîte

o bucăţică de cărbune. Găsind un moment prielnic, Ermek puse un pumn de cărbune peste grămăjoara lui Jumabai.

— Ce-i asta? — întrebă Ermek cu un aer nevinovat, arătînd grămăjoara.

— Ţiu socoteala vagonetelor trimise.

— Ia vezi, cîte vagonete ai trimis sus?

Jumabai începu să numere, dar mereu greşea. Mai numără odată, apoi încăodată. Nu-i venea să creadă.

— Măi, ce să fie? Ieri pe vremea asta erau numai patruzeci şi cinci, iar astăzi sînt nouăzeci şi două. Nu, nu se poate! Sînt prea multe.

— Dragă prietene! — spuse Ermek. — Proastă-i socoteala ta.

Oricît de slab la socoteli era Jumabai, el ştia bine un adevăr: cu cît va trimite sus mai multe vagonete, cu atît va cîştiga mai mult. Dealtfel osteneala lui era zadarnică: socoteala era ţinută de un om anume. Jumabai număra din curiozitate. Voia să ştie dinainte cîte vagonete au ieşit.

— Dacă aş fi ajuns la nouăzeci şi două, de mult m-aş fi evidenţiat. Nu, nu pot fi atîtea. Dragă, mai i-ai la rost pe ăi de jos care nu dau drumul repede la vagonete. Cînd întîrzie ei acolo, treburile mele merg prost.

— Ţine socoteala de toate întîrzierile şi apoi spune-mi cine întîrzie, — zise Ermek şi se ridică.

In toate părţile se ramificau galeriile de acces. Era greu de stabilit unde-i spre dreapta şi unde-i spre stînga — parcă te aflai într-o noapte întunecoasă, cu cerul acoperit de nori grei. Lampa lumina slab, abia ajutîndu-se să nu te loveşti de vreo ieşitură. Dar Ermek mergea de parcă se afla pe o stradă lată. Trecea de la un abataj la altul, parcă era la el acasă. Se îndepărta tot mai mult de abatajele în exploatare. Nu se mai simţea nici o mişcare. Dădea de abataje în fund de sac, cu cărbunele de mult scos. Pe alocuri tavanul era atît de jos, încît trebuia să se aplece. Ajunse

la abatajele părăsite în care se lucra încă pe timpul englezilor.

In depărtare răsăriră trei luminiţe, smulgînd din întuneric siluetele a trei oameni. Unul dintre aceştia era Aşirbek, inginerul şef al minei. Şedea pe aceeaşi bucată de cărbune pe care se aşezase inginerul Orlov cu o clipă înainte de a muri. Aşirbek cerceta carnetul cu însemnări a lui Orlov. Carnetul îl primise de la Şcerbakov. Cu ajutorul unui perforator pneumatic, doi muncitori găureau cu rîndul peretele.

— Mai bine te-ai fi aşezat în altă parte, — spuse fără voie Ermek, aducîndu-şi aminte că tocmai pe locul acesta găsise în întuneric corpul lui Orlov. — Tot nu l-aţi pătruns încă ? Peretele e gros ?

— Se pare că ne apropiem de ţintă. Am cercetat douăzeci şi nouă de metri. Dacă lăsăm ca barieră un perete gros de zece metri, apoi poate să fie dincolo nu numai un lac ci o mare întreagă — tot nu-i nici un pericol pentru extragerea cărbunilor. Atunci vom fi stăpînii unui strat de douăzeci de metri grosime şi de două sute de metri lungime. Cred că presupunerea lui Orlov se adevereşte. Se pare că ştia asta şi fără săpături.

Nu rămăsese decît un perete destul de subţire, dar semne de apă nu se vedeau.

— Da, Orlov era un om priceput, — întări Ermek. — Eu, însă, nu prea îl aveam la inimă, mi se părea străin de noi. Acum cred că dacă părerea lui se adevereşte, trebuie să-i punem un monument pe mormînt.

Cei doi specialişti, unul bizuindu-se pe ştiinţă şi altul pe o practică bogată, discutară încă multă vreme. Cărbunele nu e un pămînt oarecare, uşor de găsit oriunde. Pentru descoperirea lui se cere un calcul complicat şi un simţ anumit. Hîrtia din mîna lui Aşirbek era împestriţată de o mulţime de linii. Arătînd spre schiţă cu degetul său gros, Ermek întrebă :

— Te-ai gîndit cum să facem ca să folosim cît mai puţin material de susţinere ?

— M-am gîndit, dar nu am găsit soluţia.

— Ce-ar fi dacă am lăsa stîlpi din cărbune ?

— Ne vor costa mai scump decît susţinerile de lemn.

— Dar la Karaganda avem mai mult cărbune decît lemn.

— Este adevărat. Dar cărbunele e mai scump decît cheresteaua adusă.

Unul căuta să economisească bogăţia de la suprafaţa pămîntului, altul pe aceea din măruntaiele lui. Ermek ştia bine că pe vremea englezilor, cînd nici nu se punea chestiunea căii ferate spre Karaganda, se simţea o mare lipsă de lemn. Cu toate acestea, muncitorii îşi încălzeau locuinţele mai ales cu lemne şi nu cu cărbuni. Iar stăpînii de peste mări nu se împotriveau, ştiind că preţul cărbunelui este totuşi mai mare. Cu toate acestea, vorbind cu Aşirbek, Ermek stăruia asupra punctului său de vedere. In el vorbea ura împotriva foştilor stăpîni : dacă ei preţuiau cărbunele mai mult decît lemnul, înseamnă că făceau rău muncitorilor şi acum trebuia să se procedeze invers.

Nu izbutiră să se convingă unul pe altul şi hotărîră să discute această chestiune cu Şcerbakov. Erau de aceeaşi părere că trebuie intensificat aerajul din vechiul abataj şi că era necesar să-i ceară lui Serghei Petrovici învoirea de a trage şinele pînă aici.

— L-am străpuns ! L-am străpuns ! — strigară muncitorii.

Se aplecară toţi patru asupra găurii. Apă nu se vedea.

— Deci, Ermeke, poţi începe tăierea acestui strat ! — spuse Aşirbek. — Inseamnă că nivelul lacului din „Herbert" se află mai jos de abatajul nostru. — De bucurie, faţa lui galbenă se îmbujoră. Trăgea în piept cu un şuierat, aerul rar. — In stratul acesta sînt mulţi cărbuni. Putem lărgi volumul muncilor pregătitoare, fără să scădem producţia zilnică.

— Așa îi vom raporta lui Șcerbakov, — spuse Ermek.

— Așa îi vom raporta, — întări inginerul șef.

Toți erau nespus de fericiți. Se întorceau la suprafață glumind, rîzînd, și vocile lor se auzeau departe prin abataje. Cînd ajunseră la planul înclinat, Ermek se despărți de tovarășii săi.

Mergea prin galeria largă și înaltă, dreaptă ca o săgeată, cu pereții și tavanul susținuți cu stîlpi groși așezați cu grijă. Această galerie cobora tot mai adînc în pămînt. Inclinarea era simțitoare. Din ea se ramificau un mare număr de căi subterane. Pe aceste căi venea cărbunele. Intensificarea lucrărilor pregătitoare era strîns legată de această galerie. Cu cît era mai mult adîncită, cu atît erau mai accesibile bogatele zăcăminte de cărbuni. Această galerie importantă fusese săpată de echipa lui Ermek. El cunoștea fiecare stîlp.

In depărtare se zăreau luminile lămpilor și se auzeau loviturile înfundate ale tiurilor. In abataj muncea brigada lui Akîm, instruită de Ermek. Sufletul bătrînului muncitor se lumină, de parcă s-ar fi aprins în el o lampă de miner.

— Izbește, buzatule! — strigă el, apropiindu-se de Akîm.

Deși era mult mai în vîrstă decît dragii săi Akîm și Janabîl, totuși glumea cu ei ca și cum ar fi fost de-o seamă.

Akîm ședea în genunchi și lovea cu tiul tot mai adînc în peretele tare. Auzind vocea lui Ermek, se ridică încetișor. Pe față îi curgeau șiroaie de apă murdară și de sudoare. Gîfîia, cu buza de jos lăsată. Purta un combinezon impermeabil, pe cap o cască de aramă, iar în picioare cizme de cauciuc. Inalt, vînjos, cu pieptul dezgolit, cu picioarele larg desfăcute, amintea de batîrii [1]) de altă dată.

— Ai picat tocmai bine, Ermeke, — îl întîmpină Akîm

1) *Batîr* — viteaz, erou legendar. (N. trad.)

zîmbind. — Apa vine mereu. Încearcă şi opreşte-o, dacă eşti în stare!

— Cînd o să se isprăvească, se opreşte singură. Dacă nu se opreşte o s-o scoatem cu pompa.

Apa curgea de sus, prin tavan. Picioarele lipăiau printr-o mîzgă de noroi subţire. Apa se scurgea într-o groapă de unde era apoi pompată. Munca încordată nu se oprea nici o clipă. Armatorii fixau susţinerile imediat după mineri. Nu departe se încărca şi se expedia la suprafaţă cărbunele tăiat şi sterilul. Toţi, şi minerii de abataj, şi armatorii şi vagonetarii lucrau în pereche. Numai muncitorul de la pompă robotea singur. Această brigadă de udarnici era alcătuită din tineri fruntaşi în muncă. Unii erau începători — cei mai vechi coborîseră în mină numai de un an. Aici se strînseseră fiii muncitorilor pămîntului, ai ţăranilor săraci şi mijlocaşi. În această brigadă nu te puteai lăsa pe tînjeală. Dacă unul rămînea în urmă, însemna că nu îndreptăţeşte încrederea tovarăşilor, le frînează munca. Dealtfel nimeni nu-şi îngăduia să rămînă în urmă. În schimbul care ţinea şase ore, nu se întîmpla să se piardă nici măcar şase minute. Nimeni nu se plîngea de oboseală, nimeni nu ştia cum trece timpul.

Ermek privi încîntat spre flăcăi.

— Bravo, comsomoliştilor! Cum merge munca, daţi zece la sută peste plan?

— Putem să dăm şi mai mult! — se auziră voci.

— Cîntăriţi-vă bine puterile.

— Atunci mai adăugăm. Priveşte!

— Nu cumva vă îndoiţi de noi? — întrebă Akîm. — Organizaţi o brigadă din muncitori mai vîrstnici, dintre comunişti. O să încercăm să ne întrecem şi cu ea.

— Deocamdată nu avem mulţi comunişti în mină. Decît să strîngem comuniştii în cadrul unei singure echipe, mai bine să-i repartizăm prin toate echipele.

Ermek era îmbrăcat cu o haină subțire de pînză. Umezeala îl pătrunsese pînă în măduva oaselor și el se grăbea să plece, dar Akîm îl întîrîtă :

— Nu cumva ți-e teamă că răcești ? Te pomenești că nici n-o să mai cobori în mină ! Cum ai ajuns șef, te-ai și șubrezit !

— Cred că nici tu n-o să rămîi toată viața la ciocan. Dacă ai de gînd așa ceva, atunci slab comsomolist mai ești... Ai citit despre haveză ?

— Am citit. Ad-o chiar astăzi dacă vrei. Dacă n-oi învăța să lucrez cu ea, să nu-mi spui pe nume !

Haveza nu fusese încă văzută la Karaganda, dar despre această mașină se scria multe în ziarul „Trud". In ultimul număr apăruse o fotografie a mașinii și se descria amănunțit cum funcționează.

— Văd că ești un comsomolist și jumătate ! — încheie Ermek.

Apoi îl chemă de o parte și îi spuse :

— Șcerbakov a dat dispoziția ca din mina noastră să trimitem în Donbass pentru practică, cinci flăcăi. Vrei să pleci ? Acolo o să înveți repede să conduci mașina asta.

— Să plece mai întîi muncitorii mai vechi.

— Tineretul își însușește mai ușor tehnica nouă. Te-ai evidențiat la ciocanul de abataj, acum evidențiază-te și în munca la mașină.

Akîm nu avusese pînă atunci prilejul să facă o călătorie mai lungă. Incepu să-și facă fel și chip de gînduri copilărești.

— Te pomenești că mătușa mea n-o să-mi dea voie să plec. Uneori cînd întîrzii la lucru, nu-și mai găsește locul.

— Mare nătăfleață ești ! Și te mai socoți unul dintre cei mai buni mineri de abataj !

— Bine, plec, dacă-i vorba p-așa. O s-o înduplec eu pe mătușa mea într-un fel sau altul. Cine mai pleacă ?

— Mulți. Peste o sută de oameni.

Fără să mai întîrzie, Ermek se apropie de rampa minei. Aceasta era ca o gară subtenană. Vagonetele încărcate plecau de aici spre suprafața pămîntului și se întorceau goale. Bătrînul muncitor Ilia Grigorievici nu avea o clipă de răgaz.

Primea vagonetele de pretutindeni și le trimetea în toate părțile. Vuind și scîrțîind, vagonetele soseau la rampă încărcate cu cărbune, steril, lemn de mină. Toți vagonetarii căutau să predea cărbunele cît mai repede. Acum cărbunele extras nu se mai măsura după metri tăiați, ca altădată, ci după numărul vagonetelor aduse la suprafață.

— Fă loc, loc! — strigau vagonetarii.

— Cîte vagoane ai trimis sus? — îl întrebă Ermek pe Ilia Grigorievici.

Acesta ținea socoteala altfel decît Jumabai.

— O sută douăzeci și cinci, — răspunse el numaidecît.

— Cîte a dat planul înclinat automat?

— Șaptezeci și trei.

Un muncitor voinic, lat în spate, aduse două vagonete deodată. Fără a asculta protestele lui Ilia Grigorievici, flăcăul le împinse voinicește pe rampă.

— Hei, flăcăule, la rînd!

Se apropie un alt muncitor. Dar vagonetarul cel nerăbdător nu voia să audă de nimic. Oamenii strigau din toate părțile:

— Ești surd?

— Ce te îndeși așa?

— Brigadierul mi-a spus să nu zăbovesc.

— D-apoi brigadierul nostru crezi că ne-a rugat să căscăm gura?

Flăcăul cel spătos nu mai spuse nimic și trecu la rînd. Isprăvind ce avea de făcut, porni înapoi, fără să piardă o clipă.

Ermek îl privi încîntat.

— Cînd a venit flăcăul ăsta ? Asemenea voinic poate să mute şi munţii din loc.

— De-abia de două zile a intrat la lucru, — răspunse Ilia Grigorievici, bombănind — după obiceiul lui — pe cazahul cel nerăbdător. — Se îndeasă de fiecare dată ca un bivol. E în stare să ia în coarne pe oricine, dacă îi stă în cale.

— Nu e rău dacă îşi ascultă brigadierul şi munceşte cu rîvnă.

— Nici aşa nu se poate ! Nouă nu ne ajung vagonetele goale, şi el le ia fără să întrebe pe nimeni.

— Astăzi atelierul mecanic o să predea opt vagonete reparate.

— Opt ? Ei, atunci, treaba o să meargă mai repede.

Ilia Grigorievici se linişti şi îşi vîrî în gură un pumn de tutun fărămiţat. In mină fumatul era oprit şi din această pricină Ilia Grigorievici se obişnuise să mestece tutun. Nici nu apucă să bage tabachera în buzunar, că doi muncitori şi întinseră palmele spre el.

— Ce vă milogiţi ? După cîte ştiu, nu mi-aţi lăsat în păstrare tutunul vostru.

— Ştim Iliuşa ! Dar vorba aia : prietenului dă-i fără să te zgîrceşti, şi acritură şi amăreală.

Turnîndu-le tutun în palmă, Ilia glumea. Trăind de mult în mijlocul localnicilor, ajunsese mare meşter în glume cazahe.

— Dacă la voi în baracă acriturile n-au căutare, aduceţi-mi un sac de curt [1]), — spuse el tinerilor şi-i făcu cu ochiul lui Ermek.

Forfota la rampă nu mai contenea. Pe cînd mina nu luase încă asemenea dezvoltare, Ermek cunoştea numele tuturor muncitorilor. Acum vedea multă lume necunoscută.

[1]) *Curt* — un anumit fel de brînză sărată. (N. trad.)

Feţele tuturor minerilor erau acoperite cu un strat negru de praf de cărbune, dar după vorbă, după felul de a fi, Ermek ghicea la sigur care-i din Rusia, care este din Ucraina şi care din raioanele învecinate cu Karaganda. Privind către oameni, Ermek spuse bătrînului :

— Ilia Grigorievici ! Noi sîntem mineri vechi, şi nici comunişti nu sîntem de ieri... După cum vezi, mina se umple de oameni noi, tineri. Trebuie să înţelegi că nu mai poţi conduce mişcarea de pe rampă, aşa cum ai apucat din tinereţe.

Ilia Grigorievici se gheboşă, în ochii săi albaştri jucau luminiţe şăgalnice.

— Ei acum eşti şef, greu îţi mai intră cineva în voie. Aşa am lucrat de cînd mă ştiu.

— Asta nu-i un răspuns ! Tu eşti bătrîn, dar vremurile au întinerit. Vremurile astea tinere ne cer şi nouă, celor bătrîni, să fim la înălţimea tineretului.

— Explică-mi, cum adică, să fim la înălţimea tineretului ?

— Adică să nu conduci numai mişcarea vagonetelor, ci şi gîndurile oamenilor. Decît să ţipi le ei şi să-i dăscăleşti în timpul lucrului, mai bine învaţă-i tehnica înainte de începerea muncii. Pe scurt, organizează cu ei o oră pe zi, lecţii tehnice.

— Ei, asta n-o mai pot face, Ermek. Nu mai faci profesor din mine la bătrîneţe. Să-i muştruluiască inginerii, tehnicienii, muncitorii din Donbass.

— Ai cules din greu o bogăţie de cunoştinţe. Situaţia din Karaganda o cunoşti foarte bine. Să nu mai discutăm. De mîine începi lecţiile. Nu este numai părerea mea, ci şi a comitetului de partid, — încheie Ermek.

Era timpul să iasă la suprafaţă.

Preocupat cu noile sale îndatoriri, în ultimele zile nu avusese timpul să facă un control prin galeria săpată de el.

Acum, la întoarcere, hotărî s-o cerceteze cu atenţie şi să vadă ce mai trebuie pus la punct. Controlă cu grijă fiecare stîlp, fiecare susţinere. Cînd auzea în depărtare huruitul vagonetelor, Ermek se lipea repede de perete şi aştepta pînă treceau. Galeria aceasta primejdioasă era mai lungă de un kilometru. Ermek mergea înainte cu paşi siguri, controlînd în ce stare se afla.

14

In clădirea cea mai mare din Karaganda, terminată de curînd, se instalase clubul muncitoresc. Toate adunările orăşeneşti şi toate serbările se ţineau în acest club.

De astădată, la club erau sărbătoriţi muncitorii care plecau în Donbass şi Kuzbass. Sărbătoriţii intrau în club grupuri, grupuri. Muncitorii care plecau duceau gemantane, cufere, lăzi. Bătrînii, femeile tinere, fetele şi copiii ţineau în mîini tot felul de legături şi coşuri. Marele hol oval se umplu repede. Oamenii priveau picturile de pe pereţi. Atenţia tuturor era atrasă de portretul lui I. V. Stalin, pictat în mărime naturală. Stalin era în picioare, cu mîna întinsă înainte. In faţa lui era pictată priveliştea viitoarei Karagande mari: coşuri înalte fumegînd, clădiri, străzi asfaltate, mărginite de două rînduri de copaci; pe străzile pline de oameni veseli şi bine îmbrăcaţi, alergau tramvaiele, troleibuzele şi maşinile.

Un moşneag gîrbovit, cu barba lungă, privea cu atenţie picturile de pe pereţi. Era acelaşi moşneag care în ziua subotnicului, pe traseul conductei de apă, ridicase bulgărele de pămînt din fundul şanţului.

— Asta e Donbassul unde pleacă flăcăii noştri? Cred că nici în rai nu e atît de frumos, ca acolo, — spuse el.

Un băiat cu cravata roşie, care stătea lîngă el, rîse.

— Ată [1]) — spuse el moşneagului, — aşa o să fie Karaganda noastră.

— Oare să fie chiar Karaganda noastră?

— Nu numai a noastră, ată. Karaganda este a treia bază de cărbune a Uniunii Sovietice, — lămuri copilul pe bunicul său.

Moşneagul coliliu oftă adînc.

— Asta-i adevărul: nu cel care a trăit o viaţă mai lungă ştie mai multe, ci acel care a văzut fel de fel de lucruri. Tu, dragule, pesemne toate astea le ştii din cărţi. Atunci tatăl tău să plece şi să vadă Donbassul cu ochii săi. Eu am stat acasă nouăzeci de ani şi n-am văzut nimic în viaţa mea.

Localnicii de pînă mai ieri din aule, care nu avuseseră niciodată prilejul să-şi petreacă rudele la un drum atît de lung, forfoteau de parcă era vorba de pregătirea unui mire pentru drumul spre aulul miresei. O tînără femeie cu năsucul cîrn, se apropie agitată de soţul său, îi luă din cap cuşma din blană de miel şi-i puse cu grijă o căciulă cu urechi. Poate că acasă îşi cicălea soţul cît era ziua de mare, acum însă îl privea cu dragoste supusă.

— Căciula asta am luat-o de la Bodaubek, e mai călduroasă. Prietenul ţi se uită la cap, iar duşmanul la picioare, — isprăvi ea bucuroasă.

Kanabek intră în hol cu paşi repezi.

— Priveşte, tată, priveşte, — spuse el, apropiindu-se de moşneag.

— Acesta îşi luă ochii de la tablou şi se uită cu luare aminte la noul venit.

— Kanabek, tu să fii oare? Casa asta a ta e întruchiparea palatului de aur din poveşti!

Moşneagul trăise toată viaţa într-un bordei acoperit cu brazde de pămînt. Aşa că el vedea lucrurile prea măreţe.

[1]) *Ată* — formulă de politeţe faţă de un bătrîn. (N. trad.)

Cel dintîi club din Karaganda aducea numai pe departe cu un palat, dar era mai mare decît celelalte clădiri, mai frumos pe dinafară şi pe dinăuntru.

— De ce — casa mea, tată ? Casa asta e a poporului !

— Casa a fost clădită pe timpul tău. Poporul trăia şi pe timpul vechiului preşedinte Karimbai, dar club nu era.

— Muncitorii îşi vor clădi palate mai frumoase decît în poveşti. Priveşte ce palate vor avea muncitorii ! — spuse Kanabek, arătînd tabloul, şi intră apoi în salon.

Toţi cei care urmau să plece cu trenul, erau prezenţi. Cei mai mulţi erau cazahi. Muncitorii din Donbass se strînseră în jurul lor. Deşi Kozlov, Lapşin, Voronov, Kovaliuk şi alţii se socoteau de multă vreme localnici în Karaganda, totuşi însoţeau pe călători ca pe nişte oaspeţi care plecau acasă la ei. Dădeau lui Akîm, Baljan şi altora, scrisori de recomandare, le notau adresele rudelor şi cunoscuţilor.

Bătrînii Ivan Potapov, Anton Levcenko şi Ilia Grigorievici veniseră să-l conducă pe Ishak. Toţi erau vechi mineri ai Karagandei şi legaseră o veche prietenie. Ishak cel înflăcărat mereu se întorcea la ale sale :

— Ce a văzut Ivan înafară de cătunul Bukba şi de morarul Krivoglaz ? N-a văzut nimic ! Anton nu a ajuns mai departe de Spassk. Ilia a fost pînă la Ekibastus — şi atît. Dar eu plec în Donbass. În Donbass !...

— Da, ne-ai întrecut, — recunoscu Anton.

— Ne-a întrecut sau nu — asta o s-o aflăm cînd se întoarce, — glumi Ilia.

— Bate palma ! Dacă la întoarcere nu vă învăţ totul pe tustrei în trei luni, să nu-mi ziceţi pe nume !

Cortina scenei se ridică. În prezidiu se vedeau chipurile cunoscute de toată lumea. Netezindu-şi mustaţa stufoasă, Jumaniaz se ridică în picioare. În timp ce liniştea se aşternea în sală, Janabîl îl mustra pe Kanabek :

— Cum se poate să întîrzii ? Aşa se dă pildă tineretului ?

— Bătrînii au întotdeauna mai multe griji. Doar cinci minute am întîrziat şi ne şi iei la rost. Dacă aş fi întîrziat zece minute ce-ai fi zis ?

— Te-aş fi poftit la o adunare de comsomol.

— De la tine omul poate să se aştepte la orice.

— Tovarăşi ! — începu Jumaniaz, dar se încurcă îndată. Găsea întotdeauna cuvintele potrivite, dar acum se tulburase şi glasul îi tremura. — De mult, acum douăzeci de ani, cînd eram copil, am plecat singur din aulul natal, pe vreme de iarnă, cu traista în spate, să caut de lucru. Astăzi voi, fii ai Kazahstanului, plecaţi în colectiv nu singuri, nu în căutare de lucru, ci ca să vă instruiţi. Muncitorii ruşi, prietenii ruşi s-au adunat aici ca să petreacă cu alai pe cei care pleacă. Iar acolo, în Donbass şi în Kuzbass, sînteţi aşteptaţi cu uşile larg deschise. Plecaţi acolo ca să învăţaţi cum se poate uşura munca oamenilor, cum s-o facem mai productivă, pentru ca viaţa noastră să fie mai frumoasă. Putem ajunge acolo, numai dacă ne însuşim tehnica înaintată. Fără să mai vorbim de tinerii muncitori, dar nici chiar Ishak, minerul stăpîn pe meseria lui, nici el nu poate să se ţină în pas cu ritmul Karagandei, fără cunoştinţe noi. Deci vă îndemn să vă însuşiţi practica bogată a Donbassului şi noua metodă de muncă socialistă. La noi în Karaganda sînt puţine maşini, dar în minele din Donbass sînt multe. Vă spun răspicat, în calitate de reprezentant al sindicatului : va fi socotit miner fruntaş şi valoros, numai cel ce va învăţa să conducă maşina.

— Bine a spus, — întări Serghei Petrovici. — A fi miner înseamnă a avea un titlu de mare cinste.

Punîndu-şi legăturica pe genunchii soţului său care şedea lîngă ea, Baljan sări de la locul ei.

— Tovarăşe Şcerbakov! Iţi dau cuvîntul că mă voi întoarce mecanic de locomotivă electrică.

Se auzi glasul de bas al lui Akîm:

— Iar eu voi învăţa să mînuiesc haveza!

Tînărul djighit bîlbîit, care lucrase mai înainte în brigada lui Hutjan, rosti cu greutate:

— Eu am s-să mă ocup cu s-securitatea muncii!...

Glasurile răsunau din toate părţile. Sala fremăta. Jumaniaz ridică mîna.

— Ştiu, toţi doriţi arzător să vă însuşiţi cunoştinţe. Şi va fi aşa după cum vreţi. Dar trebuie să ne grăbim. Nu mai e mult pînă la plecarea trenului. Grupul care pleacă în Donbass e însoţit de tovarăşul Kanabek, iar cel pentru Kuzbass e însoţit de tovarăşul Seitkali. Drum bun, tovarăşi! Spor la muncă!

Ultimul ceru cuvîntul mecanicul Kozlov.

— Vă pot asigura, dragi prieteni, că veţi trăi în Donbass ca acasă la voi. Muncitorii din Donbass vă vor împărtăşi toată experienţa, toate cunoştinţele pe care le au. Salutaţi din partea noastră puternicul Donbass — fratele mai mare al Karagandei.

Intreaga asistenţă se îndreptă spre uşi. Cei care aşteptau în hol se alăturară. Lărmuind, mulţimea porni spre gară. Kozlov mergea împreună cu Akîm şi vorbea într-una.

— ... Sîntem prieteni vechi. Nu numai că e un meşter bun, dar şi un învăţător minunat. Iţi vîră în cap tot ce ştie. I-am vorbit despre toate în scrisoare. Să nu te sfieşti. Dacă nu înţelegi ceva, întreabă.

Kovaliuc şi Lapşin o însoţeau pe Baljan.

— Donbassul e înzestrat astăzi cu toate produsele tehnicii noi din ţara noastră, — spunea Kovaliuk. — Locomotiva electrică nu este o maşină chiar atît de simplă. Te sfătuiesc să înveţi bine electrotehnica.

— Învaţă şi lăcătuşeria, — spuse Lapşin, ridicînd degetul arătător. — Fără asta n-ai să poţi fi un bun mecanic.

Se auzi clopotul. Călătorii alergară spre vagoane. Oprindu-se în loc, Baljan îşi privi bărbatul şi-i spuse:

— Căpăţînosule! — şi după ce-i mîngîie bărbia, se urcă în vagon.

Unii îşi strîngeau mîinile, alţii se sărutau. Akîm îşi lua rămas bun de la mătuşa lui care-l privea cu ochii în lacrimi. Trenul porni.

— Drum bun! — răsunară glasuri.

O pădure de braţe ridicate, numeroşi ochi îndreptaţi spre ferestrele vagoanelor conduceau trenul care îşi lua viteză din ce în ce mai mare.

15

Obişnuita şedinţă a biroului comitetului orăşenesc de partid se desfăşura într-o atmosferă încordată. La masa lungă se aflau Şcerbakov, Jumaniaz, Ermek, Kozlov, Janabîl, Jappar, Rîmbek şi alţi activişti. Antonina Fedorovna lua însemnări fără să ridice capul. Alături de ea se afla Mariaş, noua activistă a comitetului orăşenesc. Meiram prezida şedinţa. La cel mai mic zgomot, bătea cu creionul în masă. Se discuta cazul sacului cu alimente furate de Baiten şi de Mahmet şi tot ceea ce se descoperise în legătură cu această chestiune murdară.

Kanabek raporta amănunţit rezultatele cercetărilor:

— S-a stabilit că saci şi lăzi cu alimente erau adeseori cărate la diferite persoane. După declaraţia lui Baiten unele daruri au fost duse acasă la tovarăşii Jappar şi Rîmbek. Controlul care s-a făcut timp de trei zile la trei magazine, a arătat că pîinea se vindea cu lipsă la cîntar şi că s-a distribuit cu două chintale şi jumătate de pîine mai

puțin decît se cuvenea. Avem zeci de magazine și chioșcuri, mii de muncitori. Vînzătorii din magazinele controlate sînt rude cu administratorii de depozite, iar aceștia erau strîns legați de Mahmet. Mulți muncitori noi sosiți primeau cartele cu întîrziere. La eliberare se oprea o parte din bonuri. Hoții scoteau alimentele din magazine pe baza bonurilor sustrase. Încurcăturile și haosul în eliberarea cartelelor și a mărfurilor necesită o cercetare specială. Se pare că hoții au acționat în bandă.

Zilele trecute, împreună cu tovarășul Jumaniaz, am vizitat bordeiele muncitorilor. Ne-au atras atenția două bordeie. Într-unul din ele stă un oarecare Baijan — unchiul lui Mahmet după mamă. Baijan purta la mînă un ceas de aur, iar nevasta lui avea o brățară de aur. Pereții erau tapetați cu covoare scumpe și pe jos se aflau de asemenea întinse covoare. Salariul lui Baijan nu trece de patru sute de ruble. E vînzător de pîine. Soția lui e casnică. Se spune că toată averea cu care au venit la Karaganda era un cufăr vechi. A doua locuință pe care am vizitat-o, este a lui Toktai, cumnatul tovarășului Rîmbek. Toktai lucrează la depozitul central al Serviciului de aprovizionare al muncitorilor. Am nimerit în mijlocul unei petreceri organizate cu prilejul nașterii fiului său. Nu lipsea decît baiga [1]), încolo totul părea aidoma petrecerilor făcute pe timpuri de cunoscutul bai Bakei Hadjia.

Hoții roiau ca muștele în jurul Serviciului de aprovizionare al muncitorilor. Salariații acestui serviciu sînt rude între ei sau au tot soiul de alte legături. Acestea sînt constatările pe care le-am făcut, verificînd corespondența „Din relatarea unui muncitor", publicată în ziar. Cred că sîntem departe de a fi descoperit totul. Nu cumva aceste acți-

[1]) *Baiga* — întreceri de luptă și curse de cai, urmate de premierea învingătorului. În vechime era organizată de bai cu prilejul unei festivități de familie. (N. red. ruse.)

uni sînt dirijate de mîna dușmanului de clasă ? Aspectul politic trebuie cercetat mai profund...

Se așternu o liniște de scurtă durată. Fiecare interpreta în felul său cuvintele lui Kanabek. Mahmet, cel cu obrajii rumeni, poreclit de oameni „franzelă", se schimbase la față. Acum obrajii lui aveau culoarea tuciurie pe care o ia coaja de pîine prea mult prăjită. Se uita mereu la Rîmbek. Ochii lui nu mai priveau lingușitori, ci zăpăciți, înspăimîntați. Ochii lui Janabîl și Jumaniaz scăpărau de mînie. Meiram și Ermek își păstrau cumpătul, dar chipurile lor erau aspre. Șcerbakov nota ceva în carnet, ridica din cînd în cînd capul și privea posomorît, adîncit în gîndurile sale. Mariaș nu-și lua ochii de la Jappar. Acesta stătea calm, parcă încremenit. Uneori privirea sa fixă se oprea într-un punct oarecare.

După Kanabek luă cuvîntul Mariaș. Ea se ridică brusc și, ținînd o mînă la piept iar pe cealaltă lăsînd-o în jos, începu :

— Articolul publicat de ziar a dezvăluit dezordinea care există nu numai la Serviciul de aprovizionare al muncitorilor ci și la serviciul de cadre al trustului. Muncitori sosiți de curînd — de pildă Turlibek, Sembi, Kulșe și alții, n-au putut fi angajați la exploatare timp de o săptămînă încheiată. Totodată serviciul de cadre a lăsat nerezolvate o serie de cereri de brațe de muncă. Totuși tovarășul Rîmbek dădea dovadă de o operativitate neobișnuită atunci cînd era vorba de prieteni sau de concetățeni de ai săi. Șaptezeci la sută din oamenii care ocupă posturi de mai mare sau mai mică răspundere la minele Nr. 2, 8, 12 și 30 sînt originari din raionul Karkaralinsk, de unde este și Rîmbek. În aceste cazuri oamenii nu au fost aleși după însușirile lor, ci pe bază de legături prietenești și pentru că erau din aceeași localitate cu șeful serviciului. Rezultatele sînt dintre cele mai triste — toate minele

pe care le-am numit nu îndeplinesc planul de producţie. Zece oameni care lucrează la trust, printre care şi Mahmet care e aici de faţă, sînt de asemenea din Karkaralinsk. Tovarăşul Rîmbek a uitat cu desăvîrşire indicaţia partidului prin care se recomandă — că în orice muncă trebuie puşi numai oameni cinstiţi şi pregătiţi.

— A uitat? Poate că n-a uitat, ci a procedat după bunul său plac, adică tocmai pe dos, — spuse Meiram.

— Este foarte posibil să nu fi uitat. În orice caz, felul acesta de a alege oamenii nu poate fi numit întîmplător. Iată şi alte fapte. În aşezarea Botakara, la şcolile de tip F.Z.O., sute de tineri învaţă tehnica nouă, se pregătesc să devină specialişti. Am fost pe acolo şi am constatat lucruri scandaloase. Căminele sînt rău întreţinute, rufele se spală rar, mîncarea este sărăcăcioasă şi fără gust. Munca educativă este prost organizată, şi sînt cazuri cînd tinerii pleacă din şcoală de capul lor. Secţia de cadre nu se interesează de tineret, deşi pentru noi tineretul este mai scump decît aurul. Cînd îi vorbeşti tovarăşului Rîmbek despre aceste nereguli, face o mină disperată şi răspunde: „Eu nu sînt decît şeful serviciului, execut dispoziţiile altora mai mari!“ Din aluziile lui se poate trage concluzia că tovarăşul Şcerbakov este vinovat de aceste fapte. Ei bine, acest truc nu va prinde! Ştim foarte bine că toate aceste chestiuni le rezolvi cu Jappar Sultanovici, iar Serghei Petrovici este de multe ori pus în faţa unui fapt împlinit.

— Fără chestii personale! — aruncă Jappar.

Meiram ciocăni în masă cu creionul, aducîndu-l la ordine.

Replica lui Jappar zgîndări în Mariaş vechea ei rană; se fîstîci pentru o clipă, dar îşi recăpătă repede cumpătul.

— Aici nu-i vorba de chestii personale. Am arătat aceste procedee scandaloase nu din cauza vreunei anti-

patii personale. Acțiunile dumitale, Jappar, ar putea fi numite manifestări ale urei de clasă.

— Bine că nu m-ai făcut contrarevoluționar, — replică din nou Jappar.

Mariaș îl privi mînioasă și răspunse tăios :

— Cel ce o merită, poate fi numit și astfel !... Voi spune în încheiere că oamenii care au adus statului asemenea prejudicii, trebuie să fie aspru pedepsiți.

— Ai terminat, Mariaș ? — întrebă Meiram. — Ai cuvîntul, — se adresă el lui Rîmbek.

Palavragiul Rîmbek își începu cuvîntarea cu patos :

— Toată lumea știe că poziția mea și a lui Mahmet în partid si în administrație este aceeasi. Nici nu poate fi vorba de influență din partea mea. El era cu totul independent în acțiunile sale. Comitetul orășenesc de partid și conducerea trustului cunosc condițiile în care a venit Mahmet să muncească la noi. Serviciul cadrelor s-a sfătuit cu cei în drept în ceea ce privește cererea lui de încadrare. Ar fi cazul ca tovarășii care mă învinuiesc de legături prietenești cu Mahmet, să țină seama de acest lucru. In general, aici s-a vorbit foarte mult și foarte greșit despre tot felul de legături. Există oare vreo dispoziție care să interzică primirea la lucru a oamenilor din localitatea ta ? Nu există. Ca atare, acestor oameni li s-a dat de lucru. Unul dintre ei a comis un fapt grav. Se știe doar că fiecare răspunde pentru faptele sale. Dar Marias și Kanabek cer ca eu să fiu făcut răspunzător pentru fapta altuia. Asta înseamnă să nesocotești directivele partidului ? Inseamnă să-ți îngădui a împărți pe oameni după legăturile lor de rudenie sau după nașterea lor într-un loc sau altul. Și cine face acest lucru ? Mariaș și Kanabek !

— Despre propriile dumitale greșeli nu ai nimic de spus ? — întrebă Meiram. — Dacă nu ai nimic de spus,

atunci nu are rost să discutăm mai departe. Membrii biroului cunosc celelalte lucruri.

Rîmbek tăcu. Ar fi putut să arunce la nesfîrşit tot felul de cuvinte veninoase, dar se opri.

— Fireşte că şi eu am lipsuri, că şi eu fac greşeli. Dar fapte intenţionate n-au existat... Ce să fac, dacă nu mi se dă voie să vorbesc, am isprăvit. — Făcu o mină ofensată, dar în el clocotea mînia înăbuşită.

Mahmet trebui să dea explicaţii. Îşi ştergea sudoarea care-i curgea şiroaie, tremura de-a binelea din tot trupul său gras, şi ochii i se roteau speriaţi în toate părţile. Vorbea încîlcit, sărind de la un lucru la altul. În biroul său şedea măreţ în fotoliul moale, dar acum stătea plouat. La fiecare frază, cu rost sau fără, repeta cuvîntul „partid". Dar nu avea curaj să recunoască în faţa partidului matrapazlîcurile sale murdare. Imitîndu-l pe Rîmbek, încheie cu generalităţi.

— Recunosc, am făcut greşeli, dar sînt un om cinstit.

Întrebările începură să curgă din toate părţile:

— Dar afacerea cu sacul, este şi asta o treabă cinstită?

— Jur că nu ştiu nimic de sac. Am auzit şi eu despre aşa ceva de la alţii.

— De la alţii? — întrebă mînios Janabîl. — Dar cine a venit cu sacul în spate la tatăl unei anumite tovarăşe? N-ai fost dumneata? Şi după ce ţi-a refuzat ploconul, n-ai fost dumneata acela care a cărat sacul înapoi? Nu te-ai speriat dumneata de cîine şi ai aruncat sacul, luînd-o la fugă? N-ai fost urmărit de un djighit? Este sau nu?

— Nu, nu-i adevărat. Am fost bîrfit din răzbunare personală.

— N-ai ştiut că ruda dumitale Baijan vindea pe sub mînă mărfuri raţionalizate? — întrebă Jumaniaz.

— De unde era să ştiu?

— Te duceai pe la el ?

— Am fost de vreo două ori.

— E greu de crezut că ai putut uita de faptul că Baijan a venit aici numai cu un singur cufăr negru ponosit în care se afla toată averea lui. Şi deodată s-a îmbogăţit ! E cu putinţă să stai în casa lui cu ochii închişi şi să nu vezi nimic ?

Mahmet dădu să răspundă dar se înecă. Cuvintele îi rămaseră în gît.

— Măi, măi, ăsta a pierdut orice pic de ruşine ! — strigă Janabîl. — N-are nici un rost să-i mai ascultăm palavrele. Mahmet este mai rău decît o vită şi nu merită milă.

Rîmbek nu se putu opri şi aruncă o replică veninoasă :

— Odată, la un proces, vorbea ca acuzator un oarecare Baktîbai. El a cerut aplicarea unei sentinţe mai mari decît maximum de pedeapsă prevăzut de lege. Janabîl îmi aminteşte de acest Baktîbai.

— Spune mai bine pe faţă că te doare sufletul pentru Mahmet ! — răspunse Janabîl.

Şcerbakov vorbi fără să se ridice :

— Pierdem prea mult timp preţios pentru cercetarea unor pungăşii murdare. S-au stabilit limpede lipsurile la cîntar, fraudele cu cartele, hoţiile... Şi vinovaţii sînt cunoscuţi. De ei urmează să se ocupe organele de cercetări. Noi trebuie să tragem de aici anumite lecţii. Ce fel de lecţii ? Să lichidăm cu delăsarea ! Dacă noi, conducătorii de partid şi ceilalţi activişti pe tărîm obştesc din Karaganda n-am fi fost nepăsători, şi îndeosebi dacă n-ar fi existat delăsarea mea, pungaşii n-ar fi reuşit niciodată să se atingă de bunul statului. Repet, totul e limpede. E timpul să terminăm discuţiile. Partidul aşteaptă ca noi să muncim mai departe cu puteri sporite. O mînă de tîlhari

nu poate opri mişcarea înainte a întregului popor, calea spre Karaganda cea mare.

Dar duşmanii nu depuseră armele nici după cuvintele lui Şcerbakov. Jappar ceru cuvîntul. Faţa lui uscătivă, negricioasă, nu trăda nici un pic de tulburare, ochii înguşti şi negri priveau cu îndrăzneală. În timp ce vorbea i se vedeau doi dinţi din faţă.

— Populaţia oraşului e în creştere, — începu Jappar, — această creştere este prevăzută în planul de aprovizionare şi totuşi alimentele nu sînt îndestulătoare. De vină nu este numai irosirea şi furtul alimentelor, descoperite de noi. Se ştie că un depozit de alimente a ars...

— Dar pierderile suferite în urma incendiului ne-au fost compensate de stat, — spuse Meiram.

— E drept, — urmă Jappar. — Statul nu ne-a uitat. Din păcate s-a stabilit că au ars mult mai multe alimente decît am presupus la început. S-a creat o situaţie dificilă. În asemenea situaţie nu putem ierta faptele lui Mahmet şi ale complicilor săi. Vinovaţii trebuie pedepsiţi cu asprime. Dar numai atît e prea puţin. Trebuie curăţată reţeaua comercială de toate elementele dubioase. Propun să se facă o verificare amănunţită a personalului comercial.

Cei care participau la adunare îşi încordară auzul. Propunerea lui Jappar părea justă. Totuşi ascundea ceva pe care cei de faţă încă nu puteau să-l seziseze.

După ce-şi însemnă ceva pe o hîrtie, Meiram se adresă celor de faţă :

— Cine mai vrea să ia cuvîntul. Dumneata ? — îl întrebă el pe Ermek.

— Sînt de aceeaşi părere cu Serghei Petrovici. S-a vorbit destul. E timpul să terminăm, — răspunse acesta.

Nu rămînea decît ca secretarul comitetului orăşenesc să tragă concluziile. Meiram începu cu propunerea lui Jappar :

— Verificarea amănunțită a personalului comercial? — El dădu din cap în semn de îndoială. — Această propunere, tovarăși membri ai biroului, nu-mi place. Vom stîrni vîlvă, vom porni campania, atenția populației va fi atrasă spre această campanie... și în zarva generală adevărații dușmani se vor ascunde mai ușor. Avem destule forțe să-i descoperim pe criminalî cu alte mijloace.

Acum să trec la fondul problemei. Știm cu toții că punctul nostru cel mai slab este aprovizionarea populației. Poporul știe prea bine lucrul acesta, dar nu se sperie de greutăți. El are încredere în partid și luptă fără preget pentru construirea socialismului. Dar nimeni nu va admite acoperirea delapidatorilor. Cei ce ne pun bețe în roate, cei ce împiedică crearea Karagandei, să nu se aștepte la milă din partea noastră. Propun ca Mahmet Torsîkbaev să fie exclus din partid și cazul lui să fie trimis procuraturii. Dar cum putem califica atitudinea tovarășului Karibaev Rîmbek, la ședința de astăzi a biroului? N-a vrut să mărturisească tot adevărul în fața noastră. A încercat să se ascundă în spatele altora. În ultima vreme l-am chemat de două ori aci și i-am atras atenția că nu stăm bine de loc cu selecționarea oamenilor și cu creșterea cadrelor. I-am spus că metodele sale de lucru sînt birocratice. Știu că despre același lucru a vorbit cu el și tovarășul Șcerbakov. Dar vorbele noastre i-au intrat pe o ureche și i-au ieșit pe cealaltă. Poate că nu am fost destul de stăruitori în discuțiile noastre cu el? Dealtfel nici noi n-am luat măsuri energice la momentul oportun. Și în acest punct sînt de acord cu Serghei Petrovici. O parte din vină este a noastră — trebuie s-o recunoaștem în mod bolșevic. Tot așa în mod bolșevic sîntem datori să ne spunem părerea despre Karibaev Rîmbek. Părerea mea este că trebuie să i se dea un avertisment sever.

— Nu e prea mult? — rosti Jappar.

— Ai altă propunere?

Dar Jappar tăcu.

Toţi membrii biroului votară pentru propunerea lui Meiram.

16

De cîteva zile bătea un vînt cald de la miazăzi, topind învelişul gros de zăpadă. Pe străzi gîlgîiau şuvoaie de apă murdară. Muncitorii care locuiau în barăcile clădite pe povîrnişuri, ieşiseră toţi cu lopeţi şi tîrnăcoape ca să spargă gheaţa de pe lîngă locuinţe şi să facă loc pentru scurgerea apei. Primăvara dădu multă bătaie de cap, dar oamenii, dobitoacele şi păsările din curţi o întîmpinară cu bucurie. Copiii nu puteau fi adunaţi de pe străzi, pînă seara tîrziu.

Fochistul Bokai robotea pe lîngă bordeiul său. Spărsese gheaţa la intrare, făcînd loc de scurgere apei care venea de la deal. Se opri o clipă rezemat de lopată şi privi cu mirare spre valea care se întindea înaintea lui. Pămîntul se surpase formînd o vîlcea atît de mare, încît în ea putea să încapă cu uşurinţă un aul întreg. Vîlceaua se umpluse de apă şi se formase o baltă, în care raţele şi gîştele se bălăceau de pe acum.

— Tot aşa se pot surpa şi barăcile noastre! — mormăi Bokai.

Teama lui nu era fără temei. Una din mine îşi croise galeriile sub colina pe al cărei povîrniş se ridicau barăcile. Bokai ştia că uneori, cînd tot cărbunele este extras şi minele sînt părăsite, pe locul respectiv terenul se surpă, formîndu-se rîpe sau crăpături adînci. Uneori trebuiau mutate nu numai barăcile de pămînt, ci şi casele mai vechi. Bokai ţinea mult la sărăcăcioasa lui locuinţă, pe care o făcuse cu propriile sale mîini, cu sudoarea frunţii.

— Cred că trebuie să vorbesc cu Şcerbakov, — mormăi el urcîndu-se pe acoperişul bordeiului.

Pereţii bordeiului nu se ridicau mai mult de un metru deasupra pămîntului. Tavanul era acoperit cu pămînt şi acest strat înlocuia acoperişul. Bordeiul era săpat destul de adînc, îngăduind să stai înăuntru cît erai de înalt. Pe acoperiş se afla o bucată mare de pîslă veche, făcută sul şi legată cu grije; pîsla servea altădată lui Bokai ca să-şi acopere cortul. Acum era atît de veche, încît nu mai putea fi bună nici pentru acoperire, dar nici pentru pus pe jos. Şi Bokai nu putea să hotărască ce să facă cu această bucată de pîslă afumată şi mîncată de molii. N-ar fi vrut s-o arunce, dar nici s-o folosească la ceva.

— S-o las aici, — îşi spuse el, tot privind la ea.

Coborî de pe acoperiş şi intră în bordei.

Soţia sa lucra la maşina de cusut pe care o cumpăraseră de curînd. Femeia avea pîntecele mare şi faţa pămîntie plină de pete galbene. Soţii aveau un băieţaş şi acum aşteptau ca familia să sporească. Cînd sosiseră la Karaganda, băieţaşul abia gîngîvea, iar acum turuia cît era ziua de mare. In acest timp multe se schimbaseră în viaţa lui Bokai. Cerga din păr de cămilă şi pielea de viţel netăbăcită care înainte fuseseră aşternute pe locul de cinste, erau acum întinse pe jos, aproape de prag. Pe locul de cinste se vedea un covor vechi, acoperit cu o plapomă. Lîngă perete se afla un pat de fier deasupra căruia era atîrnat un ceas deşteptător. In cele două încăperi calde, curate, nu se mai vedeau din lucrurile folosite altădată în cort, decît cerga veche şi pielea de viţel. Toate celelalte lucruri le cumpăraseră aici, la Karaganda. Şi vorbele oamenilor erau acum altele:

— Maică a copilului meu, e vremea să plec la lucru, — spuse Bokai. Stătea în prag ca să nu murdărească cerga aşternută pe jos. — Tuleujan, dă-mi ochelarii.

Copilul luă de pe fereastră ochelarii mari, albaştri, pe care Bokai îi folosea la lucru în sala cazanelor, se uită prin ei, apoi voi să-i pună lui taică-său pe după urechi, alintîndu-se şi rugîndu-l:

— Ia-mă şi pe mine.

— Nu pot, fiule. În sala cazanelor te poţi frige. Acolo e foc, sînt aburi. Apoi afară e noroi şi o să-ţi fie greu să mergi.

— Nu mi-e greu.

— Ia să mai isprăvească! Şi tu nu-i mai da atîta nas! — se răsti la ei tînăra soţie.

Bokai se însurase tîrziu. Nevasta lui, tînără, răsfăţată ca şi băieţelul, era întotdeauna repezită cu soţul său şi cu Tuleujan. Iute din fire, se aprindea într-o clipă, dar supărarea nu ţinea mult, se potolea repede. Era ca un nor care se întunecă, ameninţă, dar se risipeşte repede fără să lase urme. Bokai, domol la fire, nu se prea sinchisea de toanele soţiei sale.

— Iar ne ceartă mama, — spuse el băieţelului. — Mîine sînt liber, mergem amîndoi la cinema, mînzule.

Copilul se linişti. Maică-sa îşi văzu de treabă. Altădată avea destulă bătaie de cap cînd pleca Bokai la lucru. Trebuia să aibă grijă de hainele lui de lucru, să-i dea să mănînce şi să-i pregătească şi o legăturică cu de-ale gurii. Cînd se întorcea din schimb, trebuia să-i toarne să se spele şi să pună masa. Acum scăpase de grijile astea. Mina avea baie şi cantină. Înainte de a pleca spre casă, bărbatul ei se spăla şi lua ceva în gură. Tînăra nevastă nu mai avea altă treabă decît să învîrtească toată ziua de mînerul maşinei de cusut, cu degetul mic dat înlături şi mişcînd încet din buze.

Cînd îl văzu pe Bokai că-şi pune ochelarii pe frunte şi vrea să plece, îl opri.

— De ce pleci astăzi așa devreme? S-a întîmplat ceva în mină?

— Vreau să trec pe la Șcerbakov. Mi se pare că minerii au făcut o galerie chiar pe sub bordeiul nostru, parcă n-ar găsi cărbune în altă parte. Din pricina asta pămîntul poate să se surpe.

— Ce rost are să-i baţi capul lui Șcerbakov pentru atîta lucru? Dacă o să se surpe bordeiul, ne dă altă locuinţă.

— E păcat să se năruie ceea ce ai făcut cu mîinile tale! Un udarnic nu trebuie să tacă în asemenea cazuri. Am să-i spun lui Șcerbakov, și are să oprească înaintarea. Casele noi nu ajung pentru toată lumea. Oamenii vin și acum tot mai mulţi la Karaganda.

— Vorbești prostii, — îl luă la rost tînăra femeie ţuguindu-și buzele. — Mai bine nu uita de premiul pe care ţi l-au făgăduit. Despre asta să stai de vorbă cu Șcerbakov. Vezi, băiatul crește. Primăvara bate la ușă. Fără vacă o ducem greu. Pînă și Bodaubek are vacă.

— Maică a fiului meu, — răspunse Bokai cu asprime, — premiul nu se dă aceluia care-l cere, ci aceluia care-l merită. Așteaptă, toate la vremea lor. E ruşinos să fii atît de hrăpăreaţă.

— E-e-i, împlinește curînd patruzeci și cinci de ani și vorbește de ruşine, ca o fată. Ascultă, astăzi să mănînci la cantină. Eu mă duc cu Tuleujan la Janabîl. Dacă Maipa naște un băiat, o să fie petrecere.

— Așteaptă, mai întîi să nască ea cu bine, — răspunse Bokai și ieși.

Drumul ducea pe lîngă cantină. O grămadă de lăzi goale se ridica lîngă un zid al cantinei. Lîngă aceste lăzi Bokai văzu trei oameni care stăteau lungiţi pe pămînt, cu capetele pe niște legături cu boarfe. Așa cum zăceau pe jos cu hainele de pe ei ferfeniţă, păreau niște cerșetori.

Pesemne că veneau de departe de erau atît de obosiți. Trecînd pe lîngă ei, Bokai le dădu ziua bună și unul dintre străini, un bătrîn cu barba albă încîlcită, îi răspunse abia mișcînd din buze. Ceilalți doi, un bărbat și o femeie tînără, nici nu ridicaseră ochii. „Ce-o fi cu ei? se gîndi Bokai. Par atît de obosiți, că nici nu se mai pot mișca!"

— Te odihnești, otagasî? — întrebă el pe bătrîn.

Acesta tăcu cîteva clipe, apoi vorbi cu glas stins:

— Era odată unul Mînbai. Cînd tocmea oameni la muncă, le făgăduia: „Dacă veniți să munciți la mine, mai mult o să dormiți." Se găseau și din cei care credeau că munca la el o să fie ușoară. Am văzut de multe ori cum se chinuiau oamenii la Mînbai. Nici nu mai puteau să mănînce, cădeau grămadă istoviți. Acum am căzut și noi ca ei.

Bokai nu înțelesese ce voia să spună bătrînul și pe cine făcea de ocară prin povestea sa.

— Cine v-a nedreptățit? De unde veniți?

— Nu m-a nedreptățit nimeni. Și dacă cineva vrea să creadă că vorbesc despre el, n-are decît. Ce mă mai întrebi de unde vin? Se vede doar că-s un bătrîn ca toți bătrînii, un pribeag. N-am făcut nimănui vreun rău, dar rătăcesc de colo-colo, ca un deznădăjduit...

— Nu mai lungi vorba atîta și spune ce s-a întîmplat!

— Dar pe tine ce te privește? Cine ești? Nu am de gînd să mă plîng în fața oricui îmi iese în cale.

— Sînt fochist la atelierul mecanic, — răspunse cu mîndrie Bokai. — Atelierul nostru este colo, lîngă coșul acela înalt de fier. Sînt udarnic și mă cheamă Bokai.

— Așa-a, — rosti tărîgănat bătrînul, și pe fața lui se citi luarea aminte. — Deci ești udarnic? — Moșneagul se ridică o clipă și se așeză din nou. — Am auzit de la oameni pricepuți că udarnicii sînt niște djighiți care în muncă o iau înaintea tuturor. Unui astfel de om, cred că mă pot des-

tăinui... Aş fi vrut să mă duc cu supărarea în mormînt dar ţie, dacă mă întrebi, îţi voi spune... In munţii Ala-tau se află marele trib al Naimanţilor. Bătrînul Mausîmbai trăia împreună cu ei nici în bogăţie, nici în sărăcie. Cînd i-a murit bătrîna, bătrînul a plecat spre Semipalatinsk, la singura sa fiică măritată. Ginerele şi fiica lui tocmai se pregăteau să plece la muncă în Karaganda. Bătrînul plecă şi el cu ei. Şi iată-i sosiţi. Oraşul nu-l cunosc, în buzunare n-au nici un ban. Au bătut pe la toate uşile. Opt zile au rătăcit de la o mină la alta. S-o găsi muncă multă la Karaganda, dar supărări îs şi mai multe. Unii spun că pecetea de pe acte nu se vede bine, alţii că hîrtiile sînt scrise neciteţ. Te duci la şef: nu te primeşte. Şi cei trei oameni abia îşi mai trag sufletul de istoviţi ce sînt. Iar oamenii aceştia sîntem noi, oropsiţii de noi, pentru care nu s-a găsit un colţişor într-un oraş mare cum este Karaganda. Ni s-a spus: „Cum o să ajungeţi la Karaganda, o să găsiţi numaidecît un loc". Iată că ne-am găsit locul — zăcem lîngă lăzile astea.

— Staţi oleacă, nu deznădăjduiţi! — îi linişti Bokai. — Desigur că nu ştiţi la cine să vă duceţi. Aţi fost la Rîmbek, şeful serviciului de cadre?

— Tocmai la el ni s-a spus că nu ne primeşte, — răspunse amărît Mausîmbai.

— Atunci trebuie să mergeţi chiar la Şcerbakov, la Serghei Petrovici. Acesta este şeful nostru cel mai mare. O să vadă el ce-i de făcut. Haideţi cu mine!

— Nu merg nicăieri, nu mai stărui, — răspunse cu îndărătnicie bătrînul. — Rămîn aici pînă am să închid ochii. — Totuşi voia să-şi uşureze sufletul şi urmă: — Mi-am pus nădejdea într-un djighit. M-am întîlnit în tren cu el, îl cheamă Meiram. Credeam c-o să mă ajute...

— Meiram! — strigă Bokai. — Este secretarul comitetului nostru orăşenesc.

— O ştiam şi eu. Îl cunosc înaintea ta.
— Aţi fost la el?
— Am fost.
— Şi?
Mausîmbai dădu deznădăjduit din mînă.
— Cu Meiram al vostru mai uşor poţi să stai de vorbă în stepă decît în oraş. Şi-a pus înaintea uşii o femeie frumoasă. Cînd ne-am dus la ea, ne-a spus: „A plecat la mină".
Era vădit că bătrînul e foarte mîndru şi foarte supărăcios. După cele prin care trecuse, nu voia să mai încerce nimic.
Bokai luă repede o hotărîre.
— Aşteptaţi-mă aici, mă întorc îndată, — spuse el şi o luă repede spre comitetul orăşenesc. „Ce-o însemna şi asta? gîndea el pe drum. Toate minele au nevoie de muncitori, iar oamenii ăştia nu pot să-şi găsească un loc".
Antonina Fedorovna nu era în biroul ei. Bokai nu avea timp de pierdut — se temea să nu întîrzie la lucru. Deschise uşa care dădea în camera lui Meiram.
— Intră, intră, — îl îndemnă secretarul. — Ce mai faci? Jenghei şi copilul sînt sănătoşi?
— Mulţumesc.
— Cum funcţionează cazanul?
— Bine.
— Cu învăţătura cum stai?
— Merg înainte. Nici n-am ştiut că există o ştiinţă care se numeşte „cele patru operaţiuni". Cam grele! „Dacă ai să înveţi bine toate cele patru operaţiuni, ai să ajungi fochist-şef", mi-a spus Kozlov. Am şi învăţat trei, nu mi-a mai rămas decît împărţirea.
— Deci te apropii de sfîrşit. Nici practica să n-o uiţi. Ea este baza ştiinţei.
— Asta-i drept. Un învăţat a scris o carte despre ca-

zane, groasă de două degete. Tineretul n-o mai lasă din mînă. Zilele trecute am rugat un flăcău să-mi citească şi mie din ea. Allah, acolo scrie tot ce am făcut eu în practică.

Gîndurile lui Bokai erau naive în multe privinţe. Nu era mult de cînd văzuse pentru prima oară o exploatare industrială şi cunoscuse metodele tehnice... Vorbea despre un lucru sau altul, ca despre nişte descoperiri. Era însetat de cunoştinţe şi învăţa cu însufleţire tot ce-i era necunoscut. Această însuşire a firii sale era preţuită de conducătorii atelierului de reparaţiuni mecanice.

Meiram întrebă în treacăt:

— Boke, — am auzit că te temi ca nu cumva locuinţa dumitale să se dărîme.

— Ia uite! De unde ai auzit aceasta?

— Vorba scăpată e ca vrabia: n-o mai poţi ţine. Iată că a ajuns şi la urechile mele.

— Deci trebuie să-mi ţin gura. Numai Janabîl a putut să-ţi spună!

— Mi-a spus unul dintre prietenii dumitale!

— În treaba asta avusesem de gînd să trec pe la tovarăşul Şcerbakov. Ar trebui ca galeriile să fie făcute cu mai multă băgare de seamă — altminteri se pot aduce pagube întregului oraş. Ai văzut cît am muncit ca să ridicăm atîtea case noi. Roboteam ca nişte rîndunele la cuiburi. Ai care au venit de curînd nu ştiu nimic din toate astea, dar noi am dus greul pe umeri. Ar fi bine ca înaintarea să se facă în altă direcţie. Cărbune e destul şi în alte locuri...

Bokai se îngrijea de soarta oraşului mai mult chiar decît de propria sa locuinţă. Era neliniştit ca nu cumva noile clădiri ridicate cu atîta hărnicie şi atîtea sforţări să se dărîme. Meiram începu să-i explice cu răbdare că este posibil ca în procesul construcţiei Karagandei Mari, planurile iniţiale să sufere unele modificări.

— Ţara are nevoie de cărbuni, ca de pîine. Ca să-i scoatem, trebuie să ne vîrîm sub culmile munţilor. Din cauza grabei, unele case n-au fost clădite unde trebuiau, şi va trebui să le mutăm. Dar aceasta să nu te sperie. Totul se va plăti. Karaganda creşte. Nu e mult de cînd ne-am fi mulţumit măcar cu un acoperiş deasupra capului, acum însă ne gîndim la casele cu mai multe etaje, bine amenajate, pe care ni le va face combinatul de construcţii. De curînd Serghei Petrovici a comunicat comitetului orăşenesc că Moscova a aprobat proiectul de construire a oraşului nostru. Oraşul Nou va fi construit dincoace de aşezarea Bolşaia Mihailovka. Muncitorii, şi în primul rînd udarnicii, vor căpăta locuinţe sănătoase. Bordeiele de pămînt ne stau ca un ghimpe în ochi. Pentru mineri vor fi puse în circulaţie tramvaie şi autobuze între Karaganda Carboniferă şi Oraşul Nou.

— Nu mai spun o vorbă Meiramdjan, iaca nu mai spun o vorbă, — strigă Bokai ridicînd mîinile. — Nici pe Şcerbakov n-am să-l mai tulbur. Iată de ce am venit... Lîngă cantină am întîlnit trei oameni care au sosit de departe. Sînt tare supăraţi pe Karaganda noastră. Şi pe tine s-au supărat. N-au putut de fel să găsească de lucru.

— Ce oameni? Avem atîta nevoie de muncitori şi nu li s-a găsit de lucru?

— Nici eu nu pot să înţeleg. Nu prea seamănă a chiaburi sau a păsări călătoare. Printre ei era un bătrîn. Are o limbă ascuţită. Vorbele lui sînt ca săgeţile.

— Du-i la Rîmbek, la serviciul de cadre.

— Au fost. Nu-i primeşte. Au trecut şi pe la dumneata, dar nu te-au găsit. Bătrînul este atît de mîniat, încît nu vrea să meargă nici la Şcerbakov. Spune că te cunoaşte bine.

— Mă cunoaşte? Cum îl cheamă?

— Mausîmbai.

Meiram se străduia să-şi aducă aminte de cel ce purta acest nume, dar nu izbutea, deşi rar i se întîmpla să uite un om cu care avusese prilejul să se întîlnească în viaţă.

— Fie, cheamă-l încoace. Să-l văd.

Bokai ieşi repede şi strigă spre Mausîmbai de departe, înainte de a ajunge la cantină:

— Haideţi, Meiram vă aşteaptă!

Mausîmbai, care stătea culcat pe pămînt, nici nu se mişcă. Djighitul şi tînăra femeie priveau întrebător pe bătrîn, neîndrăznind să spună ceva.

Bokai îi zorea.

— Hai mai repede!

În cele din urmă, bătrînul înălţă capul.

— Am jurat că n-am să mă mai ridic niciodată de aici, dar pari un om încăpăţînat şi n-ai să mă laşi în pace. Fie, voi face cum vrei tu...

Se sculă cu greu şi o luă încet după Bokai. Djighitul şi tînăra femeie veneau pe urma lor cu legăturile. Cînd ajunseră la etaj, Bokai le luă legăturile şi intră la Meiram cu ele în mîini.

La ivirea bătrînului, Meiram sări în picioare.

— Pe cine văd! Dumneata eşti, Mauseke?

Înfăţişarea moşneagului era jalnică: barba albă încîlcită, ochii stinşi pe faţa pămîntie, straiele negre pline de noroi şi zdrenţuite, căciula ruptă. Cu toate acestea bătrînul i se adresă cu mîndrie:

— Da, sînt eu, Mausîmbai! — răspunse el cu răceală.

Meiram se simţi cuprins de mînie, de ruşine. Faţa i se roşi. Închis din fire, rar îşi pierdea stăpînirea de sine, dar în clipa aceasta nu putea să-şi mai ascundă revolta. Cine adusese pe bătrîn în starea aceasta? Făcînd un efort ca să se stăpînească, întrebă posomorît pe Mausîmbai:

— Aţi sosit de mult aici?

— Am plecat din Semipalatinsk acum douăzeci de zile, iar aici ne chinuim de opt zile.

— Cine sînt tinerii aceştia?

— Fiica şi ginerele meu.

— Ce s-a întîmplat? Povestiţi-mi amănunţit.

— Ţi-aduci aminte ce vorbeam în tren? Atunci îţi dădeam sfaturi şi cînd colo, eu înotam pe deasupra valurilor vieţii. Acum am ajuns la fundul ei. Nu mi-a mai rămas decît să scriu rîndurile astea...

Căutîndu-se prin buzunare, Mausîmbai scoase un carnet şi-l puse pe masă. Pe vreo zece pagini se înşirau rîndurile ciornei unei scrisori în limba cazahă pe care bătrînul o trimisese tovarăşului Stalin. Mîna bătrînului scrisese tot ce i-a fost dat să îndure.

Citind cele scrise, Meiram încleştă cînd şi cînd pumnii. Bătrînul scria:

«În fericita noastră ţară n-am văzut niciodată un om care să trăiască pe malul unui rîu şi să fie însetat, să stea între oameni şi să se simtă singur. Fără să vreau eu am ajuns un asemenea om. Karaganda are atîta cărbune, cîtă apă are marea. Iar eu doresc şi nu pot căpăta de lucru. Sînt mulţi oameni aici, dar eu am rămas de o parte. Cine sînt sfăpîni la Karaganda? Rîmbek seamănă cu un cîine hoţ care se ascunde de toţi. Jappar are o inimă rece, o inimă de şarpe. Meiram a aşezat la uşa camerei sale o femeie frumoasă şi ea răspunde: „Nu este aici, a plecat la mină". Iar în Karaganda taie şi spînzură Rîmbek şi Jappar, şi au atîţi cîrdaşi, de nu-i poţi înşira pe toţi. Despre cele opt zile petrecute de mine la Karaganda s-ar putea scrie opt poveşti lungi. Puterile m-au părăsit, ochii mi s-au stins, şi m-am hotărît să-ţi scriu ţie, axacalul poporului. Numai că nu ştiu dacă inima mea de bătrîn va mai bate pînă ce această plîngere va ajunge la tine, mare om! Socot totuşi

că este înjositor să nu-mi strig durerea fie şi cu glas slab de ied...»

După ce citi scrisoarea, Meiram o dădu înapoi bătrînului. Se simţea nefericit. Niciodată nu-i strivise umerii o ruşine atît de mare. Oamenii sînt cît pe ce să piară aproape sub ferestrele sale, iar el nu vede, n-aude.

— Sîntem foarte vinovaţi, otagasî, că te-am adus în starea aceasta, — spuse Meiram. — Vom cerceta cît de curînd ce mînă criminală lucrează aici. Dar trebuie să-mi recunosc şi partea mea de vină... Te-ai plîns unui om mare şi bine ai făcut. O să fie zarvă mare. Va trebui să răspundem... Spune-mi de ce ai nevoie în primul rînd ?

— Avem toţi trei nevoie de pîine. Dă-ne în mînă lopata şi ne-o vom cîştiga.

— De muncă e nevoie peste tot, otagasî : sub pămînt, pe pămînt, în oraş, în împrejurimi, pe ogoare, în stepă, pe păşuni... Alegeţi.

— Ne-ar place mai mult la cîmp sau la vite, — răspunse pentru bătrîn djighitul, care tăcuse pînă atunci.

— Bine, — zise Meiram şi sună.

Intră Antonina Fedorovna.

— Te rog să ei în numele meu legătura cu trustul. Aranjează ca oamenii aceştia să fie trimişi la baie, apoi la cantină. Să li se dea şi îmbrăcăminte.

— Pot trage la mine, — continuă Bokai. — Îmi vor fi oaspeţi pînă vor găsi unde să stea.

— Mulţumesc Boke. Mîine am să vorbesc cu Serghei Petrovici ca să fie trimişi la sovhozul nostru. Cred că o să rămînă la lucru acolo. Cît despre celelalte, Mauseko, vom sta de vorbă mai tîrziu. Întîi odihniţi-vă.

După ce oamenii ieşiră, Meiram puse mîna pe receptor.

În mai puțin de cinci minute intră un om în uniformă militară. Chipul lui era tineresc, avea o înfățișare îngrijită și mișcări precise. După ce își scoase mantaua, militarul se așeză la masă și ascultă.

— Tovarășe Ponomariov, ești satisfăcut de activitatea dumitale? — începu Meiram. — În producție accidentele sînt din ce în ce mai dese, în organizațiile comerciale au fost descoperite furturi... Avem mare nevoie de brațe de muncă și în același timp prin oraș rătăcesc șomerii... Desigur că le știi pe toate acestea?

— Toate acestea ne sînt cunoscute, — răspunse Ponomariov. — Mai pot adăuga și altceva. S-a stabilit că depozitul n-a ars din cauza unui scurt circuit, ci din altă pricină. Am primit informații că organele de colectare din raioanele Șetski și Jana-Arkinski n-au putut să aducă la vreme vitele colectate, și le-au tăiat cu intenția de a ne aduce carne. Dar o mare cantitate de carne s-a stricat și a ars. Nu cred că este o întîmplare... Din păcate, oameni ca Mausîmbai care abia a ieșit de aici... nu sînt cazuri izolate.

— Presupun că nu vă mulțumiți numai cu înregistrarea faptelor?

— Meiram Omarovici, dușmanul s-a încuibat adînc. N-am ajuns încă pînă la el.

— Dar ce crezi de Rîmbek, de Jappar? Ai cules date?

— Trecutul lor e acum cunoscut. Am dibuit cîte ceva și despre trebușoarele lor de acuma. Dumneavoastră, Șcerbakov și Kanabek nu v-ați îndoit degeaba de ei. Presupunerile dumneavoastră sînt juste.

— Mulțumesc! — rosti Meiram cu glas hotărît. — Tot putregaiul trebuie curățat pînă la fund! Să privim lucrul acesta ca pe o sarcină dată de partid.

— Așa am înțeles și eu.

Primăvara veni cu greutăţile sale. În locul viscolelor cumplite sosiră ploile torenţiale. În sud pîraiele Koktal şi Sakur îşi ieşiră din matcă. La nord rîul Nura se revărsă. Drumurile se desfundară. Legătura cu raioanele îndepărtate — Şetski, Kuska, Karkaralinsk, Baianaulsk, Jana-Arkinski şi Karsakpaiski — se întrerupse pentru multă vreme. La Karaganda, toate văgăunele, rîpele şi văile se umplură de apă.

Starea proastă a drumurilor stingheri aprovizionarea oraşului. Conducătorii bazinului carbonifer nu se îndoiau că greutăţile în legătură cu aprovizionarea fuseseră provocate de uneltirile duşmanilor de clasă. Dar aceşti duşmani nu fuseseră demascaţi. Conducătorii nu ştiau că în timpul iernii Jappar îl sfătuise pe Rîmbek să risipească produsele aflate în depozite şi să pună piedici transportului dinafară.

Cazul lui Mausîmbai determină pe conducătorii bazinului carbonifer să fie şi mai vigilenţi. Pe baza unei dispoziţii a trustului, Rîmbek fu scos din muncă, iar lui Jappar i se dădu un avertisment sever pentru că prezentase informaţii nereale despre rezervele de alimente. În diferite raioane fuseseră trimişi oameni anume ca să aducă alimente. Dar oamenii plecaseră cu întîrziere. Înainte de a se desfunda drumurile, sosiră numai două caravane din raioanele în care plecaseră Janabîl şi Kanabek. Pe zi ce trecea, rezervele din depozite se împuţinau.

Oraşul trecea prin clipe grele. Alimentele se eliberau pe cartelă numai pentru o zi. În faţa magazinelor şi chioşcurilor începură să se vadă cozi. Muncitorii murmurau. Atît comitetul orăşenesc, cît şi trustul se luptau din răsputeri ca să combată criza de alimente şi să suprime cozile. Şcerbakov şi Meiram nu se aflaseră niciodată într-o

situație atît de dificilă. Încruntați, preocupați, noaptea nu dormeau și zile întregi nu dădeau pe acasă. Erau tot timpul pe drumuri, controlînd felul în care se aduceau la îndeplinire dispozițiile și hotărîrile partidului. Oricît de apăsătoare ar fi fost condițiile, extracția de cărbuni planificată nu trebuia să scadă.

Tocmai în aceste zile grele veni de la centru o comisie de cercetări. Comisia luă declarații muncitorilor, conducătorilor trustului și ai organizației de partid și făcu o inspecție în mine. Președintele comisiei — un bărbat serios, calm, se afla acum în biroul lui Meiram. Ochii lui priveau liniștiți, dar pătrunzători. Convorbirea dura de aproape două ore. Președintele nu se grăbea. Vorbea puțin, mai mult asculta. Se vedea limpede că înainte de a veni să stea de vorbă cu Meiram, cercetase bine situația din Karaganda. Se părea că în dosarul voluminos de dinaintea lui era cuprinsă toată viața Karagandei. Din cînd în cînd, președintele deschidea dosarul, cerceta actele și punea întrebări scurte:

— Am primit multe reclamații împotriva dumitale. Afirmi că nici una nu este întemeiată. Admițînd că reclamațiile sînt neîntemeiate, cum se explică faptul că există atîtea nemulțumiri împotriva dumitale.

— Cred că unii mă calomniază conștient, iar alții inconștient. Sînt acuzat de fapte inexistente. Cauza este lupta dintre vechi și nou. Vechiul nu părăsește viața de bunăvoie. Se împotrivește totdeauna. Și din această cauză se întîmplă ca între oameni să se iște conflicte.

— Pe cine te sprijini dumneata în lupta pentru nou?

— Pe constructorii înaintați ai socialismului, tovarășe președinte. Iar reclamanții sînt deobicei oameni anchilozați, care n-au uitat vechile făgașuri pe care poporul nu mai merge de mult.

— După părerea dumitale Şcerbakov poate fi considerat un conducător înaintat?

— Şcerbakov este stăpîn pe meseria lui, un om principial, devotat partidului; Serghei Petrovici m-a ajutat mult în munca mea ca activist de partid.

— Crezi că el conduce cum trebuie dezvoltarea Karagandei?

— Judecă şi dumneata. Astăzi, peste treizeci de mine produc cărbuni. În timp de un an extragem atîta cărbune, cît extrăgeau capitaliştii în zeci de ani. Întreaga Karagandă de altădată poate încăpea într-o singură mină de-a noastră. Dar esenţialul este nu numai o conducere justă. Oamenii noştri au crescut, în Karaganda s-a format un nou detaşament al clasei muncitoare. Totuşi sîntem departe de desăvîrşirea construcţiei.

— Cozile de la magazine pot fi şi ele numite o realizare?

— Nu. Cozile sînt o ruşine pentru noi. Ele sînt consecinţa sabotajului duşmanilor noştri. Recunoaştem vina noastră de a nu fi fost vigilenţi. Sînt gata să răspund în faţa partidului pentru că nu am ştiut să descopăr la timp uneltirile duşmanului.

— Vina recunoscută este pe jumătate iertată. Toate acestea sînt juste. Dar spune-mi cum s-a făcut că aţi consumat înainte de termen rezervele de alimente, iar în ultima vreme întîrziaţi cu îndeplinirea planului? Aţi avut piedici acolo unde nu vă aşteptaţi la ele... Să admitem că toate acestea sînt opera duşmanului de clasă. Dar atunci dumneavoastră ce aţi păzit?

— Cînd a sosit aici primul grup de activişti în frunte cu Şcerbakov, a găsit cinci-şase barăci dărăpînate şi vreo cincizeci de muncitori. Locuinţele, apa, nu ajungeau... Astăzi, în Karaganda sînt aproape două sute de mii de oameni. Au fost clădite sute de case noi. În fiecare zi dăm

țării cîteva trenuri cu cărbune. Karaganda va ajunge curînd a treia bază carboniferă a patriei noastre... Toate acestea sînt rezultatele muncii colectivului nostru. Departe de mine gîndul de a atribui toate lipsurile noastre numai acțiunii dușmanului. În munca noastră sînt multe lipsuri, există o insuficientă organizare, există scăpări. Toate acestea aduc apa la moara dușmanului.

— Ce zici: mai există în Karaganda manifestări ale naționalismului burghez?

— Astăzi naționaliștii procedează cu foarte multe precauțiuni. Nu se manifestă pe față. Rîmbek Karimbaev — fostul șef al serviciului de cadre al trustului, și Jappar Sultanov — adjunctul directorului, alegeau oamenii după criteriul legăturilor de rudenie și al locului de naștere comun. Deși cu întîrziere, totuși am descoperit lucrul acesta și am luat măsurile cele mai hotărîte.

— Îți aduci aminte de scandalul petrecut între Bondarenko și Jumabai?

— Da, a fost o întîmplare neplăcută. Bondarenko și Jumabai au fost asmuțiți intenționat. Cineva dorea să exploateze acest scandal. Dar noi am intervenit. La judecata tovărășească, cei doi mineri s-au împăcat. Bondarenko a fost pedepsit. Între timp însă s-a îndreptat mult.

În tot timpul convorbirii, președintele comisiei nu rosti vreun cuvînt aspru. Întreba liniștit, dar era exigent. Pesemne că în timpul cercetărilor care durau de trei zile își formase o părere proprie despre ultimele evenimente din Karaganda și acum, stînd de vorbă cu Meiram, își verifica observațiunile. Uneori punea întrebări neașteptate. Și nu se putea ști dacă răspunsurile lui Meiram îl satisfăceau. Astfel, cu totul pe neașteptate, întrebă zîmbind ușor:

— Între dumneata și Mahmet Torsîkbaev nu a avut loc o ciocnire din pricina geloziei?

— Înțeleg despre ce vorbești. — Obrajii lui Meiram

se îmbujorară. — Așa ar vrea Mahmet să se piardă urma faptelor sale! Tînăra despre care e vorba s-a ridicat deasupra vechilor prejudecăți și a intrigilor josnice. Ea este atrasă de învățătură, de munca obștească. Astfel că în această privință Mahmet și cu mine nu avem de ce să ne certăm. El nu este demn de această fată nici sub aspectul politic, nici prin ținuta sa morală. Cercetați cazul și vă veți convinge.

— Se spune că protejezi avansarea nemeritată în serviciu a celor apropiați dumitale.

— Dacă prin cuvîntul „apropiați" se subînțeleg rudele, atunci așa ceva aproape că nu am. Trăiesc singur. Oamenii apropiați îmi sunt acei care s-au dovedit pricepuți și cinstiți în muncă. Ar fi o greșeală ca asemenea oameni să nu fie ridicați.

— Ce legătură ai cu Jailaubai, Janabîl, Bokai, Ermek, Jumaniaz?

— Numai Jailaubai îmi este rudă îndepărtată. Nu l-am văzut niciodată pînă în ziua cînd ne-am întîlnit întîmplător în Karaganda. Cred că și o rudă are dreptul să-și cîștige existența prin muncă. În ceea ce privește pe ceilalți tovarăși numiți de dumneata, m-am împrietenit cu ei în cadrul muncii de partid și în producție...

Se înserase. În încăpere se făcuse aproape întuneric. Lumină încă nu era. Prin fereastră se auzeau limpede glasurile oamenilor care făceau coadă în fața magazinului. Larma ba se întețea, ba scădea. Președintele comisiei privi pe fereastră și încruntă sprîncenele.

— Cînd aveți de gînd să isprăviți cu cozile astea?

Meiram își plecă capul adînc.

— Astăzi, Șcerbakov și cu mine am vorbit cu Alma-Ata și cu Moscova. Trenurile cu alimente sînt pe drum. Peste trei-patru zile această situație va înceta. Putea să se întîmple ceva și mai grav. Dar cei mai mulți muncitori

de aici au vaci, oi, capre. Mulţi oameni au legături cu colhozurile. Din pricina lipsei de alimente suferă mai mult oamenii sosiţi de curînd. Totuşi trebuie să roşim în faţa poporului ! — rosti cu o sforţare Meiram. Se simţea ca şi cum ar fi alunecat şi căzut undeva în văzul lumii. Era stăpînit de mînie, regret şi ruşine.

Deodată în cameră se aprinse lumina.

— Da, în faţa poporului trebuie să roşiţi ! — repetă preşedintele.

Scoase din dosar reclamaţia lui Mausîmbai.

— Trebuie să roşim nu numai în faţa partidului, în faţa poporului, ci şi în faţa unuia sau altuia din cetăţeni. Tot ceea ce am discutat cu dumneata, este cunoscut la Moscova. Situaţia de aici este cunoscută şi de tovarăşul Stalin personal. Citeşte această reclamaţie.

— A, am citit-o. O ţiu minte.

— Atunci pregăteşte pentru mîine o explicaţie scrisă. Deocamdată ajunge.

Amărît, Meiram ieşi din birou. Antonina Fedorovna îl privi cu nelinişte.

— N-am prea dormit în ultimul timp, — spuse Meiram parcă scuzîndu-se. — Astăzi am să mă odihnesc puţin.

Trecînd pe coridor, împinse uşa biroului Mariaşei. Şi la ea era un membru al comisiei. Fără să intre, Meiram spuse :

— Scuzaţi vă rog ! Mariaş, după ce termini convorbirea cu tovarăşul, te rog să te duci la mina Nr. 2 ! Află dacă muncitorii au primit toate alimentele pe cartelă. Apoi dă-mi un telefon.

Janabîl ieşi din camera alăturată şi plecă cu Meiram.

Tînărul, de obicei iute din fire, acum stătea ca pe jăratic.

— Cîtă bătaie de cap, ce de vorbărie ! La urma urmei ce vor ? N-am făcut nici o crimă.

— Crime n-am făcut, dar lipsuri avem destule.

— Ei şi ce ? Poate trebuie să fim fierţi în smoală ?

— Nu te aprinde ! Comisia n-a venit să aplice sancțiuni. Va cerceta, ne va ajuta. Iar noi sîntem datori să-i dăm concursul, să spunem tot adevărul.

— Nici nu am de gînd să mint ! Cineva a și răspîndit zvonul că ai să fii scos din muncă. Asta e !... Iar Jappar și Rîmbek strălucesc ca niște stele. Cum e cu putință să stea comisia de vorbă cu ei ?

— Ciudat om mai ești și tu ? De ce să nu stea de vorbă cu ei ?... Du-te acasă, mai stai la taifas cu Maipa și liniștește-te, — îl sfătui Meiram și plecă spre locuința lui.

Seara era răcoroasă, limpede. Căldurile nu veniseră încă, praful nu se stîrnise. Aerul curat al înserării era răcoros. Își descheie nasturii la tunică, și-și dezveli pieptul. Apoi își duse la spate mîinile în care ținea șapca. Cufundat în gînduri prea puțin vesele, Meiram nu-și dădu seama cînd ajunse în piața năpădită de iarbă.

Se opri înaintea vechii intrări în mina Nr. 1. Acum, acest puț era folosit pentru aeraj, pentru alimentarea minei cu aer. Pe aici coborîse Meiram pentru prima dată în mină.

Aceste amintiri îi mai limpeziră gîndurile. Privi în jurul său. De aici de sus Karaganda se vedea ca în palmă. Prin văzduhul luminos al înserării, halele de steril se înălțau printre becurile electrice strălucitoare; din coșurile înalte ieșeau trîmbe de fum, din vîrful turnurilor de extracție ale minelor se scurgea cărbunele... Departe în vale se zărea clădirea uzinei electrice. Construcția ei era pe terminate, schelele fuseseră scoase. Între mine se vedeau șiruri lungi de vagoane, încărcate cu cărbune. Fumul, becurile electrice și luminile trenurilor, sirenele, exploziile dese care mușcau din măruntaiele pămîntului — toate acestea înfățișau o privelițe măreață.

Ce muncă uriașă, îndîrjită, au depus oamenii ca să trezească la viață stepa moartă, să înalțe un oraș nou pe pămîntul gol. Și el pusese aici o părticică din ființa sa.

Oare așa să fie? Da, pînă astăzi avea siguranța că este folositor cauzei comune, că îndreptățește încrederea muncitorilor. Acum însă i se părea că oamenii îl privesc cu neîncredere, iar dușmanii se bucură. Nu cumva și-a supraapreciat cunoștințele, experiența, priceperea în muncă?

Deodată străluciră orbitor luminile farurilor unui automobil. La volanul mașinii deschise se afla Șcerbakov. Avea mînecile cămășii, suflecate. Ajungînd în dreptul lui Meiram, Șcerbakov frînă brusc. Coborî din mașină și începu să urce dîmbul. Mergînd, tot trăgea din pipă; după ce scotea fumul, i se auzea respirația grea.

— Ce-i cu tine aici? Nu cumva pompezi aer în mină?

— Da, aerul curat ne e necesar acum mai mult ca orice, — răspunse trist Meiram. — Mai avem multe unghere îmbîcsite.

— Ce ai lăsat buza în jos? Partidul ne va analiza faptele. Pentru cele rele ne va certa, pentru cele bune ne va lăuda. Dar ticăloșii vor fi demascați. Da, frate, ne-am lăsat trași pe sfoară. Ce mai putem spune. Ne-au înșelat, ne-au prostit cu ajutorul unor date false, ne-au dus de nas...

— Bine că i-am demascat, fie chiar și atît de tîrziu.

— Nu prea e mare mîngîierea. Să mă ducă ei pe mine, vulpe bătrînă...

— Nu știu de ce mi-e sufletul mai greu, de supărare sau de rușine, — vorbi Meiram posomorît. — Socoteam să ajung un făuritor al vieții noi, nu să văd mîrșăviile dușmanilor... Nu mă pot împăca cu gîndul acesta!

— Nici nu trebuie să te împaci cu el. Arată comisiei tot ceea ce s-a petrecut. Am declarat răspicat că n-am încredere nici în Rîmbek, nici în Jappar. Sînt oameni ciudați, suspecți. Hai să mergem, — încheie Serghei Petrovici. — N-are rost să mai stăm aici. E greu, desigur, dar treaba nu așteaptă. Am mai avut insuccese în viață. O știu din experiență: în asemenea cazuri, munca este cel mai bun leac. Să mergem!

— Îţi mulţumesc, — spuse Meiram, — aş vrea să mai rămîn.

Se îndepărtă şi după un timp privi înapoi. Şcerbakov îşi aprindea pipa stînd încă pe loc, rezemat de tubul de aeraj. „M-a îndemnat să merg, dar n-a plecat nici el. Nici lui nu-i e prea uşor", se gîndi Meiram.

Deodată dădu cu ochii de Ardak. Pesemne că stătuse ascunsă undeva în întuneric, aşteptînd ca Meiram să se despartă de Şcerbakov. Fata vorbi cea dintîi:

— Pentru a doua oară ne întîlnim aici.

— Da, prima dată iarna. Iată că primăvara este în toi...

— Atunci ai venit înaintea mea, acum am venit eu. Ştii ce? — Şi fără să-i mai aştepte răspunsul, spuse: — Ai o greutate pe inimă. De aceea am venit.

— Vorbeşti din inimă? — întrebă cu însufleţire Meiram. Cuvintele dumitale îmi dau puteri noi.

— În viaţa mea n-am amăgit pe nimeni. Dacă mă amăgeam pe mine însumi, eu eram vinovată... Am venit ca să-ţi spun... M-am hotărît să-ţi spun... Inima mea ţi s-a deschis de la prima noastră întîlnire. Dar atunci credeam că sînt singură... „Un scop măreţ este o stîncă măreaţă", spune Abai. Eu nu aveam un scop în viaţă şi mă simţeam nevrednică de un sentiment mare. Acum mi-am aflat locul printre oameni. Învăţ tineretul, mă pregătesc să dau examen la o şcoală superioară. Mi-ai ajutat să-mi găsesc un scop în viaţă. Serghei Petrovici mi-a ajutat şi el... M-am hotărît să plec de la tatăl meu. Aştept să se însănătoşească. S-a îmbolnăvit.

Ardak nu se mai ferea de Meiram, ca pînă acum. Apropiindu-se de el, îl privi cu ochi strălucitori. Meiram o sărută şi o strînse uşor la piept; braţele mlădioase ale fetei îi cuprinseră gîtul.

Intotdeauna stăpînită, încordată, acum era încrezătoare, drăgăstoasă.

— Am auzit că ai să pleci curînd de aici, — zise Ardak. — Decît să plîng la despărţire, mai bine am să spun acum totul: visul vieţii mele este ca aceste mîini care înlănţuie gîtul celui drag, să nu se mai desfacă niciodată!

— Şi m-ai făcut să mă chinuiesc atîta vreme? Ai aşteptat să plec, ca să-mi spui?

— Nu, n-am aşteptat! Nu vreau să pleci. Sufletul îmi va rămîne pustiu, cum rămîne jailau [1]) după plecarea aulului...

Ardak credea că Meiram va fi scos din muncă. Zvonul împrăştiat prin oraş ajunsese şi la ea. Va pleca de aici, nu-l va mai vedea! La acest gînd o copleşea durerea. Glasul catifelat şi trist al fetei, mîngîierile ei sfioase, încălziră inima lui Meiram, spulberară amărăciunea adunată în cursul ultimelor zile.

— Nu trebuie să fii tristă. N-am să plec nicăieri. Cine este cel care mă alungă din Karaganda fără ştirea mea?

— Mi-a spus Janabîl. Adineaori zicea: „Ei, nu te-ai săturat să tot fii mîndră? Du-te şi ia-ţi rămas bun". Şi iată că am venit.

— Sînt fericit că ai venit. Dar să ştii că nu am de gînd să plec de aici.

Abia acum îşi dădu seama Ardak de şiretlicul lui Janabîl: îi spusese dinadins de zvonul care umbla despre Meiram.

— Ce şaitan, — glumi fata, — şi cum mai făcea pe amărîtul!

— Înseamnă că n-a pierit Tontai [2]).

— Şi ce vreţi să spuneţi acestui Tontai? Mulţumiţi-i.

---

[1]) *Jailau* — păşune în munţi. (N. red. ruse.)

[2]) *Tontai* — un erou îndrăzneţ dintr-o veche poveste cazahă. (N. red. ruse.)

El este cel care a picurat miere pe buzele voastre uscate! — se auzi un glas puternic.

Janabîl se ivi de după colţ. Ardak şi Meiram se repeziră la el şi începură să-l tragă de urechi, să-l scuture.

— Ajunge! — se rugă Janabîl. — Mă lăsaţi fără urechi, drept răsplată pentru ceea ce am făcut pentru voi.

Cuprinzîndu-i cu braţul pe Ardak şi pe Janabîl, Meiram se îndreptă cu ei spre marginea oraşului, uitînd de toate necazurile.

— Prieteni — spuse el vesel. — În seara asta sînt fericit. Mult am mai suferit. Sînt dulci chinurile dragostei. Şi dacă pînă la urmă îţi dau fericirea, de ce să-ţi fie frică de ele?

— Poţi vorbi vreodată fără să filozofezi? — îl dojeni Ardak.

— Nu poate! — îl susţinu Janabîl. — Poate ai să-l înveţi tu să sărute fără filozofie...

În culmea fericirii, Meiram rîse, apoi începu să cînte:

O, Ardak, eşti micul iepuraş înspăimîntat,
Iar eu un uliu ce te urmăreşte...

Cîntînd tustrei acest cîntec popular, se depărtau tot mai mult de oraş. Înaintea lor se întindea ste[illegible] nită.

18

Jappar şi Rîmbek călăreau pe doi cai [illegible], urmînd malul rîului. Amîndoi aveau în spate puşti cu două ţevi. De şei atîrnau raţele împuşcate. Era o zi însorită. Pămîntul începea să se zbicească. Pîrîul Sakur care se trăsese în matcă, gîlgîia liniştit. După revărsare, apa mai rămăsese doar în viroagele şi în rîpele lunguiețe ca un bur-

lan, sau rotunde ca un blid. Pe maluri creştea păpuriş şi rogoz. Păsările nu-l puteau vedea pe vînător, şi acesta se apropia de ele cît mai mult, ca să poată trage cu puşca la sigur.

— Minunată este vînătoarea cu şoimi pe aici, — spuse Jappar.

— Pămînturile astea sînt ale tribului Ojjeken din neamul Sarmantai. Pe aici a fost descoperit pentru prima dată cărbunele — într-o vizuină de pint, — povestea Rîmbek. — Colo, pe povîrniş, se afla aulul Bapan. Cărbunii au fost găsiţi de un cioban din acest aul.

— Se vede că tribul Ojjeken s-a aşezat de mult pe meleagurile astea.

— Cel dintîi. Oamenii din aul erau toţi meşteşugari şi chirigii. Şi e explicabil: Karaganda şi Spassk erau aproape. Îl cunoşti pe fierarul Koktainşa care lucrează la uzina de reparaţii mecanice? E din aulul ăsta.

— Cum să nu-l cunosc. Astăzi e tare ca un taur — rupe fierul în mîini. Mai rar asemenea om.

Călăreau, vorbind de una şi de alta. Dar nu pentru vînătoare şi nici pentru ca să discute despre fierarul Koktainşa se plimbau ei pe acolo. Veniseră în stepă să discute nestingheriţi, fără teamă, despre îndeletnicirile lor mîrşave.

Călăreţii lăsară pîrîul în urmă şi urcară pe povîrnişul unei coline. Acolo descălecară, împiedicară caii şi îi lăsară să pască; se aşezară într-o poiană ca să ia o gustare. După cîteva pahare de rachiu, discuţia se însufleţi. Rîmbek îşi aminti de timpurile de altădată:

— Priveşte înălţimile Kuljumîr-Suran. Dincolo de ele se află muntele Baidavlet — de aici nu se vede. Pe vremuri, Jaman, stăpînul unei herghelii de şaptesprezece mii de cai, a sosit acolo de pe malurile rîului Sîr-Daria. Munţii aceia din depărtare fuseseră ai unui oarecare Ighilik. Acesta avea douăsprezece mii de cai. Fiul şi urmaşii lui

Ighilik şi ai lui Juman locuiesc şi astăzi la Karaganda. Dar au ajuns rău de tot, par nişte nătîngi, nu pricep nimic din cele ce se întîmplă astăzi...

Îşi aminti de trecutul său. Deobicei, Rîmbek nu vorbea despre viaţa sa, şi asta nu numai faţă de străini, dar nici faţă de prieteni. De data asta, între patru ochi cu Jappar, se destăinui:

— Atotputernic la uzina din Spassk era poliţaiul. Timp de doi ani de zile am lucrat în subordinea lui. În 1917, Alihan, Ahmet, Eldes [1]) şi alţii care fugeau spre graniţa de est, au trecut pe la uzina din Spassk. Pe atunci lucram la soviet. Alihan a adunat pe muncitori la un miting şi le-a spus: „În cărţile vechi se spune că înainte de sfîrşitul lumii vor apare Iajuj şi Majuj [2]). Aceştia sînt bolşevicii. Rezistaţi în faţa lor pînă la ultima picătură de sînge"... De atunci am urmat calea luptei împotriva Puterii Sovietice.

În timpul mitingului, muncitorii ruşi s-au ridicat împotriva lui Alihan. După ei s-au ridicat şi muncitorii cazahi. Mitingul a trebuit să fie întrerupt. Am călăuzit fugarii pe drumuri ocolite, trecîndu-i în judeţul Karkaralinsk.

Era riscant să mai rămîn la Spassk. După puţin timp am plecat. Desigur că n-am lăsat urme în arhivă şi mi-am făcut rost de acte bune. De cincisprezece ani trăiesc cu ajutorul lor. În acte se scrie că sînt de origine muncitorească, că am fost muncitor, şi că mi-am făcut studiile ca muncitor. Toate au mers strună. Am ocupat posturi de răspundere şi n-am dat nimic de bănuit. Dar în ultimul timp ceva mă roade pe inimă. Să fi descoperit autorităţile ceva? Trebuie să dispar mai repede de aici, să dispar cît mai e vreme.

---

[1]) Căpetenii ale bandei naţionaliste cazahe Alaş-Orda. (N. red. ruse.)

[2]) *Iajuj şi Majuj* — un fel de Gog şi Magog din biblie, adică două popoare mitice care, potrivit credinţei musulmane, apar la „judecata de apoi". (N. red. ruse.)

Jappar își frecă nervos degetele. Ochii îi jucau ca unui șoarece. Dar după un minut, fața lui își recăpătă înfățișarea calmă din totdeauna: privea rece, cu buzele strînse.

Era superior complicilor lui atît în ceea ce privește talentul său de vorbitor, cît și prin dîrzenia cu care își apăra ideile. Jappar vorbi cu tărie:

— Nu cumva prudența să se transforme în lașitate. Puterea serviciului sovietic de informații stă în popor. Ascunde de popor fața ta adevărată și nimeni nu te va descoperi. Nu sîntem chiar atît de slabi ca să ne fie teamă. Numai în Karaganda au fost provocate douăzeci și opt de accidente. Am incendiat și am degradat aproape două sute de tone de alimente. Am sustras aproape două mii de cartele. Moartea lui Orlov face cît zeci de morți. Nu numai că am pricinuit statului pagube de milioane, dar am și adus la disperare sute de oameni. Dacă Șcerbakov sau Meiram ar bănui ceva, îți închipui că ne-ar fi lăsat în pace?

— S-ar putea să ai dreptate, — răspunse Rîmbek.

— Sigur că am dreptate, — urmă Jappar. — Nu mai avem mult de așteptat. Situația internațională evoluează în favoarea noastră. În Germania, fascismul s-a consolidat. În Anglia vine la putere Churchill. În Italia, Mussolini așteaptă războiul cu nerăbdare. Japonia se pregătește să pună temeliile Asiei Mari, la care va alipi și Rusia Răsăriteană. Politica americană a dolarului duce cu siguranță la război. Repetiția războiului se face concomitent în Europa, în Asia și în Africa. Pentru ca războiul să izbucnească în toată lumea, nu trebuie decît un chibrit. Să ții minte vorba mea, nici n-o să mai fie declarații de război. Lupta va izbucni deodată, ca un foc în stepă și se va întinde tot atît de repede ca flacările prin iarba uscată. Frontul principal va trece pe pămîntul sovietic. Nu este exclus ca încăierarea să înceapă în interior. Atunci o să acționăm cu curaj. Deocamdată să așteptăm.

Rîmbek privi spre caii care păşteau. Murgul cu stea în frunte, nedeşelat, se răsturnase cu picioarele în sus şi se tăvălea. Rîmbek alergă, îl ridică şi cînd se înapoie, spuse :

— Totuşi pentru Karaganda n-am săpat o groapă prea adîncă. Muncitorii, fie că sar peste ea, fie că alunecă înăuntru, tot ies uşor. Odată cu primăvara or să se înfiripe şi mai bine.

— I-a salvat calea ferată, — observă Jappar. — Altfel ar fi păţit-o urît. Totuşi le-am făcut mult sînge rău. S-a alarmat nu numai Karaganda, ci şi Alma-Ata şi chiar Moscova. Comisia pleacă mîine cu o arhivă întreagă. Meiram este chemat la Alma-Ata ca să prezinte un raport. E foarte posibil ca să nu se mai întoarcă din această călătorie.

— Dar tu de ce pleci la Moscova ?

— Şeful este acolo...

Rîmbek ar fi dat mult să afle cine este acest „şef". Dar Jappar nu mai spuse nimic. Făcîndu-l pe Rîmbek să înţeleagă că nu toate uşile îi sînt deschise, el schimbă vorba :

— Mai devreme sau mai tîrziu tot o să te scoată din muncă. Da, mai bine pleacă în altă parte. Fă aşa, ca să ţi se piardă urma. Dar ţine legătura cu mine.

— M-am gîndit să plec la regiune, să reclam că am fost nedreptăţit şi să cer mutarea undeva la vreun şantier nou...

Soarele apunea. Spre asfinţit, peste obcinele munţilor, se răsfirau nori albi de primăvară, iar spre răsărit se zărea un nor plumburiu. Tunetul bubuia departe dar fulgerile nu se vedeau. Acolo în depărtare ploua şi curcubeul se boltea dintr-o zare în alta.

Privind într-acolo cu admiraţie, Jappar zise :

— Să mergem. Nu prea se văd păsări. Pesemne că acum se împerechează şi ouă.

Trecură pe lîngă un iezer. Deasupra apei zburau răţuşte sălbatice şi alte păsări mici de baltă. Vînat mare nu se vedea.

Pe o colină, departe, înaintea lor, se înălţau vălătuci de fum. Altădată, cînd bogătanii îşi duceau vitele spre jailau, săracii şi meşteşugarii rămîneau pe acest tăpşan lîngă fîntîni. Nu îndrăzneau să se îndepărteze. Prin părţile acestea pămîntul era folosit pentru păşune şi era arat numai pe ici, pe colo. Acum se vedeau ogoare aproape peste tot. Rotocoale de fum se ridicau deasupra taberelor de cîmp ale brigăzilor colhoznice, deasupra fermelor pentru creşterea vitelor. Terenurile arabile şi păşunile colhozurilor „Molotov" şi „Kaganovici", se întindeau pînă la povîrnişurile din depărtare. In ultimul timp, şi sovhozul Nr. 1 al serviciului de aprovizionare a muncitorilor, de pe lîngă trustul din Karaganda îşi întinsese hotarele. Pe cîmpii păşteau turmele de oi ale sovhozurilor şi brigăzile ieşiseră la muncă. Pămînturile colhoznice se întindeau spre răsărit de Karaganda.

Spre miazănoapte curgea rîul Nura pe malurile căruia se întinseseră auluri şi felurite aşezări. Pămînturile întinse de la apus de Karaganda fuseseră date sovhozului „Dolinka". Secţiile acestui sovhoz fuseseră organizate pe pămînturile stăpînite altădată de două neamuri mari, Altai şi Karpîk. Sovhozul începuse să planteze în stepă perdele forestiere, să facă grădini de zarzavat. Pe locuri sterpe apăruseră lacuri şi iazuri. Mîna omului transforma natura.

Trecînd peste creasta cea mai apropiată, călăreţii se apropiară de brigada de tractoare. Lîngă un cort alb se adunaseră cinci-şase drumeţi şi un călăreţ — un bătrînel uscăţiv. Ceva mai departe se vedeau două tractoare. Bătrînul cînta cu dombra clătinînd-o cînd şi cînd. In liniştea

înserării glasul acînului se auzea departe. Plugarii ascultau cu privirile aţintite asupra cîntăreţului.

Privind la ei atent, Jappar spuse lui Rîmbek:

— Tokenului ăsta nu-i mai tace gura. Ştie una şi bună: să ridice în slăvi sovietele. Nu văd nici un sens în cîntecele astea.

Apropiindu-se de oameni, Jappar strigă:

— Hei, bătrîne Token!

Drept răspuns acînul cîntă nişte versuri improvizate la repezeală:

Pretutindeni în zeci de cirezi
Zburdă viţeii de lapte.
Pe ogoare — cu ochiul cît vezi —
A-ncolţit grîul nou peste noapte.

Parcă-nţelegi o poruncă
Şi-auzi sovieticul grai:
„Din calde cuibare de pai,
Pui galbeni să zboare pe tunică.

Voi pasărea, însă, o puneţi,
Vînătă, la şei; iar din cale,
Parcă aţi vrea să ne spuneţi:
„Rămînă cuibarele goale!"

— Nu sînt decît raţe! — răspunse rîzînd Jappar.

De semeni grîul verde pe ogoare,
Ţi-e pîinea crudă, neagră şi jilavă
De tai o biată viţă încă slabă,
Mînca-vei carne searbădă şi tare.
Vînatul vostru-i fără sînge — iască!
Ce oare poate nora să gătească?

— Le-am vînat așa de plăcere...
Akînul cîntă mai departe :

Nu de plăcere-o mamă vei ucide
Și nici copii orfani nu lași pe drumuri.
Avem noi altă treabă, ce de-a pururi
O viață fericită ne deschide.
De nu vă temeți, oameni iuți, de sînge,
Pe lupi vînați-i, fără de cruțare!
Ei bîntuit-au turme de mioare
Iar cel păstor, la veghe, bîta-și strînge.

Jappar nu mai stătu să asculte sfîrșitul cîntării. Parcă vrînd să spună : „Nu mă mai plictisi", ridică mîndru capul, încruntă sprîncenele și dădu pinteni calului.

Fără zăbavă, treburi mă așteaptă.
Fiți sănătoși copii! Sălcuța verde-i
Arați și semănați! Răsplata dreaptă
O veți avea la secerișul holdei.
Vă strîngeți grîu-n saci, și-n stoguri fînul :
Așa vă spune de pe-acum acînul!

După ce termină de cîntat, Token își îmboldi calul și porni.

Jappar privi înapoi.

— Păcat! Dacă n-ar fi fost nătărăul ăla de bătrîn, am fi putut să stăm de vorbă cu colhoznicii, să vedem care este starea lor de spirit.

— Nici nu ne-a lăsat să deschidem gura! Ia uite-l cum gonește! Și are optzeci de ani, ce i-o mai trebui? Mai bine ar sta în pat!

Intrară în oraș pe înserate și lăsară caii la grajd. Jappar pleca a doua zi la Moscova, și ca să isprăvească

cele ce aveau de vorbit, îl chemă pe Rîmbek la el. Jappar ducea la Karaganda o viaţă de holtei. Soţia lui îşi făcea studiile la Moscova şi anul acela trebuia să termine Institutul de medicină. El îşi luase în casă o menajeră frumoasă, fiica unui chiabur rus alungat.

— Maşa, prăjeşte raţele şi pune samovarul! — porunci Jappar şi se lungi greoi pe divan. Avea o înfăţişare mohorîtă.

— Eşti obosit? — între Rîmbek.

— Nu ştiu ce am. În drum spre casă m-am simţit deodată rău.

— Apă nefiartă n-am băut, iar rachiul nu-ţi face rău. S-ar putea să fie de vină salamul sau conservele.

— Nu stomacu-i de vină.

— Atunci spală-te cu apă rece. O să-ţi treacă.

Odată cu el se spălă şi Rîmbek. Dar lui Jappar tot nu-i era mai bine. Ca să mai uite, scoase albumul şi începu să-i arate lui Rîmbek fotografiile. În album erau portretele căpeteniilor bandei Alaş-Orda. Rîmbek privi îndelung fotografia lui Alihan.

— Lup bătrîn. Cred că se ţine încă bine.

Fata îi chemă la masă. În aceeaşi clipă se auziră bătăi în uşă.

Intrară doi militari cu petliţe roşii. Fără să spună o vorbă, prezentară mandatele de arestare. Rîmbek păli şi se lăsă pe un scaun. Jappar nici nu se mişcă de pe divan. Numai sprîncenele i se împreunară la rădăcina nasului.

— Îmbrăcaţi-vă! — rosti poruncitor unul din militari.

19

Noapte. Pe peron se îmbulzea lumea. Clopotul bătu pentru ultima oară. Meiram stătea pe scara vagonului. Cei care veniseră să-l petreacă, îi strînseră mîna, dar nu

plecară. Printre ei era şi Ardak. Fata şedea sfioasă de o parte, dar cu cîteva clipe mai înainte izbutise să-i dea un buchet de flori.

— Aveţi grijă să se lucreze zi şi noapte la construcţia uzinei electrice, — spuse Meiram.

Trenul porni. Meiram îşi luă rămas bun agitînd buchetul de flori. Cît trenul mai era încă aproape, Ardak zîmbi dar pe obrajii ei lacrimile curgeau şiroaie.

Janabîl se apropie de ea.

— Nici un kilometru n-a făcut, şi te şi prăpădeşti cu firea. Ai să tot stai cu el, vine şi vremea aceea.

— Numai să se întoarcă!

— De ce să nu se întoarcă?

— Cine ştie! Cîte reclamaţii s-au făcut împotriva lui! S-ar putea să li se dea crezare.

— Bîrfitorii ăi mari au căzut ei înşişi în groapa pe care au săpat-o pentru alţii. Punem noi mîna şi pe cozile lor de topor. Dar pentru reclamaţiile drepte au să-l frece! Asta fără doar şi poate! Noi ne ducem direct la uzina electrică. Ţi-e frică să te întorci singură acasă?

— Mai bine vino cu mine. Dar ce căutaţi noaptea la uzină?

— Pînă are să ajungă Meiram la Alma-Ata, noi punem uzina electrică în funcţiune şi-i telegrafiem lui ca să raporteze biroului comitetului regional de partid că uzina funcţionează.

— Atunci duceţi-vă. Mă întorc singură.

De la gară pînă la aşezarea Zagorodnîi, avea vreun kilometru de mers. Trecînd prin străzile întunecate ale aşezării, Ardak îşi simţea inima zvîcnind năvalnic de frică, dar ajunse cu bine la baraca sa.

Alibek şedea de două zile în pat. Cine putea şti dacă era bolnav sau se prefăcea! Fără să se plîngă de ceva, şedea culcat, acoperit cu plapuma pînă peste cap. Cînd sosi Arbak, Alibek stătea pe un scăunel lîngă uşa barăcii.

— Îţi este mai bine koke? — întrebă Ardak.

Taică-său nu-i răspunse. Privea fix în gol, lungind gîtul şi murmurînd tot felul de cuvinte fără şir.

— Pe cine caută? — întrebă el deodată, ghemuindu-se de parcă ar fi voit să se ascundă.

La marginea oraşului, pe clădirea înaltă a elevatorului, fusese instalat un proiector. Fîşia de lumină, lungă de cîţiva kilometri, se tîra încet pe pămînt, luminînd oraşul cînd într-o parte, cînd într-alta. Acum fîşia lumina aşezarea Zagorodnîi. Alibek se ghemuise speriat.

Ardak rîse.

— Koke, asta-i lumina proiectorului care a fost montat pe elevator...

— Pînă acum n-a fost nici un proiector!

— A fost instalat de curînd. Acum în fiecare zi apare cîte un lucru nou.

Puţin mai liniştit, Alibek intră în baracă. Dar expresia feţei sale şi respiraţia întretăiată oglindeau o spaimă mare. Ochii săi mici de şarpe se înroşiseră, pupilele i se măriseră. Tresărea la orice zgomot — pînă şi la trosnetul cărbunilor în sobă, sau la sfîrîitul unei picături de apă care ţîşnea din ceainic şi cădea pe plita fierbinte. După ce se gîndi cîteva clipe, se ridică, trase perdeaua la fereastră, iar partea de sus a acesteia o acoperi cu plapuma. Apoi puse zăvorul la uşă.

Abia atunci observă Ardak purtarea stranie a tatălui său.

— Koke, de ce eşti atît de agitat astăzi?

— Aşa, dragă. Sînt prudent.

După ce Ardak puse masa şi turnă ceai tatălui său, acesta răsuflă adînc şi întrebă:

— N-ai observat nimic, fata mea?

— Nu, koke

— Un om ciudat mă urmăreşte de la un timp încoace, pas cu pas.

— Ce om ? Ce vrea ?

— Nu ştiu. Mă urmăreşte de departe. Cobor în mină, coboară şi el. Mă întorc acasă — vine şi el după mine. Nu se apropie niciodată. Dar l-am văzut. Nu-l scap din ochi. De aia nu ies din casă de două zile — aştept să văd ce are să facă. Dă mereu tîrcoale barăcii noastre şi de fiecare dată se îmbracă altfel. Uneori se apropie de uşă, de ferestre, trage cu urechea.

— De ce nu l-ai întrebat ce vrea ?

— Poate să mă împuşte. Stai ! Auzi-l... Şi nu este singur...

Ardak sări de pe laviţă tremurînd din toate mădularele. Pe faţa ei palidă, ochii negri sticleau înspăimîntaţi. Apucă clanţa şi trase cu putere de ea.

Alibek se ascunse sub pat.

— Ţine bine ! Nu-l lăsa ! — strigă el cu răsuflarea şuierătoare.

Trecură cîteva minute. Dincolo de uşă nu se auzea nici un zgomot. Ardak începu să-şi vină în fire.

— Ţi s-a părut, koke.

— Nu, s-a ascuns şi trage cu urechea.

Ardak obosise tot trăgînd de clanţă. Teama i se risipea încetul cu încetul.

— Nu cumva ai vedenii, koke ?

— Ai surzit, fetiţo. Erau cel puţin doi. Le-am auzit bine paşii, şoaptele...

— De ce n-au bătut în uşă şi n-au intrat ?

— Vorbeşte mai încet. Sînt încă la uşă. Au ghicit că ne-am încuiat...

— Dar dacă am să ies pe fereastră ?

— Nici nu te gîndi ! Au să te prindă !...

Ardak n-ar fi crezut niciodată că tatăl ei, care era un

om curajos şi energic, ar putea să se sperie în halul acesta. Avea o înfăţişare fioroasă, cu nările umflate şi cu ochii scăpărători. Din cînd în cînd mormăiala lui ciudată se transforma în aiureală, ceea ce făcea ca bănuielile înspăimîntătoare ale fetei să crească.

— ...Am visat ceva... M-am trezit îngrozit. Nu, nu m-am trezit, ci am dormit... mai departe. Acum nu dorm?

— Nu koke. Ce-i cu tine?

— Orlov... Surparea... Accidentul... Nu ştiu, nu ştiu, — bîiguia el, acoperindu-şi faţa cu mîinile şi deodată ţipă: — Rîmbek va spune totul! Ne va trăda! Nemernicul! Ştii totul, nemernicule! Sînt pierdut. Te tai în bucăţi şi te arunc în foc! Te sugrum cu mîinile mele! Spune adevărul, spune mai repede!...

Ochii lui se înfipseră în chipul fetei, mîinile-i noduroase cu degete groase se întindeau spre gîtul ei. Ardak se dădu înapoi şi se repezi la uşă.

Afară se auziră paşi, glasuri. Alibek se aruncă pe pat şi se acoperi cu plapuma. Ştergîndu-se la ochi, Ardak deschise uşa. Intrară Şeker — soţia lui Jailaubai, şi Maipa.

— Bună seara dragă. Nu te-am văzut de mult şi-mi era dor de tine, — spuse Seker, îmbrăţişînd-o şi sărutînd-o pe obraji.

Şeker arăta tînără şi plină de viaţă. Ochii ei erau vioi. Vorbea cu Ardak aşa cum vorbeşti cu o rudă.

— De ce eşti aşa de necăjită, scumpa mea?

— Nu sînt necăjită, n-am nimic...

— Nu cumva s-a îmbolnăvit koke?

— Da, nu prea se simte bine.

— Am auzit că Meiramdjan pleacă la Alma-Ata, — pălăvrăgea într-una Şeker. — Am vrut să vin şi eu la gară, dar am întîrziat.

Spuse îndată că nu poate sta mult, că trebuie să se în-

toarcă repede acasă. Dar se așează, își desfăcu brîul și scoase două sticle de sub haină.

— Am socotit că trebuie să aduc și eu un dar. Am adus pentru tine și pentru Meiram cîte o sticlă de smîntînă îndulcită. Păcat că a plecat trenul. Bătrînul e de vină, umblă cu capul în nori. Știa încă de ieri că Meiram pleacă, dar mie mi-a spus abia astăzi. Am sărit și am venit încoace călare... Trebuie să mă întorc... Chiar în noaptea asta. Am treburi pînă peste cap. Bătrînul muncește acum la însămînțări, eu îngrijesc vitele. Vițelul sau mielul trebuie să fie îngrijiți ca și copiii. Și cînd vitele sînt ale statului, ai o răspundere de două ori mai mare. Dacă nu văd viței, nu pot dormi. Cînd am plecat, l-am rugat pe bătrînul Mausîmbai să aibă grijă de viței. Dar și el este tot atît de molîu ca și Jailaubai al meu. Ce bine ar fi dacă ai veni pe la noi, Ardakdjan. Stepa a înverzit, vitele fată... E foarte frumos vara în stepă...

La sosirea sa în Karaganda, Jailaubai locuise o vreme într-un cort aproape de Alibek, apoi se mutase la sovhozul „Kokbekta", de unde venea acum Șeker. Femeie bună la suflet, ea visa de mult ca Ardak să se mărite cu Meiram.

Adîncită în gîndurile ei, Ardak o asculta absentă pe gureșa Șeker. Apoi o rugă pe Maipa :

— Pregătește tu totul pentru masă, eu mă reped pînă într-un loc și mă întorc numaidecît.

Aproape de ușă era legat roibul tînăr cu care venise Șeker. Ardac sări ușor în șea. Trapașul sprinten care nu văzuse orașul niciodată, se speria de tot ce întîlnea în cale și fornăia aruncîndu-se înlături. Ardak, crescută în aul, învățase din copilărie să călărească. Ținea strîns de dîrlogi cu mîna stîngă și, fără a-i slăbi, atingea calul din cînd în cînd cu capătul curelelor.

Sărind peste șanțuri și gropi, sburînd peste linia căii ferate, fugarul o aduse repede la uzina electrică, lîngă mina Nr. 18.

Aici leagă calul şi intră în clădire. Înăuntru se afla o mulţime de oameni. Printre ei văzu pe Şcerbakov, Kanabek, Jumaniaz şi Ghitelman. Cu ajutorul unor capre făcute din stîlpi groşi şi cu un palan, muncitorii ridicau un volant imens de fontă. Lăcătuşul Lapşin comanda cu glas puternic :

— Odată, de două ori ! Acum !

Avea mînecile suflecate, faţa roşie, şi pe frunte îi sclipeau broboane de sudoare. Scoţîndu-şi hainele, Janabîl şi Jumaniaz apucară şi ei de capătul cablului palanului. Janabîl striga din cînd în cînd :

— Hai comsomolişti, toţi odată !

Volantul care cîntărea aproape trei tone, era instalat de brigada de tineret. Se lucra după comenzi, luîndu-se toate măsurile de siguranţă. Dacă s-ar fi întîmplat să se desprindă volantul, putea să strivească oamenii şi să spargă planşeul de beton.

Peste două zile această roată uriaşă avea să se învîrtească vertiginos şi să pună în mişcare maşina care ocupa aproape toată lungimea clădirii. La un capăt era instalat dinamul. Din el se ramificau cabluri electrice groase. Scurgîndu-se prin cabluri, curentul electric avea să intre în dispozitivul de distribuţie, apoi cu ajutorul întrerupătoarelor de pe tabloul de marmoră din perete, avea să fie trimis în reţea, ca să se răspîndească prin tot oraşul.

Ardak privea curioasă maşina pe care nu o mai văzuse. Pe zidul alb zări o chemare scrisă cu cărbune : „Tovarăşi, uzina trebuie să fie pusă în funcţiune la termenul stabilit". Scrisul citeţ, voluntar, îi amintea de Meiram.

Ardak nu greşea. Cuvintele acestea fuseseră scrise de Meiram încă de cu iarnă, cînd venise pe viscol la uzină, împreună cu Aşirbek. Inscripţia rămăsese pe perete, aşa cum o scrisese.

Ardak îşi dădea seama de toată însemnătatea muncii desfăşurate în faţa ei. Pentru Karaganda uzina electrică era de o necesitate vitală. Fata nu se putea hotărî să-i în-

trerupă pe oameni în munca lor, dar nici nu-şi putea stăpîni neliniştea. Profitînd de o clipă prielnică, ea îl chemă pe Janabîl, făcîndu-i un semn uşor din cap. Janabîl veni îndată.

— S-a întîmplat ceva ?

— Tata este rău bolnav. Mi-e frică să rămîn cu el. Am venit la tine...

— De ce n-ai chemat-o pe Maipa ?

— Nu numai Maipa, dar chiar şi tu te poţi speria.

— Ce fel de boală o avea ?

— Nu ştiu, m-am speriat groaznic. Vino cu mine dacă poţi.

Încălecară amîndoi pe roib şi porniră. Pe drum, Janabîl o întrebă :

— N-o fi înebunit ?

— Chiar dacă e nebunie, apoi este o nebunie ciudată. Aiurează urît.

— Ai putut să înţelegi ce vorbeşte ?

— Mereu vorbeşte despre Rîmbek şi despre nu ştiu care alţi oameni. Spune că eu sînt duşmanul lui cel mare. A vrut să mă sugrume...

— Dragă tovarăşă, boala asta are un dedesubt politic, — zise Janabîl. — Cînd l-am deschiaburit pe răposatul Kurjik, turbase şi el. Era întocmai ca tatăl tău : tăcut, ascuns, strîngea venin în suflet. Probabil că din pricina asta au început să-i fiarbă creierii.

— Nu ştiu. I-am spus şi lui Meiram că am să plec de la tata.

— Nu te nelinişti. Eu am rămas orfan de la cinci ani şi, după cum vezi, n-am murit.

— Dacă tata ar muri de o moarte obişnuită...

— Ei, şi dacă moare altfel, ce vină ai tu ?

— Imi va fi ruşine să privesc în ochii oamenilor după aceea.

— Nu, nu, greşeşti ! Oamenii de mult nu mai fac legătură între tine şi tatăl tău. Tu n-ai fost crescută de tatăl tău, ci de şcoala sovietică, de lumea sovietică ! Asta o ştie toată lumea.

— Dragă Janabîl, spune-mi drept : nu mă vor dispreţui oamenii din cauza tatălui meu ?

— Dacă te-ar dispreţui, Janabîl n-ar fi acum alături de tine.

— De ce nu m-am născut şi eu curajoasă ca tine ? Tu învingi totul prin curaj. Eu sînt tot timpul speriată de ceva.

— Nu-mi face aşternut moale, cînd eu sînt deprins cu tare. Dacă şi tu eşti fricoasă, apoi ferească-mă dumnezeu să întîlnesc una curajoasă.

Ardak descălecă lîngă baracă, iar Janabîl dădu fuga la policlinică.

Intrînd în cameră, Ardak îl văzu pe Alibek cu mîinile legate la spate. Ochii îi sticleau ca unui lup turbat. Îl păzeau Jumabai şi doi muncitori vecini. Văzînd-o, Alibek începu să mugească :

— Ai venit ! M-ai denunţat ! Beţi-mi sîngele ! Plec nerăzbunat de pe lumea aceasta ! Oder, Sena, Dunărea, Volga — toate rîurile şi-au ieşit din matcă. S-au revărsat, dar n-au revărsat apă, ci sînge. Baltica, Pacificul, Atlanticul, toate s-au dezlănţuit. Peste tot sînt valuri de sînge. Iar eu n-am putut să-ţi beau sîngele ! M-ai răpus ! Acum sînt o făptură jalnică şi neputincioasă. Dezlegaţi-mă ! Mi s-a umflat limba de sete. Dă-mi apă ! Dă-mi să beau pentru ultima dată apă rece.

Ardak umplu o cană mare cu apă şi începu să dezlege mîinile tatălui său. Cei din casă strigară :

— Nu faci bine, nu faci bine !

Fără să-i asculte, ea îi dezlegă totuşi mîinile şi-i spuse încet :

— Bea, koke.

Alibek apucă cana şi o duse repede la gură. După ce bău, se apucă cu mîinile de cap şi-şi legănă trupul dintr-o parte în alta.

Janabîl veni cu medicul şi cu doi sanitari. Alibek sări în picioare, ca ars.

— Sînt gata. Nu vă mai ascundeţi sub halate petliţele roşii !

— Sînt medic, nu sînt militar !

— A, eşti medic ? Deci m-am îmbolnăvit ? — răcni Alibek sălbatic şi se îndreptă spre uşă.

PARTEA A TREIA

I

Anii treceau unul după altul. Erau vremuri hotărîtoare, vremuri de răscruce. Ţara Sovietelor păşea cu tărie spre socialism. Oamenii sovietici, conduşi de Partidul Bolşevic, făuriseră o puternică industrie în ţara lor. Orînduirea colhoznică ieşise victorioasă. Sprijinit de întregul popor, partidul zdrobi duşmanii făţişi şi ascunşi ai noii societăţi, înfrînse împotrivirea chiaburimii. Viaţa Statului Sovietic era urmărită de lumea întreagă : unii o priveau cu admiraţie, alţii cu ură. Unii nu încetau s-o ameninţe cu războiul, alţii, în faţa pildei poporului sovietic, erau însufleţiţi în lupta împotriva asupritorilor omenirii muncitoare.

Odată cu ţara întreagă îşi schimbă aspectul şi Karaganda — a treia bază carboniferă a Uniunii. Fuseseră date în exploatare aproape o sută de mine, toate mecanizate. Tiurile, maşinile cu aburi ieşeau din uz. Exploatarea avea asigurată energia electrică. Cărbunele era tăiat cu havezele şi cu ciocanele de abataj, era scos din abataje cu lo-

comotivele electrice şi cu transportoare. Echipele de explorare pătrundeau tot mai departe în stepă, ridicînd turle de foraj, cercetînd adîncurile pămîntului. Peste tot, în minele uriaşe şi în puţurile de explorare cele mai mici de la periferie, creştea şi înflorea mişcarea fruntaşilor în producţie, antrenînd mii de muncitori.

Oraşul fusese împărţit în două : Karaganda Nouă şi Karaganda Carboniferă. Oraşul deveni centru regional. Centrul său era în Karaganda Nouă. Vasta cîmpie dintre rîurile Nura şi Şerubai-Nura, de aproape o sută de kilometri pătraţi, pe unde rătăceau altădată marile triburi Altai şi Karpîk, ţinea şi ea de bazinul carbonifer. Aceste terenuri urmau să fie explorate şi date în exploatare.

Populaţia sporea. Alte şi alte mine erau puse în funcţiune, iar exploatarea se îmbogăţea cu tehnica înaintată. În faţa conducătorilor Karagandei şi a colectivului de mii de mineri, se ridicau sarcini noi. Trebuiau să-şi însuşească mînuirea unor mecanisme perfecţionate, să sporească sursele de energie electrică, să pună la punct alimentarea cu apă a oraşului şi a minelor. Fiecare zi aducea noi preocupări. Erau preocupările pline de bucurie ale oamenilor care creşteau, care în cîţiva ani ridicaseră cu mîinile lor pe pămînt sterp, un mare oraş industrial.

Într-o zi de vară Meiram stătea la fereastra biroului său, o cameră încăpătoare şi luminoasă dintr-o clădire nouă cu trei etaje, unde funcţiona comitetul orăşenesc de partid.

Meiram trecuse de treizeci de ani. Se maturizase, făptura lui părea mai îndesată iar părul negru şi des începuse pe alocuri să aibă reflexe argintii. Purta o tunică de pînză albă, bine călcată.

În curte se vedea o fîntînă arteziană, înconjurată de copaci şi de o pajişte de iarbă verde zmălţată de straturi

de flori. Globuri de sticlă mată atîrnau în vîrful unor stîlpi de metal.

— Bine ar fi ca în fața fiecărei case să fie un scuar ca acesta, — își spuse cu glas tare Meiram. — Dar pentru asta trebuie mai multă apă, mai mult curent electric...

Intră Antonina Fedorovna. Femeia aceasta energică și plină de tact se schimbase prea puțin în ultimii ani. Mersul îi era tot atît de sprinten, de ușor și liniștit. Nu-și schimbase decît pieptănătura: înainte purta o cărare la mijloc, acum își pieptăna părul peste cap și îl strîngea la ceafă. Tenul ei fraged și trandafiriu părea și mai luminos.

— Ai aici toate materialele cu privire la Kargres, — spuse ea punînd un dosar voluminos înaintea lui Meiram. — Mașina așteaptă. Cînd te întorci?

— Probabil tîrziu.

— La ce oră să viu diseară?

— Mai bine odihnește-te. Te rog numai un lucru: invită-l pe Așirbek la mine pentru ora douăsprezece. Și încă ceva: dă-i chiar acum un telefon lui Kanabek și spune-i că am plecat.

Șoferul cîrn care îl aștepta la scară, deschise ușa automobilului „M.K."

Mașina opri în fața clădirii sovietului orășenesc de unde îl luă și pe Kanabek.

Porniră spre Karaganda Carboniferă, la douăzeci de kilometri depărtare de Karaganda Nouă. Șoseaua șerpuia de-alungul unui povîrniș. Nu puteau să meargă repede din pricina numeroaselor gropi făcute de camioane.

Meiram era la volan. Șoferul stătea alături, gata să-și ajute „elevul" la orice greșeală.

Meiram, tot privind înainte, se adresă lui Kanabek:

— Știi la ce mă gîndesc uneori?... Avem în oraș sute de turisme în grija a sute de șoferi. Nu crezi că aceștia

ar fi mai folositori în producție? Activiștii, ca dumneata, nu s-ar tolăni în mașină, ci ar conduce ei înșiși.

— Dragă, mi se pare că ai de gînd să pășești în comunism chiar de mîine, — glumi Kanabek.

— Comunismul îl vom construi cu siguranță, dar nu într-o zi! Cu atît mai mult trebuie ca pînă atunci să învățăm cum se conduce o mașină...

Ajunseră în împrejurimile Karagandei Carbonifere. Din pricina circulației intense, hîrtoapele de pe șosea erau din ce în ce mai multe și mai adînci. Mașina sălta ca o căruță pe mușuroaie. Meinam lăsă locul șoferului și nu scăpă prilejul de a-l împunge pe Kanabek:

— Te pomenești că sovietul orășenesc a amînat repararea șoselei pînă la comunism?

— Ce mă tot înțepi, frățioare! Sovietul orășenesc are grija minelor în primul rînd. Cum alunecă unul prin noroi, gata, sovietul orășenesc este de vină. Nici baba mea nu mă lasă să trăiesc liniștit. Astăzi m-a bătut la cap toată dimineața pentru că s-a rupt o roată la ladă de gunoi din curte. O ținea una și bună: „Ia măsuri numaidecît". Deci și pentru roată tot eu trebuie să iau măsuri.

Pe marginile drumului se vedeau niște văioage pline de apă. Uneori din apă răsărea acoperișul vreunei căsuțe vechi, părăsită de locatari. Erau semnele intensificării săpăturilor, acum complect mecanizate: după ce tot cărbunele era scos din galerii, pe alocuri solul se lăsa și la suprafață apăreau rîpe. Treptat acestea se umpleau cu apă care îneca bordeiele dărăpănate, pustii. Karaganda carboniferă era în construcție: clădirile noi răsăreau ca ciupercile, iar casele vechi, folosite provizoriu, erau părăsite.

Trecură peste linia de cale ferată și intrară în partea de nord a Karagandei Carbonifere. Deasupra uzinei de preparare se legăna un nor de praf. Vîntul îl spulbera și praful se lăsa în straturi dese pe șosea, pătrunzînd în ma-

şină. Nu vedeai nici la doi paşi. Şoferul se străduia din greu să înainteze.

Traversară oraşul şi suiră pe un dîmb unde se opriră şi coborîră din maşină ca să se cureţe de praf. Scuturîndu-şi halatul, Meiram spuse:

— În viitor va trebui să plasăm corpurile de locuinţe cît mai departe de exploatare, spre Karaganda Nouă. Aici le e greu oamenilor să trăiască. Va trebui să ridicăm baraje şi să punem apa să producă energia electrică. Atunci construcţia va merge şi mai repede. Pînă atunci nu mai avem mult.

Nu departe, un grup de muncitori instala un trepied metalic înalt: trei stîlpi masivi de fier înfipţi bine în ciment îşi împreunau vîrfurile. Mai încolo se înşirau cîteva trepiede asemănătoare.

Cufundat în gîndurile sale, Kanabek nu răspunse îndată. Îşi scosese halatul şi-şi scutura grijiliu vestonul şi pantalonii. Robust, pîntecos, privea cu capul dat pe spate construcţiile solide; zîmbi ironic şi abia după aceasta îşi spuse părerea:

— Ştii vorba aia cu păstorul: „Fluieră atît de grozav, că adoarme apele, dar de păscut, paşte numai două capre". Aşa-i şi aici. Se instalează bîzdîgania asta, dar pentru ce? Numai ca să se atîrne de ea o sîrmă groasă de un deget.

— Nu uita, Kanabek, sîrma asta e pentru Karaganda, precum vîna pentru om. Prin ea va curge curentul electric.

— Dacă aş fi inginer, aş face între Karaganda şi Kargres, un funicular. Stîlpii ăştia rezistă la orice greutate.

Cu un an în urmă, Kanabek vizitase Donbassul unde văzuse vagonetele circulînd prin aer. Acum îşi închipuia asemenea vagonete trecînd pe sus între Karaganda şi Kargres.

— Bună idee. Dar ce vom transporta pe această cale suspendată?

— De toate. Să-ţi aminteşti de vorba mea, în jurul Kargresului se vor înălţa cu timpul uzine mari. O să se facă transporturi de tot felul.

— După ce vom construi uzinele, ne vom gîndi şi la funicular, — răspunse Meiram, urcîndu-se în maşină.

Drumul era pietros, fără praf. Bătea un vînt răcoros. Maşina mergea uşor, lin. Pînă la Kargres nu erau decît vreo treizeci-trezeci şi cinci de kilometri. Pe dreapta şi pe stînga drumului se vedeau fermele sovhozurilor şi ale colhozurilor. Părea că nu există povîrniş unde să nu fie vreo construcţie — o casă, un ţarc de vite, o magazie... Drumurile care duceau într-acolo erau înţesate de maşini, tractoare, căruţe.

Altădată lîngă această şosea de mare trafic, în inima stepei pustii, se ridica singuratic hanul „pichetarului" Muzdîbai. Făcea să-l cunoşti pe acest hangiu. Se trăgea dintr-un mic trib care pe vremuri nu putuse rezista la atacurile altora mai puternice, şi se refugiase în inima stepei. Muzdîbai preferase să rămînă în aşezarea rusă. Acolo a trăit mulţi ani, după care îşi clădi pe drumul mare un han şi deveni pichetar, după cum îl numeau localnicii. Drumeţii ruşi şi cazahi nu-l ocoleau. Lua atît cît i se dădea — adeseori se întîmpla să nu ceară nimic pentru mîncare şi adăpost. Dar dacă omul nu-i plăcea, nu-i dădea drumul înăuntru. Acum Muzdîbai muncea în colhozul rus, dar locuia tot la han.

Meiram propuse să treacă pe la bătrîn. Aşa şi făcură.

Unchieşul cu părul coliliu, săpa în grădina din jurul casei bătrîneşti. Auzind huruitul motorului, Muzdîbai îşi îndreptă cu greutate spinarea şi, cu palma streaşină la ochi, privi spre cei sosiţi. Anii îl gîrboviseră, dar nu se

dădea înapoi de la muncă. În clipa aceea plivea cartofii. Tulpinele înalte ale sfeclei îi ajungeau pînă la genunchi. Ţinea în mînă un smoc de iarbă proaspăt ruptă.

— Cine sînteţi, dragii mei? Nu cumva e Meiram?...

— Da, Muzdeke, nu te-ai înşelat. Ce mai faci, eşti bine, sănătos?

— Nu mă-ntreba. Bătrîneţea se năpusteşte asupra omului ca lupul — nu o poţi alunga. Dacă nu te poate doborî încă, te înşfacă ba de şale, ba de spate.

— Cîţi ani ai împlinit?

— Merg pe optzeci şi trei. Intraţi în casă, să mai stăm de vorbă.

— Ce-ar fi să stăm aici, în aer liber?

— Fie şi aici. Oamenii din stepă iubesc oraşul, iar cei din oraş iubesc stepa. Ei! Unde sînteţi? Scoateţi plapuma, pătura. Puneţi samovarul mai repede.

Muzdîbai nu-şi lăsă oaspeţii să spună o vorbă. Povestea despre vremurile de altădată şi lăuda viaţa nouă, pe care avusese fericirea s-o vadă. Vorbea bine ruseşte. Arătă cu capul spre Kanabek:

— Cine este flăcăul acesta?

Şi întinzîndu-şi gîtul lung, se căzni să-l vadă bine pe Kanabek.

— Acest „flăcău" este doar oleacă mai tînăr ca dumneata, — răspunse Meiram. — Se numeşte Kanabek. Este preşedintele sovietului orăşenesc al Karagandei.

— O slujbă de cinste. Trebuie să fie un om învăţat!

— Învaţă toată viaţa.

— A-a, — lungi vorba mulţumit Muzdîbai. — N-a învăţat cumva înainte în oraşul Troiţki, la vestitul mulla Zeinulla Hazret?

— S-a întîmplat şi asta, — glumi Meiram.

Bătrînul se ridică în tăcere de la locul său şi se îndreptă spre casă.

— Mi se pare că ai făcut o boroboață, — îl dojeni Kanabek pe Meiram, care rîdea.

Muzdîbai se întoarse cu un Coran uriaș, și-l întinse lui Kanabek.

— Citește, dragă, pe nas, așa cum citea Zeinulla Hazret. Eu sînt un om neînvățat, am să ascult vorbele din gura unui om cu carte.

— Am uitat această învățătură, prea cinstite Muzdîbai, am uitat-o de tot, — căuta să scape Kanabek. — Poți oare să ții minte tot ce ai învățat în copilărie?

Muzdîbai dădu dojenitor din cap:

— Ai-ai! Ai uitat ceea ce ai învățat în tinerețe? Atunci ceea ce să înveți la bătrînețe ai să uiți și mai ușor. Nu-i bine! În felul ăsta pesemne că ai să uiți toate cererile și plîngerile care-ți vin la sovietul orășenesc. Proastă treabă. Noi, la colhoz, în adunările noastre, certăm fără nici o cruțare pe asemenea președinți uituci.

Oftă a părere de rău.

— Ce-i de făcut? Se vede că va trebui să-mi desfăt singur oaspeții. Dacă vreți, vă pot cînta ceva. Cîntece cazahe nu cunosc. Dar un cîntec rus pot să vă cînt...

Fără să se lase rugat, bătrînul Muzdîbai începu să cînte „ochi căprui". Din pricina încordării, vinele gîtului său subțire se umflară, dar știa să-și stăpînească răsuflarea, iar glasul subțire, deși tremura uneori, totuși nu-și pierduse sonoritatea.

— Păcat că nu ți-a prețuit nimeni glasul în tinerețe, — spuse Meiram. — Dumneata, Muzdeke, ai fi fost un bun cîntăreț.

— În tinerețe nici eu nu știam să mă prețuiesc — așa erau vremurile... Vă mulțumesc că ați dat pe la mine și m-ați ascultat. Mi-am mai răcorit sufletul. Am cunoscut bine pe tatăl tău, Meiramdjan. Pe vremuri, cînd pleca la muncă, nu trecea niciodată pe lîngă curtea mea fără să

între. Nu degeaba poporul spune: „Tatăl tău a murit, dar trăiesc oamenii care l-au văzut". Aceasta e mîngîierea mea. Trăiesc încă. Am văzut multe, am trecut prin multe. Pot să te ajut cu sfatul meu. Întreabă-mă ce vrei.

— Mă interesează un lucru, Muzdeke: ce-ai dori de la viaţă?

— Grea întrebare fiule, — răspunse bătrînul dus pe gînduri. — Toată îndelungata viaţă pe care am trăit-o, mi se pare c-a fost un vis scurt. Dar totdeauna există un reazim al omului în viaţă: nădăjdea. Îmi aduc aminte de ziua în care mi-a murit unicul fiu. Mă simţeam ca şi cum cineva m-a frînt în două. Dar nici o clipă n-am pierdut nădejdea că voi avea alt fiu. Nevasta mi-a murit pe neaşteptate, casa a rămas fără gospodină, şi mi s-a părut că toată lumea a rămas orfană odată cu mine. Şi totuşi am nădăjduit să-mi găsesc o nouă tovarăşă de viaţă. De trei ori am fost greu bolnav, pe moarte, dar tot timpul nădăjduiam că mă voi scula să trăiesc şi să muncesc. Oamenii din jurul meu trăiau greu, sărăcia îi strivea, nenorocirile îi apăsau. Totuşi nădăjduiau în zile mai bune... Şi iată că s-a împlinit vremea: nădejdile poporului s-au întrupat. Merg pe optzeci şi trei de ani şi-mi pare rău că nu mai am douăzeci şi cinci! Ce să-i faci, această dorinţă nu se poate împlini... Totuşi sînt mulţumit că la apusul vieţii mele am văzut fericirea poporului.

Muzdîbai se ridică încet de la locul său.

— Cu vorbe nu te poţi sătura... Ei, voi de colo, aduceţi friptură, ceai!...

Dar oaspeţii nu voiră să mănînce. Băură ceaiul la repezeală, mulţumiră pentru primire şi plecară mai departe.

După puţin timp apăru coşul înalt al Kargresului. Încă nu fumega. Aici era o aşezare veche — Samarkan — care se întinsese pe malul rîului Nura. Nu departe se vedeau nişte barăci de lemn asemănătoare unor cazărmi.

Cîndva fusese aici spital, unicul pe cele şase plăşi din împrejurimi, mîndria autorităţilor ţariste. Acum, în fiecare raion erau spitale. Şi barăcile acestea şubrezite urmau să fie dărîmate. Pe lîngă clădirea nouă a gări şi pe lîngă clădirile cu multe etaje ale combinatului de locuinţe, barăcile acestea păreau nişte biete colibe. Şiragul colinelor de pe malul celălalt al rîului era de pe acum răscolit şi din timp în timp se auzea dintr-acolo bubuitul exploziilor şi se vedeau grupuri de oameni forfotind.

Drumeţii noştri priveau cu interes oraşelul care se ridica lîngă gară.

— Ibraş, inginerul şantierului, este un bun gospodar, — spuse Meiram, arătînd spre mijlocul construcţiilor noi, unde se afla un scuar pe care se plantau copaci. Pomii s-au prins bine, au înverzit. Aici va fi cîndva un parc de toată frumuseţea.

— Da, — spuse Kanabek. — Se vede că sovietul aşezării a muncit mult ca să rostuiască oraşelul.

— Pe aici n-am prea văzut soviete locale care să se preocupe de bunăstarea populaţiei.

— Poftim, cine poate să-ţi intre ţie în voie! — bombăni Kanabek. — Face omul prea puţin, sari cu gura pe el, face multe, zici că meritul e al altuia. Ei, n-am ce face, tac. Fie cum spui tu: toate au fost făcute aici de Ibraş!

De multe ori Meiram îl zădărea pe Kanabek. Îi plăcea să-l vadă cum se supără şi-şi resfrînge buzele groase. Îl amuzau răspunsurile sale înţepătoare.

— Întotdeauna ai spus că îţi place autocritica, — nu-l slăbea Meiram.

— Una e cînd îţi faci tu însuţi autocritica, şi altceva cînd te iau alţii în tărbacă! — glumi Kanabek.

Coborîră. Kanabek se îndreptă spre sovietul aşezării, iar Meiram se duse pe şantierul uzinei care urma să alimenteze Karaganda cu energie electrică. Pe linie adminis-

trativă, construcţia nu era subordonată conducerii trustului, ci direct centrului. Dar sovietul aşezării şi organizaţia de partid erau conduse de Karaganda.

Meiram coborî spre albia rîului, acolo clocotea munca cea mai încordată.

Pe rîul Nura se înjghebase un zăgaz vremelnic şi apa fusese abătută pe un canal săpat în formă de arc. Dincolo de zăgaz pe fundul golit de ape al rîului, fusese săpată o groapă adîncă de fundaţie, care şi fusese umplută parţial cu beton. Acum constructorii turnau fundaţia barajului definitiv, şi-l tasau. Lăţimea barajului fusese astfel proiectată, încît să poată trece pe el patru camioane — unul lîngă altul. Oamenii munceau cu spor. Peste tot se vedeau maşini. Se lucra nu numai cu tractoare, autocamioane, excavatoare, tăvăluguri mecanice, dar şi cu lopeţi şi tîrnăcoape. Munceau alături şi bătrîni cu părul alb, şi bărbaţi de vîrstă mijlocie cu barbă neagră, şi flăcăiandri fără mustaţă, şi femei. Alţi muncitori pregăteau mortarul de ciment, îndoiau oţelul pentru armatură. Se construiau cinci mari ecluze, închise cu ajutorul unor porţi masive de metal.

Pe malul celălalt, pe un colţ de stîncă aruncată în aer, şedea un tînăr şi cerceta o hartă mare, desfăşurată pe genunchi. Meiram se apropie de el. Tînărul împături harta şi se ridică în întîmpinarea lui.

— Bună ziua, Meiram Omarovici! Mă bucur că te văd la noi.

— Bună ziua, dragul meu inginer Ibraş! Nevastă-mea încă nu m-a deprins să spun oamenilor şi după numele tatălui, deci nu adaug Jakaevici, — zise în glumă Meiram.

Ibraş învăţase în copilărie la şcoala rusă şi îşi făcuse studiile superioare după revoluţie. Se căsătorise cu o rusoaică. Era trimis de la Alma-Ata la Kargres, ca viitor director al centralei, şi acum urmărea terminarea construcţiei. Cu Meiram se întîlnea acum, a doua oară.

Se aşezară amîndoi pe colţul de stîncă. Inginerul îşi desfăcu din nou harta. Meiram deschise dosarul cu documentele care vorbeau despre viitorul Kargresului şi despre însemnătatea lui nu numai pentru bazinul carbonifer, ci şi pentru întreaga regiune Karaganda.

— Kargresul n-o să se limiteze la furnizarea energiei electrice pentru Karaganda, — spuse Ibraş. — Barajul va permite acumularea a două sute cincizeci de milioane metri cubi de apă. Se va forma un lac uriaş cu o suprafaţă de şaptezeci şi cinci kilometri pătraţi. Apa ridicată va ajunge pînă la centrul raional Tokarevka, aflat la douăzeci de kilometri de aici. Autorităţile locale au început mutarea colhozului de pe pămîntul fostelor auluri Beka şi Orazbeka. Tot ce este de valoare se ridică, iar ceea ce rămîne se arde şi se nivelează. Pe lîngă trust sînt multe colhozuri şi gospodării auxiliare. Toate au nevoie de curent electric şi de apă. Pentru început vom asigura irigarea a trei-patru mii de hectare.

— Putem consuma apa cu atîta dărnicie? — întrebă Meiram, care încă nu pătrunsese fondul problemei şi era neliniştit pentru alimentarea oraşului şi a minelor.

Ibraş îl lămuri:

— Karaganda nu va primi nici o picătură de apă din lac. Am dat de un alt curs, subteran, al rîului Nura. Uite, instalăm două pompe puternice care vor trage apa din marele bazin subteran. Vom avea apă din belşug pentru Karaganda. Lacul de acumulare va rămîne numai pentru centrală. Cîmpiile colhozurilor şi ale gospodăriilor auxiliare vor fi irigate cu apa întrebuinţată de centrală. Nici aburii nu se vor irosi în vînt. Cu aceşti vapori vom încălzi casele, vom economisi sute, poate mii de tone de cărbuni...

Ibraş vorbea cu încredere despre viitorul Karagandei, zugrăvea cu îndrăzneală tabloul înfloririi ei şi nici prin cap nu-i trecea că Meiram s-ar putea îndoi de cuvintele

sale. Ochii săi căprui străluceau, faţa mobilă, vie se îmbujorase. Aproape orice frază o termina cu vorbele: „aşa vom face", „aşa va fi".

Meiram se molipsi şi el de siguranţa şi de înflăcărarea inginerului; începu şi el să-i împărtăşească gîndurile sale:

— Ştii, sînt cai care pasc toată vara şi nu pun pe ei grăsime nici cît să-şi acopere coastele. Şi printre oameni întîlneşti tot felul de plîngăreţi, de molîi, care nu ştiu să folosească bogatele posibilităţi pe care le oferă ţara. Nu-i auzi decît văitîndu-se: „Nu pot, mă depăşeşte". Sînt atît de lipsiţi de iniţiativă, încît nu se pot hotărî să facă un closet fără aprobare specială. Curajul însoţit de înţelepciune, concepţia socialistă îndrumată spre un scop bine determinat — iată care trebuie să fie mobilul tuturor acţiunilor noastre!... Îmi vine greu să judec ceea ce mi-ai spus. Nu sînt inginer. Data trecută vorbeai despre posibilitatea folosirii vîntului din stepă. Ideea este interesantă! Pune-o pe hîrtie. O vom analiza. Poate că proiectul dumitale îl vom pune în discuţia biroului comitetului orăşenesc de partid.

— Ar fi minunat! — exclamă vesel Ibraş.

Se ridicară şi o luară devale, spre baraj. Ibraş urmă:

— Ecluzele şi porţile de metal sînt foarte importante. Primăvara, cînd apele vin mari în urma topirii zăpezii, şi a ploilor, lacul se poate umple prea mult, punînd în pericol barajul. Atunci deschidem porţile şi dăm drumul apei de prisos...

— Ai nevoie de ceva? Putem să-ţi dăm o mînă de ajutor ca să termini mai repede construcţia?

— Avem tot ce ne trebuie, — zîmbi Ibraş.

— Nu se întîmplă des să auzi asemenea răspuns din partea unui constructor.

— Firește că se ivesc unele lipsuri, dar înlăturarea lor

depinde de noi. Nici un plan nu poate să prevadă toate amănuntele.

— Cînd aveţi de gînd să puneţi centrala în funcţiune?

— O vom pune în funcţiune la data fixată de guvern.

Noi ne-am deprins, dragă Ibraş Jakaevici, să ne străduim să depăşim planul cincinal.

Inginerul îl săgetă pe Meiram cu privirea.

— Mă sileşti să spun un lucru confidenţial — va trebui să răspund pentru asta. Am luat o hotărîre, dar n-o ştim decît noi: vom pune în funcţie centrala cu trei luni înainte de termenul stabilit.

— Dacă veţi lupta ca s-o puneţi în funcţiune cu patru luni înainte de termen, va fi şi mai bine!

— Să vedem... E uşor să-ţi iei angajamente, mai greu e să le îndeplineşti.

Pe baraj era ridicat un mare panou de onoare, deasupra căruia se afla o lozincă, scrisă cu litere mari, pe pînză roşie: „Nici un om înafara întrecerilor socialiste!"

Privirile lui Meiram fură atrase de numele a doi muncitori. Unul depăşise norma de patru ori, altul de cinci ori.

— Aş vrea să-i cunosc pe aceşti viteji!

— Poftim — unul se află lîngă dumneata.

Un muncitor vînjos nivela cu o unealtă specială pămîntul barajului. Apropiindu-se de el, Meiram îl recunoscu îndată şi nu-şi putu reţine o exclamaţie de bucurie:

— Spor la muncă, Jeteke! Cum ai ajuns aici? Te ştiam la calea ferată.

Muncitorul privi cercetător faţa lui Meiram.

— Parcă nu te cunosc, sau nu te mai ţiu minte.

— Nu-ţi aduci aminte de viscolul acela grozav de-a lungul căii ferate? Curăţai zăpada. Numele meu e Meiram. Dumneata, pe cît îmi aduc aminte, te numeşti Jetpisbai.

Este ? Spuneai: „M-am născut cînd tatăl meu avea şaptezeci de ani". „Ce mai voinic !" mă gîndeam atunci.

— A, acum îmi aduc aminte, frăţioare ! Nu mă pot eu asemui cu tatăl meu ! Odată a scos singur un cal care căzuse într-o fîntînă. Pe atunci era herghelegiu. Baiul avea o herghelie de trei sute de cai. Tata îi ducea la o fîntînă adîncă, scotea apa cu kauga [1]) pentru toţi şi nu se cunoştea nimic, nici măcar nu asuda. Mai am mult pînă să semăn cu tatăl meu !...

— Nici dumneata, după cum văd, n-ai de ce să te plîngi.

— Ei, eu ! Abia dovedesc să nivelez pămîntul după matahala asta, — răspunse Jetpisbai arătînd excavatorul.

— Cum poate un om să se ia la întrecere cu o maşină ? Maşina ridică dintr-odată o tonă de pămînt.

— N-are a face. Vorba e că nu mai am puterea de altădată. Mi se pare că încep să îmbătrînesc. Tovarăşul de colo m-a întrecut. Îndeplineşte cinci norme.

Meiram se aştepta să vadă că celălalt muncitor să fie şi mai voinic decît Jetpisbai. Dar acela era un bărbat de statură mijlocie, spătos. Ca şi Jetpisbai, nivela pămîntul la capătul celălalt al barajului.

— Acela realizează mai mult prin sprinteneală, prin îndemînare, — spuse Ibraş. — În alte ţări asemenea oameni de valoare sînt duşi să construiască fortificaţii de felul liniilor „Maginot", „Siegfried", sau „Mannerheim". La noi ei construiesc fortificaţiile economiei naţionale.

— Dacă ăia din străinătate s-ar mărgini să construiască numai fortificaţii... Dar ei se gîndesc cum să nimicească viaţa paşnică a ţării noastre. Germania hitleristă aţîţă focul războiului. De aceea trebuie să terminăm cît mai repede această fortăreaţă a muncii !

— De unde s-a mai ivit şi ticălosul ăsta de Hitler ? —

[1]) *Kauga* — căldare din piele netăbăcită, atîrnată de o prăjină lungă. (N. red. ruse.)

întrebă mînios Jetpisbai. Obrajii i se învăpăiaseră. — Numai să îndrăznească să ne stîrnească la bătaie! Mama n-a făcut cu mine economie la unt.

Deşi părea un om simplu Jetpisbai era la curent cu evenimentele internaţionale, citea ziare, asculta radio. Nu se gîndea numai la munca de pe baraj, ci şi la felul în care să apere de vrăjmaşi acest baraj făurit de mîinile poporului. Lucrul acesta era tot atît de îmbucurător, ca şi succesele lui în muncă.

— Voinicii noştri, — rosti cu mîndrie Meiram, — sînt puternici nu numai prin muşchi, ci şi prin moralul lor care se înalţă mai sus de munţii ale căror piscuri plutesc în nori. Avioanele duşmanului nu vor putea să treacă peste asemenea munţi!

Kanabek sosi cu maşina. În maşină se afla şi Ghitelman.

Ghitelman nu mai conducea construcţia Karagandei Mari — i se încredinţase numai construcţia Kargresului. Ciocnirea cu Meiram, pe care n-o putuse uita, îi fusese folositoare. Nu se mai vedea la el nici urmă din înfumurarea de altădată. Era modest, vorbea puţin, privind mereu spre Kanabek, parcă cerîndu-i sprijin: „Doar ai cercetat şantierul. Spune! Stau lucrurile prost la noi?" Kanabek nu-şi precupeţea laudele:

— Ghitelman lucrează bine. Lîngă Kargres se ridică un oraşel întreg.

Ibraş era mulţumit şi el.

De data aceasta Meiram i se adresă prieteneşte:

— Pe vremuri ne-am cam certat. Aveam şi de ce. Vorba dumitale nu se prea potrivea cu fapta. De astă dată cum merg lucrurile?

— Ei, Meiram Omarovici, n-am timp să mă mai gîndesc la păcatele vechi. Mă scol în zori şi mă culc noaptea

tîrziu. Nu se poate altfel, şase clădiri ale combinatului de construcţii sînt gata învelite!

— Le-ai terminat în întregime pe toate şase?

— Am început-o şi pe a şaptea!...

Vizitară tuspatru secţia de maşini a centralei; puternicele pompe urmau să scoată pentru Karaganda, apa din măruntaiele pămîntului. Apoi se duseră să vadă parcul amenajat de curînd şi noua baie.

Trecură şi pe la cantină. După ce luară masa, Meiram îi spuse lui Kanabek că e timpul să se întoarcă. O luară pe malul rîului Nura. După ce trecură peste Kojir şi se îndreptară spre colina Jalghiz-tiube, Meiram se întoarse către însoţitorul său:

— Kaneke!

— A? — răspunse tresărind Kanabek şi deschise ochii. Toată ziua obosise umblînd de colo-colo şi vorbind despre una şi alta, iar acum aţipise.

— Ibraş mi-a arătat un plan amănunţit al aşezării, aşa cum va arăta ea într-un viitor apropiat. Podişul Kojir va fi înconjurat cu apă din trei părţi, iar colina Jalghiz-tiube va rămîne ca o insulă mică. Marea va apare în stepă. Nu e o minune, ce zici?

— Şi vom vedea minunea anul acesta?

— Desigur.

— De unde o să ia apă? Apa rămasă din topirea zăpezilor s-a scurs doar.

— Ibraş mă asigură că e de ajuns şi apa rîului.

— Mă cam îndoiesc... Ce va face lumea de pe cursul inferior al rîului Nura, dacă acesta e zăgăzuit? Va rămîne fără apă?

— Lacul se va umple într-o lună-două. Apoi rîul va curge cum a curs şi mai înainte.

In dreapta drumului fumegau resturile unor bordeie şi ale unor magazii vechi cărora li se dăduse foc. Grupuri

de oameni forfoteau încoace şi încolo. Nivelau fundul viitorului lac, ardeau şi asanau terenul. Suprafaţa nivelată se întindea pe o lungime de treizeci de kilometri şi pe o lăţime de patru-cinci kilometri. Pămînturile dimprejurul lacului erau destinate ogoarelor colhoznice din raionul Thaelman şi gospodăriilor auxiliare ale Karagandei. Cu timpul urmau să se introducă pe aici culturi de leguminoase: Kargresul va furniza apa necesară irigării ogoarelor şi grădinilor de zarzavat, precum şi curentul electric pentru colhozurile şi gospodăriile auxiliare.

— Ibraş este un om stăpîn pe meseria lui ! — spunea mereu Meiram. — Nu poţi să nu-l crezi. Îndată ce stepa se va sătura de apă şi va fi luminată electric, printre aceste coline va înflori un adevărat rai ! Marele iluminist Abai a spus cîndva: „Nu este dulciu care în cele din urmă să nu-şi piardă gustul!“ Iată că roadele muncii nu-şi pierd gustul ! Omul nu se va sătura niciodată de ele. Îţi aduci aminte, Kaneke, cît se bucurau oamenii cînd au învăţat să taie cărbunele în abataj ? Ne socoteam învingători, cînd s-a început pomparea apei din mina „Herbert“. Tot felul de Jappari şi de Rîmbeci, care habar nu aveau de tehnică, erau socotiţi oameni „instruiţi“. Acum priveşte ! Am ajuns să ţinem în frîu un rîu năravaş şi să-l punem să lucreze pentru noi. Iar Ibraş vrea să supună vîntul în faţa omului sovietic. Aşirbek se gîndeşte cum să înnoiască tehnica cea mai nouă. Ce prefaceri minunate ! Viaţa merge năvalnic înainte. Ca să conduci astăzi o întreprindere mare, nu-i suficient să termini institutul, trebuie să fii doctor în ştiinţe. Înţelegi ce înseamnă aceasta ? Poporul îşi însuşeşte ştiinţa tot mai mult şi mai mult, cucereşte natura... Păşim spre comunism !

Vorbea cu aprindere despre viitorul minunat care nu trăise decît în visurile omenirii, dar acum devenea realitate. Această realitate era făurită de Partidul Bolşevic, de

poporul sovietic. Anii nu-l îmbătrîneau pe Meiram, dimpotrivă, păreau că-l întineresc.

Kanabek răspunse cu tristeţe:

— Vouă, tinerilor, vă vine uşor să vorbiţi despre ştiinţă, cunoştinţe... Dar, noi, gloabe bătrîne, rămînem în urmă...

— Kaneke, nu-i îngăduit să rămînă în urmă nici tinerii, nici bătrînii. Nu îngăduie viaţa...

Era o seară liniştită. Prin stepă se învăluiau adieri primăvăratice. Era o încîntare să tot mergi prin această nemărginire înmiresmată...

Cînd ajunseră aproape de calea ferată, automobilul coti spre Karaganda. Pe şine huruiau trenurile, pe şosea se încrucişau automobile, căruţe, călăreţi, drumeţi. Departe, în zarea colinelor lunguiete, Karaganda se înălţa în înserare ca un nor aducător de furtună. Noaptea începea să pogoare. Pe cer se aprinseră stelele. Luminile Karagandei licăreau în depărtare.

— Priveşte Kaneke. Pămîntul şi cerul sînt presărate cu stele! — exclamă Meiram. — Stelele viitorului nostru!

Cînd intrară în oraş se întunecase. Kanabek coborî în faţa locuinţei sale. Apoi, maşina mai merse puţin şi se opri în dreptul casei cu trei etaje a comitetului orăşenesc de partid.

2

Noaptea tîrziu, aproape de ora unu, Ardak, îmbrăcată într-o rochie de casă, scria. In faţa ei erau deschise cîteva cărţi cu sublinieri şi cu marginile pline de notiţe. Adîncită în studiu, nu observa cum trece timpul.

Era căsătorită de cîţiva ani şi acum avea un fecior. Se făcuse mai trupeşă: era la vîrsta cînd frumuseţea femeii înfloreşte din plin. Faţa ei albă bătea în trandafiriu, ochii

negri erau umbriți de genele lungi; cînd le ridica, razele ochilor săi te încălzeau. Nu se pudra, nu folosea rujul, nu-i plăceau gătelile, nici brățările și inelele. Dar nu se despărțea niciodată de ceasul de mînă, primit drept premiu pentru succesele pe care le realizase în lichidarea analfabetismului. Ceasul îi era mai drag ca orice podoabă.

Viața de gospodină n-o absorbise cu totul. Urmase fără frecvență secția de filologie a institutului și acum pregătea o disertație despre folclorul cazah.

Deschizînd ușa cu grijă, din camera alăturată se ivi Șeker, mătușa lui Meiram. Îmbătrînise vizibil în acești ani și se gîrbovise. Își pusese pe umeri un șal cazah, iar pe cap se legase cu o basma albă. Șeker nu purta kunliuk [1]). Așteptă cîteva clipe în tăcere și dădu să plece.

Ardak se întrerupse din scris și înălță capul.

— Dumneata ești, apà? Nu te-ai culcat încă?

— Mă frămîntă gîndurile, nu mă lasă să dorm.

— Ce gînduri?

— Nu te stingheresc dacă ți le spun?

— Nu, pentru astăzi am muncit destul.

Șeker se apropie încet de masă și se așeză alături de Ardak.

— Tinerețea nu este veșnică, copila mea. După ea vine bătrînețea. Se întîmplă să vină zile grele cu mult înainte de bătrînețe. De pildă boli... Te-ai gîndit vreodată la aceasta?

— N-am prea avut motive, apà! — răspunse Ardak zîmbind ușor.

— Văd că nu te-ai gîndit. Pesemne că n-ai nici timp: înveți copiii, înveți și singură. Meiramdjan muncește și el de dimineață pînă noaptea tîrziu. Și ce ați agonisit pînă acum? Pereții sînt goi. Ei, aveți scaune, mese, paturi...

[1]) *Kunliuk* — podoabă pe care o poartă pe cap femeile cazahe. (N. red. ruse.)

Asta-i toată avuţia. Uneori, cînd avem şi noi oaspeţi, îmi ard obrajii de ruşine. Iată, de pildă Baiten — pînă şi el şi-a luat un covor şi l-a pus pe locul de cinste... In viaţă se întîmplă multe: omul se poate îmbolnăvi. Şi ce sînt slujbele voastre? Un fir de păr care se poate rupe oricînd. Ce-o să faceţi atunci? Ce nădăjduiţi? Ar fi vremea să te gîndeşti şi la tine! Bătrînul meu Jailaubai e păstor la sovhoz. Ce ar fi să aveţi şi voi în turmă o pereche de oiţe. Să zburde pe cîmp. Dacă nu vă gîndiţi la voi, gîndiţi-vă la Bolatdjan, feciorașul vostru. Gîndeşte, porumbiţa mea... — Ardak îşi dădea seama încotro bate mătuşa sa. Şeker era bătrînă şi gîndea bătrîneşte: oamenii sînt judecaţi după averea lor. Ardak încercă să arate bătrînei că nu are dreptate.

— Iţi mulţumesc, apă, pentru sfaturile dumitale. Dar ele nu mai au astăzi nici o noimă. Acum oamenii nu sînt respectaţi pentru că au vite multe sau avere, ci pentru că ştiu o meserie folositoare, pentru că au învăţat carte. Cred că în privinţa aceasta Meiram şi cu mine nu sîntem nişte oameni săraci.

— N-aveţi de ce vă plînge, copila mea.

— Inseamnă deci că sîntem bogaţi. Mîncăm bine, ne îmbrăcăm tot atît de bine ca şi alţii. Şi prea multă avere e doar o povară pentru om.

— Ai, ai! Nu spune aşa ceva...

— Te înţeleg, apă. Dumneata îţi aminteşti de zilele negre de care ai avut parte altădată. Astăzi omul muncitor nu trebuie să se teamă de zile negre. Acum muncim cu toţii ca ţara noastră să fie din ce în ce mai bogată. Cînd ţara este bogată, toată lumea trăieşte bine. Urmărind numai îmbogăţirea ta personală, dai dovadă de sărăcia minţii. Iar despre viitorul lui Bolatdjan, nici nu trebuie să vorbim. De el să nu-ţi faci nici o grijă. Dacă ar fi după Meiram,

el ar vrea chiar de acum să-şi crească băiatul la grădiniţa de copii.

— Ai, ce ruşine! — exclamă Şeker, ciupindu-se de obraz. — Poftim de vorbeşte cu ei! Să nu mai aud asemenea vorbe! Pentru nimic în lume nu vreau să-l dau pe Bolatdjan, în grija unor oameni străini. Numai să îndrăznească Meiram — am să ţip de o să se audă în toată casa!

De mîniată ce era, Şeker nici nu mai găsea cuvintele. Trecu în odaia unde copilul dormea în pătucul său şi începu să-l mîngîie uşurel, ca să nu-l trezească. Bătrîna nu avusese copii şi Bolatdjan devenise cea mai mare bucurie a vieţii sale.

Ardak se apropie tiptil de uşă şi auzi pe bătrînică şoptind copilului cuvinte de mîngîiere. Supărăcioasa şi mereu îngîndurata Şeker şi micuţul Bolatdjan, îi erau dragi fiecare în felul său. Naivitatea lor o amuza. Seara îi plăcea să povestească lui Meiram tot felul de întîmplări hazlii despre Şeker şi băieţaşul lor.

Şi în seara asta Ardak îşi aştepta cu nerăbdare soţul, ascultînd cu atenţie orice mişcare din coridor.

In cele din urmă, se auzi uşa. Meiram venise împreună cu Ermek. Intrînd, Meiram întrebă vesel:

— S-o găsi oare în această casă rachiu pentru Ermek?

Ardak îl privi dojenitor: „Mai trebuie să întrebi?" şi începu să pună masa.

Ermek se schimbase mult. Nu mai era minerul de abataj de altădată, aspru la vorbă şi închis în sine, privind cu neîncredere pe cei care purtau „gulere albe" şi numindu-i „bai" pe toţi. Acum era vorbăreţ şi prietenos. Purta un costum de stofă bleumarin, bine călcat, o cravată legată cu îngrijire şi ghete noi. In ultimii ani, Ermek învăţase la Sverdlovsk şi absolvise Academia Industrială. De curînd fusese numit şeful minei Nr. 1.

Privindu-l pe Meiram, Ermek îl tachina prietenește:

— Cum vine asta, secretarule! Tîmplele au început să-ţi încărunţească şi n-ai decît un copil! Vezi că pînă la al doilea, ai să chelești de tot.

— A şi început să-i cadă părul, — zise în glumă Ardak.

— Da, se schimbă oamenii şi vremurile, — răspunse pe acelaşi ton Meiram. — S-o luăm de pildă pe Ardak. Era o fată modestă, sfioasă, şi acum vorbeşte de nu-i mai stă gurița toată ziua. Sau să-l luăm pe Ereke. Semăna cu o cămilă posomorîtă şi greoaie. Acum ia te uite ce sprinten şi isteț s-a făcut — parcă-i o vulpe.

Şi ridică cel dintîi paharul.

— Cînd a plecat Ereke, am băut pentru succesul lui la învăţătură. Acum să bem pentru succesul lui în muncă. Să bem pînă la fund!

Ciocniră. Ermek tuşi, netezindu-şi mustaţa.

— Ce să ne mai amintim de trecut? Cîte au mai fost! Cărbunele era tăiat cu mîna. Şi acum, uite ce aţi făcut fără mine! Peste tot maşini, peste tot energie electrică. Aţi şi început să uitaţi de picon. Totul este mecanizat... Straşnic, nimic de zis!

Conversaţia era tot mai animată. Meiram vorbea cu aceeaşi însufleţire ca şi Ermek:

— Cu tehnica nouă, desigur că munca este mai uşoară şi producţia este incomparabil mai mare. Dar asta nu este încă totul Ereke. Tehnica dezvoltă aptitudinile omului. Asta este esenţialul! Oamenii pun creierul la contribuţie. Kozlov a construit un troliu electric. Credeţi că nu înseamnă nimic? El înlocuieşte şase vagonetari în fiecare abataj frontal. Şi datorită acestei invenţii, în bazinul Karagandei au devenit disponibili pentru alte munci, sute de muncitori. Dar Lapşin? Acesta a conceput o metodă de încărcare a cărbunilor din bunchere direct în vagoane. Inainte se încărca cu excavatoarele. Incărcarea unui vagon necesita mai mult de o oră. Acum vagonul e încărcat în douăzeci de minute. Sta-

hanov a stabilit un record mondial. Nici minerii noştri nu rămîn în urmă. Akîm şi băieţii săi fac minuni. Şi ăsta nu este decît începutul. Cam aşa stau lucrurile pe la noi, Ereke!

— Ce se laude cu propunerea lui Aşirbek? — întrebă Ermek. — Foarte interesantă idee. Exploatare la zi, metoda de extragere în aer liber a cărbunilor... Ai la ce să te tot gîndeşti...

Meiram se posomorî şi răspunse fără chef:

— Şcerbakov nu este încă de acord. Se gîndeşte, calculează.

— Nu strică să calculeze, — încuviinţă Ermek. — Nu-i bine să te pripeşti. Trebuie să verifici totul dinainte. Să nu uităm că prin părţile noastre cade multă zăpadă, sînt viscole dese. O exploatare la zi poate fi acoperită de zăpadă, inundată. Aşirbek propune un lucru nou şi interesant. Dar mă îndoiesc că o mare garnitură de vagoane poate fi trasă şi încărcată cu cărbune direct în abataj. In Donbass clima este mult mai blîndă decît la noi, oamenii de acolo şi-au însuşit o uriaşă experienţă în producţie. Şi totuşi exploatare se face în subteran. Nu, Serghei Petrovici are dreptate. Să-l ascultăm, să nu ne pripim...

Meiram spuse înciudat:

— Ia te uită, şi tu îi ţii isonul! Fireşte că trebuie să învăţăm de la cei din Donbass. Dar nici acolo nu s-a realizat maximum în materie de tehnică a extragerii cărbunelui. Şi în general vorbind, există oare o limită a dezvoltării ştiinţei şi tehnicii? Nu există o astfel de limită! Să zicem că ideea lui Aşirbek nu va putea fi aplicată prea larg în bazinul nostru. Dar experienţa ca atare este preţioasă! De ce să şovăim?

Ermek asculta, clătinînd din cap. Părea că se gîndeşte: „Anii trec, dar Meiram al nostru este acelaşi — nici o clipă nu stă locului, împinge tot înainte, trage, se frămîntă. Asta-i tinereţea — nu are răbdare."

Totuşi îşi exprimă îndoiala:

— Cunoşti colina neagră de dincolo de mina Nr. 18? Pe vremuri o numeam „abatajul negru". Englezii voiau să facă acolo o exploatare la zi. Dar n-au făcut nimic.

— Englezii nu sînt un exemplu pentru noi! — îl întrerupse Meiram aprins.

Prudenţa lui Şcerbakov şi a lui Ermek începea să-l enerveze.

— Ceaikov şi Aşirbek sînt de altă părere. Ei sînt pentru deschiderea imediată a exploatării la zi. Dezbatem, analizăm... Şi în vremea asta mii de tone de cărbune preţios, cocsificabil, sînt arse în focarele locomotivelor şi în sobe. Pentru treaba asta sînt buni cărbuni mai puţin preţioşi, extraşi din exploatările la zi. Prudenţa e sănătoasă, e bună, dar nici prea-prea. — Şi nu-l slăbi de loc pe Ermek. — Ovcearenko spune că nu trebuie să lăsăm picioare de siguranţă în abataje. Ai şi aici vreo îndoială? Picioarele de siguranţă trebuie scoase. E o metodă mai economică.

— N-am nici o îndoială, — răspunse liniştit Ermek. — Dealtfel nici Şcerbakov nu se opune propunerii lui Ovcearenko. De ce să ne aprindem? Ce e drept, e drept. Englezii lăsau în pămînt mai mult cărbune decît extrăgeau. Această lipsă de spirit gospodăresc nu-i de noi.

— Cunoşti armăturile metalice propuse de Aşirbek?

— Le cunosc. Sînt bune. Pot fi lungite şi scurtate după nevoie. Şi nici prea grele nu-s. Dacă socoteala lui Aşirbek e justă, aceste armături vor fi foarte folositoare. Cît lemn, cît timp de muncă se va economisi! Dar calculele mai trebuiesc verificate, dragul meu. Hotărît!

Cursurile de la Academie contribuiseră la dezvoltarea capacităţii lui Ermek. Dacă altădată se înflăcăra şi zorea aplicarea inovaţiilor, acum ştia bine că orice invenţie trebuia studiată ştiinţific, trebuia verificată în practică pe

un sector mai restrîns. Meiram nu înţelegea în totul lucrul acesta. Acum cunoştea exploatarea carboniferă, totuşi cunoştinţele sale nu erau acelea ale unui specialist. Şcerbakov era mult mai priceput în această privinţă.

— Ce părere ai despre combina lui Kozlov? — îşi urmă întrebările Meiram.

— Deocamdată nu pot spune nimic hotărît. După schiţă încă nu-mi pot da perfect seama. E drept că Akîm susţine proiectul şi îl socoteşte realizabil. Dar trebuie verificat.

Meiram îşi strîmbă buzele, nemulţumit.

— Verificaţi!... Şi Serghei Petrovici verifică încă.

Ardak tăcuse în tot cursul discuţiei, dar acum interveni şi ea:

— Serghei Petrovici ia o hotărîre numai atunci cînd este încredinţat definitiv că propunerea e bună. După mine, procedează bine.

— Dar pînă să ne încredinţăm definitiv, timpul trece.

— Tu socoteşti că o invenţie poate fi aplicată fără o verificare amănunţită şi fără o bază tehnico-ştiinţifică?

— Nu asta vreau să spun! Vreau să spun că nu trebuie să ne temem de ceea ce e nou, că trebuie să-l introducem cu curaj.

— A fi prudent nu înseamnă că te temi, Meiram. Iar ca să te arunci cu ochii închişi în necunoscut, asta nu înseamnă curaj. Sînt două lucruri deosebite, — spuse Ardak.

Nu era pentru prima dată cînd trebuia să tempereze cu sfaturile sale nerăbdarea lui Meiram. Întotdeauna găsea tonul necesar, alegea cuvinte liniştitoare. Adeseori Meiram îi urma sfaturile.

Şi acum înflăcărarea lui se mai potoli şi el rămase pe gînduri. Ea îi înţelegea iritarea. Se întorsese cu Ermek de la o consfătuire tehnică. Şcerbakov era împotriva unor propuneri pripite, insuficient verificate. Meiram nu voia să

discute în contradictoriu cu el față de oameni. Dar acum, acasă, își dăduse frîu liber.

Cu un surîs gingaș, Ardak adause:

— Uneori Meiram al nostru vrea să conducă întreaga Karagandă. I se pare că oamenii îi datorează numai lui, succesele realizate de ei. Dacă Serghei Petrovici ar fi fost un om șovăielnic, Karaganda nu s-ar fi dezvoltat niciodată atît.

Ermek o sprijini:

— Îl cunoaștem bine pe Șcerbakov și nu de azi, de ieri. Măsoară de șapte ori, înainte de a tăia odată... Îi propui: „Hai să facem așa și așa". Și el îți răspunde numaidecît: „Ce realizăm prin asta?" Și eu sînt de părere că asta nu e nehotărîre, ci numai prudență lucidă, rațională, dorința de a evita greșelile posibile.

— Timpul nu așteaptă. Timpul și ritmul sînt hotărîtoare, — nu se lăsă Meiram. — Este just că orice idee trebuie verificată în practică. Dar în cazul de față sînt convins că ideea unei exploatări la zi s-a maturizat și este dictată de împrejurări. De mult ar fi fost timpul să se pună o mină la dispoziția unui institut de specialitate. Să se experimenteze propunerea lui Așirbek.

În focul discuției, uitaseră că paharele erau pline, că nu băuseră rachiul și mîncarea se răcea.

Ardak le aduse aminte:

— Ereke, nu uita paharul. Bea! Dacă n-ar sta cineva de capul vostru, pînă și în somn ați tot vorbi despre mină și iar mină.

— Am uitat paharele și gustarea. Nu-i bine, — o sprijini Meiram.

Convorbirea urmă mai domoală. Își aduseră aminte de Janabîl. Tovarășii apropiați nu se uită! Își aminteau care mai de care de tot felul de pozne năstrușnice ale acestuia, de vorbe hazlii. Era vădit că îi duceau dorul și

că-i aşteptau cu nerăbdare întoarcerea. Janabîl studia la Moscova la şcoala superioară de partid.

— Capabil băiat! — zise Ardak. — În ultima sa scrisoare îmi povesteşte: «La început scriam: „şai mănănc“ — acum am note foarte bune şi la limba rusă.» — Şi adăugă de la ea: — Ereke a început şi el cu „să vină tiul“ şi astăzi a terminat Academia Industrială. Dar despre Mereken al nostru ce spui? Ştie una şi bună: „Trebuie să creştem“, dar el însuşi nu se prea grăbeşte să crească.

Stingherit, Meiram căută să se dezvinovăţească:

— Dacă aşi fi avut atîta timp liber cît ai tu, cu siguranţă că aş fi ajuns doctor în ştiinţe.

— Dar cine spune mereu: „Dacă omul nu ştie să-şi împartă timpul, înseamnă că nu este destul de înţelept“? — îl împunse Ardak. — Dacă pentru susţinerea disertaţiei de candidat îţi trebuie atîta timp, atunci pentru teza de doctor nu-ţi va ajunge toată viaţa.

— Ştii, — se întoarse Meiram spre Ermek, — tare pisăloagă s-a făcut profesoara voastră! Nu poate să înţeleagă în ruptul capului că eu mă pregătesc pe apucate, că lucrez la disertaţie între două treburi; mereu e nemulţumită. Ei ce-i pasă? Şi-a făcut orele la şcoală, şi gata. Eu însă am în fiecare seară cîte o consfătuire.

— Nu-u! N-ai dreptate, — îl contrazise cu hotărîre Ermek. Il ameninţă cu degetul: — Nu ai pic de dreptate. Şi mie şi lui Janabîl ni se părea că nu avem timp de învăţătură. Şi dacă Ardak n-ar fi stăruit să învăţăm, n-am fi intrat în rîndul oamenilor. Janabîl n-ar învăţa acum la Moscova, ci s-ar duce seara la circ să vadă clovnii şi călăreţele. Iar eu n-aş fi fost mai mult decît un tăietor. Ardak iubeşte ştiinţa şi învaţă şi pe alţii s-o iubească. Draga mea, îţi rămîn îndatorat toată viaţa. Lui Janabîl nu-i pasă, el şi-a şi

plătit datoria. Zice: „I-am ajutat să se căsătorească, sîntem chit".

Rîseră tustrei. Vorbeau mereu cu voioşie. Aveau şi despre ce să vorbească — trăiseră multe şi trecuseră prin multe împreună. Odinioară, cînd se întîlniseră, erau mai tineri: şi ca vîrstă şi ca experienţă. Karaganda creştea sub ochii lor. Ei o făureau. Istoria vie este întotdeauna mai interesantă decît aceea despre care se scrie în cărţi...

Ermek se ridică de pe locul său abia cînd se făcu ora trei. Meiram ieşi să-l conducă. In clipa aceea sună telefonul. Ardak ridică receptorul.

Vorbea Antonina Fedorovna.

— Bătrînul meu e din cale afară de vorbăreţ. Abia acum s-a culcat. La dumneata ce s-aude?

— Şi tînărul nostru a fost cam aprins. Dar l-am liniştit eu şi cu Ermek.

— Dar ce s-a întîmplat acolo, la consfătuire?

— Nu ştiu. Probabil că s-au certat, deşi Meiram mă asigură că a tăcut tot timpul.

— El a tăcut, în schimb au vorbit alţii pentru el. Pe bătrînul meu nu-l poţi duce de nas! Zice supărat: „Deşi tace, ştiu că Meiram nu e de partea mea".

— Nu te necăji, Antonina Fedorovna. Ei se ceartă, ei se împacă. Nu este prima dată!

Meiram se întoarse. Ardak puse receptorul la loc. Meiram se opri lîngă uşa întredeschisă a camerei copilului, unde dormeau Bolatdjan şi Şeker.

Ardak se apropie de soţul său şi-l luă de mînă.

— Hai să-ţi povestesc ce discuţie interesantă am avut cu Şeker.

Il privea pe Meiram cu ochii săi zîmbitori şi negri ca de ciută.

Aşa, mînă în mînă, trecură în dormitor.

În biroul minei Nr. 1 se ținea consfătuirea de producție. Printre cei prezenți se aflau Ermek, Akîm, Seitkali și Ishak. Tuspatru erau prieteni vechi. Nu aveau decît o singură dorință : să îmbunătățească, să lărgească activitatea minei. Dar cum s-o facă ? Aici părerile lor se deosebeau. Discuția devenea tot mai vie, tot mai aprinsă.

— Tehnica noastră este nouă, dar organizarea muncii în abataje este veche ! — strigă Ishak și, în focul dezbaterii, lovi cu pumnul în masă. — Atunci de ce am mai plecat în Donbass ?

Acest încercat miner era mai în vîrstă decît ceilalți. Fusese de curînd ales secretar al biroului de partid. Abia cu un ceas mai înainte, aducîndu-și aminte de vîrsta sa și de sarcina pe care i-o încredințase partidul, căuta să domolească pe cei înfierbîntați. Și acum iată că și-a dat și el drumul.

— Graficele voastre sînt greșite ! Schimbați-le ! — striga el privind pe Ermek cu ochii săi bulbucați. — În Donbass nu se întocmesc grafice în felul acesta !

Ermek tăcea, dar obrajii săi erau stacojii. Asculta cu durere asemenea învinuiri. Graficul îl întocmise împreună cu Așirbek, care acum era inginerul șef al minei Nr. 1. Această mină era încă în frunte. În ea toate muncile principale erau mecanizate. Fiecare mașină dădea — pe puțin — tot atîta cărbune cît dădeau zeci de mineri. Dar participanții la consfătuire socoteau că tot este prea puțin. De felul cum lucra mina fruntașă depindeau succesele în muncă ale celorlalte mine.

Întărîtat de cuvintele lui Ishak, Seitkali, președintele comitetului de mină, luă cuvîntul. Își pusese pe masă palmele mari, și degetele sale groase și rășchirate se mișcau neliniștite.

— Comitetul de mină este de aceeaşi părere. Graficul trebuie revăzut. De ce la noi un ciclu este lungit pe două zile? Graficul este de vină! În ultimele cinci zile am lucrat cu cincisprezece la sută sub normă. În felul acesta, într-o lună vom rămîne datori statului mii de tone de cărbune. Acesta a fost scopul nostru cînd am mecanizat mina? Pentru aceasta a plecat şeful nostru Ermek să înveţe? Mina noastră nu s-a aflat niciodată într-o situaţie atît de grea. Ne e ruşine să privim oamenii în ochi!

Continuînd să tacă, Ermek deschise cutia de ţigări din faţa lui. La dreapta, în peretele vopsit pe jumătate într-un galben ca lemnul de stejar, se vedeau două prize. Ermek luă de pe masă o brichetă electrică, o puse în priză şi-şi aprinse ţigara; în cealaltă priză vîrî ştecherul ventilatorului electric. Deasupra mesei adie un curent uşor, dar nici acesta nu răci discuţia.

Tinerii mineri luaseră la consfătuire o atitudine reţinută. Toţi erau frămîntaţi de insuccesele ultimelor zile, dar se sfiau să-l atace pe Ermek care era mai în vîrstă, cu mai multă experienţă şi pe deasupra cel care învăţase meseria pe mulţi tineri.

Akîm privi spre tînărul mecanic Aktanov, secretarul comitetului de Comsomol al minei, şi-i spuse:

— N-ai nimic de spus?

Mecanicul, încă lipsit de experienţă, roşi şi îngăimă cîteva cuvinte:

— Mi se pare că Ermek prea a împrăştiat utilajul. Conducerea exploatării devine tot mai grea...

Cuvintele sale fură sprijinite îndată de tînărul şi combativul miner Semionov care pînă acum ascultase cu nerăbdare pe vorbitori. Ridicînd capul, Semionov spuse:

— Ermek Barantaevici! Avem greutăţi cu transportul. Uneori se întîmplă să nu ne ajungă vagonetele goale. Toate acestea pentru că aţi fărîmiţat prea mult procesul

de producție... Cărbunele rămîne prin diferite cotloane. Gîndiți-vă la asta.

Ermek nu răspunse, păstrîndu-și cumpătul. Dar fața lui stacojie, privirea pătrunzătoare a ochilor săi mici și sclipitori, arătau că începe să-și piardă răbdarea. Așa se și întîmplă. Ermek scoase ștecherul și bîzîitul ventilatorului se întrerupse.

Se năpusti asupra lui Akîm:

— Tu, buzatule, ești cel care-i azmuți pe toți! — După vechiul său obicei, pe Akîm îl numea prietenește, în glumă — buzatul. Dar de data aceasta în glasul său erau accente de mînie, ochii săi scăpărau. — Spune concret! Ce vrei?

Fiind obișnuit să vorbească la adunări în picioare, Akîm se ridică de pe locul său. În acești ani crescuse și mai înalt, se lățise în umeri și se maturizase. Dar nu prea umbla îngrijit: cravata îi sta strîmbă, iar haina și-o încheiase anapoda.

Fără să-l lase să vorbească, Ermek îl luă la rost:

— Îndreaptă-ți cravata! Încheie-te cum trebuie!

Akîm își îndreptă ținuta precum i se spusese. Acum, cînd flăcăul stătea în lumină, pe fața lui se puteau vedea cu ușurință urmele anilor îndelungați cît tăiase cărbunele tare cu tiul: fruntea și obrajii îi erau spuziți de puncte negre, abia vizibile — țîșniturile de cărbune.

Akîm, care la prima impresie părea un om molatic, vorbi însuflețit:

— Ereke, îți datorez multe! Dumneata m-ai făcut miner. Și eu am căutat să nu te fac de rușine. Știi foarte bine că din ziua în care am pus mîna pe tiu, mi-am depășit norma. Și nici cînd am trecut la mașină nu m-am făcut de rîs. Sînt socotit chiar printre fruntași... Dar iată că în ultimele cinci zile îmi vine să roșesc. În Donbass n-am fost învățați să muncim în felul acesta.

— Nu cumva sînt eu vinovat ?

— Nu dumneata, ci graficul dumitale !

— Ce, ai vrea să muncești fără grafic ?

— Ba nu, vreau să muncesc după grafic. Dar trebuie luate măsuri ca acesta să poată fi îndeplinit. După grafic, fiecare abataj frontal trebuie să dea un ciclu pe zi. Există la noi măcar un singur abataj care face acest lucru ?

— Străduiți-vă să-l faceți !

— Am fi bucuroși... Dar lemnul pentru susțineri nu se aduce la timp. Reparațiile nu se fac în termenul stabilit... Vagonete goale nu avem cîte ne trebuie... Se defectează ba una, ba alta ! Cum poți să îndeplinești graficul în asemenea condițiuni ? Adu-ți aminte că în zilele în care am reușit să dau cîte un ciclu și am realizat norme record, se făcuse totul ca să se înlăture lipsurile.

— Păi bine, omule ! — spuse Ermek zîmbind. — Doar știi că pentru tine au fost create condiții speciale. Iar noul grafic se bazează pe faptul că aceste condiții există în fiecare abataj. Întrebi cum se pot crea ? Trebuie mai multă inventivitate, mai multă pricepere din partea muncitorilor. Trebuie ca nici un muncitor în sectorul său să nu rămînă în urma celorlalți.

— Eh, dumneata nu cunoști condițiile în care lucrăm noi, Ereke ! — spuse cu părere de rău Akîm.

Auzind asemenea mustrare din gura elevului său, Ermek nu-și crezu urechilor. Îl privi nedumerit și răspunse grăbit :

— Dacă nu le cunosc, atunci spune-mi-le tu !

— Trebuie să ți le spun. Ce s-a întîmplat ? Dumneata ai plecat la învățătură... Pînă atunci făcuseși o leacă de practică într-o mină mecanizată. Ce-i deosebit în această mină ? Aici, dacă dintr-o sută încetează să funcționeze un mecanism, se opresc și celelalte nouăzeci și nouă. Aici toate sînt legate între ele. Să luăm alt caz. Cînd lucram cu pi-

conul, sarcina noastră de căpetenie era să tăiem stratul. Acum sarcina de căpetenie este să se scoată la suprafaţă cărbunele tăiat. Înainte de a ajunge în vagoane, cărbunele din abataj trebuie să treacă prin mai multe mecanisme. Se strică un mecanism, se opresc şi celelalte. De aceste opriri nu ai ţinut seama atît cît se cuvenea cînd ai întocmit noul grafic. Graficul dumitale va fi bun atunci cînd vom înlătura toate piedicile din drum.

— Înlătură-le, dacă ştii!

— Tocmai asta şi spun, — răspunse mirat Akîm — Trebuie să procedăm la organizarea transporturilor ca nişte buni gospodari. Trebuie să instalăm troliuri mai puternice, să facem galeriile direcţionale drepte, aşa încît şinele să fie şi ele drepte. Atunci vagonetele vor circula mai repede şi oamenii nu vor mai striga: „Trimiteţi vagonete goale! Goale!" Trebuie să organizăm aşa fel, ca la începutul muncii fiecărui schimb, în toate abatajele să fie trase cîte douăzeci-douăzeci şi cinci vagonete goale şi să se afle tăiaţi cîte doi-trei metri de cărbune. Trebuie să se aducă la timp lemn pentru susţineri. Atunci vor fi înlăturate piedicile din transportul cărbunilor. Ce trebuie să se facă în acest scop? Părerea mea este că unul din cele trei schimburi să se ocupe de lucrările pregătitoare şi de reparaţii, iar celelalte două să extragă cărbunele.

Ermek îl privea uimit: cine spune toate acestea — elevul său de odinioară sau un inginer? Şi întrebă în zeflemea:

— Ştii cîte sute de tone de cărbune dă fiecare schimb?

— Ştiu, Ereke. Şi lucrul acesta nu mă înspăimîntă cîtuşi de puţin. Dacă vom organiza bine muncile de pregătire, atunci două schimburi vor da mai mult cărbune decît dau acum toate trei.

— Palavragiule! — răcni mînios Ermek şi sări de la

locul său, lovind, întocmai ca și Ishak, cu pumnul în masă și scăpînd jos creionul.

Ermek începu să măsoare camera în lung și în lat, vorbind pe nerăsuflate și fulgerînd cu privirile pe Akîm.

— Ia te uită! Nici nu-i pasă dacă mina va da cîteva sute de tone mai puțin într-un schimb. Și mai îndrăznește să spună „Nu cunoști". Cînd eu coboram pentru prima dată în mină, tu, buzatule, sugeai încă la țîța maică-ti.

Akîm se făcuse mic și zîmbea în silă, roșu ca racul. Avea un respect adînc pentru Ermek, care îl ajutase să ajungă unul dintre cei mai buni mineri din Karaganda, și-i părea rău că rostise cuvîntul jignitor „nu cunoști". Dar în celelalte puncte flăcăul rămînea la părerea sa.

— Dumneata cunoști multe, dar în cazul de față eu am dreptate! — spuse el cu tărie.

— Ei, de cînd ai învățat să vorbești în felul ăsta? — strigă Ermek, apropiindu-se de Akîm.

Cu glasul sugrumat de supărare, flăcăul răspunse:

— Nu știe omul cum să-ți mai intre în voie! Ba ceri să ne spunem părerea cu curaj, ba ne certi. Dacă tăcem, iarăși ne certi...

— Ajunge Ermek! — strigă deodată Ishak. Mîinile și buzele îi tremurau. — Nici eu n-am sînge de pește, pot să fierb și eu!

Dar nu avu timp să spună ce se va întîmpla dacă va fierbe. Toată lumea își întoarse privirile spre fereastră. Cearta aprinsă încetă ca un foc stins cu apă: la ușa biroului se oprise mașina lui Așirbek. Inginerul șef coborî. Fața sa cu nasul aquilin și capul ras, erau transpirate. Văzduhul de deasupra minei dogorea, arșița era de neîndurat. Așirbek intră în birou ștergîndu-și fața și gîtul, spunînd în același timp:

— Ce căldură! Te topești... — Întinse lui Ermek o

hîrtie făcută sul : — Poftim, Şcerbakov şi-a dat aprobarea.

Se îngrămădiră toţi la masă şi se aplecară deasupra hîrtiei. Era schema armăturii metalice. Dedesubt, Şcerbakov scrisese : „Se aprobă confecţionarea a cincizeci de bucăţi".

Răsunară glasuri :

— Cam puţin ! ; Pentru cîţi metri de susţineri o să ajungă ?

— Puţin a aprobat, puţin !

Aşirbek zîmbi şi făcu cu ochiul celor nemulţumiţi.

— Pentru început ajunge. După ce are să vadă rezultatele pe care le dau primele cincizeci de armături, are să aprobe să se facă o mie. Serghei Petrovici al nostru este un vechi luptător. Nu porneşte la ofensivă fără pregătire... Ce m-a mai frecat pînă şi-a pus semnătura ! Mai rău decît un judecător... Dar să nu ne pierdem timpul. Trebuie să predăm imediat comanda uzinei de reparaţii mecanice. Sînt convins că armăturile vor fi introduse în toate minele şi că statul va economisi mii de metri cubi de lemn.

— Ehei, ce mai premiu o să iei ! Pentru asemenea treabă — merită...

— Ce se aude cu exploatarea la zi ?

— Deocamdată n-o aprobă. Stăruie ca s-o studiem cît mai bine. Nu numai Şcerbakov, dar şi Ermek şi mulţi mineri bătrîni se îndoiesc... Şi totuşi, prieteni, voi izbuti !

Chipurile oamenilor se înseninaseră, se făcuseră mai vesele. Oamenii se bucurau întotdeauna cînd se introduceau inovaţii în mină. Ermek avu timpul să se liniştească. Îi spuse împăciuitor inginerului :

— Minerii bătrîni nu sînt împotriva propunerii tale. Vor numai ca tineretul să nu greşească.

Se apropie de Akîm care se mai înviorase, îi atinse uşor buza de jos, şi-l bătu pe umăr.

— Te-ai supărat? Bine, îţi vom discuta propunerea. Într-o măsură oarecare merită să fie luată în seamă...

Telefonul începu să sune. Ermek luă receptorul şi se schimbă subit la faţă.

— Unde? Anunţaţi numaidecît toate staţiile de emisie subterane! — strigă el în receptor şi se repezi ca o vijelie spre uşă, spunînd în fugă: — În sectorul patru a izbucnit un incendiu! Chemaţi pompierii şi echipele de ajutor.

4

Altădată, în asemenea cazuri, începea să urle sirena. La chemarea ei se aduna lumea. Pînă să coboare pompierii şi echipa de salvare în mină, trecea destul timp. Acum totul se desfăşura altfel. În două minute colivia îl lăsă pe Ermek subteran. Aici îşi puse repede şi cu îndemînare masca de gaze, decuplă de vagonete locomotiva electrică şi, urcîndu-se, porni glonţ spre locul incendiului. Sectorul unde se întîmplase nenorocirea era cel mai mare din mină, şi pînă acolo trebuia să parcurgă cîţiva kilometri. Sunînd într-una din clopot, luminînd calea cu farul puternic, împroşcînd scîntei albastre, locomotiva electrică zbura înainte, drept pe şina principală, de la care plecau ramificaţii laterale subterane.

Locomotiva era condusă de mîna pricepută a Baljanei. Şi ea purta mască. Locomotiva electrică ajungea din urmă muncitorii care alergau cu lămpile în mînă. Din cînd în cînd se auzeau glasuri puternice, chemînd atît pe cei care scăpaseră de la locul primejdiei, cît şi pe cei ce lipseau. Locomotivele, vagonetele, transportorul, toate rămăseseră nemişcate. Nu funcţiona decît sistemul de aeraj

și colivia. Mina era în mare primejdie. Incendiul subteran este o catastrofă îngrozitoare și se stinge cu greutate. Poate provoca victime și o întrerupere îndelungată a producției.

În primul rînd trebuiau salvați oamenii. Măsurile care se luau erau îngreunate de fumul înecăcios și des care se răspîndea prin mină. Împiedicîndu-se mereu, oamenii fugeau de dogoare; cei istoviți erau susținuți ca să poată înainta.

Ermek ajunse printre primii aproape de locul incendiului și sări repede din locomotivă. Dar ce putea face un singur om? Stătea cu mîinile încrucișate, ca un simplu spectator. Stratul gros de cărbune ardea răspîndind un fum înecăcios. În galerie era un întuneric de nepătruns și prin întuneric, ici-colo, se vedeau flăcări, sau se auzea cum cade tavanul, duduind. În galerie era un iad. Nu puteai face un pas înainte.

Sosi și echipa de ajutor însoțită de un detașament de voluntari, alcătuit din mineri. Din echipe făceau parte numai tineri voinici și curajoși. Toți purtau căști de aramă și măști speciale cu rezervă de oxigen pentru cîteva ore; aduseseră tot felul de scule pentru stingerea incendiului. Oamenii începură să acționeze repede și cu pricepere.

Operațiunile de salvare erau conduse de un flăcău uriaș. Omul nu rostea cuvinte de prisos și comanda mai mult prin gesturi. Porni primul spre foc și începu să dea la o parte cărbunii aprinși, căutînd să izoleze sectorul aprins, să localizeze incendiul. De sub lopata lui, printre cărbunii aprinși, șerpuiau flăcări. Prin perdeaua de fum nu se vedeau strădaniile eroice ale echipelor. Numai zăngănitul lopeților, răngilor și tîrnăcoapelor subliniau lupta îndîrjită împotriva focului.

Ermek își privi ceasul. Masca sa obișnuită de miner nu mai avea oxigen decît pentru zece-cincisprezece minute. Ca să fi rămas mai departe în galerie, însemna asfixierea. Plin de încredere în acțiunea echipelor, se îndreptă repede spre refugiu. De undeva dintre valurile de fum se ivi Baljan, care îi întinse lui Ermek un bilețel în care scria: „Doi muncitori au dispărut, ceilalți sînt teferi".

Ajungînd în refugiu, Ermek își smulse masca și răsufla adînc. Muncitorii dați dispăruți se aflau aici. Unul era lungit pe spate cu fața întoarsă într-o parte. Barba lui ascuțită era ridicată în sus și din cînd în cînd tresărea — deci era viu! Păstrîndu-și calmul, doctorița îl asigura:

— Nu-i nimic, îi va trece.

— Jumabai, el e! — strigă Ermek privind fața accidentatului. — Jumeke, cum te simți?

— Destul de bine, mulțumesc lui allah. Numai capul îmi plesnește de durere.

Al doilea muncitor se simțea bine. Sprijinit de perete, el își turnă singur din rezervor un pahar cu apă, și bău.

Refugiul era bine construit: înăuntru nu puteau pătrunde nici fumul, nici gazele. Aici se depozitase o rezervă mare de alimente, apă și medicamente. Ziua și noaptea era de serviciu un medic. Aerajul se făcea direct pe o conductă specială.

În acest post sanitar subteran, bine utilat, muncitorii puteau căpăta oricînd primele ajutoare.

Avîndu-l alături și pe Așirbek, Șcerbakov dădea dispoziții telefonice.

— Akîm? Adu urgent cărămizi și lut la locul incendiului. Apoi...

Minerul acesta încercat venit din bazinul Donețului, trecut prin multe de-a lungul vieții sale, își păstra cumpătul. Erai mirat văzînd cum conducătorul unei întreprinderi uriașe știa cu preciziune unde se află în clipa aceea

oricare om de care avea nevoie. Pentru a cîta oară în timpul muncii lor comune își dădea seama Ermek că acesta este adevăratul comandant suprem al exploatării? Treaba era ușurată mult și de perfecta organizare a măsurilor de salvare din mină. Fiecare tehnician și muncitor din sector își cunoștea dinainte sarcinile în eventualitatea oricărei lupte împotriva naturii dezlănțuite. Toți cunoșteau căile pe care trebuiau să iasă în caz de incendiu. Nu se observa nici panică, nici alergătură pripită. Îndată ce se dăduse „alarma" oamenii își ocupaseră posturile și începuseră să ajute echipele de salvare.

Șcerbakov îl privi pe Ermek.

— De unde vii? S-a constatat sigur că nu sînt victime?

— Nu sînt. Dar incendiul nu poate fi stins, Serghei Petrovici. Ce-i de făcut?

Șcerbakov se ridică de pe scaunul care scîrțîia.

— Ești prima zi în subteran? Trebuie să izolăm cît mai repede sectorul incendiat. Să astupăm complet intrările din ambele părți, să întrerupem curentul de aer. Incendiul se va stinge singur. Acum, la treabă! Haideți acolo.

După ce-și potoliră setea și schimbară măștile, ieșiră din refugiu.

Fumul începuse să se răspîndească prin toate abatajele. Dar puternicul curent de aer îl alunga înapoi spre sectorul incendiat, atîțînd în același timp flăcările. Luptînd împotriva focului, echipele urmăreau cu atenție dacă nu se adună gaze și praf de cărbune: putea crește posibilitatea unei catastrofe. Oamenii măsurau în fiecare minut temperatura aerului și concentrația gazelor. Pe o întindere de vreo sută de metri, pereții și tavanul galeriilor apropiate erau albi: fuseseră acoperiți cu un strat

gros de praf de steril, pentru ca pulberea de cărbune care se depusese pe ei să nu ia foc.

Prin comportarea sa, şeful echipei de incendiu era un exemplu pentru ceilalţi : zvîrlea într-o parte bucăţile de cărbune înroşit pe care le stropeau cu apă amestecată cu lut, amestec care stingea repede focul.

Ermek intră în norul des de fum şi vapori, şi-l strigă pe şeful echipei :

— Te cheamă directorul !

Şcerbakov dispuse :

— Să se astupe numaidecît intrările din amîndouă părţile.

— Cum, s-să pierdem cărbunii gata de transport ? — îngîimă şeful echipei. — Se poa-a-a-te una ca asta ?

— Cantitatea cea mai mare de cărbune n-a fost încă atinsă de incendiu. Executarea !

Şeful echipei de incendiu şovăia încă, ştiind prea bine că el e comandantul atotputernic în asemenea împrejurări, toţi fiind datori să se supună voinţei sale. Totuşi tînărul nu putea să nu-şi dea seama că ordinul lui Şcerbakov este just. Şi pieri în norul de fum.

— Lăsaţi lucrul ! Îndepărtaţi-vă ! — se auzi glasul său puternic.

Intrarea aerului trebuia oprită cu desăvîrşire. Cele două căi de acces spre sectorul incendiului începeau la capătul unei galerii lungi. Oamenii începură să astupe repede intrările lor. Cărămizile şi lutul fuseseră aduse. Muncitorii experimentaţi din echipele de incendiu acţionau repede.

Acum nu mai exista îndoială : incendiul avea să fie stins ; Ermek se întoarse în refugiu.

Jumabai stătea rezemat de perete. Într-o mînă ţinea masca, iar în alta carnetul de note. Privindu-l, dădea încet din cap.

— Cum ai leşinat, Jumeke? — îl întrebă curios Ermek. — Doar purtai masca!

— Aşa a vrut cel de sus, stau şi eu şi mă minunez. Eu am văzut focul cel dintîi şi cel dintîi am dat veste despre el. Deodată am simţit că aerul începe să se încălzească şi că miroase a fum. Fiindcă mă înăbuşeam, mi-am pus masca şi am luat-o la fugă. Am întîlnit-o pe Baljan cu locomotiva electrică, i-am spus că-i foc şi am pornit-o în galop.

— Pe cal?

— Nu! Cu locomotiva electrică.

— Aşa. Şi mai departe?

— Din grabă am nimerit în altă galerie. Am alergat mult... Fie că doctoria din mască se terminase, fie că obosisem de fugă, picioarele nu mă mai ţineau. Atunci m-am lungit pe pămînt şi cu o bucată de fier am început să lovesc în şine şi în ţevi. A dat peste mine unul din echipa de salvare, care m-a adus aici.

— Şi de ce te tot uiţi în carnetul de note?

— Am înscrise în el toate regulile, numai că nu ştiu pe care foaie.

— Regulile tehnicii securităţii trebuie să le cunoşti pe dinafară.

— Cum pot să intre toate în cap? Cu cît e mai mare capul decît un pumn?... Spune-mi dragă, nevasta ştie că sînt teafăr?

— Dacă nu ştie, o să te vadă curînd. Dacă ai scăpat atît de uşor, n-ar strica să faci astăzi o petrecere: cheamă oaspeţi şi dă-le să mănînce şi să bea.

— Da, este un prilej potrivit. Am şi un berbec în curte, îl îngrăşam pentru întoarcerea lui Janabîl. Nu mai aştept! Iată, şi tovarăşul Şcerbakov a venit la noi în mină. Încă n-a fost niciodată oaspetele meu. L-aş chema şi pe el... Numai, nu ştiu ce o să zică nevasta. În treaba asta, ea este stăpîna.

— Ei, se poate ca femeia să se împotrivească bărbatului?

— Ai, ce să mai vorbim. O spun pe față: e tare rea de gură. Dumnezeu să mă ierte, dar uneori din cauza unui fleac stîrnește o adevărată furtună...

Jumabai se bucura acum de faima unui miner vechi, deși nu făcea decît munci ajutătoare. Învățase să citească și se obișnuise în mină de parcă ar fi fost acasă. Numai firea îi rămăsese aceeași — liniștită, supusă. Unde era Jumabai, acolo era veselie. Dar niciodată nu se străduia pentru aceasta și nici nu se pricepea să-i facă pe oameni să rîdă. Toate se petreceau de la sine: oamenii îl priveau, îl ascultau cum vorbește și nu-și puteau ține rîsul.

Șcerbakov se întoarse în adăpost. Ermek îi povesti despre pățania lui Jumabai.

— Bravo! — îl lăudă Serghei Petrovici. — A văzut cel dintîi focul și a anunțat și pe alții. — Vorbea cu Jumabai, de parcă acesta era un copil mic. — Asemenea viteji trebuie evidențiați. Dar, după dreptate: în primul rînd trebuie să-i premiem pe voinicii din echipa de incendiu.

— Ei au organizare proprie, conducere proprie — să-i premieze șefii lor, — observă Ermek.

— Poftim! — rîse fără voie Serghei Petrovici. — Și se mai spune că eu sînt zgîrcit. Cînd colo, uite cine e adevăratul zgîrcit! Nu, de data asta o să-ți desfaci băierile pungii — pompierii trebuie răsplătiți.

Jumaniaz intră grăbit, scoțîndu-și masca și haina de protecție. Năduşit, supărat, nu salută pe nimeni, uitînd chiar să-și netezească frumoasa-i mustață neagră. Se năpusti îndată asupra lui Ermek:

— Ai căpiat? Și te mai crezi miner încercat. Asta e o batjocură, nu altceva! Vorbești despre tot felul de inovații și nu vezi ce se petrece sub nasul dumitale. Nu umbla cu

capul în nori, uită-te la ceea ce se petrece în abataj. Focul n-a fost încă stins şi ce-mi văd ochii ? Prin galerii zboară o locomotivă electrică, împroşcînd scîntei ! Eu trebuie să-ţi amintesc de tehnica securităţii ? Măcar de atîta lucru să ai grijă, dacă n-ai ştiut să preîntîmpini incendiul. Nu mai las în abataje nici un muncitor. Faceţi ce vreţi !

— Jumeke ! — rosti Ermek după ce aşteptă ca preşedintele sindicatului minerilor să se mai potolească. — Prin galeria principală nu circulă decît o singură locomotivă electrică. Fără asta nu se poate. Dealtfel, pe acolo nu este nici un pericol. Înafară de asta, a fost oprită întreaga circulaţie... Ai dreptate, nu am ştiut să preîntîmpinăm focul. O recunosc. N-am studiat pînă acum însuşirile cărbunelui nostru, n-am ştiut că e inflamabil.

— Ar fi bine s-o ştiţi, — spuse cu asprime Serghei Petrovici. — De cîte ori am spus tovarăşului Aşirbek ! Invenţiile sînt foarte frumoase, dar şi cărbunele trebuie cunoscut. Va trebui să vă reamintesc printr-o dispoziţie scrisă de aceste lucruri elementare.

— Dispoziţia e dispoziţie, dar binevoeşte să plăteşti muncitorilor pentru timpii morţi, — îi tot da înainte Jumaniaz.

— Nu mai face gălăgie Jumeke, o să le plătim. Muncitorii nu vor suferi din pricina greşelilor noastre.

— Nu pot să nu fac gălăgie, Serghei Petrovici ! Altădată fiecare aul îşi avea bătrînii lui care stîrneau gîlcevi. Aşa sînt şi eu.

— Nu l-aţi văzut cumva pe Meiram Omarovici ? — întrebă Şcerbakov, ale cărui gînduri şi zburaseră în altă parte.

— A plecat iar la Kargres. Eri am fost şi eu pe acolo.

— Aşa ! — se învioră Serghei Petrovici. — Şi ce se mai aude cu barajul ?

— Cînd am ajuns eu acolo, tocmai închiseseră ultima ecluză. Apa creşte mereu. S-a şi făcut un lac mic.

— După cum se vede, constructorii vor preda hidrocentrala la termen!

— Spun c-o dau gata cu trei luni înainte de termen. Acum Karaganda va avea apă şi electricitate. Vor fi luminate toate minele, să se vadă ca ziua.

— Da, Kargresul va schimba mult înfăţişarea de pe aici, — întări Serghei Petrovici, privind înainte ca şi cum vedea chiar luminile hidrocentralei.

Şeful minei şi şeful echipei de ajutor se întoarseră de la locul incendiului. Inginerul şef Aşirbek raportă cum a fost înăbuşit focul:

— Au fost astupate amîndouă intrările în abataj. Am lăsat oameni de serviciu pentru observarea temperaturii aerului şi a gazelor. În curînd focul se va stinge de la sine. În timpul incendiului nu s-a produs panică. Victime nu sînt. În operaţiunile de stingere a incendiului, toţi oamenii şi-au îndeplinit îndatoririle cu pricepere. Instalaţiile minei — mijloacele de transport, firele electrice, conductele de aeraj şi cele de apă — toate sînt în perfectă ordine. Trebuie doar să întreţinem aerajul. Îndată ce curăţăm aerul, mina îşi poate relua lucrul normal.

Şcerbakov rămase mulţumit de raport, dar nu întîrzie să adauge:

— Această întîmplare trebuie să-ţi servească de lecţie, tovarăşe inginer şef. Apreciez mult cercetările dumitale în direcţia noilor metode de muncă. Dar nu uita şi lucrurile elementare. Trebuie studiate însuşirile cărbunelui, pentru a şti exact în ce condiţiuni se pot aprinde singuri. Voi da o dispoziţie în această privinţă şi te rog să te orientezi după ea.

Şeful echipei de incendiu adăugă bîlbîind:

— D-deo-c-camdată eu n-am să dau voie s-să s-se lucreze în a-aproprierea s-sectorului cuprins de foc.

Jumabai se uită la el cu luare aminte şi sări în sus ca ars, scoţînd o exclamaţie de bucurie şi îmbrăţişîndu-l. Capul său abia ajungea la pieptul uriaşului.

Abia acum se recunoscuseră. Ce bucurie! Şeful echipei de incendiu era flăcăul bîlbîit, cu care Jumabai lucrase în brigada uriaşului Hutjan, în primele luni de la venirea sa în Karaganda. Din această brigadă făcuse parte şi Alibek. Jumabai îşi aduse aminte cum flăcăul bîlbîit îi strigase odată acestuia: „Pesemne că tu e-eşti un e-chiabur!". După ce se întorsese din Donbass, tînărul fusese numit şeful echipei de incendiu. Acum părea cu adevărat un uriaş — pe fiecare umăr putea să ţină cu uşurinţă cîte un om. Pînă la urmă se află că şeful echipei de incendiu fusese acela care îl salvase pe Jumabai pe care îl adusese, pe jumătate asfixiat, la refugiu.

— Dragă Aitjan! — strigă Jumabai. — Îţi voi rămîne dator toată viaţa! Vino la mine, eşti oaspetele meu, vino numaidecît!

La rîndul său, Şcerbakov strînse mîna lui Aitjan.

— Îţi mulţumesc mult atît dumitale cît şi vitejilor dumitale, pentru munca lor eroică! — Scoţîndu-şi ceasul de la mînă îl întinse lui Aitjan. — Ceasul merge bine. Şi dumneata munceşti întotdeauna tot atît de bine. Nu ţi-l dau ca răsplată, ci în semn de amintire.

Oamenii ieşiră din refugiu vorbind zgomotos despre cele petrecute. Din conductele de fier şi din furtunurile de cauciuc, aerul ţîşnea şuierînd. Se putea răsufla în voie. Mirosul de fum nu se mai simţea.

5

Urcînd la suprafață, Șcerbakov se îndreptă imediat spre baie. Aceasta se afla în același corp de clădire cu camera de repartizare a sarcinilor și lămpăria. Baia, instalată în clădirea minei, îmbunătățise viața muncitorilor. Acum minerii plecau de acasă la muncă în haine curate. În camera de repartizare a sarcinilor își puneau haine de protecție, primeau directive apoi treceau în lămpărie și după aceea coborau în mină. După terminarea muncii predau hainele de protecție și lampa, se îmbăiau, se îmbrăcau cu hainele curate și se întorceau acasă.

Șcerbakov coborîse spre locul incendiului în haine de lucru. Trebui să se spele și să se schimbe. Intră pentru prima dată în baia construită de curînd pe lîngă această mină, și o cercetă cu interes. Pereții erau căptușiți cu plăci de faianță, pardoseala era făcută din lespezi de ciment în felurite culori, ca tabla de șah, astfel că umezeala era înlăturată. Pe toată lungimea vestiarului, proiectat pentru aproximativ două sute de oameni, era un șir de dulapuri cu două uși, pentru haine. Pe fiecare ușă era scris numele unui muncitor. La orice oră din zi și noapte oamenii aveau la dispoziție cabine cu cadă și duș și camere de aburi. Baia era gratuită.

Îngrijitoarea, o femeie vîrstnică, de fel din Karaganda, întinse lui Șcerbakov un cearceaf mare.

— Ia spune, Anna Petrovna! — o întrebă Șcerbakov. — Îți mai amintești cum era baia pe timpul englezilor? Semăna cu a noastră?

Anna Petrovna bătu cu degetele în plăcile de faianță cu care era îmbrăcat peretele.

— Asemenea frumusețe nici în biserică n-am văzut. Mama mea, care era croitoreasă, făcea plăpumi din pătrățele de mătase colorată. Numai cu plăpumile acelea sea-

mănă. Nu știu, plăcile astea oare să fie făcute din sticlă, din piatră, sau din pietre scumpe? Stau și mă tot minunez: de ce risipiți așa banii statului? Ce rost are luxul ăsta în baie?

— Oamenii muncii trebuie să se bucure de tot confortul, după ziua de muncă. Noi credem că baia se putea face și mai frumoasă.

— Vai, fiți mai economi! Nu știu dacă risipa asta duce la bine! De ce trebuia să se pună faianță la closet și pe deasupra să se agațe acolo și o oglindă scumpă? Șeful minei noastre risipește banul statului, de parcă ar vărsa apa. Să-l mai iei la rost, Serghei Petrovici! Nu trebuie să se facă asemenea cheltuieli. Banii nu se cîștigă ușor...

Serghei Petrovici răspunse cu un zîmbet la cuvintele naivei bătrîne, și se duse la duș. După ce se spălă și se schimbă, intră în cantina muncitorilor. Nimic nu scăpa ochilor săi. Vedea îndată orice schimbare, cît de mică, pe care o adusese viața nouă, și fără să vrea își aducea aminte de traiul greu de altădată al minerilor. Se opri înaintea unui tablou mare care atîrna pe un perete al sălii. Pe o movilă înaltă din stepă, un vînător privea după șoimul său care se prăvălea ca o piatră asupra unei vulpi. Serghei Petrovici își scoase ochelarii, îi șterse, și privi din nou tabloul cu admirație. „Pictor Junusov", citi el într-un colț al tabloului.

— Ce talent! Pe cît mă pricep eu, acest pictor e înzestrat cu un real talent, — rosti cu hotărîre Șcerbakov.

Dacă l-ar fi văzut cineva care nu-l cunoștea, ar fi putut crede că e vreun străin în trecere, care cercetează totul din curiozitate. Dar Serghei Petrovici era cunoscut de tot orașul. Dealtfel și el îi ținea bine minte pe oamenii pe care-i văzuse odată. Trecînd prin cantină, dădu ziua bună aproape tuturor celor care îi ieșeau în cale. Unuia îi rostea numele, altuia pronumele, altuia numai numele patronimic,

iar unora chiar poreclele date de tovarăşi. Se aşează la o masă.

O fată tinerică cu năsuc sumes obraznic se apropie de el. Răsucindu-şi poala şorţului, întrebă :

— Cu ce să vă servesc, Serghei Petrovici ?

— Să vedem dacă aveţi ceea ce vreau eu, — răspunse Şcerbakov, şi o privi zîmbind.

— Depinde ce doriţi.

— De pildă, Narzan [1]).

— Este.

— Dă-mi o sticluţă. Aşteaptă. Măi, da' grăbită eşti ! Muncitorii sînt mulţumiţi de mîncare ?

— Nu se plîng, Serghei Petrovici. Numai că uneori nu ne ajung băuturile.

— De ce nu ajung ?

— Asta o ştiţi şi dumneavoastră, Serghei Petrovici ! Trebuie să aducem băuturi din altă parte.

— Să se aducă în cantitate mai mare.

— Mai bine ar fi să se facă aici.

— Să se facă aici ? Narzan ?

— Nu. Să se facă limonade.

— Ideea e bună. Trebuie să ne gîndim la propunerea asta.

Ospătara voia să plece, dar el o opri din nou, ţinînd-o de colţul şorţului.

— Parcă eşti o zvîrlugă, nu poţi sta o clipă locului... Minunat joc de apă. Cine a făcut havuzul ?

— Cum nu ştiţi ? Djumaş.

— Djumaş ? Cine este Djumaş ?

— Djumaş al nostru, băiatul lui moş Ishak.

— Fiul bătrînului miner Ishak ?

— Da.

Fata plecă după Narzan şi Serghei Petrovici cercetă cu

[1]) *Narzan* — cunoscută apă minerală. (N. trad.)

interes havuzul. În mijlocul unui bazin mare cît un cort, doi copii frumos sculptaţi, parcă însufleţiţi, se aplecau unul spre altul, căutînd să se stropească cu apă. În bazin înotau peştişori.

Cantina minerilor era amenajată ca un restaurant elegant. La mese se aflau şefi de sectoare, meşteri, mecanici, ingineri, tehnicieni, muncitori fruntaşi. Serghei Petrovici îi cunoştea pe toţi şi ar fi putut să spună despre fiecare ce a fost altădată şi ce este acum.

După ce-şi potoli setea, Şcerbakov ieşi în stradă şi spuse şoferului :

— Vino după mine.

Şi porni încet pe jos.

O clipă se gîndi să se îndrepte spre teatru, care se afla devale în piaţă, dar la jumătatea drumului se răzgîndi şi o luă spre marginea oraşului, care se întindea pe un podiş.

Odinioară, pe povîrnişurile şi pe creasta acestei coline nu sufla decît vîntul, dar acum nu rămăsese nici un petec de pămînt nelocuit. În graba anilor de la începutul construcţiei, se clădise la întîmplare, fără vreun plan, dar aşezarea se întinsese foarte repede. O margine a ei ajungea pînă la ogoarele colhozurilor învecinate. În anii 1930 şi 1931 cînd se punea temelia Karagandei Sovietice, locuitorii aulelor din împrejurimi veneau aici din toate părţile, adăpostindu-se în iurte. Aşa veniseră printre alţii, Ardak, Janabîl, Bokai. Acum muncitorii îşi construiseră pe colină case proprii, orăşeneşti. Cartierul acela se numea „Zagorodnoe".

La altă margine a oraşului — spre miazănoapte — dincolo de gară, se ridicase cartierul Kopaigorod, în amintirea bordeielor de altădată.

Clădirile cu mai multe etaje şi străzile drepte din centrul Karagandei se construiseră după plan, dar cartierele

mărginaşe răsăreau de la sine, fără supravegherea inginerilor constructori, fără planuri. Dar populaţia avea nevoie şi aici de electricitate şi de apă.

Serghei Petrovici se plimba gîndindu-se: „Odată Kargresul pus în funcţiune, trebuie să tragem conducte de apă şi fire electrice spre periferiile oraşului".

Gîndurile îi fură întrerupte de o voce puternică. Ridică ochii şi lîngă o casă din apropiere îi văzu pe Kanabek şi pe Baiten.

— Ce-i porcăria asta? — striga Baiten. — Jumătate din locuitorii Karagandei au venit la de-a gata după ce totul a fost făcut de alţii. Au tot ce le trebuie în casă. Adică cine a muncit pentru Karaganda? De ce eu să n-am nici lumină, nici apă? Află că noi, muncitorii bătrîni, am construit tot ce se vede aici! Dacă nu-mi instalaţi lumina şi apa, să vezi ce tărăboi am să fac!

Anii îl schimbaseră mult pe Baiten. Dinţii din faţă îi căzuseră şi cînd vorbea mînios, stropea cu salivă în toate părţile. Mustaţa, altădată neagră, acum era argintie. Îşi răsese capul şi creştetul lui golaş părea un mai cu care abia se pisase sare. După ce plecase din producţie într-o muncă mai uşoară, îşi mai înfrînase la început pornirile arţăgoase, se mai cuminţise, dar curînd îşi reluase felul lui de a fi — circotaş şi nemulţumit de toate.

— Nu mai face gălăgie — îl liniştea Kanabek. — O să ai de toate. Tu eşti de vină. De ce ai plecat din locuinţa pe care ţi-a dat-o statul? De ce ţi-ai făcut casă tocmai aici? Ai răbdare, o să ţi se instaleze şi apă şi lumină ca la toată lumea.

— M-am mutat aici ca să am unde ţine o vacă, — stăruia Baiten. — Pe atunci avea loc toată lumea, acum stăm înghesuiţi şi n-avem de nici unele...

— Zgîlţîie-l bine, nu-l lăsa! — glumi Şcerbakov. —

Noroc bun Baiten. De mult nu ţi-am mai auzit glasul puternic. Ce mai faci ? Unde lucrezi ?

— Unde să plec de la secţia de întreţinere ? Muncesc la pază, păzesc atelierul...

Şi spunînd aceste cuvinte, Baiten, credincios năravului său din totdeauna, se umflă în pene şi-şi puse mîinile în şolduri. Atelierul mecanic se transformase de mult în uzină producătoare de vagonete şi de tot felul de piese pentru maşini, dar Baiten îi zicea tot atelier după cum apucase în urmă cu ani.

— Da, — se lăudă el mai departe. — În atelierul mecanic facem lucrări mari, nu glumă ! Toate minele, tot oraşul depind de noi. Îţi aduci aminte cum am salvat de la prăpăd mina Nr. 4 ? Am condus acolo doisprezece lăcătuşi pe un viscol de nici nu-ţi mai vedeai vîrful nasului ! Am muncit fără întrerupere timp de douăzeci şi opt de ore. Oamenii care auzeau de fapta noastră vitejească rămîneau cu gura căscată de mirare. Se mai munceşte astăzi aşa ? Da de unde. Adorm d-a-n picioarele. Totul este făcut de maşini. Cînd intri în atelier te doare capul de vuietul maşinilor. Numai că fără supraveghere, maşina nu face nimic. Trebuie păzită. Cine o păzeşte ? Baiten !... Organizaţia de partid a hotărît să încredinţeze paza lui Baiten şi nimănui altuia...

Şcerbakov şi Kanabek se uitară unul la altul şi se grăbiră să se despartă de acest lăudăros, plecînd împreună mai departe.

Viaţa aşezării era variată, învălmăşită. Un gospodar tăia un berbec la poarta casei adunînd împrejur un grup de gură-cască ; sacagiul vindea apă din butoi, chemîndu-şi cu strigăte lungi muşteriii ; un locatar nou îşi clădise casa atît de bine, încît aproape că astupase ulicioara.

Printre casele şi gospodăriile aşezate în neorînduială, ochiul se înviora numai la vederea clădirii cu trei etaje a

școalei de zece ani în care învățau copiii minerilor. Școala era împrejmuită cu gard și în curte erau plantați copaci.

— Frumoasă clădire! — admiră Șcerbakov. — Încîntă privirile. — Deodată întrebă mirat: — Dar aici ce s-o clădi?

— Își fac moschee, — răspunse stînjenit Kanabek.

— Moschee? Cine mai are nevoie de așa ceva?

— S-au găsit vreo zece bătrîni habotnici. Au pus mînă de la mînă, au adunat bani și au cumpărat materiale de construcție. Mă pisau toată ziua: „Dă-ne autorizație. Dă-ne loc". Ce era să fac? Lege nu există ca să interzic construcția. Numai că nu știu cine se va duce la ei să se roage.

Gospodarii care își făceau case erau de obicei ajutați de vecinii săritori. Munceau laolaltă, ruși și cazahi. Dar lîngă moschee nu roboteau decît doi moșnegi.

Șcerbakov oftă îngîndurat.

— Aici e nevoie de cultură, de cît mai multă cultură. Și cît mai repede. Să se tragă lumina, apa... Periferiile noastre rămîn în urma centrului. Cît despre președintele sovietului orășenesc, se vede cît de colo că nu-l prea doare sufletul pentru neorînduiala de aici!

— De ce trebuie să mă doară sufletul numai pe mine? Muncitorii care locuiesc aici ai cui sînt? Ai trustului!

Șcerbakov nu rămase dator cu răspunsul:

— Dar cine are sarcina administrării orașului? Sovietul orășenesc!

— Bine, bine, — spuse împăciuitor Kanabek. — Amîndoi purtăm răspunderea. N-o să-i lăsăm în voia soartei. Totuși cred că fiecare mină trebuie să sprijine așezările atît în ceea ce privește cultura, cît și buna gospodărire. Cît despre noi, cei de la sovietul orășenesc, vom da chiar mîine o hotărîre amănunțită. Cartierele periferice trebuie

amenajate de urgență. Construcția Kargresului se termină la timp...

— Tot mă amenințI cu hotărîri ? Puterea nu stă numai în ele.

— Puterea se află și în grija cu care mă gîndesc la aceste treburi, Serghei Petrovici. Am venit dis-de-dimineață pe aici. Nici n-am avut timp să beau o ceașcă de ceai cu bătrîna mea.

Vorbind de una, de alta intrară în parc. Înafară de școală, parcul era deocamdată singurul colțișor civilizat din așezarea Zagorodnoe.

Minerilor le plăcea să se odihnească aici. Copăceii se legănau în bătaia vîntului ușor. Frunzișul lor fremăta încet. Straturile cu flori aminteau de lucrurile frumoase pe care le făceau cazahii din pîslă : tekemet, tuskigîz și sîrmak, care înlocuiau covoarele în casele oamenilor. Și cînd te gîndeai că abia cu doi-trei ani mai înainte pe aici erau coclauri sterpe pe care nu creșteau nici măcar tufișurile cele mai sălbatice.

Abia asfințea soarele. Bufetele, chioșcurile, tirul, ringul de dans încă nu se deschiseseră. In parc se afla lume puțină. Din cînd în cînd se auzeau glasurile molcome ale tinerilor care se plimbau.

Șcerbakov cercetă cu grijă felul cum se făceau plantările, cum se instalau vitrinele, placardele. Se opri în fața unei uriașe hărți colorate a lumii, desenată pe placaj și fixată pe doi stîlpi :

— Locul nu este bine ales, — spuse el. — Harta trebuie pusă în aleea principală. Pe acolo se plimbă lume mai multă. Standul cu fotografiile fruntașilor în producție trebuie pus mai aproape de intrare. Aici, în partea asta, trebuie așezată o sculptură, un havuz.

— Serghei Petrovici ! Nu aveam nici ciment, nici alabastru.

— Poftim! In hotărîri grozave eşti meşter, dar cînd e vorba de treabă, nu ştii decît să te plîngi. Bine, am să-ţi dau eu materiale.

— Ce-ţi dai aere de filantrop? Aici nu vine bătrîna mea să se odihnească, ci tot minerii tăi.

Se întoarseră la automobilele care îi aşteptau la intrarea în parc. Kanabek strigă de departe şoferului:

— Du-te la sovietul orăşenesc şi de acolo acasă! Celelalte drumuri am să le fac cu maşina acestui bogătaş.

— Ia te uită, şi aici caută să profite de pe urma altuia! — ripostă Şcerbakov.

Se îndreptară spre Karaganda Nouă. Drumul se întindea pe povîrnişul unei coline. Întîlneau tot timpul maşini. Firele zbîrnîiau pe stîlpi. Centrul oraşului ţinea legătura ziua şi noaptea cu Karaganda Carboniferă.

Oraşul Nou se afla la douăzeci de kilometri de exploatare. Dar minele se întindeau mereu şi se apropiau de raza oraşului.

Peste tot, pe crestele colinelor se vedeau puţuri de mină, pasarele, mormane de cărbuni şi halde de steril. Trenurile alergau de la o mină la alta.

Altădată trenurile nu transportau decît cărbuni, acum din oră în oră pleca o garnitură pentru pasageri. Dar şi aceasta era puţin. Pentru transportul muncitorilor la muncă sau acasă, între aşezările muncitoreşti şi mine, circulau autobuze.

— Încă nu satisfacem cumsecade nevoile minerilor, — spuse nemulţumit. — Trebuie să punem tramvai şi apoi troleibuze. Trebuie să asfaltăm drumurile! Ia uite cît de prost e drumul! Minele se apropie de oraş. Trebuie să înconjurăm oraşul cu o zonă verde.

— Multe mai sînt de făcut, — adăugă Kanabek. — Fără o casă a Culturii oraşul nu poate să rămînă.

— Le vom face pe toate! — spuse cu tărie Serghei

Petrovici. — Dacă nu vor veni cu război asupra noastră, ne vom apuca din răsputeri de construcţia culturală! Doară după cel de al treilea plan cincinal se văd înălţimile comunismului! Uite ce viaţă am ajuns să trăim!

Intrară pe străzile Oraşului Nou. Spre cer se înălţau clădiri cu mai multe etaje. Copăceii din scuaruri erau încîntători. In pieţe, apa juca în havuzuri. Peste tot fierbea, clocotea viaţa.

Pe ultimul balcon al unei case cu patru etaje îl văzură pe Bokai cîntînd din dombră. Jos, în stradă, cu capul dat pe spate şi sprijinidu-se de o motocicletă, Jumabai spunea ceva cu glas tare, dînd mereu din mînă şi clătinîndu-şi barba — pesemne povestea cum fusese stins în acea zi incendiul din mină.

— Ia-i văzut? — îl întrebă vesel Şcerbakov pe Kanabek. — Unul locuia pînă mai ieri într-un bordei de pămînt asemănător vizuinii unui popîndău, şi acum stă la etajul al patrulea. Celălalt, nu se gîndea decît dacă vaca lui cea neagră mugeşte în zorii zilei. Priveşte, acum încalecă motocicleta! Dar ce să ne mai mirăm! Cum să nu crească oamenii, dacă toate în jurul lor cresc? Ştii cît cheltuim noi pentru construcţie? Sute de mii de ruble pe zi! Unde mai e altă ţară care să aloce atîtea fonduri pentru bunastare a poporului, pentru construirea vieţii noi?

Drept răspuns, Kanabek dădu în tăcere din cap.

La marginea de apus a oraşului se afla un lac mare. Dincolo de lac se vedea pădurea. Pe malul lacului, în mijlocul unei livezi de la marginea pădurii, era casa de odihnă a minerilor. Totul fusese creat într-un timp record, de mîna omului sovietic.

Maşina se opri aproape de malul lacului. Kanabek coborî cu greu, văitîndu-se şi pipăindu-şi pîntecul.

— Bătrîneţe, bătrîneţe... Mă tem să nu cumva să ră-

mîn în urma vieţii. Imi amintesc că aceste meleaguri abia ieri erau golaşe ca şi bărbia mea, şi cînd văd ce s-a făcut de jur împrejur, mă apucă grija: să nu cumva să rămîn în urmă! Nu trebuie să rămîn în urmă. Ai dreptate. Mai avem multe de făcut. Să luăm, de pildă, lacul. Ce este lacul acesta? In comparaţie cu Karaganda e o băltoacă! Dar pădurea... Un crînguleţ pierdut în stepă. Ce vom face mai tîrziu, Serghei Petrovici? Spune.

Se plimbau încet pe malul lacului. Şcerbakov răspunse aprinzîndu-şi pipa:

— Vom săpa lacul, îl vom adînci, îl vom lărgi. — Tăcu, apoi îşi spuse lui însuşi: — Dealtfel, nu vom face mare ispravă. Va fi o apă stătută, dospită... Mai nimerit ar fi să tragem aici o apă curgătoare, iar la capătul celălalt să facem o scurgere...

— De unde să iei o asemenea apă curgătoare?

— Ce-ar fi să tragem afluentul rîului Nura?

— E cam departe. Dealtfel nici nu cred să urce apa la deal.

— O vom pompa cu maşini.

— Atunci mai bine s-o pompăm de-a dreptul din Nura.

— Mă tem că n-o să ajungă apa — trebuie să asigurăm nevoile Kargresului, să alimentăm Karaganda...

— Ce-ar fi să săpăm canalul mai jos de Kargres, să aducem apă curgătoare în lac, iar apoi pe alt canal să-i dăm din nou drumul în albia rîului? Ce zici?

— Trebuie să ne sfătuim cu specialiştii, — răspunse Serghei Petrovici după puţină gîndire. Oftă: — Apă, apă... peste tot este nevoie de ea... Şi noi pompăm apa din mine şi o prăpădim degeaba. De ce n-am folosi-o pentru stropirea străzilor şi copacilor? Trebuie să ne sfătuim.

Kanabek nu încetă să-l tot iscodească:

— Ce zici, în ce parte e mai bine să prelungim plantarea pădurii? Ştii ce s-ar putea întîmpla? Să plantăm

pădurea, şi tocmai acolo să se găsească apoi cărbuni. Stricăm totul.

— Nu. După plan direcţia nord-est a fost bine aleasă. Acolo nu există cărbuni. Apoi vînturile de vară şi viscolele vin tocmai din partea aceea. Continuă plantările cu mai mult curaj. Să apărăm oraşul cu păduri.

Se îndepărtaseră mult pe malul lacului. In toiul discuţiei nici nu observară că amurgea. Soarele scăpătase după o colină. Dar lui Serghei Petrovici şi lui Kanabek li se părea că încă nu îşi spuseseră totul. Trebuiau făcute lucrări importante. După planul de zone verzi al Karagandei, perdelele de păduri trebuiau să se întindă pe o distanţă de vreo douăzeci şi cinci-treizeci de kilometri la sud de oraşul vechi, şi aproximativ la aceeaşi distanţă spre Balhaş, de-a lungul căii ferate. In raza oraşului se şi amenajaseră cîteva parcuri, plantîndu-se mii de copaci. Acum se impunea ca nici o stradă să nu rămînă fără verdeaţă, ca toate minele să aibă parcurile lor.

Abia pe înserate se îndreptară spre vilişoarele clădite în pădurea verde, pe malul lacului.

Pe alee veneau în întîmpinarea lor Ardak şi Antonina Fedorovna, ţinîndu-l de mînă pe Bolatdjan.

Serghei Petrovici nu avea copii. Cu un surîs duios se îndreptă repede spre băiat, îl ridică, şi-l strînse la piept.

— Măi cîrneciule, ce cuminte şi dulce eşti tu ! De ce n-o avea şi taică-tău măcar o parte din firea ta !

— Taică-său zice că nici firea lui nu-i rea, — spuse Antonina Fedorovna.

— Da, firea lui nu prea seamănă cu a altuia, — adause Ardak.

Serghei Petrovici izbucni în rîs.

— Bine zici ! Inseamnă deci că tata trebuie să se potrivească oarecum la fire cu tovarăşii săi.

Gluma nu era chiar atît de inofensivă. Pesemne că

Serghei Petrovici nu putea uita consfătuirea de producție, la care, prin tăcerea sa, Meiram susținuse de fapt propunerile insuficient gîndite ale lui Aşirbek.

Din casă se ivi Meiram însoțit de geologul Ceaikov. Acesta avea în mîini o piatră, şi în spate un sac greu. Se îndrepta spre maşină vorbind cu aprindere.

— E un lucru deosebit de important! — spunea el lui Meiram.

După întîlnirea lor de odinioară, în stepă, Ceaikov rămăsese prieten bun cu Meiram. De cîte ori avea prilejul să vină în oraş, dădea întotdeauna pe la el.

Kanabek îi făcu semn lui Şcerbakov, înghiontindu-l uşurel.

— Şi în sac şi în mînă are pietre. Cu siguranță că a venit să-i arate iar vreo descoperire.

După ce-şi petrecu oaspetele, Meiram se întoarse. Neavînd răbdare să-l aştepte, Kanabek îi strigă de departe:

— Ei, ce-a mai descoperit pleşuvul tău prieten?

— De, — răspunse Meiram, — fiecare descoperă cîte ceva. Ceaikov, Aşirbek, Ermek — toți căutăm mereu, înlocuim vechiul cu noul. De data asta Anatoli Fedorovici mi-a adus o mostră interesantă.

Dar Meiram nu avu timp să spună ce fel de mostră. Bolat se repezi la el şi începu să-l lovească cu pumnişorii. Meiram se prefăcu doborît de lovituri şi se lăsă jos pe pămînt. Copilul îl izbea din răsputeri strigînd:

— Sînt boxer, boxer!

Ardak, care între timp se aşezase pe o bancă şi-şi deschisese o carte, o închise, se ridică şi potoli pe bătăuş:

— Eşti prea mic pentru asta! Mai întîi să creşti.

Apoi chemă pe mătuşa Şeker şi o trimise cu copilul acasă.

Între timp Şcerbakov îi povestea lui Meiram:

— Tocmai veneam cu Kanabek din Zagorodnoe. Am

văzut cu ochii noştri cît de înapoiate sînt acolo condiţiile pentru o viaţă culturală. Auzi, secretarule?

— Din păcate, sînt condiţii culturale înapoiate nu numai la periferii; cercetaţi chiar în centrul Karagandei, — începu Meiram.

Ardak interveni în discuţie:

— De multe ori v-am ascultat vorbind despre creşterea culturală a omului, despre combaterea ignoranţei, a prejudecăţilor. Dar despre literatură n-am auzit nici un cuvînt, parcă v-aţi fi înţeles. Ce instrument educă ideile şi simţămintele omului, dacă nu literatura? Dar poate literatura să facă faţă sarcinii sale? V-aţi gîndit la aceasta?

Meiram nu ştiu ce să răspundă şi privi stînjenit spre Şcerbakov.

— Ajută-mă, Serghei Petrovici!

Acesta răspunse pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios:

— Ei, acum cu şi fără ajutorul meu, nici apa nu te îneacă nici focul nu te arde.

Dar Ardak urmă cu stăruinţă:

— Poporul cazah a ajuns să stăpînească tehnica, să aplice metode înaintate de muncă. Priviţi însă cum se prezintă literatura cazahă. Unii scriitori folosesc şi acum vechile forme de basm. Oare aceste forme sînt în stare să oglindească viaţa actuală?

Şcerbakov răspunse serios şi încet:

— Ai dreptate, fata mea. — Ca şi odinioară, el îi spunea mîngîietor „fata mea". — Fireşte că pentru literatura noastră formele de basm ale eposului sînt prea înguste. Dar avem o cale măreaţă, calea realismului socialist, trasată de Stalin, de Gorki. Această cale nemărginită trebuie să fie urmată şi chiar este urmată de literatura cazahă. Marele vostru Abai a înţeles multe, a pătruns multe. Glasul său de uriaş se aseamănă în multe privinţe cu glasurile

răsunătoare ale lui Puşkin şi Lermontov, ale scriitorilor ruşi din perioada 1860—1870. Am dreptate?

Ardak urmă cu înflăcărare:

— Ai dreptate! Am să scriu despre toate acestea în disertaţia la care lucrez. Meiram tace! — rosti ea mînioasă. — Tu eşti un om politic, Meiram. Ai citit tu povestirea aceasta? În ea numele ruseşti sînt stîlcite parcă dinadins. În loc de Dmitri scrie Metrei, în loc de Fedor — Şodor. Un erou numeşte automobilul „căruţa diavolului". Ce arată toate acestea? Am să vă spun eu: naţionaliştii trîncăneau pe vremuri că poporul cazah nu se va deprinde niciodată cu munca de la oraş. În această carte autorul maimuţăreşte acelaşi cîntec naţionalist. Parcă ar vrea să spună că cititorii cazahi nu sînt în stare să se deprindă cu limba cultă, modernă. Tu, Meiram, lupţi împotriva naţionalismului. Lupţi cu toată hotărîrea. Oare temele din această cărţulie nu sînt o altă faţă a aceluiaşi naţionalism? Noi luptăm cu tot ce este vechi în viaţă. Oare pot fi acum tolerate arhaismele, şi în general coloritul arhaic al limbii, precum şi simplismul în literatură? Şi asta este o problemă politică, Meiram!

El îi luă cartea din mînă, dar din pricina întunericului nu putu să-i citească titlul.

— Cine a scris povestirea aceasta?

— Pe copertă scrie „Aişik". E un pseudonim. Dar oricine ar fi autorul, el nu va putea să se ascundă de mine sub un nume de împrumut. Voi lua atitudine împotriva lui!

Ardak se ridică brusc şi plecă spre casă, adăugînd din mers:

— Am să mă duc la Moscova şi am să cer să mi se citească disertaţia. Acolo mă vor ajuta, cu siguranţă că mă vor ajuta.

După puţin timp se ridică de pe bancă şi Antonina Fedorovna şi porni încet pe alee, trăgîndu-şi şalul pe umeri.

O vreme, bărbaţii tăcură. Apoi Serghei Petrovici vorbi despre cei plecaţi:

— Vorbim într-adevăr despre creşterea oamenilor, şi uneori nu vedem cum cresc oamenii lîngă noi...

— Şi nu ne ajutăm soţiile cît trebuie, — adăugă Meiram.

6

După stingerea incendiului, la mina Nr. 1 munca îşi reluă cursul normal.

La drept vorbind, nu se putea spune că era în totul normal. Planul pe decadă rămăsese în urmă cu cinci mii de tone. Haveza dădea un ciclu într-o zi şi jumătate-două, în timp ce după grafic, pentru efectuarea unui ciclu se acordau 24 ore. Faptul acesta avu înrîurire asupra cîştigului minerilor. Începuseră să se încrunte nu numai minerii fruntaşi Akîm şi Ishak, dar şi muncitorii de rînd. Se răspîndeau zvonuri stranii: s-au adus maşini multe, dar nu se cunoaşte tehnica mînuirii lor. Ziarul regional tăcea încă în privinţa lipsurilor din mina fruntaşă, dar ziarul minei dădu alarma, criticînd aspru metodele de conducere a muncii şi noul grafic.

Conducătorii minei rămîneau în abataje ziua şi noaptea, căutînd să descopere cauzele rămînerii în urmă şi calea de lichidare a gîtuirii.

În acea zi inginerul şef Aşirbek venise de dimineaţă în abatajul frontal. Îmbrăcat într-un impermeabil cafeniu cu căptuşeală, şedea pe un scaun pliant. Alături, pe suport, se afla o lampă cu acumulator. Ochii inginerului sclipeau de sub cozorocul şepcii cu marginea metalică. Într-o mînă ţinea carnetul de notiţe, în alta cronometrul. Munca oamenilor şi a mecanismelor trebuia măsurată în minute şi se-

cunde, ca pînă la urmă să se găsească şi să se elimine defecţiunile.

De la frontul de abataj, haveza înainta urcînd. Braţul lung al mecanismului puternic, nevăzut încă în minele Karagandei, pătrunsese în perete. Cuţitele care se mişcau repede în jurul braţului tăiau roca întocmai ca nişte ferăstraie. Maşina părea greoaie, se tîra încet ca o broască ţestoasă, dar dădea într-un schimb atît cărbune, cît puteau să taie treizeci-patruzeci de mineri.

Totuşi, observînd munca, Aşirbek era nemulţumit. Spuse maşinistului de la haveză:

— Încet mai merge.

— Cărbunele e tare aici, — răspunse Akîm.

— N-or fi tocite cuţitele?

— Nu pun cuţite tocite.

În faţă se afla un stîlp gros cît puteai cuprinde cu braţele, avînd un capăt îngropat în pămînt, iar celălalt ajungînd pînă în tavan. Pe după stîlp era petrecut un cablu de oţel ale cărui capete fixate la maşină se înfăşurau pe un dispozitiv special. În felul acesta înainta haveza.

— E timpul să pregătim un alt stîlp, — spuse inginerul.

— A şi fost îngropat, tovarăşe Aşirbek. Îl vedeţi? Aşa că maşina n-are să întîrzie din pricina asta.

Akîm dădea explicaţii cu îndrăzneală şi fără să se încurce.

Înalt cum era, ajungea cu capul pînă aproape de tavan. Lampa sa puternică, fixată pe frunte, lumina frontul de abataj, smulgînd mii de steluţe strălucitoare, de pe blocurile de cărbune. Akîm se aplecă şi, controlîndu-i mişcările, privi braţul care se vîrîse în perete. Apoi luă în gură puţin tutun şi, îndreptîndu-se de spate, se întoarse spre Aşirbek.

Maşinistul zîmbea în tăcere, şi parcă voind să spună:

„Nu căutaţi aici cauza întîrzierii, ci undeva în altă parte. Mai curînd în calculele voastre".

Şi rosti sigur pe sine :

— Dacă aţi mai adăuga un ciclu la schimb, maşina mea ar face faţă. Buba e la strîngerea cărbunelui, acolo nu merge treaba.

Doi muncitori mutau în urma maşinii un jgheab metalic, aşezat de-a lungul frontului de abataj.

Pe acest jgheab se scurgea cărbunele tăiat. Mecanizarea eliminase din abataj nu numai tiul, dar şi roaba. Munca devenise cu mult mai uşoară şi extracţia de cărbune sporise de mai multe ori.

Dar înflăcăratului Akîm i se părea că nu se făcuse totul pentru mecanizarea muncilor. Arătă spre jgheab.

— Bună treabă — funcţionează cu ajutorul electricităţii. Numai că mereu se defectează. Transportorul cu bandă este mai sigur. Ehei, să mi se instaleze una în abatajul meu !

— Crezi că banda va uşura îndeplinirea graficului ? Dacă vrei, chiar mîine o instalăm.

— Făgăduieli multe, dar piedici şi mai multe, — mormăi Akîm. Acelea-s fiare la picioare, nu te lasă să mergi.

Aşirbek se ridică de pe scăunelul său, sări peste jgheab şi se apropie de oamenii de la armături. Acolo unde fusese scos cărbunele, tavanul era stricat şi surpat. Blocuri grele de culoare închisă erau răspîndite în neorînduială. Şi acum mai cădeau bucăţi de rocă. Dar deasupra havezei tavanul era bine întărit. Aici se fixaseră foarte aproape una de alta armături metalice alternînd cu cele de lemn. În acest abataj erau încercate noile armături metalice, propuse de Aşirbek.

Inginerul se apropie de un armător în vîrstă.

— E ceva de invenţia mea ?

— Straşnic lucru, foarte uşor de mînuit, — răspunse

muncitorul. — Armătura nu e grea şi poţi s-o ridici la orice înălţime, poţi s-o faci mai scurtă sau mai lungă. Face o mare economie de lemn şi nu se strică fără rost: cum terminăm munca într-un loc, le scoatem şi le ducem în altă parte. E nevoie de mai multe, ca să fie folosite şi în alte abataje.

— Scrie la ziar despre asta, — îl sfătui Aşirbek. — Dacă vor da rezultatul dorit, le vom folosi şi în alte abataje.

— Crezi c-or să publice aşa ceva?

— De ce să nu publice? Ziarul este muncitoresc.

Armătorul deveni curios.

— Pesemne că vi s-a dat premiu pentru inovaţia asta?

— Nu-i chiar o inovaţie. În Donbass sînt de mult folosite armăturile metalice. Eu n-am făcut decît să le perfecţionez. Armăturile mele sînt telescopice. Despre premiu este încă devreme să se vorbească. Invenţia mai trebuie verificată.

În abataj intră un miner perforator, ţinînd într-o mînă un ghem de sîrmă şi în cealaltă un perforator electric. Punîndu-şi repede la punct unealta, începu să găurească peretele. Burghiul făcea şapte sute de turaţii pe minut, intrînd în strat la o adîncime de un metru şi jumătate. În scurt timp peretele fu perforat cu găuri adînci, care păreau nişte cuiburi de lăstuni într-o rîpă înaltă. Mai tîrziu, artificierii urmau să pună în aceste găuri explozibil, şi să surpe peretele. Altădată, pentru surparea unui strat de cărbune trebuiau zeci de muncitori, care băteau cu ciocane grele în perete nişte pene de oţel.

Era o muncă dintre cele mai grele şi chiar primejdioasă. Dar s-au ivit perforatoarele electrice şi explozibilii. Doi artificieri făceau faţă cu uşurinţă muncii. Altădată cărbunele dur nu se lăsa tăiat nici de uriaşul Hutjan. Acum rolul muncii manuale era redus la minimum.

Aşirbek stătu cîteva minute lîngă omul care perfora. Controlă şi supraveghe toate operaţiile, dar nu constată nici o întîrziere şi nici o defecţiune. Muncitorul se ţinea după haveză şi nici artificierii nu se lăsau aşteptaţi. Fără intervenţia oamenilor, cu ajutorul dispozitivului special, construit de Kozlov, cărbunii se scurgeau în jgheabul înclinat, iar de acolo în vagonetele care se aflau la intrarea în abataj. Dar cu aceasta procesul nu se termina. Diferitele mecanisme, legate unele de altele, transportau cărbunii tot mai sus, tot mai aproape de lumina zilei, pînă acolo unde trebuiau încărcaţi în vagoane de cale ferată. Dar dacă un singur mecanism se defecta, şuvoiul de cărbuni se oprea. Arta conducerii tehnicii complicate consta, în special, în sincronizarea acţiunii maşinilor.

Aşirbek căuta să vadă unde se împiedică ritmul normal al muncii.

În abataj întunericul era aproape deplin. Ici-colo străluceau luminiţele lămpilor. Se auzea un zgomot semănînd cu nişte pîrîituri : haveza tăia stratul. Uneori răsuna cîte o vorbă mai deochiată — însemna că vreun mecanism nu voia să asculte de voinţa omului.

Cînd Aşirbek se întoarse la locul său, maşina lui Akîm se afla la capătul abatajului.

— Priveşte, tovarăşe inginer, — îi strigă acesta, — după cum vezi, muncesc fără răgaz. Planul a fost îndeplinit. Oricît ai să cauţi, la noi nu găseşti piedici. Doar n-am venit de ieri din aul. Flăcăii noştri muncesc de cîte cinci-zece ani în abataj ; au urmat cursuri, şcoli. Au tăiat la cărbune şi în Donbass, aşa că au învăţat ei cîte ceva. Aşa că nu căuta buba la noi, caut-o în calculele dumitale. Eu unul o spun sus şi tare : unul dintre cele trei schimburi trebuie neapărat trecut la pregătirea abatajului. Unu, iar celelalte două să taie la cărbune.

— Glumeşti, flăcăule ! Cum să scoatem un schimb întreg din producţie ? Vom rămîne datori pînă peste cap.

— Nu rămînem datori. Avem aici tot felul de mecanisme. Coordonaţi între ele muncile pe care le fac, şi vom îndeplini graficul.

— Funcţionarea mecanismelor trebuie coordonată fără să pierdem producţia unui schimb întreg.

— Tovarăşe inginer ! Fă socoteala... Dacă abatajul o să fie pregătit cum trebuie, două schimburi or să dea mai mult decît toate cele trei împreună. În Donbass aşa se lucrează.

Discuţia lor fu întreruptă de un şuierat asurzitor. Muncitorii se ascunseră imediat în adăpost. În abataj nu rămaseră decît doi oameni : o tînără cazahă şi un flăcău rus. Munceau repede — îndemînatic — puneau explozibilul şi instalau aparatele electrice. Ieşind din abataj, Aşirbek aminti artificierilor :

— Lucraţi cu grijă, nu vă grăbiţi !

Sări jos, în galerie. După cele trei ore cît stătuse în abatajul întunecos, închise ochii izbit de lumina orbitoare. Aşirbek îşi stinse lampa. Galeria era scăldată în lumina becurilor electrice. Locomotiva electrică trecu în goană bătînd din clopot şi trăgînd un şir de vagonete. Kozlov, mecanicul şef al minei, şedea lîngă troliul care căra cărbunele din abataj şi-l arunca în vagonete, şi privea cu atenţie o piesă a maşinei.

— La ce te uiţi ? — strigă Aşirbek. — Troliul dumitale înlocuieşte în fiecare abataj munca a şase vagonetari. Sau poate crezi că-i prea puţin ?

— Nu cred că am cercetat cu mai puţină atenţie armăturile dumitale mecanice, decît fac cu troliul ăsta, — răspunse mecanicul. — Pe măsură ce muncesc, mă conving tot mai mult că inventivitatea tehnică a omului e nemărginită. Cel care spune că s-a ajuns la culmea ei,

este un om sfîrşit. Ori eu nu mă socot unul dintre aceştia.

— Cum stai cu combina dumitale pentru cărbune?

— O rumeg mereu. Uneori mă gîndesc: noi, bătrînii, am dat tineretului tot ce am ştiut. Acum să ne înveţe tineretul... Pentru asta trebuie să cunoşti matematica, fizica. Şi tocmai aceste ştiinţe lipsesc unuia ca mine.

— O să te ajutăm, Boris Mihailovici, o să te ajutăm!

— Îţi mulţumesc! Numai că vreau mai întîi să-mi pun ideea pe hîrtie, aşa cum m-oi pricepe, şi după aceea am să vin să ne sfătuim. Kozlov arătă spre troliu. Mi se pare că a fost împins prea aproape de abataj. Vagonetarul m-a cam luat la rost...

— Trage-l mai departe.

— Nici mai departe nu-i bine. O să consume prea mult curent electric.

Aşirbek întrebă pe neaşteptate:

— De ce nu ţi-ai spus niciodată părerea despre noul grafic? Toţi ne frămîntăm mintea cu el.

De data aceasta Kozlov tăcu. Totuşi ar fi voit să-şi spună părerea. După ce în cursul primei decade mina dăduse cu cinci mii de tone de cărbuni mai puţin, Ermek se gîndise cu mai multă atenţie la critica lui Akîm şi începuse să-şi verifice şi să-şi controleze graficul. Dar rezultatele nu se prea vedeau. Punctul de vedere al mecanicului şef al minei era foarte important în această chestiune. Însă Kozlov cunoştea bine încăpăţînarea lui Ermek şi de aceea tăcuse, pretextînd că el nu este specialist-miner.

Dar Aşirbek nu-l slăbi:

— Şi eu am participat la întocmirea noului grafic. Ce lipsuri are?

— I-am spus lui Şcerbakov părerea mea, — răspunse

Kozlov. — Serghei Petrovici m-a chemat azi noapte tocmai ca să discute problema asta. I-am spus tot ce cred.

Dar nu arătă ce anume spusese lui Şcerbakov, mulţumindu-se cu acest răspuns neclar. Îşi scoase ochelarii, îi şterse şi-i suci în mîini, cu ciotul degetului arătător răşchirat.

Dar deodată spuse :

— Bine, fie... Dacă părerea mea e atît de necesară, trebuia să fiu întrebat înainte... Graficul este bun. Numai că nu e întocmit cum trebuie. Avem în mină treisprezece sectoare. Suprafaţa totală de muncă este de şapte-opt kilometri. Şinele şi conductele electrice sînt prea lungi. Chiar atunci cînd funcţionează normal toate mecanismele, se consumă prea mult timp de la rampă la rampă, de la orizont la orizont, cu transportul oamenilor, vagonetelor şi materialelor. Cărbunii sînt şi mai greu de transportat. V-aţi pus nădejdea în mulţimea mijloacelor tehnice, aţi cam împrăştiat forţele şi aţi întins peste măsură suprafaţa pe care se munceşte.

— Propui restrîngerea suprafeţei ?

— Cred că n-ar strica. Dacă vom restrînge suprafaţa şi vom înteţi munca în abataje, graficul va putea fi respectat.

— Bine, să ne gîndim...

Aşirbek o luă de-a lungul galeriei. Cerceta ramificaţiile şi cotiturile drumului, firele electrice — controla tot inventarul de transporturi şi cel energetic al minei. Toate acestea le vedea în fiecare zi, dar astăzi le privea deosebit de încordat. Se opri lîngă un muncitor care şedea cu un ziar în mînă, aproape de culbutor.

— Ce s-a întîmplat ? — îl întrebă scurt. — Eşti în pauză ?

— Da' de unde ! Nu ştiu de ce nu vin vagonetele. S-au oprit undeva.

Dar în aceeaşi clipă de după cotitură apăru locomotiva electrică cu un lung şir de vagonete încărcate cu cărbuni. Îndată ce vagonetele fură decuplate, locomotiva electrică porni înapoi.

— Baljan! — abia avu timp să strige Aşirbek. — De ce ai întîrziat?

— A deraiat un vagonet.

— Mecanismul trăgea vagonetele unul după altul şi le deşerta. Cărbunii curgeau huruind în gura largă a buncherului încăpător, care se îngusta spre bază. Vagonetele golite erau în mod automat date la o parte şi aliniate. Cu ajutorul acelei maşini, un singur om făcea munca a zece oameni. Din buncher cărbunele curgea pe un larg transportor de cauciuc şi era ridicat la suprafaţă pe planul înclinat.

Aşirbek coborî la transportor şi o luă de-a lungul benzii. Aceasta se termina la buncherul următor care vărsa cărbunele în schipurile care coborau de sus prin puţul adînc al minei.

O scară îngustă ducea spre fundul puţului. Aici încărcarea cărbunilor era condusă de o femeie. Lîngă ea se afla un aparat telefonic, iar alături butonul soneriei electrice. În puţ coborau două cabluri de oţel. La capătul fiecăruia din cabluri era fixat un schip care putea încărca două tone de cărbune. Unul se ridica plin şi în locul lui cobora altul gol. Oblonul buncherului se închidea şi se deschidea automat îndată ce un schip se umplea sau celălalt cobora gol. Din cînd în cînd femeia semnaliza prin sonerie: „S-a umplut, ridică". În caz de întîrziere, telefona la suprafaţă.

Odinioară, cînd abia începuse construcţia Karagandei Sovietice, în locul acestei femei se afla înfăcăratul Ishak, acum unul din cei mai buni mineri. Munca lui era din cale afară de grea. Trebuia să încarce cărbunele cu lo-

pata în chibla care cobora de sus, legată de capătul unui odgon. După ce umplea chibla, striga din răsputeri : „Trage !“. Sus, patru muncitori, cîte doi de fiecare parte, învîrteau la manivelele unui tambur. Dacă într-o zi erau scoase două sute de chible de cărbune, toţi muncitorii erau fericiţi şi în drum spre casă se lăudau care mai de care.

Supraveghind mişcarea cablurilor şi a schipurilor, Aşirbek urmărea în acelaşi timp secundarul cronometrului său. După un timp ridică receptorul telefonic.

— Telefonist ! Dă-mi pe mecanic ! Tovarăşe mecanic, vorbeşte inginerul şef. Ai o viteză de patrusprezece metri pe secundă. Cine ţi-a dat voie să nesocoteşti dispoziţia ? Reglează cum se cade ! — Apoi se întoarse spre femeie : — Cîte ai scos pînă acum ?

— Cinci sute douăzeci şi şapte.

— Opriri ai avut ?

— Mai mult de o oră.

Aşirbek clătină îngîndurat din cap. Ştia prea bine că fiecare oră de oprire a schipurilor însemna întîrzierea predării a zeci de tone de cărbune. Lucrul acesta nu putea fi îngăduit. Plin de voinţă se stăpîni.

Trebuia acum să observe drumul pe care-l făcea cărbunele la suprafaţă.

Dar aici cărbunele se scurgea fără oprire.

Într-un şopron lung de lemn, cărbunele era răsturnat din schip într-un buncher uriaş. Prin orificiul de la baza buncherului cărbunele curgea pe o plasă metalică oscilantă. Un muncitor care stătea lîngă plasă lovea cu ciocanul în bolovanii mai mari, spărgîndu-i. Această muncă nu necesita un efort prea mare.

Totuşi muncitorul se plînse lui Aşirbek :

— Toată lumea lucrează la maşini, numai eu dau cu

ciocanul. Înlocuiți-mă sau puneți o mașină oarecare să facă și treaba asta.

— O să ajungem să lenevim dacă punem mașini peste tot, — glumi Așirbek.

— Nu e vorba de lene, dar m-am plictisit. Nu fac altceva toată ziua decît să tot dau cu ciocanul. Și azi și mîine, mereu același lucru. Trebuie să mă gîndesc la o muncă unde mai pui și capul la contribuție.

— Mai ai puțină răbdare. O să vedem ce-i de făcut. Acum sînt ocupat cu altceva, — răspunse Așirbek, îndepărtîndu-se.

Se apropie de alt buncher, plin pînă sus cu cărbune. Sub el se afla de asemeni o plasă care oscila mereu. Cărbunii astfel se împărțeau în două șuvoaie — bucățile mai mari se scurgeau pe un transportor, cele mai mici pe altul. Cărbunii mărunți curgeau repede, ca un rîu de munte, iar bucățile mai mari alunecau mai încet.

De o parte și de alta a benzilor rulante, stînd față în față, niște femei curățau de steril, cărbunii.

Numai o fată tînără de tot, ai cărei obraji erau rumeni ca franzela proaspăt scoasă din cuptor, muncea singură. Fiecare deget cu care apuca sterilul se mișca sprinten, ca ciocul unei găini care ciugulește grăunțe.

— Unde îți este perechea? — întrebă Așirbek.

— S-a îmbolnăvit.

— De ce n-a pus brigadierul alta?

— Nu-i nevoie. Dovedesc treaba și singură. Nu credeți? Atunci încercați, sporiți-mi norma sau sporiți iuțeala benzii.

— Nu, fetițo. Viteza transportorului nu poate fi mărită.

— Cum nu poate fi mărită? De ce avem ingineri?

— Aici nu-i vorba de ingineri. N-or să prididească vecinele dumitale, și-or să lase steril în cărbuni.

— Să prididească ! Nu-i nici o greutate. Pentru asta nu-i nevoie de cine ştie ce învăţătură.

— Ia mai astîmpără-te, coţofano, — o luă la rost o femeie în vîrstă. — Să iasă cărbunele curat, ăsta-i lucrul cel mai de seamă.

— Dar ce, eu am spus altceva ? Să lucrăm curat şi repede !

— Bine, bine. La vîrsta ta şi noi eram repezite. Mai bine vezi-ţi de treabă cum se cade. Cărbunii cer ochi, fetico. Să ţii minte lucrul ăsta.

Aşirbek se apropie de buncherul cel mai mare, dincolo de care nu mai putea merge. Privi devale, jos. Pe un teren deschis se ridicau mormane de cărbuni. Pe un morman se vedea un schiper fixat de cablul lui. Linia de cale ferată şerpuia pe lîngă el. Sub buncher manevra o garnitură de vreo treizeci-patruzeci de vagoane. Cărbunii cădeau de sus în vagoane ca o avalanşă. Deodată şuvoiul se opri.

— Stăm ! Mai daţi cărbune, cărbune ! — se auziră îndată strigăte.

Deodată, schiperul care se afla pe mormanul de cărbuni de rezervă se mişcă şi începu să care cărbunele spre groapă, vărsîndu-l jos. De aici cărbunele se ridica cu transportorul spre vagoane. Pînă nu de mult, în caz de defectare, încărcarea din rezerve se făcea cu mîna. Apoi se adusese un excavator. După cîtva timp lăcătuşul Lapşin propusese să se folosească un schip şi un transportor. De atunci treaba mergea mai repede.

Aşirbek cerceta şi controla totul — începînd de la abataj şi sfîrşind cu buncherul de sus. Faţa sa galbenă se înnegrise de praful de cărbune. Se simţea istovit. Se gîndea să se ducă la baie ca să se răcorească, şi pînă la urmă se îndreptă hotărît într-acolo.

Mergea cu capul în jos, gîrbovit. Gîndurile neliniştite nu-i dădeau pace. Trebuia să se scoată atîta cărbune, în-

cît trenurile care soseau neîncetat să fie încărcate fără nici o întîrziere. Dar în funcționarea mecanismelor din mină erau prea multe defecțiuni. Aceasta în primul rînd din pricina lipsei de coordonare în funcționarea mecanismelor. Cum se oprea o mașină — stătea tot angrenajul acela uriaș. Avea dreptate Akîm. Inginerul văzuse cu ochii săi toate întreruperile și își umpluse carnetul cu notițe. Dar ce folos? Cărbunele nu ajungea. Trenurile se încărcau mereu din rezerve — din rezervele depozitului. Pentru cît timp vor ajunge oare aceste rezerve? Într-o bună zi se va isprăvi și trenurile vor aștepta. Ce e de făcut? Cui să-i mai ardă acum de baie?

Întunecat la față, Așirbek intră în încăperea largă unde se repartizau sarcinile. Încăperea era plină de oameni. Se adunaseră muncitorii din schimbul doi. Își luaseră în primire lămpile și așteptau semnalul sirenei. Oamenii se grupau pe brigăzi, lărmuind.

După ce-și predă lampa, Așirbek se urcă pe mica estradă din capătul sălii. Stabilise un obicei ca înainte de începerea muncii fiecărui schimb, să vorbească minerilor despre lipsurile observate și să arate posibilitatea de a le înlătura.

În clipa cînd Așirbek deschise carnetul, se apropie de el un tînăr inginer, ajutorul său.

— Sînt prezenți toți șefii de sectoare? — întrebă Așirbek.

— Toți.

— Atunci ascultați, tovarăși! În abatajul Nr. 4 haveza a stat treizeci și opt de minute din cauza unui singur șurub stricat. Ce înseamnă aceasta? Înseamnă că șuvoiul de cărbune s-a oprit mai mult decît o jumătate de oră. Socotiți și voi cît cărbune a înghițit acest șurub mititel. De ce nu există în abataje rezervă de piese mici? Răspunde, tovarășe Aset!

După ce ascultă dezvinovățirea confuză a lui Aset și-l mustră, Așirbek urmă :

— În abatajul Nr. 1 jgheabul nu prididește să scoată cărbunii de sub mașina lui Akîm. Tovarășul Diancenko vede în fiecare zi lucrul acesta, dar nu ia măsuri ca să se instaleze în abataj un transportor cu bandă. Ce ai de spus, tovarășe Diancenko ?

— Cer 24 ore pentru instalarea transportorului.

— Iau notă ! Noul grafic cere ca în fiecare abataj să existe o rezervă de armături pentru 24 ore, ca să fie astfel asigurată activitatea neîntreruptă a abatajelor, a transportului, a aerajului și a întregului utilaj. La sectorul tovarășului Tautan lipsește însă rezerva de armătură. La tovarășul Petrov vagonetele deraiază. Treabă e asta ? Mulți caută să justifice faptul că dăm cărbuni mai puțini, prin lipsurile noului grafic. Este foarte posibil ca graficul să nu fie perfect. Dar defecțiunile despre care am vorbit nu se datorează graficului, ci neglijenței maiștrilor și a șefilor de sectoare. În cazul de față ei sînt de vină pentru că țara nu a primit toată cantitatea de cărbune !

Răsunară voci :

— E drept ce spune inginerul !

— Cărbunele nu este o piatră oarecare. Fără el nu vom putea ajunge la comunism !

La aceste adunări-fulger, nu se lungeau discuțiile. Nu era timp de vorbă. Numai întrebări, răspunsuri, propuneri... Inginerul șef fusese de data aceasta foarte nemulțumit. După ce se sfîrși consfătuirea, chemă pe șefii sectoarelor și dădu fiecăruia instrucțiuni.

Sirena mugi asurzitor. Brigăzile se îndreptară spre mină.

În sala de repartizare a sarcinilor intră Ermek, care tocmai urcase la suprafață. Fără să piardă vremea, îl întrebă pe Așirbek :

— Cum stau lucrurile în aripa dreaptă ?

Aşirbek dădu înciudat din mînă.

— Atît timp cît muncim în subteran n-o să se termine cu tot felul de surprize şi încurcături.

— Mai ai răbdare ! Exploatările dumitale la zi n-or să pice din cer. Astăzi muncim în subteran. Uite ce am vrut să spun... Mi se pare că într-adevăr am greşit în unele puncte. Critica muncitorilor este justă. Şi Şcerbakov ne ceartă pe bună dreptate... Va trebui să modificăm graficul.

— Da, probabil că va trebui să-l modificăm... Akîm are dreptate. Trebuie să ne gîndim la munca în două schimburi.

— Nu, la început să încercăm să restrîngem frontul lucrărilor şi să întărim sectoarele.

— Fie. Hai la baie. O să mai vorbim pe drum.

7

In Oraşul Nou, lîngă parc, se afla o clădire frumoasă cu trei etaje, în care se instalase direcţiunea bazinului carbonifer. Cabinetul lui Serghei Petrovici era la etajul doi, într-o încăpere mare cu dulapuri de jur împrejur, cu o masă uriaşă şi vreo duzină de scaune. La ferestre şi uşi atîrnau draperii grele. După cristalele dulapurilor erau expuse mostre de roci. In dreapta, la îndemîna lui Şcerbakov, se afla o măsuţă rotundă, plină de aparate telefonice.

Serghei Petrovici vorbea aproape fără întrerupere la telefon, ridicînd cînd un receptor, cînd altul. Avea legătură nu numai cu trustul ci şi direct cu minele. Om deschis la suflet, modest, ştiind întotdeauna să se stăpînească, Serghei Petrovici conducea liniştit şi cumpătat treburile, pe deplin conştient de răspunderea pe care o avea ca director al acestei întreprinderi uriaşe. Părea că din cabinet vede

limpede toată viața Karagandei subterane și a aceleia de la suprafață. „Ai rămas în urmă, mărește pasul", amintea el mereu la telefon. Iar pe alții îi domolea. „Te pripești. Nu te culca pe lauri, dar nici razna nu o lua". Încuraja, lua la rost, îmboldea — găsea pentru fiecare cuvîntul potrivit. De cîteva ori pe zi cerea centralei să-i dea legătura cu Alma-Ata, cu Moscova. Creierul său lucra fără încetare, neobosit.

Ceasul mare de pe perete arăta că e aproape ora două. Ridică receptorul telefonului intern și rosti tare:

— Atenție! Deschid consfătuirea tehnică fulger a colectivului minei Nr. 1. In ultimele cinci zile mina stă mult mai bine cu îndeplinirea planului. Inginerul șef, tovarășul Așirbek, a sezisat just cauzele funcționării nesatisfăcătoare a instalațiilor din mină și a știut să îndrepte lipsurile constatate. Dar nu au fost folosite încă toate rezervele. Munca trebuie raționalizată cu mai mult curaj. Raționalizarea va contribui la o și mai mare producție. Ermek Barantaevici, ce intenționezi să faci?

La ora aceasta, Serghei Petrovici obișnuia să țină la selector scurte consfătuiri de producție cu una sau alta din mine. Prin caracterul lor operativ, aceste consfătuiri ajutau mult la bunul mers al lucrurilor fără să rupă oamenii de la locurile lor de muncă. Ermek îl ascultă pe Șcerbakov din sectorul Nr. 2 al minei sale. Răspunse imediat:

— M-am înțeles cu Așirbek să cerem părerea muncitorilor fruntași, și am organizat o consfătuire împreună cu organizația de partid... Ai avut dreptate, Serghei Petrovici, cînd ne-ai atras atenția — într-adevăr am lărgit peste măsură frontul lucrărilor. Acum vor trebui introduse modificări în grafic. După părerea noastră, în asta constă raționalizarea extracției de cărbune.

— In ce sens intenționați să modificați graficul?

— Nu trebuia să înmulțim sectoarele. In felul ăsta

ne-am fărîmiţat forţele. Am hotărît să reducem numărul sectoarelor şi să intensificăm muncile în abataje.

— Akîm! — chemă Serghei Petrovici. — Ce ai de spus în această chestiune? Se pare că este propunerea ta?

— Sînt aici, tovarăşe Şcerbakov! — răspunse tare tînărul muncitor de la haveză. — Mă aflu la locul meu. Da, asta a fost propunerea mea. O susţin şi acum. Ereke a spus bine: sectoarele trebuiesc mărite. Dar dacă am face numai atît, ar însemna să ne oprim la jumătatea drumului. Părerea mea hotărîtă este că trebuie să trecem la munca în două schimburi.

— In două schimburi? De unde ţi-a venit ideea asta?

— Munca m-a făcut să mă gîndesc la asta, Serghei Petrovici. In abatajul meu se grămădesc zeci de tone de cărbune tăiat, dar vagonetele şi celelalte instalaţii lucrează neregulat. Dacă totul funcţionează normal, atunci ne pîndeşte altă pacoste: de pildă, poate să se strice vreun mecanism şi trebuie reparat imediat. Atunci mi-am zis: dacă unul din schimburi va fi trecut la munci de pregătire, la întreţinerea mecanismelor, vom putea tăia mai mult cărbune decît lucrînd în trei schimburi. Tovarăşii din Donbass încuviinţează această metodă. Le-am scris şi am primit răspunsul.

— S-auzim ce spune inginerul şef.

Aşirbek răspunse din biroul său. Ţinînd receptorul la ureche, nu-şi lua privirea de la planul minei care se afla dinainte.

— La început m-am îndoit de eficacitatea propunerii lui Akîm. Dar acum, după ce am studiat materialele şi am făcut calculele necesare sînt gata să-mi schimb părerea.

— După cît înţeleg, ar fi bine ca ambele propuneri să fie unite — aceea cu privire la munca în două schimburi şi aceea cu privire la reducerea numărului de sectoare?

— Da, ar fi bine să fie unite. Mulţi muncitori s-au de-

clarat pentru această măsură, spunîndu-şi părerea în coloanele ziarului minei.

— Ziarul, tovarăşe Aşirbek, îl citesc şi eu cu atenţie. Propun următoarele: din moment ce propunerea a fost făcută de Akîm, s-o experimentăm în abatajul lui. Să trecem la munca în două schimburi, deocamdată numai în abatajul lui. Dar, Ermek Barantaevici, trebuie să i se creeze toate condiţiile necesare. Auzi? Rog ca mîine chiar să-mi prezinţi în scris părerea dumitale. Am să analizez totul şi apoi am să vă dau răspunsul definitiv.

— Cît mai repede tovarăşe Şcerbakov, — îl rugă Aşirbek.

— Nu vă pripiţi. Totul se va face la timpul său. Îţi aduci aminte cum mă zoreai cu trecerea la noul grafic? Să nu repetăm greşelile.

— Încă ceva, — aminti Aşirbek. — Ce se aude cu producţia în serie a armăturilor metalice propuse de mine?

— Dispoziţia a şi fost semnată. Armăturile vor fi introduse în toate minele. Ce s-a dovedit bun, e bun.

— Mulţumesc, Serghei Petrovici.

— Tovarăşi, închid consfătuirea, — rosti Şcerbakov punînd jos receptorul.

In cabinetul său, Meiram ascultase această consfătuire de la început şi pînă la sfîrşit. Imediat după aceea se ridică de la masă, trecu în biroul Antoninei Fedorovna şi-i spuse:

— Mă duc la combinat. Dacă e ceva urgent, cheamă-mă acolo.

Era o zi călduroasă. Trecînd pe partea umbrită a străzii şi ţinîndu-şi şapca la spate, Meiram mergea încet de-a lungul caselor înalte. Lîngă combinat aşteptau maşinile directorilor de trusturi, ale şefilor de mine, ale inginerilor. Se vedeau tot mai multe maşini „M.K." — „GAZ."-urile ieşeau din uz. Printre maşini, văzu şi o trăsură a sovhozului,

la care erau înhămați doi cai negri de rasă. Meiram privi trăpașii cu admirație și intră în holul combinatului.

În cabinetul lui Șcerbakov agață șapca pe cuier și îl salută prietenos.

Serghei Petrovici se ridică în întîmpinarea lui, zîmbind de parcă nu s-ar fi întîlnit de cine știe cîtă vreme. Nimic nu amintea de neînțelegerea lor recentă, stîrnită de propunerile nerăbdătorului Așirbek. Perspicace și prevăzător, Șcerbakov avusese dreptate în multe privințe. În unele cazuri înflăcărarea lui Meiram se dovedise justă. Dar nici unul, nici altul, nu stăruiau asupra punctelor în care avuseseră dreptate, nu aminteau de greșeli.

— Consfătuirea a fost bună, — spuse Meiram. — Ai făcut bine că ai susținut propunerea lui Akîm. Dumneata, ca specialist, poți să-ți dai seama mai bine, dar eu simt că propunerea lui va da rezultate frumoase.

— Viața își va spune cuvîntul, Meiram Omarovici! — răspunse vioi Serghei Petrovici. — Nu vreau să anticipez. O să analizăm totul... și pînă la urmă defecțiunea va fi lichidată — asta-i sigur! — Flutură o mare coală de hîrtie acoperită toată cu cifre. — Ai văzut? Ultima situație. Un singur cuvînt au minerii: cum spun, așa fac. O sută și unul la sută pe întreg combinatul. Desigur că nu toți merg egal, mai avem și codași. Pe aceștia trebuie să-i antrenăm, să-i ajutăm să ajungă din urmă pe fruntași.

— Așa este, — spuse Meiram. — Asta este baza progresului nostru. Iar fruntașii nu trebuie struniți, ci lăsați să meargă cu îndrăzneală înainte.

— Cine-i strunește? — întrebă mirat Șcerbakov. — Privește. — Cu o mișcare obișnuită, scoase carnetul și își puse ochelarii. — Anul acesta, din nouăzeci și patru de propuneri de raționalizare pe care le-am primit, optzeci au fost puse în practică. Nu-i rău, ce zici? Dar sînt propuneri și propuneri. Unele-s foarte îndrăznețe dar prea pu-

ţin întemeiate. Fruntaşii nu trebuie să se rupă de mase, de viaţă. Acesta-i secretul conducerii, Meiram Omarovici.

Meiram se întunecă şi tăcu, simţind că-i gata să izbucnească vechea discuţie. Pricina neînţelegerii lor consta în faptul că Serghei Petrovici era partizanul unor calcule precise, al controlării în practică a fiecărei inovaţii. Meiram de multe ori ardea de nerăbdare, îmbrăţişa din zbor o propunere nouă, se lăsa antrenat de ea, se înfierbînta, cerea punerea ei în practică fără întîrziere. Dealtfel se complectau unul pe altul de minune.

Serghei Petrovici îşi umplu încet pipa, şi spuse blajin:

— Am vrut să mă sfătuiesc cu dumneata despre altceva, despre un lucru foarte important pentru noi în clipa de faţă... Este foarte bine că ai venit.

Trase în tăcere din pipă şi dădu drumul unui nor de fum gros. Meiram aştepta cu răbdare.

— Kargresul a fost pus în funcţiune, — urmă Scerbakov. — O ştii şi dumneata. Acum apa şi electricitatea nu mai sînt o problemă pentru noi. Ce vom face mai departe, în ce direcţie ne vom îndrepta eforturile? Hai să ne sfătuim, să reflectăm.

— Ei bine, — răspunse repede Meiram, — tocmai pentru asta am venit la dumneata! Forţele de producţie cresc, capacitatea de energie electrică a bazinului sporeşte. Uneori, gîndirea creatoare a fruntaşilor producţiei o ia înaintea vieţii. Ceea ce ieri era încă o inovaţie, astăzi este învechit. Poporul năzuieşte să meargă înainte, Serghei Petrovici! Este şi firesc să fie aşa. Nu trebuie să frînăm oamenii, nu trebuie să rămînem în urma lor!...

Şcerbakov închise puţin ochii; în ei licărea un zîmbet. Voia să replice: „Cine este cel care frînează, cine rămîne în urmă?“ Dar se stăpîni. Se ridică din fotoliu, scîrţîind pe covor cu cizmele moi de box, se

515

pie de o hartă uriaşă a bazinului Karaganda, care ocupa tot peretele. Şcerbakov o cunoştea cu ochii închişi.

— Acum cel mai important lucru pentru noi este să nu ne dispersăm forţele, să nu ne apucăm de toate. Cîmpul nostru de activitate este uriaş, aş putea spune, de necuprins. Iar viaţa, după cum ştii şi dumneata, este infinit de complexă. Nu le vom putea cuprinde pe toate dintr-o dată. Trebuie să determinăm care-i esenţialul.

— Şi ce anume crezi că este esenţial? — întrebă curios Meiram.

— Planul, Meiram Omarovici! Planul, directivele partidului şi ale guvernului nostru. La baza lor se află ultimele realizări ştiinţifice şi practica socialistă. Directivele partidului sînt farul nostru călăuzitor. Dacă nu-l vom pierde din vedere, nu ne vom rătăci pe marea cea mai nemărginită.

— Ai dreptate! — încuviinţă Meiram. — Dar îndeplinirea planului necesită avîntul creator. Să nu te temi de acest cuvînt, Serghei Petrovici!

De data aceasta Şcerbakov nu-şi mai putu ascunde zîmbetul. Tocmai el, minerul bătrîn care a străbătut alături de partid toată calea revoluţiei, care de la simplu vagonetar a ajuns un conducător de oameni, el să se teamă de avînt? Viaţa lui fusese numai avînt. Meiram să-i dea lui sfaturi? Secretarul comitetului orăşenesc este aproape de două ori mai tînăr. Iar tinereţea se căzneşte uneori să împingă o uşă deschisă, să strige că a descoperit cev'a care exista de mult. Firesc că nu-i nici o nenorocire. Cu un secretar atît de înflăcărat n-o să bată mult timp pasul pe loc.

Între timp Meiram urma tulburat:

— Cercetările creatoare ale lui Vasili sau ale lui Baijan nu pot fi măsurate cu centimetrul, nici cîntărite cu gramul. Ei pot greşi în cursul acţiunilor lor — unul sare

dincolo de cal, altul vede lucrurile prea îngust. Noi trebuie să umplem paharul deplin şi să stabilim preţul fiecărui strop. Înţelegi despre ce vorbesc?

— Te înţeleg în totul, Meiram Omarovici. Dar nu e mai bine să fim concreţi?

— Uite că trec la lucruri concrete... De ce nu vrei să-i dai voie lui Aşirbek să încerce exploatarea cărbunelui la zi? Nu înţeleg prudenţa aceasta. De ce să nu destinăm o mină pentru experienţe? Aşirbek propune ca trenurile să fie trase direct în abataj. Nu are decît să le tragă. Riscul? Calcule greşite? Ei şi! În construcţia industriei socialiste cheltuielile sînt inevitabile. Dacă am avea mai multă iniţiativă, Karaganda n-ar fi numai o sursă de cărbune, ci şi o sursă de gîndire tehnică, de ştiinţă!

Şcerbakov dădu din cap.

— Cheltuieli... experienţe... Şi pentru aceasta trebuie să destinăm o mină... O mină întreagă! Dacă nu este decît o experienţă, apoi vom avea de răspuns pentru ea, Meiram Omarovici. Şi pe deasupra cheltuieli... şi chiar riscuri. — Serghei Petrovici izbucni tinereşte în rîs. — Nu, nu sînt cartofor ca să înfrunt orbeşte un risc. Nu sînt un băieţandru şi pentru mine cărbunele nu e o jucărie. Nu un milion, dar nici o singură rublă nu voi cheltui de dragul unui risc nejustificat, pentru că rubla mea este rubla statului, cîştigată prin munca grea a clasei muncitoare. Şi ştiu foarte bine cît de greu se cîştigă această rublă...

— Înţelege-mă! — se înfierbîntă Meiram. — Cărbunele necocsificabil extras la zi este foarte bun pentru combustibil. Acum ardem în cuptoare mii de tone de cărbune de primă calitate.

— Asta înţeleg, am înţeles de mult. Şi pe mine mă doare sufletul tot atît ca şi pe dumneata. Şi cu cît vom

înceta mai repede să irosim cărbunii de calitate superioară, cu atît va fi mai bine.

— Ceaikov afirmă că dacă la cărbunele cocsificabil vom adăuga cincisprezece procente de cărbune extras la zi, calitatea cocsului nu ar avea de suferit... Zeci de milioane economii...

— Am vorbit despre aceasta atît cu Ceaikov, cît şi cu Aşirbek. Un lucru foarte important, foarte interesant...

— Atunci de ce nu aprobi proiectul? — întrebă supărat Meiram.

— Asta e o întrebare justă, o întrebare firească, la locul ei, şi voi căuta să-ţi răspund. — Şcerbakov deschise carnetul de notiţe şi îl lovi cu degetul îndoit. — Aici mi-am notat gîndurile multor nopţi de nesomn. Sfaturile inginerilor, minerilor... Oare am studiat bine clima Karagandei? Sîntem absolut siguri că exploatările la zi vor putea să funcţioneze neîntrerupt în condiţiile viscolelor din timpul iernii de aici, în condiţiile topirii năvalnice a zăpezii, primăvara? Nu, toate acestea le cunoaştem insuficient. Pentru a le cunoaşte sînt necesare eforturile comune ale oamenilor de ştiinţă şi ale practicienilor din multe specialităţi. Iată că şi Ermek Barlantaevici e îngrijorat de clima Karagandei. Omul doar a terminat Academia Industrială. Are o experienţă dintre cele mai mari. Trebuie să fie ascultat. Dar ia gîndiţi-vă la utilajul minei... Cîte maşini vor trebui! Ce excavatoare puternice! Avem asemenea excavatoare? Nu. Încă nu le avem. Nu cumva vrei să săpăm cu tîrnăcopul? În sfîrşit, dumneata cunoşti calitatea inferioară a cărbunelui din mina deschisă. Deci acesta va fi folosit în cea mai mare parte drept combustibil pentru necesităţile locale. Trebuie sau nu să ne sfătuim cu instituţiile locale care se ocupă de problema combustibilului? Trebuie. Iată că lucrurile se complică. Deci sînt în discuţii cu instituţiile în cauză.

— Cît timp va trebui pentru toate acestea? — întrebă nerăbdător Meiram.

— Cred că mai puțin decît dacă am începe să săpăm mina cu tîrnăcoapele, în loc de excavatoare. Dealtfel timpul e în mîna noastră. Dacă vom lungi prea mult calculele și precizările, nu vom termina într-un an de zile; iar dacă ne vom grăbi, vom putea termina într-o lună. Deci trebuie să ne grăbim. Bolșevicii nu sînt oameni care să se scarpine la ceafă.

Serghei Petrovici se apropie de Meiram și îi cuprinse umerii. Meiram se ridică repede de pe scaun. Părea că vrea să scape de această strînsoare. Dar mîna lui Șcerbakov îi înlănțui puternic umerii.

— Eh, Meiram Omarovici, mult îmi place înflăcărarea și avîntul oamenilor. Să-l vezi și pe Ceaikov cum se înflăcărează, îți e mai mare dragul să-l asculți, visează să folosească energia atomică în mine. Ce idee pasionantă! Vor semăna asemenea exploatări cu cele de acum? N-o știm. Ce părere ai, să-i spun lui Ceaikov să intre în funcțiune?

— Din visuri se naște realitatea! — răspunse Meiram.

— Asta așa este. Dar se și poate întîmpla să nu iasă nimic. Aceasta depinde de vis, depinde de măsura în care se bazează pe condiții reale. Va veni timpul cînd visul lui Ceaikov se va realiza. Sînt sigur de asta.

Serghei Petrovici se stăpîni cu greu ca să nu-i amintească lui Meiram ce a ieșit din noul grafic al lui Așirbek și Ermek, din propunerea lor de a extinde la maximum lucrările subterane. Și-au împrăștiat forțele și n-au știut să coordoneze activitatea mașinilor. Și în privința asta Meiram le-a sprijinit fără rezerve propunerile. Iar rezultatul: cît p-aci să fie zădărnicit planul de producție.

Dar dînd dovadă de delicateţă, ca totdeauna, Şcerbakov nu spuse nimic.

Meiram îl privi fix cu ochii săi cenuşii. Şcerbakov înfruntă liniştit această privire.

— Deci, nu aprobi deschiderea unei exploatări la zi?

— Deocamdată nu. Consider chestiunea prematură.

— Aşa...

Meiram măsură cîteva clipe camera încoace şi încolo. Apoi îşi luă şapca din cuier. În prag se opri.

— Îţi aminteşti cu ce ai început convorbirea? Kargresul a fost pus în funcţiune. E timpul să ne gîndim în ce parte ne vom îndrepta acum eforturile...

— Ai dreptate, Meiram Omarovici, tocmai cu aceasta am început convorbirea.

Serghei Petrovici se apropie de uşă, în pragul căreia stătea Meiram.

— Iată ce m-am gîndit... Posibilităţile noastre energetice au sporit. Ce ar fi să cerem guvernului aprobarea extinderii planului de extracţie? Poate să discutăm această problemă şi la viitoarea şedinţă a biroului comitetului orăşenesc?

Propunerea îi plăcu lui Meiram. Faţa i se înseninâ.

— De acord! Vom pune-o de urgenţă în discuţie.

— Apoi... Propunerea lui Akîm cu privire la munca în două schimburi. Ehei, flăcăul ăsta parcă e altul după călătoria din Donbass! I-am cerut să-şi susţină propunerea într-un raport scris. Simt că de aici va ieşi un lucru bun. În Donbass munca în două schimburi dă rezultate bune. O vom încerca şi noi.

Meiram zîmbi, şi zîmbetul lui era ca o rază de soare care străpungea ultimul nor de pe cerul înseninat.

— Totuşi a folosit la ceva convorbirea noastră, Serghei Petrovici!

— Cum să nu folosească. Îţi mulţumesc. Ai mai încălzit sîngele bătrînului.

Sună telefonul. Antonina Fedorovna îi comunică lui Meiram că e nevoie de el la comitetul orăşenesc de partid.

Meiram strînse mîna lui Serghei Petrovici — stăpînit şi totuşi prieteneşte.

Şcerbakov se uită pe fereastră şi privi după el cînd ieşi din clădire. Părea gîrbovit. Inima lui Serghei Petrovici se strînse. „Se vede că s-a supărat. Ce să-i faci?..." Avea pentru el sentimentele cele mai bune... Meiram venise tînăr la Karaganda. Serghei Petrovici se bucura de succesele lui ca de succesele fiului său. De multe ori a fost nevoit să se întristeze. În timp ce cresc, oamenii nu-s numai de lăudat... Meiram crescuse. Prinsese putere. Dar era încă înfierbîntat, prea înfierbîntat. Mergea înainte fără să se uite împrejur şi de multe ori se izbea cu capul de un colţ al stîncii...

Preocupat, Şcerbakov se apropie de măsuţa cu telefoane.

— Dă-mi, te rog, legătura cu al doilea secretar al comitetului regional de partid... Asman Amantaevici? Încăodată noroc. Tot Şcerbakov. Meiram Omarovici stăruie foarte mult asupra exploatărilor la zi... Nu, nu ne-am certat, dar nici mult n-a fost. Este dezamăgit. Să cer părerea Moscovei? Şi eu m-am gîndit la asta. Te rog foarte mult, explică-i lui Meiram Omarovici... Fireşte... dealtfel nu mai e mult de aşteptat. Mulţumesc.

Răsuflînd uşurat, Şcerbakov puse la loc receptorul.

Kozlov intră fără să bată la uşe, ţinînd la subţioară un sul de hîrtie de calc.

— Ce mai e nou, Boris Mihailovici?

— Nimic nou. Am ticluit-o, priveşte...

Bătrînul mecanic era încă sprinten. Dintr-o singură mişcare desfăcu coala care pîrîia, o întinse pe masă şi

puse pe colţurile ei tamponul şi capacul greu al călimării. Era vorba de schiţa combinei pentru cărbune.

Cercetînd schiţa cu atenţie, Serghei Petrovici punea întrebări.

— Ce productivitate crezi că va avea ?

— Cincizeci şi cinci de tone pe oră. Un abataj de o sută cincizeci de metri va fi parcurs de combina mea în opt ore. Cărbunii tăiaţi cad automat pe jgheab, — spuse cu mîndrie Kozlov.

— Cîţi oameni o vor deservi ?

— Şapte, împreună cu armătorii. Numărul oamenilor din brigăzi va scădea simţitor. Serghei Petrovici, mă rezum la cifrele cele mai modeste. Productivitatea combinei va spori mereu... Funcţionează şi se mişcă la fel ca o haveză. Iată, aici sînt trei braţe, unul drept şi două oblice...

— De ce n-ai făcut calculele exacte pentru braţe şi pentru alte piese ?

— Le voi face, Serghei Petrovici. Le voi face !

— Vino din nou cînd le vei face pe toate. Vom controla calculele împreună. Se pare că maşina este bună. Dar încă nu putem să ne dăm seama exact. — Şcerbakov împinse coala.

Mecanicul o luă şi o făcu sul. Faţa i se roşi, buzele îi tremurau.

— Ştii cum se numeşte asta ? Birocratism — iată cum se numeşte ! De ce să nu ne putem da seama cînd sînt aproape gata cu toate ?

Alături de Şcerbakov, mecanicul pirpiriu părea ca o vrabie. Zbîrlit de mînie, semăna într-adevăr cu o vrabie.

— L-am cunoscut pe tatăl dumitale Piotr Alexeevici. Straşnic miner. Eram prieteni nedespărţiţi. Dumneata de ce te umfli în pene ? De ce-mi respingi schiţa ? Uiţi că

ai ieşit din rîndurile proletariatului? Deschide bine ochii! Ţi-am adus o invenţie preţioasă şi iată cum mă iei...

Serghei Petrovici nu răspunse nimic, aşteptînd pînă ce Kozlov încetă cu mustrările, şi se aşeză pe canapea.

Apoi spuse blînd:

— Ai fiert destul? Dacă ţi-au mai rămas cartuşe, trage pînă la ultimul. Numai că tragi cu cartuşe oarbe... Nu ştiai că Şevcenko şi Afanasiev au încercat şi ei să construiască o combină pentru cărbuni?... Că n-au făcut nimic? A ieşit o maşină mare, greoaie, neeconomică. La dumneata unele lucruri sînt mai bune, dar în multe locuri repeţi greşelile lor. Analizează mai profund, sfătuieşte-te cu muncitorii.

Secretara intră şi-i întinse o telegramă. Serghei Petrovici o citi şi se uită la ceas.

— Vine Janabîl, cu avionul. Mă duc la aerodrom. Lucrează mai departe, Boris Mihailovici. Trebuie să izbuteşti.

— Ia-mă şi pe mine, — îl rugă Kozlov. — Aş vrea să-i ies şi eu înainte lui Janabîl — e cel mai bun elev al meu.

8

Plecînd de la Şcerbakov, Meiram se îndreptă spre comitetul regional de partid care se afla în aceeaşi clădire cu comitetul regional executiv. Drept în faţa clădirii se afla o piaţă întinsă, care fusese amenajată abia cu un an înainte. Era împrejmuită cu grilaj, şi printre copacii plantaţi se întindeau straturi de flori şi peluze verzi. Copacii mari prinseseră perfect şi piaţa goală se transformase în parc. În centrul parcului se înălţa monumentul lui Lenin în cunoscuta lui poziţie, cu mîna avîntată.

În umbra copacilor se aflau bănci vopsite în verde. Fîntînile arteziene răcoreau văzduhul torid.

În Karaganda Carboniferă se mai vedeau ici-colo case vechi da buruienile în holde, dar aici totul era nou. Pretutindeni se vedeau străzi drepte, case cu trei, patru şi cinci etaje, scuaruri şi fîntîni arteziene. În partea de est a oraşului fusese construit stadionul „Dinamo", de unde răsunau glasurile tinerilor care făceau antrenament.

Meiram trecu prin parc. Privelişiea straturilor zmălţate cu flori, era odihnitoare. Nu se putu stăpîni şi rupse repede un trandafir gingaş, dar imediat îi păru rău de ceea ce făcuse: „Dacă toţi vor rupe florile..." Dar odată ce rupsese floarea, acum nu era s-o arunce! Şovăind, Meiram o fixă la butonieră.

— Zii, îţi plac florile! — auzi deodată în spate glasul gros al lui Anatoli Fedorovici Ceaikov. Ceaikov, care abia ieşise de la comitetul regional, se apropie ţinînd în mînă un pachet mare desfăcut.

— Îmi plac, — mărturisi Meiram. — În natură mimic nu-i mai frumos ca ele.

— Totuşi nu trebuie rupte.

— Hei, cîtă gălăgie pentru o singură floare! În stepă le rupi cu sutele.

— Stepa e stepă, pe cînd florile de aici sînt puse ca să le admire toată lumea.

Işi strînseră mîinile voinicește.

— Chelia geologului nostru creşte pe zi ce trece, — glumi Meiram.

— Ce să-i faci! Secretarul nostru încărunţeşte tot mai mult.

Luminiţele gingaşe din ochii albăstrui ai lui Ceaikov se stinseră tot atît de repede, pe cît se aprinseseră. Îl luă pe Meiram de braţ şi-l duse la o barcă.

După ce se aşezară, geologul trecu la subiect fără nici o introducere, vorbind repede după obiceiul lui.

— Tocmai viu de la Alexandr Andreevici. O luasem spre tine. Va trebui să mutăm „Dolinka".

Meiram se întoarse repede spre el.

— Vorbeşti serios?

— Foarte serios. Cînd e vorba de cărbune, nu glumesc.

„Dolinka" era numele marelui sovhoz care se afla la patruzeci de kilometri de Karaganda. Gospodăria sovhozului cuprindea zeci de mii de vite mari şi mii de hectare de ogoare, grădini de zarzavat, bostănării şi livezi. Sovhozul era subordonat direct centrului. Acum toată această gospodărie uriaşă trebuia mutată în altă parte. Cum s-ar fi spus altădată, o operaţie ca aceasta era asemănătoare cu mutarea unui trib mare.

Ceaikov explică motivele care determinaseră această măsură. Urmărind straturile de cărbuni, prospecţiunile geologice ajunseseră la „Dolinka". Anatoli Fedorovici era entuziasmat de bogăţia zăcămintelor şi nu-l îngrijora de loc complicata operaţie de mutare a sovhozului.

— N-are nici un rost să mai lungim lucrurile. Trebuie să punem sovhozul înaintea unui fapt împlinit: să deschidem pe pămînturile sovhozului „Dolinka" cîteva mine. Atunci se vor muta mai repede.

— Nu-i o chestiune chiar atît de uşoară, Anatoli Fedorovici. Trebuie să ne sfătuim cu Şcerbakov.

— O, Serghei Petrovici e un miner vechi! Nu-i da pîine, în schimb spune-i: aici se află cărbune! Şi la drept vorbind, ce rost are să ţinem degeaba sub păşuni şi livezi asemenea bogăţii!

— Nu este vorba de livezi, ci de culturi, de grădinile pe care le plantăm cu atîta entuziasm.

— Ei, Kazahstanul are pămînt destul pentru culturi.

la uite, nici nu-l poți cuprinde cu ochii. Dealtfel, nu ne vom atinge de grădini căci sub ele nu există cărbuni. Dar celelalte vor trebui mutate. Voi face un calcul economic, dacă vrei.

Putea să se împotrivească ? Cărbunii sînt ca metalul, ca petrolul — temelia temeliilor economiei țării. Și dacă Ceaikov vorbește despre structura straturilor, poate fi crezut. Are o experiență vastă, mai mult de treizeci de lucrări științifice consacrate studiului subsolului din Kazahstan. Ține legătura strînsă cu instituțiile științifice din Moscova, Leningrad, Alma-Ata și se consultă mereu cu ele.

Rostind cuvintele repede și răspicat, geologul vorbea cu multă convingere.

— Spre vest de oraș, straturile de cărbune se întind pe o lungime de șaizeci-șaptezeci kilometri. După cum au stabilit geologii noștri, spre est straturile se întind cam tot pe atîta. Karaganda este o mare subterană de cărbune. Pentru a pluti pe această mare trebuie o corabie trainică, sigură. Corabia o vom avea! Și nu-i vorba numai de cărbune. Ascultă ce-mi scrie Kair Amantaevici...

Ceaikov pomenise și pînă atunci de multe ori despre geologul cazah Kair Amantaevici. Nu erau numai colegi, ci și prieteni de pe vremea studenției. Prin 1920 absolviseră împreună Universitatea din Tomsk. În timpul controverselor aprinse cu sabotorii care nu fuseseră încă demascați, amîndoi demonstrau că felul de cărbune din Karaganda este cocsificabil. Lucrul acesta întărise și mai mult prietenia dintre ei. Kair Amantaevici lucra acum la Alama-Ata, în cadrul filialei din Kazahstan a Academiei de Științe a U.R.S.S.

Ceaikov citi cîteva rînduri din scrisoare:

„Îți comunic cu bucurie că pămîntul Kazahstanului e bogat nu numai în cărbune, metale neferoase și metale

rare, ci și în minereu de fier, deci este bogat în fontă și oțel..."

— Înțelegi însemnătatea acestor cuvinte? — întrebă Anatoli Fedorovici, arătînd scrisoarea și vîrîndo apoi în plic. — Și tu mai vorbești de pășuni! Vitele pot fi păscute oriunde. Nu-i neapărat necesar să le paști deasupra cărbunelui. Trebuie să punem bazele industriei metalurgice în Karaganda. Ca în Ural, în Kuzbass... Asta înseamnă că vor fi necesari sute, mii de specialiști. Este timpul să ne gîndim ca în Kazahstan să se deschidă alte școli tehnice, alte școli superioare. Republica va înflori și mai mult. Vor trebui oameni învățați, mulți oameni învățați! Și fiindcă veni vorba de asta, — adăugă el, — cînd ai de gînd să-ți susții teza?

Meiram se fîstîci din pricina acestei întrebări atît de neașteptate.

— Nădăjduiesc că în toamna aceasta.

— Și Ardak?

— Cred că și ea o va susține tot atunci.

— Deci vom avea deodată încă doi oameni de știință, un filolog și un economist. Minunat! Voi scrie despre aceasta lui Kair Amantaevici. Să se bucure și el.

Ceaikov se ridică repede și, luîndu-și rămas bun, porni pe alee, cu capul plecat; dar se întoarse, căci în grabă își uitase șapca pe bancă.

— Înțelegi, trebuie să trimitem îndată o echipă de prospectare... Mă grăbesc... Pe Șcerbakov n-am vreme să-l mai văd. Spune-i ce-am vorbit amîndoi. Salut-o pe Ardak din partea mea!

— Mulțumesc Anatoli Fedorovici!

„Așa e totdeauna Ceaikov. Se năpustește ca un vînt zburdalnic, freamătă, răscolește, trezește gînduri noi, te zăpăcește! Trebuie să mă sfătuiesc. Cu cine? Firește că în primul rînd cu Serghei Petrovici..." Așa e obiceiul„

Cuvintele schimbate mai adineauri cu Şcerbakov trecuseră pe un plan cu totul secundar, păreau acum neînsemnate faţă de veştile aduse de Ceaikov. Nu-i mai venea să se ducă la comitetul regional. Ceaikov fusese la Alexandr Andreevici şi-i vorbise despre „Dolinka", despre viitorul Karagandei carbonifero-metalurgice. Iar Meiram avea să vină să vorbească despre nişte neînţelegeri vechi. Dar erau oare pricini de neînţelegere? Meiram se trezi din gînduri abia cînd ajunse la uşa primului secretar al comitetului regional de partid. De obicei intra la Alexandr Andreevici fără să fie anunţat. De data asta, aflînd dela adjunctul său că secretarul vorbeşte cu Moscova la telefon, Meiram aşteptă şi nu intră decît atunci cînd convorbirea se sfîrşi.

In cabinetul spaţios şedea la masă un bărbat în vîrstă, spătos, îmbrăcat într-un costum alb. Faţa secretarului era tinerească, fără zbîrcituri, fruntea înaltă, netedă, părul alb şi aspru, tăiat scurt, ochii mari şi limpezi. Alexandr Andreevici îl privi pe Meiram pătrunzător.

— De ce eşti supărat?

— Am motivele mele, Alexandr Andreevici. Dă-mi voie să-ţi spun totul...

Şi-i povesti despre discuţia cu Şcerbakov. Vorbea şi nu se simţea la largul lui. Altceva trebuia să spună. Cuvintele pe care le rostea erau şovăielnice, lipsite de convingere.

Alexandr Andreevici nu răspunse imediat. In general nu-i plăcea să se pripească în soluţionarea problemelor. Meiram îl cunoştea bine. Cu cîţiva ani mai înainte, Alexandr Andreevici venise la Karaganda în fruntea comisiei pentru cercetarea plîngerilor împotriva lui Meiram. Ştiuse să deosebească adevărul de minciună, şi-l sprijinise. Mai tîrziu, după ce Karaganda devenise centru regional, Alexandr Andreevici se stabilise în regiune, fiind ales prim secretar al comitetului regional şi al comitetului orăşenesc de partid. Meiram era secretarul al doilea al comitetului orăşenesc,

dar conducea efectiv toată munca de partid din oraș, însă problemele mai complicate nu le rezolva niciodată fără concursul lui Alexandr Andreevici.

— Îți amintești? — întrebă secretarul după cîteva clipe de tăcere. — Acum șapte ani, aici la Karaganda, am avut amîndoi o îndelungă convorbire într-o încăpere a unei case standard cu două etaje.

— Imi amintesc perfect.

— Ai spus atunci foarte bine: „Dacă începem lupta, trebuie să învingem". Atitudinea dumitale neșovăielnică față de dușmanul de clasă, m-a bucurat. In schimb acum, dacă te-aș vedea intolerant față de prieteni numai pentru că nu sînt de aceeași părere cu dumneata, n-aș mai avea motive de bucurie. Această intransigență nu are nici o valoare pentru noi. Partidul nu o încurajează. Sînt departe de a te învinui; caut numai să te pun în gardă.

— Nu am înțeles bine, Alexandr Andreevici, în ce privință mă pui în gardă?

— Iată, am să-ți explic, Meiram Omarovici. Anul trecut, cam prin luna asta, ai stîrnit un tărăboi cumplit în legătură cu combina lui Șevcenko și Afanasiev. Ai învinuit pe Șcerbakov că nu sprijină propunerile muncitorilor. Ei, și unde este combina? Te-ai grăbit. Te-ai pripit cu învinuirile împotriva lui Serghei Petrovici. Înțeleg, dumneata ești însuflețit de cele mai frumoase sentimente, vrei creșterea producției. Dar împrejurările trebuie bine cumpănite. Trebuie să calculezi totul amănunțit. Nu de mult, ridicai în slăvi cu tot atîta înflăcărare, graficul lui Ermek. Graficul a trebuit să fie modificat. Îți vorbesc deschis: uneori, prea te amesteci în atribuțiunile organelor administrative și economice. Ține minte regula de aur: trebuie să învingă ideea justă chiar dacă e a altuia. Numai să fie justă. Înțelegi?

— Înțeleg, — răspunse gînditor Meiram. — Pesemne că uneori mă aprind și încep să comand.

— Da. Şi asta nu-i ceva nou pentru dumneata. Sînt sigur că Serghei Petrovici şi-a spus acelaşi lucru de multe ori. Şcerbakov este un om capabil, bun comunist şi un activist de frunte.

— Îl iubesc şi îl stimez pe Serghei Petrovici! — exclamă Meiram.

— Cu atît mai bine.

Alexandr Andreevici schimbă tonul. Avea o însuşire minunată de a convinge pe om prin cuvinte calde, domoale, de a-l ajuta să-şi vadă greşeala.

— Vezi, omul nu se poate dezbăra dintr-odată de deprinderi proaste, chiar atunci cînd este conştient de ele, — urmă el. — Eu, de pildă, ştiu de mult că fumatul este dăunător sănătăţii şi totuşi încă nu m-am lăsat de fumat. Uite, tocmai luam portţigaretul. Trebuie să ai voinţă de fier în toate.

— Sper să găsesc această voinţă în mine, — spuse Meiram, uşurat de povara care îl apăsa.

— Inseamnă că ai să poţi învinge o deprindere proastă.

Sună telefonul intern. Alexandr Andreevici ridică receptorul. După răspunsuri, se părea că vorbeşte cu Amataeev, al doilea secretar al comitetului regional.

— ... Cam repezit — aşa este, — răspunse Alexandr Andreevici. — Dar după părerea mea este un flăcău deştept... Nu ai nici o grijă, totul se va termina cu bine. Se vor înţelege...

Terminînd convorbirea, secretarul se întoarse iarăşi spre Meiram.

— Deci arzi de nerăbdare să vezi mina deschisă? Interesant lucru, pasionant.

— Dacă este aşa, atunci ce mai aşteptăm?

— Ei, Meiram Omarovici! Nu numai Aşirbek, nu numai noi cei din Karaganda ne gîndim la mina deschisă. Şi

la Moscova sînt specialiști destul de buni. Studiază și ei această problemă.

— Vremea trece. Pot să treacă multe luni pînă or să se decidă.

— Să sperăm că nu vor trece luni, ci săptămîni... Ai răbdare. Așa va fi mai bine. Altfel ne putem poticni, ne putem strivi nasul.

— E drept ceea ce spui. Numai că vreau să adaug și eu ceva : atunci cînd un copil învață să meargă, își stîlcește și el nasul.

— Aici mi-ai plăcut. Mă gîndesc la Kozlov — de cîte ori s-a poticnit cu combina sa, dar nu se lasă de loc. Și își va atinge scopul. E un bătrîn dîrz. L-am sfătuit pe Serghei Petrovici să aibă grijă ca să i se creeze bătrînului toate condițiile necesare pentru lucru.

Alexandr Andreevici întinse lui Meiram mîna :

— Deci ne-am înțeles ?

— Ne-am înțeles.

Meiram nu regretă că trecuse pe la secretarul comitetului regional.

9

Patru ani lipsise Janabîl de pe meleagurile sale natale. Multe se schimbaseră în acest timp la Karaganda. Janabîl nu putea să nu-și dea seama cît de mult se schimbase și firea socrului său Jumabai, altădată sfios și distrat.

A doua zi după sosirea ginerelui său, bătrînul îl luă în mină împreună cu fiică-sa Maipa, ca să vadă schimbările petrecute în lipsa lui. Jumabai se mișca prin mină slobod ca un stăpîn. Ii atrase atenția lui Janabîl asupra unui tînăr sudor electric cu ochelari de protecție, care, învăluit într-o foaie de scîntei, tăia o bară groasă de fier. Metalul se topea ca ceara și scînteile orbitoare țîșneau în toate părțile, șuierînd.

— Feciorul lui Bondarenko, — zise Jumabai.

— Dar Bondarenko ce face ? Tot zurbagiu ?

— Cum poţi crede una ca asta ? ! Pentru el, cazah sau rus — toţi sînt acum deopotrivă.

— Înainte nu gîndea aşa.

— Asta a fost înainte. Pe atunci era un om înapoiat. La ce bun să ne mai aducem aminte ! Acum trăim toţi ca o familie unită.

— Nu este vorba numai de familie, Jumeke, ci de conştiinţa oamenilor care ştiu că toate popoarele Ţării Sovietice sînt egale în drepturi.

— Asta spun şi eu. Acum sîntem oameni conştienţi.

Ieşiră la suprafaţă .Mina era înconjurată de clădiri noi, înalte şi frumoase. Jumabai îi arăta unde sînt feluritele instituţii şi îl prezenta pe Janabîl tuturor celor pe care nu-i văzuse pînă acum, pe care nu-i cunoştea.

— Acum mina noastră şi uzina de reparaţii sînt de o sută de ori mai mari decît înainte... Iată, în clădirea asta e clubul. Are o sală de festivităţi, pentru cinci sute de oameni. Alături se află cantina şi magazinul. In această clădire mare e administraţia noastră. Aici ni se trasează sarcini, ni se dau lămpile. Asta e baia. Il vezi pe djighitul ăla cu păr creţ ? E Aset, noul topograf. Iar ăl de vine spre noi, e un nou şef de sector. Nu-mi amintesc numele lui... acum e atîta omenire pe aici...

— Jumeke, — îl întrerupse Janabîl, — la teatru te duci ?

Jumabai îşi privi jignit ginerele.

— Dar tu ce crezi ? Cine a auzit opera „Kîz-Jibek" ? Eu ! Cine a văzut „Aiman şi Şolpan" ? Parcă le poţi înşira pe toate !

Janabîl făcu un semn Maipei, apoi spuse încet :

— Ia te uită, socru-meu s-a apucat la bătrîneţe să bată pragul teatrului. Te pomeneşti c-o să se şi îndrăgostească de vreo frumoasă din legendele cazahe !

— Ce tot îndrugi! Nu ţi-e ruşine să rîzi de un om bătrîn?

— Lasă, lasă, bătrînul înţelege de glumă.

Janabîl încetini pasul. Dînd capul pe spate, privea turnul înalt, fixat pe suporturi metalice şi şopronul de scînduri în care se sorta cărbunele... Da, înainte nu era... Cîte schimbări peste tot. Ei, nici Janabîl nu mai părea acelaşi. Acum era serios, înfrînîndu-şi firea vioaie şi limba ascuţită. Cei patru ani de zile pe care-i petrecuse în şcoala de partid, îşi arătau roadele. Janabîl îşi însuşise cunoştinţe, învăţase să se poarte, se maturizase. Dorea să vadă ceea ce era nou, dar îl atrăgeau şi amintirile. Spuse tulburat Maipei şi lui Jumabai:

— Au mai rămas puţine din cele de altădată. Cu atît mai bucuros voi fi, privind ceea ce am făurit cu propriile mele mîini. Poate c-am să le văd pentru ultima oară. Căci peste puţin nu va mai rămîne nimic din Karaganda aceea pe care o construiam cu mijloace primitive. Imi aduc aminte că rîdeam de Bokai, neînţelegînd de ce nu se putea despărţi nici în ziua cînd se muta în noua locuinţă din combinat, de bucata de pîslă putrezită, care odinioară îi acoperea iurta în stepă.

— Ei vezi! — exclamă Jumabai. — Acum înţeleg, de ce mi-a fost scumpă vaca mea cea neagră.

— Da, da, e ca o amintire a trecutului care dispare. Există un muzeu în oraş? Altfel tineretul nu va mai şti cum se trăia altădată.

— Cum să nu fie! Slavă domnului! Ce nu se vede acolo! Şi strungul lui Maipadjan şi strungul tău, şi roaba mea cu care căram cărbunele. Toate astea le vezi pe gratis.

— Ia te uită. Păi roaba şi strungul meu abia ieri mai erau unelte bune de lucru. Şi astăzi au fost trimise la muzeu ca vechituri şi au intrat în istoria Karagandei. Ce repede, Jumeke, ce grozav de repede înaintăm!

— Repede? Şi flăcăii noştri care fac gălăgie — spun că mergem prea încet.

— Cine face gălăgie?

— Aşirbek, Akîm... şi alţii!

— Ia te uită cîte mai ştii dumneata!

— Cum să nu le ştiu?

Lîngă administraţia minei se afla un grup de muncitori dintre care numai Ermek era vechi, ceilalţi fiind oameni noi în Karaganda. Ermek îi prezentă lui Janabîl.

— Dumnealui e Aset Labasov, topograful nostru. Dumnealui e Aristanov, şeful sectorului Nr 9. Dancenko, mecanic fruntaş. Erjanov, secretarul comitetului de Comsomol...

— Cîţi oameni muncesc acum în mina Nr. 1? — întrebă Janabîl.

— Impreună cu funcţionarii, sînt vreo trei mii.

Privind spre noii săi cunoscuţi, Janabîl glumi:

— Măi, djighiţi, dar voi nici nu semănaţi cu nişte muncitori!

— Cum asta? — întrebă unul, încruntîndu-se.

— Uite aşa! Noi am venit din auluri la mină desculţi şi am pus mîna pe tiu şi pe ciocan. Ermek şi alţii trăgeau sania cu cărbune tîrîndu-se prin abataj în patru labe. Iar voi aţi venit din şcoli şi v-aţi şi cocoţat pe maşini. Asta-i muncă?

Oamenii înţeleseră gluma. Impreună cu Ermek izbucniră toţi în rîs.

Numai naivul Jumabai luă în serios cuvintele lui Janabîl şi glăsui:

— Adevăr grăieşte, aşa-i! Cînd lucram în brigadă cu uriaşul Hutjan, cămaşa nu se usca niciodată pe noi. Dar acum — ce asta-i muncă? Maşinile fac totul pentru oameni...

Strălucind de fericire şi de mîndrie, Jumabai îşi lărgea gura într-un zîmbet. Ce bucurie mai mare putea avea? I

se întoarseră copiii mult aşteptaţi. Învăţaseră, intraseră în rîndul oamenilor. Erau priviţi şi ascultaţi cu respect. Cum să nu fie mîndru ?

Maipa nu prea înţelegea bucuria tatălui său. Era nerăbdătoare să vadă fostul atelier mecanic. Nu putuse să se odihnească după drum. Dealtfel, nici nu-i venea să se odihnească. Din clipa în care începuseră să se pregătească de drum spre a se întoarce pe meleagurile natale, nu mai puteau să mănînce şi să doarmă de tulburare. Pe lîngă astea, prietenii, nerăbdători s-o vadă, nu o părăsiseră toată noaptea. De dimineaţă se duseseră la mină. Şi totuşi Maipa nu se simţea obosită. Janabîl îi înţelese nerăbdarea.

— Maipadjan Jumekena priveşte mereu spre uzina de întreţinere. O trage într-acolo. Cred că va trebui să mergem. N-am nimic împotrivă. Cînd eram tînăr scriam : „şai cuşait" şi „caila vezi" ; tineretul de astăzi sare din scutece de-a dreptul în şcoală. Să-i vedem cum vor munci.

— Păcat că trebuie să mă duc la lucru, altfel v-aş fi dus peste tot, — se scuză Jumabai. Vorbea astfel, ca şi cum el ar fi construit, cu mîinile sale, uzina de întreţinere tehnică.

Uzina se ridica pe un teren uriaş, împrejmuit cu un gard. Prin poarta deschisă se vedea clădirea înaltă şi lungă, din cărămidă roşie, cu numeroase ferestre, toate mari, luminoase. Geamurile erau tot timpul colorate de scînteile albastre care ţîşneau din aparatele de sudură electrică. Huruitul strungurilor şi maşinilor se auzea pînă la poartă. De-a lungul gardului se înşiruiau vagonete noi, fabricate în uzină. Alte numeroase vagonete umpleau toată curtea.

La poartă, un paznic înarmat stătea cu spatele la Janabîl şi Maipa. De sub şapcă i se zăreau smocuri de păr cărunt. Paznicul i se păru cunoscut lui Janabîl.

— Baiten, — şopti el Maipei. — El e !

Apropiindu-se încet pe la spate, Janabîl îi acoperi ochii cu palmele.

— Să nu glumeşti cu mine! — răcni Baiten. — Nu ai voie să glumeşti. Indepărtează-te, că altfel trag!

Se căznea să-şi scoată arma de pe umăr.

— Hai trage, — rîse Janabîl, dîndu-se la o parte.

— Bată-te norocul să te bată! — strigă Baiten. — Vino să te strîng la piept.

Vechii tovarăşi se îmbrăţişară; în ochii lor izvorîră lacrimi. Baiten fusese întotdeauna un cîrcotaş, dar în fond era un om care n-ar fi făcut vreun rău cuiva. Pe vremuri, Janabîl făcea de multe ori glume nevinovate pe seama lui şi fiind buni prieteni, nu se certau niciodată. Acum Baiten îmbătrînise, se gîrbovise. Nu mai făcea pe grozavul ca altădată, nu mai era încrezut şi nu se mai umfla în pene. Singura meteahnă care-i mai rămăsese, era deprinderea de a se lăuda. Dealtfel învăţase să vorbească şi serios. Janabîl se convinse de acest lucru, auzindu-i răspunsul la întrebarea lui:

— Ai albit, Baiteke: de bătrîneţe sau pentru că ţi s-a luminat cugetul?

— Firește, pentru că mi s-a luminat cugetul. De ce să fiu trist? De sănătate nu mă plîng, munca nu-i grea. Trăiesc bine. Mi-am făcut o casă cu patru camere. Am vacă şi capre cu iezi, am pensie. Şi apoi trece luna, vine leafa.

Dar îndată îşi dădu în petic:

— E drept că am o muncă de răspundere. Organele politice au şi spus-o: numai lui Baiten i se poate încredinţa paza uzinei.

— Ce se lucrează acum la uzină?

— Ei, nu mă mai descoase atît, e secret de stat. Deşi mi-eşti prieten, n-am să-ţi spun. După întîmplarea cu sacul, m-am învăţat minte.

Janabîl nu se putu stăpîni să nu rîdă.

— Măi Baiten, prin cîte ai mai trecut şi tu!

— Ce să mai vorbim! Am de ce să-mi aduc aminte. Şi ce-am mai muncit! Nici acum nu m-aş lăsa cu una cu două, dar sînt legat de mîini şi de picioare cu paza asta. Slujbă de încredere! Şi-au pus nădejdea în mine. Au ştiut ei pe cine aleg. Nu las pe nimeni în uzină pînă nu aflu ce hram poartă.

— Nouă ne dai drumul?

— Cu voi e altceva. Pentru voi toate uşile sînt deschise... Doar te-ai întors la muncă! Ce ai de gînd să faci?

— Incă nu ştiu. Maipa şi cu mine sîntem în concediu. O să-mi spună partidul unde să mă duc.

Tot vorbind de una şi de alta, nici nu observară cum zboară timpul. Janabîl întrebă unde lucrează vechii lui prieteni pe care încă nu-i văzuse. Baiten avea ce povesti prietenului său, despre noua şi vechea Karagandă şi despre oamenii ei, pe care îi cunoşteau pînă la unul.

Apoi vorbi cu tristeţe:

— Acum nu prea mai e nevoie în Karaganda de noi, de muncitorii bătrîni. Au venit o groază de oameni noi. Nici nu-i poţi cunoaşte pe toţi.

Janabîl obiectă:

— Nu, nu-s de aceeaşi părere, Baiteke! Cadrele vechi sînd fondul de aur al Karagandei. In ce priveşte afluxul de oameni noi, nu trebuie decît să ne bucurăm de aceasta. Ştii ce nevoie avem de specialişti. Tot atîta nevoie ca şi de apă. Puţin mai înainte am întîlnit în mină muncitori tineri şi am stat de vorbă cu ei. Ce flăcăi minunaţi! Poţi să fii mîndru de ei, tot aşa după cum sînteţi mîndri de uzina voastră.

— Eh, parcă cei din mină sînt mari meşteri? Nu fac doi bani în faţa meşterilor de la uzină. Aici să vezi specialişti. Kozlov face nişte experienţe în fiecare zi. Sau, uite

la mine. Cunosc orice maşină, dar încă nu ştiu să umblu cu ele, fiindcă n-am timp...

Janabîl şi Maipa îşi luară prieteneşte rămas bun de la vorbăreţul Baiten şi intrară în curtea uzinei. Dar aici nu mai era uşor să te orientezi, nu mai era uşor să găseşti locurile cunoscute, unde ai lucrat altădată.

Coşul înalt de fier nu mai exista. In locul lui se înălţa un coş nou masiv, făcut din cărămidă roşie, încins cu cercuri de metal, care ajungea pînă aproape de nori. Din gura largă a coşului ieşea un fum negru care se împrăştia în văzduhul neclintit. Iată gîrbovita clădire care fusese atît de folositoare Karagandei, în primul an al existenţei sale. Aici se afla pe atunci cazanul de aburi, un motor şi trei sau patru strunguri. Aburii puneau în mişcare cele cîteva instalaţii ale minei. Nimic din ceea ce fusese altădată nu mai era. Zidurile interioare fuseseră dărîmate, rămînînd o singură încăpere mare. In dreptul pereţilor erau dulapuri şi rafturi cu sute şi mii de scule felurite.

In faţa unui dulap se afla un bătrîn înalt şi spătos, cu ochelari.

— Kovaliuk! — şopti Maipa lui Janabîl. — Şi-a pus ochelari.

— Să vedem, ne recunoaşte sau nu?

Aşteptară. Kovaliuk se întoarse, îi văzu şi strigă mirat:

— Janabîl, Maipa! Ti-i, şaitanilor, ce haine aveţi! Ce eleganţi sînteţi! Abia de v-am recunoscut.

— Da' şi dumneata pari un om cu greutate, cu ochelarii ăştia. Ce sculărie grozavă ai aici, adevărat magazin.

Kovaliuk îi sărută zgomotos pe oaspeţi. Era un vechi locuitor al Karagandei. Venise cu primul grup de mineri din Donbass, lucrase ca brigadier în atelierul mecanic şi instruise în acest timp mulţi tineri cazahi.

Amestecînd cuvinte ruseşti cu ucrainiene, Kovaliuk povesti despre vechii prieteni. Moş Ivan murise. Iar Anton —

prietenul său de totdeauna — îmbătrînise şi ieşise la pensie. Fochistul Bokai fusese mutat la uzina electrică din Kargres. Fiul lui Joltai ajunsese strungar şi lucra la trei strunguri, Kozlov şi Lapşin erau acum oameni mari — tot timpul liber îl consacrau invenţiilor.

— Din vechiul atelier mecanic, n-am rămas decît eu, — spuse Kovaliuk. — Sînt şeful sculăriei.

Cercetînd cu atenţie încăperea, Maipa îşi aduse aminte:

— Unchiule Kovaliuk, maşina mea stătea în colţul de colo, iar strungul lui Janabîl — aici...

— Chiar aşa a fost, fiica mea!

— Unde-i fata care mi-a luat locul?

— O, s-a înălţat sus, a ajuns aviatoare.

— I se potriveşte. Era o fată energică.

— Tu ce ai învăţat?

— Telefonia. Am luat examenul de tehnician.

— Bună meserie. Aici avem nevoie de asemenea oameni. Învăţaţi mereu, ne întreceţi pe noi, cei bătrîni.

Janabîl şi Maipa se duseră să vadă uzina de întreţinere. Pe dinăuntru, noua întreprindere avea o înfăţişare şi mai măreaţă decît pe dinafară. Atelierele nici nu le mai puteau număra. Halele erau uriaşe. In secţia de strungărie, zeci de strunguri strunjeau, sfredeleau. Lucrau piese pentru tot felul de instalaţii din oţel, aramă, zinc, cositor.

Trecînd pe lîngă strunguri, Janabîl şi Maipa întîlniră pe Umirdjan, fiul lui Joltai.

— Bună ziua! — li se adresă în ruseşte tînărul.

— Vorbeşti bine ruseşte, bravo! — îl lăudă Janabîl. — Pesemne că ai terminat şcoala.

— Da. Cu limba de predare rusă şi cazahă.

— Ce mai face tata? Sănătos, voinic?

— Se ţine bine. E zdravăn.

— Pe mine mă cunoşti?

— Cum să nu te cunosc? Ţiu minte foarte bine cum

dumneata și tatăl meu lucrați la un cablu de oțel din sîrmă veche.

— Eu nu te-aș fi recunoscut, dacă nu mi s-ar fi spus cine ești.

— Ei, dumneata nu prea ai avut prilejul să mă întîlnești după ce am intrat la școala profesională.

Umirdjan vorbea din mers trecînd de la un strung la altul. Pe unul din strunguri cuțitele tăioase strunjeau o piesă de fontă, semifabricată. Tînărul strungar cerceta mereu schița și măsura piesa cu compasul. Se cerea foarte multă precizie și măiestrie: dacă iuai prea mult sau prea puțin, stricai piesa. Janabîl se apropie și privi piesa.

— Bravo! Nu orice strungar poate să facă un piston cu atîta precizie și acurateță. Lucrezi deodată la toate trei strungurile? Ia te uită! Și cînd te gîndești că eu abia mă luptam cu unul singur.

— Nu e cine știe ce greutate... Poftim, Petea lucrează la patru.

— Cît cîștigi?

— Cam două mii pe lună, uneori și mai mult.

— Deci scoți cît un inginer?

— Fiecare trebuie să fie inginer în meseria sa.

Janabîl era entuziasmat de utilajul nou pe care-l vedea în atelier. Sub tavan funcționa o puternică macara mecanică; ea transporta cu multă ușurință orice greutate. Pereții erau plini de butoane electrice. Apăsai pe un buton și într-o secundă dădeai drumul sau opreai strungul. Erau aici instrumente perfecționate care măsurau filetajul cel mai fin și tot felul de aparate, a căror întrebuințare îi era necunoscută lui Janabîl. Lăzile erau pline de span subțire ca o dantelă. Piesele fixate în strunguri se învîrteau atît de repede, încît era imposibil să-ți dai seama ce formă au: sclipeau ca un miraj în culori albe, albastre și galbene.

Entuziasmat de forța și complexitatea acestei tehnici înaintate, Janabîl spuse cu înflăcărare Maipei:

— Ce minunăţie! Şi noi pe atunci ne mîndream că lucram la maşini. Ia uite, astea-s adevărate maşini! Mîndria noastră nu era cu nimic mai îndreptăţită decît mîndria lui Baiten, care ştia una şi bună: sînt muncitor vechi! Nici n-aş spune că djighiţii aceştia muncesc. Nu muncesc, ci se întrec în măiestrie. Da...

Maipa observă:

— După tine, dacă omul nu are băşici în palme, înseamnă că nu munceşte! Chiar că semeni cu Baiten cel de altădată. Atîta doar că el nu-şi număra băşicile sale, ci pe ale altora.

— Munca cere forţă fizică, dar aici lucrează numai priceperea.

— Adică atunci cînd învăţam, noi nu munceam? Nu prea preţuieşti munca intelectuală!

Janabîl nu mai ştiu ce să răspundă.

Pardoseala atelierului era asfaltată, netedă. Nu găseai un fir de praf. Strungurile strunjeau metalul, parcă ar fi fost pîsla — aproape fără zgomot. Aparatul de radio răspîndea o muzică îmbietoare. Prin ferestrele larg deschise pătrundea o adiere de vînt; petalele florilor viu colorate de la ferestre fremătau.

Janabîl şi Maipa intrară în secţia de formare. Aici nu se vedea nici o maşină, nici un strung. Grupuri de muncitori modelau din lut tot felul de forme. La turnătorie acestea erau umplute cu metal. Apoi piesele semifabricate erau trimise spre prelucrare la strunguri.

Într-un colţ mai îndepărtat lucra Kozlov, ajutat de un tînăr muncitor.

— Bună ziua, Boris Mihailovici! — îl salută Janabîl. — Ce meştereşti aici?

— Tot mă zbat cu combina mea. Vreau să-i fac macheta. Serghei Petrovici nu are încredere nici în schiţe,

nici în explicații. Cere să i se facă o machetă. Vrea să vadă cum arată. Mare pisălog!

— Nu prea am constatat una ca asta.

— Așteaptă și ai să vezi. Serghei Petrovici nu mai e simplu ca altădată. Cere de la noi atîtea, de parcă am fi oameni de știință.

Janabîl rîse.

— De la cei neînvățați nici nu poți cere nimic.

— Rîzi, rîzi... Ce-ți pasă. Timp de patru ani tu n-ai făcut decît să înveți tot felul de științe.

Ce mai putea răspunde Janabîl fostului său învățător? Kozlov nu urmase școli teoretice și rămăsese un practician care se bizuia pe experiența și pe iscusința sa. Avea o minte iscoditoare, pătrunzătoare. Bătrînul mecanic își dădea seama că trebuie să-și bată capul cu inventția sa mai mult decît crezuse la început.

— Cum stai cu schița combinei? — întrebă Janabîl.

Kozlov se învioră. Desfășură sulul cu schițe, înșiră piesele machetei și începu să vorbească cu pasiune despre construcția combinei.

— Modificarea asta, Așirbek m-a sfătuit s-o fac. Iar pe asta mi-a arătat-o Akîm... Toată lumea a pus umărul și și-a arătat iscusința în muncă: inginer, mecanic, mașinist. Totul este aproape gata. Montez macheta și i-o arăt lui Serghei Petrovici: atunci o să stau altfel de vorbă cu el.

Janabîl era înduioșat de această înflăcărare tinerească a lui Kozlov, de această credință statornică într-o idee... Iar mecanicul vorbea mai departe:

— Mă gîndesc la mașină ziua și noaptea. Îi dăruiesc tot timpul meu liber. Gîndește-te numai ce foloase va aduce țării!

— Ai să izbutești, Boris Mihailovici! Și Șcerbakov este sigur de asta.

Deodată îl văzură pe Ermek intrînd repede în atelier. Pesemne că-i căuta pe Janabîl şi pe Maipa.

— Uite despre ce e vorba oaspeţilor, vreau să vă propun o plimbare frumoasă. Aţi trăit într-un oraş mare şi de sigur că nu mai sînteţi obişnuiţi cu stepa noastră. Mîine e zi liberă. Ce ar fi să mergem împreună la ferma zootehnică? Vă poftește Serghei Petrovici. Noi avem şi o treabă pe acolo, iar voi vă odihniţi şi vă plimbaţi.

Janabîl promise că va merge, dar Maipa se scuză din pricina oboselii.

10

Ferma pentru creşterea animalelor, unde Ermek îi poftise pe Janabîl şi Maipa, era administrată de combinat, dar se afla departe în stepă. Pe marginea unei vîlcele se vedea o clădire lungă, albă, cu acoperişul ţuguiat. Pe fondul verde al stepei, albul clădirii era orbitor. Aici funcţionau serviciile principale ale fermei.

La fermă munceau vechii noştri cunoscuţi: Jailaubai cu nevasta sa Şeker şi bătrînul Mausîmbai, cu fiica şi ginerele său.

Jailaubai avea o zi grea. Încă de dimineaţă plecase de la fermă călare pe o iapă murgă şi o luase îndată la galop. Acum cerceta vîlceaua pe partea dreaptă, se urcă pe o colină şi deodată, chiuind asurzitor, îşi repezi calul la vale, pe povîrnişul colinei. Om vîrstnic, de obicei cumpănit, galopa acum fără să aleagă drumul, ca un flăcău la alergările de cai. Dacă i s-ar fi poticnit calul, ar fi zburat peste capul lui. Jailaubai avea pricini serioase de îngrijorare. Dispăruse din fermă una dintre cele mai bune vaci de rasă, o vacă roşcată cu stea albă în frunte. Vaca trebuia să fete. Zbătîndu-se în dureri, legată, izbutise totuşi să scape şi fugise. Jailaubai îngrijea cireada de vaci

de lapte din ziua cînd se înfiinţase ferma şi în tot acest timp nu i se prăpădise nici un viţel. Şi acum dispăruse o vacă de rasă, favorita fermei.

Din goana calului zări în sfîrşit vaca, prin nişte hăţişuri şi îmboldi calul nebuneşte într-acolo. I se păruse că Rîjuha era sfîşiată de lupi.

— Apîrau [1]) — strigă el. — Cum de m-am prostit în halul ăsta? Cum am lăsat vaca să ajungă pe aici pe unde cutreierau lupii?

Deodată opri calul cu inima uşurată: Rîjuha fătase! Vaca scutura spasmodic capul şi aceste mişcări îl făcuseră pe Jailaubai să creadă că vaca era sfîşiată de lupi. Îi părea bine că temerile lui nu se adeveriseră, şi acum rîdea bucuros.

Legă calul de un tufar şi aşteptă să fete vaca.

După cîteva minute îşi făcu apariţia o viţică frumoasă, voinică, leit maică-sa.

— Of, cît te-ai chinuit, janaur [2]) — o căină Jailaubai cu milă.

Suflă în gura şi în nările viţeluşei şi o şterse cu smocuri de iarbă. Vaca se ridică în picioare şi, mugind prelung, începu să-şi lingă viţica.

Jailaubai le lăsă în pace. Stătea privindu-le şi se gîndea: „Omul, vita, pasărea — toţi îşi iubesc puii".

Îşi aminti cu amărăciune că el nu avusese niciodată copii. Avea şaizeci de ani bătuţi pe muche. Hotărît că el şi Şeker îşi vor termina veacul singuri. E drept că aveau un nepot, pe Meiram. Dar îl vedeau atît de rar.

— Parcă-i un copil! — murmură Jailaubai ridicînd viţica. O înfăşură în japanul său şi se îndreptă spre fermă, cu calul de frîu.

Vaca venea după el. Viţica dădea din cap şi lovea cu

[1]) *Apîrau* — exclamaţie de mirare, regret şi supărare. (N. red. ruse.)
[2]) *Janaur* — cuvînt de mîngîiere, adresat unui animal. (N red. ruse.)

botul în bărbia lui Jailaubai, căutînd ugerul maică-si. Bătrînul își ferea capul, zîmbind cu gura pînă la urechi, și spunea :

— Eh, copilule, copilule !

Îi amorțiră mîinile. Ridică viţica pe umăr și îi strînse cu o mînă picioarele dinapoi, ca să nu se zbată.

Obosise, nădușise, dar era fericit. Fericirea îi dădea noi puteri. După primul viţel, Rîjuha dăduse trei mii de litri de lapte. Anul acesta, desigur va da cel puțin cinci mii. Iar viţica de pe umărul lui, după trei ani va fi o vacă de lapte tot atît de valoroasă... Totul e în ordine. „Bine că am găsit vaca“...

Pînă la urmă îl răzbi totuși oboseala. Dădu drumul poverii pe pămînt. Viţica sări îndată în picioare, vaca se apropie de ea și aceasta se repezi să-i caute ugerul.

Frumoasă era stepa. Kuladînul [1]) cenușiu se rotea sus în zările albastre, săgeta în jos și iară se înălța. Pe o movilă stătea la pîndă o lupoaică cu mamelele lunguiețe. Jailaubai o amenință cu biciul. Printre ierburile veștede dormea un șarpe mare, pestriț, făcut colac. Zgomotul îl trezi. Șarpele începu să șuiere, se desfăcu și porni să se tîrască prin iarbă, ridicînd capul. Jailaubai observă șarpele numai după ce calul sforăi speriat. Lovind aprig cu codirîștea groasă a biciului, Jailaubai strivi capul reptilei și săpă o groapă în care o îngropă.

— Am răpus un vrăjmaș ! — strigă el triumfător. — E semn bun cînd omori un șarpe.

Privea de jur împrejur trecîndu-și încet degetele prin barba roșcată, căruntă, spînatică. Înaintea lui se așterneau pășunile întinse ale fermei. Înafară de creșterea vitelor, ferma cultiva și cereale, însămînțînd suprafețe mari de pămînt.

„Da, grînele sînt frumoase, gîndea Jailaubai. Păcat

[1]) *Kuladîn* — pasăre mare de stepă. (N. red. ruse.)

că-i secetă. Unde să găsești apă aici? Ce-ar fi să se facă iezături de-a curmezișul rîpelor ca să se păstreze apa rămasă din topirea zăpezii? Atunci s-ar strînge apă pentru ogoare, iar vitele ar putea fi mutate de la o pășune la alta în tot timpul verii. O pășune nouă înseamnă cirezi noi".

Așa gîndea acum Jailaubai. Altădată nu avea altă grijă decît cea a propriilor sale vite cu care venise la construcția Karagandei. Pesemne că bătrînul uitase de zilele cînd toată lumea din Karaganda ieșise la săpatul șanțurilor pentru conductele de apă. Oamenii săpau la șanțuri, iar Jailaubai nu se putea hotărî ce să facă: să-și ajute tovarășii, sau să-și păzească vitele care pășteau. Dacă ar fi putut să se vadă cu ochii unui străin, mirarea lui ar fi fost foarte mare, căci Jailaubai se schimbase mult.

Soarele se înălțase în crucea nămiezii. Zăpușeala era cumplită. În dreapta sclipi ceva orbitor: razele soarelui se reflectau în farurile unei mașini „M.K." ce cobora povîrnișul colinei. Aveai impresia că mașina se desprinde din turma de oi care pășteau pe povîrniș. Deodată automobilul coti brusc de pe drum, o luă peste cîmp și se îndreptă spre Jailaubai.

„A cui o fi mașina asta? se gîndea Jailaubai. Nu, nu este mașina Mariașei noastre".

Se tot căzni să ghicească pînă ce „M.K."-ul frînă aproape de el. Din mașină coborîră Șcerbakov și Mariaș.

Jailaubai se repezi spre ei și le strînse mîinile.

— Ia te uită! Serghei Petrovici în persoană vine să ne vadă vitele. Nu pot să-mi cred ochilor. Nu cumva v-ați rătăcit? Vă arătați atît de rar pe la noi.

— Nu-i nevoie să vin mai des pe aici, din moment ce vitele sînt pe mîna unui gospodar cu atîta experiență ca Jailaubai! — scăpă Șcerbakov cu gluma.

— Ei, acum că aţi venit, spuneţi-mi, sîntem vrednici de încrederea dumneavoastră ?

— Ştiu dinainte că sînteţi vrednici.

Serghei Petrovici vorbea acum destul de bine limba cazahă şi îşi însuşise şi obiceiul atît de răspîndit printre cazahi de a vorbi glumeţ, prietenos.

— Dar ce cauţi pe aici ? — întrebă Şcerbakov. — Ce-i cu vaca dumitale ?

Jailaubai povesti ceea ce se întîmplase. Cele auzite nu-l mirară pe Serghei Petrovici — ştia de mult că bătrînul se îngrijeşte îndeaproape de vite. Dar deodată acest bătrîn, simplu la prima vedere, începu să-i sugereze planuri îndrăzneţe : ar fi bine să se facă iezături de-a curmezişul rîpelor şi să se păstreze apele rămase din topirea zăpezii.

Vorbeau ruseşte. Serghei Petrovici schimbă o privire cu Mariaş.

— Ce ar fi să includem această propunere în planul de reorganizare a gospodăriilor auxiliare ?

— Părerea mea este că mai întîi trebuie electrificată ferma şi apoi să ne ocupăm de iezături, — obiectă Mariaş.

— Electrificarea nu mai este o greutate chiar atît de mare, după ce am construit Kargresul. Acum o vom face repede. Electrificarea va elibera la voi numeroşi muncitori, ocupaţi acum cu munci auxiliare. Pe aceştia îi puteţi folosi pentru ridicarea iezăturilor.

— Aveam de gînd să-i folosesc pentru strîngerea recoltei.

— Vei strînge şi recolta. O să vă trimitem un excavator ca să ajute pe săpători. Cred că anul acesta veţi putea să ridicaţi cel puţin o iezătură.

Serghei Petrovici obişnuia să se lase cucerit de o idee

nouă îndată ce se convingea de caracterul ei absolut real.

— Dacă ne veţi trimite un excavator, atunci firește că vom putea face față, — spuse Mariaș.

Femeie energică și deșteaptă, ea îndreptățea în totul speranțele lui Serghei Petrovici și ale lui Meiram. Muncind, Mariaș creștea. Conducînd al doilea an ferma, ea organizase ireproșabil gospodăria acesteia. Dar viața personală a Mariașei nu era în ordine. După emoțiile suferite din pricina lui Jappar, se liniștise, împlinindu-se și făcîndu-se mai drăguță, dar trăia singuratică — nu o interesa nimeni. Cel puțin așa se credea despre ea.

Șcerbakov cercetă curios pe Jailaubai de parcă l-ar fi văzut pentru întîia oară. În cele din urmă zise:

— Capul lui Jaileke al nostru lucrează bine. Are grijă de interesele obștești. Mariaș, cred că prețuiești lucrul acesta?

— Dacă nu l-aș prețui, nu l-aș fi premiat. Dumneata personal ai aprobat aceste premii. Tovarășul Jailaubai se îmbogățește la noi pe zi ce trece. Se spune că are la casa de economii aproape o sută de mii de ruble. Sînt bani cîștigați cinstit. În fiecare an depășește planul de producție a laptelui. La început i s-au încredințat cincizeci de vaci și el a sporit cireada la o sută cincizeci de capete.

— Atunci de ce nu-l propui pentru decorare? — se miră Serghei Petrovici. — Statul răsplătește după merit pe colhoznicii care obțin asemenea rezultate.

— Am cerut sfatul lui Meiram Omarovici, dar nu știu de ce n-a vrut să-și spună părerea, — răspunse Mariaș. — E în încurcătură, Jailaubai îi este unchi.

— Trimite-mi mie un referat. Eu am să-l susțin. — Serghei Petrovici se întoarse spre Jailaubai. — Jaileke,

pune viţica în maşină. N-o mai tot ocoli. Ne ducem să vedem holdele şi în drum o lăsăm la fermă.

Jailaubai înfăşură bine viţica în japan şi o puse în maşină. Apoi spuse Mariaşei:

— Ţine-o bine. Altfel se zbate şi oboseşte. Dă-o jos la fermă şi cîntăreşte-o imediat. Să fie înscrisă în registru sub numele „Rîjaia nahodka"[1]).

— De ce „nahodka"?

— Pentru că nu mai credeam s-o găsesc nu numai pe ea, dar nici pe maică-sa. Şi iată că le-am găsit. Afară de asta viţica seamănă cu maică-sa. Leit maică-sa. Deci să-i pună numele „Rîjaia nahodka".

Jailaubai ţinea mult să dea nume animalelor şi era un meşter neîntrecut în această privinţă. El „botezase" cele mai multe vaci din fermă dîndu-le nume ca: Sîmbăta, Primăvara, Roşcata de mai, Ploaia, Frumoasa bălană, Sprinţara. Scornea tot felul de porecle, dar nu aşa la întîmplare, ci după caracteristicile vitelor sau după perioada în care se năşteau viţeii.

După ce maşina porni, Jailaubai încălecă pe cal şi o luă încet spre fermă, mînînd vaca din urmă. În drum trebuia să treacă peste un podeţ. În mijlocul lui se vedea o gaură. Jailaubai fluieră a pagubă.

— Calul îşi poate rupe piciorul în ea. Dacă nu se gîndeşte nimeni s-o repare, hai s-o fac eu!

Lăsă calul liber să pască şi, cu briceagul lui ascuţit, se apucă să taie crăci dintr-un tufiş. Tăie un snop, îl legă bine cu nuiele şi astupă gaura.

— S-a făcut! — rosti el privindu-şi mulţumit opera şi mîngîindu-şi barba.

Jailaubai ajunse la fermă după amiază. Femeile adăpau vacile lîngă staul. Jailaubai duse în staul pe Rîjuha cea regăsită.

---

[1]) *„Rîjaia nohodca"* — „Roşcată regăsită." (N. trad.)

Aici dădu peste Şeker care-i comunică :

— Am cîntărit viţica. Are trei kilograme mai mult decît tăurașul pe care l-a fătat Rîjuha anul trecut.

— Asta înseamnă că anul ăsta o să dea lapte mai mult.

Duseră vaca într-un staul special destinat vacilor care fătaseră. Podeaua de scînduri era netedă. Staulul era bine luminat, ventilatorul aducea un șuvoi de aer proaspăt. Pe perete era atîrnat un termometru.

Şeker adăpă vaca, îi dădu de mîncare, apoi spuse :

— Ştii, avem musafiri pe Janabîl şi pe Ermek. Trebuie să-i primim cum se cuvine. Sînt oameni vrednici de cinste.

— Unde sînt acum ?

— Vizitează ferma.

— Se poate ca şi Serghei Petrovici să vină pe aici... Unde se ascunde Ardiakdjan ?

— S-a dus la plimbare cu Bolat. Mă tem să nu stea prea mult în soare şi să se îmbolnăvească. Du-te mai repede şi orînduieşte totul...

Dar Jailaubai îşi mîngîia barba şi nu se grăbea să plece. Totul îi bucura ochiul. Încăperea era înaltă, luminoasă, pereţii albi, văruiţi. De-a lungul pereţilor erau jgheaburi de scurgere. Fiecare vacă avea o boxă separată. În boxe erau iesle de fîn, jgheaburi de grăunţe şi adăpătoare. Doi muncitori instalau în tavan fire electrice. În curînd, la fermă aveau să se aprindă becurile şi să se facă experienţe de mulgere electrică.

— Da, — zise Jailaubai, — nu se poate spune că Mariaş este o gospodină proastă.

Urmări o vreme munca mulgătoarelor, apoi plecă spre o viroagă din apropiere unde păştea o cireadă de viţei. Aici îl întîlni pe Mausîmbai.

Nu mai era acel Mausîmbai care fusese găsit de Bokai lîngă cantină, aproape muribund de foame, în acea

primăvară de neuitat pentru Karaganda. Barba albă a lui Mausîmbai era acum mai lungă şi mai bogată, obrajii îi erau rumeni. Se ţinea tot atît de mîndru, cum îl cunoscuse în vagon Meiram, cînd venea spre Karaganda.

Din acea dimineaţă cînd Şcerbakov trimisese pe Mausîmbai, împreună cu fiica şi ginerele lui la fermă ca să se odihnească şi să se întremeze, toţi trei rămăseseră să muncească aici. Bătrînul, priceput la toate, avea în sarcină întreţinerea clădirilor, dar lui îi plăcea mai mult îngrijirea vitelor şi căuta să-şi deprindă fata şi ginerele cu îndeletnicirea aceasta.

Acum Mausîmbai doftoricea un viţel, răzîndu-i cu un briceag polipii de pe limbă. Operaţia era dureroasă şi viţelul se zbătea, ţinut de ginerele şi fata lui Mausîmbai.

— Ce faci? — îl întrebă Jailaubai. — Doar veterinarul a văzut viţelul, şi i-a dat o doctorie.

Dar bătrînul îşi vedea mai departe de treabă în tăcere. După ce isprăvi, şterse cu grijă briceagul, îl puse în buzunar şi abia atunci răspunse:

— Habar n-are veterinarul tău. Nu ştie nici măcar de unde iau viţeii boala asta „kîlau". Tăunaşul ăsta a stat într-un loc umed, a răcit, şi i-au apărut băşici pe limbă. Sărmanul, nu poate să bage nimic în gură. Aşteaptă tu pînă îl vindecă doctoria. Leacul meu este mai sigur. Mîine nici nu se mai cunoaşte că viţelul a fost bolnav.

— Dacă ceea ce faci tu îl lecuieşte, atunci dă-i înainte. Dar ce se întîmplă dacă viţelul are să se simtă mai rău? Ai să răspunzi.

— Pentru îngrijirea asta, oricum ai să-mi plăteşti ceva.

— Să-ţi plătesc? Mi se pare că tu o să-mi rămîi dator.

— Ia uite-e... — lungi vorba Mausîmbai, — n-a gre-

şit conducerea cînd a pus aici un cîrpănos ca tine. Nu-ţi pică din palmă nici o copeică.

Întotdeauna se împungeau astfel. Uneori glumele lor erau destul de usturătoare. Dar acum Jailaubai era prea ocupat ca să se ţină de şotii.

— Ascultă, — zise el, — mi-au venit musafiri. Dă-mi o oaie cu împrumut ca să am cu ce să-i ospătez, şi ne socotim pe urmă.

— Dacă n-ai cu ce să-i ospătezi, atunci musafirii să vină la mine. Am s-o primesc pe Ardak tot atît de frumos ca şi tine.

— Nu-i vorba de ea, Ardak este de-ai casei, rudă. Au venit Ermek şi Janabîl.

— Atunci cumpără oaia. De ce s-o ceri cu împrumut? Eu n-am bani de aruncat.

— Ce om sucit! Cît vrei pe ea?

— O mie de ruble pentru fiecare picior.

— Lasă glumele, vorbeşte ca lumea.

— Nici o copeică mai puţin. Dacă acum n-am să te strîng cu uşa, cînd o să mai am asemenea prilej?

— Zgîrcit mai eşti! — rosti înciudat Jailaubai şi se îndreptă spre cal; trebuia să caute o oaie la un om mai înţelegător.

— Tu m-ai învăţat, — răspunse Mausîmbai.

După ce Jailaubai se depărtă puţin, îi strigă:

— Vezi ce rău e să ai de-a face cu un zgîrcit?

— Am văzut! — răspunse Jailaubai, fără să se întoarcă.

— Hai, ia-ţi oaia. O să ne socotim mai tîrziu.

În clipa aceea se auzi un claxon. Ermek şi Janabîl coborîră din maşină toropiţi de căldură. Abia dădură ziua bună, că sosiră şi Şcerbakov cu Mariaş.

Serghei Petrovici începu îndată să-l întărîte pe Ermek:

— Tu ce cauţi aici? Asta nu este gospodăria auxiliară a minei Nr. 1, e ferma combinatului. Ce te amesteci în treburile altora?

— Am venit să-i văd cum gospodăresc.

— Am auzit că vii cam des pe aici.

Ermek tăcu stînjenit şi chiar roşi.

Janabîl răspunse lui Şcerbakov pe acelaşi ton:

— Se pare că nici gîndurile dumitale, Serghei Petrovici, nu-s prea curate?

— Dar ce, eu fac vreun rău?

— Ştiu eu! Ai luat-o pe Mariaş în maşină şi o plimbi peste tot. Cum poate Ermek să rabde una ca asta!

Gluma era destul de străvezie. Cu doi ani înainte Ermek rămăsese văduv. În ultima vreme venea într-adevăr cam des pe la fermă sub diferite pretexte. Sfios şi stîngaci în faţa femeilor, el nu îndrăznea să-i destăinuie frumoasei şi independentei Mariaş, sentimentele sale. Se părea că ea ghicise însă pricina deselor vizite ale lui Ermek la fermă. Nu-l respingea, dar nici nu-i dădea vreo nădejde. Îi plăcea cum acest bărbat serios şi respectat de toată lumea, roşea şi se fîstîcea în prezenţa ei, ca un tînăr. În asemenea clipe, ochii mari, cenuşii ai Mariaşei începeau să strălucească.

Poate glumele la adresa lui Ermek ar fi continuat, dacă n-ar fi sosit tocmai atunci Ceaikov şi Meiram cu un „Gaz". Geologul cutreiera stepa cu Meiram încă din ajun arătîndu-i terenurile noilor zăcăminte. Acum se întorceau şi veniseră la fermă ca să se mai odihnească.

Sprintenul Ceaikov sări cel dintîi din maşină şi începu să vorbească repede, însoţindu-şi cuvintele de gesturi energice.

— Splendidă călătorie! Minunată! Stepa ne oferă tot mai darnică bogăţiile sale. Bună ziua, Jailaubai! Am au-

zit de multe ori că eşti un om primitor şi ai ce pune dinaintea drumeţului. Să te vedem, să te vedem...

— Nu ştiu cît de primitor sînt, — răspunse Jailaubai zîmbind. — Dar dacă vreţi să fiţi oaspeţii mei, apoi n-o să vă lipsească nimic.

Jailaubai locuia cu soţia lui într-o căsuţă neîncăpătoare şi nu-şi putea primi oaspeţii acolo. De aceea se îngriji ca aceştia să fie duşi într-una din încăperile fermei, terminată de curînd, unde nu fuseseră încă ţinute vite. Pe jos se întinseră bucăţi de pîslă iar deasupra acestora aşternuturi şi perne, toate aduse din casa lui Jailaubai. Într-adevăr, trăia îndestulat. Viaţa îl răsplătea pentru lipsurile de altădată.

Ceaikov nu mai fusese pînă atunci la fermă. Toate îl făceau să se minuneze.

— Răcoare, lumină, curăţenie! Tavane înalte. Priviţi — termometru, ventilaţie, electricitate!... Bravo, Mariaş, bravo! Straşnică gospodină!

Apoi se înfipse în faţa lui Şcerbakov şi cu fiecare cuvînt rostit se vîra tot mai mult în el în timp ce acesta dădea mereu înapoi, pînă se pomeniră amîndoi într-un colţ al încăperii.

— De ce amîni organizarea unei exploatări la zi? — îl întrebă pe nerăsuflate Ceaikov. — De ce nu-i dai prilejul lui Aşirbek să arate ce poate? Nu te teme, o să izbutească. Exploatările la zi din Donbass doar au arătat temeinicia calculelor. Şi armăturile metalice tot acolo au fost folosite pentru prima dată. Iar Aşirbek le-a perfecţionat cu iscusinţă. E un tînăr iscusit!

— Oh, de ce nu mă laşi măcar aici să mă odihnesc şi eu, — căuta să scape cu gluma Serghei Petrovici.

Dar Ceaikov nu-l slăbea:

— Organizează o exploatare la zi la Fedorovka. Acolo cărbunele se află foarte aproape de suprafaţă. Tocmai viu

de acolo cu Meiram Omarovici. Ce mai cărbune!... — Scoase din portofel un plic umflat şi din el scrisoarea pe care o citise lui Meiram. — Iată ce scrie Kair Amantaevici : în subsolul Karagandei se află metale, minereuri. E timpul să se pună aici bazele industriei grele...

Ceaikov s-ar fi lipsit de băutură, mîncare şi somn, numai să poată vorbi despre bogăţiile naturale ale Kazahstanului, despre strălucitul viitor al republicii. Şuvoiul vijelios al cuvintelor sale cucerea, făcea ca geologul să fie ascultat cu răsuflarea tăiată.

Stînd pe pîslă, rezemat de perne, Meiram aproape că nu se amesteca în discuţie. Nu prea se simţea bine. Se mulţumea să încuviinţeze ceea ce spune Ceaikov, dînd din cap şi privindu-l pe Şcerbakov. Parcă spunea: „Vezi? Nu sînt singurul care te pisez".

Dar nu era nevoie ca Serghei Petrovici să fie convins. El cunoştea din documente oficiale descoperirile geologului Kair Amantaevici şi ştia de asemenea că forurile respective de conducere se şi ocupau cu studierea acestor descoperiri. Despre zăcămîntul de cărbuni din Fedorovka, aflat la suprafaţă, aflase de la localnici. Cine altul decît Serghei Petrovici, îl rugase în treacăt pe Ceaikov „să sape puţin în raionul Fedorovka" pentru a controla cele aflate. Acest om masiv, liniştit şi tăcut ştia multe. Ochii lui mici, pătrunzători ca ai unui vultur, vedeau departe, iar simţul nu-l înşelase niciodată. Atunci cînd venea clipa respectivă pentru începerea unei lucrări noi, Şcerbakov spunea răspicat şi hotărît: „E timpul potrivit". Dar nu putea să sufere zarva prematură, înfierbîntarea prea mare, cuvintele sforăitoare, chiar sincere.

Văzînd că Ceaikov se aprinsese, îi spuse încet, dar aşa ca să audă şi Meiram :

— Încă puţină răbdare. Zilele acestea va veni o co-

misie din Moscova. Specialiștii cei mai vestiți își vor spune cuvîntul lor greu.

In clipa aceasta intră Ardak. Purta o rochie albă, înfoiată, și era în capul gol. Își strînse cozile grele într-un coc la ceafă. Se mișca lin, sprinten. Salută pe fiecare în parte, privind cu ochii săi luminoși, strălucitori.

Ceaikov o așează alături.

— Ei, cum merge disertația?

— Se lasă greu! — rîse Ardak. — Calea științei e anevoioasă. Dumneata ai fost cel care mi-ai dat cel dintîi ideea de a prezenta o disertație. Dacă am să mă rătăcesc în desișul științei, va trebui să mă scoți de acolo.

— Ehei, Ardakdjan, între geolog și filolog este o distanță prea mare. Nu cred ca mîna mea să fie atît de lungă, încît să te scoată din desiș. Dar sînt sigur că nici nu va fi nevoie. Esențialul este că ai început lucrarea. Începutul este etapa cea mai grea. O știu din proprie experiență. Mai departe, la nevoie, te va ajuta Moscova.

— Mi se pare că nici sfîrșitul n-o să fie mai ușor.

— Nu face nimic. S-a găsit un om care ți-a ajutat să începi lucrul, se vor găsi oameni care te vor ajuta să-l continui și să-l duci la capăt... Eu socot că lucrarea dumitale este foarte importantă. Amintește-ți că la primul subotnic din Karaganda n-au venit decît două fete: dumneata și Maipa. Și astăzi cîte cazahe muncesc în producție! Pe atunci erai singura învățătoare. Privește cîte sînt astăzi... La subotnic ai fost prima femeie care a avut curajul să cînte în fața a sute de spectatori. Ți-a fost frică? Gîndește-te cîte cîntărețe cazahe sînt astăzi! Fii tot așa de cutezătoare și în știință. O să fii ajutată, sprijinită. Totul e să-ți pui disertația pe hîrtie; corectările și completările vor fi mai ușoare.

— Ideea principală care mă preocupă în disertația

mea, — spuse Ardak gînditoare, — este dacă unii oameni de ştiinţă cazahi înţeleg just eposul popular şi dacă unii dintre scriitorii noştri folosesc just acest epos în creaţia lor. Îmi dau seama din ce în ce mai mult că în această problemă sînt multe confuzii şi chiar concepţii dăunătoare. Există epos şi epos, fiecare aparţinînd unor oameni feluriţi. Nu orice legendă se poate numi populară.

— Am citit povestirea acelui Aişik, pe care mi-ai dat-o tu, — spuse posomorît Meiram. — După mine este o manifestare pură de naţionalism, o imitare a celor din banda Alaş-Orda. Aveai dreptate cînd spuneai că noi, activiştii de partid, nu ne ocupăm de literatură. Vă spun între noi că aproape am isprăvit un articol despre această cărţulie mîrşavă. Am să-l trimit la Alma-Ata unui ziar. Tu, Ardakdjan va trebui să controlezi articolul, în ceea ce priveşte stilul.

Janabîl se amestecă în discuţie:

— Ardak, mi se pare că tu nu-ţi dai seama îndeajuns de însemnătatea pe care o are creaţia populară.

— Ba da, îmi dau seama, dar vreau ca această creaţie să aibă o înrîurire justă asupra literaturii actuale. Nu se poate ca legendele feudale, adică cele ale baiior, să fie date drept creaţie cu adevărat populară. Scriitorii noştri nu pot înfăţişa fenomenele noi ale vieţii socialiste în forma povestirilor bătrîneşti şi a legendelor încîlcite. Eposul oral s-a născut doar în prima treaptă de dezvoltare a oamenilor. Iar literatura scrisă este rezultatul unei culturi mult mai dezvoltate.

Ardak vorbea cu pasiune şi convingere. Cuvintele ei erau acelea ale unui om care gîndise adînc şi era gata să-şi apere părerile.

In ce-l priveşte pe Janabîl, el fusese atras în discuţie fără să vrea. Avea noţiuni vagi despre folclor, culese din

cărți dubioase, citite la întîmplare, cărți care mai circulau pe atunci.

— Totuși vechiul epos este foarte interesant. Eu citesc cu plăcere legende și basme! — spuse el.

— Firește că este interesant ca monument literar, — răspunse Ardak. — Dar trebuie să-l apreciem just, să-l folosim cu pricepere și să nu confundăm albul cu negrul. Închipuie-ți, Janabîl, că ai să citești un roman, să zicem, despre Karaganda noastră, scris într-o limbă arhaică, pe care astăzi nu o mai vorbește nimeni, roman plin de imagini antice, legendare, și în care trecutul este idealizat, iar eroii lui seamănă cu tulparii din povești. Ce ai zice?

— Desigur că aș închide o asemenea carte și aș spune că totul nu este decît un basm! Orice s-ar zice, dar Karaganda o cunosc bine. Știu ce fel de oameni au făurit-o și cît au muncit! — spuse cu însuflețire Janabîl.

— Vezi? Și cînd colo se găsește un Aișik care privește viața noastră cu ochii unui om din Evul Mediu.

— Este un ignorant! — exclamă Janabîl. — Mă predau, Ardak, mă predau fără condiții!

Dar Ardak nu putea fi oprită chiar atît de ușor, dacă era vorba de o chestiune care o frămînta:

— Să luăm, de pildă, legendele despre Kenesarî. La noi circulă numeroase legende în legătură cu el. Unele îl laudă. Cine îl laudă? Poetașii din banda naționalistă a lui Alaș-Orda. Au luat legendele bailor despre Kenesarî și l-au ridicat în slăvi, numindu-l „marele viteaz", iar adevăratele creații populare îl numesc pe acest „viteaz" „mîrșavul Kene". Și Ardak se întoarse spre Mausîmbai. — Dumneata, Mauseke, cunoști multe legende populare. Ce spun ele despre Kenesarî?

Mausîmbai grăi încet și grav:

— Despre Kenesarî știu nu numai legende, ci și adevărul. Mi-l amintesc foarte bine pe bunicul meu care a murit la vîrsta de nouăzeci de ani. El povestea că atunci cînd Kenesarî s-a năpustit asupra kirghizilor voind să-i șteargă de pe fața pămîntului, cazahii care locuiau pe pămînturile din Jeltîsu, în frunte cu batîrul Sîpatai nu l-au urmat pe ticălosul de Kene și s-au răsculat împotriva lui. Străbunicul meu a fost printre cei răsculați și a luptat din răsputeri pentru ca Kenesarî să fie răpus. Tot neamul meu l-a urît pe asupritorul ăsta.

Jailaubai adăugă la cele spuse de Mausîmbai :

— Tribul nostru Janalî nu s-a supus lui Kenesarî ; l-a părăsit, așezîndu-se la hotarele Arșalei.

— Ați auzit ce spun adevărații reprezentanți ai poporului ? — exclamă Ardak.

Și povesti cum cu un an înainte s-a găsit la Alma-Ata, în arhiva filialei din Kazahstan a Academiei de Științe, poemul „Tepjarsan" în legătură cu eposul despre Kenesarî. În acest poem se vorbea despre Kenesarî ca despre un schingiuitor urît de popor. Ardak recită fragmente din poem. Apoi continuă :

— Naționaliștii au ascuns poporului propriile sale creații, și i-au băgat pe gît lucrări feudale ale bailor.

— Așa, așa, fata mea, — încuviință Șcerbakov. — Te afli pe calea cea bună. Nu uita să scrii în lucrarea ta, așa cum ne-ai făgăduit, că singura metodă justă pentru scriitorii noștri este metoda realismului socialist.

— La realism ne îndeamnă și Abai, admiratorul lui Pușkin, și Lermontov, Bielinski, Cernîșevski și Dobroliubov ! — spuse cu vioiciune Ardak. — Ascultați cum își bătea joc Abai de acei acîni — adepți ai Orientului feudal — care cîntau slugarnici pe hani :

Și ea recită un fragment din versurile lui Abai :

Tot ce am cîntat: Șortîmbai, Dulat, Buhar-Îîrau —
Doar petice și zdrențe!
Dariga-ai![1]) Oricine
Iubește adevărul,
De cîntecele-acestea va spune că-s minciună.

— În aste stihuri e adevărul, — grăi Mausîmbai

— Iar la noi, — rosti cu mînie Ardak, — lucrările tuturor acestor Sortîmbai și Dulați sînt tipărite în manualele de școală! Cum e cu putință să arătăm atîta lipsă de simț critic în aprecierea moștenirii culturale a trecutului?

— Ei, ai văzut? — o întrerupse Ceaikov. — Și mai spuneai că-i greu sfîrșitul disertației. Ia uite ce sfîrșit bun. Îl înțeleg pînă și eu, un geolog.

Șeker stătea de multă vreme în prag, așteptînd să se termine această conversație neînțeleasă de ea.

Ardak se trezi:

— Ei, am și uitat de masă! Mîncarea trebuie să fie gata. Hai să te ajut, Șeker!

11

Comisia de specialiști din Moscova despre care pomenise Șcerbakov, sosi. Toate chestiunile controversate fură analizate amănunțit în cadrul unei ședințe de producție, în prezența directorului combinatului, iar mai tîrziu în ședința biroului comitetului regional de partid. Se adoptă o amplă hotărîre prin care se recomanda urgentarea amenajării unei exploatări la zi și sprijinirea lui Kozlov în eforturile pe care le depunea pentru construcția combinei miniere.

---

[1]) *Dariga-ai* — exclamație care corespunde cu: „Dacă ai știi". (N. red. ruse.)

Această hotărîre importantă se oglindi în dispoziţia afişată la intrarea minei Nr. 1 :

Dispoziţia Nr. 31

Conform hotărîrii tovarăşului Şcerbakov, directorul combinatului, unul dintre cele trei schimburi ale minei va fi folosit pentru îndeplinirea muncilor pregătitoare, celelalte două schimburi urmînd a lucra mai departe la extracţia de cărbuni. Inginerul şef Aşirbek a fost eliberat din postul său, primind alte însărcinări în legătură cu organizarea lucrărilor pentru exploatări la zi.

Ermek Barantaev, şeful minei.

Aceste evenimente coinciseră cu mutarea lui Meiram din Karaganda. Fusese ridicat în muncă şi urma să ocupe o funcţie în organizaţia de partid din Alma-Ata. Janabîl fu ales în locul lui secretar al comitetului orăşenesc.

Viaţa mergea tot înainte şi faptelor vechi le luau locul fapte noi. Nici oamenii, nici producţia nu rămîneau în urma vremurilor. Karaganda păşi într-o nouă fază a dezvoltării sale.

Într-una din aceste zile Ermek ieşea din mină foarte voios. Albul ochilor şi dinţii îi străluceau pe faţa ascunsă de praful de cărbune. Intră la colţul roşu cu paşi grăbiţi. Muncitorii care-şi aşteptau schimbul, jucau şah şi domino. Tocmai atunci fusese adus ultimul număr al gazetei minei. Un muncitor citea gazeta cu glas tare.

— O, Akîm păşeşte înainte ! Lucrează la două maşini!

— Cît a dat ?

— O sută douăzeci la sută.

— Ia uite buzatul ! — exclamă Ermek neputîndu-se stăpîni

— Voronov dă o sută opt la sută.

— Se ţine aproape.

Ermek se apropie de diagrama prinsă pe perete şi începu să noteze rezultatele din acea zi ale îndeplinirii planului în mina lui. Linia roşie în zig-zag se termina ceva mai sus de mijlocul foii. Ermek o prelungi pînă aproape de marginea hîrtiei. Întorcîndu-se spre muncitori rosti tare :

— Tovarăşi ! Planul minei a fost îndeplinit astăzi în proporţie de o sută zece la sută.

Muncitorii se strînseră în jurul diagramei.

Păşind vioi, Ermek ieşi din colţul roşu, grăbindu-se să ajungă la comitetul orăşenesc de partid.

În cabinetul secretarului se afla Janabîl şi Şcerbakov. Ermek deschise larg uşa. Janabîl îl privi întrebător :

— Ce este, Ereke ?

— Am atins o sută zece la sută !

— Minunat ! Nu-i aşa că-i minunat, Serghei Petrovici ?

Şcerbakov tăcu, bătînd toba cu degetele în masă. Firește că succesul îl bucura. Dar ca om vechi în meserie, ştia că uneori succesele sînt trecătoare — mînzul tînăr fuge şi el bine la începutul drumului.

— Firește că-i bine, — spuse directorul. — Să vedem cum vor fi zilele următoare. Trebuie să menţinem toată luna acest nivel de extracţie.

Ardak se ivi deodată îmbujorată de căldură. Fruntea îi era brobonată de sudoare. Îşi ceru scuze că intrase fără să ceară voie.

— Am atîtea pe cap. Poimîine plecăm la Alma-Ata. Trebuie să ne luăm rămas bun, tovarăşi ! Trebuie să ne luăm rămas bun ! — rosti ea cu o sforţare. — Serghei Petrovici, prieteni, Meiram şi cu mine vă rugăm foarte mult... să veniţi cu toţii pe malul lacului, lîngă Kargres. Pentru ultima dată...

Serghei Petrovici privi stînjenit spre Janabîl şi spre Ermek.

— Timpul nu aşteaptă. Trebuie să consolidăm succesul.

— Mîine e duminică, — aminti Ermek.

— Pe vremurile acestea treaba nu se opreşte nici duminica.

— Deci nu puteţi, Serghei Petrovici ? — întrebă Ardak.

Şcerbakov îşi duse mîna la părul argintiu.

— M-ai învins, fata mea ! Fie, vom veni.

Se vestea o zi grea. Şcerbakov şi Janabîl plecară cu aceeaşi maşină spre colină — viitoarea mină deschisă. Serghei Petrovici se aşezase lîngă şofer. Gînduri cînd vesele, cînd triste îi treceau prin cap.

Iată că pleacă şi Meiram. Despărţire. Vor mai lucra vreodată împreună ? Parcă odată cu Meiram pleca o părticică din sufletul său. Tot ceea ce învăţase de la partid ani de-a rîndul, toate gîndurile, sentimentele, stăpînirea de sine, credinţa în victoria cauzei întregului popor — toate acestea căutase să le transmită elevului său. Ştiuse oare s-o facă ?... Poate că nu izbutise pe de-a-ntregul, totuşi ceva realizase. Meiram venise la Karaganda aproape un adolescent şi pleca în viaţa cea aprigă un om matur şi cu experienţă. Şi Ardak fusese ajutată de Serghei Petrovici să se ridice. Greu crescuse fata. Ce să-i faci, drum bun, prieteni ! Nu este meritul lui, totul se datora vieţii sovietice cu orizonturi largi, pline de bucurii năvalnice pe pămîntul cucerit de popor. Serghei Petrovici era mulţumit că sub privirile lui crescuseră încă doi constructori ai socialismului. Cîţi ucenici de-ai lui se răspîndiseră prin ţară! În spatele său, în maşină se mai afla unul... Venise din aul un tînăr neştiutor de carte, un om care nu văzuse o maşină în viaţa lui. Dar prinsese aripi ! Îşi închinase patru ani din viaţă învăţăturii. Bravo lui, bravo ! Totuşi

n-are încă experienţa vieţii, nu s-a călit încă. Dar nu-i nimic, va căuta să nu piardă timpul.

Serghei Petrovici se întoarse şi, sprijinindu-se cu pieptul său vînjos de speteaza scaunului, spuse tare:

— Iată, începem să lucrăm la mina deschisă. Am concentrat forţe importante în acest scop. Asta înseamnă că am rărit rîndurile muncitorilor în alte sectoare. Deci trebuie să ne îndoim sforţările ca să nu scadă producţia. Ţara are nevoie de cărbune, de mult cărbune. Ştii pesemne că situaţia internaţională este îngrijorătoare. Hitler ameninţă lumea întreagă. Trebuie să fim gata oricînd. Cum? Firesţe prin muncă! Prin întărirea ţării. Iar în muncă, comuniştii sînt ca pretutindeni, în frunte. Să ţii minte lucrul acesta, secretarule. Uneşte oamenii strîns, antrenează-i.

— Voi căuta s-o fac, Serghei Petrovici! Te voi ajuta.

— În primul rînd trebuie să ajuţi poporul, — spuse Şcerbakov. — Oamenii noştri sînt valoroşi — şi ruşii şi cazahii. Noi nu sîntem Franţa pe care Hitler a strivit-o într-o lună. Totuşi trebuie să fim pregătiţi. Mai mult cărbune, mai mult metal! Spune lucrul acesta oamenilor.

Iată colina destinată deschiderii exploatărilor la zi. Puternicele excavatoare, primite de curînd, intraseră în funcţiune. De departe semănau cu narii [1]) de culoare închisă, care îşi ridicau şi-şi coborau fără întrerupere gîturile lungi.

— Nu prea se văd mulţi oameni! — zise Janabîl.

— Deocamdată nu-i nevoie de ei. Cînd e vorba de lucrări de pămînt, un excavator înlocuieşte un regiment întreg.

Muncile începuseră de curînd, dar maşinile lacome muşcaseră adînc din pămînt. Aşirbek apăru dintr-o groapă de fundaţie. Şcerbakov se îndreptă spre el, spunînd vesel:

---

[1]) *Nar* — cămilă puternică cu o cocoaşă. (N. red. ruse.)

— Iată că a venit şi ziua minei deschise ! Acum totul depinde de tine. Ia dealul cu asalt.

— Îl voi lua, Serghei Petrovici !

— Acum să vezi ce-am să te zoresc eu. Cînd ai de gînd să predai exploatarea ?

— Pentru o exploatare la zi ar fi trebuit un an, dar pe aceasta o vom pune în lucru după trei-patru luni

— Îţi sînt deajuns şi două ! Iar în luna a treia să poftești să treci la îndeplinirea planului de extracţie a cărbunilor. Pas viu, tovarăşe Aşirbek, pas viu ! Timpul nu aşteaptă.

— Fie două luni dar cu condiţia... — începu Aşirbek.

— De ce ai nevoie ? — îl întrerupse Şcerbakov.

— În primul rînd trebuie să tragem linia de cale ferată. Uite cît pămînt am scos ! Ne năpădeşte. Trebuie să-l cărăm mai departe cu trenul... Apoi avem nevoie de energie electrică — asta în al doilea rînd...

— Am înţeles. Aţi scos un munte de pămînt — şi acum trebuie să-l cărăm. Vine toamna, iarna, începe zbuciumul cu zăpada, cu apa. Cîtă muncă utilă va reveni numai pentru extracţia cărbunilor ?

— Cam puţină. În schimb vom da cărbuni mai mulţi şi mai ieftini. Dacă toate straturile ar fi accesibile pentru o exploatare deschisă...

Aşirbek era atît de adîncit în gînduri încît vîrî greşit ţigara în gură.

Janabîl nu se îndură să scape prilejul de a spune o vorbă de duh :

— Uite ce s-a mai înfierbîntat, vrea să aprindă ţigara fără chibrit. Întoarce-o.

— Ca să vezi. Asta fiindcă Serghei Petrovici începe să ne grăbească.

— Nici voi nu m-aţi lăsat în pace pînă acum. Spune-mi mai bine, inginere, ce strat ai găsit ?

— Stratul nu-i la adîncime mare. Are o grosime de cincisprezece metri. Merge în pantă dulce. Trenul poate să tragă cu uşurinţă direct în abataj. Afară de o înaltă productivitate şi de cărbuni ieftini, o mină de felul acesta...

— Gata ! — îl opri Janabîl. — Acum sînt şi eu de părerea lui Serghei Petrovici. În cel mult două luni să scoţi cel dintîi cărbune. O să te ajutăm cu tot ce ai nevoie. Numai să respecţi termenul stabilit.

Gongul anunţă ora mesei. Huruitul cupelor excavatoarelor încetă. Maşiniştii se duseră la masă. Şcerbacov şi Janabîl cercetară terenul şi excavaţia. Apoi, luîndu-l cu ei pe Aşirbek, porniră înapoi spre oraş.

Pe dreapta şi pe stînga drumului se întindeau pădurile plantate de curînd. Cele din depărtare păreau întunecate, cele din apropiere erau de un verde viu.

Văzduhul vibra de vuietul avioanelor care aterizau — aerodromul se afla pe aproape. Iar jos, pe pămînt alergau trenurile, goneau maşinile. Aşezările colhoznice alternau cu gospodăriile auxiliare ale combinatului, cu aşezările muncitoreşti, cu micile întreprinderi.

— Pînă mai ieri, pe aici se întindea o stepă pustie, — zise Janabîl. — Se zice că ochii-s nesătui ! Ei bine, priveliştea asta poate să-i sature şi pe ei.

Se apropiară de livada de pe malul iazului. Janabîl rugă pe şofer să oprească. După ce coborî din maşină, se duse spre locuinţa lui Meiram.

Noul secretar îi împărtăşi acestuia impresiile pe care i le lăsase cercetarea exploatării la zi, întrebă despre oameni, se informă de una şi de alta. Convorbirea lor dură pînă noaptea tîrziu şi Janabîl nu se mai duse acasă, dormind la Meiram.

A doua zi porniră două maşini spre lacul de lîngă

Kargres. În prima mașină se afla Meiram cu Bolat și Janabîl cu Maipa. În cealaltă — Șcerbakov, Antonina Fedorovna, Ardak și Jumabai.

Era zi de odihnă. În Karaganda Carboniferă piața era în toi. Vite, căruțe, camioane, magazine, corturi deschise... Lume, cît vedeai cu ochii. Colhoznicii din aule aduseseră la oraș alimente și cumpărau mărfuri industriale.

Cînd mașinile care o luaseră pe șoseaua spre Kargres ajunseră pe culmea colinei, Meiram strigă :

— Oho ! Ardak m-a rugat să-l iau și pe Bokai de la uzina orașului. Să trecem pe acolo.

Întoarse mașina.

Cînd te apropiai de uzina electrică dinspre oraș, vedeai în primul rînd niște dispozitive înalte, conice, de metal, înconjurate cu un gard. De la dispozitivul din capăt o rețea de fire ducea spre o uriașă clădire roșie. Dinspre Kargres se înșiruiau spre clădire suporți de oțel de care atîrna un cablu gros de metal.

În uzină se aflau niște tablouri de marmoră cu tot felul de întrerupătoare de nichel și de cupru.

Bokai era singur în sala mare. Pe o masă acoperită cu stofă roșie se afla un aparat telefonic, ziare și reviste.

— Ia uite unde era fochistul ! — exclamă Janabîl, intrînd în sală.

Bokai sări în sus.

— Janabîl. Meiramdjan !... Oare am greșit cu ceva ?... Luați loc !

— Ai scris că ești fochist la noua uzină, — aminti Janabîl.

— Ce nu sînt ? Marea uzină a Kargresului este mama bună a uzinei mele. Noi nu producem curent, doar îl primim de la Kargres și îl distribuim în oraș.

Odată cu oaspeții intrase în sală și șeful uzinei. Acesta îl întrerupse pe Bokai :

— O să mai povesteşti şi pe drum. Tovarăşii au venit să te ia.

— Dar cu serviciul cum rămîne?

— Pentru împrejurarea aceasta vom pune un înlocuitor.

Bokai se scărpină la ceafă, şovăind.

— Ce ar fi să viu mai tîrziu, Meiramdjan? — zise el nehotărît. — Cînd laşi munca înainte de vreme nu prea te simţi în apele tale.

— Ai dreptate. Numai să nu întîrzii prea mult.

După ce ieşiră la drumul mare, Meiram cedă locul şoferului şi, întorcîndu-se spre Janabîl, spuse cu ochi strălucitori:

— Ai văzut? Atitudinea socialistă faţă de muncă i-a intrat în sînge lui Bokai. Altădată, imediat ce se topea zăpada, oamenii săraci de felul lui Bokai îşi părăseau corturile lor prăpădite în care se adăpostiseră în timpul iernii şi, uitînd de iarna viitoare, plecau după bai spre păşunile din munţi. Acum gospodăria lui Bokai este îndestulată, iarna nu-l mai sperie.

— Şi eu m-am gîndit la asta, — răspunse Janabîl. Tăcu. Apoi adăugă: — De cînd mă ţiu minte am crezut în triumful comunismului. Dar era o credinţă izvorîtă din suflet. Acum sînt conştient de triumful comunismului — e calea nestrămutată de dezvoltare a societăţii.

— Nu numai tu eşti convins, ci şi Bokai, — răspunse Meiram. — In suflete s-a aprins lumina bucuriei. Nimic nu e mai înălţător ca această lumină. Partidul nostru a aprins-o în sufletul poporului...

Drumul cobora într-o vale largă. Drept înainte sticlea oglinda lacului. Intinderile sale albastre abia puteau fi cuprinse cu ochiul.

— Dar ăsta nu-i lac, este o mare adevărată! — exclamă Maipa entuziasmată. — Priviţi, muntele este înconjurat de apă! In mijlocul lacului se vede un munte.

— Este culmea Jaghiz-tiube. Pe această culme iernau pe vremuri aulele baiului Orazbek, — spuse Meiram. — Anul viitor lacul se va întinde şi mai mult. Va atinge în lungime vreo douăzeci şi cinci-treizeci de kilometri, iar în lăţime vreo şapte-opt. Lacul este de pe acum atît de adînc, încît ar putea să circule pe el vase fluviale.

— Şi de ce nu circulă ?

— Cînd va fi nevoie, vor circula. Acum circulă bărci cu motor.

De jur împrejur nu se vedea o palmă de loc liber, totul era ocupat de culturile şi de grădinile de zarzavat ale colhozurilor şi ale gospodăriilor auxiliare. In lunca roditoare a rîului Nura creşteau tot felul de plante; din depărtare, se vedeau deasupra pomilor numai părţi din maşini şi praful stîrnit de ele.

— Unde e apa, e şi viaţa, — urmă Meiram. — Ibraş, şeful Kargresului, şi-a ţinut cuvîntul, a asigurat apa nu numai pentru Karaganda, ci şi pentru agricultură. Să ţii minte, Janabîl, Ibraş este un specialist de seamă, un om foarte capabil, ca şi Aşirbek. Acum şi-a propus o nouă sarcină : să folosească puterea vîntului din stepă, care suflă aproape tot timpul prin părţile acestea.

— Incă nu l-am cunoscut pe Ibraş.

— Il vei cunoaşte astăzi.

Pe malul lacului, în mijlocul unei pajişti întinse, bogate în iarbă, se aflau două maşini şi cîteva biciclete proptite de ele. Nu departe se vedea un docar cu hulubele ridicate.

— Cu siguranţă că bătrînii noştri Jailaubai şi Mausîmbai au aşezat docarul atît de nostim, — rîse Meiram. — Ce ordonaţi oameni !

— Pe vremuri, numai baii şi negustorii ridicau hulubele la căruţele lor, — spuse Janabîl. — Ii frec eu numai-decît pentru năravurile astea vechi !

Dar Mausîmbai, care în lunga lui viaţă trecuse prin

multe, îi dădu curînd răspunsul. Sosiseră cei mai mulţi dintre oaspeţi. Ceaikov veni şi el curînd cu nevasta. Oaspeţii se plimbau în grup pe malul lacului. Mausîmbai şi Jailaubai, Şeker şi Baljan trebăluiau pe lîngă cuptorul de pămînt. Baiten şedea singuratic pe covorul întins. Din cuptor se ridica o trîmbă de fum străvezie care se subţia încet în văzduhul liniştit.

Meiram dădu ziua bună bătrînilor.

— Ehei, axacalii noştri pregătesc o asemenea tratație, încît nu o vom putea birui numai noi. Va trebui să chemăm în ajutor pe batîrii din alte vremuri.

Faţa lui Mausîmbai încadrată de barba căruntă era rumenă: pesemne că gustase din cumîsul proaspăt.

— Eh, noi sîntem mai puternici decît batîrii de altădată!

— Da, da, — stărui Janabîl. — Mausîken ştie să se fudulească. Priviţi cum îi imită pe bai; şi-a ridicat hulubele căruţei pînă la cer!

Dar nu era chiar atît de uşor să-l înfunzi pe moşneagul cu limba ascuţită.

— Adevăr grăieşti, fiule, nu ducem lipsă de nimic. Vom găsi răspuns şi vorbelor tale. Cine se plimba altădată cu trăsura, cine se îmbrăca frumos! Baiul. Dar cine ridica hulubele trăsurii baiului? Argatul. Acum să vedem cine e îmbrăcat frumos. Eu. Şi cine a ridicat hulubele trăsurii? Tot eu. Poftim acum şi spune cine e bai şi cine e argat?

— Jumeke! — strigă Janabîl socrului său. — Vino repede în ajutorul meu, moşneagul ăsta nu mă lăsă nici să deschid gura.

— Fiule, nu sînt meşter la glume, — răspunse Jumabai. — In tinereţe n-am glumit cu fetele.

— Baiteke, atunci scapă-mă dumneata!

Baiten înalţă capul.

— Nu mă încumet să-l dovedesc la vorbă pe acest bătrîn. La muncă poate că m-aş lua la întrecere cu el.

Dar Mausîmbai îl făcu şi pe Baiten să tacă.

— Aşa e, în muncă eşti neîntrecut. Ai învăţat pînă în măruntaie toate maşinile, numai că nu ştii să le mînuieşti!

Glumele se ţeseau neîntrerupt. Izbucneau tot timpul hohote de rîs. Jailaubai aduse o saba [1]) afumată care fusese pusă în umbra maşinii, turnă un pocal mare de cumîs şi-l aşeză lîngă covor.

Mai sosiră două maşini, cu Kanabek, Kozlov, Lapşin, Ishak, Akîm şi Ermek. Dinspre Kargres se ivi pe lac o şalupă. Era desigur Ibraş. Cei care se plimbau pe malul lacului, se întoarseră. Printre ei erau Şcerbakov şi Ardak.

Cei mai mulţi dintre oaspeţi se grupară în jurul lui Kanabek. El îi făcea să rîdă spunîndu-le tot felul de snoave hazlii.

— Baba mea n-a vrut în ruptul capului să vină. Zicea că drumul nu este asfaltat şi o s-o zdruncine maşina. E tare arţăgoasă! Cînd Meinam o bate pe umăr pe Ardak, aceasta roşeşte de plăcere. Dar baba mea ţipă: „La mîna!" Nici nu ştiu cum să-i mai intru în voie.

Şalupa lui Ibraş trase la debarcader. Inainte ca acesta să coboare pe mal, Kanabek strigă:

— Dar unde ţi-e nevestica, prietene?

— A plecat la Alma-Ata.

— Păcat!

Soarele de amiază şi cumîsul băut îi încălziră. Unii voiră să facă o baie în lac. Ibraş şi Janabîl porniră cu femeile să facă o plimbare cu şalupa.

Barca zbura tăind valurile albastre. Vîntul înfoia rochiile. Cîntau în cor şi vocile lor erau acoperite de huruitul motorului.

— Prieteni! — rosti Ardak. — Dacă aţi şti ce rău îmi

[1]) *Saba* — vas de piele pentru cumîs. (N. red. ruse.)

pare că plec de aici ! Am înflorit odată cu stepa aceasta, am crescut în mijlocul vostru !...

Maipa începu să-şi şteargă lacrimile.

Şi Antonina Fedorovna se întristă. Căutînd să-şi păstreze voioşia, o consola pe Ardak :

— Surioară, prietenă ! Nu fi mîhnită ! Pămîntul sovietic e frumos oriunde te-ai afla. Peste tot te aşteaptă oameni cumsecade.

— Ştiu. Dar fiecare om are în viaţă anumite clipe scumpe, neuitate. Aceste clipe ale mele rămîn aici.

— Una din aceste clipe va rămîne desigur în piaţa unde te-ai întîlnit cu Meiram, — zise Janabîl.

Ardak zîmbi printre lacrimi.

— De la tine, Janabîl, e plăcut să auzi chiar şi o glumă mai deplasată. Ibraş, încă nu-l cunoşti prea bine pe acest tînăr. Mare ştrengar a mai fost ! Acum e serios, cumpătat. Janabîl, ţine minte şi tu : Ibraş e unul dintre tovarăşii noştri cei mai buni. Vă doresc să fiţi prieteni.

— Vom căuta să ne împrietenim, — răspunse Janabîl. — Dacă tu şi Meiram v-aţi împrietenit cu Ibraş pentru că a dat apă şi electricitate Karagandei, prietenia noastră se va lega pe alte baze : Ibraş va face vîntul să lucreze pentru noi.

— Îl voi face, tovarăşe secretar ! Iţi dau cuvîntul meu ! — făgădui Ibraş.

Îndreptă şalupa spre insula din mijlocul lacului. Şi aici fuseseră plantaţi copaci şi se clădiseră două case noi; pe pajişti păşteau cîrduri de raţe şi gîşte. Măcăiau şi gîgîiau asurzitor.

— Aici am organizat o crescătorie de păsări, — explică Ibraş. — Vom deschide o fabrică de conserve de pasăre. Ne gîndim să construim şi o fabrică de conserve de peşte. Păsările de asemenea se prăsesc bine. Aici, pe această culme, vreau să instalez primul motor eolian. Vom

da energie electrică fabricii și uzinei. Vom avea conserve proprii de pește și de vînat.

Cînd se întoarseră pe mal se adunase toată lumea. Între timp sosise și Bokai cu numeroasa lui familie. Veniseră și Jumaniaz și Seitkali.

Kanabek se făcuse cu de la sine putere starostele mesei.

— Prieteni, mă voi folosi și aici de prerogativele mele administrative... Primul toast va fi rostit de Meiram. Deși este mai tînăr decît cei prezenți aici, totuși cu prilejul plecării sale îi vom face această cinste.

Meiram se ridică de la locul său și cuvîntă rotind mîna.

— Tovarăși, priviți în jurul vostru! Din rîuleţul Nura s-a făcut un mare lac. Dintr-un puț neînsemnat s-au revărsat șuvoaie de cărbune. Slava Karagandei s-a răspîndit în toată Țara Sovietică. Avem cu ce să ne mîndrim! Totul a fost făurit de mîna oamenilor noștri! Să bem pînă la ultima picătură în sănătatea marelui Stalin, care ne-a călăuzit spre această viață!

Aceste cuvinte tulburară pe Jailaubai și pe Mausîmbai care nu voiau să bea niciodată.

— Toarnă-ne și nouă! Să bem pentru Stalin.

Și bătrînii goliră paharele.

Ceaikov ceru cuvîntul.

— Dincolo de colina aceia, — arătă el, — Aşirbek și cu mine l-am întîlnit acum zece ani pe Meiram Omarovici. Venea pentru prima dată la Karaganda. Vorbind cu mine, spunea cu tristeţe: „Poporul nostru va trebui încă mult timp de aici înainte să învețe știința și tehnica". Și acum uitați-vă cîți ingineri și tehnicieni cazahi s-au adunat numai la această petrecere. Ii spuneam atunci că în ceea ce privește rezervele de cărbune, Karaganda ocupă al treilea loc în Uniune. Astăzi afirm că rezervele de cărbune din Karaganda sînt imense. Dar în adîncurile pămîn-

tului cazah nu e numai cărbune. Pe de altă parte, Ibraş Jakaevici pune cu îndrăzneală bazele gospodăririi apelor şi a celei energetice. Se apropie ziua cînd în jurul Kargresului vor fumega giganţii metalurgiei. Să bem tovarăşi pentru creşterea viitoare a bogăţiilor subterane ale Republicii Cazahe.

Toasturile urmau unul după altul. Cu toată băutura, oaspeţii îşi păstrau limpezimea minţii — dinspre lac sufla un vînt răcoros.

Numai lui Baiten începu de la un timp să i se împleticească limba. O ţinea una şi bună, spunînd lui Jumabai care şedea alături de el :

— Eh, adu-ţi aminte, ce mai munceam noi !

La stăruinţele lui Meiram, Şcerbakov se ridică cu paharul în mînă. Cuvîntarea lui fu scurtă.

— Am trezit la viaţă această stepă numai datorită marelui nostru partid, datorită prieteniei dintre popoarele noastre. Desigur că s-au întîmplat între noi şi ciocniri. Fără ciocniri pe faţă, cinstite, nu există muncă, nu există prietenie !

Se apropie repede de Meiram, îl îmbrăţişă strîns şi-l sărută.

12

Veni toamna. Din cerul înnorat se cernuse de dimineaţă o măzăriche măruntă ca meiul. Pe la amiază cerul începu să se însenineze. Norii deşi şi cenuşii călătoreau spre răsărit. Soarele scăldă în razele sale oraşul cărbunelui.

Pe povîrnişul înaltei coline se contura limpede mina cea nouă. In jurul ei se înălţau casele clădite de curînd. Stîlpii liniei electrice se înşiruiau pînă în zare. O adiere de vînt fluiera încet printre fire.

Exploatarea la zi aducea cu o trecătoare mai largă din munți. Excavatoarele pătrunseseră la o mare adîncime. Pe malul înalt al excavației trecea o garnitură care căra sterilul, iar jos se auzea huruitul unui tren încărcat cu cărbune. Trenurile se țeseau încoace și încolo.

Aşirbek îşi arăta întreprinderea lui Şcerbakov, Janabîl, Kozlov şi Ermek. Era vesel, vorbea cam tare şi făcea gesturi largi de prisos. Visul era acum realitate. Şi dacă azi el vorbea un pic cam prea mult despre calităţile minei sale, socot că e cazul să-i trecem cu vederea lucrul acesta, cititorule.

— Priviţi numai ce frumuseţe e ! — spunea mereu Aşirbek.

Intr-adevăr, exploatarea înfăţişa o privelişte frumoasă. Pe ambele părţi ale excavaţiei se ridicau maluri abrupte, înalte, deasupra cărora se vedeau haldele de steril. Iar deasupra capului, la o înălţime ameţitoare, se zărea cerul. Cît de puţin se asemănau toate acestea cu mina subterană obişnuită ! Excavaţia se întindea în pantă pe o lungime de unul şi jumătate - doi kilometri. Adîncimea ei ajungea la douăzeci şi cinci metri, iar lăţimea la aproape o jumătate de kilometru. Pe toată această suprafaţă se aşternea un strat masiv de cărbune, de cincisprezece metri, acum scos la lumina zilei.

— N-avem decît să scoatem cărbunele ! — spunea Aşirbek cu însufleţire. — Nu ne trebuie nici abataje frontale, nici aeraj, nici haveze, nici combine. Trenul trage direct în abataj. Nu avem nevoie decît de perforatoare electrice, de explozibile şi de excavatoare pentru încărcarea cărbunilor. Odată ce-ai încărcat vagoanele, îl poţi duce unde vrei. — Aşirbek privi ironic spre Ermek, şeful minei închise.

— Ia uită-te ce se laudă ! — zise Ermek zîmbind. — Toate bune, inginere, dar acolo unde cărbunii se află la adîncime mare, nu vei putea face o mină deschisă.

— Just. Dar nu despre asta vorbesc... La tine lucrează sute de oameni şi tot felul de instalaţii. Te-ai vîrît ca o cîrtiţă în măruntaiele pămîntului. La mine totul este la lumină, totul este simplu. Te chem la o întrecere. Să vedem cine va da mai mult cărbune!

Ermek nu avu timpul să răspundă, căci interveni Kozlov:

— Bagă de seamă, flăcăule, experienţele cu combina mea se apropie de sfîrşit. Ne vom mai întrece noi cu mina ta cea deschisă.

Şcerbakov cunoştea de mult aceste hărţuieli şi înfruntări prieteneşti. Nu spuse nimic, ci continuă să cerceteze cu atenţie noua exploatare.

In abataj trăsese o garnitură alcătuită din patruzeci de vagoane. Două excavatoare încărcau cărbunele în tren din două părţi. Fiecare cupă lua dintr-odată un morman de cărbune. Se auzea vocea şefului de echipă care certa pe excavatorist:

— Unde-ţi sînt ochii? Nu vezi că ai încărcat prea mult?

— Am vrut să umplu bine vagonul şi am pus şi eu o leacă mai mult.

— Cine vrei să adune cărbunele după tine?

— Eu nu încarc cu lopata, ci cu excavatorul. Nu poţi să calculezi la milimetru.

Janabîl izbucni în rîs.

— Inainte, şefii de echipă strigau încărcătorilor: „De ce n-ai umplut vagonul?" Şi ăsta se ciorovăieşte că a pus prea mult.

Serghei Petrovici trecu de-a lungul garniturii şi ieşi cel dintîi pe malul exploatării, urcîndu-se pe o haldă de steril. De acolo vedea toată Karaganda.

Din toate părţile goneau garnituri pline de cărbuni şi, unindu-se pe linia principală, alergau în şuvoi neîntrerupt mai departe. Trenul ieşi din văgăuna exploatării. Şuieratul

de salut al locomotivei cutremură văzduhul. Garnitura se îndreptă spre linia principală.

După ce huruitul trenului se stinse în depărtare, Şcerbakov spuse:

— Ai mai realizat ceva de ispravă. Încă un pas înainte. Trebuie să-i telegrafiem lui Meiram Omarovici. Am început să punem în practică extracţia la zi. Vom organiza un trust special pentru exploatările la zi.

— Eh, ce strașnic ar fi să putem folosi aici energia atomică! — exclamă Aşirbek.

— Ce părere ai despre gazeificarea subterană a cărbunilor? — întrebă Janabîl.

— Abia aştept să-mi pun la punct combina, — oftă Kozlov.

— Despre combină se va mai vorbi! — întări Ermek.

Toţi patru tăcură în aşteptarea răspunsului lui Şcerbakov.

Acesta stătea pe halda de steril, cu picioarele larg desfăcute, privind întinderile nemărginite ale stepei. Vîntul îi flutura părul argintiu. O rază piezişe de soare, străpungînd norii, căzu pe faţa lui cu trăsături largi, pline de viaţă. La ce se gîndea Şcerbakov? Ce gînduri îi insuflau acele întinderi nemărginite ale stepei? Poate că îşi amintea de ziua îndepărtată cînd, însoţit de cîţiva prieteni, venise cu o birje pe nişte meleaguri necunoscute, la o exploatare părăsită? Trist scîrţîia atunci manivela tamburului, ridicînd din adînc la suprafaţă chibla primitivă cu cărbune... Ori îşi aducea aminte de nopţile nedormite la trust, de emoţiile, grijile şi bucuriile primelor victorii? Ori, în zarea înnegurată de nori, vedea coşurile înalte ale fabricilor şi uzinelor care se vor ridica aici, auzea duduitul unor maşini noi, nemaivăzute, şi paşii a mii şi mii de oameni hotărîţi care porneau să cucerească stepa?

Işi vîrî încet mîna în buzunar, scoase pipa şi punga cu tutun şi se întoarse spre însoţitorii săi :

— Le vom vedea pe toate, prieteni ! Nădejdile noastre, visurile noastre — toate se vor împlini. Am venit aici, pe acest pămînt, nu ca să ne milogim de el, ci ca să-l supunem în faţa voinţei noastre bolşevice. Am venit să zidim fericirea poporului. La muncă, tovarăşi ! Ne aşteaptă treburi multe !

Redactor de carte : P. Florea
Tehnoredactor : V. Iliescu
Corector : Z. Hoffner

Dat la cules 17.VII.954. Bun de tipar 9.IX.954. Tiraj 18.000+100 ex. Hîrtie tipar 52 gr. m.p. Coli de tipar 18,125. Coli editoriale 29,04. Ft. 70×108/32. Com. 131. Preţul unui exemplar 9,50 lei. A. 03374. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 S = R. Pentru bibliotecile mari indicele de clasificare 8 S — 31 = R.

Tiparul executat sub com. nr. 528 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN", Bucureşti — R.P.R.

Lei 9,30